

**ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΠΑΤΡΩΝ
ΣΧΟΛΗ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΩΝ ΥΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ**

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**ΠΑΙΔΙΚΗ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗ ΜΕ ΕΜΦΑΣΗ ΣΤΗΝ
ΠΑΡΑΝΟΜΗ ΔΙΑΚΙΝΗΣΗ ΑΝΗΛΙΚΩΝ ΜΕ ΣΚΟΠΟ
ΤΗ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΗ**

**ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΕΣ:
ΚΑΒΑΛΛΑ ΓΑΡΥΦΑΛΛΙΑ – ΓΕΩΡΓΙΑ
ΞΥΝΤΑΡΑ ΜΑΡΙΝΑ
ΣΜΥΡΛΟΓΛΟΥ ΕΥΣΤΑΘΙΑ**

**ΕΙΣΗΓΗΤΗΣ:
Επίκουρος καθηγητής κ. ΔΡΙΤΣΑΣ ΙΩΑΝΝΗΣ**

Πάτρα, 2010

**TECHNOLOGICAL EDUCATIONAL INSTITUTE OF PATRAS
SCHOOL OF HEALTH AND WELFARE
DEPARTMENT OF SOCIAL WORK**

DISSERTATION

**CHILD ABUSE WITH EMPHASIS ON CHILD
TRAFFICKING FOR SEXUAL EXPLOITATION**

**STUDENTS:
KAVALLA GARYFALLIA - GEORGIA
XYNTARA MARINA
SMIRLOGLOU EFSTATHIA**

ASSISTANT PROFESSOR: JOHN DRITSAS PhD

PATRAS, 2010

ΥΠΟΓΡΑΦΗ

ΥΠΟΓΡΑΦΗ

ΥΠΟΓΡΑΦΗ

Κανένας άνθρωπος δεν είναι νησί, πλήρες και αúταρκες. Κάθε άνθρωπος είναι ένα τμήμα της ηπείρου, ένα κομμάτι της στεριάς. Αν ένας σβώλος χώμα παρασυρθεί από τη θάλασσα, η Ευρώπη μικραίνει, σα να είχε καταβυθιστεί ένα ακρωτήριο, σα να χανόταν το αρχοντικό των φίλων σου ή το δικό σου. Ο θάνατος κάθε ανθρώπου με ελαττώνει, γιατί ανήκω στην ανθρωπότητα. Και γι' αυτό μη στέλνεις να ρωτήσεις για ποιόν χτυπάει η καμπάνα –χτυπάει για σένα.

(Donne J., 1624)

Ευχαριστίες

Η διαδικασία για τη συλλογή στοιχείων για την σύνταξη της πτυχιακής είναι απαιτεί έργο σχολαστικό αλλά με την σωστή καθοδήγηση και συνεργασία μπορεί να αποδειχτεί μια διαδικασία γεμάτη γνώση, ανακάλυψη, προσφορά και δημιουργία.

Ευχαριστίες απευθύνουμε στον υπεύθυνο της πτυχιακής μας και προϊστάμενο του Τμήματος Κοινωνικής Εργασίας Επίκουρο καθηγητή κ. Ιωάννη Δρίτσα PhD, για την συνεχή υποστήριξή του, το ενδιαφέρον του, την ανταλλαγή απόψεων, την εμπιστοσύνη και την καθοδήγηση που μας παρείχε τόσο στην πτυχιακή όσο και κατά τη διάρκεια των σπουδών μας.

Επίσης θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε για την πολύτιμη συμβολή και στήριξή τους κατά τη διάρκεια εκπόνησης της εργασίας μας:

- § Το δικηγόρο κ. Μαυροδημητράκη Α.
- § Τη καθηγήτρια κοινωνικής εργασίας κ. Ζαφειροπούλου Γ.
- § Την κ. Θεοδωρικάκου και τη κ. Σακκούλη Ζ. από τη «ΚΛΙΜΑΚΑ» Αθηνών και Πατρών, αντίστοιχα
- § Τη κ. Καλδάνη Μ. από την «ΑΡΣΙΣ» Αθηνών
- § Την κ. Μπαμπάνη Ο. από την «PRAKSIS» Θεσσαλονίκης
- § Τον κ. Εσδρά από το «Διεθνή Οργανισμό Μετανάστευσης» (Δ.Ο.Μ.)
- § Τη κ. Γροζντάνη από το «Χαμόγελο Παιδιού» Πάτρας
- § Την κ. Κοντογιώργη από το «Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας» (Κ.Ε.Θ.Ι.)
- § Την κ. Μπιτσάκου από το «Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης» (Ε.Κ.Κ.Α.)
- § Την κ. Μίκροβα Ι. από την «Υπηρεσία Επιμελητών Ανηλίκων» Πατρών

Επίσης τις υπηρεσίες:

- § UNICEF
- § Ινστιτούτο Υγείας Παιδιού
- § Νοσοκομείο Παιδών «Αγία Σοφία»
- § Συνήγορος του Παιδιού
- § Κέντρο Έρευνας και Υποστήριξης Θυμάτων Κακοποίησης και Κοινωνικού Αποκλεισμού (Ε.Κ.Υ.Θ.Κ.Κ.Α.)
- § Ίδρυμα Κοινωνικής Ανάπτυξης Κοινωνικών Λειτουργών (Ι.Α.Κ.Ε.)
- § ΑΡΣΙΣ Θεσσαλονίκης
- § PRAKSIS Θεσσαλονίκης
- § Χαμόγελο του Παιδιού Αθήνας
- § Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας (Κ.Ε.Θ.Ι.) Αθήνας,

για το χρόνο που αφιέρωσαν στην αναζήτηση υλικού.

Κλείνοντας θα θέλαμε να εκφράσουμε την ευγνωμοσύνη και εκτίμησή μας στην οικογένεια και τους φίλους μας που στάθηκαν δίπλα μας αρωγοί σε αυτή τη προσπάθεια.

**Καβάλλα Γαρυφαλλιά-Γεωργία
Ξυντάρα Μαρίνα
Σμυρλόγλου Ευσταθία**

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ευχαριστίες	5
Περιεχόμενα πινάκων	6
Περιεχόμενα γραφημάτων	6
Περιεχόμενα	6
Αρτικόλεξα	11
Περίληψη	13
Abstract	14

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο**ΕΙΣΑΓΩΓΗ**

1.1 Το πρόβλημα	15
1.2 Σκοπός της πτυχιακής εργασίας	17
1.3 Ορισμοί εννοιών	19

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο**Η ΕΠΙΔΗΜΙΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΠΑΙΔΙΚΗΣ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ****ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ – ΜΟΡΦΕΣ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ**

2.1 Εισαγωγή	27
2.2 Επιδημιολογία παιδικής σεξουαλικής κακοποίησης	27
2.2.1 Συχνότητα κακοποίησης παιδιών	30
2.2.2 Συχνότητα παιδικού σεξουαλικού τουρισμού	35
2.2.3 Συχνότητα παιδικής πορνογραφίας	35
2.3 Μορφές κακοποίησης	36
2.3.1 Σωματική κακοποίηση παιδιού	36
2.3.2 Σεξουαλική κακοποίηση παιδιού	39
2.3.3 Ψυχολογική / Συναισθηματική κακοποίηση	40
2.4 Άλλες μορφές κακοποίησης	46
2.4.1 Παραμέληση	47
2.4.2 Εγκατάλειψη παιδιού	47
2.4.3 Εξώθηση σε επαιτεία	49
2.5 Ανακεφαλαίωση	49

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο**ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΚΑΙ ΣΥΜΠΤΩΜΑΤΑ ΠΑΙΔΙΚΗΣ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ**

3.1 Εισαγωγή	50
3.2 Μεθοδολογία αναγνώρισης της κακοποίησης	50
3.2.1 Αναγνώριση κακοποίησης	50
3.2.2 Ενδείξεις πιθανής σεξουαλικής κακοποίησης	51
3.2.3. Συνθήκες αξιολόγησης των διαταραχών του κακοποιημένου παιδιού ...	52
3.2.4 Εργαστηριακός έλεγχος	53
3.2.5 Κλινική εξέταση για τη στοιχειοθέτηση αδικήματος	54
3.3. Επιπτώσεις και συμπτώματα (για το ίδιο το παιδί)	56
3.3.1 Η σεξουαλική κακοποίηση και η σύγχυση ταυτότητας που προκαλεί στο παιδί	56

3.3.2	Επιπτώσεις κακοποίησης	57
3.3.3	Κλινικά χαρακτηριστικά	60
3.4	Ανακεφαλαίωση	61

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

ΤΟ TRAFFICKING ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ

4.1	Εισαγωγή	62
4.2	Επιδημιολογία trafficking	63
	4.2.1 Επιδημιολογία παιδικής σεξουαλικής εκμετάλλευσης	64
	4.2.2 Επιδημιολογία παιδικής εξαναγκαστικής εργασίας ή δουλείας	64
	4.2.3 Στατιστικά στοιχεία για τους πελάτες	65
4.3	Μορφές trafficking και ποιοι δημιουργούν τη ζήτηση	66
	4.3.1 Παράνομη εμπορία και διακίνηση	66
	4.3.2 Παιδιά – θύματα εμπορίας. Τρόποι εκμετάλλευσης	66
	4.3.3 Λόγοι για τους οποίους τα θύματα της διεθνικής σωματεμπορίας δεν δραπετεύουν	71
4.4	Αίτια και παράγοντες εξάπλωσης trafficking	71
	4.4.1 Μετανάστευση και συναίνεση	71
	4.4.2 Άλλα αίτια εμφάνισης του φαινομένου της διεθνικής σωματεμπορίας	73
	4.4.3 Εξάπλωση του trafficking σε διεθνές επίπεδο	75
	4.4.4 Έκταση του φαινομένου στην Ελλάδα και δυσκολίες καταγγελίας	76
	4.4.5 Κοινωνικοοικονομικοί παράγοντες που διευκολύνουν τη διακίνηση	79
	4.4.6 Τρόποι σεξουαλικής εκμετάλλευσης θυμάτων	82
	4.4.7 Έμποροι και κέρδη από την πορνεία και υπηρεσίες	83
	4.4.8 Η πελατεία της εξαναγκαστικής πορνείας	84
	4.4.9 Η εξαναγκαστική πορνεία, ως παράγων διασποράς της πορνείας σε πανελλήνια κλίμακα	88
	4.4.10 Έμποροι και διακινητές παιδιών	90
	4.4.11 Λόγοι διακίνησης στην Ελλάδα	92
	4.4.12 Μέσα μεταφοράς και μέθοδοι απόκρυψης	93
	4.4.13 Παράγοντες εξάπλωσης του trafficking στην Ελλάδα	95
	4.4.14 Δίκτυα σωματεμπορίας	97
	4.4.15 Η Ελλάδα ως χώρα προορισμού και διαμετακόμισης	99
4.5	Ανακεφαλαίωση	102

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο

ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΥΜΠΤΩΜΑΤΑ ΠΑΙΔΙΚΟΥ TRAFFICKING

5.1	Εισαγωγή	104
5.2	Ψυχολογικές επιπτώσεις των θυμάτων trafficking	105
	5.2.1 Συμπτώματα μετα-τραυματικής διαταραχής σε θύματα Trafficking	108
	5.2.2 Το ψυχικό τραύμα και ο πόνος που απορρέει από κάθε μορφής βία και κακοποίηση	109
5.3	Επιπτώσεις παιδικού trafficking	110
5.4	Ανακεφαλαίωση	111

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6°**ΕΘΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΦΟΡΕΙΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΚΑΙ
ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΑΡΩΓΗΣ ΤΩΝ
«ΘΥΜΑΤΩΝ» ΠΑΡΑΝΟΜΗΣ ΔΙΑΚΙΝΗΣΗΣ ΚΑΙ ΕΜΠΟΡΙΑΣ
ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ**

6.1	Εισαγωγή	112
6.2	Φορείς Δημοσίου	113
6.3	Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (ΜΚΟ)	122
6.4	Διεθνείς φορείς	131
6.5	Ανακεφαλαίωση	138

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7°**ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ**

7.1	Εισαγωγή	140
7.2	Θεσμική αντιμετώπιση του φαινομένου της εμπορίας ανθρώπων Trafficking: Από το εμπόριο λευκής σαρκός στην εμπορία ανθρώπων	140
7.3	Τα σημαντικότερα κείμενα διεθνούς δικαίου- ιστορική αναδρομή	141
7.4	Πρόσφατες νομοθετικές εξελίξεις σε διεθνές επίπεδο	143
7.5	Διεθνείς Συνθήκες γενικότερου ενδιαφέροντος που βρίσκουν εφαρμογή στα ζητήματα Εμπορίας Ανθρώπων	144
	7.5.1 Διεθνής νομοθεσία	145
7.6	Ερμηνεία των διατάξεων του Ποινικού Κώδικα που αφορούν στις σύγχρονες μορφές εμπορίας ανθρώπων (Trafficking in human beings)	149
	7.6.1 Η Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για ανάληψη δράσης κατά της εμπορίας ανθρώπων (2005) – Τα ανθρώπινα δικαιώματα που παραβιάζονται από την εμπορία	151
	7.6.2 Το Ελληνικό νομοθετικό πλαίσιο για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων	152
	7.6.3 Νομοθετικές ρυθμίσεις για τη εξουαλική εκμετάλλευση	159
	7.6.4 Νομοθετικές ρυθμίσεις για το πορνογραφικό υλικό	160
7.7	Ανακεφαλαίωση	164

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8°**ΠΡΟΛΗΨΗ-ΘΕΡΑΠΕΙΑ ΚΑΙ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ**

8.1.	Εισαγωγή	166
8.2	Πρόληψη	166
	8.2.1 Προληπτική παρέμβαση κακοποίησης	166
	8.2.2 Προληπτική επιμόρφωση παιδιών στο σχολείο σε διεθνές επίπεδο	169
	8.2.3 Πρόληψη συναισθηματικής κακοποίησης	170
	8.2.4 Υποστηρικτικές πηγές για γονείς	172
8.3	Πρόληψη της εμπορίας ανθρώπων	172
	8.3.1 Πληροφόρηση και ενημερωτικές εκστρατείες	172
	8.3.2 Ισότητα των δυο φύλων	173
	8.3.3 Συνεργασία και ανάπτυξη	174
	8.3.4 Η πρόληψη στην Ελλάδα για την παράνομη διακίνηση προσώπων	174

8.4.	Θεραπευτικές προσεγγίσεις	176
8.4.1	Θεραπεία παιδικής σωματικής κακοποίησης	176
8.4.2	Θεραπεία συναισθηματικής κακοποίησης	177
8.4.2.1	Προβλήματα στη θεραπεία της κακοποίησης	178
8.5	Προγράμματα παρέμβασης	180
8.5.1	Πρωτοβουλίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την αντιμετώπιση της εμπορίας	180
8.5.2	Πρόσφατες δράσεις καταπολέμησης εμπορίας ανθρώπων στην Ελλάδα .	183
8.5.3	Αντιμετώπιση του φαινομένου της εμπορίας ανθρώπων στην Ελλάδα . . .	185
8.5.4	Εκστρατεία Unicef και υπουργείου Εξωτερικών για την πρόληψη	185
8.5.5	Βοήθεια και προστασία του θύματος	188
8.5.6	Εθελοντικός Επαναπατρισμός και επανένταξη	189
8.6	Ανακεφαλαίωση	190

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9^ο

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΩΝ ΨΥΧΙΚΗΣ ΥΓΕΙΑΣ ΜΕ ΕΜΦΑΣΗ ΣΤΟ ΡΟΛΟ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΥ

9.1	Εισαγωγή	193
9.2	Βασικές αρχές άσκησης Κοινωνικής Εργασίας	194
9.3	Η προσέγγιση του κακοποιημένου παιδιού από τον παιδοψυχίατρο – πραγματογνώμονα	194
9.4	Πολυπολιτισμική προσέγγιση του trafficking	196
9.5	Προσόντα και γνώσεις του κοινωνικού λειτουργού	197
9.6	Ο κοινωνικός λειτουργός στην πρόληψη της διεθνικής σωματεμπορίας	199
9.6.1	Μέσα πρόληψης	199
9.7	Ο ρόλος του Κράτους και των Κυβερνητικών και μη υπηρεσιών	200
9.7.1	Ενσωμάτωση και επανένταξη των θυμάτων	201
9.8	Κοινωνικός Λειτουργός και αντιμετώπιση του φαινομένου	202
9.8.1	Κοινωνική υποστήριξη θυμάτων trafficking	202
9.8.2	Ψυχολογική υποστήριξη θυμάτων trafficking	204
9.8.2.1	Εκτίμηση της κατάστασης	205
9.8.2.2	Επείγουσα παρέμβαση - Ψυχολογική ενημέρωση	206
9.8.3	Θεραπευτικές προσεγγίσεις από τον κοινωνικό λειτουργό	207
9.8.4	Διαμονή – επαναπατρισμός θυμάτων trafficking	209
9.8.4.1	Διαμονή θυμάτων trafficking	209
9.8.4.2	Επαναπατρισμός θυμάτων trafficking	210
9.8.5	Προβλήματα που αντιμετωπίζει ο κοινωνικός λειτουργός	210
9.9	Εποπτεία επαγγελματία ψυχικής υγείας	213
9.10	Ανακεφαλαίωση	213

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 10^ο

	Συμπεράσματα	215
	Εισηγήσεις	221
	Προτάσεις	228
	Βιβλιογραφία	231

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α:

- ΤΡΟΠΟΙ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ..... 245
- ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ ΜΕΤΑ ΑΠΟ ΣΩΜΑΤΙΚΗ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗ..... 246
- ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΠΟΥ ΕΝΙΣΧΥΟΥΝ ΤΗΝ ΑΞΙΟΠΙΣΤΙΑ ΤΗΣ ΚΑΤΑΘΕΣΗΣ ΤΟΥ ΚΑΚΟΠΟΙΗΜΕΝΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ..... 246

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β

- ΠΡΑΚΤΙΚΟΣ ΟΔΗΓΟΣ ΓΙΑ ΘΥΜΑΤΑ ΣΩΜΑΤΕΜΠΟΡΙΑΣ..... 247

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Γ

- ΣΥΓΚΛΟΝΙΣΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΕΣ ΙΣΤΟΡΙΕΣ ΜΕ ΘΥΜΑΤΑ..... 255

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Δ

- ΑΡΜΟΔΙΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΚΑΙ ΦΟΡΕΙΣ..... 259

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ε

- ΤΙ ΠΕΡΙΛΑΜΒΑΝΕΙ Η ΣΥΜΒΑΣΗ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ..... 263
- ΠΩΣ ΓΕΝΝΗΘΗΚΕ Η ΣΥΜΒΑΣΗ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ..... 263
- ΚΥΚΛΟΣ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ..... 264
- ΣΥΜΒΑΣΗ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ..... 265

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΠΙΝΑΚΩΝ

Κεφάλαιο 2

Πίνακας 1	Διαχωρισμός παιδιών ανά ηλικιακή ομάδα και φύλο.....	31
Πίνακας 2	Διαχωρισμός ανά είδος κακοποίησης και φύλο παιδιού.....	32
Πίνακας 3	Σχέσεις θύματος – θύτη.....	33

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΓΡΑΦΗΜΑΤΩΝ

Κεφάλαιο 2

Γράφημα 1	Διαχωρισμός παιδιών ανά ηλικιακή ομάδα.....	32
Γράφημα 2	Ποσοστιαίος διαχωρισμός αναφορικά με το είδος της καταγγελίας και τον αριθμό κακοποιημένων παιδιών.....	33
Γράφημα 3	Σχηματική απεικόνιση αναλογίας θυτών σε σχέση με τα συνολικά περιστατικά.....	34

ΑΡΤΙΚΟΛΕΞΑ

Α.Ε.Α.	Αρχηγείο Ελληνικής Αστυνομίας
Δ.Δ.Α	Διεύθυνση Δημόσιας Ασφάλειας
Δ.Ε.Κ.	Δικαστήριο Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων
Δ.Ε.Σ.Ο.	Διεθνής Εταιρεία Στήριξης Οικογενείας
Δ.Ο.Ε.	Διεθνής Οργάνωση Εργασίας
Δ.Ο.Μ.	Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης
Ε.Ε.	Ευρωπαϊκή Ένωση
Ε.Κ.Κ.Α.	Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης
Ε.Κ.Υ.Θ.Κ.Κ.Α.	Κέντρο Έρευνας & Υποστήριξης Θυμάτων Κακοποίησης & Κοινωνικού Αποκλεισμού
Ε.Σ.Δ.Α	Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου
Ε.Σ.Π.	Ελληνικό Συμβούλιο για Πρόσφυγες
ΕΛ.ΑΣ.	Ελληνική Αστυνομία
Η.Π.Α	Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής
Ι.ΜΕ.ΠΟ.	Ινστιτούτο Μεταναστευτικής Πολιτικής
Κ.Α.Θ.Β.	Κέντρο Αποκατάστασης Θυμάτων Βασανιστηρίων
Κ.Ε.Δ.Ε.	Κέντρο Έρευνας και Δράσης για την Ειρήνη
Κ.Ε.Θ.Ι.	Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας
Κ.Κ.Σ.	Κέντρα Κοινωνικής Στήριξης
ΚΕ.Π.Α.Δ.	Κέντρο Προάσπισης Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων
Λ.Σ.	Λιμενικό Σώμα
Μ.Κ.Ο.	Μη κυβερνητική Οργάνωση
Μ.Μ.Ε.	Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας
Ν.	Νόμος
Ν.Π.Δ.Δ.	Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου
Ν.Π.Ι.Δ.	Νομικό Πρόσωπο Ιδιωτικού Δικαίου
Ο.Α.Σ.Ε.	Οργανισμός για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη
Ο.Η.Ε.	Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
Ο.Κ.Ε.Α.	Ομάδα Καταπολέμησης Εμπορίας Ανθρώπων
Π.Δ.	Ποινική Δικονομία
Π.Κ.	Ποινικός Κώδικας
Π.Ο.Ε.	Παγκόσμια Οργάνωση Εργασίας
Π.Ο.Υ.	Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας
Π.Σ.Κ.	Παιδική Σεξουαλική Κακοποίηση
Υ.Δ.Α.Σ.	Υπηρεσία Διεθνούς Αναπτυξιακής Συνεργασίας
ΥΠ.ΕΞ.	Υπουργείο Εξωτερικών
Φ.Ε.Κ.	Φύλλο Εφημερίδας Κυβερνήσεως
AIDS	Acquired immune Deficiency Syndrome
B.B.T.S.	Brief Betrayal Trauma Survey
C.A.P.	Child Assault and Population (programme)
D.N.A.	Deoxyribonucleic Acid
D.S.M.-IV	Diagnostic and Statistical Manual of psychiatric disorders vol.4
E.C.P.A.T.	End Child Prostitution, Child Pornography And Trafficking
H.I.V.	Human Immunodeficiency Virus
I.L.O.	International Labour Organization
P.T.S.D.	Post Traumatic Stress Disorder
T.A.C.T.	Transational Action against Child Trafficking
T.S.I.	Trauma Syndrome Inventory
U.N.O.D.C.	United Nations Office on Drugs and Crime
U.S.	United States
U.S.AID.	United States Agency for International Development
UNICEF	United Nations Children's Fund
W.H.O	World Health Organization
W.T.O.	World Tourism Organization

«Δε θέλω να ξαναγυρίσω στο σπίτι. Δε θέλω να ξαναδώ τον πατριό μου. Μου κάνει όλα αυτά τα άσχημα πράγματα όταν λείπει η μαμά μου. Σας παρακαλώ αφήστε με να μείνω εδώ».

12χρονη Κατερίνα

«Μου είχε πει ότι θα μου βγάλει κάποιες ωραίες φωτογραφίες και μετά θα μου πάρει παιχνίδια».

13χρονη Ελένη

(Καραγιαννοπούλου-Κόγιου, www.euroipn.org).

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στη σύγχρονη κοινωνία όπου ο τρόπος ζωής και σκέψης έχουν αλλάξει, έχει αλλάξει και ο όρος «σκλαβιά». Πλέον δεν υπάρχει σκλαβιά με την έννοια που υπήρχε παλαιότερα.

Στη σημερινή κοινωνία υπάρχει η σεξουαλική σκλαβιά ή αλλιώς trafficking. Το trafficking είναι η παράνομη διακίνηση ανθρώπων, κυρίως γυναικών και παιδιών. Κάθε χρόνο άτομα αγοράζονται, πωλούνται, μεταφέρονται και φυλακίζονται παρά τη θέλησή τους. Η διακίνηση αυτή έχει σκοπό την σεξουαλική εκμετάλλευση των ατόμων η οποία αποφέρει παράνομα έσοδα σε οργανωμένες ομάδες.

Τα θύματα του trafficking ιδίως οι γυναίκες, δεν είναι ιερόδουλες. Είναι απλές γυναίκες όπως η μητέρα μας, η αδερφή μας, η φίλη μας, οι οποίες αναγκάζονται να φύγουν από την χώρα τους για κοινωνικούς ή άλλους λόγους και πέφτουν στα χέρια των οργανωμένων ομάδων. Επειδή δεν έχουν συνήθως όλα τα νόμιμα έγγραφα μετακίνησης τις εκβιάζουν και τις εκμεταλλεύονται.

Η Ελλάδα λόγω της γεωγραφικής της θέσης είναι η χώρα εισόδου των θυμάτων. Τα θύματα είναι συνήθως μετανάστες που τους υπόσχονται καλύτερη ζωή. Έτσι φθάνουν στην Ελλάδα και αρχίζει η εκμετάλλευσή τους.

Δυστυχώς στην Ελλάδα μέχρι τώρα δεν έχει δοθεί η πρέπουσα έμφαση για την αντιμετώπιση του προβλήματος. Σιγά-σιγά αρχίζουν να γίνονται αλλαγές. Θα πρέπει όμως όλοι όσοι έρχονται σε επαφή με θύματα trafficking να εκπαιδευτούν. Οι αστυνομικοί, οι γιατροί, οι δικαστές, οι ψυχολόγοι κ.λπ.

Πρώτα απ' όλα πρέπει να συνειδητοποιήσουμε όλοι ότι υπάρχει αυτό το πρόβλημα και συμβαίνει σε απλούς ανθρώπους. Πρέπει να βοηθήσουμε όλοι, από την μεριά μας, με οποιονδήποτε τρόπο στην αντιμετώπιση του φαινομένου του trafficking καθώς αποτελεί κατάφορη καταστρατήγηση θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων και αντιβαίνει κάθε έννοια διεθνούς δικαίου.

ABSTRACT

In modern society, where lifestyle and thinking have changed, the meaning word "slavery" has also changed. Slavery no longer exists in the sense that there was before.

In today's society there is the modern slavery, or otherwise trafficking. The trafficking is the illegal movement of people, mostly women and children. Every year people are bought, sold, transported and imprisoned against their will. This transportation aims at the sexual exploitation of persons that generate illegal income in organized groups.

Victims of human trafficking especially women, are not prostitutes. These are ordinary women like our mother, sister, our friend, they are forced to leave their country for social or other reasons and fall into the hands of organized groups. Because they usually do not have in their possession all the legal documents that are necessary, they get blackmailed and exploited.

Greece due to its geographical position is the country of entry of the victims. The victims are usually immigrants who have been promised a better life. So arriving in Greece, their exploitation, in any way begins.

Unfortunately in Greece the matter has not been given proper attention, so far. Slowly things are starting to change. But anyone who comes into contact with victims of trafficking to be specially educated and trained. The police, doctors, judges, psychologists, etc.

First of all we must all realize that this problem exists and it happens to ordinary people. We should all contribute, in any way, to the confrontation of trafficking, since it is an obvious violation of basic human rights and it is against international law.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1.1 Το πρόβλημα

Ο ορισμός της κακοποίησης του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας (Π.Ο.Υ.) αναφέρει ότι η κακοποίηση ή η κακομεταχείριση του παιδιού περιλαμβάνει όλες τις μορφές *σωματικής ή συναισθηματικής κακής μεταχείρισης, σεξουαλικής παραβίασης, παραμέλησης ή παραμελημένης θεραπευτικής αντιμετώπισης ή εκμετάλλευσης για εμπορικούς σκοπούς*, η οποία καταλήγει σε *συγκεκριμένη ή εν δυνάμει βλάβη που αφορά στη ζωή και την ανάπτυξη του παιδιού*, στα πλαίσια μιας σχέσης ευθύνης, εμπιστοσύνης και δύναμης (WHO, 1999).

Οι κύριες μορφές κακοποίησης είναι η σωματική κακοποίηση και παραμέληση, η σεξουαλική κακοποίηση, η ψυχολογική – συναισθηματική κακοποίηση, η έκθεση σε σκηνές βίας, η υπολειπόμενη ανάπτυξη μη οργανικής αιτιολογίας, η σωματική τιμωρία, η «ασύμμετρη» βία μεταξύ ανηλίκων, η εγκατάλειψη των παιδιών σε Ιδρύματα, η παιδική εργασία, η σεξουαλική εκμετάλλευση ανηλίκων, το παιδικό trafficking, η παιδική κακοποίηση μέσω του διαδικτύου αλλά και άλλες (Αποστολοπούλου, www.epaa.gr/eis4.htm).

Σήμερα, η παράνομη διακίνηση και εμπορία ανθρώπων, ιδιαιτέρως παιδιών, έχει εξελιχτεί σε μια μάστιγα που καταρρακώνει την ανθρώπινη αξιοπρέπεια και απειλεί θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα. Είναι, δυστυχώς, ζοφερή πραγματικότητα για τις περισσότερες χώρες του κόσμου και προσβολή για τον πολιτισμό και τις αξίες μας.

Οι διεθνείς οργανισμοί συγκαλούν διαδοχικές διασκέψεις εμπειρογνομόνων για την αντιμετώπιση σύγχρονων μορφών δουλείας. Η εξασφάλιση της λεγόμενης Ανθρώπινης Ασφάλειας αναδεικνύεται σε μείζον πολιτικό θέμα στον ΟΗΕ. Εκπονούνται εθνικά σχέδια δράσης, θεσπίζονται νέοι φιλόδοξοι νόμοι για την αρωγή των θυμάτων. Αυτό όμως, είναι μόλις ένα πρώτο βήμα (WHO, 1999).

Με βάση πρόσφατα στοιχεία της Unicef, 1,2 εκατομμύρια παιδιά διακινούνται στον κόσμο σε ετήσια βάση. Είναι τα πλέον αθώα θύματα ενός παγκόσμιου εγκλήματος. Το οργανωμένο έγκλημα και η σκληρή λογική της αγοράς, διαστρεβλώνει τους νόμους προσφοράς και ζήτησης φτηνού και ευέλικτου εργατικού δυναμικού. Τα παιδιά δεν αποτελούν εξαίρεση. Το ειδικό ενδιαφέρον για την εμπλοκή κυκλωμάτων στην σύγχρονη δουλειά εδράζεται στο ότι τα σεξουαλικά ή εργατικά υποκείμενα δεν κοστίζουν τίποτα για τον απλούστατο λόγο ότι δεν υπάρχουν νομικά (www.unicef.gr).

Οι λόγοι για τους οποίους τα εν λόγω παιδιά γίνονται «αόρατα» είναι αρκετοί. Ένας από αυτούς είναι το γεγονός ότι 50 εκατομμύρια παιδιά δε δηλώνονται από τους γονείς τους κατά τη γέννησή τους. Επίσης το γεγονός ότι ένα στα 13 παιδιά στον αναπτυσσόμενο κόσμο έχει χάσει τον έναν από τους γονείς του. Ακόμη το ότι τα παιδιά καλούνται να αναλάβουν ρόλους και δραστηριότητες ενηλίκων ενώ βρίσκονται ακόμα σε ηλικία ανάπτυξης. Και τέλος, η βιομηχανία του σεξ είναι αυτή που ευθύνεται για την εκμετάλλευση περισσότερων από δύο εκατομμυρίων παιδιών ετησίως. Τα μισά από τα παιδιά που δεν δηλώνονται κατά τη γέννησή τους γεννιούνται σε χώρες του αναπτυσσόμενου κόσμου. Το γεγονός αυτό έχει ως αποτέλεσμα να μην έχουν πρόσβαση στη βασική εκπαίδευση και στην κανονική ιατρική περίθαλψη. Γίνονται συνεπώς ευκολότερα θύματα των σωματεμπόρων που μπορούν να τα «εξαφανίσουν» χωρίς να φοβούνται κυρώσεις (Σιμώνη-Λιόλιου, χ.χ.).

Στα άτομα που διακινούνται παράνομα τους έχουν αφαιρέσει το διαβατήριο, τους κακοποιούν, απειλούν τους ίδιους και τις οικογένειές τους. Είτε με απαγωγές, είτε με απατηλά μέσα, εξαπατούν απεγνωσμένους ανθρώπους που το όνειρό τους να απελευθερωθούν από την ανέχεια μετατρέπεται στο χειρότερο εφιάλτη (www.unicef.gr).

Ειδικότερα η σεξουαλική εκμετάλλευση ενισχύεται, ή στην καλύτερη περίπτωση, δεν αντιμετωπίζεται επαρκώς, επειδή αρκετές κοινωνίες την εντάσσουν στην σφαίρα της «ιδιωτικής ζωής» (με την έννοια της –ιδιαιτερης- σεξουαλικότητας των ατόμων), με αποτέλεσμα τη σιωπή, την ανοχή, την αδιαφορία και την αδράνεια απέναντι σε πρακτικές που αντιτίθενται στο υπέρτατο συμφέρον των παιδιών (www.unicef.gr).

Η σεξουαλική εκμετάλλευση παιδιών συνδέεται επίσης με την ενίσχυση επικερδών, αλλά παράνομων δραστηριοτήτων, όπως ο τουρισμός για σεξ (sex tourism) και η διακίνηση και πώληση παιδικού πορνογραφικού υλικού μέσω διαδικτύου (www.unicef.gr). Τα τελευταία χρόνια μάλιστα η εμπορία ανθρώπων έχει μετεξελιχθεί. Στην προσπάθειά του να προχωρήσει ένα βήμα μπροστά από τους κατασταλτικούς και προνοιακούς μηχανισμούς της πολιτείας και των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων (ΜΚΟ), το οργανωμένο έγκλημα παρέχει πιο αποτελεσματική «προστασία» στα θύματα. Αντί να στηρίζει την άντληση των κερδών του στη συστηματική κακοποίηση των θυμάτων, τους προσφέρει λίγα χρήματα, ένα ρεπό και προοπτική απελευθέρωσης στο (μακρινό) μέλλον. Οι προϋποθέσεις για απελευθέρωση συνδέονται με το χρόνο «απόσβεσης» της επένδυσης που έκαναν οι θύτες «αγοράζοντας» τα θύματα αλλά και τη στρατολόγηση νέων θυμάτων. Από μια περίοδο βαρβαρότητας τη δεκαετία του 1990, περάσαμε σε μια φάση ορθολογικής διαχείρισης του παγκόσμιου trafficking. Από εκεί που το πρόβλημα ήταν η κακοποίηση των θυμάτων εξαναγκαστικής

πορνείας τώρα ως ζητούμενο εμφανίζεται η υπεράσπιση των εργατικών τους δικαιωμάτων (Στυλιανίδης, 2006).

Αυτή η μετάλλαξη δεν σημαίνει ότι το λεγόμενο «χαμογελαστό (happy) trafficking» έπαψε να είναι μια ειδικής μορφής παραβίασης ανθρωπίνων δικαιωμάτων και οργανωμένου εγκλήματος που καταρρακώνει την ανθρώπινη αξιοπρέπεια, εκμαυλίζει συνειδήσεις, υποδαυλίζει τη διαφθορά και διαβρώνει τον κοινωνικό ιστό σε όλο τον κόσμο. Σύμφωνα με στοιχεία που δημοσίευσε η Herald Tribune, το 71% των κοριτσιών-θυμάτων έχει υποστεί σωματική βία και το 89% θέλουν να ξεφύγουν αλλά δε μπορούν γιατί φοβούνται (Στυλιανίδης, 2006). Σε μια άλλη μορφή trafficking τα παιδιά μετατρέπονται στα χέρια των εκμεταλλευτών τους σε παιδιά-στρατιώτες και σε μικροδιακινητές ψυχοτρόπων ουσιών και όπλων. Ο τελευταίος εφιάλτης λέγεται «εμπόριο οργάνων παιδιών». Ο λόγος της προτίμησής τους, πέρα από την ευκολία εξεύρεσης θυμάτων, είναι ότι τα παιδικά όργανα έχουν καλύτερη πρόσληψη στο σώμα του ενήλικου λήπτη (www.unicef.gr).

1.2 Σκοπός της πτυχιακής εργασίας

Σύμφωνα λοιπόν με τα πιο πάνω, σκοπός της παρούσας πτυχιακής εργασίας είναι να μελετήσουμε και να ερευνήσουμε τις επιπτώσεις της παράνομης διακίνησης ανηλίκων για σεξουαλική εκμετάλλευση (trafficking), καθ' όσον είναι ένα θέμα ηθικής τάξης που βασανίζει σε μεγάλο ποσοστό τα παιδιά, τα οποία είναι το μέλλον της ανθρωπότητας.

Επιμέρους στόχοι της μελέτης αυτής είναι:

- 1) Να οριστεί τι είναι η παιδική σεξουαλική κακοποίηση και να δοθούν τα χαρακτηριστικά του σεξουαλικά κακοποιημένου παιδιού.
- 2) Να σκιαγραφηθεί το προφίλ των δραστών.
- 3) Να διερευνηθούν οι σωματικές, ψυχοσωματικές, ψυχοσυναισθηματικές, κοινωνικές και μακροπρόθεσμες επιπτώσεις της παιδικής σεξουαλικής κακοποίησης και της παράνομης διακίνησης ανθρώπων με σκοπό τη σεξουαλική εκμετάλλευση.
- 4) Να παρουσιαστούν τα μέτρα προστασίας, η θεραπεία, το νομικό πλαίσιο καθώς και οι υποστηρικτικές κρατικές μονάδες για το πρόβλημα.

Δομή της εργασίας

Η πτυχιακή αυτή εργασία αποτελείται από 10 κεφάλαια. Το 1^ο κεφάλαιο αποτελεί την εισαγωγή και αναπτύσσονται οι ορισμοί εννοιών, ενώ το 2^ο κεφάλαιο περιλαμβάνει την επιδημιολογία της παιδικής κακοποίησης στην Ελλάδα και το εξωτερικό καθώς και τις μορφές κακοποίησης. Στο 3^ο κεφάλαιο παρουσιάζονται οι συνέπειες και τα συμπτώματα της

παιδικής κακοποίησης καθώς και τα κλινικά χαρακτηριστικά που αναγνωρίζονται στα κακοποιημένα παιδιά. Στο 4^ο κεφάλαιο παρουσιάζεται η έκταση του φαινομένου του trafficking στην Ελλάδα και το εξωτερικό καθώς και τα αίτια και οι μορφές του. Επίσης παρουσιάζονται οι κοινωνικοοικονομικοί παράγοντες που διευκολύνουν την διακίνηση, τα κέρδη από την πορνεία καθώς οι λόγοι της εξάπλωσης της διακίνησης στην Ελλάδα. Επιπροσθέτως σε αυτό το κεφάλαιο δίδονται επιδημιολογικά στοιχεία για την παιδική σεξουαλική εκμετάλλευση, την εξαναγκαστική εργασία καθώς επίσης και στατιστικά στοιχεία για τους πελάτες της εξαναγκαστικής πορνείας.

Το 5^ο κεφάλαιο αναφέρεται στις επιπτώσεις και τα συμπτώματα του παιδικού trafficking και επικεντρώνεται στις επιπτώσεις των θυμάτων στο σωματικό, ψυχολογικό και συναισθηματικό τομέα. Το 6^ο κεφάλαιο αναφέρεται στην εθνική πολιτική για την καταπολέμηση της παράνομης διακίνησης ανθρώπων και συγκεκριμένα τους φορείς του δημοσίου και τις Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις καθώς επίσης αναφέρεται και στους διεθνείς φορείς καταπολέμησης του φαινομένου. Στο 7^ο κεφάλαιο παρουσιάζεται το ελληνικό νομικό πλαίσιο και η θεσμική αντιμετώπιση του φαινομένου της εμπορίας ανθρώπων. Επίσης γίνεται μια σύντομη ιστορική αναδρομή στα σημαντικότερα κείμενα διεθνούς δικαίου καθώς και στις διεθνείς συνθήκες γενικότερου ενδιαφέροντος που βρίσκουν εφαρμογή στα ζητήματα Εμπορίας Ανθρώπων. Το κεφάλαιο αυτό κλείνει με το ισχύον σήμερα νομοθετικό πλαίσιο και τις αλλαγές που επέφερε ο ν. 3064/2002. Στο 8^ο κεφάλαιο παρουσιάζονται η πρόληψη και η θεραπεία της παιδικής κακοποίησης καθώς και τα προγράμματα παρέμβασης που στοχεύουν στην πρόληψη και στη θεραπεία της παράνομης διακίνησης και εμπορίας ανθρώπων.

Το 9^ο κεφάλαιο πραγματεύεται τον ρόλο των επαγγελματιών ψυχικής υγείας, δίδοντας έμφαση στο ρόλο του κοινωνικού λειτουργού στην πρόληψη της παράνομης διακίνησης ανθρώπων και της διεθνικής σωματεμπορίας. Στο 10^ο κεφάλαιο εκτίθενται συμπεράσματα και προτάσεις για την κακοποίηση των παιδιών και το trafficking.

Η μελέτη αυτή ολοκληρώνεται με τα Παραρτήματα Α, Β, Γ, Δ, και Ε, στα οποία προστίθενται χρήσιμες πληροφορίες και πρακτικές για την καταπολέμηση της κακοποίησης και του trafficking, πρακτικός οδηγός για θύματα σωματεμπορίας καθώς και μερικά παραδείγματα από συγκλονιστικές προσωπικές ιστορίες με θύματα trafficking. Το Παράρτημα επίσης περιλαμβάνει τις διευθύνσεις για τις αρμόδιες υπηρεσίες και φορείς καθώς και την Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού. Τέλος, παρουσιάζονται στη βιβλιογραφία οι πηγές από τις οποίες αντλήθηκαν τα στοιχεία για τη συγγραφή της παρούσας πτυχιακής εργασίας.

1.3 Ορισμοί εννοιών

Η λέξη **κακοποίηση** ετυμολογικά προέρχεται από το ρήμα «κακοποιώ» και ορίζεται ως η κακομεταχείριση, η διαστρέβλωση (Μπαμπινιώτης, 1998). Η έννοιά της και η λειτουργικότητά της αναφέρουν πως η κακοποίηση είναι μια βίαιη και επιθετική συμπεριφορά ή ενέργεια που δημιουργεί βλάβη, τραύμα, πόνο, φόβο, απειλή, δυσαρέσκεια ή αισθήματα δυσφορίας, αποστροφής ή ενοχής και έχει αρνητική επίδραση στο άτομο που την δέχεται (Τσιάντης, 1996).

Η **παιδική κακοποίηση** περιλαμβάνει διάφορες μορφές ενεργητικής και παθητικής συμπεριφοράς προς το παιδί, οι οποίες θέτουν σε κίνδυνο όχι μόνο την υγεία και τη σωματική του ακεραιότητα, αλλά και την ίδια του τη ζωή, ενώ παράλληλα αναστέλλουν τη φυσιολογική σωματική, ψυχολογική και νοητική του ανάπτυξη, καθώς και την κοινωνική του προσαρμογή (Καστανίδου, 2000).

Κατά καιρούς έχουν προταθεί διάφοροι ορισμοί για την παιδική κακοποίηση. Οι ορισμοί αυτοί εξαρτώνται από τα όρια, τα οποία κάθε κοινωνία θέτει στην ανθρώπινη συμπεριφορά και τις κατ' αυτήν διαστάσεις του ρόλου των γονέων. Επίσης εξαρτώνται από τη γενικότερη αντίληψη περί «ποιότητας ζωής» αλλά και την αξία που κάθε κοινωνία αποδίδει στο παιδί. Κατά τους επικρατέστερους ορισμούς ως «παιδική κακοποίηση» ορίζεται η «άσκηση σωματικής ή ψυχολογικής βίας στο παιδί» (Καστανίδου, 2000).

Σύμφωνα με τον ορισμό που δίνει το Ινστιτούτο Υγείας του Παιδιού παιδική κακοποίηση είναι ένα φαινόμενο κατά το οποίο ένας ή περισσότεροι ενήλικες προκαλούν ή επιτρέπουν να προκληθούν στο παιδί σωματικές κακώσεις ή συνθήκες στέρησης, ώστε συχνά να επιφέρουν σοβαρές διαταραχές σωματικής, νοητικής, συναισθηματικής ή κοινωνικής μορφής ακόμα και το θάνατο (Παπανικολάου, 1998).

Με τον όρο «παιδική κακοποίηση» αναφερόμαστε στη βία, την κακή μεταχείριση ή την παραμέληση την οποία βιώνει ένα παιδί ή ένας έφηβος ενώ βρίσκονται υπό την «προστασία» ενός ατόμου το οποίο εμπιστεύονται ή από το οποίο εξαρτώνται (γονιός, αδερφός, αδερφή, άλλος συγγενής ή κηδεμόνας ή κάποιος που φροντίζει το παιδί). Μπορεί να συμβεί οπουδήποτε και μπορεί για παράδειγμα να συμβεί στο σπίτι του παιδιού ή στο σπίτι κάποιου γνωστού του. Ειδικότερα ως παιδική κακοποίηση ή παραμέληση καθορίζεται: οποιαδήποτε πράξη ή αμέλεια γονέα ή κηδεμόνα (υπεύθυνου για τη φύλαξη παιδιού), η οποία δημιουργεί βλάβη, τραύμα, πόνο, φόβο, απειλή, αίσθημα δυσαρέσκειας, δυσφορίας, αποστροφής ή ενοχής, έχει αρνητική επίδραση στο άτομο που τη δέχεται και μπορεί να καταλήξει σε θάνατο, σε σοβαρή φυσική ή συναισθηματική βλάβη, σεξουαλική κακοποίηση

ή εκμετάλλευση ή οποιαδήποτε πράξη ή αμέλεια η οποία αποτελεί επικείμενο κίνδυνο σοβαρής βλάβης (Γιωτάκος, Τσίτσικα, 2009).

Αυτός που κακοποιεί ένα παιδί μπορεί να χρησιμοποιήσει διάφορες μεθόδους για να έχει πρόσβαση στο παιδί, να ασκήσει εξουσία και έλεγχο και να το εμποδίσει να φανερώσει ό, τι του συμβαίνει ή να ζητήσει βοήθεια. Η κακοποίηση είναι μια κατάχρηση εξουσίας και παραβίαση της εμπιστοσύνης του παιδιού. Μπορεί να είναι ένα μεμονωμένο γεγονός ή να συμβαίνει κατ' επανάληψη ή σε κλιμάκωση για μια περίοδο μηνών ή ετών. Τέλος, μπορεί η μορφή της κακοποίησης να μεταβάλλεται στη διάρκεια του χρόνου (Αγάθωνος–Γεωργοπούλου, 1991 & Ανδρέου, 2009, www.paidiatros.gr).

Σωματική κακοποίηση είναι η πράξη η οποία οδηγεί είτε σε σημαντικό σωματικό τραυματισμό είτε σε σοβαρό κίνδυνο τέτοιου τραυματισμού. Οι περιπτώσεις που συνήθως έρχονται στην κλινική περιλαμβάνουν εκτεταμένες μελανιές, εγκαύματα, κατάγματα οστών και αιμορραγίες. Ένα ερώτημα το οποίο συνήθως προκύπτει είναι κατά πόσο το χτύπημα ενός παιδιού, ως μέθοδος πειθαρχίας και διαπαιδαγώγησης, αποτελεί πράξη κακοποίησης. Εάν και σοβαρές έρευνες έχουν δείξει ότι η σωματική τιμωρία έχει μόνο δυσάρεστες ψυχολογικές συνέπειες, οι περισσότερες μορφές χτυπήματος παιδιού από γονέα δεν εντάσσονται στα πλαίσια της κακοποίησης. Αντίθετα, επανειλημμένες και υπερβολικές μέθοδοι πειθαρχίας μπορούν να ενταχθούν στην κατηγορία της σωματικής κακοποίησης, αφού πρώτα το πολιτισμικό υπόβαθρο ή και η καταγωγή της οικογένειας ληφθούν υπόψη (Γιωτάκος, Τσίτσικα, 2009).

Ως θεμελιώδης αρχή, κάθε άσκηση πειθαρχίας που θέτει την ασφάλεια του παιδιού σε κίνδυνο θα πρέπει να αποθαρρύνεται και εναλλακτικοί τρόποι να αναζητούνται. (Αγάθωνος–Γεωργοπούλου, 1991 & Ανδρέου, 2009).

Παραμέληση ανηλίκου συνήθως ορίζεται η αποτυχία από τους νομικά υπεύθυνους να παρέχουν τα απαραίτητα για τη φροντίδα και το «καλώς έχειν» του παιδιού. Το ποια ακριβώς είναι τα «απαραίτητα» δεν είναι απόλυτα καθορισμένο, αλλά για το δυτικό κόσμο δεχόμαστε ότι αυτά είναι η διατροφή, η στέγη, η ένδυση, η εκπαίδευση, η προστασία, η εποπτεία, η φροντίδα και η αγάπη. Στην παραμέληση διατροφής, το παιδί παραπονείται για πείνα για πολλές ώρες ή κατά το μεγαλύτερο μέρος της ημέρας και αυτό εκδηλώνεται με αδυναμία του παιδιού να αναπτυχθεί σωματικά (Ανδρέου, 2009).

Η παραμέληση στέγης εκδηλώνεται με το παιδί που κοιμάται στο δρόμο, σε κοινόβια ή που υποχρεώνεται σε νομαδική ζωή εις βάρος των υπόλοιπων αναγκών του. Στην

παραμέληση ένδυσης, το παιδί στερείται ρούχων σε τέτοιο βαθμό, που εκτίθεται σε φυσικούς κινδύνους (π.χ. κρύο το χειμώνα). Εννοείται ότι η αδυναμία του γονέα να παράσχει ρούχα μόδας δε μπορεί να ενταχθεί σε αυτήν την κατηγορία (Ανδρέου, 2009).

Στην παραμέληση αναγκών υγείας, το παιδί δε λαμβάνει τους εμβολιασμούς που απαιτούνται, δεν επισκέπτεται ή συστηματικά καθυστερεί να επισκεφθεί τον ιατρό, με αποτέλεσμα η υγεία του να τίθεται σε κίνδυνο. Η παραμέληση των εκπαιδευτικών αναγκών εκδηλώνεται με συχνές αδικαιολόγητες απουσίες ή ακόμα και με αδυναμία του ίδιου του εκπαιδευτικού συστήματος να εκτιμήσει και να καλύψει τις μαθησιακές ανάγκες του παιδιού (Πρεκατέ, 2009).

Η παραμέληση της προστασίας και της αγάπης είναι πιο δύσκολο να περιγραφεί. Συνήθως, αυτή η μορφή εμφανίζεται μαζί με άλλες μορφές παραμέλησης και κακοποίησης. Είναι πανανθρώπινα αναγνωρισμένη η πρωτογενής ανάγκη ενός παιδιού να γνωρίζει ότι υπάρχει τουλάχιστον ένας ενήλικας ο οποίος είναι δίπλα του, διαθέσιμος να προσφέρει αγάπη, στήριξη και καθοδήγηση. Πρόκληση αποτελεί η δυσκολία να διαφοροποιηθεί το σημείο στο οποίο η ανεπαρκής φροντίδα αποκτά χαρακτήρα παραμέλησης (Καράτζιου Α., www.karatziou.gr).

Συναισθηματική κακοποίηση είναι ένα επαναλαμβανόμενο μοντέλο συμπεριφοράς από μέρους του φροντιστή του παιδιού, που μεταφέρει το μήνυμα στο παιδί ότι είναι αναξιαγάπητο, ανεπιθύμητο, ότι διαρκώς σφάλει ή ότι ο μόνος του ρόλος είναι να ικανοποιεί τις ανάγκες άλλων (Καράτζιου Α., www.karatziou.gr).

Παραδείγματα τέτοιων συμπεριφορών είναι ο διαρκής υποβιβασμός του παιδιού, η δημόσια ταπείνωσή του, η διαρκής επικριτικότητα χωρίς ανταμοιβές για τις επιτυχίες του, η τρομοκράτησή του για επαπειλούμενες τιμωρίες ή εγκατάλειψη, ο περιορισμός της ελευθερίας των κινήσεών του, η επιβολή παράλογων αξιώσεων, που αναμφίβολα θα οδηγήσουν το παιδί στην αποτυχία. Βέβαια, τίθεται και πάλι το θέμα της διαχωριστικής γραμμής μεταξύ ανεπαρκών γονικών ικανοτήτων και κακοποίησης. Οι γονείς που συναισθηματικά κακοποιούν τα παιδιά τους κατά εξακολούθηση θα εξαπολύουν σχόλια όπως: «δεν είσαι ικανός για τίποτα», «είσαι τόσο βλάκας που θα ευχόμουνα να μην είχες γεννηθεί ποτέ» (Βούρδας, www.nsalteris.gr).

Πολλοί γονείς (αν όχι όλοι) υποπίπτουν σε συμπεριφορές που με κάποιο τρόπο βλάπτουν ψυχολογικά το παιδί τους και αυτό είναι αναπόφευκτο, αφού δεν υπάρχει κανείς που να είναι τέλειος γονέας. Αυτό δε σημαίνει όμως ούτε συναισθηματική κακοποίηση ούτε

ότι αυτά τα λάθη θα δημιουργήσουν ψυχολογικές διαταραχές και ασθένειες (Βούρδας, www.nsalteris.gr).

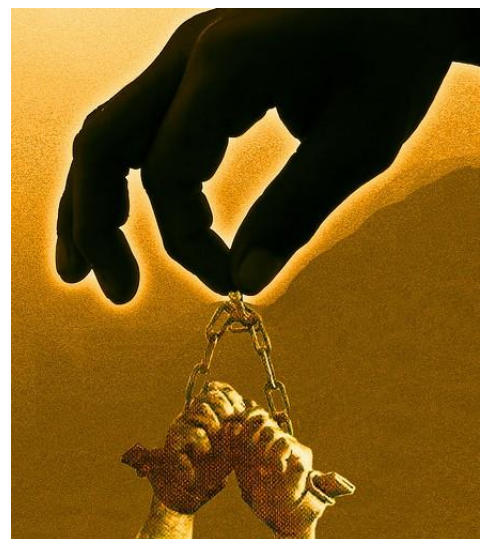
Σεξουαλική κακοποίηση ανηλίκου είναι ένας γενικός όρος, ο οποίος αναφέρεται σε σεξουαλική πράξη μεταξύ ενός ενήλικα και ενός παιδιού ή σε σεξουαλική εκμετάλλευση ενός παιδιού. Πυρηνική έννοια στην κακοποίηση είναι η απουσία σύμφωνης γνώμης. Αυτό συμβαίνει σε περίπτωση άσκησης βίας, τοξίκωσης από ουσίες ή όταν το παιδί είναι αναπτυξιακά αδύναμο να εννοήσει τη φύση και τις συνέπειες της σεξουαλικής πράξης και άρα να δώσει συνειδητά τη σύμφωνη γνώμη του.

Οι μορφές σεξουαλικής κακοποίησης χωρίζονται σε δύο κατηγορίες. Η πρώτη είναι αυτή, που περιλαμβάνει σωματική επαφή (π.χ. άγγιγμα, θωπείες, μέχρι διείσδυση και βιασμό). Η δεύτερη περιλαμβάνει πράξεις μη σωματικής επαφής (όπως επιδειξιμανία, ηδονοβλεψία, βιντεοσκόπηση) (Ανδρέου, 2009).

Ιδιαίτερη προσοχή χρειάζεται σε περιπτώσεις όπου ορισμένες συμπεριφορές, οι οποίες στο εξωοικογενειακό περιβάλλον χαρακτηρίζονται ως σεξουαλικές, στο περιβάλλον μιας συγκεκριμένης οικογένειας θεωρούνται ως φυσιολογικές (π.χ. γονείς που κυκλοφορούν γυμνοί στο σπίτι, ή γονιός και παιδί που κάνουν μπάνιο μαζί). Σε αυτές τις περιπτώσεις, παράγοντες οι οποίοι αφορούν στο κίνητρο θα πρέπει να εξεταστούν πριν διαγνωστεί η συμπεριφορά αυτή ως σεξουαλική (Thio, 2003).

Τέλος, σεξουαλική δραστηριότητα μεταξύ παιδιών παρόμοιας ηλικίας, από τη στιγμή που δεν υπάρχει επιβολή ή βία και παραμένει ιδιωτική και που περιορίζεται στα πλαίσια της περιέργειας και του αγγίγματος, μπορεί να θεωρηθεί φυσιολογική (Βούρδας, www.nsalteris.gr & Ανδρέου, 2009.).

Παιδική πορνογραφία είναι η αναπαραγωγή σεξουαλικών εικόνων με αντικείμενο παιδιά. Πρόκειται για μορφή σεξουαλικής εκμετάλλευσης με σκοπό το κέρδος. Υπό την επήρεια ναρκωτικών ουσιών ή με τη χρήση βίας, ανήλικα αγόρια και κορίτσια υποχρεούνται να συμμετέχουν σε σεξουαλικές πράξεις μεταξύ τους, με ενήλικες, ακόμη και με ζώα. Τα παιδιά (κάποιες φορές βρέφη, ηλικίας μικρότερης των 2 ετών), βασανίζονται, υφίστανται κάθε μορφή σωματικής και ψυχολογικής βίας και συχνά δολοφονούνται. Οι παιδόφιλοι δράστες -πολύ συχνά-

φωτογραφίζουν ή βιντεοσκοπούν τις σεξουαλικές τους εμπειρίες με ανήλικους, καθώς και σκληρές σκηνές κακοποίησης αυτών και προωθούν έπειτα το υλικό αυτό μέσω του διαδικτύου. Τη δράση αυτή των συγκεκριμένων χρηστών του διαδικτύου εκμεταλλεύονται οι επιχειρήσεις παραγωγής πορνογραφικού υλικού, οι οποίες τροφοδοτούνται με «ανθρώπινο υλικό» από το trafficking παιδιών (www.obrela.gr).

Πορνογραφικό υλικό συνιστά κάθε περιγραφή ή πραγματική ή εικονική αποτύπωση, σε οποιονδήποτε υλικό φορέα, του σώματος ανηλίκου που αποσκοπεί στη γενετήσια διέγερση, καθώς και η καταγραφή ή αποτύπωση, σε οποιονδήποτε υλικό φορέα, πραγματικής, προσποιητής ή εικονικής ασελγούς πράξης που ενεργείται για τον ίδιο σκοπό από ή με ανήλικο» (Σπηλιοπούλου, 2006).

Ανήλικος, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 121 του Ποινικού Κώδικα (Π.Κ.), νοείται κάθε πρόσωπο ηλικίας από 8 έως 18 ετών, ενώ οι μικρότερες ηλικίες υπάγονται στην έννοια του παιδιού (Συλλογικό έργο, Π.Κ., 2006).

Σύμφωνα με τον ορισμό του Palermo, ο οποίος ολοκληρώθηκε το 2000, «ως **παράνομη διακίνηση και εμπορία ανθρώπων** με σκοπό τη σεξουαλική-οικονομική εκμετάλλευση ορίζεται η στρατολόγηση, η μεταφορά, η μετακίνηση, η εγκατάσταση (στέγαση, μέριμνα για τη συνέχιση της παραμονής) ή παραλαβή προσώπων, μέσω της απειλής ή χρήσης βίας ή άλλων μορφών εξαναγκασμού, της απαγωγής, του δόλου, της εξαπάτησης, της κατάχρησης της δύναμης, της κατάχρησης μιας τρωτής ή ευάλωτης θέσης, της προσφοράς ή της αποδοχής ενός οικονομικού ή άλλου οφέλους για την επίτευξη της σύμφωνης γνώμης ενός προσώπου το οποίο ασκεί έλεγχο ή εξουσία επί άλλου προσώπου για το σκοπό της εκμετάλλευσης. Η εκμετάλλευση θα περιλαμβάνει κατ' ελάχιστον την εκμετάλλευση της πορνείας των άλλων ή άλλες μορφές σεξουαλικής εκμετάλλευσης, την εξαναγκαστική εργασία ή παροχή υπηρεσιών, τη διαμόρφωση συνθηκών σκλαβιάς ή παρόμοιων με αυτήν πρακτικών, τη διαμόρφωση συνθηκών δουλείας (δεσμευτική παροχή υπηρεσιών) ή τη λήψη σωματικών οργάνων» (www.nath.gr).

Η **εμπορία ανθρώπων** γνωστή παγκοσμίως και ως **trafficking in human beings** αποτελεί δραστηριότητα που στηρίζεται στην εκμετάλλευση ανθρώπου και συνιστά παραβίαση θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Μεμονωμένα άτομα αλλά κυρίως οργανωμένα κυκλώματα, χρησιμοποιώντας μέσα όπως απειλές, βία, καταναγκασμός, εξαπάτηση, στέρηση της ελευθερίας και άλλα εκμεταλλεύονται τη θέση στην οποία

βρίσκονται τα θύματά τους, προκειμένου να αποκομίσουν οικονομικά ή άλλα οφέλη. Η εκμετάλλευση αυτή έχει διάφορες μορφές με πιο διαδεδομένες εκείνες που αφορούν τη παροχή υπηρεσιών στον τομέα του σεξ, στην εργασία σε συνθήκες σκλαβιάς και στην αφαίρεση οργάνων (<http://www.obrela.gr>)

Εμπορία ανθρώπων είναι η συλλογή, μεταφορά, μετακίνηση, υπόθαλψη ανθρώπων μέσω απειλής ή χρήση βίας ή άλλων μορφών εξαναγκασμού, απαγωγής, εξαπάτησης, απάτης, κατάχρηση δύναμης ή μιας ευάλωτης κατάστασης, ή της πληρωμής ή της λήψης χρημάτων με σκοπό τη συγκατάθεση ενός ατόμου, ώστε να ασκήσει εξουσία πάνω σε άλλον άνθρωπο με σκοπό την εκμετάλλευση (<http://www.obrela.gr>).

Μορφές εμπορίας ανθρώπων αποτελούν η ΠΠορνεία, βιομηχανία του σεξ, εξαναγκαστική εργασία, επαιτεία, εμπόριο βρεφών, εμπόριο οργάνων, πορνογραφία, αγορά νυφών, υποχρεωτική στράτευση ανηλίκων (Πετρουλιά, 2009 & www.obrela.gr).

Παράνομος θεωρείται αυτός που παραβαίνει το νόμο, που δε γίνεται σύμφωνα με αυτόν (Βικιπαίδεια, <http://el.wiktionary.org>).

Διακίνηση μεταναστών σημαίνει την προαγωγή τους με σκοπό την αποκόμιση άμεση ή έμμεση, οικονομικών ή άλλων πλεονεκτημάτων της παράνομης εισόδου ενός ατόμου σε μια χώρα, στην οποία το άτομο δεν είναι μόνιμος κάτοικος ή δεν έχει άδεια παραμονής (Ειδική Επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών, 2000).

Παράνομη είσοδος είναι το πέρασμα των συνόρων χωρίς την τήρηση των απαραίτητων διαδικασιών για την νόμιμη είσοδο στη χώρα προορισμού (Ειδική Επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών, 2000).

Ψευδή ταξιδιωτικά έγγραφα ή ψευδείς ταυτότητες είναι οποιαδήποτε ταξιδιωτικά ή προσωπικά έγγραφα, που:

- § Είναι ψεύτικα ή αλλαγμένα από κάποιο πρόσωπο εκτός του ατόμου ή της εταιρείας που είναι εξουσιοδοτημένοι από τον νόμο να εκδώσουν τέτοια έγγραφα εκ μέρους του κράτους,
- § Έχουν εκδοθεί λάθος ή αποκτηθεί μέσω παραποίησης, διαφθοράς ή πίεσης ή με άλλον παράνομο τρόπο ή
- § Χρησιμοποιούνται από άλλο άτομο εκτός του νόμιμου κατόχου (Ειδική Επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών, 2000).

Διεθνική σωματεμπορία (trafficking) είναι η στρατολόγηση, μεταφορά, διακίνηση και εμπορία ανθρώπων. Οι γυναίκες και τα παιδιά, όντας οι πλέον ευπαθείς ομάδες, γίνονται συχνά στόχος των σωματεμπόρων που τους οδηγούν στη σεξουαλική δουλειά. Η προώθηση των γυναικών και των παιδιών στη δουλειά γίνεται με διάφορους τρόπους όπως παραπλάνηση, απαγωγή, βιασμό, ξυλοδαρμό και εθισμό στα ναρκωτικά. Στη διεθνική σωματεμπορία εμφανίζονται ιδιαίτερα ανάγλυφες οι πρακτικές του οργανωμένου εγκλήματος, ενώ την ευθύνη για τη διατήρηση αυτής της μορφής δουλειάς έχει τελικά ο πελάτης (Τσακλάγκανου, 2001 & www.stop-trafficking.org).

Μαστροπεία ορίζεται η προαγωγή ή εξώθηση στην πορνεία, ανήλικων ή η υπόθαλψη ή διευκόλυνση της πορνείας ανηλίκων, με σκοπό την εξυπηρέτηση της ακολασίας άλλων ως επίσης και η κατ' επάγγελμα ή από κερδοσκοπία προαγωγή στην πορνεία γυναικών. Προαγωγή σε πορνεία σημαίνει να προκαλέσει κάποιος στο ανήλικό πρόσωπο την απόφαση για πορνεία ή να ενισχύσει ανήλικο που διστάζει να πορνευτεί. Δεν θεωρείται όμως δυνατή η προαγωγή σε πορνεία του ανήλικου προσώπου που ήδη διάγει πορνικό βίο. Αντίστοιχα στη προαγωγή γυναίκας το έγκλημα υπάρχει, είτε η γυναίκα που προάγεται στην πορνεία είναι αμέμπτων ηθών είτε είναι επιμεμπτών ηθών. Αν όμως διάγει ήδη πορνικό βίο δεν υπάρχει μαστροπεία (Παπανής, 2009).

Τέλος, ο όρος *κατ' επάγγελμα* που χρησιμοποιείται όσον αφορά την προαγωγή γυναικών σημαίνει ότι ο δράστης τελεί το έγκλημα αυτό για να ποριστεί συνεχές και σημαντικό εισόδημα, ενώ από κερδοσκοπία νοείται η προαγωγή που γίνεται για πορισμό αθέμιτου κέρδους μια φορά ή επανειλημμένα, αλλά όχι συνεχώς γιατί τότε πρόκειται για μαστροπεία κατ' επάγγελμα (Παπανής, 2009).

Το φαινόμενο της **εμπορίας παιδιών με σκοπό τη σεξουαλική τους εκμετάλλευση** είναι ένα σύνθετο ζήτημα που ποικίλει ανάλογα την περιοχή ή τη χώρα. Περιλαμβάνει τη στρατολόγηση, τη μεταφορά και την τελική εκμετάλλευση των παιδιών για σεξουαλικούς σκοπούς όπως πορνεία, πορνογραφία, καταναγκαστικούς γάμους. Τα παιδιά απομακρύνονται από το σπίτι τους και στρατολογούνται δια της βίας ή της εξαπάτησης ή πωλούνται απευθείας από τους γονείς και τους οικείους τους στους εμπόρους. Τα παιδιά-θύματα εμπορίας ταξιδεύουν και μεταφέρονται κρυμμένα υπό συνθήκες επικίνδυνες. Κακοποιούνται σωματικά και σεξουαλικά, υφίστανται ψυχολογική και σωματική βία, είναι πολύ φοβισμένα ή ντρέπονται να ζητήσουν βοήθεια και πωλούνται από τους εμπόρους επαναλαμβανόμενα. Απειλούνται από τους εκμεταλλευτές τους ότι σε πιθανή τους προσπάθεια διαφυγής θα

κινδυνεύσει η ζωή τους ή η οικογένειά τους. Συχνά οι Αρχές δεν προσφέρουν επαρκή προστασία στα παιδιά που δραπετεύουν από τους εμπόρους τους, αφήνοντάς τα ευάλωτα προς περαιτέρω εκμετάλλευση (www.obrela.gr & Παπαγιαννοπούλου, 2007).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

Η ΕΠΙΔΗΜΙΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΠΑΙΔΙΚΗΣ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ – ΜΟΡΦΕΣ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ

2.1 Εισαγωγή

Φαινόμενα βίας και κακοποίησης έρχονται όλο και πιο συχνά στην επικαιρότητα. Τα συναντούμε στην οικογένεια, με τις διάφορες μορφές συναισθηματικής, σωματικής ή σεξουαλικής κακοποίησης, στο σχολείο με περιστατικό σχολικού εκφοβισμού, στη γειτονιά με ποικίλα περιστατικά χουλιγκανισμού ή και βιασμού, αλλά και στην παγκόσμια κοινότητα με τα φαινόμενα της πορνογραφίας και της εμπορίας ανθρώπων. Καθημερινά κατακλυζόμαστε από περιστατικά παιδικής κακοποίησης, τα οποία γίνονται ευρύτερα γνωστά μέσα από την προβολή τους από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, όπως οι βρεφοκτονίες, η παιδική κακοποίηση και εγκατάλειψη, οι ξυλοδαρμοί. Κάθε φορά που δημοσιοποιούνται τέτοια γεγονότα συγκλονίζεται η κοινή γνώμη, γρήγορα, όμως, όλες αυτές οι περιπτώσεις ξεχνιούνται από όλους (Πρεκατέ, Γιωτάκος (2005) Το κεφάλαιο αυτό λοιπόν, αναφέρεται στην επιδημιολογία της παιδικής κακοποίησης καθώς επίσης στις μορφές που εκδηλώνεται η παιδική κακοποίηση που είναι η σωματική κακοποίηση παιδιού, η σεξουαλική κακοποίηση και η ψυχολογική/συναισθηματική κακοποίηση

2.2 Επιδημιολογία παιδικής σεξουαλικής κακοποίησης

Το φαινόμενο της παιδικής σεξουαλικής κακοποίησης συμβαίνει σε πολύ μεγαλύτερη κλίμακα από όσο γνωρίζουμε όμως καλύπτεται από έντονη μυστικότητα (www.obrela.gr/).

Σύμφωνα με εκτιμήσεις του Βρετανικού Οργανισμού «Stop it now» για την πρόληψη της παιδικής σεξουαλικής κακοποίησης τα ¾ των παιδιών που κακοποιούνται σεξουαλικά δε θα μιλήσουν σε κανέναν κατά τη διάρκεια της παιδικής ηλικίας για αυτήν. Ακόμη από όσα παιδιά μιλήσουν, ελάχιστα θα φθάσουν να απασχολήσουν τις αστυνομικές αρχές, τις κοινωνικές υπηρεσίες ή τους επαγγελματίες υγείας. Παιδική κακοποίηση υπήρχε κατά τη διάρκεια της ανθρώπινης ιστορίας, αλλά μόνο πρόσφατα, οι άνθρωποι άρχισαν να σκέφτονται διαφορετικά για αυτό το θέμα, να δημιουργούν νομικούς ορισμούς για την κακοποίηση, να ορίζουν κυβερνητικούς φορείς οι οποίοι έχουν τη δύναμη να απομακρύνουν παιδιά από τα σπίτια τους, καθώς και να διεξάγουν χιλιάδες ερευνητικές μελέτες επάνω στο θέμα (Πρεκατέ, Γιωτάκος, 2005).

Σύμφωνα με την Τρίτη Εθνική Στατιστική για την παιδική Κακοποίηση και Παραμέληση, που εκδόθηκε από το Υπουργείο Υγείας και Ανθρωπίνων Υπηρεσιών των ΗΠΑ το 1996, περίπου το 1/4 από τα δηλωμένα στις Υπηρεσίες Πρόνοιας περιστατικά παιδικής σεξουαλικής κακοποίησης, κακοποιήθηκαν από το βιολογικό γονέα ή υποκατάστατο γονέα, ενώ το 89% των δραστών ήταν άνδρες (Χατζηφωτίου, 2005).

Επίσης στο 22% των περιστατικών ο δράστης ήταν ηλικίας κάτω των 26, γεγονός που επισημαίνει την αναγκαιότητα για έγκαιρη αναγνώριση και παρέμβαση σε παιδοφιλικές συμπεριφορές στην εφηβεία. Στο 59% των περιπτώσεων η αναγνώριση της κακοποίησης έγινε από το σχολικό περιβάλλον, γεγονός που τονίζει τη σημασία της (παντελώς απύσασ στη χώρα μας) εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών για την ανίχνευση της παιδικής κακοποίησης. Άλλα χαρακτηριστικά ευρήματα στην ίδια έρευνα δείχνουν ότι τα κορίτσια κακοποιούνται με συχνότητα 3 φορές υψηλότερη από ότι τα αγόρια, ότι τα αγόρια είχαν μεγαλύτερες πιθανότητες για συναισθηματική παραμέληση και σοβαρή σωματική βλάβη από ότι τα κορίτσια και ότι τα παιδιά έχουν μεγαλύτερο κίνδυνο να κακοποιηθούν σεξουαλικά από τη ηλικία των 3 ετών και άνω (Χατζηφωτίου, 2005).

Να σημειωθεί ότι οι παραπάνω αριθμοί αφορούν σε περιστατικά που έχουν ήδη καταγραφεί στις κοινωνικές υπηρεσίες. Ο πραγματικός αριθμός των περιστατικών σεξουαλικής κακοποίησης εκτιμάται ότι είναι πολύ μεγαλύτερος. Τα περισσότερα παιδιά θύματα κακοποίησης και παραμέλησης δεν ανιχνεύονται από τις κοινωνικές υπηρεσίες. Στη σεξουαλική κακοποίηση ειδικά, όπου δεν υπάρχουν απαραίτητα σωματικές ενδείξεις, η μυστικότητα και η ντροπή εμποδίζει τα παιδιά αλλά και τους ενήλικες που γνωρίζουν να ζητήσουν βοήθεια. Οι κρατικές στατιστικές σε χώρες όπως στις Η.Π.Α. και στη Μεγάλη Βρετανία μετρούν περιστατικά που α) είχαν παραπεμφθεί σε υπηρεσίες κοινωνικής πρόνοιας και β) έχουν ερευνηθεί από κοινωνικούς λειτουργούς και γ) για τις οποίες υπάρχουν επαρκείς

αποδείξεις ότι emπίπτουν στον νομικό ορισμό της σεξουαλικής κακοποίησης. Συνεπώς οι επίσημες στατιστικές είναι μόνο «η κορυφή του παγόβουνου» (Πρεκατέ, Γιωτάκος, 2005).

Για παράδειγμα, η μελέτη Children in Need, που διεξήχθη το 2000 από το Υπουργείο Υγείας της Μεγάλης Βρετανίας δείχνει ότι τουλάχιστον διπλάσιος αριθμός παιδιών έχουν ανάγκη για παρέμβαση των κοινωνικών υπηρεσιών για παιδική κακοποίηση και παραμέληση από ότι παρέχεται. Και αυτό σε μία χώρα όπου η παροχή κοινωνικών υπηρεσιών για την παιδική προστασία είναι περισσότερο ανεπτυγμένη από ότι σε πολλές άλλες Ευρωπαϊκές χώρες. Κι έτσι ενώ τα καταγεγραμμένα περιστατικά σεξουαλικής κακοποίησης παιδιών στις Η.Π.Α. είναι 1-2 στα 1000 παιδιά, οι περισσότεροι ερευνητές διεθνώς συμφωνούν ότι 1 στις 4 γυναίκες και 1 στους 6 ή 7 άνδρες έχουν υποστεί κάποια μορφή σεξουαλικής κακοποίησης μέχρι να ενηλικιωθούν (Πρεκατέ, 2009 & Γιωτάκος, Τσίτσικα, 2009).

Η επιδημιολογική καταγραφή της συχνότητας της κακοποίησης εξαρτάται:

- α) από τα κριτήρια που τίθενται ως ορισμός,
- β) από την αποτελεσματικότητα των αρμόδιων υπηρεσιών να ανιχνεύσουν και να διερευνήσουν τις καταγγελίες,
- γ) από την πρόσβαση των πολιτών σε αρμόδιες υπηρεσίες, όπου θα απευθύνουν την καταγγελία.

Στην Αμερική 1200-1500 παιδιά δολοφονούνται κάθε χρόνο και η συχνότητα της κακοποίησης εκτιμάται ότι φτάνει τα 20-40 παιδιά ανά 1000.

Η πιο συχνή μορφή κακοποίησης είναι η παραμέληση (περίπου 50%) και ακολουθεί η σωματική (περίπου 20%), η σεξουαλική (περίπου 10%), η συναισθηματική (περίπου 5%), ενώ το υπόλοιπο 15% είναι συνήθως συνδυασμός όλων των παραπάνω (Βούρδας, www.nsalteris.gr).

Σύμφωνα με εκτιμήσεις του Βρετανικού Οργανισμού «Stop it now», 1 στα 10 παιδιά κακοποιούνται σεξουαλικά σε σοβαρή μορφή, ενώ τα ¾ των παιδιών που κακοποιούνται σεξουαλικά δε θα μιλήσουν σε κανένα κατά τη διάρκεια της παιδικής ηλικίας για αυτήν. Η πλειοψηφία των δραστών είναι άνδρες και γνωστοί στο θύμα. Οι δράστες μπορεί να είναι από το άμεσο ή έμμεσο οικογενειακό ή φιλικό περιβάλλον. Μπορεί να είναι γείτονες, εκπαιδευτικοί, ιερείς, προπονητές, μπορεί να είναι ο οποιοσδήποτε, ακόμη και ο φαινομενικά αξιοσέβαστος πολίτης. Η παιδική σεξουαλική κακοποίηση περιλαμβάνει, εκτός από βιασμό και ασέλγεια, ακατάλληλο άγγιγμα του παιδιού, ή το να υποχρεώνει κανείς το παιδί σε ακατάλληλο άγγιγμα, καθώς και έκθεση του παιδιού σε πορνογραφία ή γυμνό σώμα ή φωτογράφιση του παιδιού, που εμπεριέχει σεξουαλική διέγερση του δράστη (Φερέτη, 1998).

2.2.1 Συχνότητα κακοποίησης παιδιών

Σύμφωνα με έρευνα του Εθνικού Ινστιτούτου της Παιδικής Κακοποίησης & Αμέλειας των Η.Π.Α., μέσα σε ένα μόνο χρόνο, 2,9 εκατομμύρια παιδιά χρειάστηκαν τη βοήθεια ανάλογων ιδρυμάτων ζητώντας βοήθεια. Αποδείχθηκε ότι 826.000 από αυτά ήταν θύματα κακοποίησης ή αμέλειας. Ποσοστό 52% των θυμάτων ήταν κορίτσια, ενώ ποσοστό 48% των θυμάτων ήταν αγόρια. Τα παιδιά στην πλειονότητά τους ήταν από 1 μηνός έως 3 ετών (Φερέτη, 1998). Σύμφωνα με έρευνα του Παντείου Πανεπιστημίου σε δείγμα 1000 οικογενειών το 2003, 1 στους 2 Έλληνες έχει γίνει μάρτυρας κακοποίησης ανηλίκου. Δράστες είναι 7 στους 10 γονείς ή κάποιοι συγγενείς. Σύμφωνα με τον Krugman (1992), στην Ελλάδα σημειώνονται περίπου 60 κρούσματα το χρόνο παιδικής σωματικής κακοποίησης. Επίσης περίπου 68% των κρουσμάτων είναι σε παιδιά μικρότερα των 2 ετών. Στην Βρετανία 1 στα 1000 παιδιά όλων των ηλικιών κακοποιείται σοβαρά. Αντιστοιχεί στο 1-2% του γενικού πληθυσμού (Browne, 1993). Στις Η.Π.Α. έχουν καταγγεληθεί 6,5 εκατ. περιπτώσεις σοβαρής παιδικής σωματικής κακοποίησης. Αριθμός 2500-5000 παιδιών 0-18 χρονών πεθαίνουν κάθε χρόνο (Φερέτη, 1998).

Οι τραγικοί αριθμοί (2006):

- § Σε κακοποίηση αφορά ποσοστό 10% όλων των ατυχημάτων παιδιών μικρότερα των 3 ετών εκτός από τροχαία.
- § Ποσοστό 10% των παιδιών μικρότερα των 5 χρονών είναι αυτά που εξετάζονται στα εξωτερικά ιατρεία για κάποιο τραυματισμό.
- § Ποσοστό 25% όλων των καταγμάτων αφορά σε παιδιά μικρότερα των 3 ετών.
- § Ποσοστό 3-5% βαριά κακοποιημένων παιδιών πεθαίνουν ή μένουν με μόνιμες σοβαρές αναπηρίες.

§ 3000 παιδιά εμπλέκονται σε σεξουαλική εκμετάλλευση μόνο στην Αθήνα (www.hamogelo.gr).

Στοιχεία από το «Χαμόγελο του παιδιού» το 2006:

- Α' εξάμηνο 2006 à οι καταγγελίες για κακοποιήσεις παιδιών έως 18χρονών ξεπέρασαν το συνολικό αριθμό που καταγράφηκε το προηγούμενο έτος.
- 1η θέση à παραμέληση ή εγκατάλειψη
- 2η θέση à σωματική κακοποίηση
- 3η θέση à σεξουαλική κακοποίηση (Καραγιαννοπούλου-Κόγιου Σ., www.euroipn.org).

Στοιχεία από το «Χαμόγελο του παιδιού» το 2008:

324 παιδιά κακοποιήθηκαν το πρώτο τετράμηνο του 2008 στην Ελλάδα σύμφωνα πάντα με τα στοιχεία που αντλούνται από το "Χαμόγελο του Παιδιού" και την γραμμή επικοινωνίας (10-56) που υπάρχει εδώ και αρκετό καιρό (στατιστικά στοιχεία υπάρχουν από το 2005) για αυτούς που θέλουν επώνυμα ή ανώνυμα να καταγγείλουν κάποιο ανάλογο ή διαφορετικό γεγονός που έπεσε στην αντίληψη τους (www.hamogelo.gr).

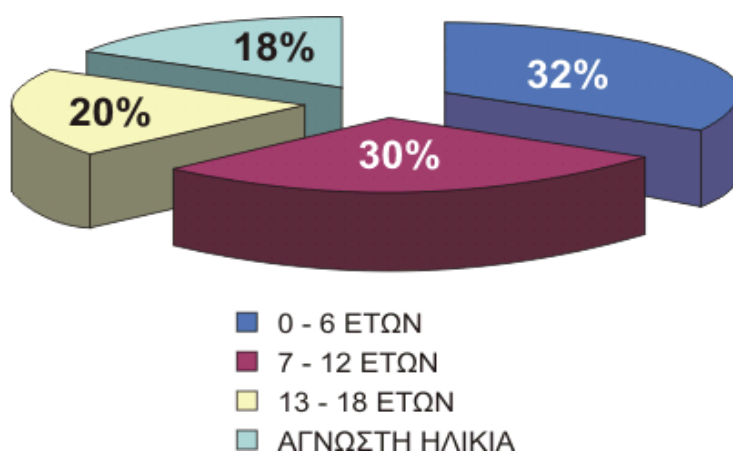
Από τα **324** παιδιά, τα **287** υπέστησαν σωματική κακοποίηση παραμελήθηκαν ή εγκαταλείφθηκαν στην μοίρα τους (ποσοστό που πλησιάζει το **90%**), τα **15** υπέστησαν ψυχολογική κακοποίηση, τα **8** εξωθήθηκαν στην επαιτεία, τα **8** εξωθήθηκαν στην πορνεία και τα **6** κακοποιήθηκαν σεξουαλικά. Η ανάγνωση των παραπάνω αριθμών επιβεβαιώνουν και καταδεικνύουν ως πραγματικό συντελεστή και κύριο παράγοντα του προβλήματος της κακοποίησης των παιδιών την οικογένειά τους και τους ίδιους τους γονείς τους. Τα στοιχεία που παρουσιάζονται πιο κάτω προέρχονται από το "Χαμόγελο του παιδιού" και την γραμμή sos 10-56, η οποία είναι μέλος της Child Helpline International. Οι καταγγελίες αφορούσαν στο σύνολό τους **1380** παιδιά εκ των οποίων: **583 (42%)** αγόρια, **553 (40%)** κορίτσια και **244 (18%)** παιδιά, για τα οποία δεν ήταν γνωστό το φύλο ή η ηλικία τους (www.hamogelo.gr).

Πίνακας 1. Διαχωρισμός παιδιών ανά ηλικιακή ομάδα και φύλο

ΗΛΙΚΙΑΚΕΣ ΟΜΑΔΕΣ	ΑΓΟΡΙΑ	ΚΟΡΙΤΣΙΑ	ΑΓΝΩΣΤΟ ΦΥΛΛΟ	ΣΥΝΟΛΟ
0-6 ετών	204	190	55	449 (32%)
7-12 ετών	213	191	11	415 (30%)
13-18 ετών	121	144	7	272 (20%)
Άγνωστη ηλικία /φύλο				
Άγνωστη ηλικία	45	28	171	244 (18%)
ΣΥΝΟΛΟ	583 (42%)	553 (40%)	244 (18%)	1380

(Πηγή: Χαμόγελο του Παιδιού, 2008)

Γράφημα 1. Διαχωρισμός παιδιών ανά ηλικιακή ομάδα

(Πηγή: Χαμόγελο του Παιδιού, 2008)

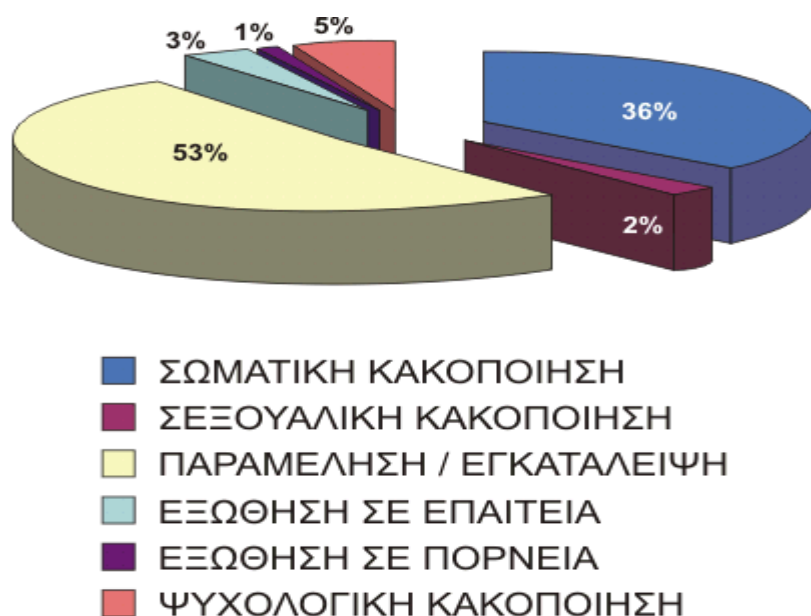
Πίνακας 2. Διαχωρισμός ανά είδος κακοποίησης και φύλο παιδιού

ΜΟΡΦΕΣ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ	ΑΓΟΡΙΑ	ΚΟΡΙΤΣΙΑ	ΑΓΝΩΣΤΟ ΦΥΛΟ	ΣΥΝΟΛΟ
Σωματική κακοποίηση παιδιού	234	189	71	494 (36%)
Σεξουαλική κακοποίηση παιδιού	9	23		32 (2%)
Παραμέληση/ εγκατάλειψη	298	275	155	728 (53%)
Εξώθηση σε επαιτεία	13	19	12	44 (3%)
Εξώθηση σε πορνεία ανηλίκου		16		16 (1%)
Ψυχολογική / συναισθηματική κακοποίηση	29	31	6	66 (5%)
ΣΥΝΟΛΟ	583 (42%)	553 (40%)	244 (18%)	1380

(Πηγή: Χαμόγελο του Παιδιού, 2008)

Γράφημα 2. Ποσοστιαίος διαχωρισμός αναφορικά με το είδος της καταγγελίας και τον αριθμό κακοποιημένων παιδιών

(Πηγή: Χαμόγελο του Παιδιού, 2008)

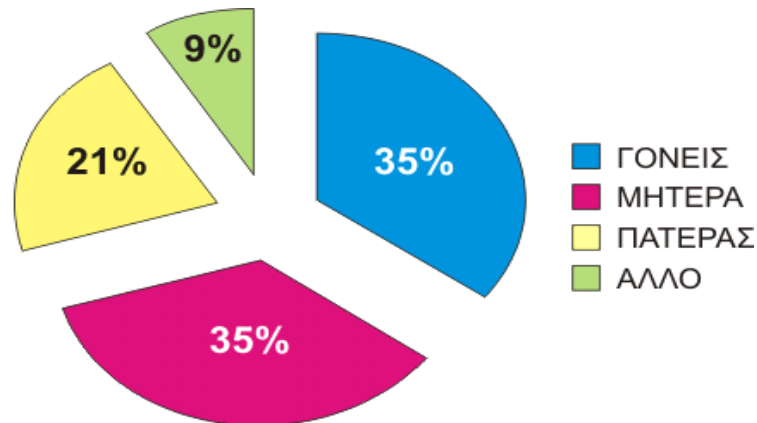
Πίνακας 3. Σχέσεις θύματος – θύτη

Αναφορικά με την σχέση μεταξύ θύματος και θύτη στο σύνολο των 621 καταγγελιών προέκυψαν τα ακόλουθα στοιχεία:

ΙΔΙΟΤΗΤΑ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΠΑΙΔΙΩΝ
ΓΟΝΕΙΣ (αφορά και τους δύο)	234 (35%)
ΜΗΤΕΡΑ	232 (35%)
ΠΑΤΕΡΑΣ	143 (21%)
ΑΛΛΟ	60 (9%)
ΣΥΝΟΛΟ	669

(Πηγή: Χαμόγελο του Παιδιού, 2008)

Γράφημα 3. Σχηματική απεικόνιση αναλογίας θυτών σε σχέση με τα συνολικά περιστατικά

(Πηγή: Χαμόγελο του Παιδιού, 2008)

Σύμφωνα με το «Εθνος» (2009), θύματα σωματικής και σεξουαλικής κακοποίησης πέφτουν αρκετά παιδιά κάθε χρόνο στην Ελλάδα, συνήθως από τους ίδιους τους γονείς τους που θέτουν σε κίνδυνο τόσο τη σωματική και ψυχοκοινωνική υγεία των παιδιών αλλά ακόμα και την ίδια τους τη ζωή. Ενδεικτικά της κατάστασης που επικρατεί είναι τα στοιχεία που έδωσε στη δημοσιότητα ο οργανισμός Χαμόγελο του Παιδιού και τα οποία παρουσιάστηκαν σε εκδήλωση με αφορμή την Παγκόσμια Ημέρα ενάντια στην Παιδική Κακοποίηση και την Παγκόσμια Ημέρα για τα Δικαιώματα των Παιδιών.

Κατά το διάστημα από 1/1/09 έως και 31/10/09, στην Εθνική τηλεφωνική γραμμή για τα παιδιά SOS 1056, καταγράφηκαν συνολικά 1042 καταγγελίες εκ των οποίων οι 506 αφορούσαν σε σοβαρά περιστατικά κακοποίησης ανηλίκων (Χαμόγελο του Παιδιού, 2008 & <http://carnagio.blogspot.com>, 2008).

Από τα στοιχεία προκύπτει ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των παιδιών αυτών, υπέστησαν κακοποίηση σε εξαιρετικά μικρή ηλικία, ακόμα και της βρεφικής. Το 34% των τηλεφωνικών καταγγελιών αφορούν στην κακοποίηση παιδιών έως 6 ετών ενώ σε ποσοστό 32% τα παιδιά κακοποιήθηκαν σε ηλικία από 7 έως 12 ετών. Αξίζει επίσης να αναφερθεί ότι εκτός από την σωματική κακοποίηση και την παραμέληση που είναι οι πιο συχνές μορφές κακοποίησης που καταγγέλθηκαν, σε ποσοστό 24% και 22% οι κλήσεις αφορούσαν **περιπτώσεις βιασμών και εξώθησης στην πορνεία.**

Αναφορικά με την σχέση μεταξύ θύματος και θύτη στο σύνολο των 506 σοβαρότερων καταγγελιών προκύπτει ότι στις περισσότερες περιπτώσεις η κακοποίηση γίνεται με τη σύμφωνη γνώμη και των δύο γονέων («Εθνος», 21-2-09).

2.2.2 Συχνότητα παιδικού σεξουαλικού τουρισμού

Σύμφωνα με τη UNICEF, 1 εκ. παιδιά πωλούνται ετησίως στην Ασία με σκοπό την πορνεία. Εξ αυτών, το 50% πωλούνται από γνωστό ή φιλικό πρόσωπο, 40% πωλούνται από τις οικογένειες τους και 10% από άλλους συγγενείς. Ο αριθμός των παιδόφιλων τουριστών, υπολογίζεται ότι αποτελεί το 1% του συνολικού αριθμού των ταξιδιωτών.

Σύμφωνα με το διεθνή οργανισμό ECPAT οι πελάτες του σεξουαλικού τουρισμού κατηγοριοποιούνται ως εξής:

§ στους περιστασιακούς παιδόφιλους,

§ στους καθ' έξη παιδόφιλους, οι οποίοι σκοπίμως επισκέπτονται χώρες όπου η παιδική πορνεία είναι αυξημένη και τα παιδιά ιδιαίτερα εύαλωτα και φτηνά,

§ στους διεστραμμένους και βίαιους παιδόφιλους,

τέλος, είναι η κατηγορία των τουριστών, οι οποίοι επ' ευκαιρίας της επισκέψεώς τους, επιζητούν να γνωρίσουν νέες εμπειρίες, νιώθοντας ελεύθεροι ηθικών φραγμών (χαρακτηριστικά η κατηγορία αυτή αναφέρεται ως “Monsieur Tout-le-monde”) (Χατζηφωτίου, 2005).

Οι περισσότεροι αριθμητικά και πλέον ενεργοί πελάτες προέρχονται από την Ιαπωνία, τις Ηνωμένες Πολιτείες, τη Γερμανία, την Αγγλία, τον Καναδά και την Αυστραλία, ενώ το 57% ανήκουν στις ηλικίες 40-60 ετών. Τα ταξιδιωτικά γραφεία που οργανώνουν τα εν λόγω ταξίδια, υπόσχονται στους παιδόφιλους τουρίστες συνεχή εναλλαγή παιδιών κατά τη διάρκεια της παραμονής τους. Να σημειωθεί ότι η σεξουαλική εκμετάλλευση παιδιού αποτελεί ποινικό αδίκημα και τιμωρείται στη χώρα μας, ακόμη κι αν η εγκληματική πράξη έχει διαπραχθεί σε άλλη χώρα (Γιωτάκος & Τσίτσικα, 2009 & www.obrela.gr).

2.2.3 Συχνότητα παιδικής πορνογραφίας

Ο αριθμός των παιδιών που υποχρεούνται σε σεξουαλικές επαφές on-line μέσω του διαδικτύου αυξάνεται δραματικά. Στα τέλη του 1997 βρίσκονταν σε «ζωντανή σύνδεση» 10 εκ. παιδιά παγκόσμια, έναντι του 1.1 εκ. το έτος 1995 (www.obrela.gr).

Μια ενδεικτική εικόνα της παιδικής πορνογραφίας στο Ίντερνετ, στην Ελλάδα, όπως καταγράφηκε στο περιοδικό για την κοινωνική οργάνωση υποστήριξης νέων «Άρσις», όπως αναφέρει η Γκλεγκλέ (2005), είναι ότι από το έτος 2000 μέχρι το 2005, σύμφωνα με έρευνα των Ελληνικών Αστυνομικών Αρχών σε συνεργασία με τις αντίστοιχες αμερικάνικες αρχές, μέσα στα πλαίσια της επιχείρησης Falcon, εντοπίστηκαν ογδόντα Έλληνες χρήστες, οι οποίοι εμπλέκονταν σε διακίνηση υλικού παιδικής πορνογραφίας στο διαδίκτυο, 23 από τους οποίους συλλήφθηκαν, ανακρίθηκαν και παρέμειναν κρατούμενοι μέχρι να δικαστούν. Στις

υποθέσεις που αναφέρθηκαν εμπλέκονται εταιρείες με έδρα την Αμερική και την Λευκορωσία. Οι Έλληνες χρήστες διακινούσαν σε παγκόσμιο επίπεδο υλικό παιδικής πορνογραφίας μέσω διαφόρων ιστοσελίδων με χρήση πιστωτικών καρτών, με τις οποίες είτε αγόραζαν το υλικό με σκοπό τη μεταπώληση, είτε το διέδιδαν, με σκοπό την κερδοσκοπία στον κυβερνοχώρο. Το συγκεκριμένο υλικό ήταν ιδιαίτερα σκληρό, καθώς απεικονίζονταν βρέφη και νήπια σε σεξουαλικές πράξεις με ενήλικα άτομα. Η Αστυνομία βρήκε πληθώρα cd rom με χιλιάδες φωτογραφίες βρεφών και νηπίων που εικονίζονταν ακόμη και σε βιασμούς καθώς τα παιδιά, με λυγμούς αναγκάζονταν σε συνουσία με ενήλικα άτομα. Σύμφωνα με την Γκλεγκλέ (2005), ο τόπος της φωτογράφισης δυστυχώς δεν κατέστη δυνατόν να αποτυπωθεί, όπως επίσης δεν κατέστη άμεσα δυνατόν να διαπιστωθεί εάν πρόκειται για παιδιά ημεδαπά ή όχι. (Γκλεγκλέ, 2005).

2.3 Μορφές κακοποίησης

Οι μορφές κακοποίησης παιδιού, όπως αναφέρθηκε πιο πάνω, είναι η σωματική κακοποίηση παιδιού, η σεξουαλική κακοποίηση και η ψυχολογική/συναισθηματική κακοποίηση. Στη συνέχεια θα αναφερθούμε ξεχωριστά για την κάθε μορφή κακοποίησης.

2.3.1 Σωματική κακοποίηση παιδιού

Κάθε χρόνο ένας σημαντικός αριθμός παιδιών, ακόμα και της βρεφικής ηλικίας, παραπέμπονται σε παιδιατρικά νοσοκομεία με ανεξήγητους σωματικούς τραυματισμούς που θέτουν σε κίνδυνο τη σωματική και ψυχοκοινωνική υγεία τους, αλλά ακόμα και την ίδια τους τη ζωή (www.childmentalhealth.gr).

Ως παιδική σωματική κακοποίηση (ΠΣΚ) (σε διάκριση από την παραμέληση, τη σεξουαλική και συναισθηματική κακοποίηση παιδιού) ορίζουμε την "χρησιμοποίηση βίας ή άλλων ηθελημένων, "όχι τυχαίων" πράξεων εις βάρος παιδιών (ατόμων έως 18 ετών) από γονείς ή άλλα πρόσωπα, η οποία προκαλεί πόνο, τραυματισμό ή μόνιμη βλάβη στη σωματική και κάθε άλλη λειτουργία και ανάπτυξη του παιδιού" (Φερέτη, 1998).

Το πρόβλημα της παιδικής σωματικής κακοποίησης είναι δύσκολο να οριστεί με σαφήνεια λόγω των διαφορών που υπάρχουν στις συνήθειες και στις στάσεις των ανθρώπων όσον αφορά στην ανατροφή των παιδιών στις διάφορες χώρες. Η σωματική τιμωρία (το ξύλο), λόγου χάριν, αποτελεί συνηθισμένη και αποδεκτή πρακτική για την πειθαρχία των παιδιών σε αρκετές χώρες, συμπεριλαμβανομένης και της Ελλάδας, ενώ σε άλλες (π.χ. Η.Π.Α., Σουηδία, Ολλανδία) θεωρείται παιδική σωματική κακοποίηση και απαγορεύεται δια νόμου (Γιωτάκος, Τσίτσικα, 2009 & Διαρεμέ, Τσιάντης, 2004 & www.childmentalhealth.gr).

Μαρτυρίες για κακομεταχείριση ακόμα και θανάτωση παιδιών από τους γονείς τους έχουμε από την αρχαιότητα. Η παιδική σωματική κακοποίηση αναγνωρίστηκε για πρώτη φορά ως πρόβλημα ("σύνδρομο κακοποιημένου παιδιού") στις αρχές της δεκαετίας του 60, από τον Αμερικανό γιατρό C. Kempe και τους συνεργάτες του, μετά από παρατηρήσεις ακτινογραφιών παιδικών καταγμάτων και τραυμάτων που φαίνονταν ανεξήγητα και δεν αιτιολογούνταν επαρκώς από τους γονείς των παιδιών. Μετά από πολλές αρχικές δυσκολίες των ειδικών να παραδεχθούν την ύπαρξη ενός τόσο βίαιου φαινομένου στους κόλπους της οικογένειας, η μελέτη της παιδικής σωματικής κακοποίησης και η δημιουργία σχετικών προστατευτικών νομοθεσιών καθώς και προγραμμάτων θεραπείας και πρόληψης αναπτύχθηκαν ταχύτατα σε όλες τις δυτικές κοινωνίες. Στην Ελλάδα οι προβληματισμοί για το σύνδρομο της παιδικής σωματικής κακοποίησης πρωτοπαρουσιάστηκαν κάπως αργότερα, στα τέλη της δεκαετίας του '70 (Κατωπόδη, 2005).

Για την έκταση του προβλήματος στην Ελλάδα, της σωματικής κακοποίησης δεν υπάρχουν σαφή επιδημιολογικά δεδομένα. Ενδεικτικές μελέτες, όμως, μαρτυρούν πως στο 0,6% παιδιών που νοσηλεύονται στο Νοσοκομείο Παιδών "Αγία Σοφία" διαπιστώνεται παιδική σωματική κακοποίηση ή/και παραμέληση. Υπολογίζεται επίσης ότι 68% περίπου των κρανιοεγκεφαλικών τραυμάτων σε παιδιά κάτω των 2 ετών, όπως και οι περισσότεροι θάνατοι σ' αυτή την ηλικία, οφείλονται σε κακοποίηση από τους γονείς. Σε άλλες χώρες τα ποσοστά παιδικής σωματικής κακοποίησης παρουσιάζονται κάπως υψηλότερα, πράγμα που πιθανότατα οφείλεται στις αποτελεσματικότερες μεθόδους εντοπισμού και καταγραφής του προβλήματος. Στην Αγγλία συγκεκριμένα εκτιμάται ότι 1 στα 1000 παιδιά όλων των ηλικιών κακοποιείται σοβαρά, ενώ μόνο το 1985 στις Η.Π.Α. καταγράφηκαν πάνω από 6,5 εκατομμύρια περιπτώσεις σοβαρής παιδικής σωματικής κακοποίησης (Τσιάντης, 2000).

Όσον αφορά την αιτιολογία της παιδικής σωματικής κακοποίησης, για πολλά χρόνια οι μελέτες εστιάζονταν στην ψυχοπαθολογία του γονέα για να εξηγήσουν το πρόβλημα της αυτό. Σήμερα, όμως, αναγνωρίζουμε πως η κακοποίηση παιδιού από τους γονείς του είναι το αποτέλεσμα αλληλεπίδρασης πολλών παραγόντων που σχετίζονται, όχι μόνο με τους γονείς, αλλά και με κοινωνικο-οικονομικές συνθήκες. Ωστόσο, τα ευρήματα τόσο στην Ελλάδα όσο και σε άλλες χώρες δείχνουν ότι οι γονείς που κακοποιούν τα παιδιά τους είναι άτομα με ιδιαίτερες ανάγκες για φροντίδα και στήριξη τόσο από κοινωνικούς φορείς, όσο και από ειδικούς ψυχικής υγείας.

Αυτοί, μπορεί να χαρακτηρίζονται από:

§ Σοβαρές ψυχικές δυσκολίες (π.χ. πληρούν τα κριτήρια για ψυχιατρικές διαγνώσεις όπως, κατάθλιψη, διαταραχή προσωπικότητας, σπανιότερα ψύχωση).

- § Περιορισμένες νοητικές ικανότητες.
- § Σημαντική δυσκολία να ελέγχουν τον εαυτό τους και τις παρορμήσεις τους (κυρίως τις επιθετικές).
- § Συναίσθημα βαθιάς ανεπάρκειας για το γονεϊκό τους ρόλο και για την εικόνα του εαυτού τους γενικότερα.
- § Έντονες (ναρκισσιστικές) ανάγκες για εξάρτηση και προσοχή από τους άλλους, τις οποίες τείνουν να καλύπτουν χρησιμοποιώντας τα παιδιά τους ως πηγή φροντίδας. Έτσι, τα παιδιά τους αναλαμβάνουν να στηρίζουν τους γονείς, παραμελώντας τις δικές τους φυσιολογικές ανάγκες για φροντίδα και εξάρτηση (το λεγόμενο σύνδρομο "γονεοποιημένου παιδιού") (Αγάθωνος-Γεωργοπούλου, 1998).
- § Κακές σχέσεις με τους δικούς τους γονείς. Οι περισσότεροι γονείς που κακοποιούν έχουν υπάρξει θύματα παιδικής σωματικής κακοποίησης ή μάρτυρες βίαιων σκηνών μέσα στις δικές τους οικογένειες. Με την κακοποίηση του παιδιού τους τείνουν ασυνείδητα να ανακουφίζουν και να ελέγχουν τα δικά τους παιδικά ψυχικά τραύματα μέσα από τη διαδικασία της "ταύτισης" με τον βίαιο και επιθετικό γονιό τους (ο λεγόμενος μηχανισμός "ταύτισης με τον επιτιθέμενο"). Έτσι ένα κακοποιημένο παιδί ενδέχεται να γίνει κι εκείνο ένας βίαιος γονιός στο μέλλον, συνεχίζοντας κατά αυτόν τον τρόπο το δια-γενεαλογικό πέρασμα της βίας στην οικογένεια (Γιωτάκος, Τσίτσικα, 2009).
- § Συχνότερη χρησιμοποίηση λεκτικής επιθετικότητας, σωματικής τιμωρίας και επιβολής δύναμης στα παιδιά συγκριτικά με φυσιολογικούς γονείς. Επίσης, εκδηλώνουν σημαντικά σπανιότερα θετικές αλληλεπιδράσεις (π.χ. παιχνίδι, διάλογο, καθοδήγηση) με τα παιδιά τους.
- § Ακαμψία στις στάσεις τους απέναντι στο παιδί, αλλά και σε άλλα θέματα της ζωής γενικότερα.
- § Τάση να αντιλαμβάνονται και να περιγράφουν το παιδί με τρόπο αρνητικό ("δύσκολο", "κακό", "προβληματικό"). Έτσι αρνητικά άλλωστε βλέπουν και τον ίδιο τους τον εαυτό (Τσιάντης, 2000) & Αγάθωνος-Γεωργοπούλου, 1987 & 1998).

Εν τέλει, η σημασία των εξω-οικογενειακών παραγόντων στην παιδική σωματική κακοποίηση, αναγνωρίζεται όλο και περισσότερο τα τελευταία χρόνια. Είναι γεγονός ότι η παιδική σωματική κακοποίηση εκδηλώνεται συχνότερα σε οικογένειες χαμηλού μορφωτικο-οικονομικού επιπέδου. Οι οικονομικές αντιξοότητες (π.χ. ανεργία, στέρηση υλικών αγαθών) και οι περιορισμένες παροχές και πηγές στήριξης (έλλειψη παιδικών σταθμών, κ.λπ.) αυξάνουν σημαντικά το στρες και μειώνουν την αντοχή του γονέα στις αναμενόμενες πιέσεις από το παιδί και την ανατροφή του. Επιπλέον, για τους γονείς λόγω της έλλειψης

εκπαίδευσης, είναι πιθανότατα αδύνατο να αντιμετωπίσουν το τεράστιο άγχος που τους βαραίνει (Thio, 2003). Ως αποτέλεσμα, είναι πιθανό να ξεσπάσουν επιτιθέμενοι σε άτομα του στενού τους περιβάλλοντος, συμπεριλαμβανομένων και των παιδιών τους. Αυτό ίσως να εξηγεί το γιατί οι διάφορες έρευνες αναφέρουν συχνά ότι το άγχος είναι ένας παράγοντας που παίζει καθοριστικό ρόλο στην κακοποίηση των παιδιών (Finkelhor, 1967).

Επιπλέον, οι στάσεις της ευρύτερης κοινωνίας και της τοπικής κοινότητας μπορεί να λειτουργήσουν διευκολυντικά στην εκδήλωση της κακοποίησης. Έτσι, η αποδοχή της σωματικής τιμωρίας μπορεί να ενθαρρύνει την εμφάνιση ακραίας μορφής βίας στα παιδιά για λόγους πειθαρχίας (Αγάθωνος-Γεωργοπούλου, 1998).

Άλλωστε οι γονείς, που κακοποιούν τα παιδιά τους, όντας “ισχυροί”, είναι επίσης πιθανό να θεωρούν την συμπεριφορά τους μάλλον ως νόμιμη, παρά ως εγκληματική. Αυτό αληθεύει και στην περίπτωση των αυταρχικών πατέρων, οι οποίοι στην ουσία ασκούν περισσότερη εξουσία πάνω στα παιδιά τους από ό,τι οι άλλοι πατέρες (Thio, 2003). Σύμφωνα με τον Thio (2003), «κάτι τέτοιο φαίνεται στην περίπτωση ενός αυταρχικού πατέρα, ο οποίος είχε χτυπήσει άσχημα τα δύο του αγόρια, το ένα 5 ετών και το άλλο μόλις 18 μηνών. Στο νοσοκομείο, όπου διεκομίσθησαν τα δύο αγόρια για τη θεραπεία των πολλαπλών μωλώπων, καταγμάτων και άλλων τραυμάτων, ο πατέρας είπε στους γιατρούς ότι “τα παιδιά θα πρέπει να μάθουν να σέβονται την εξουσία και να μάθουν να υπακούουν. Θα προτιμούσα τα παιδιά μου να μεγαλώσουν, νιώθοντας φόβο και σεβασμό για μένα, παρά να με αγαπάνε και να γίνουν κακομαθημένα”».

Ακόμα, πεποιθήσεις όπως "ποτέ δεν επεμβαίνω στα ενδο-οικογενειακά ζητήματα άλλων" ενισχύουν την απόκρυψη της παιδικής σωματικής κακοποίησης και ενδέχεται να αποτρέπουν τους άλλους από το να παρέμβουν για να προστατέψουν ένα παιδί που κακοποιείται (Αγάθωνος-Γεωργοπούλου, 1998).

2.3.2 Σεξουαλική κακοποίηση παιδιού

Σεξουαλική παραβίαση θεωρείται η συμμετοχή ή η έκθεση παιδιών και εφήβων σε πράξεις με σεξουαλικό περιεχόμενο υποκινούμενες από ενήλικα, συνήθως, που έχει σχέση φροντίδας ή οικειότητας με το παιδί, οι οποίες έχουν ως σκοπό τη σεξουαλική διέγερση ή/και ικανοποίηση του ενήλικα. Χαρακτηριστικά του φαινομένου είναι η ανηλικότητα του παιδιού, η σχέση εξάρτησης ή εμπιστοσύνης ανάμεσα στον ενήλικα και το παιδί, η έλλειψη συνειδητής κατανόησης της έννοιας και του περιεχομένου της πράξης αυτής, άρα και η έλλειψη συνειδητής συναίνεσης του παιδιού. Οι πράξεις αυτές παραβιάζουν όχι μόνο τον

αιμομικτικό φραγμό, αλλά και τις γενικότερες αντιλήψεις της κοινωνίας σχετικά με τις οικογενειακές σχέσεις και τα όρια των οικογενειακών ρόλων (Καφέτσιος, Μακά κ.ά., 2006).

Η σεξουαλική παραβίαση εμπεριέχει διάφορες μορφές με ή χωρίς επαφή, από την έκθεση σε επίδειξη, τις θωπείες και τις ασελγείς πράξεις, μέχρι το βιασμό και την αιμομιξία. Η παιδική πορνογραφία και η πορνεία δεν είναι παρά οι εμπορευματικές πλευρές αυτού του ζητήματος, οι οποίες αναφέρονται με τον όρο "σεξουαλική εκμετάλλευση".

2.3.3 Ψυχολογική / Συναισθηματική κακοποίηση

Η ψυχολογική κακοποίηση ενός παιδιού μπορεί να περιλαμβάνει πράξεις και συμπεριφορές, οι οποίες εμπεριέχουν απόρριψη, εκφοβισμό, απομόνωση, εκμετάλλευση, υποτίμηση, συναισθηματική απροσφορότητα όπως και κοινωνικά αποκλίνουσες πράξεις όπως θα δούμε στη συνέχεια (Ανδρέου Μ., www.paidiatros.gr & Αγάθωνος-Γεωργοπούλου, 1987).

Τα θεμέλια για τη σωστή συναισθηματική ανάπτυξη του παιδιού τοποθετούνται στη νηπιακή και παιδική ηλικία και εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από την ποιότητα της φροντίδας που δέχεται το παιδί από τους γονείς ή όποιους άλλους έχουν αναλάβει την ανατροφή του στο στάδιο αυτό (Οικονόμου, Χριστοδούλου, 2005). Όταν οι πρώτες αυτές εμπειρίες, αλλά και η σχέση που αναπτύσσεται ανάμεσα στο παιδί και τους γονείς, χαρακτηρίζονται από ζεστασιά, εγγύτητα και υπευθυνότητα, το παιδί ακολουθεί μια φυσιολογική συναισθηματική ανάπτυξη. Αντίθετα, ο γονιός που δεν ανταποκρίνεται στις ανάγκες του παιδιού του, που δεν παρέχει αγάπη, φροντίδα και συναισθηματική σταθερότητα, καλλιεργεί συναισθήματα ανασφάλειας και ανησυχίας που υποδαυλίζουν την ίδια του τη σχέση με το παιδί. Ο όρος «συναισθηματική κακοποίηση» χρησιμοποιείται για την περιγραφή περιπτώσεων όπου τα παιδιά βιώνουν στη σχέση τους με τους γονείς τους μια ακολουθία ακατάλληλων συναισθηματικών αποκρίσεων. Η συναισθηματική κακοποίηση αποτελεί μια μορφή παιδικής κακοποίησης που δεν έχει ακόμη μελετηθεί εκτενώς, καθώς μεγαλύτερη έμφαση έχει δοθεί στη σωματική και σεξουαλική κακοποίηση, καθιστώντας δυσκολότερη, αλλά και με μεγαλύτερα περιθώρια ανοχής, την αναφορά στο συναισθηματικό κομμάτι της κακοποίησης ακόμη και στον ποινικό ή ιατρικό κώδικα. Δυστυχώς, όμως, στις περισσότερες περιπτώσεις σωματικής κακοποίησης συνυπάρχει και συναισθηματική κακοποίηση, η επίδραση της οποίας υφίσταται και μετά την θεραπεία των σωματικών τραυμάτων. Επιπλέον, αρκετά παιδιά υφίστανται συναισθηματική κακοποίηση χωρίς την παρουσία σωματικής ή σεξουαλικής (www.welfareaction.org).

Είναι γεγονός ότι τα συναισθηματικά τραύματα έχουν μεγαλύτερη διάρκεια από τα εξωτερικά. Η απουσία σχετικών ερευνών οφείλεται κυρίως στις διαφωνίες ανάμεσα στους

ειδικούς όσον αφορά τον ορισμό, τη μέτρηση, αλλά και τη θεραπεία της συναισθηματικής κακοποίησης. Αυτή η έλλειψη ομοφωνίας ενισχύει τις δυσκολίες τόσο στην εκτίμηση, όσο και στην αναφορά της συναισθηματικής κακοποίησης. Κατά συνέπεια εκκρεμεί ένας ευρέως αποδεκτός ορισμός της συναισθηματικής κακοποίησης. Η συναισθηματική κακοποίηση μπορεί να προκύψει είτε ως ξεχωριστή μορφή κακοποίησης, π.χ. λεκτική κακοποίηση, είτε σε συνδυασμό με άλλες μορφές βάνανσης συμπεριφοράς, αλλά αποτελεί και στις δύο περιπτώσεις το κυρίαρχο θέμα όσον αφορά την παιδική κακοποίηση και παραμέληση (Τσιάντης, Μανωλόπουλος, 1987) Αποτελεί την πλέον διαδεδομένη μορφή παιδικής κακοποίησης, η οποία γίνεται ορατή με πολλούς τρόπους. Είναι φανερό στα παιδιά-θύματα σωματικής βίας τα οποία νιώθουν ανήμπορα, στα σεξουαλικά κακοποιημένα, τα οποία νιώθουν ντροπή, καθώς και στα παραμελημένα, όπου κυριαρχεί η στέρηση περιβαλλοντικών ερεθισμάτων (Τσιάντης, Μανωλόπουλος, 1987) Τα αποτελέσματα έρευνας από τους Briggs & Hawkins (1996) όπως αναφέρεται στο δικτυακό τόπο του Κέντρου Ψυχοκοινωνικής Υποστήριξης Παιδιού & Οικογένειας (www.welfareaction.org), σε ενήλικες που είχαν υποστεί κάποια μορφή κακοποίησης στην παιδική τους ηλικία κατά την παραμονή τους σε χριστιανικό σχολείο της δυτικής Αυστραλίας δείχνουν ότι τα παιδιά είναι πιθανό να συνέλθουν από το σωματικό πόνο και τους τραυματισμούς, αλλά μπορεί ποτέ να μην καταφέρουν να ξεπεράσουν τα συναισθήματα αναξιότητας, τρόμου και καχυποψίας που προκλήθηκαν από την ταυτόχρονη συναισθηματική τους κακοποίηση. Παρά το γεγονός ότι η τελευταία είναι εξίσου ή περισσότερο επώδυνη από τη σωματική, ο εντοπισμός της είναι δυσκολότερος, καθώς τα τραύματα είναι εσωτερικά και όχι εύκολα ορατά. Αυτός είναι και ο κυρίαρχος λόγος για τον οποίο έγκυρες και αξιόπιστες κλίμακες μέτρησης είναι ελάχιστες. Απόρροια της έλλειψης αυτής αποτελεί τόσο ο περιορισμένος αριθμός ερευνών σχετικά με τις συνέπειες της συναισθηματικής κακοποίησης, όσο και η αδυναμία αξιολόγησης των παρεμβάσεων στα συναισθηματικά κακοποιημένα παιδιά (Herrenkohl, 1990 & www.welfareaction.org).

Η συναισθηματικά βάνανση συμπεριφορά είναι πιθανό να μην περιλαμβάνει την κακοποίηση με την έννοια που συνήθως χρησιμοποιείται από τις υπηρεσίες προστασίας του παιδιού. Αυτό σημαίνει ότι η συναισθηματική κακοποίηση συχνά διαπράττεται από παθητικές ή απορριπτικές πράξεις, καθώς και /ή με την άμεση, σκληρή απόρριψη του παιδιού (Briggs & Hawkins, 1996). Αντίθετα με τις περιπτώσεις σωματικής ή σεξουαλικής κακοποίησης, μεμονωμένα περιστατικά, δε μπορούν να θεωρηθούν συναισθηματική κακοποίηση, για ερευνητικούς σκοπούς (O'Hagan, 1993). Για το λόγο αυτό, για τους σκοπούς της παρούσας μελέτης, κάθε ορισμός της συναισθηματικής κακοποίησης θα μελετάται μέσα

από συμπεριφορές που μπορούν να θεωρηθούν βάνουσες από τις σχετικές υπηρεσίες (Woodham & Lapsley, 1996). Αυτό συνεπάγεται περιπτώσεις όπου η συναισθηματική κακοποίηση είναι διαρκής και επαναλαμβανόμενη στο πέρασμα του χρόνου (Ο Hagan, 1993).

Όπως έχει αναφερθεί, διακρίνουμε τρεις μορφές παιδικής κακοποίησης 1) σωματική, 2) σεξουαλική και 3) συναισθηματική. Η έννοια της συναισθηματικής κακοποίησης μπορεί να πάρει τις εξής μορφές:

1) Απόρριψη. Πρόκειται για συμπεριφορές που φανερώνουν τη μη αποδοχή του παιδιού, όπως η άρνηση του γονιού να δείξει αφοσίωση. Το παιδί αντιμετωπίζεται σα να μην υπάρχει, θεωρείται ανάξιο ή κατώτερο, οι πράξεις και οι σκέψεις του υποτιμώνται. Στα πλαίσια αυτής της μορφής κακοποίησης το παιδί κατ' επανάληψη έχει διαφορετική μεταχείριση από τους συνομηλικούς του, εισπράττοντας την απέχθεια και αδιαφορία των γονέων (Tomison, 1995a)

2) Ταπείνωση. Η μορφή αυτή κακοποίησης περιλαμβάνει συμπεριφορές που προσβάλουν και εξευτελίζουν το παιδί. Με τον τρόπο αυτό θίγεται η ακεραιότητα, η προσωπική αξία και η αυτοεκτίμηση του παιδιού (Tomison, 1996). Παραδείγματα αυτής της συμπεριφοράς είναι φωνές και προσβολές σε δημόσιο χώρο, βρισιές, αναφορές σε φυσικές αδυναμίες/αναπηρίες του παιδιού, προσβλητικοί χαρακτηρισμοί κ.λπ. (Tomison, 1995).

3) Εκφοβισμός. Στην περίπτωση αυτή το παιδί δέχεται απειλές για σοβαρές τιμωρίες και/ή κυριαρχεί ένα κλίμα φόβου. Επιπλέον, το παιδί τρομοκρατείται και κυριαρχεί η απειλή, που ενίοτε πραγματοποιείται, ότι θα τοποθετηθεί σε ακατάλληλο ή/και επικίνδυνο περιβάλλον. Συχνά παραδείγματα είναι ο εξαναγκασμός του παιδιού να παρακολουθεί βίαιες πράξεις με αποδέκτες είτε άλλα μέλη της οικογένειας είτε ζώα, η απειλή ότι θα το εγκαταλείψουν, η βάνουση συμπεριφορά απέναντι σε πρόσωπα ή πράγματα που το παιδί αγαπά, ο φόβος ότι θα το αφήσουν σε κάποιο ίδρυμα (Tomison, 1995a).

4) Απομόνωση. Πρόκειται για την απαγόρευση συμμετοχής στις καθημερινές δραστηριότητες κοινωνικής αλληλεπίδρασης. Περιλαμβάνει περιορισμό, αποφυγή κοινωνικών επαφών, περιορισμό της ελεύθερης αλληλεπίδρασης και απομόνωση. Κάποιες φορές φτάνει μέχρι και τον εγκλεισμό των παιδιών σε ντουλάπες ή δωμάτια (Tomison, 1995a & Φερέτη, 1998).

5) Αδιαφορία. Στις περιπτώσεις αυτές ο γονιός παρουσιάζεται μη διαθέσιμος ή ανίκανος να ανταποκριθεί στις συναισθηματικές ανάγκες του παιδιού. Είναι απόμακρος, παραμένει αμέτοχος και συνηθίζει να αγνοεί τις ανάγκες του παιδιού του, είτε πρόκειται για συναισθηματικές, πνευματικές, υλικές.

6) Εκμετάλλευση/προώθηση. Στις περιπτώσεις αυτές η συμπεριφορά των γονιών ενθαρρύνει την ανάπτυξη λανθασμένων αντικοινωνικών αξιών που ενισχύουν την αποκλίνουσα συμπεριφορά, όπως η επιθετικότητα ή η χρήση ουσιών. Τα παιδιά μεγαλώνουν αποδεχόμενα ιδέες ή συμπεριφορές που αντιτίθεται στα κοινωνικά ή νομικά πρότυπα, γίνονται αντικείμενα κέρδους, εμπορευματοποιούνται, εκπαιδεύονται να υπακούουν στις επιθυμίες άλλων. Στην κατηγορία αυτή ανήκουν οι περιπτώσεις σεξουαλικής κακοποίησης, ο παιδικός αλκοολισμός, η χρήση ναρκωτικών (Tomison, 1995).

Συνοψίζοντας, παραδείγματα συναισθηματικής παιδικής κακοποίησης αποτελούν η λεκτική κακοποίηση, υπερβολικές απαιτήσεις σχετικές με την επίδοση του παιδιού, ποινές για φυσιολογικές συμπεριφορές, όπως χαμόγελο, ανακάλυψη κ.λπ., αποθάρρυνση της εγγύτητας με τους γονείς, καταπίεση στην έκφραση αυτοεκτίμησης, τιμωρία κοινωνικής αλληλεπίδρασης (Garbarino & Garbarino, 1994). Επιπλέον, έκφραση συναισθηματικής κακοποίησης αποτελεί η κατ' εξακολούθηση έκθεση του παιδιού στη βία, καθώς είναι πιθανό να δημιουργήσει κοινωνικές και πνευματικές διαταραχές (Edleson, 1995 & Tomison, 1995b) Η μορφή αυτή κακοποίησης, μέσω παρακολούθησης βίας, έχει ερευνηθεί μόνο την τελευταία δεκαετία, όσον αφορά την εξέταση της κατάστασης των παιδιών-μαρτύρων τέτοιων συμπεριφορών (Garbarino, Guttman & Seeley, 1986).

Η κάθε μια από τις αναφερθείσες μορφές ψυχολογικής κακοποίησης επιδρά με διαφορετικό τρόπο στο κάθε παιδί και η επίδραση αυτή βρίσκεται σε άμεση συσχέτιση με το αναπτυξιακό στάδιο του παιδιού. Τα στάδια αυτά είναι η βρεφική ηλικία, η προσχολική, η σχολική και η εφηβεία (Garbarino, Guttman & Seeley, 1986). Για παράδειγμα, η απορριπτική στάση των γονέων παίρνει διαφορετική μορφή στις διάφορες ηλικίες, καθώς στη βρεφική εκδηλώνεται ως έλλειψη ανταπόκρισης στις ανάγκες του παιδιού για επαφή και εγγύτητα, στην προσχολική ως απαγόρευση συμμετοχής στις οικογενειακές δραστηριότητες, στη σχολική μπορεί να έχει τη μορφή απόρριψης της ταυτότητας του παιδιού και τέλος, στην εφηβεία συχνά εκδηλώνεται ως αδυναμία κατανόησης και ικανοποίησης των αναγκών για ανεξαρτησία και αυτοκυριαρχία (Garbarino, Guttman & Seeley, 1986). Βλέποντας τις διαφοροποιήσεις και τις ποικίλες εκδηλώσεις της συναισθηματικής κακοποίησης, ουσιαστικά επιστρέφουμε στην ανάγκη διατύπωσης ενός ορισμού. Ο O'Hagan (1995) υποστηρίζει ότι ένας επαρκής ορισμός της συναισθηματικής κακοποίησης δε θα έπρεπε να περιορίζεται στην απλή περιγραφή της, αλλά να αναφέρεται και σε όσα αυτή προκαλεί. Επιπλέον, προβαίνει σε διαχωρισμό της συναισθηματικής από την ψυχολογική κακοποίηση, ορίζοντας την πρώτη ως "τη διαρκή, επαναλαμβανόμενη, ακατάλληλη συναισθηματική απόκριση στις συναισθηματικές ανάγκες του παιδιού, καθώς και στις σύννομες συμπεριφορές". Η στάση

αυτή αναχαιτίζει την ικανότητα του παιδιού για αυθόρμητη, συναισθηματική έκφραση. Όσον αφορά την ψυχολογική κακοποίηση αυτή ορίζεται ως διαρκής, επαναλαμβανόμενη, ακατάλληλη συμπεριφορά, η οποία καταστρέφει ή μειώνει ουσιαστικά το δυναμικό θεμελιωδών διανοητικών λειτουργιών, όπως η ευφυΐα, η μνήμη, η αντίληψη, η θετική και κατάλληλη προσοχή, η γλώσσα και η ηθική ανάπτυξη. Ουσιαστικά, η ψυχολογική κακοποίηση κλονίζει την ικανότητα του παιδιού να κατανοήσει και να χειριστεί το περιβάλλον του δημιουργώντας του σύγχυση και φόβο και καθιστώντας το περισσότερο ευάλωτο και ανασφαλές (O'Hagan, 1995). Η συναισθηματική και η ψυχολογική κακοποίηση, αν και ορίζονται διαφορετικά, δε μπορούν να θεωρηθούν ανεξάρτητες μεταξύ τους. Όπως συμβαίνει με τις περισσότερες μορφές κακοποίησης, συχνά συνυπάρχουν και αλληλεπιδρούν, διαταράσσοντας τόσο τη συναισθηματική, όσο και τη διανοητική ισορροπία του παιδιού. Στην πραγματικότητα όλα τα είδη κακοποίησης, είτε πρόκειται για σωματική, σεξουαλική ή παραμέληση, επιφέρουν ψυχολογικές προεκτάσεις (Tomisson, 1995b). Σύμφωνα με τον O'Hagan, η αναφορά στη συναισθηματική κακοποίηση δίνει έμφαση στη συναισθηματική ανάπτυξη, ενώ αντίθετα όταν το ενδιαφέρον εστιάζεται στην εξασθένηση του διανοητικού δυναμικού ενός παιδιού, ο κατάλληλος όρος είναι "ψυχολογική κακοποίηση". Συμπερασματικά, καθίσταται απαραίτητη η αναγνώριση και των δύο μορφών, όπως επιχειρείται στην παρούσα μελέτη, καθώς μόνο με τον τρόπο αυτό μπορούμε να προβούμε σε ένα γενικευμένο και κατάλληλο ορισμό της συναισθηματικής κακοποίησης. Για τους σκοπούς της μελέτης αυτής, "συναισθηματική κακοποίηση" θεωρείται κάθε πράξη προερχόμενη από άτομο υπεύθυνο για την φροντίδα του παιδιού, η οποία μπορεί να προκαλέσει στο παιδί κάθε είδους συναισθηματικής στέρησης ή τραύμα" (Broadbent & Bentley, 1997). Μπορεί να περιλαμβάνει ακατάλληλες λέξεις, συγκεκριμένες πράξεις ή/ και αδιαφορία και να συμβαίνει με ή χωρίς τη χρήση σωματικής βίας, αλλά συχνά υπάρχει επικάλυψη.

Η συναισθηματική κακοποίηση δεν προκαλεί εξωτερικά τραύματα και λόγω της συνεχούς φύσης της δεν οδηγεί στην εκδήλωση κάποιας κρίσης που θα μπορούσε να επιταχύνει την αναγνώρισή της από τα συστήματα υγείας ή δικαιοσύνης (Oates, 1996), γεγονός που την καθιστά την λιγότερο έκδηλη, αλλά και περισσότερο υποτιμημένη μορφή παιδικής κακοποίησης. Οι εκτιμήσεις για το ποσοστό εμφάνισης της ποικίλλουν από 0,69 έως 25,7% των παιδιών (Fortin & Chamberlain, 1995). Σύμφωνα με μελέτη που διεξήχθη στην Αυστραλία το 1995-96, η συναισθηματική κακοποίηση ανερχόταν σε ποσοστό 31% επί του συνόλου των αποδεδειγμένων περιπτώσεων παιδικής κακοποίησης (Broadbent & Bentley, 1997). Τα αποτελέσματα μιας έρευνας του 1993 στον Καναδά παρουσιάζουν τις

περιπτώσεις συναισθηματικής κακοποίησης να αγγίζουν το 10% των καταγεγραμμένων περιπτώσεων (www.euowrc.org). Ωστόσο, οι μελέτες που θα μπορούσαν να προσφέρουν περαιτέρω πληροφόρηση για τη συχνότητα αυτού του είδους κακοποίησης είναι ακόμη περιορισμένες, δεδομένου των δυσκολιών στον εντοπισμό, την έρευνα, ακόμα και τον σαφή ορισμό του φαινομένου (www.welfareaction.org).

Η αιτιολογία της συναισθηματικής κακοποίησης μπορεί να αποδοθεί στην επίδραση των χαρακτηριστικών της προσωπικότητας των γονέων και των παιδιών, καθώς και του κοινωνικοπολιτιστικού πλαισίου (Wolfe, 1991). Οι περισσότερες περιπτώσεις συναισθηματικής κακοποίησης συμβαίνουν για τους ίδιους ακριβώς λόγους για τους οποίους συμβαίνει και η σωματική κακοποίηση. Οι γονείς είναι ευάλωτοι στη δημιουργία σχέσεων κακοποίησης όταν οι πηγές άγχους στη ζωή τους πολλαπλασιάζονται και εκείνοι αποδεικνύονται ανίκανοι να τις χειριστούν. Επιπλέον, είναι πιθανό να έχουν περιορισμένες ικανότητες κατανόησης και χειρισμού παιδιών, λανθασμένες αντιλήψεις σχετικά με τις ανάγκες και τη διαπαιδαγώγηση των παιδιών, ίσως πάσχουν από κάποια μορφή ψυχασθένεια, είναι αλκοολικοί ή χρήστες ουσιών (Garbarino & Garbarino, 1994). Ακόμα, ο στόχος του γονέα που κακοποιεί μπορεί να σχετίζεται ή να είναι ο έλεγχος του παιδιού του. Η ύπαρξη ενός από τους αναφερθέντες παράγοντες, δε συνεπάγεται κατ' ανάγκη την εκδήλωση κακοποίησης, αλλά ο συνδυασμός τους είναι αυτός που δημιουργεί την απαραίτητη κοινωνικο-συναισθηματική πίεση που οδηγεί στη συναισθηματική κακοποίηση. Έχουν καταγραφεί συγκεκριμένα προβλήματα που αυξάνουν το ενδοοικογενειακό άγχος και καθιστούν περισσότερο πιθανή την άσκηση συναισθηματικής κακοποίησης στην οικογένεια, όπως: κοινωνικά (ανεργία, φτώχεια, κοινωνική απομόνωση, διαζύγιο, θάνατος), υγείας (αρρώστια μέλους), διανοητικά (νοητική ανεπάρκεια, κατάθλιψη). (<http://lumpy.fmhi.usf>).

Ένας τύπος συναισθηματικής κακοποίησης είναι η λεκτική κακοποίηση. Αποτελεί το βασικότερο, ίσως, είδος της συναισθηματικής κακοποίησης. Χαρακτηρίζεται από σχόλια που κάνουν το παιδί να νιώθει ανάξιο και χαζό, τελειομανία, αρνητικές προβλέψεις, συγκρίσεις, προσβολές, απειλές, βρίσιμο, ρίψη ευθυνών (Schaefer, 1997). Στη συναισθηματική κακοποίηση οι ψυχοκοινωνικοί παράγοντες εμπλέκονται και ευθύνονται σε κάποιο βαθμό, για την αντιμετώπιση της οποίας απαιτείται ικανοποίηση τόσο των βασικών καθημερινών αναγκών, όσο και των συναισθηματικών. Η περίπτωση αυτή θεωρείται η τομή της συναισθηματικής κακοποίησης και της παραμέλησης (Goddard, 1996). Έρευνες σχετικά με τη μορφή αυτή κακοποίησης αποκαλύπτουν ότι τα αίτια βρίσκονται συχνά στα πολλαπλά οικογενειακά προβλήματα, όπως η φτώχεια, η ανεργία και η πνευματική επιβράδυνση (Oates, 1996). Στις περιπτώσεις αυτές οι μητέρες έχει βρεθεί ότι διαθέτουν περιορισμένες γονεϊκές

δεξιότητες και είναι ανώριμες ή βρίσκονται σε κατάθλιψη (Oates, 1982). Είναι αρκετά πιθανό η κατάσταση αυτή τελικά να προκαλείται και από ατομικά χαρακτηριστικά του παιδιού, σε συνδυασμό πάντα με ελλείψεις στην αλληλεπίδραση γονέων-παιδιών, φτωχή διατροφή, ανεπαρκή φροντίδα και περιορισμένα περιβαλλοντικά ερεθίσματα (Oates, 1996).

Τα παιδιά που έχουν υποστεί κακοποίηση μπορεί να παρουσιάσουν τα εξής συμπτώματα: χαμηλή αυτο-εικόνα, ανικανότητα να εμπιστευτούν ή/και ν' αγαπήσουν κάποιον, επιθετική και με στοιχεία διάσπασης συμπεριφορά, παράνομες ενέργειες, θυμό/μανία, αυτοκαταστροφικές/αυτοτιμωρητικές πράξεις, παθητική ή/και απόμακρη στάση, ανησυχία και φοβίες, προβλήματα επίδοσης ή σχολική αποτυχία, μελαγχολικές τάσεις, εφιάλτες κ.ά. Επιπρόσθετα, καθώς η παιδική κακοποίηση καταστρέφει την διαδικασία της προσκόλλησης στους γονείς και τη δημιουργία αποτελεσματικών σχέσεων, τα παιδιά παρουσιάζουν σημαντικές δυσκολίες στις διαπροσωπικές σχέσεις (Παρασκευόπουλος, 1998). Συχνά, ο ενήλικας που έχει υποστεί κακοποίηση στα παιδικά του χρόνια δυσκολεύεται στην εγκαθίδρυση στενών προσωπικών σχέσεων και είναι πολύ πιθανό να του προκαλεί δυσκολία η σωματική εγγύτητα, το άγγιγμα, η οικειότητα και η εμπιστοσύνη στους άλλους (Πάλλης, 1982). Τα αποτελέσματα μιας μελέτης συναισθηματικά κακοποιημένων παιδιών που διεξήχθη σε δύο φάσεις, στη νηπιακή και στην προσχολική τους ηλικία, είναι συνεπή στα χαρακτηριστικά του θυμού, της έλλειψης συνεργατικότητας, απουσίας προσκόλλησης στους γονείς, καθώς και στην απουσία δημιουργικότητας, επιμονής και ενθουσιασμού (www.eurowrc.org). Επιπλέον, τα παιδιά που έχουν βιώσει την απόρριψη έχουν περισσότερες πιθανότητες από εκείνα που ένιωθαν αποδεκτά να εκδηλώσουν εχθρότητα, παθητική ή επιθετική συμπεριφορά, να δημιουργούν εξαρτητικές σχέσεις, να έχουν αρνητική γνώμη για τον εαυτό και τις ικανότητες τους, καθώς και αρνητική αντίληψη για τον περιβάλλοντα κόσμο (www.eurowrc.org & www.welfareaction.org/).

2.4 Άλλες μορφές κακοποίησης

Άλλες μορφές κακοποίησης ή παραμέλησης, είναι: ανεπάρκεια αύξησης/δυστροφία μη οργανικής αιτιολογίας, σύνδρομο Μυγκάουζεν δι' αντιπροσώπου, μη τυχαία δηλητηρίαση, σύνδρομο του αμέτοχου θεατή, παιδική εργασία και εκμετάλλευση, τελετουργική και σατανιστική κακοποίηση, κακοποίηση και παραμέληση παιδιών από το σύστημα και τους θεσμούς (Ανδρέου, www.paidiatros.gr & Βασιλιάς, Αγάθωνος-Γεωργοπούλου, 1992). Στην συνέχεια θα αναφερθούμε σε μερικές από αυτές τις μορφές κακοποίησης.

2.4.1 Παραμέληση

Ως παραμέληση θεωρείται το φαινόμενο σύμφωνα με το οποίο η διατροφή, η ιατρική φροντίδα, η ένδυση, η στέγαση, η σχολική φοίτηση ή η παρακολούθηση που παρέχεται στο παιδί είναι έντονα ανεπαρκής ή ακατάλληλη σε βαθμό τέτοιο ώστε να παραβλέπεται ή να τίθεται σε σοβαρό κίνδυνο η υγεία και η ανάπτυξή του. Ένα παιδί είναι παραμελημένο εάν αφεθεί χωρίς φροντίδα για μακρά χρονικά διαστήματα ή εάν εγκαταλειφθεί.

Στα πλαίσια της παραμέλησης εντάσσεται και η ανεπάρκεια της αύξησης ή δυστροφία μη οργανικής αιτιολογίας. Λόγω των ιδιαιτέρων χαρακτηριστικών, αναφέρεται ως ξεχωριστή κατηγορία (Κατωπόδη, 2005 & Ανδρέου, www.paidiatros.gr).

Άλλες μορφές παραμέλησης που συνήθως διαπιστώνονται από κοινωνικές οργανώσεις, σχολεία, γείτονες, Αστυνομία και, σπανιότερα, από ιατρικά κέντρα είναι η εγκατάλειψη παιδιών, οι κακές συνθήκες υγιεινής, ένδυσης, κατοικίας και η ανεπαρκής παρουσία ή ολοκληρωτική απουσία από το σχολείο (Κουτσελίνης, 2000).

2.4.2 Εγκατάλειψη παιδιού

Οι βρεφοδόχοι έχουν εκλείψει στην Ελλάδα, όχι όμως και η πρακτική της εγκατάλειψης βρεφών. Περισσότερα από 60 παιδιά αφήνονται κάθε χρόνο σε σκαλιά πολυκατοικιών, αυλόγυρους εκκλησιών, δημόσια μαιευτήρια. Τα περισσότερα περνούν τον πρώτο χρόνο της ζωής τους στον απρόσωπο θάλαμο κάποιου μαιευτηρίου, μέχρι να πάρουν τον δρόμο για κάποιο κέντρο παιδικής μέριμνας. Ακόμη περισσότερος χρόνος απαιτείται στη συνέχεια για την υιοθεσία τους. Δεν είναι τυχαίο ότι από τις 500 υιοθεσίες που τελούνται κάθε χρόνο το 95% είναι κατόπιν συμφωνίας φυσικών και θετών γονέων (<http://hamomilaki.wordpress.com>).

Σύμφωνα με όσα αναφέρει η Γιαννάρου (2008), περισσότερα από 60 βρέφη, σύμφωνα με τις πλέον συντηρητικές εκτιμήσεις, εγκαταλείπονται κάθε χρόνο από τους γονείς τους, είτε σε σκαλιά πολυκατοικιών και αυλόγυρους εκκλησιών είτε στα μεγάλα δημόσια μαιευτήρια της χώρας. Αριθμός που, όπως φαίνεται, το «σύστημα» δεν μπορεί να αντέξει. Στη συντριπτική τους πλειονότητα, τα παιδιά αυτά περνούν τους πρώτους 4 έως 24 μήνες της ζωής τους στους απρόσωπους θαλάμους των μαιευτηρίων, διάστημα που απαιτείται για να προχωρήσουν οι διαδικασίες και να προωθηθούν στα Κέντρα Παιδικής Μέριμνας που έπειτα θα μεριμνήσουν για την υιοθεσία τους.

Στο μαιευτήριο «Ελενα Βενιζέλου» εγκαταλείπονται κάθε χρόνο 7-8 βρέφη από Ελληνίδες και αλλοδαπές μητέρες (τα ποσοστά είναι 50-50). Παραδόξως, οι λόγοι δεν είναι οικονομικοί, στις περισσότερες περιπτώσεις η συνταρακτική αυτή απόφαση λαμβάνεται γιατί

δεν είναι υποστηρικτικό το οικογενειακό πλαίσιο. Σύμφωνα με στοιχεία του 2008, στο μαιευτήριο είχαν εγκαταλειφθεί τέσσερα παιδιά, με το μεγαλύτερο να είναι έξι μηνών. «Προσπαθούμε στο διάστημα που θα μείνουν σε εμάς να τους κάνουμε όσο το δυνατόν λιγότερο κακό», λέει στην «Καθημερινή» (27-06-08), η Κοινωνική λειτουργός του Νοσοκομείου «Ελενα» (Αθήνα) κ. Μ. Νικολοπούλου. «Δεν είναι όμως το νοσοκομείο χώρος να μεγαλώνουν παιδιά. Το γεγονός ότι μένουν τόσο εδώ τούς κάνει πολύ κακό την ψυχοκοινωνική τους εξέλιξη». Το βασικό κώλυμα αποτελεί ο συνωστισμός στο Κέντρο Βρεφών «Μητέρα» και στα άλλα ιδρύματα παιδικής μέριμνας. Ο ρυθμός που αδειάζουν θέσεις δεν φτάνει για να καλυφθούν οι συνεχώς αυξανόμενες ανάγκες.

(Πηγή: «Καθημερινή», 27/06/2008).

Όπως αναφέρεται στην «Καθημερινή» (27/06/2008), στην Ελλάδα οι βρεφοδόχοι καταργήθηκαν το 1980. Στο εξωτερικό ωστόσο, νέες, εξελιγμένες εκδόσεις τους αρχίζουν δειλά να επανεμφανίζονται. Ειδικά κουτιά «εντοιχισμένα» στο εξωτερικό των νοσοκομείων, στα οποία οι απελπισμένες μητέρες μπορούν να εναποθέτουν τα ανεπιθύμητα βρέφη τους. Ήδη, οι βρεφοδόχοι έχουν επανακάμψει σε πολλές χώρες της Ευρώπης (Γερμανία, Ελβετία, Τσεχία, Αυστρία, Βέλγιο, Ουγγαρία, Σλοβακία και Ιταλία), στις Η.Π.Α., το Πακιστάν, τις Φιλιππίνες, ενώ πολλές συζητήσεις είχαν προκαλέσει πρόσφατα τα εγκαίνια της πρώτης βρεφοδόχου στην Ιαπωνία. Ο λόγος που οδήγησε τις αρχές ανά τον κόσμο να αναθεωρήσουν τη στάση τους απέναντι στη μεσαιωνική αυτή πρακτική δεν είναι άλλος από τα ολοένα αυξανόμενα κρούσματα εγκατάλειψης βρεφών, αλλά και φόνων από τις ίδιες τις μητέρες τους. Σήμερα, βέβαια, οι βρεφοδόχοι δεν αποτελούν «τροχούς εκθέτων». Στις σύγχρονες βρεφοδόχους, η μητέρα εναποθέτει το μωρό της σε θερμαινόμενο κρεβατάκι, μέσα από το ειδικό παράθυρο στον εξωτερικό τοίχο της κλινικής ή του μαιευτηρίου (συνήθως στα σημεία εκείνα δεν υπάρχουν κάμερες ασφαλείας). Λίγα λεπτά αργότερα -όσο χρειάζεται για να

απομακρυνθεί η γυναίκα από τον χώρο- λειτουργεί το σύστημα συναγεμμού, που ειδοποιεί το προσωπικό για την «άφιξη».

2.4.3 Εξώθηση σε επαιτεία

Τα παιδιά που εξωθούνται σε επαιτεία είναι παιδιά σε ηλικίες που ενώ θα έπρεπε να πηγαίνουν σχολείο, να μελετούν και τον ελεύθερο χρόνο τους να παίζουν, παρ' όλα αυτά βρίσκονται όλη μέρα εκτεθειμένα στις καιρικές συνθήκες (ήλιος, παγωνιά, βροχή), προσπαθώντας να βγάλουν χαρτζιλίκι, το οποίο θα καταλήξει στα χέρια των προστατών τους. Σύμφωνα με έρευνες που έχουν γίνει από τη Unicef έχει διαπιστωθεί πως σε πολλές περιπτώσεις τα παιδιά που εξωθούνται σε επαιτεία, τελικά πέφτουν θύματα του παιδικού τράφικινγκ. Η επαιτεία στους δρόμους συνεχίζεται, ενώ τα παιδιά στέκονται κοντά σε φανάρια καθημερινά, προσπαθώντας είτε να καθαρίσουν τζάμια αυτοκινήτων, είτε να πουλήσουν διάφορα μικροαντικείμενα. Ακόμα παιδιά απροσδιορίστου ηλικίας περιφέρονται στους δρόμους της πόλης, κουβαλώντας στον ώμο διάφορα μουσικά όργανα, επαιτώντας. Για να αντιμετωπισθεί ουσιαστικά το πρόβλημα της παιδικής επαιτείας απαιτείται η εφαρμογή μιας ολοκληρωμένης πολιτικής, η οποία θα αντιμετωπίζει πολλές πτυχές του προβλήματος κι όχι μόνο το αποτέλεσμά του, που είναι η παιδική επαιτεία («Γνώμη», 2-11-2009).

2.5 Ανακεφαλαίωση

Το φαινόμενο της παιδικής κακοποίησης έχει πάρει ανησυχητικές διαστάσεις κατά τα τελευταία χρόνια. Πρόκειται για ένα ζήτημα, οι συνέπειες του οποίου έχουν διάρκεια και επηρεάζουν και τη μετέπειτα ζωή του παιδιού, μετατρέποντάς το σε έναν προβληματικό ενήλικο. Δημιουργεί άτομα με έντονα προβλήματα στις προσωπικές τους σχέσεις, τα οποία δυσκολεύονται να αγαπήσουν και να εμπιστευτούν, έχουν τάση προς καταχρήσεις, εμφανίζουν αγχώδεις διαταραχές, προβλήματα προσαρμοστικότητας και κατάθλιψη. Επίσης, οι άνθρωποι που υπέστησαν κακοποίηση όταν ήταν παιδιά ενδέχεται να προβούν οι ίδιοι σε κακοποίηση παιδιών όταν ενηλικιωθούν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΚΑΙ ΣΥΜΠΤΩΜΑΤΑ ΠΑΙΔΙΚΗΣ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ

3.1 Εισαγωγή

Κάθε παιδί οποιασδήποτε ηλικίας, οικονομικής ή κοινωνικής τάξης μπορεί να πέσει θύμα κακοποίησης, αλλά οι κίνδυνοι είναι αυξημένοι σε περιοχές και κοινωνικά στρώματα με σημαντικά προβλήματα βίας, ακραίων συνθηκών φτώχειας και ανέχειας, χρήσης τοξικών ουσιών και ψυχικής ασθένειας. Οι μακροπρόθεσμες συνέπειες της παιδικής κακοποίησης είναι πολύ σοβαρές, επηρεάζουν πολλούς τομείς της ζωής του ατόμου, και, χωρίς θεραπεία, διατηρούνται για μια ολόκληρη ζωή. Η αυτοκτονικότητα, ο εθισμός στα ναρκωτικά, ο αλκοολισμός, η ανορεξία, η βουλιμία, η κατάθλιψη, οι ψυχώσεις, η εξάρτηση από κακοποιητικές σχέσεις, η εμπλοκή σε πορνεία, η αποτυχία στην εργασία και τις προσωπικές σχέσεις αποτελούν συνήθεις συνέπειες στα ενήλικα άτομα που έχουν κακοποιηθεί ως παιδιά. Η ψυχοθεραπεία είναι πολύτιμη για την αποκατάσταση της ανείπωτης ψυχικής βλάβης, που έχουν υποστεί τα άτομα αυτά.

3.2 Μεθοδολογία αναγνώρισης της κακοποίησης

3.2.1 Αναγνώριση κακοποίησης

Σημάδια, τα οποία μπορεί να μας θέσουν σε εγρήγορση είναι η μαρτυρία του ίδιου του παιδιού, η εμφάνισή του, η ψυχολογική κατάσταση και η κοινωνική του συμπεριφορά. Όχι σπάνια, το παιδί μπορεί να αποκαλύψει την κακοποίηση σε πρόσωπο εμπιστοσύνης (π.χ. δάσκαλο) ή σε κάποιο φίλο, επομένως τέτοιες μαρτυρίες δεν πρέπει να περνούν απαρατήρητες. Εμφανισιακά, το παιδί δείχνει παραμελημένο, υπερβολικά αδύνατο, ακατάλληλα για την εποχή ντυμένο. Υπάρχει ιστορικό συχνών ανεξήγητων τραυματισμών, μελανιών, εγκαυμάτων, αδικαιολόγητων απουσιών. Η κοινωνική του συμπεριφορά συχνά είναι προβληματική. Με τη σειρά του, μπορεί να κακοποιεί άλλα παιδιά, δεν υπακούει σε μεγαλύτερους, παραβιάζει τους κανόνες και το νόμο. Εμφανίζει σεξίζουσα συμπεριφορά, η οποία είναι δυσανάλογη και ακατάλληλη για την ηλικία που βρίσκεται (Γιωτάκος, 2005 & Αγάθωνος-Γεωργοπούλου, 1993).

Έφηβοι συχνά φεύγουν από το σπίτι, εμπλέκονται σε δίκτυα πορνείας, καταχρώνται ουσίες, εγκαταλείπουν το σχολείο. Στα παιδιά, η ψυχολογική κατάσταση χαρακτηρίζεται από υπερβολική αντίδραση στο φόβο (συνεχής υπερδιέγερση), υπερβολική αυτοταπείνωση, απόσυρση από τις παρέες. Χαρακτηριστικά, έχει περιγραφεί η κατάσταση της «παγωμένης

εγρήγορσης», κατά την οποία το παιδί ακίνητο ως «στήλη άλατος» παρακολουθεί με βλέμμα ανήσυχο, που σαρώνει το περιβάλλον για ό,τι συμβαίνει γύρω του (Βούρδας, www.nsalteris.gr & Πρεκατέ, Γιωτάκος, 2005).

3.2.2 Ενδείξεις πιθανής σεξουαλικής κακοποίησης

Τα σημάδια ότι ένα παιδί κακοποιείται σεξουαλικά μπορούν να επικεντρωθούν στα πιο κάτω:

Ζωγραφιά παιδιού που κακοποιήθηκε (Πηγή: www.hamomilaki.gr)

- § Ακατάλληλη σεξουαλική δραστηριότητα με παιχνίδια ή αντικείμενα (www.obrela.gr).
- § Εφιάλτες, προβλήματα ύπνου
- § Έλλειψη εμπιστοσύνης προς τους μεγαλύτερους
- § Φόβος για κάποιο συγκεκριμένο πρόσωπο ή τοποθεσία. Δεν θέλει να μένει μόνο με ένα συγκεκριμένο άτομο
- § Κλείσιμο στον εαυτό του και εσωστρέφεια (Βαλάσση-Αδάμ, Μαραγκός, Αγάθωνος-Γεωργοπούλου, 1998).
- § Δραπέτευση από το σπίτι
- § Το κορίτσι αναλαμβάνει το ρόλο της μητέρας
- § Χαμηλή αυτοεκτίμηση και μικρές προσδοκίες από τους άλλους
- § Κλοπές
- § Χρήση ναρκωτικών, οινόπνευματών ή διαλυτικών ουσιών
- § Ζωγραφιές με σεξουαλικά θέματα
- § Πορνεία

- § Ροπή προς σεξουαλική και συναισθηματική εκμετάλλευση
- § Μεταστροφή στη στάση απέναντι στο σεξ, φόβος για τις ιατρικές εξετάσεις στο σχολείο
- § Απόσυρση ή έντονη προσκόλληση σε κάποιον ενήλικα
- § Ανεξήγητος φόβος συγκεκριμένων τοποθεσιών ή ατόμων
- § Κατοχή νέων ενήλικων λέξεων για μέρη του σώματος, χωρίς εμφανή πηγή
- § Αυτοτραυματισμός (κόψιμο, κάψιμο στους εφήβους) (Πρεκατέ, 2008 & www.obrela.gr & Γιωτάκος, Πρεκατέ, 2006 & Πρεκατέ, 2008).
- § Σωματικές ενδείξεις, αδικαιολόγητη ευαισθησία, πόνος ή μώλωπες στη στοματική ή γεννητική περιοχή, σεξουαλικά μεταδιδόμενα νοσήματα
- § Μιλιά για ένα καινούργιο μεγαλύτερο φίλο και αδικαιολόγητα δώρα ή χρήματα
- § Κατοχή νέων ενήλικων λέξεων για μέρη του σώματος χωρίς εμφανή πηγή
- § Απώλεια όρεξης και ξαφνικές αλλαγές σε διατροφικές συνήθειες
- § Νευρική ανορεξία
- § Παλινδρόμηση σε προγενέστερες συμπεριφορές, π.χ. ενούρηση τη νύχτα
- § Ξαφνικές απρόσμενες αλλαγές στη διάθεση και προσωπικότητα (Πρεκατέ, 2008).
- § Κατάθλιψη και απόπειρες αυτοκτονίας
- § Εγκυμοσύνη, ιδιαίτερα όταν συνοδεύεται από άρνηση να κατονομαστεί ο πατέρας
- § Κολπικές μολύνσεις ή βλάβη των γεννητικών οργάνων ή του πρωκτού
- § Αφροδίσια νοσήματα
- § Απροσδιόριστοι πόνοι
- § Κνησμός ή ερεθισμός (Καφέτσιος, Μακά, Πρεκατέ, Χατήρα, 2008 & Παναγοπούλου, 2007).

3.2.3. Συνθήκες αξιολόγησης των διαταραχών του κακοποιημένου παιδιού

Βασικός κανόνας των θεραπειών του παιδιού είναι ότι δεν πρέπει να υποτιμάται ούτε να δραματοποιείται η όλη κατάσταση. Το παιδί χρειάζεται να αισθανθεί ότι αγκαλιάζεται με προσοχή και «ζεστασιά» έτσι ώστε να εκφράσει τη σύγχυση μέσα στην οποία βρίσκεται (Σιδέρης, 2000).

Μόνο ένα κλίμα ουδετερότητας και εμπιστοσύνης, όπου το παιδί δεν θα εξαναγκασθεί να δώσει «αποδείξεις» μπορεί να πείσει ένα παιδί ότι σαν άτομο τυγχάνει σεβασμού και ασφαλείας, οι θεραπευτές επιβάλλεται να αναγνωρίσουν ότι η σεξουαλική κακοποίηση ενός παιδιού προκαλεί στο περιβάλλον του αγανάκτηση και έλλειψη κατανόησης αλλά παράλληλα αυτό κρίνεται ανεπαρκές στο να δώσει στο παιδί εξηγήσεις στο ψυχικό του τραύμα (Σιδέρης, 2000).

Πράγματι το δραματικό αυτό γεγονός θέτει σε αμφισβήτηση και κίνδυνο «την αθωότητα» των ενηλίκων, οι οποίοι συχνά μένουν τυφλοί και κινδυνεύουν όσον αφορά τους παράγοντες που συντελούν στη διαιώνιση μιας πράξης παιδεραστίας. Η ανεπάρκεια των απαντήσεων που δίνουν κάποιοι ενήλικες στο παιδί που έχει κακοποιηθεί σεξουαλικά ίσως είναι για το παιδί μιας μορφή βίας, κάτι δηλαδή που το απομακρύνει από τις απαντήσεις που θα μπορούσε το ίδιο να έδινε σε σχέση με την τραυματική αυτή εμπειρία (Χατήρα, 2006).

Η υπερβολική δραματοποίηση του ρόλου του θύματος, η αναζήτηση μιας ομολογίας ή μιας αντικειμενικής απόδειξης έναντι οποιουδήποτε τιμήματος αναγκάζουν το παιδί να ταυτιστεί με την ίδια τη διάσταση της πράξης ενώ ταυτόχρονα του απαγορεύουν την υποκειμενική τραυματική διάσταση που αυτή η πράξη είχε στο ίδιο. Η υπερβολική έμφαση στο στοιχείο του παιδεραστή κάνει το παιδί παθητικό και δίνει μια αίσθηση μοιραίου στο όλο γεγονός, κάτι που δεν επιτρέπει στο παιδί να κάνει κατανοητή την άποψή του, γεγονός που έχει μια πραγματική θεραπευτική αξία (Χατήρα, 2008).

Τέλος, το γεγονός ότι το ίδιο το παιδί δεν μπορεί να καταγγείλει αυτόν που το κακοποίησε δεν ευνοεί καθόλου την προσέγγιση της προσωπικότητάς του και κατά συνέπεια απαγορεύει κάθε σοβαρή πολιτική πρόληψης (Σιδέρης, 2000 & Χατήρα, 2008).

3.2.4 Εργαστηριακός έλεγχος

Ο εργαστηριακός έλεγχος θα περιλαμβάνει τις παρακάτω εξετάσεις:

§ Γενική αίματος

§ Γενική ούρων

§ Ουροκαλλιέργεια

§ Αμινοξέογραμμα ούρων

§ Τεστ ιδρώτα

§ Ακτινογραφία θώρακα-κρανίου και για οστική ηλικία (Σπηλιοπούλου, 2006).

Με τις εξετάσεις αυτές ελέγχεται κάθε οργανική αιτία ανεπαρκούς πρόσληψης βάρους και γίνεται διαφορική διάγνωση από τις παρακάτω αρρώστιες: Αναιμία, (σιδηροπενική, αιμολυτική), ουρολοιμώξεων, νεφρική ανεπάρκεια, μεταβολικό νόσημα, ινοκυστική δυσσαπορρόφηση, εγκεφαλικό πρόβλημα, υποθυρεοειδισμό (Σπηλιοπούλου, 2006).

Οι εξετάσεις αυτές σε περίπτωση σεξουαλικής κακοποίησης και παραμέλησης είναι πάντα αρνητικές εκτός από σιδηροπενική αναιμία που μπορεί να συνυπάρχει. Το επόμενο στάδιο είναι να πειστούν οι γονείς ότι είναι αναγκαία η εισαγωγή και η παρακολούθηση του παιδιού στο νοσοκομείο. Συνήθως τα εξωτερικά ιατρεία των Νοσοκομείων δεν αντιμετωπίζουν τις ανάγκες της «οικογένειας σε κίνδυνο», όπως ένα παιδί με μια οργανική

νόσο. Η διάγνωση μπορεί να διαφύγει. Είναι απαραίτητο να γίνει ξεκάθαρο ότι ο ρόλος του νοσοκομείου είναι να βοηθήσει και να υποστηρίξει το παιδί-θύμα.

Αναλυτικότερα η στοιχειοθέτηση του αδικήματος περιλαμβάνει την εξακρίβωση της κακοποίησης, την έρευνα των συνθηκών και τον αποκλεισμό τυχαίων γεγονότων (Σπηλιοπούλου, 2006), όπως περιγράφεται στην επόμενη ενότητα.

3.2.5 Κλινική εξέταση για τη στοιχειοθέτηση αδικήματος

Πρώτο μέλημα είναι να υποστεί το παιδί το μικρότερο δυνατό stress από την εξέταση. Ο Ιατροδικαστής πρέπει να είναι υπομονετικός και φιλικός. Δεν πρέπει να φοράει ιατρική μπλούζα. Θα πρέπει να αφιερώνει πολύ χρόνο πριν την εξέταση και η εξέταση να διαρκεί όσο το δυνατόν λιγότερο (Σπηλιοπούλου, 2006 & Μιχαλοδημητράκης, 1997).

Το πρώτο βήμα είναι η προστασία του παιδιού. Επιδιώκεται η εξοικείωση του παιδιού με τον ιατρό. Περιγράφεται στο παιδί σύντομα και απλά η διαδικασία που θα ακολουθηθεί και του δίνεται η δυνατότητα να περιεργαστεί το χώρο και τα ιατρικά εργαλεία. Δεν συνιστάται πάντοτε η παρουσία συγγενούς του παιδιού κατά τη διάρκεια της εξέτασης. Η διερεύνηση του ιατρικού ιστορικού του παιδιού περιλαμβάνει τη μελέτη των ιατρικών αρχείων από νοσοκομεία ή ιδιώτες ιατρούς και την αναζήτηση και εξέταση παλαιών ακτινογραφιών ή και άλλων απεικονιστικών εξετάσεων. Κατά τη λήψη ιστορικού από το παιδί καταγράφεται η συμπεριφορά του κατά τη διάρκεια της εξέτασης. Ζητείται από το παιδί να περιγράψει γεγονότα σχετιζόμενα με την ανατομική περιοχή που εξετάζεται κάθε φορά. Δεν πρέπει να «προτείνονται» στο παιδί συγκεκριμένες απαντήσεις. Αν το παιδί δεν μπορεί να δώσει πληροφορίες, οι πληροφορίες που λαμβάνονται από τους συνοδούς πρέπει να αξιολογούνται με ιδιαίτερη προσοχή, διότι συχνά υποκρύπτεται «δικαστικό» όφελος. Στη συνέχεια εκτιμάται η γενική κατάσταση του παιδιού. Εξετάζονται τα ενδύματά του, η κατάσταση υγιεινής και οι παθολογικές βλάβες (δερματικές κ.λπ.). Εκτιμάται η ψυχοκινητική και σωματική ανάπτυξη του παιδιού. Συνήθως ζητείται η συνδρομή ενός παιδίατρου, παιδοψυχιάτρου ή άλλου ιατρού. Αναζητούνται κακώσεις σε όλο το σώμα, παλαιές και πρόσφατες, ενδεικτικές σωματικής κακοποίησης. Μεγάλη προσοχή απαιτείται στην τεκμηρίωση των κακώσεων με φωτογραφίες, ακτινογραφίες κ.λπ. (Πρεκατέ κ.ά., 2005).

Κατά την κλινική εξέταση των γεννητικών οργάνων αναζητούνται βλάβες στα έξω γεννητικά όργανα, που μπορεί να οφείλονται σε σεξουαλική κακοποίηση. Μη ειδικά ευρήματα αποτελούν η ερυθρότητα και η φλεγμονή των έξω γεννητικών οργάνων, οι πυώδεις κολπικές εκκρίσεις, οι μικρές ραγάδες και εκδορές και οι συμφύσεις ή η συγκόλληση στα μικρά χείλη του αιδοίου. Οι αλλοιώσεις στα έξω γεννητικά όργανα, ενδέχεται να οφείλονται

και σε άλλες αιτίες εκτός από σεξουαλική κακοποίηση. Ωστόσο, οι κακώσεις στα γεννητικά όργανα θεωρούνται σεξουαλική κακοποίηση μέχρις αποδείξεως του εναντίου (Μιχαλοδημητράκης, 1997).

Η παρουσία ενός ή περισσότερων από τα παρακάτω ευρήματα παρέχουν σοβαρή ένδειξη σεξουαλικής κακοποίησης (ειδικά ευρήματα): Εκδορές ή και ρήξεις στο βλεννογόνο του κόλπου και στον παρθενικό υμένα, ουλές στον παρθενικό υμένα, διεύρυνση του τρήματος του παρθενικού υμένα άνω του 1 εκ. και αποτυπώματα οδόντων στα μικρά χείλη και στο στήθος. Στην πάρα φύση ασέλγεια παρατηρείται περιπρωκτικό ερύθημα και οίδημα, χάλαση του έξω σφιγκτήρα, πρωκτική διάταση, ραγάδες και ρήξεις του δακτυλίου, εκχυμώσεις στην περιοχή και χρωματισμός του δέρματος περιπρωκτικά (Κουτσελίνης, 2000).

Η εξέταση σε παιδιά-θύματα σεξουαλικής κακοποίησης είναι αρκετά συχνά αρνητική. Αυτό μπορεί να οφείλεται σε μη διείσδυση, αλλά τέλεση άλλης ασελγούς πράξης, κολπική διείσδυση στην οποία η στύση του δράστη ήταν περιορισμένη ή ο παρθενικός υμένας αρκετά ελαστικός, πρωκτική διείσδυση με προσοχή και χρήση λιπαντικού ή παρέλευση μεγάλου χρονικού διαστήματος από την πράξη (Πρεκατέ, Γιωτάκος, 2005).

Απαραίτητες εργαστηριακές εξετάσεις είναι η αναζήτηση σπέρματος, προστατικού υγρού και αίματος στα ενδύματα, τον κόλπο, τον πρωκτό, τους μηρούς και τους γλουτούς (εντός 72 ωρών από το επεισόδιο σεξουαλικής κακοποίησης). Η δειγματοληψία αφορά τη λήψη κολπικού υγρού, τη λήψη αίματος και τη λήψη ούρων. Με τη λυχνία του Wood's ανιχνεύεται σπέρμα σε ενδύματα και στο δέρμα. Είναι μη ειδική εξέταση. Με ανοσοενζυμικές μεθόδους ανιχνεύεται σπερματικό υγρό στον κόλπο. Η δοκιμασία της όξινης φωσφατάσης είναι μη ειδική για το σπερματικό υγρό. Διενεργείται τεστ κυήσεως, εξετάσεις για σεξουαλικά μεταδιδόμενα νοσήματα και εξέταση DNA (οι εξετάσεις επαναλαμβάνονται). Η διερεύνηση για αφροδίσια νοσήματα αφορά τη γονόρροια, τη σύφιλη, τον έρπητα τύπου 2, τα χλαμύδια, την τριχομονάδα, τα κονδυλώματα και τον HIV. Εξετάζεται η πιθανότητα περιγεννητικής μετάδοσης αυτών των νοσημάτων (Κουτσελίνης, 2000).

Υπάρχουν καταστάσεις που ενδέχεται να εκληφθούν ως σεξουαλική κακοποίηση, όπως οι λειχήνες (βιοψία), η μη ειδική αιδοιοκολπίτιδα και πρωκτίτιδα, η τύπου A-στρεπτοκοκκική κολπίτιδα και πρωκτίτιδα, η χρόνια δυσκοιλιότητα, η νόσος του Crohn, ορισμένες νευρολογικές παθήσεις και οι τραυματισμοί (Σπηλιοπούλου, 2006).

3.3. Επιπτώσεις και συμπτώματα (για το ίδιο το παιδί)

3.3.1 Η σεξουαλική κακοποίηση και η σύγχυση ταυτότητας που προκαλεί στο παιδί

Με βάση όλα τα προηγούμενα στοιχεία ο προσηλυτισμός στην παιδεραστία, αδιαφορεί για τη σχέση που έχει το παιδί με τη σεξουαλικότητα και αρνείται δύο πολύ ουσιαστικά στοιχεία. Από την μία την υποκειμενική διάσταση, όσον αφορά τη διάσταση της γενετήσιας σεξουαλικής πράξης, και από την άλλη την απαγόρευση της αιμομιξίας, κάτι που επιτρέπει στο παιδί την εμπλοκή του σε φανταστικά σενάρια. Αυτά βεβαίως είναι απαραίτητα σε μια δεδομένη στιγμή της εξέλιξής του, όμως θα πρέπει να είναι σε θέση να τα απαρνηθεί. Η σεξουαλική κακοποίηση και το πέρασμα στην παιδεραστία, αποδυναμώνουν δραματικά τις δύο αυτές διαστάσεις, οπότε προκαλείται στο παιδί μια ύψιστη σύγχυση σχετικά με το τι δομεί την ουσία και την αξία μέσα σε μια σχέση (Χατζηφωτίου, 2005 & Παρασκευόπουλος, 1998).

Η σύγχυση αυτή προκαλείται επίσης από την πράξη που επιβλήθηκε στο κορμί του και τροφοδοτείται από τις διάφορες στρατηγικές που θα χρησιμοποιεί αυτός που το κακοποίησε με στόχο να εξασφαλίσει τη σιωπή του: απειλές, εκβιασμό, συμφωνίες και παραπληροφόρηση. Όλα αυτά δεν θα επιτρέψουν στο παιδί να εκδηλώσει τη σύγχυση ταυτότητας στην οποία βρίσκεται. Μέσα σε αυτό το ιδιαίτερα περίπλοκο περιβάλλον, το παιδί αισθάνεται περιφρονημένο και σε θέση περιφρονητική. Για το λόγο αυτό, του είναι αδύνατον να εκφράσει την φύση της αγωνίας του. Τα παραπάνω στοιχεία εξηγούν και το γιατί δεν υπάρχουν συγκεκριμένα συμπτώματα, τα οποία να επιτρέψουν να διερευνήσουμε αντικειμενικά και με βεβαιότητα τη φύση της σεξουαλικής κακοποίησης (Χατήρα, 2008).

Υπάρχουν μόνο σημάδια που μαρτυρούν έναν ψυχικό πόνο, ο οποίος μπορεί να αποδοθεί σε διάφορες αιτίες. Σε κάθε περίπτωση δεν πρέπει να αποκλείεται το ενδεχόμενο μιας σεξουαλικής κακοποίησης (Χατζηφωτίου, 2005 & Κάσιμος, 2000).

Ο ψυχικός αυτός πόνος μπορεί να έχει διάφορες μορφές. Για παράδειγμα, κάποιες φορές παρατηρούνται και βίαιες εκφράσεις των διαταραχών αυτών, δυσκολίες μάθησης, ψυχική αστάθεια και προβλήματα στο σχολικό περιβάλλον, ασυνήθιστη αδυναμία συγκέντρωσης, προσοχής, τάσεις απομόνωσης, θλίψη και εκνευρισμό που το παιδί δεν είναι σε θέση να εξηγήσει. Επίσης φοβικές κρίσεις περισσότερο ή λιγότερο έντονες όταν συναντά κάποιους ενήλικους ή ανήλικους, διαταραχές των διατροφικών του συνηθειών επίσης και διαταραχές του ύπνου, οι οποίες μαρτυρούν την ύπαρξη μιας βαθιάς ανησυχίας στο παιδί (Γεωργούδη, 1997). Άλλα προβλήματα είναι η εμφάνιση γλωσσικής ή κινητικής καθυστέρησης, η οποία δεν υπήρχε στο παρελθόν και τέλος, επαναλαμβανόμενες σωματικές διαταραχές και διάθεση πρόκλησης με συνεχή αυνανισμό (Χατήρα, 2008).

3.3.3 Επιπτώσεις κακοποίησης

Όπως αναφέρθηκε, πέρα από τον κίνδυνο θανάτου ή σοβαρής σωματικής βλάβης, η παιδική σωματική κακοποίηση τραυματίζει τον ευάλωτο ψυχικό κόσμο του παιδιού και οδηγεί σε δυσκολίες που συνήθως το συνοδεύουν μέχρι την ενήλικη ζωή. Οι επιπτώσεις της παιδικής σωματικής κακοποίησης εξαρτώνται από:

- Τη σοβαρότητα της κακοποίησης (π.χ. σοβαρότερες οι επιπτώσεις της βάνανσης παιδικής σωματικής κακοποίησης, απ' ότι της παιδικής σωματικής κακοποίησης με ξύλο που αφήνει μελανιές).
- Την ηλικία του παιδιού (πιο σοβαρές είναι οι επιπτώσεις της παιδικής σωματικής κακοποίησης σε νεαρότερες ηλικίες).
- Την συχνότητα της παιδικής σωματικής κακοποίησης (σοβαρότερες οι επιπτώσεις επανάληψης ΠΣΚ απ' ότι ενός επεισοδίου) (Αγάθωνος-Γεωργοπούλου, 1987 & 1998).

Κατά την βρεφική και πρώτη παιδική ηλικία, ως αποτέλεσμα του ψυχικού τραύματος της κακοποίησης και της διαταραγμένης δυναδικής σχέσης γονέα-παιδιού, το παιδί εκδηλώνει έντονο κλάμα ή εκρήξεις οργής που δεν κατευνάζονται εύκολα. Δυσκολεύεται εξαιρετικά να αντέξει τη ματαίωση και την καθυστέρηση στην ικανοποίηση των αναγκών του, ενώ δίνει την εικόνα απαιτητικού και ανυπόμονου παιδιού (Βασιλιάς, Αγάθωνος- Γεωργοπούλου, 1992).

Κατά την παιδική και εφηβική ηλικία, το κακοποιημένο παιδί εκδηλώνει συναισθηματικές δυσκολίες, αντιδράσεις και συμπεριφορές όπως:

- Φοβισμένη και επιφυλακτική στάση απέναντι στους άλλους και απέναντι στο σωματικό άγγιγμα, κυρίως όταν βλέπει απότομες κινήσεις (π.χ. σήκωμα χεριού).
- Μια χαρακτηριστική έκφραση που έχει περιγραφεί ως "παγωμένο βλέμμα", ιδιαίτερα μετά το βίαιο επεισόδιο (Σταύρου, 1983).
- Έντονη ψυχοκινητική ανησυχία ή/και υπερκινητικότητα.
- Χαμηλή αυτοεκτίμηση, θλίψη, στεναχώρια ή απάθεια, απόσυρση (καταθλιπτικά συμπτώματα).
- Χαμηλή επίδοση στο σχολείο ως αποτέλεσμα του ψυχικού πόνου ή μαθησιακών δυσκολιών (Κάσιμος, 2000).
- Διαταραχές συμπεριφοράς. Ο έντονος θυμός και η επιθετικότητα που βιώνει το κακοποιημένο παιδί μπορεί να εκδηλώνονται ως: α) αντιδραστική ή επιθετική συμπεριφορά απέναντι σε συνομηλίκους ή μεγαλύτερους, β) καταστροφική συμπεριφορά στα παιχνίδια ή άλλα αντικείμενα ή γ) αυτο-επιθετική συμπεριφορά που μπορεί να κλιμακωθεί σε αυτο-ακρωτηριασμούς (χαράζει καρπούς, μπράτσο) και απόπειρες αυτοκτονίας. Σε άλλες πάλι περιπτώσεις -κυρίως στην εφηβεία- ο θυμός εκτονώνεται μέσω αντικοινωνικής συμπεριφοράς ("διαταραχή διαγωγής") που παραβιάζει τα όρια των ενηλίκων, τους ηθικούς κανόνες ή το νόμο (Πρεκατέ, Γιωτάκος, 2005).
- Στοιχεία ψευδοωριμότητας. Το παιδί δείχνει σοβαρό, λιγότερο αυθόρμητο και πιο προβληματισμένο από τους συνομηλίκους του. Μπορεί ακόμα να καταβάλλει υπερβολική προσπάθεια να γίνει αγαπητό, εκδηλώνοντας υποδειγματική ή πειθήνια συμπεριφορά, άριστη σχολική επίδοση ή τελειομανία. Η ψευδής αυτή εικόνα ωριμότητας συνδέεται με τη χαμηλή αυτοεκτίμηση του κακοποιημένου παιδιού, το φόβο απόρριψης ή επανάληψης της κακοποίησης, αλλά και τις αυξημένες ευθύνες του για τη φροντίδα του γονέα ("γονεοποιημένο" παιδί).

Σε περιπτώσεις σοβαρής κακοποίησης έχουν παρατηρηθεί και "ψυχωσικές" αντιδράσεις, όπου χάνεται ή περιορίζεται προσωρινά η επαφή του παιδιού με την πραγματικότητα και τους άλλους γύρω του (Αγάθωνος-Γεωργοπούλου, 1987 & 1998).

Η σεξουαλική κακοποίηση ενός παιδιού γίνεται πάντα μέσα σε ένα κύκλο σιωπής, σιωπή όχι μόνο σε σχέση με την πράξη που αυτό βίωσε, αλλά και σιωπή που έχει σχέση με τον ψυχολογικό πόνο που υπέστη και δεν θέτει ερωτήματα σχετικά με το οικείο του περιβάλλον, για τον ρόλο και τις θέσεις που κατέχουν οι ενήλικες, τα άλλα παιδιά, η οικογένειά του, οι δημόσιοι ιδιωτικοί ή προσωπικοί χώροι που το προσδιορίζουν σαν

κοινωνικό υποκείμενο που εντάσσεται σε μια γενεολογία, υποκείμενο με μια σεξουαλική ταυτότητα, η έννοια όλων των ανωτέρω τίθεται από αμφισβήτηση που είναι φυσική κάτω από το στρες και τον πόνο της κακοποίησης (Χατζηφωτίου, 2005).

Για να κατανοήσουμε τη μοναδικότητα αυτού του βιώματος θα πρέπει να αναφερθούμε εν συντομία και στο ρόλο που έπαιξε στην ιστορία των κοινωνικών η απαγόρευση της αιμομιξίας (δημόσια διάσταση), στις συνέπειες που προκύπτουν από τον αυστηρό προσδιορισμό των θέσεων μεταξύ των γενεών (ιδιωτική διάσταση) στον ψυχισμό του παιδιού (μιας ασυνείδητης διάστασης της σεξουαλικότητας), ο οποίος αρθρώνεται από φανταστικά σενάρια τα οποία έχουν σχέση με τα πρόσωπα των γονέων του αλλά και τις άλλες εμπειρίες της κοινωνικοποίησης του (π.χ., η όλη σεξουαλική ζωή της κοινωνίας στην οποία ανήκει). Μέσα στην όλη κοινωνικοποίηση του ενσωματώνονται και οι κοινωνικές θέσεις για τις διαφορές των δύο φύλων καθώς και οι προσωπικές του εμπειρίες για τη σεξουαλική ταυτότητα (προσωπική διάσταση) (Πρεκατέ, 2008).

Σήμερα γνωρίζουμε ότι το παιδί από πολύ νωρίς έχει ερωτήματα και πειραματίζεται γύρω από τη σεξουαλική του ταυτότητα. Αυτό δεν έχει καμιά σχέση με τη γενετήσια αντίληψη όπως την αντιλαμβάνεται ο ενήλικας, αλλά έχει σχέση με τα μηνύματα που το περιβάλλον απευθύνει στο παιδί. Τα μηνύματα αυτά τα επεξεργάζεται το παιδί μέσα από μια διπλή διαδρομή, το σώμα του και τα όνειρά του. Διότι σαφέστατα η σεξουαλική ταυτότητα θα δομηθεί μέσα σε ένα δίκτυο τόσο συναισθηματικό όσο και υποκειμενικό κατά τέτοιο τρόπο ώστε τελικά η ανατομική πραγματικότητα, δηλαδή το σώμα, γίνεται αντικείμενο μιας ερμηνείας αυστηρά προσωπικής. Τα όνειρα είναι ένας ακόμα δρόμος για να έρθει το παιδί σε επαφή με το σώμα του αλλά και με συναισθήματα (όχι μόνο ερωτικά) τα οποία χρειάζεται να επεξεργασθεί μέσα από δικούς του υποκειμενικούς κώδικες ώστε να αξιολογήσει τις σχέσεις ανδρός-γυναίκος, πατέρα-μητέρας, αγοριού-κοριτσιού κ.τ.λ. Σε κάθε περίπτωση η υποβολή αυτή, της οποίας οι εκφράσεις ποικίλουν ανάλογα με την ηλικία του παιδιού έχει όρια και οι γονείς σημαίνουν ακριβώς την αναγκαιότητα επιβολής ορίων (π.χ. ταμπού της αιμομιξίας). Πιο ειδικά ο νόμος της αιμομιξίας επιτρέπει στο παιδί να διαχωρίσει αυτό που αντιπροσωπεύει τη δική του υποκειμενικότητα από αυτό που εκφράζει τους ενήλικες (γονείς, αδέρφια, παιδαγωγούς, δασκάλους). Έτσι μαθαίνει να εσωτερικεύει την ανάγκη, πράγμα που του επιτρέπει να διαπιστώσει τα όρια της δικής τους ιδιωτικής και «έξωθεν» πραγματικότητας. Δίχως τα όρια αυτά κινδυνεύει να εμπλακεί σε ένα είδος διανοητικής σύγχυσης όσον αφορά τη σεξουαλικότητα. Η διπλή αυτή δυναμική θα επιβεβαιώσει το καθεστώς της ταυτότητάς του, το οποίο εντάσσεται βάσει των διαφορών των δύο φύλων (Πρεκατέ, 2008 & Πρεκατέ κ.ά., 2005).

3.3.3 Κλινικά χαρακτηριστικά

Τα περιστατικά σεξουαλικής κακοποίησης συνεχώς αυξάνονται. Η αιμομιξία είναι ο πιο συχνός τύπος μιας τέτοιας κακοποίησης, που πραγματοποιείται από τον κόλπο ή και το απευθυσμένο. Η διαπίστωση, σε κάθε περίπτωση, θα στηριχθεί στην προσεκτική μελέτη και αξιολόγηση των κακώσεων στις περιοχές αυτές, καθώς και στην αναζήτηση σπέρματος, στην ύπαρξη αφροδισίων νοσημάτων κ.λπ. (Χατζηφωτίου, 2005).

Παρατηρείται συνηθέστερα από γονείς τοξικομανείς και ιδιαίτερα αλκοολικούς. Υπολογίζεται ότι η χρήση οινοπνεύματος είναι ο σημαντικότερος ίσως παράγοντας που εξωθεί στην κακοποίηση, αφού έχει παρατηρηθεί στο 54% περίπου όλων των περιπτώσεων. Οι Αμερικανοί χαρακτηριστικά λένουν ότι σε κάθε περίπτωση κακοποίησης το πρώτο πράγμα που θα πρέπει να ερευνηθούν οι πραγματογνώμονες στην αυτοψία είναι το ψυγείο και το περιεχόμενό του σε οινοπνευματώδη ποτά (Κουτσελίνης, 1999).

Τα ευρήματα που οδηγούν στην διαπίστωση της σεξουαλικής κακοποίησης του παιδιού περιλαμβάνουν κλινικά και εργαστηριακά δεδομένα, για τα οποία πρέπει να γνωματεύσει ο/η παιδίατρος (Χατζηφωτίου, 2005). Κατά την εξέταση των γεννητικών οργάνων μπορούν διαπιστωθούν ευρήματα τα οποία καθιστούν βέβαιη την σεξουαλική κακοποίηση (ειδικά ευρήματα), και άλλα που είναι ενδεικτικά για σεξουαλική κακοποίηση, αλλά μπορούν να οφείλονται σε διαφορετικές αιτίες (μη ειδικά ευρήματα) (Κουτσελίνης, 1999).

Μη ειδικά ευρήματα θεωρούνται τα εξής:

- § Πάνω στα γεννητικά όργανα ή στον πρωκτό.
- § Ερυθρότητα, φλεγμονή και αυξημένη αγγειοβρίθεια των έξω γεννητικών οργάνων ή/του πρωκτού.
- § Πυώδεις ή αιματηρές κολπικές εκκρίσεις. Ειδικά η παρουσία αίματος στο κολπικό έκκριμα είναι εύρημα τυπικό ύπαρξης ξένου σώματος εντός του κόλπου.
- § Ραγάδες, εκδορές των έξω γεννητικών οργάνων.
- § Συμφύσεις, συγκόλληση στα μικρά χείλη του αιδοίου.
- § Δυσουρία, συχνουρία, δυσκοιλιότητα ή εγκόπριση.
- § Επαναλαμβανόμενα επεισόδια μη ειδικής αιδοιοκολπίτιδας ή κολπίτιδας.
- § Πρόωρη έναρξη της ήβης σε κορίτσι (Κάσιμος, 2000).

Μερικά από τα παραπάνω ευρήματα ενδέχεται να μην οφείλονται σε κακοποίηση. Ωστόσο, οι κακώσεις στα γεννητικά όργανα θεωρούνται κακοποίηση μέχρι αποδείξεως του αντιθέτου. Η παρουσία ενός ή περισσότερων από αυτά τα ευρήματα παρέχει σοβαρή ένδειξη σεξουαλικής κακοποίησης (Κουτσελίνης, 1999).

Ειδικά ευρήματα θεωρούνται τα ακόλουθα:

- § Εκδορές ή/και ρίξεις στο βλεννογόνο του κόλπου και στον παρθενικό υμένα.
- § Ουλές στον παρθενικό υμένα.
- § Διεύρυνση του τρίματος του παρθενικού υμένα ή/και του πρωκτού.
- § Αποτυπώματα οδόντων στα μικρά χείλη.
- § Παρουσία σεξουαλικά μεταδιδόμενων νοσημάτων.
- § Παρουσία σπερματικού υγρού στο στόμα, τον κόλπο ή τον πρωκτό.
- § Εγκυμοσύνη (Πρεκατέ, Γιωτάκος, 2005 & Κάσιμος, 2000).

3.4 Ανακεφαλαίωση

Το φαινόμενο της παιδικής κακοποίησης και βίας αφορά όλους μας. Το ψυχικό τραύμα που προκαλείται από τη χρήση αυτού του είδους βίας θα πρέπει να εκτιμάται και να αντιμετωπίζεται με υπευθυνότητα. Μία από τις συνέπειες της κακοποίησης, είτε αυτή είναι σεξουαλική είτε άλλου είδους, μπορεί να είναι η εκκίνηση του «φαύλου κύκλου της κακοποίησης», όπου τα πρώην θύματα γίνονται δράστες σε άλλα θύματα, σε μία καταστροφική διαγενεακή συνέχιση της βίας και του τραύματος. Η πρόληψη τέτοιων συμπεριφορών θα πρέπει να αποτελεί κοινό στόχο και να βασίζεται σε στρατηγικές αντιμετώπισης του κύκλου που παράγει το φαινόμενο αυτό.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο

ΤΟ TRAFFICKING ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ

4.1 Εισαγωγή

Σύμφωνα με τις ηθικές αρχές που βρίσκονται στη βάση κάθε ανθρωπιστικής ενέργειας, ο βασανισμός, η ταπείνωση, η εξαθλίωση κάθε ανθρώπου μας αφορούν, ακριβώς επειδή ανήκουμε στην ανθρωπότητα. Ακριβώς επειδή ανήκουμε στην ανθρωπότητα, ακριβώς επειδή χάρη στις αρχές των ανθρωπίνων δικαιωμάτων –όπως πρωτοδιακηρύχθηκαν πριν από τρεις αιώνες, μετά από επαναστάσεις και τώρα πια σε παγκόσμιο επίπεδο, μετά από πολέμους- κανείς δεν μπορεί να είναι δούλος, ακριβώς γι' αυτόν το λόγο κανένας δεν μπορεί να γίνει εμπόρευμα. Για αυτόν ακριβώς το λόγο, το trafficking, η εμπορία ανθρώπων - αντρών, γυναικών ή παιδιών, κάθε φυλής, θρησκείας, εθνικότητας- είναι υπόθεση που αφορά όλους μας (Δικηγορικός Σύλλογος Θεσ/κης).

Οι έρευνες που πραγματοποιήθηκαν σε αρκετές χώρες κατέδειξαν ότι τα παιδιά μπορούν να γίνουν θύματα εμπορίας οποιαδήποτε στιγμή της ζωής τους και η μορφή εκμετάλλευσης την οποία υφίστανται συνήθως ποικίλλει ανάλογα με την ηλικία τους. Τα παιδιά χρησιμοποιούνται επίσης για επαιτεία, παιδική εργασία, παράνομη υιοθεσία ή ανάμιξη σε εγκληματικές δραστηριότητες, ενώ οι έφηβοι ηλικίας 14-17 για σεξουαλική εκμετάλλευση (αυτό περιλαμβάνει καταστάσεις σε ανεπτυγμένες χώρες όπου το παιδί είναι μεγαλύτερο από την ηλικία συγκατάθεσής για σεξουαλικές πράξεις και εσφαλμένα θεωρείται ικανό να συναινέσει στη συμμετοχή του στην πορνεία). Σε περιβάλλον που τα φυλετικά στερεότυπα έχουν καταλήξει στο να θεωρούνται τα παιδιά σεξουαλικά ώριμα σε νεαρότερη ηλικία, η εμπορία για εκμετάλλευση στην πορνεία ενδεχομένως να αγγίζει παιδιά ηλικίας 11-12 ετών ή ακόμη μικρότερα (Tata Arcel, Αδαμάκη κ.ά., 2008).

Τα τελευταία χρόνια υπάρχει μία ευρεία αναγνώριση ότι παρόλο που τα αγόρια πέφτουν θύματα εμπορίας με σκοπό την εργασιακή εκμετάλλευσή τους, μπορούν επίσης να είναι θύματα εμπορίας για σεξουαλική εκμετάλλευση (αν και σε μικρότερο βαθμό από ότι τα κορίτσια). Η εμπορία αγοριών για σεξουαλικούς σκοπούς δεν αναγνωρίζεται ευρέως ακόμα λόγω της διαδεδομένης κοινωνικής άρνησης του φαινομένου. Η έλλειψη πληροφόρησης και κατανόησης του θέματος αυτού σημαίνει ότι οι δομές στήριξης των θυμάτων συχνά δεν προσαρμόζονται προκειμένου να ικανοποιήσουν τις ανάγκες αυτών (Λάζος, 2002 & www.obrela.gr).

4.2 Επιδημιολογία trafficking

Σύμφωνα με στοιχεία της Unicef και του ελληνικού υπουργείου Εξωτερικών:

- Σε όλο τον κόσμο 1,2 εκατομμύρια παιδιά πέφτουν θύματα παράνομης διακίνησης και εμπορίας (trafficking) κάθε χρόνο.
- Έως και 1,8 εκατομμύρια παιδιά, τα περισσότερα από αυτά κορίτσια, πέφτουν θύματα σεξουαλικής εκμετάλλευσης στην πολλών δισεκατομμυρίων δολαρίων εμπορική σεξουαλική βιομηχανία κάθε χρόνο (πορνεία και πορνογραφία).
- Περίπου 5,7 εκατομμύρια παιδιά εμπλέκονται σε μορφές εξαναγκαστικής εργασίας ή δουλείας.
- Στην Ανατολική Ασία & Ειρηνικό, το μεγαλύτερο μέρος της διακίνησης αφορά την παιδική πορνεία, αν και κάποια παιδιά προορίζονται για αγροτικές ή βιομηχανικές εργασίες. Στη Νότια Ασία, η διακίνηση συχνά σχετίζεται με δουλεία για εξυπηρέτηση χρεών.
- Στην Ευρώπη, τα παιδιά κυρίως διακινούνται από την Ανατολή προς τη Δύση, πράγμα που αντανακλά τη ζήτηση για φθηνά εργατικά χέρια και παιδική πορνεία (www.unicef.gr, 2009).
- Όπως αναφέρει η Σιμώνη-Λιόλου (χ.χ.), σύμφωνα με το υπουργείο Δημόσιας Τάξης, από την αρχή του 2005 έως και το Νοέμβριο του ιδίου έτους είχαν αναφερθεί 270 εξαφανίσεις ανηλίκων. Οι 205 είχαν «αίσια κατάληξη», οι ανήλικοι επέστρεψαν στα σπίτια τους, αλλά εξακολουθούσαν να αγνοούνται 65 παιδιά. Ο συνολικός όμως αριθμός των οικογενειών που συνεχίζουν να ζουν τον εφιάλτη είναι πολύ μεγαλύτερος.
- Στελέχη του υπουργείου Δημόσιας Τάξης αποφεύγουν να συνδέσουν τις εξαφανίσεις με εγκληματικές πράξεις, όπως παράνομες υιοθεσίες ή σεξουαλική εκμετάλλευση. Τις αποδίδουν σε εκούσιες απαγωγές λόγω νεανικού χαρακτήρα και στις παραδοσιακά διαταραγμένες σχέσεις μεταξύ παιδιού και γονέων. Δυστυχώς, όμως η πραγματικότητα είναι μάλλον διαφορετική.
- Σύμφωνα με στοιχεία από το Χαμόγελο του Παιδιού «παιδιά εξαφανίζονται μέσα σε σούπερ μάρκετ και δε βρίσκονται ποτέ. Γονείς χάνουν τα παιδιά τους σε μεγάλα πολυκαταστήματα της χώρας. Πρόκειται για πραγματικά περιστατικά, καταγγελίες που φθάνουν σε εμάς και το τελευταίο διάστημα πυκνώνουν» (Σιμώνη-Λιόλου, χ.χ.).
- Όπως επίσης αναφέρει η Σιμώνη-Λιόλου (χ.χ.), σύμφωνα με στοιχεία από το Χαμόγελο του Παιδιού, περιστατικά με ανηλίκους εντοπίζονται στην Ιταλία και την Αλβανία, να είναι θύματα κυκλωμάτων σεξουαλικής εκμετάλλευσης και παράνομης υιοθεσίας. Ένα δε πρόβλημα που καταγγέλλεται από το Χαμόγελο του Παιδιού είναι ότι στην Ελλάδα, σε

αντίθεση με άλλες χώρες, ισχύει η διαδικασία που ορίζει ότι για να αρχίσουν οι έρευνες για μια εξαφάνιση, πρέπει να παρέλθουν 24 ώρες και έτσι χάνεται πολύτιμος χρόνος.

4.2.1 Επιδημιολογία παιδικής σεξουαλικής εκμετάλλευσης

- Παρά τις δυσκολίες να ευρεθούν αξιόπιστα στοιχεία, οι τελευταίες κατεγραμμένες εκτιμήσεις δείχνουν πως εκατομμύρια παιδιά, πέφτουν θύματα σεξουαλικής εκμετάλλευσης οδηγούμενα στην παιδική πορνεία και πορνογραφία.
- Σύμφωνα με πρόσφατη εκτίμηση της Παγκόσμιας Οργάνωσης Εργασίας (ILO) από τα 12,3 εκατομμύρια ανθρώπους που είναι θύματα εξαναγκαστικής εργασίας σε όλο τον κόσμο, 1.390.000 εμπλέκονται στην εξαναγκαστική εμπορική σεξουαλική εκμετάλλευση με σχεδόν το μισό του αριθμού αυτού να είναι παιδιά (www.unicef.gr, 2009).

Η εμπορική σεξουαλική εκμετάλλευση των παιδιών τροφοδοτείται από την τοπική ζήτηση, με το σεξουαλικό τουρισμό να αποτελεί μόνο ένα μικρό μέρος του προβλήματος. Όμως, το διαδίκτυο έχει τη δυνατότητα να προωθεί το σεξουαλικό τουρισμό και την παιδική πορνογραφία σε όλο τον κόσμο και αυτό είναι αίτιο ανησυχίας.

Τα παιδιά συχνά κακοποιούνται σεξουαλικά από το κοντινό τους περιβάλλον. Επειδή η σεξουαλική δραστηριότητα συνήθως αντιμετωπίζεται ως ιδιωτική υπόθεση, κυβερνήσεις και κοινότητες είναι εξίσου απρόθυμες να παρέμβουν σε περιπτώσεις σεξουαλικής εκμετάλλευσης παιδιών (www.unicef.gr, 2009).

4.2.2 Επιδημιολογία παιδικής εξαναγκαστικής εργασίας ή δουλείας

Εκτιμάται πως τα παιδιά αποτελούν το 40%-50% των θυμάτων εξαναγκαστικής εργασίας ή δουλείας και υπολογίζονται σε 5,7 εκατομμύρια. Τα παιδιά που δουλεύουν σε ξένα σπίτια ή «σε εργοδότες» είναι ιδιαίτερα ευάλωτα σε εκμετάλλευση ή κακοποίηση. Η Διεθνής Οργάνωση Εργασίας εκτιμά πως τα κορίτσια κάτω των 16 ετών που απασχολούνται ως οικιακοί βοηθοί είναι περισσότερα από κάθε άλλη μορφή παιδικής εργασίας (www.unicef.gr/news/2009).

Υπολογίζεται πως υπάρχουν περίπου 317 εκατομμύρια οικονομικά ενεργά παιδιά ηλικίας 5-17 ετών, από τα οποία 218 εκατομμύρια εμπλέκονται σε κάποια μορφή παιδικής εργασίας. Από τα τελευταία, τα 126 εκατομμύρια εργάζονται κάτω από επικίνδυνες συνθήκες, συμπεριλαμβανομένων

εργασιών με χημικά και εντομοκτόνα στη γεωργία, με επικίνδυνα μηχανήματα ή σε ορυχεία (www.unicef.gr/news/2009).

Περίπου 5,7 εκατομμύρια παιδιά εργάζονται κάτω από αποτρόπαιες συνθήκες εξαναγκασμένα σε καταναγκαστική εργασία λόγω χρεών ή σε δουλεία. Εκατομμύρια παιδιά κοπιάζουν σε σπίτια ιδιωτών ως οικιακοί βοηθοί και υπηρέτες. Η φύση της εργασίας αυτής καθιστά αδύνατη την εκτίμηση του αριθμού τους, όμως η Διεθνής Οργάνωση Εργασίας εκτιμά πως περισσότερα κορίτσια κάτω των 16 ετών εμπλέκονται σε αυτή τη μορφή εργασίας από οποιαδήποτε άλλη κατηγορία (www.unicef.gr, 2009).

4.2.3 Στατιστικά στοιχεία για τους πελάτες

Πολλά έχουν ειπωθεί για την ευθύνη του χρήστη υπηρεσιών αναγκαστικής πορνείας και τη συνεισφορά του στη συντήρηση των κυκλωμάτων εκμετάλλευσης. Σε αυτό το σημείο ενδιαφέροντα είναι τα στοιχεία που αφορούν τη χώρα μας, όπου σήμερα βρίσκονται περίπου 20.000 αναγκαστικά εκδιδόμενες γυναίκες και όπου το ένα τρίτο των σεξουαλικά ενεργών Ελλήνων ανδρών κάνουν χρήση αυτών των υπηρεσιών (Λάζος, 2002 & Πετρούλα, 2003 & www.unicef.gr).

Η μεγάλη ζήτηση των πορνικών υπηρεσιών οδηγεί σε εύλογες απορίες για τη θέση της γυναίκας στη σύγχρονη κοινωνία. Αφενός, στις ανεπτυγμένες τουλάχιστον χώρες, τα δικαιώματα της γυναίκας αναγνωρίζονται και γίνονται ως ένα βαθμό σεβαστά στην πράξη. Το πρότυπο της γυναίκας υποδουλωμένης στον άντρα έχει σχεδόν εκλείψει. Στις ίδιες, όμως, χώρες, οι οποίες είναι χώρες υποδοχής θυμάτων διακίνησης, η ύπαρξη μιας ομάδας γυναικών που χρησιμοποιούνται ως αντικείμενα και δεν έχουν κανένα δικαίωμα αναπληρώνει αυτόν τον παλιό γυναικείο ρόλο και δεν ενοχλεί κανέναν. Θεωρείται μάλιστα και επιθυμητή από πολλούς -άντρες- ως «δυνατότητα εκτόνωσης του ανδρικού πληθυσμού». Ίσως δεν είναι τυχαίο ότι αυτός ο ρόλος αποδίδεται πλέον στις αλλοδαπές, πράγμα το οποίο φανερώνει επίσης πολλά και για την εικόνα του ξένου στη σύγχρονη κοινωνία (Λάζος, 2002).

Σύμφωνα με την Πετρούλα (2003), προτάσεις έχουν γίνει για την ποινικοποίηση της συμπεριφοράς του χρήστη υπηρεσιών αναγκαστικής πορνείας -και είναι αλήθεια ότι οι περισσότεροι πελάτες, ιδίως στις κλειστές κοινωνίες, είναι σε θέση να γνωρίζουν σε ποιες συνθήκες εκδίδονται οι αλλοδαπές γυναίκες- καθώς αυτός είναι ο τελικός αποδέκτης των υπηρεσιών της σύγχρονης δουλείας, ασκεί ο ίδιος βία στο θύμα και τροφοδοτεί τα κυκλώματα εμπορίας και διακίνησης. Πέρα από τη συμβολική της αξία, η ποινικοποίηση της χρήσης υπηρεσιών θα αποθαρρύνει, ενδεχομένως, τους επίδοξους πελάτες και θα οδηγήσει στην αποδυνάμωση των κυκλωμάτων διακίνησης. Μείωση της ζήτησης, όμως, θα σημειωθεί

μόνο με την αλλαγή της νοοτροπίας, μια δικαδικασία χρονοβόρα και δύσκολα εφικτή (Πετρούλα, 2003).

4.3 Μορφές trafficking και ποιοι δημιουργούν τη ζήτηση

4.3.1 Παράνομη εμπορία και διακίνηση

Ως παράνομη διακίνηση και εμπορία ανθρώπων (trafficking) ορίζεται στο διεθνές δίκαιο η στρατολόγηση, μεταφορά, υπόθαλψη ή αποδοχή προσώπων, που γίνεται με απειλή ή άσκηση βίας ή άλλες μορφές εξαναγκασμού, απαγωγής, απάτης ή κατάχρησης εξουσίας ή χρησιμοποίηση μιας ιδιαίτερα ευάλωτης θέσης, με σκοπό την εκμετάλλευση αυτών των προσώπων από ένα άλλο πρόσωπο. Στον όρο εκμετάλλευση περιλαμβάνεται τουλάχιστον η εκμετάλλευση της πορνείας άλλων ή άλλες μορφές σεξουαλικής εκμετάλλευσης, η αναγκαστική εργασία ή υπηρεσίες, δουλεία και οι παρεμφερείς πρακτικές όπως υποχρεωτική στράτευση ανηλίκων, υποτέλεια, το εμπόριο βρεφών, η αφαίρεση οργάνων, αγορά νυφών κ.ά. (www.obrela.gr & Λάζος, 2002).

Η παράνομη εμπορία και διακίνηση γυναικών με σκοπό τη σεξουαλική εκμετάλλευση, την αναγκαστική εργασία, τον αναγκαστικό γάμο και γενικότερα άλλες μορφές σύγχρονης δουλείας είναι μέρος του γενικότερου φαινομένου της παράνομης εμπορίας και διακίνησης ανθρώπων. Ειδικότερα το trafficking γυναικών με σκοπό τη σεξουαλική εκμετάλλευση έχει αποτελέσει αντικείμενο ιδιαίτερης μελέτης, πρώτον γιατί αποτελεί ίσως την πιο διαδεδομένη μορφή του trafficking στο δυτικό κόσμο -και στην Ελλάδα- και δεύτερον γιατί υπάρχουν πτυχές του φαινομένου, ιδιαίτερα σε σχέση με τις παραβιάσεις των δικαιωμάτων των θυμάτων, οι οποίες σχετίζονται άμεσα με το φύλο τους. Το trafficking των γυναικών είναι με άλλα λόγια μια από τις σύγχρονες μορφές βίας κατά των γυναικών (Πετρούλα, 2003).

4.3.2 Παιδιά – θύματα εμπορίας. Τρόποι εκμετάλλευσης

Σήμερα δεν υπάρχουν ακριβή στοιχεία για τον αριθμό των παιδιών, θυμάτων διακίνησης. Μολονότι ότι δεν διατίθεται αυτός ο ακριβής αριθμός των παιδιών θυμάτων διακίνησης, οι αριθμοί φτάνουν σε τρομακτικά ύψη και η τάση είναι ανοδική (Λάζος, 2002).

Οι τρόποι με τους οποίους τα παιδιά-θύματα εκμεταλλεύονται, είναι οι πιο κάτω (<http://www.unicef.gr>).

- **Εκμετάλλευση εργασίας**

Η εξαναγκαστική εργασία αποτελεί την πιο διαδεδομένη μορφή δουλείας. Περισσότερα από 20 εκ. άνθρωποι παγκοσμίως (γυναίκες, παιδιά και άνδρες) βρίσκονται υπό

συνθήκες δέσμιας εργασίας. Το άτομο και η εργασία του παρέχονται ως εγγύηση για την αποπληρωμή δανείου, του ιδίου ή μέλους της οικογένειας. Το δάνειο μπορεί να είναι ελάχιστο, όσο για παράδειγμα είναι το κόστος αγοράς ενός φαρμάκου, αλλά ικανό να καταστήσει το άτομο υπόδουλο για πολλά χρόνια. Στην πραγματικότητα το δάνειο δεν εξοφλείται ποτέ. Σε κάποιες χώρες, ιδίως όπου ενυπάρχει έντονο το σύστημα της κοινωνικής διαστρωμάτωσης, το χρέος κληρονομείται από γενεά σε γενεά. Το άτομο μπορεί να εργάζεται σε σπίτια, αγρούς, εργοστάσια, βιομηχανίες, βιοτεχνίες κ.ά. έως και 18 ώρες ημερησίως και κρατείται υπό συνθήκες φυλάκισης. Μορφή της υποχρεωτικής εργασίας είναι και η παιδική δουλειά (www.unicef.gr & Αντωνοπούλου, Πιππίδου, 2006).

Ωστόσο, για παράδειγμα, στην Αλβανία, από τη στιγμή που οι οικογένειες ήταν σε δεινή οικονομική κατάσταση, ήταν ευάλωτες στις προσφορές των διακινητών, που συχνά έδιναν μια προκαταβολή πριν την αναχώρηση καθώς και υποσχέσεις ότι θα έστελναν τα χρήματα που κέρδιζε το παιδί τους με την εργασία του στο εξωτερικό. Επίσης, οι διακινητές απειλούσαν τα παιδιά που επέστρεφαν στην Αλβανία ώστε να μην αποκαλύψουν τις άθλιες συνθήκες και την κακή συμπεριφορά που είχαν υποστεί. Το αποτέλεσμα ήταν ότι τα παιδιά αυτά παρουσίαζαν μόνο τις θετικές πτυχές της ζωής στο εξωτερικό, ενθαρρύνοντας έτσι άλλες οικογένειες να ακολουθήσουν το παράδειγμά τους (Κωστοπούλου, 2005).

Παιδιά σε παράνομη εργασία (Πηγή: «Ρίζοσπάστης», 28-3-2004)

Στο θεσμό της υποχρεωτικής εργασίας και της δουλειάς βρίσκει πρόσφορο έδαφος για να ευδοκιμήσει και να λειτουργήσει ένα σύστημα παραοικονομίας, το οποίο αποφέρει μεγάλο μέρος των κερδών της παγκόσμιας οικονομίας (www.obrela.gr & Κωστοπούλου, 2005).

Ένας από τους στόχους της αγοραπωλησίας παιδιών είναι η εργασία τους σε φυτείες, σε ορυχεία ή σε άλλους χώρους, κάτω από επικίνδυνες και αντίξοες συνθήκες. Συχνά κρατούνται απομονωμένα στις χώρες προορισμού και φοβούνται να αναφέρουν στις αρχές τη κακοποίηση που υφίστανται και τις απάνθρωπες συνθήκες εργασίας τους. Σε ορισμένες περιπτώσεις η διακίνηση παιδιών γίνεται με σκοπό την καταναγκαστική εργασία υπό συνθήκες δουλείας. Η οικογένεια εισπράττει τυπικά ένα ποσό ως προκαταβολή, που συχνά αιτιολογείται με τρόπο ώστε τα «έξοδα» και οι τόκοι που θα αφαιρούνται από τις αποδοχές του παιδιού να αντιπροσωπεύουν τέτοια ποσά που να είναι σχεδόν ακατόρθωτη η εξόφληση του χρέους ή η επαναφορά του παιδιού (www.unicef.gr & Αντωνοπούλου κ.ά., 2006).

Οικιακή εργασία: η Διεθνής Οργάνωση Εργασίας εκτιμά ότι η πλειοψηφία των παιδιών που χρησιμοποιούνται ως οικιακοί βοηθοί, είναι κορίτσια. Οι γονείς και τα παιδιά συχνά δελεάζονται από υποσχέσεις μόρφωσης ή καλής εργασίας. Μόλις συντελεσθεί η αγοραπωλησία, αφαιρούν από τα παιδιά τα έγγραφα ταυτότητάς τους και τα απομακρύνουν από οποιοδήποτε δίκτυο στήριξης. Εξαρτώνται από τους εκμεταλλευτές τους για την ασφάλεια, την τροφή και το κατάλυμα τους, ενώ τα περισσότερα ζουν κάτω από απάνθρωπες συνθήκες εργασίας (www.unicef.gr & Αντωνοπούλου κ.ά., 2006).

- **Σεξουαλική εκμετάλλευση:** η διακίνηση παιδιών, κυρίως κοριτσιών, γίνεται για να εργαστούν σε οίκους ανοχής, σε σαλόνια παροχής υπηρεσιών μασάζ, σε κυκλώματα πορνείας ή σε κακόφημα καμπαρέ στριπτίζ ή για την παραγωγή πορνογραφικού υλικού. Η Διεθνής Οργάνωση Εργασίας υπολογίζει ότι κατά το έτος 2000, 1.8 εκατομμύρια παιδιά, έπεσαν θύματα διακίνησης από το κύκλωμα βιομηχανίας το σεξ υφιστάμενα επικίνδυνη σωματική, σεξουαλική και ψυχολογική κακοποίηση από τους σωματέμπορους, τους προαγωγούς και τους «πελάτες» (Δάφνη Project, 2003).
- **Στρατολόγηση:** υπολογίζεται ότι τα ανήλικα θύματα έχουν χρησιμοποιηθεί σε περισσότερες από τριάντα ένοπλες συρράξεις σε πολλές περιοχές του κόσμου. Μερικά παιδιά προσχωρούν στις πολεμικές ομάδες λόγω φτώχειας ή κακοποίησης, αλλά στρατολογούνται με βίαιο τρόπο ή αφού πέσουν θύματα απαγωγής. Οι ρόλοι των παιδιών στις μάχες ποικίλλουν. Τα παιδιά χρησιμοποιούνται ως αγγελιοφόροι, κλητήρες, θυρωροί, μάγειρες, ως «σύζυγοι» για την παροχή σεξουαλικών υπηρεσιών ή ως μαχητές. Τα παιδιά είναι πολύ ευάλωτα στην στρατολόγηση, λόγω φτώχειας, χωρισμού από την οικογένεια, απομάκρυνση από την οικογενειακή τους εστία, λόγω διαβίωσης μέσα στην πολεμική ζώνη. Επίσης όταν έχουν περιορισμένη πρόσβαση στην εκπαίδευση ή είναι ορφανά (Κωστοπούλου, 2005).

- **Γάμος:** τα κορίτσια διακινούνται ως νύφες για διάφορους λόγους. Όταν η οικογένεια ζει σε συνθήκες οικονομικής εξαθλίωσης, ένα κορίτσι μπορεί να θεωρείται από την οικογένεια ως βάρος. Ο γάμος του με έναν μεγαλύτερης ηλικίας άνδρα μπορεί να φαίνεται ως σωτήρια στρατηγική. Πολλές φορές οι συμφωνίες που γίνονται από άνδρες μετανάστες για την εύρεση συζύγων από την πατρίδα τους, καταλήγουν στη διακίνηση των ανήλικων κοριτσιών. Η ζήτηση νεαρών παρθένων κοριτσιών από μεγαλύτερους άνδρες, αυξάνει συνεχώς, κυρίως σε περιοχές όπου ο κίνδυνος μόλυνσης από τον ιό HIV είναι υψηλός. Πολλές φορές οι οικογένειες ενθαρρύνουν τα κορίτσια τους να παντρευτούν σε μικρή ηλικία, επειδή έχουν την εσφαλμένη εντύπωση ότι έτσι τα προστατεύουν από τον ιό του AIDS. Οι γάμοι ανηλίκων είναι συνηθισμένοι στη Κεντρική και Δυτική Αφρική, όπου βλέπουμε γάμους κοριτσιών κάτω των 19 ετών στο σαράντα τοις εκατό (Δάφνη Project, 2003).
- **Παράνομη υιοθεσία:** η αύξηση της ζήτησης παιδιών για υιοθεσία έχει συμβάλλει στην υπόθεση της παράνομης διακίνησης βρεφών ή μικρών παιδιών. Μερικές φορές οι μητέρες των αναπτυσσόμενων χωρών πωλούν το μωρό ή το μικρό τους παιδί, άλλες φορές γίνεται κλοπή του βρέφους και στη μητέρα ανακοινώνεται ότι το παιδί γεννήθηκε νεκρό.
- **Άθληση:** τα παιδιά, κυρίως τα μικρά αγόρια, πέφτουν θύματα διακίνησης για να χρησιμοποιηθούν ως αναβάτες καμήλας. Πρόκειται για μια πολύ επικερδή βιομηχανία όπου τα παιδιά είναι περιζήτητα επειδή είναι μικρόσωμα. Η χρήση παιδιών ως αναβατών σε αγώνες καμήλας κρύβει πολλούς κινδύνους, όπως σοβαρούς τραυματισμούς ή ακόμα και θανάτους. Τα αγόρια που δεν κερδίζουν στον αγώνα, κακοποιούνται από τους εκμεταλλευτές τους, στερούνται τροφής και αμοιβής και γενικότερα πέφτουν θύματα ψυχολογικής και σωματικής κακοποίησης (www.unicef.gr).

Ωστόσο, η εμπορία ανθρώπων στον τομέα των σπορ γενικά, είναι συνηθισμένο φαινόμενο και το ποδόσφαιρο αποτελεί μία ακόμα περίπτωση. Μάλιστα, σύμφωνα με το «πρόγραμμα Δάφνη», που υποστηρίχθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2003), όσοι εμπλέκονται σε αυτόν τον τομέα παρουσιάζουν παρόμοια χαρακτηριστικά με εκείνα των θυμάτων που εμπλέκονται π.χ. στην πορνεία. Νέοι παίκτες από Αφρική, Νότια Αμερική ή Ανατολική Ευρώπη πηγαίνουν εκεί όπου η «αγορά» προσφέρει τις καλύτερες συνθήκες, συνήθως μέσω κάποιου ατζέντη. Τα συμβόλαια ανάμεσα στον πράκτορα και στον παίκτη είναι ιδιαίτερα ασαφή και σε γλώσσα, την οποία δεν γνωρίζει ο παίκτης άρα δεν ξέρει και τι υπογράφει. Ο στόχος του ατζέντη είναι να καταφέρει να πουλήσει έστω κι έναν παίκτη σε μια καλή ομάδα. Η χειρότερη εκδοχή αυτής της συναλλαγής είναι αυτό που συμβαίνει σε παίκτες, οι οποίοι αφού περάσουν κάποιο τεστ απορρίπτονται, είτε λόγω αποτυχίας του

ατζέντη να τους πουλήσει, είτε γιατί δεν πληρούν τις προϋποθέσεις της ομάδας. Το τεστ μπορεί να αποτελείται από κάποιους αγώνες με την ομάδα που τους προορίζουν, και μπορεί να διαρκέσει για εβδομάδες ή και μήνες κατά τη διάρκεια των οποίων ο παίκτης δεν κερδίζει απολύτως τίποτα (Tata Arcel, Αδαμάκη κ.ά., 2008).

Οι νέοι παίκτες θέλουν να πιστεύουν ότι αυτά που υποσχέθηκαν οι ατζέντηδες σε αυτούς και στις οικογένειές τους, θα πραγματοποιηθούν, γιατί αυτή η ευκαιρία αντιπροσωπεύει την απόδρασή τους από τη φτώχεια. Παρόλα αυτά η πραγματικότητα είναι ότι υπάρχουν πολλές καταγγελίες για εκμετάλλευση, προδοσία εμπιστοσύνης και ταπεινωτική μεταχείριση, πχ. άθλια σπίτια, ανύπαρκτες συνθήκες υγιεινής, και ελάχιστο φαγητό και ρουχισμό. Κάποιοι από τους παίκτες απλά εγκαταλείπονται από τους ατζέντηδες και άλλοι μπαίνουν παράνομα σε μικρότερες ομάδες, οι οποίοι τους πληρώνουν έναν μικρό μισθό ανεπίσημα με τον οποίο δεν είναι δυνατόν να ζήσουν. Ακόμη και σε αυτό το παράνομο κύκλωμα, οι ομάδες πουλούν παίκτες χωρίς εκείνοι να μπορούν να εκφράσουν την άποψή τους γι' αυτό. Αντί να γίνουν ποδοσφαιριστές στην Ευρώπη, που είναι και η προσδοκία τους, η μοίρα που συνήθως τους περιμένει είναι ταπεινωτική: να παρακαλούν για ένα συμβόλαιο. Συνήθως δεν γυρνούν σπίτι τους γιατί δεν μπορούν να αντεπεξέλθουν στις οικονομικές υποχρεώσεις που έχουν οι οικογένειές τους.

Τα σχέδια ευοδούν μόνο για έναν μικρό αριθμό παικτών, οι οποίοι πηγαίνουν σε ομάδες όπου υπογράφουν κανονικά συμβόλαια. Για κάποιους από αυτούς, η άδεια εργασίας και η επαγγελματική κάρτα κανονίζονται από την ομάδα. Συνήθως πληρώνονται με τον χαμηλότερο μισθό παρόλο που κάποιες φορές παίρνουν και κάποια επιδόματα σε χρήμα ή σε είδος, όπως π.χ. καλά καταλύματα (Δάφνη Project, 2003).

- **Επαιτεία:** τα παιδιά γίνονται αντικείμενο διακίνησης για να αποφέρουν χρήματα σε τρίτα πρόσωπα μέσω επαιτείας ή πώλησης εμπορευμάτων στους δρόμους. Ενίοτε τα παιδιά-επαίτες ακρωτηριάζονται από τους εκμεταλλευτές τους για να προκαλέσουν τον οίκτο των περαστικών κι έτσι να αυξηθεί το ποσό της ελεημοσύνης.
- **Αφαίρεση οργάνων:** στο Πρωτόκολλο του Παλέρμο γίνεται ειδική μνεία για τη διακίνηση κι εμπορία ανθρώπινων οργάνων. Μολονότι είναι σχεδόν αδύνατο να γίνει παρακολούθηση ή έλεγχος της φρικιαστικής αυτής πρακτικής, παρόλα αυτά καταγγέλλεται ως γεγονός (www.unicef.gr). Όπως αναφέρεται στο πρόγραμμα Δάφνη (2003), κατά τη διάρκεια μιας ιατρικής εξέτασης κάποιων Ιρανών, όλοι ανέφεραν ότι είχαν υποβληθεί σε εγχειρήσεις νεφρού για αφαίρεση λίθων. Την ίδια περίοδο, αρκετοί άνθρωποι βγήκαν από τη λίστα αναμονής για μεταμόσχευση νεφρού. Στο τέλος, κάποιοι

από τους Ιρανούς παραδέχτηκαν ότι αναγκάστηκαν να δώσουν το νεφρό τους σε ένα δίκτυο εγκληματιών για να πληρώσουν για το ταξίδι τους (Δάφνη Project, 2003).

4.3.3 Λόγοι για τους οποίους τα θύματα της διεθνικής σωματεμπορίας δεν δραπετεύουν

Οι κυριότεροι λόγοι για τους οποίους τα θύματα διεθνικής σωματεμπορίας δεν δραπετεύουν συνοψίζονται στους πιο κάτω:

1. Εκφοβισμός και συνθήκες που δεν τους αφήνουν περιθώρια διαφυγής

Οι ξυλοδαρμοί, τα βασανιστήρια, η κράτηση των διαβατηρίων και οι απειλές ότι θα ασκηθεί βία κατά των οικογενειών τους κάνουν τη δραπέτευση πολύ επικίνδυνο εγχείρημα, το οποίο μπορεί συχνά να στοιχίσει μέχρι και τη ζωή των θυμάτων (Bambakidis, 2006).

2. Αποπροσανατολισμός

Η απομόνωση και η άγνοια της γλώσσας καθώς και των μηχανισμών στην Ελλάδα δεν επιτρέπουν στα θύματα να μιλήσουν για την κατάσταση τους ή να ζητήσουν βοήθεια. Συχνά, μη έχοντας χαρτιά φοβούνται ότι θα οδηγηθούν στη φυλακή (Tata Arcel, Αδαμάκη κ.ά., 2008).

3. Έλλειψη πληροφόρησης για τους πόρους που θα μπορούσαν να εκμεταλλευτούν

Τα θύματα της διεθνικής σωματεμπορίας δεν γνωρίζουν τι πόρους και προστασία θα μπορούσαν να έχουν στη διάθεσή τους. Τώρα, με τη νέα νομοθεσία και τους ξενώνες στους οποίους παρέχεται ψυχοκοινωνική βοήθεια, υπάρχουν χώροι στους οποίους μπορούν να αποταθούν. Τα θύματα, όμως, κατά κανόνα δεν γνωρίζουν αυτές τις υπηρεσίες (www.stop-trafficking.org).

4.4 Αίτια και παράγοντες εξάπλωσης trafficking

4.4.1 Μετανάστευση και συναίνεση

Δε μπορεί κανείς να μιλήσει για το trafficking χωρίς να εξετάσει τη σχέση του με τη μετανάστευση και ιδιαίτερα -σχετικά με τις γυναίκες- την ολοένα αυξανόμενη «γυναικεία» μετανάστευση. Η παράνομη διακίνηση είναι και αυτή μια μορφή μετακίνησης, εκείνο όμως που αλλάζει σε σχέση με τη μετανάστευση είναι η έλλειψη συναίνεσης του μετακινούμενου. Στις αναπτυσσόμενες χώρες όπου οι οικονομικές συνθήκες είναι δύσκολες, οι ευκαιρίες για τις γυναίκες είναι εξαιρετικά περιορισμένες. Έτσι, η αναζήτηση δουλειάς σε μια άλλη χώρα καθίσταται απαραίτητη για την επιβίωση όχι μόνο της επίδοξης μετανάστριας αλλά και της οικογένειάς της. Σε αυτό το πλαίσιο, το να αποτρέψει μια οικογένεια το κορίτσι από τη μετανάστευση αποτελεί πλέον πολυτέλεια (Τέλλογλου, 2001).

Οι διακινητές εμφανίζονται ως καλοθελητές προκειμένου να διευκολύνουν τη μετακίνηση των επίδοξων μεταναστριών. Βάζουν αγγελίες για δουλειές σε μια άλλη περιοχή ή μια άλλη χώρα, στις οποίες πολλές κοπέλες ανταποκρίνονται, ελπίζοντας να βρουν μια δουλειά που θα τους εξασφαλίσει ένα αξιοπρεπές επίπεδο διαβίωσης (Τέλλογλου, 2001).

Σε αυτό το σημείο ανακύπτει και το κρίσιμο ζήτημα της συναίνεσης του μετακινούμενου. Όπως είδαμε παραπάνω, trafficking με συναίνεση του θύματος δε νοείται. Έτσι, πολλοί αναρωτιούνται: αν οι γυναίκες αυτές επιδίωκαν να βγουν από τη χώρα τους, αν γνώριζαν άραγε ότι θα εισέλθουν παράνομα σε μια άλλη χώρα και τέλος, αν ήξεραν, ή τουλάχιστον υποψιάζονταν ότι θα εργαστούν στην αγορά του σεξ (Λάζος, 2002).

Όπως αναφέρει ο Λάζος (2002), σύμφωνα με έρευνες που έχουν γίνει (Ο.Η.Ε., 2000), ορισμένες από τις διακινούμενες γυναίκες δεν έχουν απολύτως καμία ιδέα πού πηγαίνουν και τι είδους δουλειά θα κάνουν. Μία δεύτερη κατηγορία γυναικών υποψιάζεται ότι προορίζεται για την αγορά του σεξ και τελικά εξαναγκάζεται να εισέλθει εκεί, χωρίς να έχει προηγουμένως συμφωνήσει, επειδή δεν έχει άλλη επιλογή. Μια τρίτη κατηγορία γνωρίζει τι δουλειά θα κάνει, αλλά δε γνωρίζει επακριβώς τις συνθήκες. Σε καμία από αυτές τις περιπτώσεις δε μπορούμε να μιλήσουμε για συναίνεση του θύματος. Ακόμα κι αν δεχτούμε ότι η γυναίκα συμφώνησε να μεταναστεύσει, να εισέλθει και να εργαστεί παράνομα σε μια χώρα, ακόμα και να εκδοθεί, δε μπορούμε να ισχυριστούμε ότι συναίνεσε στις συνθήκες δουλειάς στις οποίες ζει -συχνότητα άθλιες-, στην εξαντλητική εκπόρνευσή της, στην απόλυτη οικονομική εξάρτηση από τον εκμεταλλευτή της, στη στέρηση της ελευθερίας της κυκλοφορίας και στη μεταχείρισή της ως αντικειμένου συνεχών αγοραπωλησιών και μετακινήσεων.

Όταν τελικά οι γυναίκες μάθουν σε ποια ακριβώς κατάσταση έχουν περιέλθει και θα συνεχίσουν να βρίσκονται, δε μπορούν να ξεφύγουν από τον κύκλο εκμετάλλευσης. Η βία ή οι απειλές βίας είναι το συχνότερο μέσο που χρησιμοποιούν οι διακινητές για να κρατήσουν τις διακινούμενες γυναίκες υποδουλωμένες. Ιδιαίτερα ο βιασμός και άλλες μορφές σεξουαλικής βίας χρησιμοποιούνται για να τις κάμψουν σωματικά, συναισθηματικά και ηθικά και να επιτύχουν την εξαναγκαστική συμμόρφωσή τους. Δε μπορεί συνεπώς να συναχθεί μεταγενέστερη συναίνεση των θυμάτων (Λάζος, 2002).

Σε περίπτωση βέβαια που υπάρχουν γυναίκες, οι οποίες εν πλήρη συνειδήσει αποφασίζουν να μεταναστεύσουν σε μια χώρα με σκοπό να εκδοθούν, έχουν απόλυτο έλεγχο των εσόδων τους και απολαμβάνουν της ελευθερίας της κυκλοφορίας, δεν πρόκειται για θύματα trafficking. Ενδεχομένως, λοιπόν, σε μια χώρα όπου η πορνεία αναγνωρίζεται ως επάγγελμα, ρυθμίζεται και ελέγχεται, και όπου ο μεταναστευτικός νόμος προβλέπει την

είσοδο αλλοδαπών στη χώρα για εργασία, η παραχώρηση αδειών παραμονής και εργασίας σε αλλοδαπούς και αλλοδαπές με άδεια εργασίας ως εκδιδόμενα πρόσωπα να μείωνε σημαντικά την παράνομη διακίνηση προσώπων με σκοπό τη σεξουαλική εκμετάλλευση, αφού θα περιόριζε το ρόλο των μεσαζόντων. Αν δε ο ίδιος μεταναστευτικός νόμος - και ο τρόπος που εφαρμόζεται - τους επιτρέπει να εισέλθουν σε αυτή τη χώρα και να ασκήσουν σε αξιοπρεπείς συνθήκες ένα άλλο επάγγελμα η εξαναγκαστική πορνεία γυναικών θα είχε μειωθεί αν όχι εξαλειφθεί (Bambakidis, 2006).

Η σχέση του trafficking με τη μεταναστευτική πολιτική των χωρών υποδοχής είναι λοιπόν άμεση. Οι σκληροί μεταναστευτικοί νόμοι ευνοούν το ρόλο των μεσαζόντων που βοηθούν την καταπάτησή τους και θέτουν συχνά τις ευάλωτες κατηγορίες των υποψήφιων μεταναστών σε ακόμα δυσχερέστερη θέση (Λάζος, 2002).

4.4.2 Άλλα αίτια εμφάνισης του φαινομένου της διεθνικής σωματεμπορίας

Άλλα αίτια της εμφάνισης και έξαρσης του φαινομένου της διεθνικής σωματεμπορίας συνοψίζονται στα πιο κάτω:

I. Χαμηλό κόστος και μειωμένος κίνδυνος ποινικής δίωξης των διακινητών/προαγωγών

Η παράνομη διακίνηση γυναικών από την Ανατολή στη Δύση παρουσιάζει αύξηση διότι είναι ευκολότερο και φθηνότερο για τους προαγωγούς να διακινούν γυναίκες από την Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη στη Δύση παρά να τις διακινούν από τις αναπτυσσόμενες χώρες. Οι διακινούμενες δεν έχουν τα μέσα να κάνουν μακρινά ταξίδια και η είσοδός τους ως τουριστριών είναι εύκολη καθώς η θεώρηση εισόδου για τις περισσότερες από τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχει πλέον καταργηθεί. Οι προαγωγοί μπορούν να κερδίζουν πολύ και για μεγάλα χρονικά διαστήματα, καθώς ο κίνδυνος που διατρέχουν να αποκαλυφθεί η παράνομη «επιχείρησή τους» δεν είναι μεγάλος. Οι ποινές που τους αποδίδονται είναι ελαφριές και οι καταδίκες λιγοστές, γεγονός που οφείλεται στο ότι πολλές χώρες απελαύνουν τα θύματα εξαφανίζοντας έτσι πολύτιμους μάρτυρες από σημαντικές υποθέσεις. Το Βέλγιο και η Ολλανδία ξεκίνησαν μια προσπάθεια τα τελευταία χρόνια να δίνουν τη δυνατότητα προσωρινής παραμονής στα θύματα για να αναρρώσουν και στη συνέχεια να είναι σε θέση να καταθέσουν κατά των προαγωγών τους (www.eurocharity.org & Bambakidis, 2006).

II. Διαφορές στο επίπεδο ανάπτυξης μεταξύ των χωρών καταγωγής και προορισμού των θυμάτων της διεθνικής σωματεμπορίας

Η διαφορά πλούτου μεταξύ των χωρών καταγωγής και των χωρών προορισμού είναι συχνά η ρίζα που προκαλεί μια μεταναστευτική ροή και που συχνά σχετίζεται και με την παράνομη διακίνηση γυναικών. Στις χώρες της Νοτιοανατολικής Ασίας η οικονομική κρίση έχει οδηγήσει σε επιδείνωση των πολιτικών συνθηκών και στη μεγέθυνση των οικονομικών, πολιτικών και κοινωνικών ανισοτήτων δημιουργώντας κύματα προσφύγων και ομάδες ανθρώπων που εύκολα μπορούν να γίνουν θύματα του κυκλώματος διεθνικής σωματεμπορίας. Επίσης στις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης η μεγάλη εισοδηματική ανισότητα μεταξύ φτωχών και πλουσίων, η έλλειψη επαγγελματικών ευκαιριών, το υψηλό ποσοστό ανεργίας είναι παράγοντες που επηρεάζουν κυρίως τις γυναίκες και συμβάλλουν στην απόφαση μετακίνησης –μετανάστευσης- και την αναζήτηση μιας καλύτερης ζωής (www.eurocharity.org).

III. Φτώχεια

Η φτώχεια αποτελεί βασική αιτία για την εκδήλωση του φαινομένου της διεθνικής σωματεμπορίας. Η απόγνωση και η αγωνιώδης προσπάθεια ανεύρεσης τρόπου διαφυγής από τις άθλιες συνθήκες ζωής οδηγούν στην απόφαση ακόμη και της πώλησης «της γυναίκας» ή του παιδιού με αντάλλαγμα την εξασφάλιση τροφής και ενδυμασίας για την υπόλοιπη οικογένεια. Σε άλλες βέβαια περιπτώσεις η πορνεία φαντάζει μονόδρομος. Μια τέτοια περίπτωση είναι η Ταϊλάνδη, όπου κατά τη δεκαετία του 1960 η φτώχεια ανάγκαζε νεαρές κοπέλες να μεταναστεύουν από τις αγροτικές περιοχές της πατρίδας τους στα αστικά κέντρα προς αναζήτηση εργασίας για να βοηθήσουν τις οικογένειές τους και τελικά έπεφταν στα δίκτυα της σωματεμπορίας. Το 1970 καταγράφονταν περιπτώσεις οικογενειών που παρότρυναν τα κορίτσια τους να αναζητήσουν εργασία στη βιομηχανία του σεξ, ενώ τις δεκαετίες του 80 και του 90 οι ίδιοι οι έμποροι επισκέπτονταν τα χωριά για να «στρατολογήσουν» νεαρές κοπέλες με σκοπό τη σεξουαλική εκμετάλλευσή τους στο εσωτερικό και το εξωτερικό (Λάζος, 2002).

IV. Πολιτικά γεγονότα (πόλεμοι, εμφύλιες συγκρούσεις, αναστάτωση προερχόμενη από καθεστωτικές αλλαγές κ.λπ.)

Θα μπορούσε επίσης κανείς να προσθέσει στη μακριά λίστα των μορφών της «πολιτικής αναστάτωσης» και διαμάχες θρησκευτικού τύπου, φυσικές καταστροφές κ.λπ. Οτιδήποτε δηλαδή επιφέρει ρήγματα και φθορές στον κοινωνικό-πολιτικό ιστό και τις

παραδοσιακές δομές λειτουργίας του κράτους και πλήττει την οικονομία μπορεί να συνθέσει συνθήκες κατάλληλες για την ανάπτυξη ενός δικτύου διεθνικής σωματεμπορίας. Η πτώση του κομμουνισμού –που επηρέασε ποικιλότροπα όλες τις χώρες του πρώην Ανατολικού μπλοκ-, η διάσπαση της πρώην Σοβιετικής Ένωσης, ο πόλεμος και η διάσπαση της Γιουγκοσλαβίας αποτελούν κοντινά –γεωγραφικά και ιστορικά– παραδείγματα του συσχετισμού των πολιτικών γεγονότων και της διεθνικής σωματεμπορίας (Λάζος, 2002).

V. Μορφωτικό επίπεδο

Ο αναλφαβητισμός και η ελλιπής παροχή μόρφωσης που πλήττει κυρίως τον γένους θηλυκού πληθυσμό των υπό ανάπτυξη κρατών, οδηγεί τα νεαρά κορίτσια και τις νέες γυναίκες σε κοινωνική περιθωριοποίηση. Αυτοί λοιπόν οι πολίτες «δεύτερης κατηγορίας» από τη μια γνωρίζουν καλά πως οι ευκαιρίες για εργασία και καλύτερη ζωή είναι ελάχιστες, ενώ από την άλλη δεν είναι πάντα σε θέση να αξιολογήσουν τις προτεινόμενες ως «ιδανικές λύσεις» διαφυγής (Λάζος, 2002).

VI. Κυβερνητικές- εθνικές πολιτικές

Κάποιες κυβερνητικές πολιτικές ευνοούν – υποστηρίζουν την «εξαγωγή εργασίας» σαν μια μέθοδο ανακούφισης του φαινομένου της ανεργίας ή της προσέλκυσης ξένου κεφαλαίου. Κάποιες άλλες πάλι ευνοούν την «εισαγωγή της». Πρόκειται για ρυθμίσεις που επιτρέπουν π.χ. την είσοδο στη χώρα αλλοδαπών γυναικών οι οποίες θα απασχοληθούν στον καλλιτεχνικό χώρο ως χορεύτριες, τραγουδίστριες κλπ. και οι οποίες στη συνέχεια καταλήγουν θύματα σωματεμπορίας (www.eurocharity.org).

4.4.3 Εξάπλωση του trafficking σε διεθνές επίπεδο

Ο σύγχρονος άνθρωπος καυχάται για τις διακηρύξεις δικαιωμάτων που συνέταξε και για τη νομοθετική κατοχύρωσή τους, θριαμβολογώντας για τα επιτεύγματά του. Οι περισσότερες όμως από αυτές τις διακηρύξεις έχουν παραμείνει ανεφάρμοστες, αφήνοντας τα παιδιά εκτεθειμένα στην ωμή βία των μεγάλων σήμερα περισσότερο από ποτέ (Tata Arcel, Αδαμάκη κ.ά., 2008).

Η σεξουαλική εκμετάλλευση των παιδιών έχει καταστεί ένα παγκόσμιο πρόβλημα. Παιδιά αγοράζονται και πωλούνται σε ολόκληρο τον κόσμο από δίκτυα πορνείας και πορνογραφίας. Η Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη αποτελεί τη φθηνότερη λύση για τους δυτικοευρωπαίους, που αναζητούν παιδιά για την ικανοποίηση των διαστροφών τους. Παιδιά από την Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη, που ευελπιστούν να ξεφύγουν από τη φτώχεια και

την εξαθλίωση, αλλά και παιδιά, πρόσφυγες από την πρώην Γιουγκοσλαβία, που ευελπιστούν να ξεφύγουν από τις μνήμες του πολέμου, καταφεύγουν σε διάφορες χώρες της Ευρώπης, κυρίως τη Γαλλία και τη Γερμανία, όπου εμπλέκονται σε ένα παντοδύναμο δίκτυο εκμετάλλευσης, που εξαπλώνεται σε ολόκληρη την Ευρώπη (Γιωτάκος, Πρεκατέ, 2006).

Η Αλβανία προμηθεύει την Ιταλία, την Ελλάδα και την Τουρκία.

Η Ασία στέλνει παιδιά στη Σκανδιναβία, στη Σαουδική Αραβία, στα Εμιράτα, στην Αυστραλία, στις Η.Π.Α., στην Ιαπωνία, ενώ σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία της UNICEF ο αριθμός των ανήλικων παιδιών, που εκδίδονται στην Ασία ξεπερνά τις 650.000. Η Λατινική Αμερική, κυρίως η Βραζιλία και η Δομινικανή Δημοκρατία, τροφοδοτεί με παιδιά τις χώρες της Κεντρικής και Δυτικής Ευρώπης, καθώς και κράτη της Μ. Ανατολής και του Περσικού κόλπου.

Στη Βραζιλία υπολογίζεται ότι περίπου 500.000 παιδιά εκδίδονται στους δρόμους.

Η Αφρική, κυρίως η Δυτική, «εξάγει» μικρά κοριτσάκια στην Αμερική και την Ευρώπη, ενώ στην Αίγυπτο συναντάται το φαινόμενο να εμφανίζονται κάθε καλοκαίρι πλούσιοι Άραβες, οι οποίοι αναζητούν να «αγοράσουν» μικρά κορίτσια. Δίνουν κάποια χρήματα στους γονείς τους και τα παίρνουν με σκοπό το γάμο, αλλά στις αρχές του χειμώνα, μόλις ικανοποιήσουν τις διεστραμμένες ορέξεις τους επιστρέφουν στις γυναίκες τους, στέλνοντας, στην καλύτερη των περιπτώσεων, τα κοριτσάκια πίσω στους γονείς τους, ή στη χειρότερη κλείνοντάς τα σε πορνεία. Η Ινδία είναι το σημείο συγκέντρωσης παιδιών από το Μπαγκλαντές και το Νεπάλ, προκειμένου από εκεί να μεταφερθούν σε άλλες πλούσιες χώρες. Το Νεπάλ αποστέλλει στην Ινδία ετησίως 5.000-7.000 κορίτσια, που προορίζονται για ιερόδουλες (Tata Arcel, Αδαμάκη κ.ά., 2008).

Η Ταϊλάνδη είναι ένα παγκόσμιο κέντρο σεξουαλικού τουρισμού και διακίνησης. Εύκολα βρίσκει κανείς ανήλικους διαθέσιμους για σεξ. Υπάρχουν περίπου 800.000 παιδιά - πόρνες. Στις Φιλιππίνες και στην Άπω Ανατολή οι ίδιες οι πολυμελείς οικογένειες, πιεζόμενες από τη φτώχεια, εξωθούν τα παιδιά τους, κορίτσια και αγόρια, στην πορνεία, θεωρώντας αυτή την επιλογή ως τη μοναδική ελπίδα επιβίωσής τους (Λάζος, 2002 & www.paidiatros.gr).

4.4.4 Έκταση του φαινομένου στην Ελλάδα και δυσκολίες καταγγελίας

Όπως αναφέρει η Στρατηγάκη (2007), η παράνομη διακίνηση προσώπων με σκοπό τη σεξουαλική εκμετάλλευση, δηλαδή η στρατολόγηση και μεταφορά γυναικών και παιδιών από χώρα σε χώρα με σκοπό την προώθησή τους στην πορνεία, έλαβε νέες διαστάσεις στην Ευρώπη μετά την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης και των σοσιαλιστικών καθεστώτων της Ανατολικής Ευρώπης. Διογκώθηκε επίσης με την επιδείνωση της οικονομικής θέσης

πολλών αναπτυσσόμενων χωρών της Ασίας και της Αφρικής από την οποία προκλήθηκαν μεταναστευτικά ρεύματα προς τις χώρες της Ε.Ε. Το 2007, ο Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης εκτιμά ότι 700.000-2.000.000 γυναίκες και παιδιά πέφτουν θύματα οργανωμένων δικτύων εμπορίας ανθρώπων,¹ ενώ στην Ευρώπη 500.000 περίπου γυναίκες ετησίως διακινούνται με σκοπό την πορνεία από την Ανατολική Ευρώπη σε διαφορετικά μέρη του κόσμου (Κ.Ε.Θ.Ι., 2007).

Τα διεθνή δίκτυα της εμπορίας γυναικών συνιστούν οργανωμένο έγκλημα, για τον περιορισμό του οποίου δραστηριοποιούνται έντονα οι διεθνείς οργανισμοί και πλήθος μη κυβερνητικών οργανώσεων (Τσακλάγκανου, 2002). Στην Ελλάδα πολυετής και εκτεταμένη εμπειρική έρευνα οδήγησε στην εκτίμηση ότι τα έσοδα από τη σεξουαλική εκμετάλλευση γυναικών και παιδιών ξεπέρασαν τα 6 δισεκατομμύρια ευρώ κατά την περίοδο 1990-2000, ενώ το ίδιο διάστημα ο αριθμός των ανδρών που μίσθωσαν υπηρεσίες προσφερόμενες από θύματα γυναικών και παιδιά έφτασε το 1 εκατομμύριο ετησίως. Πάνω από 75.000 γυναίκες και παιδιά υπολογίζεται ότι υπήρξαν θύματα σεξουαλικής εκμετάλλευσης την περίοδο 1990-2000, κυρίως από τις πρώην ανατολικές χώρες, κατά 40% από Ρωσία, 30% από Ουκρανία, 10% από Ρουμανία και Βουλγαρία και 16% από Αλβανία (Λάζος, 2002). Εμπειριστατωμένη έκθεση, στην οποία εξετάζεται συνολικά το φαινόμενο στην Ελλάδα, αναφέρει ως τα κυριότερα αίτια για την εξάπλωσή του τις οικονομικές και κοινωνικές ανισότητες ανάμεσα στα κράτη, τη φτώχεια και την ανάπτυξη του τουρισμού του σεξ, ενώ παράλληλα η εκτεταμένη διαφθορά της Αστυνομίας δυσχεραίνει τη δίωξη των μαστροπών και των δουλεμπόρων (Emke-Poulopoulos, 2001 & 2003). Η διάσταση του φαινομένου στην Ελλάδα έχει επίσης μελετηθεί στο πλαίσιο διακρατικών συγκριτικών μελετών, οι οποίες συναρτώνται με τον έντονο πατριαρχικό χαρακτήρα των χωρών του ευρωπαϊκού νότου (Lazaridis, 2001).

Σύμφωνα με τη Στρατηγάκη (2007), η εμπορία και διακίνηση γυναικών είναι εγκλήματα που δύσκολα αντιμετωπίζονται ποινικά, αλλά και κοινωνικά, για δύο κυρίως λόγους:

Ο πρώτος σχετίζεται με τους «πελάτες», οι οποίοι παρότι άμεσα εμπλεκόμενοι αποδέκτες και χρήστες των «προϊόντων» του εγκλήματος δεν διώκονται επαρκώς στις χώρες της Ε.Ε. (με εξαίρεση τη Σουηδία). Οι «πελάτες»- δράστες δεν διακατέχονται από το βάρος μιας αξιόποινης πράξης και εξασφαλίζουν την ανωνυμία τους –και συχνά ακόμα και την κοινωνική ανοχή-, αφού οι πράξεις τους συντελούνται στην απόκρυφη «ιδιωτική» σφαίρα της σεξουαλικής ζωής. Στις έντονα πατριαρχικές και ρατσιστικές κοινωνίες συμβαίνει ακόμα και

---

¹ Η Διεθνής Οργάνωση Μετανάστευσης ιδρύθηκε το 1951 με σκοπό να συμβάλει στην αντιμετώπιση των προβλημάτων των προσφύγων.

να επιβραβεύονται ηθικά, γιατί οι ενέργειές τους αντιμετωπίζονται ως ένδειξη υπεροχής απέναντι στις «ξένες» γυναίκες, για τις οποίες τρέφουν χαμηλότερη εκτίμηση απ' ό,τι για τις «δικές» τους. Είναι χαρακτηριστικό ότι στην Ελλάδα το φαινόμενο της εμπορίας γυναικών άρχισε να αναγνωρίζεται ως κοινωνικό πρόβλημα μόνο όταν «κινδύνευσε» ο ίδιος ο θεσμός της οικογένειας (και τα εξ αυτού οικονομικά συμφέροντα). Όταν δηλαδή άρχισαν να συνάπτονται γάμοι ηλικιωμένων ανδρών με νέες μετανάστριες και είχαν αποτέλεσμα να αποκλειστούν οι πρώην σύζυγοι από τη σύνταξη ή τα κληρονομικά δικαιώματα μετά το θάνατο του πρώην συζύγου τους (Tata Arcel, Αδαμάκη κ.ά., 2008).

Ο δεύτερος λόγος συνδέεται με το γεγονός ότι τα θύματα εμπορίας στην πλειονότητά τους είναι γυναίκες μικρής ηλικίας που βρίσκονται παράνομα στη χώρα και τελούν υπό περιορισμό ή ακόμα και εγκλεισμό στους χώρους όπου υφίστανται τη σεξουαλική εκμετάλλευση (μπαρ, ξενοδοχεία ή διαμερίσματα). Οι δυνατότητες απόδρασης είναι αντικειμενικά μικρές και περιορίζονται ακόμα περισσότερο από την ανυπαρξία κοινωνικής στήριξης και αρωγής, εφόσον τα θύματα δεν έχουν στην Ελλάδα οικογενειακά ή άλλα υποστηρικτικά δίκτυα. Οι λίγες περιπτώσεις που έχουν προσφύγει στη δικαιοσύνη κατέληξαν συχνά σε αδιέξοδο, αφού τα εγκληματικά δίκτυα διακίνησης έχουν ενίοτε συνεργούς στις υπηρεσίες δίωξης της Αστυνομίας. Είναι συχνές οι περιπτώσεις αυτοκτονιών των απεγνωσμένων θυμάτων, αλλά και η τιμωρία με σωματική βία όσων κατόρθωσαν να φτάσουν μέχρι την ανοικτή καταγγελία (Στρατηγάκη, 2007 & Γκλεγκλέ, 2005).

Η δυσκολία της αποτελεσματικής αντιμετώπισης της εμπορίας και διακίνησης γυναικών από την πολιτεία έγκειται στο γεγονός ότι τα θύματα υφίστανται τις συνέπειες δύο ισχυρών κοινωνικών συστημάτων εξουσίας, του σεξισμού και του ρατσισμού. Λόγω του σεξιστικού κοινωνικού περιβάλλοντος απαλύνεται το αξιόποιο της σεξουαλικής εκμετάλλευσης, γιατί εξισώνεται με την πορνεία, η οποία αποτελεί «ιδιωτική υπόθεση» και είναι κοινωνικά ανεκτή και νομικά επιτρεπτή με ορισμένες προϋποθέσεις (Tata Arcel, Αδαμάκη κ.ά., 2008).

Λόγω του ρατσιστικού και ξενοφοβικού περιβάλλοντος το αξιόποιο της εμπορίας και διακίνησης απαλύνεται, αφού το θύμα αντιμετωπίζεται ως οικονομική μετανάστρια που αναγκάζεται να αναζητήσει με οποιοδήποτε τρόπο εργασία στη χώρα. Σε αυτό το πλαίσιο, οι προσωπικές ζωές και εμπειρίες των μεταναστριών θυμάτων σεξουαλικής εκμετάλλευσης τείνουν να αντιμετωπίζονται ως «προσωπικό πρόβλημα» μεμονωμένων ατόμων, τα οποία μάλιστα αν συλληφθούν για παράνομη είσοδο στη χώρα τιμωρούνται. Αντίθετα, οι «πελάτες»-δράστες της σεξουαλικής εκμετάλλευσης αντιμετωπίζονται ως περιπτώσεις ατομικής παθολογίας και όχι ως φορείς άσκησης σεξιστικής βίας. Η εθνική καταγωγή και τα

σωματικά χαρακτηριστικά των γυναικών (ψηλές, ξανθές και νέες γυναίκες) ταυτίζονται με τα αντικείμενα του πόθου σεξουαλικών φαντασιώσεων πολλών ανδρών και ως τέτοια λειτουργούν απενοχοποιητικά για τους δράστες. Τα θύματα είναι «διαφορετικά», δεν γνωρίζουν τη γλώσσα και τον πολιτισμό της χώρας «μας» και, κατά συνέπεια, δεν μπορούν να κρίνουν με τους όρους της κοινωνίας «μας». Οι ανεπιθύμητες «άλλες» αντιμετωπίζουν την απέλαση και τη βία του κράτους όχι μόνο ως εργαζόμενες αλλά και ως γυναίκες. Αυτές οι δύο ιδιότητες είναι αδιαχώριστες και καθοριστικές για τους όρους νομιμοποίησης των μεταναστριών στις ευρωπαϊκές κοινωνίες (Lazaridis & Psimmenos, 2000). Σύμφωνα με τη Στρατηγάκη (2007), σημειώνεται «ότι μετά το 2000 πρόσφορη πηγή θυμάτων εμπορίας και διακίνησης γυναικών με σκοπό τη σεξουαλική εκμετάλλευση αποτελούν γυναίκες από τις αφρικανικές χώρες, που έχουν κατακλύσει τους νόμιμους και παράνομους οίκους ανοχής στην Ελλάδα, κυρίως μετά την ένταξη στην Ε.Ε. καθώς και γυναικών από τις πρώην ανατολικές χώρες και τη δυνατότητα ελεύθερης διακίνησης των πολιτών τους στο εσωτερικό της Ε.Ε.».

4.4.5 Κοινωνικοοικονομικοί παράγοντες που διευκολύνουν τη διακίνηση

Κανένας άνθρωπος ανά τον κόσμο, δεν εγκαταλείπει τη χώρα του χωρίς λόγο. Με το να φύγει κάποιος σημαίνει ότι διαλύει την οικογένειά του, έρχεται σε ρήξη με αυτούς που αγαπά, χάνει τη δουλειά του, εγκαταλείπει τη χώρα του, τον πολιτισμό του. Με λίγα λόγια, όταν κάποιος φεύγει αφήνει πίσω του τα πάντα. Εύλογο είναι να αναρωτηθεί κάποιος για τους παράγοντες που τους αναγκάζουν να αφήσουν το σπίτι τους με οποιοδήποτε κόστος (Λάζος, 2002 & Γκλεγκλέ, 2005).

Τα θύματα διακίνησης συχνά προέρχονται από φτωχές οικογένειες και στερούνται οικονομικών μέσων. Τα παιδιά που έχουν λάβει ελάχιστη εκπαίδευση, δε διαθέτουν επαγγελματικές δεξιότητες ή έχουν ελάχιστες προοπτικές εργασίας, κινδυνεύουν περισσότερο. Αυτοί οι παράγοντες όταν συνδυαστούν με το φύλο, τις φυλετικές κι εθνικές διακρίσεις ή με την ανασφάλεια που προκαλείται από τις ένοπλες συρράξεις και τις πολιτικές διαμάχες, δημιουργούν το ιδεώδες περιβάλλον για τη δράση των κυκλωμάτων διακίνησης κι εμπορίας ανθρώπων (Εκθεση Unicef, 2000).

Παρακάτω περιγράφονται μερικοί από τους κύριους παράγοντες που διευκολύνουν τη διακίνηση των παιδιών (Γκλεγκλέ, 2005 & Εμπορία ανθρώπων, 2003).

1. Η φτώχεια

Η φτώχεια μεγαλώνει τον κίνδυνο τα παιδιά να γίνουν θύματα διακίνησης. Η παιδική εργασία είναι ένας πολύ εύκολος δρόμος που οδηγεί στην εκμετάλλευση και κακοποίηση

παιδιών, λόγω της οικονομικής εξαθλίωσης. Η φτώχεια εξαναγκάζει συχνά τα ευάλωτα παιδιά να στραφούν στην εκτέλεση επικίνδυνων εργασιών. Όσοι επιχειρούν να πουλήσουν παιδιά για να τα προωθήσουν στο δουλεμπόριο ή στη σεξουαλική εκμετάλλευση, δεν αναζητούν τα θύματά τους στα εύπορα προάστια. Τα αναζητούν στις παραγκουπόλεις ή στις υποβαθμισμένες αγροτικές περιοχές, όπου η οικονομική εξαθλίωση μειώνει τις δυνατότητες προστασίας των παιδιών. Πιστεύοντας στις υποσχέσεις ευκαιριών εργασίας στο εξωτερικό, οι οικογένειες πείθονται να παραδώσουν τα παιδιά τους για να εργαστούν (Εμπορία ανθρώπων, 2003).

2. Άνιση μεταχείριση γυναικών και κοριτσιών

Η άνιση μεταχείριση γυναικών και κοριτσιών από τη νομοθεσία και τη κοινωνία δημιουργεί πρόσφορο έδαφος για εκμετάλλευση των ατόμων αυτών. Όπου οι γυναίκες και τα κορίτσια αντιμετωπίζονται ως αντικείμενα κι εμπορεύματα, εκεί δημιουργείται ευνοϊκό κλίμα για την αγοραπωλησία τους. Πολύ συχνά στερούν από τα κορίτσια το δικαίωμα να φοιτήσουν στο σχολείο και αντί αυτού τα υποχρεώνουν να μείνουν στο σπίτι και να εκτελούν τις εργασίες του νοικοκυριού. Έτσι παραμένουν ανειδίκευτα και χωρίς μόρφωση. Πολύ συχνά τα κορίτσια πέφτουν θύματα κακοποίησης μέσα στις ίδιες τις οικογένειές τους, κάνοντας το δέλεαρ των δουλεμπόρων να φαίνεται σαν ευκαιρία διαφυγής από την οικογενειακή εκμετάλλευση και τη χρήση βίας. Για πολλές γυναίκες και κορίτσια η μετανάστευση ή η αναζήτηση εργασίας εκτός των ορίων της κοινωνίας τους δεν αποτελεί απλώς μια οικονομική απόφαση, αλλά αναζήτηση προσωπικής ελευθερίας, συνθηκών καλύτερης ζωής ή πόρων για τη στήριξη των οικογενειών τους (Κ.Ε.Θ.Ι., 2007).

3. Χαμηλό ποσοστό φοίτησης στο σχολείο

Τα παιδιά που δε φοιτούν στο σχολείο, μπορούν εύκολα να γίνουν θύματα των δουλεμπόρων. Υπολογίζεται ότι σε παγκόσμιο επίπεδο ο συνολικός αριθμός των παιδιών που δε φοιτούν στο σχολείο, είναι 121 εκατομμύρια, η πλειοψηφία των οποίων είναι κορίτσια. Η εγγραφή του παιδιού στο σχολείο είναι σημαντικός παράγοντας για την καταπολέμηση του trafficking. Τα παιδιά που δεν έχουν φοιτήσει στο σχολείο έχουν πολύ λίγες ευκαιρίες για το μέλλον τους και συνεπώς είναι πιο ευάλωτα στις υποσχέσεις των δουλεμπόρων για χρήμα και καλύτερη ζωή. Άλλωστε όλα τα μηνύματα για την αποτροπή της διακίνησης των παιδιών απευθύνονται σε παιδιά που μπορούν να διαβάσουν, θέτοντας έτσι τα αναλφάβητα παιδιά σε μειονεκτική θέση. Το σχολείο μπορεί επίσης να παράσχει στα παιδιά ένα καταφύγιο ώστε να μη γυρίζουν στους δρόμους (www.unicef.gr).

4. Παιδιά χωρίς φροντίδα

Τα παιδιά που δε τα φροντίζει κάποιο πρόσωπο, που δεν έχουν την οικογενειακή προστασία και ασφάλεια ή τα παιδιά των ιδρυμάτων είναι υπερβολικά ευάλωτα στο δουλεμπόριο και στην εκμετάλλευση. Σύμφωνα με τους υπολογισμούς της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας τα ορφανά παιδιά έχουν περισσότερες πιθανότητες να εργάζονται ως οικιακοί βοηθοί ή στα κυκλώματα του εμπορίου του σεξ, στα κτήματα ή στους δρόμους ως πωλητές. Αν δεν υπάρχει καθοδήγηση, αίσθημα ασφάλειας και αποδοχής ή αν δεν υπάρχουν ευκαιρίες, τα παιδιά αυτά κινδυνεύουν να πέσουν θύματα διακίνησης (Λάζος, 2002).

5. Έλλειψη ληξιαρχικών καταχωρήσεων γέννησης

Τα παιδιά, ή γέννηση των οποίων δεν έχει δηλωθεί, κινδυνεύουν περισσότερο. Υπολογίζεται ότι το 41% των παιδιών που γεννήθηκαν το έτος 2000 δεν δηλώθηκαν στις δημόσιες αρχές. Χωρίς νομική υπόσταση τα παιδιά μπορούν να «κρυφτούν» ευκολότερα από τους δουλεμπόρους/ διακινητές τους (www.unicef.gr).

6. Ανθρωπιστικές συμφορές και ένοπλες συρράξεις

Κατά τη διάρκεια των πολεμικών συρράξεων, τα παιδιά ενδέχεται να αρπαχθούν από τους ενόπλους και να υποχρεωθούν να λάβουν μέρος στις εχθροπραξίες. Υπάρχει το ενδεχόμενο να κακοποιηθούν ή να βιαστούν. Οι συρράξεις διευκολύνουν τη διακίνηση πέρα από τα σύνορα μιας χώρας, αυξάνοντας με αυτόν τον τρόπο τη δυνατότητα των δουλεμπόρων να διακινούν τα θύματά τους. Τέλος, η είσοδος ξένων εργατών μπορεί να αυξήσει τη σεξουαλική εκμετάλλευση και την εμπορία. Υπάρχουν στοιχεία που αποδεικνύουν τη σεξουαλική εκμετάλλευση από τα άτομα της ανθρωπιστικής βοήθειας, ενώ η άφιξη των ανθρωπιστικών στρατευμάτων συσχετίζεται με την άφιξη της παιδικής πορνείας (Λάζος, 2002).

7. Ζήτηση για σεξουαλική εκμετάλλευση και φτηνά εργατικά χέρια

Η διακίνηση συνδέεται κατά τραγικό τρόπο με την τεράστια ζήτηση για εκμετάλλευση εργατικών χεριών και για σεξουαλικές υπηρεσίες. Η αναζήτηση υψηλών εσόδων συχνά παραμερίζει τις ηθικές αναστολές και διαπιστώνεται η εκμετάλλευση παιδιών για να εργαστούν στα εργοστάσια και τα κάτεργα (Λάζος, 2002).

8. Παραδόσεις και πολιτισμικές αξίες

Η διακίνηση παιδιών διασταυρώνει τον παραδοσιακό ρόλο των ανάδοχων οικογενειών και την πρόωπη ενσωμάτωση παιδιών στην εργατική δύναμη. Ο παραδοσιακός τρόπος της παράδοσης του παιδιού σε οικογένειες μακρινών συγγενών ή φίλων έχει μεταλλαχθεί σε ένα σύστημα που κίνητρό του είναι τα οικονομικά οφέλη (www.unicef.gr).

4.4.6 Τρόποι σεξουαλικής εκμετάλλευσης θυμάτων

Μια γυναίκα μπορεί να κρατείται δέσμια από έναν μόνο άνδρα, ο οποίος την αγοράζει απευθείας από τους διακινητές και την εκδίδει. Οι περιπτώσεις αυτές συνήθως συνδέονται και με υψηλότατα ποσοστά κακοποίησης των γυναικών αυτών, οι οποίες ζούνε δέσμιες στο ίδιο σπίτι με τον εκμεταλλευτή-κακοποιητή τους αλλά και την οικογένεια αυτού εάν υπάρχει. Εναλλακτικά, είναι πιθανό μια κοπέλα να βρίσκεται να δουλεύει σε κάποιο νυχτερινό μαγαζί, να την εκμεταλλεύεται και να την εξωθεί στην πορνεία ο ιδιοκτήτης του και παράλληλα να της επιτρέπεται να δημιουργήσει σχέση με κάποιον πελάτη, ο οποίος έπειτα με την σειρά του θα αποτελέσει τον «προστάτη» της. Η τελευταία περίπτωση χρησιμοποιείται και ως μέθοδος χειραγώγησης και ελέγχου των κοριτσιών που εργάζονται στα μπαρ, δεδομένου ότι οι εν λόγω «φίλοι» - προστάτες είναι κατά βάσει γνωστοί του αφεντικού τους. Ψυχολογικά οι κοπέλες νοιώθουν ότι βρίσκονται κοντά σε έναν φυσιολογικό τρόπο ζωής καθώς εργάζονται και έχουν και προσωπική ζωή. Στο ίδιο μοτίβο κινείται και η απόδοση κάποιας ελάχιστης χρηματικής αμοιβής, η οποία δεν αντιστοιχεί φυσικά στο ποσό που εισπράττει ο εκμεταλλευτής τους και το οποίο είναι πολλαπλάσιο. Τέλος, η νέα τάση που επικρατεί στον χώρο της πορνείας και της πορνογραφίας είναι η παροχή σεξουαλικών υπηρεσιών και η μεταφορά σεξουαλικών σκηνών και ερωτικών περιπτώξεων μέσω του διαδικτύου. Αντίστοιχα μπορεί να λειτουργεί και για τους ανηλίκους (www.obrela.gr & Λάζος, 2002).

Σε χώρες, όπου το βιοτικό επίπεδο του πληθυσμού είναι χαμηλό και η οικονομική κατάσταση άσχημη, η επιχείρηση του σεξ παρουσιάζει μεγάλη άνθιση. Τα θύματα μεταφέρονται, κυρίως, στα αστικά κέντρα, όπου υπάρχει μεγαλύτερη συγκέντρωση οίκων ανοχής και χώρων σεξουαλικής διασκέδασης. Από την στιγμή που το άτομο πωλείται βαρύνεται έναντι του ιδιοκτήτη του πορνείου με τα έξοδα της μετακίνησής του, το ποσό που εδόθη στο άτομο από το οποίο πωλήθηκε (γονείς, συγγενείς), καθώς και ό,τι ποσό κατεβλήθη στις αστυνομικές και λοιπές αρχές για παροχή προστασίας. Το ποσό αυτό συγκεντρωτικά αποτελεί το χρέος, το οποίο θα πρέπει να αποπληρώσει σταδιακά το άτομο με την εργασία του. Επί της ουσίας πρόκειται για μορφή δουλείας. Πρακτικά, ακόμη και όταν το ποσό εξοφληθεί, το θύμα μεταφέρεται ή μεταπωλείται σε άλλη επιχείρηση, οπότε εκ νέου αρχίζει η ίδια διαδικασία εξόφλησης (Tata Arcel, Αδαμάκη κ.ά., 2008).

Τα άτομα κρατούνται υπό συνθήκες φυλάκισης, με κάποιες διαφοροποιήσεις, ανάλογα με το είδος της επιχείρησης χωρίς πάντως δυνατότητα διαφυγής. Οι γυναίκες και τα παιδιά που κρατούνται φυλακισμένες σε κάθε είδους πορνεία, ζουν υπό καθεστώς εκφοβισμού και ψυχολογικής βίας. Σπάνια επιχειρούν να φύγουν λόγω της σκληρής τιμωρίας

που έπειτα υφίστανται, της άγνοιας γλώσσας της χώρας στην οποία βρίσκονται και του φόβου σύλληψής τους (Tata Arcel, Αδαμάκη κ.ά., 2008).

Εργάζονται πολλές ώρες ημερησίως, όλες τις ημέρες τις εβδομάδας, με εξαίρεση τις πρώτες ημέρες της εμμήνου ρύσεως. Συχνά, υποχρεούνται στην αδιάκοπη λήψη αντισυλληπτικών χαπιών προκειμένου να μη σταματούν ποτέ την εργασία τους και όσον αφορά στους ανήλικους συχνά στην λήψη ορμονών. Δεν έχουν δικαίωμα να αρνηθούν πελάτη, ούτε τις σεξουαλικές προτιμήσεις ή διαστροφές αυτού καθώς και να απαιτήσουν την χρήση προφυλακτικού. Πολλές φορές βιάζονται, ξυλοκοπούνται και κακοποιούνται σωματικά από τους πελάτες. Τα θύματα είναι συχνά χρήστες ψυχοτρόπων ουσιών και αλκοόλ και γενικότερα αντιμετωπίζουν σοβαρά προβλήματα υγείας, τόσο σωματικής όσο και ψυχικής. Οι περιπτώσεις εγκυμοσύνης αντιμετωπίζονται με εκτρώσεις ή με πώληση των μωρών που γεννιούνται (Λάζος, 2002 & www.obrela.gr).

4.4.7 Έμποροι και κέρδη από την πορνεία και υπηρεσίες

Οι έμποροι πιέζουν τους νέους να ικανοποιήσουν τις σεξουαλικές απαιτήσεις των παιδόφιλων και των ανθρώπων που πληρώνουν για σεξ. Οποιοδήποτε πρόσωπο υποστηρίζει την αγορά του σεξ ενδεχομένως να καταλήξει να εκμεταλλεύεται σεξουαλικά ένα παιδί. Δεν υπάρχει ένα κοινό προφίλ των δραστών που εκμεταλλεύονται σεξουαλικά ένα παιδί – μπορεί να είναι νέοι, ενήλικοι, παντρεμένοι, άγαμοι. Προέρχονται από κάθε κοινωνικοοικονομικό υπόβαθρο και απασχολούνται σε κάθε είδους επάγγελμα (www.obrela.gr).

Σύμφωνα με επίσημους υπολογισμούς, ο παγκόσμιος κύκλος εργασιών της πορνείας ανέρχεται στα πέντε δισεκατομμύρια δολάρια. Πρόκειται δηλαδή για μία επιχείρηση, στην οποία είναι δύσκολο να υπολογίσει κανείς τον ακριβή αριθμό των παιδιών, που εμπλέκονται. Το πλέον δυσάρεστο γεγονός ότι ολοένα και μειώνεται ο μέσος όρος ηλικίας των παιδιών, που εξωθούνται στην πορνεία. Ιδιοκτήτες οίκων ανοχής στη Ν. Αφρική δηλώνουν ότι η ηλικία των παιδιών που τους ζητούν πλέον είναι έως και οκτώ ετών, ενώ οι γνωστές 'δεκατετράχρονες' πόρνες της Αγκόλα είναι κοριτσάκια, ηλικίας κάτω των 11 ετών. Σύμφωνα με έρευνα του Εμπορικού Επιμελητηρίου της Μπογκοτά η πορνεία στην Κολομβία, ανάμεσα στις ηλικίες 8-13 ετών, αυξήθηκε κατά 500% κατά τα έτη 1986-1993 (Λάζος, 2002).

Τα κυκλώματα της παιδεραστίας οργανώνονται.

§ Προσφέρουν υψηλής ποιότητας υπηρεσίες. Ειδικά ταξιδιωτικά γραφεία στις Δυτικές χώρες οργανώνουν εκδρομές σεξοτουρισμού για τους Δυτικοευρωπαίους και τους Βορειοαμερικανούς, ενώ, όπως συμβαίνει με όλες τις οργανωμένες «εκδρομές», κυκλοφορούν σχετικοί τουριστικοί οδηγοί, που περιέχουν δρομολόγια προς τους

σεξοπαραδείσους, διευθύνσεις οίκων ανοχής με παιδιά, ονόματα και διευθύνσεις ξενοδοχείων, καθώς και υψηλή ποιότητα εξυπηρέτησης και προστασίας, ενώ παρέχουν ακόμα και νομικές συμβουλές από οργανωμένα δικηγορικά γραφεία. Οι συνέπειες για τα παιδιά αυτά είναι ολέθριες. Πολλά από αυτά οδηγούνται στο θάνατο από σεξουαλικά μεταδιδόμενες ασθένειες, όπως HIV, καθώς τα παιδιά είναι ακόμη πιο ευάλωτα σε αυτές, αφού οι ιστοί τους είναι μαλακοί και τραυματίζονται πιο εύκολα. Άλλα εθίζονται στα ναρκωτικά και πεθαίνουν από αυτά. Άλλα αυτοκτονούν και τα περισσότερα καταλήγουν εγκληματίες, αναπαράγοντας το έγκλημα που οι μεγάλοι διέπραξαν εις βάρος τους (Coomaraswamy, 2000).

Η αντικοινωνική συμπεριφορά, η ροπή προς την εγκληματικότητα και τα ναρκωτικά και η κατάληξη στην αυτοκτονία με εντεινόμενους ρυθμούς μαρτυρεί την τραγωδία των κοινωνιών, που βιάζει τα παιδιά της. Στο εναγώνιο ερώτημα ποιοι είναι εκείνοι οι άνθρωποι που μπορούν και ασελγούν σε 8χρονα παιδιά, οι αποκαλύψεις συνεδρίων, της Unicef και του γραφείου του Συμβουλίου της Ευρώπης, που είναι αρμόδιο για το τομέα του παιδιού, είναι καταπέλτης (Γκλεγκλέ, 2005).

Πρόκειται για ανθρώπους σαν εμάς, ανθρώπους απλούς, δημόσιους υπαλλήλους, γιατρούς, δικηγόρους, κάθε είδους επαγγελματίες, παντρεμένους, μεσοαστούς, χωρίς ορατό πρόβλημα, ενώ σε σπάνιες περιπτώσεις πρόκειται και για τους ίδιους τους γονείς ή συγγενείς τους (Ανδρέου, 2007).

4.4.8 Η πελατεία της εξαναγκαστικής πορνείας

Ο πελάτης αποτέλεσε τον κινητήρα της εξαναγκαστικής πορνείας στην Ελλάδα, από τα τέλη της δεκαετίας του 1980. Χρηματοδότησε την ανάπτυξή της, καθόρισε το τι θα πουληθεί, ποσότητες, ποιότητες και ως ένα βαθμό τις τιμές τους, τους χώρους και χρόνους λειτουργίας της αγοράς, ακόμα και τις συνθήκες ζωής των εξαναγκαστικά εκδιδόμενων θυμάτων. Η εξαναγκαστική πορνεία υπάκουσε σε όλες τις χρηματικά υποστηριζόμενες επιθυμίες του. Ο διεθνοσωματέμπορος ανέλαβε την ικανοποίηση των επιθυμιών του πελάτη στη χαμηλότερη δυνατή τιμή καθώς και την παραπέρα εξαχρείωσή τους. Επίσης ανέλαβε το συνολικό ηθικό και ποινικό κόστος της αμοιβαίας ωφέλιμης σχέσης με τον πελάτη. Με τη σειρά του, για τις πρωτοβουλίες, τις καινοτομίες, τους κόπους και τα ρίσκα του, ο διεθνοσωματέμπορος προσδοκούσε ένα αξιόλογο οικονομικό όφελος. Από τα τέλη της δεκαετίας του 1980 και σε πολύ ευρύτερη κλίμακα, από τις αρχές της δεκαετίας του 1990, ένας αυξανόμενος αριθμός του σεξουαλικά ενεργού ανδρικού πληθυσμού στην Ελλάδα

στράφηκε στις απολαύσεις που πρόσφερε η κατανάλωση του εμπορεύματος που διέθεταν στην αγορά τα δίκτυα τα διεθνικής σωματεμπορίας: το εξαναγκαστικά εκδιδόμενο θύμα και τις υπηρεσίες της. Αν ο σωματέμπορος είναι ο παραγωγός του θύματος με πρώτη ύλη τη γυναίκα ή το παιδί, ο πελάτης είναι ο αρχικός σκοπός παραγωγής και ο καταναλωτής του εμπορεύματος (Λάζος, 2002 & www.obrela.gr).

Ιστορικο-ταξική σύνθεση της πορνικής πελατείας

Σύμφωνα με τον Λάζο (2002), «η εξαναγκαστική πορνεία και τα δίκτυα διεθνικών σωματέμπορων εισήγαγαν στην πορνεία καινοτομίες και αναδιοργανώσεις, οι οποίες δημιούργησαν μια ριζική ανατροπή, μια ασυνέχεια στον πορνικό χώρο. Δημιούργησαν μια νέα πορνεία στην Ελλάδα στα τέλη του 20ού αιώνα, εγκαθιστώντας τον οικονομικό προσανατολισμό και περιθωριοποιώντας το δημογραφικό προσανατολισμό που επικρατούσε μέχρι τότε. Όμως, οι δομικές αυτές αλλαγές δεν επρόκειτο να εξασφαλίσουν την επιβίωσή τους και, πολύ περισσότερο, την ανάπτυξή τους, αν η εξαναγκαστική πορνεία είχε αποτύχει να προσελκύσει το ενδιαφέρον και την οικονομική στήριξη της πορνικής πελατείας στην Ελλάδα. Συνέβη το ακριβώς αντίθετο. Το πορνικό εμπόρευμα των κυκλωμάτων διεθνικής σωματεμπορίας αποδείχτηκε ιδιαίτερα ελκυστικό».

Τα δίκτυα διεθνικών σωματέμπορων πρόσφεραν στην πορνική πελατεία γενικά στην Ελλάδα:

Πρώτο, έναν εθνικο-πολιτιστικό τύπο γυναικών με ιδιαίτερα υψηλή ζήτηση. Τα φυσικά χαρακτηριστικά, ο σωματικός τύπος των γυναικών από την Ανατολική Ευρώπη είχε σημασία στην προσέλκυση ως βάση για το συνολικό ανάπτυγμα των εθνικο-πολιτιστικών χαρακτηριστικών τους. Η «Ρωσίδα» (η «Ουκρανή», η «Βουλγάρα» ή, παλαιότερα, η «Πολωνέζα») δεν προσέλκυσε την πορνική πελατεία ως ιδιαίτερος σωματικός τύπος και μόνο. Άλλωστε, οι εισαγόμενες από τα δίκτυα γυναίκες παρουσίαζαν μεγάλη ποικιλία σωματικών τύπων και φυσικών χαρακτηριστικών. Η έλξη της προκλήθηκε από το γεγονός ότι ήταν Ρωσίδα (χωρίς εισαγωγικά), με όλες τις (ιστορικές, πολιτικές, πολιτιστικές, εθνικιστικές, ρατσιστικές) σημασίες που η έννοια συμπεκνώνει.

Δεύτερο, μια ευρεία ποικιλία γυναικών ώστε να καλυφθούν διάφοροι τομείς και ιεραρχίες της πορνικής αγοράς. Χωρίς την ύπαρξη των διεθνικών σωματέμπορων, πρέπει μάλλον να αποκλειστεί ότι θα είχε καλυφθεί όλο το φάσμα των τομέων της πορνικής αγοράς καθώς και όλη η ιεραρχία της.

Τρίτο, νέες πορνικές υπηρεσίες σε μεγάλη ποικιλία, πορνικές υπηρεσίες με ιδιαίτερα μεγάλη συνολικά ζήτηση. Και πάλι, μόνο χάρη στη συνεχή λειτουργία κυκλωμάτων διεθνικής

σωματεμπορίας έγινε δυνατό να παρασχεθούν αυτές οι πορνικές υπηρεσίες, τουλάχιστον σε αυτούς τους αριθμούς (Γκλεγκλέ, 2005).

Τέταρτο, οι γυναίκες και οι πορνικές υπηρεσίες διατέθηκαν σε τιμές προσαρμοσμένες στις οικονομικές δυνατότητες της πορνικής πελατείας, της οποίας τις ανάγκες κατά κύριο λόγο προσανατολίσθηκαν ώστε να καλύψουν - μεσαία και άνω μεσαία στρώματα, μεσαίοι αγρότες. Μόνο χάρη στη βία των σωματέμπορων ήταν δυνατό να υπάρχουν πορνικές μισθώσεις στα όρια της επιβίωσης ή και κάτω από αυτά (Tata Arcel, Αδαμάκη κ.ά., 2008).

Επιπλέον, είναι αποκλειστικά χάρη στην εξαναγκαστική πορνεία που εξασφαλίσθηκαν στην πορνική αγορά, την οποία δημιούργησε και λειτούργησε για λογαριασμό της και τα ακόλουθα:

Πέμπτο, οι σταθερά επαρκείς ποσότητες εκδιδομένων γυναικών και πορνικών υπηρεσιών σε πελατοκεντρικές τιμές. Σύμφωνα με τον Λάζο (2002), αποκλείεται η πιθανότητα εξασφάλισης σταθερά επαρκών ποσοτήτων εκδιδομένων γυναικών ή/και πορνικών υπηρεσιών (και πολύ περισσότερο σε τιμές εφικτές για τον Έλληνα πορνοπελάτη) χωρίς τη μεσολάβηση κυκλωμάτων διεθνικής σωματεμπορίας.

Έκτο, ο κεντρικός πυρήνας των πορνικών υπηρεσιών που πρόσφερε η εξαναγκαστική πορνεία κατά την περίοδο 1990-2000 στην Ελλάδα - νέες γυναίκες, νέες υπηρεσίες, χαμηλές τιμές- προωθήθηκε στην αγορά και με νέους ευέλικτους, «φιλικούς προς το χρήστη» τρόπους προσέγγισης του πελάτη. Θεσμοποιήθηκαν σε μαζική κλίμακα νέες μορφές παροχής πορνικών υπηρεσιών: η πορνεία στο μπαρ, το νυχτερινό κέντρο, η πορνεία μέσω τηλεφώνου, όπου η πορνική επαφή λαμβάνει χώρα σε χώρο που επιλέγει ο πελάτης (σπίτι, ξενοδοχείο) κ.λπ. Οι νέες μορφές πορνικών υπηρεσιών αναπτύχθηκαν, διαδόθηκαν και εμπεδώθηκαν στον ευρύ πληθυσμό ως νέες μορφές πορνείας -πρακτικά, ως η νέα πορνεία, χάρη στη συνέχεια της ύπαρξης και το απρόσκοπτο της λειτουργίας τους- σε αντίθεση με τη δεκαετία του 1980. Η δυνατότητα αυτή οφείλεται σε όλα τα χαρακτηριστικά της εξαναγκαστικής πορνείας και, κυρίως, το χαρακτηριστικό της σταθερά επαρκούς ποσότητας των εκδιδομένων γυναικών (Λάζος, 2002).

Έβδομο, η διαρκής ανανέωση του πορνικού πληθυσμού. Οι εξαναγκαστικά εκδιδόμενες αλλοδαπές γυναίκες χαρακτηρίζονταν από (α) συνεχή κίνηση στο χώρο και αλλαγή των τόπων παροχής πορνικών υπηρεσιών και (β) ταχύτατους ρυθμούς αντικατάστασης από νέες γυναίκες που προωθούνταν στην πορνική αγορά στην Ελλάδα. Ο πληθυσμός των εξαναγκαστικά εκδιδομένων αλλοδαπών γυναικών είχε περίπου δεκαπλάσιους ρυθμούς ανανέωσης από τον αντίστοιχο πληθυσμό των νόμιμα εκδιδομένων Ελληνίδων, των χαρακτηρισμένων εκδιδομένων.

Οι επτά αυτές συντεταγμένες αύξησαν ουσιαστικά τις δυνατότητες και τις ευκαιρίες για πρόσβαση στην πορνεία για το σύνολο του ανδρικού πληθυσμού στην Ελλάδα. Και μόνη αυτή η αύξηση δυνατοτήτων και ευκαιριών αποτέλεσε κίνητρο για την ένταξη πολλών ανδρών στην πορνική αγορά και τη μετάπτωσή τους σε πελάτες, αφού έκαναν χρήση πορνικών υπηρεσιών γυναικών, οι οποίες βρίσκονταν σε καθεστώς δουλείας ή δέσμευσης (Tata Arcel, Αδαμάκη κ.ά., 2008).

Επιπλέον, όπως αναφέρει ο Λάζος (2002), οι νέες, ευέλικτες μορφές οργάνωσης των πορνικών συναντήσεων έλυσαν τα εξής δύο προβλήματα που ήταν:

- § Η προϋπόθεση του άνδρα-μέλους των μεσαίων και άνω κοινωνικών στρωμάτων για να προσφύγει στην πορνεία ήταν η διακριτικότητα, η διασφάλιση ότι αυτό θα κρατηθεί μυστικό.
- § Άλλο σημαντικό μέλημά του ήταν το μη πορνικό του περιβάλλοντος, στο οποίο θα λάβαινε χώρα η πορνική επαφή. Γιατί ναι μεν ήταν πιο εύπορος αλλά δεν είχε τη δυνατότητα να μισθώνει υπηρεσίες από την πορνεία πολυτελείας. Ο συγκεκριμένος πελάτης ενδιαφερόταν ιδιαίτερα για ένα μη πορνικό παρουσιαστικό και μια μη πορνική περι-πορνική συμπεριφορά της εκδιδόμενης. Η εξαναγκαστικά εκδιδόμενη αλλοδαπή γυναίκα δεν ήταν εκδιδόμενη και, συνεπώς, εκφραζόταν αβίαστα με μια μη πορνική περι-πορνική συμπεριφορά. Συμπληρωματικά, επικοινωνούσε μαζί του σε μια κοινή τρίτη ξένη γλώσσα, που συνήθως κανείς από τους δύο δεν κατείχε επαρκώς. Η ιδιαιτερότητα αυτή την καθιστούσε ξένη και απρόσωπη - γεγονός που τον βοηθούσε στις μεταπτώσεις του από το ένα στάτους στο άλλο.

Οπωσδήποτε ο πελάτης των μεσαίων και άνω μεσαίων στρωμάτων ενισχύθηκε αποφασιστικά από την πολιτική τιμών των διεθνικών σωματέμπορων για την πρόσβασή του στην πορνική αγορά. Ιδίως τα μεσαία και κατώτερα στρώματα της μεσαίας τάξης αξιοποίησαν στο μέγιστο το μόνους αυτό -μισθώνοντας φτωχότερες εκδοχές πορνικού εμπορεύματος, τουλάχιστον ως προς το χρόνο μίσθωσης και τον τύπο των πορνικών υπηρεσιών. Η πολιτική τιμών των διεθνικών σωματέμπορων καθόρισε όχι μόνο τον όγκο της πορνικής πελατείας που αντλήθηκε από τα μεσαία στρώματα, αλλά και τη συχνότητα της πρόσβασής τους στην αγορά της εξαναγκαστικής πορνείας. Πάντως, είναι φανερό ότι, εκτός από το οικονομικό, η εξαναγκαστική πορνεία πρόσφερε στους άνδρες των μεσαίων στρωμάτων στην Ελλάδα ένα συνολικό πακέτο προσφοράς, που μια μεγάλη μερίδα τους εκτίμησε ότι βρισκόταν πέρα από τις όποιες δυνατότητες άρνησης ή αντίστασης στους πειρασμούς του.

Σ' ό,τι αφορά στον άνδρα της περιφέρειας, τον κάτοικο του χωριού και της μικρής πόλης, μακριά από τα μεγάλα αστικά κέντρα, τα δίκτυα των διεθνοσωματεμπόρων πέτυχαν την αποκέντρωση της πορνείας, επιδεικνύοντας αξιόλογη ευελιξία, ευκινησία και προσαρμοστικότητα στις τοπικές συνθήκες. Η εκδιδόμενη και οι πορνικές υπηρεσίες βρέθηκαν σε κομβικά σημεία, λίγα χιλιόμετρα έξω από δεκάδες πόλεις και εκατοντάδες χωριά της περιφέρειας (Λάζος, 2002).

4.4.9 Η εξαναγκαστική πορνεία, ως παράγων διασποράς της πορνείας σε πανελλήνια κλίμακα

Η ευρύτατη αυτή δυνατότητα διασποράς της πορνείας σε πανελλήνια κλίμακα οφείλεται κυρίως σε τρία από τα επτά χαρακτηριστικά της εξαναγκαστικής πορνείας που αναφέρθηκαν παραπάνω:

Πρώτο, ιδιαίτερη σημασία είχε η προώθηση των πορνικών υπηρεσιών σε νέες, φιλικές στον πελάτη, μορφές. Ειδικότερα μία μορφή, η μορφή του μπαρ, αποτέλεσε την κεντρική μορφή προώθησης της πορνείας στην περιφέρεια της Ελλάδας. Ήταν ευέλικτη, ευπροσάρμοστη, χαμηλού κόστους, με δυνατότητα να φιλοξενηθεί σε υπάρχον μπαρ ή να κατασκευάσει το οίκημα που θα τη φιλοξενήσει σε ελάχιστο χρονικό διάστημα, ίσως και σε 24 ώρες.

Δεύτερο, η επιτυχία της εξαναγκαστικής πορνείας στα μεγάλα αστικά κέντρα, όπου καλύφθηκε η ζήτηση της πορνικής πελατείας. Όσο η πελατεία στις μεγάλες πόλεις συνέχιζε να ζητά νέες και, κυρίως, αυξανόμενες πορνικές υπηρεσίες από τους διεθνοσωματεμπόρους, είναι αμφίβολο αν θα λάβαινε χώρα μια προώθηση των εξαναγκαστικά εκδιδομένων αλλοδαπών γυναικών -τουλάχιστον στην κλίμακα που έλαβε χώρα- προς την ελληνική περιφέρεια. Όταν η ζήτηση στα μεγάλα αστικά κέντρα έφτασε σε σημεία κορεσμού, επιταχύνθηκε και διευρύνθηκε η προώθηση γυναικών και ανηλίκων προς την περιφέρεια.

Τρίτο, ακριβώς το εξαναγκαστικό στοιχείο της εξαναγκαστικής πορνείας. Οι συνθήκες προώθησης, εγκατάστασης και διαβίωσης των αλλοδαπών γυναικών στην πορνική αγορά της ελληνικής περιφέρειας βρέθηκαν σε έσχατο επίπεδο - περί ή και κάτω από τα όρια της επιβίωσης. Μόνο ένας ιδιαίτερα ισχυρός συντελεστής φυσικού ή/και ψυχικού εξαναγκασμού ήταν δυνατό να οδηγήσει τις αλλοδαπές γυναίκες σε συμμετοχή στην αρχική δημιουργία και, στη συνέχεια, στην απρόσκοπτη λειτουργία της πορνικής αγοράς στην ελληνική περιφέρεια.

Η εξαναγκαστική πορνεία έσπασε το βασικό και κύριο εμπόδιο μεταξύ αγρότη και πορνείας: την απόσταση. Συγχρόνως, με την αμεσότητά της, έσπασε και παραδόσεις που

επικρατούσαν σε τοπική κλίμακα. Η επιστροφή από το μπαρ στην οικογένεια είναι πολύ γρήγορη, σχεδόν άμεση. Ο συνειρμός άρχισε να είναι ισχυρός και, συχνά, εκρηκτικός για τις σχέσεις στην ισχυρών παραδόσεων οικογένεια της ελληνικής περιφέρειας.

Όσο για τον άνδρα-μέλος των μεσαίων κοινωνικών στρωμάτων, που είναι εγκαταστημένος στην ελληνική περιφέρεια, βρέθηκε σε θέση να απολαμβάνει το σύνολο των πλεονεκτημάτων που πρόσφερε η εξαναγκαστική πορνεία στον αγρότη: γυναίκες υψηλής ζήτησης, πολύ καλές τιμές, εγγύτητα παρουσίας, ανανέωση πορνικού πληθυσμού κ.λπ. Από την άλλη πλευρά, δεν ήταν σε θέση να απολαμβάνει παρά μικρό μόνο μέρος των πλεονεκτημάτων που πρόσφερε η εξαναγκαστική πορνεία στον ομόλογό του της μεγάλης πόλης - να απολαμβάνει μόνο ό,τι ήταν δυνατό να διευθετηθεί στον κοινό τους τόπο με τον αγρότη. Η ένδεια των μορφών προσέγγισης στις πορνικές υπηρεσίες αποτέλεσε συχνά σημαντικό εμπόδιο. Στην επαρχιακή πόλη και το χωριό, η μυστικότητα (και, κατ' επέκταση, το περι-πορνικό πλαίσιο) παρέμενε πρόβλημα το οποίο έπρεπε να λύνεται κάθε φορά ξεχωριστά ή με «συμφωνίες κυρίων», με άτομα για τα οποία δεν ήταν βέβαιος ως προς το κατά πόσο είναι κύριοι - κάτι το οποίο θεωρούσε αυτονόητο (Λάζος, 2002).

Η εξαναγκαστική πορνεία της περιόδου 1990-2000 αποτέλεσε κυρίως πορνεία των μεσαίων κοινωνικών στρωμάτων της πόλης στην Ελλάδα -πορνεία του μικρού και μεσαίου επιχειρηματία, του ελεύθερου επαγγελματία, του υπάλληλου. Επιπλέον, με μικρή διαφορά φάσης, αποτέλεσε πορνεία των μεσαίων στρωμάτων της περιφέρειας και των αγροτών. Η εξαναγκαστική πορνεία έδειξε υψηλή ικανότητα προσαρμογής στις ιδιαίτερες ανάγκες, κοινωνικές και πολιτιστικές ιδιαιτερότητες, οικονομικές δυνατότητες, ακόμη και γεωγραφικές δυσκινησίες της πολύμορφης βασικής πορνικής πελατείας της. Αλλά και από την άλλη πλευρά, το κάθε στρώμα και κατηγορία ξεχωριστά και ο κάθε πελάτης προσωπικά προχώρησαν σε ευρύτατες ηθικές και πολιτιστικές παραχωρήσεις, πέρα από το γεγονός της χρηματοδότησης του συνολικού εγχειρήματος των διεθνικών σωματέμπορων. Επίσης, προχώρησαν σε ουσιαστικούς συμβιβασμούς ως προς την ποιότητα των μισθωμένων πορνικών υπηρεσιών.

Χάρη στα δίκτυα του εξαναγκασμού, η πορνεία έπαψε να εξαρτάται καταρχήν από ασταθείς ή μεταβατικές κοινωνικές κατηγορίες και περιθωριακές ομάδες του ανδρικού πληθυσμού για την εξασφάλιση της πορνικής πελατείας της - αν και συνέχισε να υπηρετεί και αυτές τις κατηγορίες παρέχοντας συμπαγείς ομάδες γυναικών και ανηλίκων. Η εξαναγκαστική πορνεία αλλοδαπών γυναικών εξασφάλισε τη βασική πορνική πελατεία της από τη σπονδυλική στήλη των κοινωνικών τάξεων της σύγχρονης Ελλάδας. Ή αλλιώς: κατά την περίοδο 1990-2000, η εξαναγκαστική πορνεία αλλοδαπών γυναικών κατέστησε πλέον

την πορνεία προσβάσιμη στον ανδρικό πληθυσμό βασικών κοινωνικών τάξεων στη σύγχρονη Ελλάδα. Και ευρύτερα, όπως αναφέρει ο Λάζος (2002), «κατά την περίοδο 1990-2000, η εξαναγκαστική πορνεία αλλοδαπών γυναικών μετέβαλε την πορνεία στην Ελλάδα από πορνεία εκτόνωσης σε πορνεία απόλαυσης και συγχρόνως την κατέστησε προσβάσιμη στο σύνολο του ανδρικού πληθυσμού».

4.4.10 Έμποροι και διακινητές παιδιών

Τα κέρδη από την εμπορία παιδιών με σκοπό τη σεξουαλική εκμετάλλευση είναι τεράστια. Εκτιμάται ότι τα παγκόσμια κέρδη από την εμπορία ανθρώπων (άνδρες, γυναίκες και παιδιά) ανέρχονται στα \$27.8 δισεκατομμύρια το χρόνο. Περίπου τα μισά από αυτά τα κέρδη \$13.3 δισεκατομμύρια— προέρχονται από ανθρώπους-θύματα σε βιομηχανοποιημένες χώρες. Πολλοί άνθρωποι ωφελούνται από την εμπορία παιδιών και νέων ανθρώπων, με σκοπό τη σεξουαλική τους εκμετάλλευση. Πλαστογράφοι, διεφθαρμένοι αξιωματούχοι, υπάλληλοι μεταφορών, κερδοσκόποι σεξουαλικού εμπορίου ακόμα και η τουριστική βιομηχανία μπορεί να αναμιχθεί σε ορισμένες περιπτώσεις. Τα στοιχεία δείχνουν ότι είναι πιθανό να προέρχονται από το ίδιο φυλετικό ή εθνικό υπόβαθρο με το παιδί-θύμα. Σε ορισμένες περιπτώσεις, κάποιος οικείος του παιδιού—όπως ένας γείτονας ή ένας μακρινός συγγενής— αναμιγνύεται. Σε αρκετές περιπτώσεις, οι έμποροι είναι γυναίκες ή κορίτσια που προηγουμένως απασχολούνταν στη βιομηχανία του σεξ (ειδικά στην Ανατολική Ευρώπη και την Κεντρική Ασία).

Το UNODC πρόσφατα ανέφερε ότι οι γυναίκες αντιπροσωπεύουν περισσότερο από το 60% των καταδικαστικών αποφάσεων για την εμπορία ανθρώπων σε αυτές τις περιφέρειες. Η συμμετοχή άρτια οργανωμένων εμπόρων και μεγάλης κλίμακας εγκληματικών ομάδων συμπεριλαμβανομένων ομάδων οργανωμένων, όπως η μαφία, είναι πραγματικότητα σε πολλές χώρες. Παρόλα αυτά, τα στοιχεία των τελευταίων ετών δείχνουν ότι οι περισσότερες επιχειρήσεις εμπορίας γίνονται από μικρές ομάδες που συνεργάζονται σε μία λιγότερο οργανωμένη βάση, προκειμένου να απομακρύνουν τα παιδιά από τα μέρη που βρίσκονται και να τα μεταφέρουν σε τοποθεσίες, όπου υπάρχει ζήτηση για τέτοιου είδους εκμετάλλευση (www.obrela.gr).

Ο έμπορος μπορεί να είναι ένας ξένος ή κάποιος που γνωρίζει το παιδί όπως ένας συγγενής ή ένας φίλος. Οι έμποροι συχνά αποτελούν μέλη ενός οργανωμένου εγκληματικού δικτύου που στρατολογεί παιδιά και τα προμηθεύει με πλαστές ταυτότητες. Επίσης μπορεί να παριστάνουν το/τη σύντροφο, προκειμένου να πείσουν τα παιδιά να εγκαταλείψουν το σπίτι τους και να ξεκινήσουν μία καινούργια ζωή.

Το Τμήμα Καταπολέμησης Εμπορίας Ανθρώπων της Ελληνικής Αστυνομίας ανέφερε μία νέα τάση των εμπόρων, οι οποίοι ασκούν ψυχολογική πίεση και όχι σωματικό βασανισμό, προκειμένου να ενεργοποιήσουν το φόβο και έτσι τα θύματα να είναι πιο υπάκουα και να γίνονται υποχείριά τους. Σύμφωνα με τον Λάζο (2002), καθηγητή εγκληματολογίας και ειδικό στην εμπορία στη Ελλάδα, τα δίκτυα εμπορίας έχουν κερδίσει περισσότερα από 6 δισεκατομμύρια € από τις επιχειρήσεις τους από το 1990.

Τα χαρακτηριστικά των δραστών

Το οργανωμένο έγκλημα επενδύει στην παράνομη διακίνηση και εμπορία των ανθρώπων, καθώς τα κέρδη που αποφέρει μπορούν να συγκριθούν με αυτά που αποκομίζονται από το εμπόριο όπλων και ναρκωτικών. Η διάρθρωση αυτών των κυκλωμάτων διαφέρει μεν, αλλά επισημαίνεται με βεβαιότητα ότι υπάρχει συνεχής αναβάθμιση και εκσυγχρονισμός των μεθόδων προσέγγισης των υποψήφιων θυμάτων (Λάζος 2002). Έχουν καταγραφεί κάποιες εγκληματικές ομάδες που απαρτίζονται από δύο έως οκτώ (2-8) άτομα, κατευθύνονται από έναν αρχηγό, αλλά δεν υπάρχει ακριβής και σαφής κατανομή στην άσκηση ρόλων και καθηκόντων. Επίσης, καταγράφηκαν άλλες εγκληματικές ομάδες δομημένες ιεραρχικά, καθώς και δίκτυα με σαφή κατανομή ρόλων και αρμοδιοτήτων που αναπτύσσουν διεθνή δραστηριότητα, έχοντας αρχηγούς σε κάθε χώρα και ένα σύνολο ατόμων που τους πλαισιώνει, όπως προστάτες, οδηγούς, τηλεφωνήτριες, φύλακες, κ.λπ. Όλοι αυτοί, συνήθως, δουλεύουν μεθοδικά και οργανωμένα, χρησιμοποιούν βία και διαπράττουν σοβαρά ποινικά αδικήματα. Απώτερος σκοπός των δραστηριοτήτων τους είναι η απόκτηση του μεγαλύτερου δυνατού κέρδους. Η καταγωγή των περισσότερων δραστών είναι αμιγώς ελληνική, χωρίς όμως να λείπουν και οι συνεργασίες με αλλοδαπούς συνεργούς: Αλβανούς, Ρώσους, Ρωσοπόντιους, Ρουμάνους, Βούλγαρους, Γιουγκοσλάβους, Αρμένιους, Αιγυπτίους και άλλους (Μαρνέλος, Κυριακόπουλος, 2001).

«Στα κυκλώματα αυτά μετέχουν άνδρες και γυναίκες (κάποιες από τις οποίες υπήρξαν θύματα) και μπορούν είτε να ηγούνται είτε να έχουν κάποιον άλλο ρόλο ή θέση, ανάλογα με τους επιδιωκόμενους σκοπούς τους. Όσον αφορά στο προφίλ των συνεργατών/-τριών τους, συνήθως προέρχονται από τις ίδιες χώρες με αυτές των διακινούμενων γυναικών και αναλαμβάνουν τη στρατολόγηση τους με διάφορες μεθόδους. Οι μέθοδοι αφορούν κυρίως στη δημιουργία προσδοκιών και απατηλών υποσχέσεων για τη βελτίωση του βιοτικού τους επιπέδου. Το επιχείρημα αυτό θεωρείται τετριμμένο, αλλά εξακολουθεί να είναι πειστικό, επειδή οι γυναίκες αυτές προέρχονται από ασθενή οικονομικά και κοινωνικά στρώματα» (Λάζος, 2002).

Στη συνέχεια, προωθούνται κυρίως στον καλλιτεχνικό χώρο, σε τομείς, όπως: ο χορός, το θέατρο, η τηλεόραση, που συνδέονται άμεσα με τη βιομηχανία του σεξ, η οποία έχει διάφορες μορφές: μπαρ, ινστιτούτα αισθητικής ως μασέζ, ροζ αγγελίες στις εφημερίδες, στις οποίες απασχολούνται Ελληνίδες που διευκολύνουν τη διαδικασία και απαντούν στα τηλεφωνήματα των ενδιαφερομένων για τον καθορισμό των ερωτικών συναντήσεων, κ.λπ. (Λάζος, 2002). Κατόπιν, Έλληνες, Αλβανοί, αλλά και διαφορετικών εθνικοτήτων συνεργάτες τους αναλαμβάνουν τη φύλαξη των γυναικών αυτών στην Ελλάδα από τη στιγμή που η ζοφερή πραγματικότητα θα τις αναγκάσει να αναζητήσουν τρόπους για να γλιτώσουν από την εκμετάλλευση. Φυλάσσουν όχι μόνο τις γυναίκες, αλλά και τα ταξιδιωτικά τους έγγραφα (διαβατήρια, βίζες, και άλλα), ώστε να μπορούν να τις ελέγχουν διαρκώς. Ασκούν έλεγχο ακόμα και στους τρόπους επικοινωνίας και συχνά ξεπερνούν κάθε όριο ανθρώπινης συμπεριφοράς. Ξυλοδαρμοί, βιασμοί και βασανιστήρια είναι συχνό φαινόμενο και είναι πολλές οι περιπτώσεις των γυναικών που έχουν αποπειραθεί να αποδράσουν από τους χώρους που τις κρατούν, διακινδυνεύοντας τη ζωή τους, όπως για παράδειγμα πηδούν από τα μπαλκόνια των σπιτιών, στα οποία φυλάσσονται, για να ξεφύγουν από την άσκηση βίας των διακινητών (Monzini, 2007).

4.4.11 Λόγοι διακίνησης στην Ελλάδα

Η Ελλάδα κυρίως από το 1990 και μετά, αποτελεί χώρα εισαγωγής, ένταξης, εκπόρνευσης, εγκατάστασης και διαμετακόμισης χιλιάδων γυναικών και παιδιών. Οι περισσότερες γυναίκες-θύματα προέρχονται από τη Ρωσία, τα Βαλκάνια, τη Ρουμανία, τη Βουλγαρία και τη Νιγηρία, με σκοπό τη σεξουαλική εκμετάλλευση και την καταναγκαστική εργασία καθώς επίσης, γυναίκες-θύματα διακινούνται από την Ουκρανία, τη Μολδαβία και τη Λευκορωσία. Αρκετοί Αλβανοί άντρες διακινούνται στην Ελλάδα, με σκοπό την καταναγκαστική εργασία (www.obrela.gr).

Τα περισσότερα παιδιά από την Αλβανία διακινούνται στην Ελλάδα, με σκοπό την καταναγκαστική επαιτεία και τη διάπραξη κλοπών και ορισμένα με σκοπό τη σεξουαλική εκμετάλλευση. Ο αριθμός των παιδιών από την Αλβανία που καταγράφηκαν ως θύματα παράνομης διακίνησης μειώθηκε μέσα στο 2006.

Οι γυναίκες-θύματα της εξαναγκαστικής πορνείας δε γνώριζαν τι θα αντιμετώπιζαν στην Ελλάδα. Έρχονται πάρα τη θέλησή τους ως προϊόντα αγοραπωλησίας από συγγενικά τους πρόσωπα ή ως θύματα απαγωγής, είτε έρχονται με τη θέλησή τους δίχως να γνωρίζουν για τη μετέπειτα εμπλοκή τους στην πορνεία, είτε γνώριζαν για την εμπλοκή τους στη πορνεία, αλλά εξαπατήθηκαν αναφορικά με τις συνθήκες εργασίας, ζωής και αμοιβής.

Μέχρι σήμερα η ευρύτερη κοινωνία έρχεται σε επαφή με τα θύματα της εξαναγκαστικής πορνείας μόνο μέσω του άνδρα πελάτη, ο οποίος απουσιάζει από τη κεντρική σκηνή διαπραγμάτευσης του ζητήματος, έχοντας όμως πρωταγωνιστικό ρόλο. Ο άνδρας πελάτης είναι ο λόγος ύπαρξης, η κινητήρια δύναμη και ο χρηματοδότης πορνείας. Κατά τη περίοδο 1990–2000 στην Ελλάδα ετησίως πάνω από ένα εκατομμύριο άνδρες μίσθωναν υπηρεσίες προσφερόμενες από γυναίκες και παιδιά, ενώ τα έσοδα από την εξαναγκαστική πορνεία ξεπέρασαν τα 6 δισεκατομμύρια € (Λάζος, 2002).

Και στην Ελλάδα τα δίκτυα της διεθνικής σωματεμπορίας αποτελούν μορφή οργανωμένου εγκλήματος, ελεγχόμενα κάτω από την εξουσία των διεθνών σωματεμπόρων και των τοπικών προαγωγών, διαφορετικής δυναμικής και μεγέθους. Συνήθως ο διακινητής αναλαμβάνει τη στρατολόγηση και διακίνηση γυναικών από τη χώρα προέλευσης στη χώρα προορισμού, ενώ ο τοπικός μεσάζοντας την εγκατάσταση και εκμετάλλευση γυναικών και παιδιών (www.obrela.gr).

Σήμερα, η προώθηση των ανηλίκων αλλοδαπών στη βιομηχανία του σεξ, στην πορνεία, στην εξαναγκαστική εργασία και στο εμπόριο οργάνων, βρίσκεται σε έξαρση. Η γεωγραφική θέση της Ελλάδας, διευκολύνει τα παράνομα κυκλώματα, όπως θα δούμε πιο κάτω (Λάζος, 2002).

4.4.12 Μέσα μεταφοράς και μέθοδοι απόκρυψης

Διακίνηση από ξηράς: Τα χερσαία μέσα μεταφοράς που χρησιμοποιούνται για τη διακίνηση των πάσης εθνικότητας λαθρομεταναστών είναι κάθε είδους, σύμφωνα με τα δεδομένα, όπως διαπιστώθηκαν από τις Αστυνομικές Υπηρεσίες. Ενδεικτικά αναφέρονται:

- Φορτηγά δημόσιας και ιδιωτικής χρήσης, κλειστά ή ανοικτά, με τέντα, αυτοκίνητα ψυγεία με κρύπτες ή θαλάμους ειδικά κατασκευασμένους, χρησιμοποιώντας κάθε είδους τεχνολογική επινόηση (πατέντα).
- Λεωφορεία, οχήματα κλειστά τύπου VAN, επιβατηγά αυτοκίνητα, τροχόσπιτα, ασθενοφόρα τζίπ, καθώς και δίκυκλες μοτοσικλέτες. Σε μερικές περιπτώσεις διακινήθηκαν και με τρένα, κρυμμένοι στις οροφές βαγονιών ή στα συστήματα εξαερισμού (Λάγγαρης, 2009).

Σε αρκετά οχήματα, φορτηγά, λεωφορεία ακόμη και βυτιοφόρα, επινοούνται τρόποι απόκρυψης ανάμεσα στο φορτίο. Έχουν εντοπιστεί λαθρομετανάστες σε φορτηγά που μετέφεραν ξυλεία, κάρβουνο, καρπούζια, φελιζόλ, νήματα, οικοδομικά υλικά, ακόμη και σε βυτιοφόρα κενά καυσίμων όπου είχαν εξευρεθεί και κατασκευασθεί επιμελώς ειδικοί χώροι

και μάλιστα με εξαερισμό και φως για την αποφυγή «απωλειών» κάτω από την καρότσα, πάνω στους άξονες, σε ειδικές κρύπτες ανάμεσα στην δεξαμενή καυσίμων και στο χώρο αποθήκευσης των εργαλείων κ.λπ. Μέχρι και σε φέρετρα επισημάνθηκαν πρόσφατα στον Έβρο δύο λαθρομετανάστες. Ακόμη έχουν διαπιστωθεί περιπτώσεις απόκρυψης και σε ιδιωτικής χρήσης αυτοκίνητα, στο πίσω κάθισμα, στο πορτ μπαγκάζ, ανάμεσα σε ρούχα, στοιβαγμένα κλινοσκεπάσματα ή άλλα είδη οικιακής χρήσης. Η τελευταία είναι η πλέον προσφιλή μέθοδος μεταφοράς και προτιμητέα, λόγω της ευελιξίας και του περιορισμού της διακινδύνευσης που παρουσιάζει για διακινητές και «εγκεφάλους» λόγω του μικρού αριθμού των διακινουμένων (Λάγγαρης, 2009).

Όταν η μεταφορά των λαθρομεταναστών γίνεται οδικώς με οχήματα, στις περισσότερες περιπτώσεις χρησιμοποιούνται και άλλα οχήματα των διακινητών-δραστών ως προπομποί για την επισήμανση και αποφυγή των αστυνομικών ελέγχων, με χρήση κινητών τηλεφώνων για επικοινωνία μεταξύ των δραστών. Σε ορισμένες περιπτώσεις τα μέλη των κυκλωμάτων έχουν δράσει αδίστακτα, πυροβολώντας ή «εμβολίζοντας» οχήματα των διωκτικών αρχών, στην προσπάθειά τους να αποφύγουν τη σύλληψη (Λάγγαρης, 2009).

Για να αποφευχθεί η κατάσχεση των μεταφορικών μέσων σε περίπτωση σύλληψής τους ή για να υπάρξει το ελάχιστο δυνατό κόστος για το κύκλωμα, χρησιμοποιούνται κλεμμένα ή ενοικιασμένα οχήματα με πλαστές πινακίδες κυκλοφορίας ή οχήματα άλλων ιδιοκτητών, οι οποίοι αγνοούν την παράνομη χρήση των οχημάτων τους (Εμπορία ανθρώπων, 2003).

Διακίνηση από θαλάσσης: Αυτή γίνεται από Τουρκία μέσω του Αιγαίου, συνήθως από Τούρκους δουλεμπόρους με την ανοχή των Τουρκικών Αρχών, η οποία χρησιμοποιείται ως πύλη εισόδου των λαθρομεταναστών, κυρίως Αφρικανοασιατών, στην Ελλάδα και στην Ευρώπη. Ενώ η μέσω του Λιβυκού Πελάγους γενομένη λαθροδιακίνηση προς τις ακτές της Κρήτης είναι μικρής εκτάσεως. Ως μεταφορικά μέσα χρησιμοποιούνται πεπαλαιωμένοι λέμβοι και μικρά «σαπιοκάραβα», τα οποία βουλιάζουν στην παραμικρή θαλασσοταραχή μαζί με το ανθρώπινο φορτίο τους. Πλέον συνήθως στα διεθνή ύδατα και στην κατάλληλη ευκαιρία εισέρχονται στα χωρικά μας ύδατα, ενώ οι διακινητές απομακρύνονται με ταχύπλοα μικρά σκάφη. Η αποβίβαση γίνεται συνήθως σε ερημικές ακτές και ξερονήσια (Λάγγαρης 2007 & victimsoftrafficking.esclavagemoderne.org).

Έγγραφα: Για να περάσει κάποιος μετανάστης τα σύνορα και να αναζητήσει εργασία σε μια ξένη χώρα, πρέπει να υπακούσει σε κάποιους κανόνες. Τα βασικά στοιχεία που πρέπει κάποιος να έχει για να περάσει σε μια ξένη χώρα είτε μετάβασης ή προορισμού είναι ταξιδιωτικά έγγραφα και θεωρημένη βίζα (Λάγγαρης, 2009).

Επιπλέον, για να εργαστεί κάποιος εκεί, πρέπει να έχει έγγραφα μόνιμης κατοικίας και άδεια εργασίας. Πολλοί σωματέμποροι, για να τηρήσουν αυτούς τους κανόνες, ψάχνουν να βρουν για τα θύματά τους ένα ειδικό νομικό πλαίσιο που θα τους παρέχει ψεύτικα ή παραποιημένα έγγραφα, ή που θα τους αναγκάζουν να υπογράψουν ένα ψεύτικο συμβόλαιο γάμου. Σε αντίθεση, η επιθυμία για μετανάστευση και εύρεση εργασίας στο εξωτερικό είναι τόσο έντονη που τα θύματα είναι συχνά προετοιμασμένα να φύγουν στο εξωτερικό και χωρίς τα απαιτούμενα έγγραφα παρόλο το ρίσκο (Εμπορία ανθρώπων, 2003).

Συνθήκες ταξιδιού: Οι συνθήκες κάτω από τις οποίες γίνεται η μετακίνηση των θυμάτων εμπορίας ανθρώπων, επηρεάζονται από τα έγγραφα που έχουν στα χέρια τους. Αν το θύμα έχει όλα τα απαραίτητα έγγραφα –είτε πλαστά, είτε όχι- μπορεί να χρησιμοποιήσει τα συνήθη μέσα μεταφοράς, όπως τρένα, αεροπλάνα, σε αντίθεση με αυτούς τους οποίους ταξιδεύουν με μη πιστευτά έγγραφα ή χωρίς. Αυτοί που ταξιδεύουν δίχως έγγραφα αποφεύγουν κάθε έλεγχο καθώς περνούν τα σύνορα προς τη χώρα μετάβασης ή /και στον τελικό προορισμό τους. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα να μεταφέρονται τα θύματα αυτά μέσα σε πλοία ή φορτηγά, σαν « εμπόρευμα », όπου υπάρχει πολύ λίγο φαγητό και νερό, λίγος αέρας και γενικά υπάρχει έλλειψη υγιεινών συνθηκών. Αν υπάρχει πιθανότητα να τους ανακαλύψουν, οι μεταφορείς των ανθρώπων αυτών εξαφανίζονται και τους αφήνουν στην τύχη τους. Μερικές φορές το αποτέλεσμα είναι ο θάνατος. Μια άλλη μέθοδος που συχνά χρησιμοποιείται για να περάσουν τα σύνορα, είναι να περάσουν με τα πόδια την «Πράσινη Γραμμή» (π.χ. δασώδη βουνά, ποτάμια). Γενικά, αυτοί που παίρνουν μέρος σε τέτοιου είδους μετακινήσεις δεν έχουν και τον κατάλληλο ρουχισμό (Εμπορία ανθρώπων, 2003).

Στη διάρκεια του ταξιδιού, πολλά θύματα εμπλέκονται σε συναλλαγές μεταξύ των μεταφορέων και των σωματεμπόρων. Το αν οι συναλλαγές γίνονται με μορφή αγοραπωλησίας εξαρτάται από την οργανωτική δομή του κάθε δικτύου. Θα πρέπει να επιστήσουμε την προσοχή μας στα δυο παραδείγματα των δικτύων τα οποία λειτουργούν σχεδόν αντίθετα. Το ένα λειτουργεί βασιζόμενο σε αυστηρά ιεραρχική δομή (Μοντέλο Πυραμίδας) και το άλλο με μια πιο χαλαρή δομή (Λάζος, 2002).

4.4.13 Παράγοντες εξάπλωσης του trafficking στην Ελλάδα

i. Γεωγραφικοί παράγοντες

Η γεωγραφική θέση της Ελλάδας και η ιδιότητά της ως σταυροδρόμι Δύσης και Ανατολής, δεν θα μπορούσε να μην επιδράσει στην ραγδαία εξάπλωση του φαινομένου, με δεδομένη την τάση του παγκόσμιου πληθυσμού να μετακινείται ολοένα και περισσότερο τις τελευταίες δεκαετίες.

Συγχρόνως, η Ελλάδα αντιμετωπίζει τεράστιο πρόβλημα, λόγω του εκτεταμένου των συνόρων της, την ευκολία προσπέλασής τους και την έλλειψη εκτεταμένων συνοριακών ελέγχων. Για το λόγο αυτό, η Ελλάδα αποτελεί στη συνείδηση κάθε μετανάστη μια χώρα εύκολης πρόσβασης και εισόδου. Σκοπός των μεταναστών είναι τόσο η εγκατάσταση και διαμονή, όσο και η διέλευση, με τελικό προορισμό τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Λάγγαρης, 2009).

ii. Κοινωνικοί και οικονομικοί παράγοντες

Στην κατηγορία αυτή υπάγονται πολλοί παράγοντες, με δεδομένες τις μεταβολές που έχουν πραγματοποιηθεί σε κοινωνικό και οικονομικό επίπεδο στη χώρα μας.

Κοινωνική και οικονομική κατάσταση

Η σταδιακή βελτίωση της οικονομικής κατάστασης, η γενικότερη άνοδος του βιοτικού επιπέδου και η κοινωνική σταθερότητα αποτελούν ευνοϊκά κριτήρια προσέλκυσης αλλοδαπών, που επιθυμούν να εγκατασταθούν στην Ελλάδα. Η χώρα μας αποτελεί για τους ανθρώπους αυτούς καταφύγιο εθνικής, θρησκευτικής, πολιτικής και οικονομικής ασφάλειας και ελευθερίας.

Συγχρόνως, η διαρκώς αυξανόμενη κατάρρευση κοινωνικών και οικονομικών αξιών και η ανάδειξη του χρήματος σε αυτοσκοπό και μοναδικό κίνητρο κοινωνικής δράσης, συντελούν στον παραμερισμό κάθε δισταγμού στην ανάληψη οποιασδήποτε εγκληματικής δράσης σοβαρά κερδοφόρας. Έτσι, ο ίδιος ο άνθρωπος ακόμη και το παιδί, γίνεται εμπόρευμα που διακινείται και προορίζεται για κάθε χρήση. Η ευθύνη των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης είναι τεράστια στην διόγκωση του συγκεκριμένου προβλήματος. Οι αγγελίες στον Τύπο, οι διαφημίσεις ροζ τηλεφώνων, η πορνογραφία στον Τύπο και στο Internet, οι εκπομπές στην τηλεόραση, αποτελούν σημαντικούς παράγοντες αύξησης της ζήτησης και της προσφοράς. Για το λόγο αυτό, η επιρροή και ο ρόλος των ΜΜΕ δεν θα πρέπει να αμφισβητούνται και να αγνοούνται, από τη στιγμή που η διαφήμιση είναι γενικά ένα αναγνωρισμένο μέσο επηρεασμού της συμπεριφοράς των ατόμων. Έτσι, η κατάλληλη διαφήμιση των ροζ τηλεφώνων κεντρίζει το ενδιαφέρον των πελατών, οι οποίοι ξοδεύουν απίστευτα ποσά για το σκοπό αυτό (Λάγγαρης, 2009).

Αυτό δείχνει ότι η ευθύνη των απλών πολιτών στην επέκταση του προβλήματος είναι τεράστια. Εξάλλου, οι πελάτες είναι οι άμεσοι αποδέκτες των υπηρεσιών που προσφέρουν οι γυναίκες, με τις οποίες έχουν μια ιδιότυπη οικονομική σχέση. Και αυτή ακριβώς η σχέση μεταξύ εκδιδόμενης και πελάτη φανερώνει τη μορφή που λαμβάνει η σχέση των φύλων σε μια

κοινωνία, μέσα στην οποία οι άνθρωποι και οι σχέσεις μεταξύ τους, ανάγονται σε εμπορεύματα, που πωλούνται και αγοράζονται (Λάγγαρης, 2009).

Πιο συγκεκριμένα, στην Ελλάδα κυρίως, μετά το 1990 και μέχρι σήμερα, η οικονομική σχέση μεταξύ πελάτη και εκδιδόμενης, έχει λάβει την επαχθέστερη μορφή της, μέσω της εξαναγκαστικής πορνείας και της στέρησης της δυνατότητας ελεύθερης επιλογής από την πλευρά των γυναικών (Λάγγαρης, 2009).

Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1990 υπολογίζεται ότι ογδόντα χιλιάδες περίπου γυναίκες και παιδιά εντάχθηκαν στο χώρο της εξαναγκαστικής πορνείας στην Ελλάδα, ενώ το ένα δέκατο του πληθυσμού διαδραμάτισε το ρόλο του πελάτη των υπηρεσιών που προσέφεραν. Αυτό δείχνει ότι το φαινόμενο δεν έχει χαρακτήρα περιστασιακό και μεμονωμένο, ούτε λαμβάνει χώρα στο περιθώριο της ελληνικής κοινωνίας. Όλα αυτά φανερώνουν τον καθοριστικό ρόλο που διαδραματίζει η κοινωνία των πολιτών και η αντίδραση της κοινής γνώμης στην επέκταση του φαινομένου (www.nath.gr).

4.4.14 Δίκτυα σωματεμπορίας

Ιεραρχική δομή δικτύων σωματεμπόρων

Ο πρώτος τύπος δικτύου βασίζεται σε μια παραδοσιακά ιεραρχική δομή. Τέτοιες δομές σωματεμπόρων βρίσκονται σε οργανώσεις που εμπλέκονται στο υψηλότερο επίπεδο εγκλημάτων. Αυτές είναι δομές που μοιάζουν μ' αυτές της μαφίας με διεθνή παραρτήματα, μπλεγμένα σε διάφορες μορφές εγκλήματος όπως παράνομη διακίνηση όπλων, εμπόριο ναρκωτικών και ξέπλυμα βρώμικου χρήματος. Είναι δίκτυα τα οποία προσφέρουν πλήρη «ταξιδιωτικά πακέτα», τα οποία περιλαμβάνουν ψεύτικα διαβατήρια, μετακίνηση και καταλύματα. Με άλλα λόγια, μια οργάνωση έχει τον απόλυτο έλεγχο από την χώρα προέλευσης και την χώρα μετάβασης ως την χώρα προορισμού. Τα μέλη αυτών των οργανώσεων μπορεί, ανάλογα με την θέση που έχουν στην οργάνωση να είναι υπεύθυνοι είτε για όλο το ταξίδι είτε κάποιο μέρος του. Σ' αυτά τα δίκτυα το κόστος του ταξιδιού προ-συμφωνείται κι έτσι δεν μπορεί να γίνει καμία περαιτέρω αγοραπωλησία μεταναστών κατά τη διάρκεια του ταξιδιού. Αυτή η ιεραρχική δομή λειτουργεί π.χ. στα δίκτυα των Νιγηριανών σωματεμπόρων.

Σ' αυτό το σημείο παραθέτουμε μια ανάλογη περίπτωση:

Μια 18χρονη από τη Νιγηρία δέχθηκε την προσφορά μιας εξίσου Νιγηριανής γυναίκας, να πάει για δουλειά στην Ευρώπη. Πριν την αναχώρησή της, έπρεπε να παρακολουθήσει τελετές βουντού και να υποσχεθεί ότι δε θα αποκαλύψει ποτέ ποιος την έφερε στην Ευρώπη. Έπρεπε επίσης να πληρώσει 50,000 δολάρια για το ταξίδι αυτό. Ταξίδεψε μαζί με δυο Νιγηριανούς άντρες με αυτοκίνητο από το Λαγός στο Κότινου και από εκεί στο Αμπιτζάν μαζί με έναν

Μαροκινό άντρα. Αργότερα την παρέδωσαν σ' έναν λευκό άντρα ο οποίος την συνόδευσε με αεροπλάνο στο Παρίσι. Η άλλη γυναίκα την συνάντησε στο αεροδρόμιο. Για να πληρώσει το «χρέος» της δούλεψε σαν πόρνη.

Τα κινέζικα δίκτυα σωματεμπορών λειτουργούν επίσης με τον τύπο οργάνωσης της μαφίας, ο οποίος συνήθως εγγυάται την αίσια έκβαση του ταξιδιού από την Κίνα ως τη χώρα προορισμού. Η πληρωμή του ταξιδιού μπορεί να γίνει με δύο τρόπους. Ο πρώτος τρόπος είναι ότι το άτομο πληρώνει κάποιο μέρος του χρέους στο δίκτυο μετά την άφιξή του στη χώρα προορισμού. Αυτό σημαίνει ότι το ίδιο το δίκτυο έχει κάποιο χώρο όπου μπορεί το άτομο να εργαστεί και να αποπληρώσει το χρέος. Π.χ. Κινέζικα εστιατόρια, και χώρους εργασίας με άσχημες συνθήκες, χωρίς πληρωμή.

Με τον δεύτερο τρόπο πληρωμής, η μετανάστρια ή η οικογένεια και οι φίλοι πληρώνουν για το ταξίδι σε δόσεις. Πιο συγκεκριμένα, αυτό σημαίνει ότι, δίνεται ένα αρχικό ποσό στο δίκτυο ώστε να φτάσει το άτομο στη χώρα μετάβασης και όταν θελήσει να συνεχίσει το ταξίδι, πληρώνεται ένα δεύτερο ποσό κι ούτω καθ' εξής μέχρι να φτάσει στο προορισμό του. Αν δεν πληρωθούν τα χρήματα τότε το άτομο μένει αβοήθητο. Έτσι, στο δίκτυο είναι σίγουροι ότι θα πληρωθούν. Παρόλα αυτά, μια τέτοια προσέγγιση σημαίνει ότι η μετανάστρια κινδυνεύει μαζί και η οικογένειά της και οι φίλοι της με χρεοκοπία, αφού παίρνουν δάνεια από τοκογλύφους.

Χαλαρή δομή δικτύου σωματεμπορίας

Τα δίκτυα σωματεμπορίας λειτουργούν ευέλικτα φέρνοντας σε επαφή διαφορετικές ομάδες, οι οποίες μεταξύ τους δημιουργούν μια τέλεια αλυσίδα. Τέτοια δίκτυα μπορούν να προσαρμοστούν γρήγορα και χωρίς κόπο σε απρόσμενες αλλαγές. Οι άνθρωποι που εμπλέκονται σ' αυτά τα δίκτυα είναι με χρονολογική σειρά: εκείνοι που βρίσκουν τους νεοσύλλεκτους, εκείνοι που τους χορηγούν διαβατήρια, οι διακινητές, εκείνοι που παρέχουν καταλύματα και οι διακινητές στις χώρες μετάβασης και προορισμού. Αυτές οι οργανώσεις δεν λειτουργούν με μια οργανωμένη δομή, και δε σέβονται και πολύ τα θύματα. Αυτό φαίνεται από το γεγονός ότι η μεταφορά των μεταναστών συνοδεύεται πάντα από κάποια μορφή αγοραπωλησία με τιμή ολοένα και πιο αυξανόμενη (Λάγγαρης, 2009).

Χαρακτηριστική είναι η πιο κάτω περίπτωση:

Ένα κορίτσι από τη Μολδαβία έφυγε από τη χώρα της μ' έναν άντρα επίσης Μολδαβό. Της είχε υποσχεθεί ότι θα έβρισκε δουλειά στην Ιταλία σαν καθαρίστρια. Στη Ρουμανία την πούλησε σ' έναν Γιουγκοσλάβο ο οποίος την πήγε στο Βελιγράδι και την κλείδωσε σ' ένα σπίτι μαζί με άλλες κοπέλες. Εκεί της αποκάλυψαν ότι θα δούλεψε σαν πόρνη. Μετά την πήγανε στο Μοντενέγκρο όπου πουλήθηκε σ' έναν Αλβανό οποίος την πήρε μαζί του στην Αλβανία. Εκεί

την κλείδωσαν για περίπου έναν μήνα μαζί με άλλες κοπέλες ώσπου δυο άλλοι Αλβανοί την αγόρασαν. Αυτοί οι άνδρες τελικά την μετέφεραν στη Δυτική Ευρώπη και την ανάγκασαν να δουλέψει σαν πόρνη γι' αυτούς (victimsoftrafficking.esclavagemoderne.org).

4.4.15 Η Ελλάδα ως χώρα προορισμού και διαμετακόμισης

Ως φαινόμενο, η παράνομη διακίνηση και εκμετάλλευση ανθρώπων στην Ελλάδα τείνει να σφραγίσει την ελληνική κοινωνία τις τελευταίες δεκαετίες, διαμορφώνοντας μια νέα πραγματικότητα στις σχέσεις των ανθρώπων και τη μεταξύ τους διαντίδραση. Κυρίαρχο ρόλο στις κοινωνικές σχέσεις διαδραματίζει η χρηματική αποτίμηση του ατόμου και η ανταλλαγή του ως προϊόν, καταλύοντας κάθε έννοια ατομικής ελευθερίας και ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Τα θύματα trafficking πωλούνται και αγοράζονται ως εμπορεύματα, έχοντας συγκεκριμένη χρηματική αξία, η οποία διαμορφώνεται ανάλογα με τους νόμους της αγοράς (Λάγγαρης, 2009).

Οι μορφές που λαμβάνει το φαινόμενο στη χώρα μας, καλύπτουν ένα ευρύ φάσμα των δραστηριοτήτων που αναλαμβάνουν τα δίκτυα διεθνικής σωματεμπορίας με σκοπό την οικονομική εκμετάλλευση των θυμάτων και την περαιτέρω επίτευξη τεράστιου χρηματικού κέρδους. Αυτές είναι κυρίως η σωματεμπορία γυναικών και παιδιών με σκοπό την εξαναγκαστική πορνεία, η οικονομική εκμετάλλευση ανηλίκων, το εμπόριο ανθρωπίνων οργάνων και η παράνομη διακίνηση λαθρομεταναστών προς τη χώρα μας (Λάγγαρης, 2009).

Η Ελλάδα χαρακτηρίζεται ως χώρα προορισμού και εγκατάστασης θυμάτων του σύγχρονου δουλεμπορίου, ενώ συγχρόνως είναι και χώρα διαμετακόμισης, εφόσον αποτελεί το σημείο από το οποίο θα διακινηθούν τα θύματα προς την Ιταλία, αλλά και τις άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι χώρες της Βαλκανικής Χερσονήσου διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στη διακίνηση εκδιδόμενων γυναικών προς τις χώρες της Δυτικής Ευρώπης. Η Ελλάδα, λόγω της γεωγραφικής θέσης της και άλλων παραγόντων, αποτελεί το σταυροδρόμι χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, της Βαλκανικής και της Ανατολικής Ευρώπης (Λάγγαρης, 2009).

Σημαντικό πρόβλημα για την ερμηνεία και την απεικόνιση του φαινομένου αποτελεί ο σκοτεινός αριθμός της συγκεκριμένης εγκληματικής δραστηριότητας. Λόγω αδυναμίας ελέγχου της πραγματικής κατάστασης που επικρατεί, θα πρέπει να δίνεται προσοχή στην εξαγωγή συμπερασμάτων από τα επίσημα στοιχεία της Αστυνομίας και να λαμβάνονται υπόψη όλες οι όψεις του φαινομένου. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι προκύπτουν μεθοδολογικά προβλήματα και δυσχέρειες στην απόδοση του χαρακτηρισμού «trafficked women» στις γυναίκες, γεγονός που εμποδίζει την ακριβή καταγραφή του αριθμού των θυμάτων στην Ελλάδα. Τα στατιστικά στοιχεία που τηρούν οι Αστυνομικές Αρχές αφορούν γυναίκες που έχουν καταγραφεί, με βάση

τις περιπτώσεις που έχουν εξιχνιαστεί, ενώ τα επίσημα στοιχεία είναι ελλιπή ως προς τις άλλες μορφές trafficking που εμφανίζονται στη χώρα μας.

Επιπλέον, απαιτείται πολύπλευρη ανάλυση, αυστηρός έλεγχος των ευρύτερων πηγών ενημέρωσης και κριτική στάση απέναντι στα στοιχεία που δημοσιεύονται. Και τούτο διότι πολλές φορές αυτά είναι ελλιπή ή εμπεριέχουν ανακρίβειες, που διαστρεβλώνουν την πραγματικότητα και αποπροσανατολίζουν την κοινή γνώμη. Εντούτοις, δεν μπορεί να αμφισβητηθεί ότι το φαινόμενο έχει λάβει ανησυχητικές διαστάσεις και έχει εξαπλωθεί με ιλιγγιώδη ταχύτητα κυρίως τα τελευταία δεκαπέντε χρόνια. Το πρόβλημα συνδέεται άμεσα τόσο με την «εσωτερική ζήτηση» της χώρας μας, όσο και με τις συνθήκες στις χώρες προέλευσης των θυμάτων, ενώ συγχρόνως καθοριστικό ρόλο διαδραματίζει η εμπλοκή των ομάδων του οργανωμένου εγκλήματος. Μελέτες και έρευνες που διεξάγονται από Πανεπιστημιακά Ιδρύματα και μη Κυβερνητικούς Οργανισμούς στην Ελλάδα φανερώνουν ότι ο αριθμός των θυμάτων συνεχώς αυξάνει από τις αρχές της δεκαετίας του 1990 (Πετρουλά, 2003).

Σχετικά με το ζήτημα της εξαναγκαστικής πορνείας επισημαίνεται ότι με την πάροδο των ετών το ποσοστό των αλλοδαπών γυναικών αυξάνεται κατακόρυφα, μεταβάλλοντας την αναλογία Ελληνίδων/αλλοδαπών εκδιδόμενων γυναικών υπέρ των αλλοδαπών. Αλλά και τα στοιχεία σχετικά με κάθε είδους εκμετάλλευση ανηλίκων –κοριτσιών και αγοριών- είναι εντυπωσιακά, αφού υπολογίζεται ότι 5.800 παιδιά κάτω των 16 ετών ζουν στους δρόμους και το 55% από αυτά είναι παιδιά προσφύγων και μεταναστών (στοιχεία μέχρι το 2001). Έχει γίνει φανερό ότι μετά το 1990 παρουσιάστηκε μια ραγδαία άνοδος του ποσοστού αλλοδαπών εκδιδόμενων γυναικών, ενώ τα μεγέθη φανέρωσαν μια τάση αναδιάταξης του πληθυσμού αυτού στην Ελλάδα. Η πορνεία γνώρισε μια θεαματική αύξηση ως προς τα μεγέθη, αλλά και τις μορφές, τις υπηρεσίες, την πελατεία, τη σύσταση του πληθυσμού των εκδιδόμενων και τις μισθώσεις (Λάγγαρης, 2009).

Κατά τη δεκαετία του 1990 το μεγαλύτερο ποσοστό εξαναγκαστικά εκδιδόμενων αφορά σε άτομα που κατάγονται από χώρες κυρίως της Ανατολικής Ευρώπης και των Βαλκανίων. Με άλλα λόγια, το κύριο σώμα της πορνείας στην Ελλάδα αποτελείται πια από αλλοδαπές γυναίκες και ανηλίκους, αφορώντας το 75% του συνόλου των εκδιδομένων. Δίνοντας μερικά βασικά μεγέθη επισημαίνεται ότι το 1991 στην Ελλάδα υπήρχαν περίπου 5.500 Ελληνίδες και 1.500 αλλοδαπές, το 1996 ο αριθμός των Ελληνίδων μειώνεται στις 4.300, ενώ ο αριθμός των αλλοδαπών εκδιδόμενων αυξάνεται στις 6.100 (Λάζος, 2002).

Το γεγονός αυτό αποδεικνύει ότι οι αλλοδαπές εκδιδόμενες είναι πλέον κυρίαρχες στην πορνική αγορά της χώρας μας στα μέσα της δεκαετίας του 1990. Στην πενταετία 1991-1996 παρατηρήθηκε μείωση των Ελληνίδων κατά 22% και αύξηση των αλλοδαπών κατά 387%.

Συγχρόνως, οι τιμές των υπηρεσιών που παρέχονται από τις αλλοδαπές εκδιδόμενες, παρουσίασαν μείωση κατά 25%, προς όφελος της πελατείας, η οποία παρουσίασε αύξηση. Υπολογίζεται ότι περίπου το 1/3 του ελληνικού αντρικού πληθυσμού είναι πελάτες. Αυτό ωφέλησε και τους προαγωγούς, οι οποίοι αύξησαν τα κέρδη τους κατά 70% περίπου. Κατά τη δεκαετία του 1990, με οποιονδήποτε τρόπο, τουλάχιστον 85.000 άτομα διέθεσαν πορνικές υπηρεσίες στην αγορά της Ελλάδας (Λάγγαρης, 2009).

Οι μεταβολές που πραγματοποιήθηκαν αυτή τη δεκαετία μέσα στα πλαίσια της πορνείας, φανερώνουν την αντιστοιχία του φαινομένου με την κοινωνική διαστρωμάτωση της Ελλάδας. Με άλλα λόγια, οι πελάτες, ανάλογα με την κοινωνική και οικονομική θέση στην οποία ανήκουν, επιλέγουν τις υπηρεσίες που θα τους παραχθούν μέσα από ένα «μενού», εφόσον έχουν εμφανιστεί ειδικεύσεις των εκδιδόμενων γυναικών για κάθε μορφή παρεχόμενης υπηρεσίας (Λάζος, 2002).

Η θεαματική αλλαγή και η ραγδαία άνοδος της εξαναγκαστικής πορνείας στη χώρα μας διαφαίνεται μέσα από τη σύγκριση στατιστικών στοιχείων και μεγεθών, πέρα από την ποιοτική σύγκριση της μορφής και του περιεχομένου των υπηρεσιών (Λάζος, 2002).

Μέθοδοι συλλογής νέων ανθρώπων

Θύματα σωματεμπορίας δεν είναι απαραίτητα μόνο οι άνθρωποι που δεν μπορούν να υπερασπιστούν τον εαυτό τους, αλλά είναι κι εκείνοι που ψάχνουν για διεξόδους στις συνθήκες διαβίωσής τους. Γενικά, οι νέοι άνθρωποι, που παίρνουν πρωτοβουλίες είναι κι αυτοί που δεν παραδίνονται σε μια κοινωνικο-οικονομική κατάσταση που δεν έχει καμία προοπτική. Συχνά, αυτοί οι άνθρωποι κάνουν λάθος κρίσεις. Αντιλαμβάνονται τις συνθήκες που επικρατούν στις κοινωνίες τους από τις οποίες θέλουν και να δραπετεύσουν, όμως δεν έχουν τόσο καλή κρίση στο τι τους περιμένει στην πραγματικότητα. Συχνά υπερεκτιμούν τις ευκαιρίες που πρόκειται να έχουν στη Δυτική κοινωνία και αποτυγχάνουν να αντιληφθούν το γεγονός ότι αυτοί που τους παρουσιάζουν την προοπτική ενός λαμπρού μέλλοντος, έχουν άλλα σχέδια γι' αυτούς. Αυτοί οι άνθρωποι γίνονται πολύ εύκολα «λεία» της υπόσχεσης για μια καλή δουλειά στο εξωτερικό. Πιστεύουν ότι αυτή η δουλειά θα τους παράσχει πάρα πολλά χρήματα με τα οποία θα μπορέσουν να στηρίξουν οικονομικά τις οικογένειές τους στην πατρίδα τους. Δυστυχώς σε πολλές περιπτώσεις οι μελλοντικοί μετανάστες δεν γνωρίζουν τι δουλειά προσφέρεται κι ακόμη κι αν τους ξεκαθαριστεί η φύση της εργασίας που θα κάνουν, εξαπατούνται σχετικά με την αμοιβή τους, τις συνθήκες εργασίας και τις εργασιακές σχέσεις (Λάζος, 2002).

Πολύ συχνά, οι γονείς εμπιστεύονται τα παιδιά τους σε συγγενείς, φίλους ή άλλους –

μπορεί να είναι και σωματέμποροι – που ζουν στην Ευρώπη. Μ' αυτόν τον τρόπο οι γονείς ελπίζουν ότι θα δώσουν στα παιδιά τους την ευκαιρία να πάνε σχολείο να λάβουν τη βασική εκπαίδευση και τελικά να έχουν μια καλύτερη ζωή. Παρόλα αυτά, μετά την άφιξή τους στη χώρα προορισμού, τα παιδιά μπορεί να αντιμετωπίσουν συνθήκες όμοιες με αυτές της μοντέρνας δουλείας. Μια άλλη μέθοδος που χρησιμοποιούν για να πείσουν τα νέα κορίτσια να πάνε στη Δύση, είναι η μέθοδος του «εραστή». Τα κορίτσια γνωρίζουν κάποιον σε μια ντίσκο, μετά το σχολείο ή ακόμη και στη γειτονιά τους. Αρχίζουν μια σχέση και όλα στην αρχή φαίνονται καλά. Μετά από καιρό το αγόρι προτείνει στην κοπέλα να φύγουν στις Δυτικές κοινωνίες μαζί ώστε να έχουν μια ευτυχισμένη και επιτυχημένη ζωή. Στην αρχή, όλα είναι καλά, αλλά μόλις φτάσουν στη χώρα προορισμού, ξεκαθαρίζεται στην κοπέλα ότι πρέπει να κερδίσει χρήματα και εξαναγκάζεται να δουλέψει σαν πόρνη.

Η πιο δραστική μέθοδος να αναγκάσει κανείς κάποιες γυναίκες να φύγουν στο εξωτερικό είναι απαγάγοντάς τες. Αυτό ειδικά, γίνεται με κορίτσια από την Ανατολική Ευρώπη. Η απαγωγή συνήθως οδηγεί στην αναγκαστική πορνεία (victimsoftrafficking.esclavagemoderne.org).

4.5 Ανακεφαλαίωση

Κάθε χρόνο, εκατομμύρια άντρες, γυναίκες και παιδιά διακινούνται σε συνθήκες που ισοδυναμούν με σύγχρονη δουλεία. Ανάμεσά τους εκατοντάδες χιλιάδες γυναίκες και κορίτσια παρασύρονται, εξαπατώνται ή εξαναγκάζονται στην πορνεία και σε άλλες μορφές σεξουαλικής εκμετάλλευσης. Παρά τις αυξανόμενες προσπάθειες για την καταπολέμησή του, το trafficking με σκοπό τη σεξουαλική εκμετάλλευση εξακολουθεί να υπάρχει και μάλιστα να λαμβάνει όλο και μεγαλύτερες διαστάσεις.

Αν και τα στατιστικά στοιχεία σε σχέση με τον αριθμό των γυναικών που διακινούνται ανά τον κόσμο δεν είναι ενημερωμένα, οι ειδικοί εκτιμούν ότι είναι αυξανόμενος, ενώ το ίδιο ισχύει και για τα κέρδη των διακινητών.² Επιπλέον, η διακίνηση και εμπορία διαπράττεται σχεδόν αποκλειστικά από διεθνή κυκλώματα οργανωμένου εγκλήματος, τα οποία συνεργάζονται πολλές φορές «επιτυχώς» με τις διωκτικές αρχές.

Το trafficking δε συνεπάγεται απαραίτητα και πέρασμα συνόρων, αλλά τα θύματα μπορεί και να διακινούνται μέσα στα όρια μιας χώρας. Οι δρόμοι και οι τρόποι του αλλάζουν αδιάκοπα. Το κυρίαρχο σχήμα όμως εξακολουθεί να είναι το εξής: χώρα προέλευσης, χώρα διαμετακόκισης και χώρα υποδοχής. Οι δρόμοι του trafficking ταυτίζονται συχνά με τους

---

² Σύμφωνα με τον Διεθνή Οργανισμό Μετανάστευσης, το 2000, περίπου 700.000 γυναίκες ήταν θύματα παράνομης διακίνησης και εμπορίας, με σκοπό τη σεξουαλική εκμετάλλευση.

δρόμους της μετανάστευσης. Παραδοσιακές χώρες προέλευσης διακινούμενων γυναικών είναι ιδίως η Αλβανία, το Αφγανιστάν, το Βιετνάμ, η Βιρμανία, η Βουλγαρία, η Ινδία, η Ινδονησία, η Καμπότζη, η Κίνα, η Κολομβία, η Κροατία, η Λετονία, η Λευκορωσία, η Λιθουανία, το Μέξικο, το Μπανγκλαντές, το Νεπάλ, η Ουγγαρία, η Ουκρανία, το Πακιστάν, η Πολωνία, η Ρουμανία, η Ρωσία, η Σλοβακία, η Ταϊλάνδη, η Τζαμάικα, οι Φιλιππίνες κλπ. Χώρες προορισμού είναι, μεταξύ άλλων, οι χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η Αυστραλία, η Ελβετία, τα Ενωμένα Αραβικά Εμιράτα, οι Η.Π.Α., η Ιαπωνία, το Ισραήλ, ο Καναδάς, η Κύπρος, το Ντουμπάι, η Τουρκία, κ.ά.

Οι διακινητές χρησιμοποιούν πολλές μεθόδους για τη μεταφορά των θυμάτων. Πολλές γυναίκες εισέρχονται νόμιμα στις χώρες υποδοχής, με τουριστικές ή φοιτητικές θεωρήσεις εισόδου (visas), ή με άδεια παραμονής και εργασίας ως καλλιτέχνιδες. Συχνότερα οι γυναίκες εισέρχονται παράνομα ή με πλαστά έγγραφα, με την ανοχή ή και τη συνέργια των διωκτικών αρχών (Πετρουλά, 2003 & Λάζος, 2002).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο

ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΥΜΠΤΩΜΑΤΑ ΠΑΙΔΙΚΟΥ TRAFFICKING

5.1 Εισαγωγή

Ιστορικά η διακίνηση ατόμων ή ανθρώπινων ομάδων και η διαδικασία διακίνησης εμπορεύματος, έχει μεγάλο βάθος και αποτελεί μία αδιάπτωτη δραστηριότητα για τον προσπορισμό οικονομικού οφέλους. Το φαινόμενο αυτό αν και αντιφατικό με τις ανθρωπιστικές θεωρίες και αντιλήψεις πηγάζει από την εννοιολογική σύλληψη της ανταλλακτικής αξιοποίησης κάθε πράγματος και όντος που βρίσκεται αυτοφυές ή αναπαράγεται επάνω στον πλανήτη. Ο άνθρωπος, ως εμπόρευμα, αποτελεί συνεκδοχικό απόσταγμα της εξελιγμένης φιλοσοφικής σκέψης (Αντωνοπούλου, 2005).

Ο Αριστοτέλης πρώτος θέσπισε το βασικό αξίωμα που νομιμοποιεί την εμπορευματοποίηση σωμάτων και ψυχών με την παραδοχή ότι υπάρχουν άνθρωποι γεννημένοι να είναι δούλοι και άνθρωποι γεννημένοι να είναι ελεύθεροι, παρεπόμενα ο δούλος μπορεί να είναι εμπόρευμα και μάλιστα αναπαραγόμενο όπως αναπαράγεται κάθε είδος στο φυτικό και ζωικό βασίλειο. Το φιλοσοφικό αυτό δόγμα επαληθεύεται συνεχώς μέχρι τις μέρες μας και διαποτίζει όλους τους ιστορικούς πολιτισμούς. Στο πείσμα της γραφειοκρατικής ανθρωπιστικής νομοθεσίας και του σύγχρονου δικαϊκού συστήματος που ανασκευάζει και καταργεί την εμπορευματοποίηση του ανθρώπινου όντος, οι πρακτικές και οι δραστηριότητες επαληθεύουν συνεχώς την ανταλλακτική αξία ψυχών και σωμάτων που υπονοεί ο Αριστοτέλης. Η φύση κάθε εμπορεύματος επιβάλλει για τη χρήση του να διακινείται και να πωλείται. Οι γυναίκες ανέκαθεν υπήρξαν διακινούμενο προϊόν που προσέφερε σεξουαλική ικανοποίηση στην ανδρική ομάδα ζήτησης, που πρόσθετα απαιτεί και συνεχή ανανέωση.

Παράλληλες δραστηριότητες αποτελούν ή εμπορευματοποίηση παιδιών μέσα από οργανωμένα κυκλώματα παιδεραστίας, και η παραγωγή συναφούς πορνογραφικού υλικού cd και οι ιστοσελίδες στο διαδίκτυο, όπως η διακίνηση και η εκπόρνευση γυναικών, το ίδιο και η διακίνηση και εκπόρνευση ανηλίκων, αποτελεί ιδιαίτερα επικερδή οργανωμένη εγκληματική δραστηριότητα (Αντωνοπούλου, 2009).

Η διακίνηση καταπατά το δικαίωμα του παιδιού για υγιή παιδική ηλικία και για μια παραγωγική, αποδοτική κι αξιοπρεπή διαβίωση. Τα θύματα υποδουλώνονται και κακοποιούνται σωματικά από τους δράστες, δηλαδή τους δουλεμπόρους, τους σωματέμπορους, τους εργοδότες, τους προαγωγούς και τους «πελάτες». Τα θύματα

κακοποιούνται και ξυλοκοπούνται, ενώ χρησιμοποιείται βία σε όλα τα στάδια του κύκλου αυτού.

5.2 Ψυχολογικές επιπτώσεις των θυμάτων trafficking

(Διαταραχή μετατραυματικού στρες - PTSD)

Η ελληνική λέξη «τραύμα», έχει καθιερωθεί στη διεθνή ορολογία και σημαίνει πληγή. Η σωματική και ψυχική κακοποίηση γυναικών και παιδιών σε όλες τις μορφές τους συμπεριλαμβανομένης και της σεξουαλικής κακοποίησης, είναι τραύματα. Το «τραύμα» με τεχνικούς όρους αναφέρεται σε κατάσταση όπου το άτομο αισθάνεται αδύναμο, ανασφαλές και σε μεγάλο κίνδυνο. Όταν το άτομο βιώνει το τραύμα επηρεάζει όλα τα επίπεδα της ύπαρξής του. Η αλλοίωση του ψυχισμού είναι τόσο μεγάλη, ώστε ο φυσιολογικός τρόπος σκέψης, κατανόησης και δράσης των προβλημάτων είναι τελείως ανεπαρκής. Κατά τη διαδικασία του μετατραυματικού στρες το άτομο υφίσταται πλήρη αποδόμηση της προσωπικότητας και ταυτότητας. Τα θύματα αυτών των εγκληματικών πράξεων βιώνουν συγκεκριμένες επώδυνες μετατραυματικές εμπειρίες με ένταση και ψυχολογικό βάθος που κλιμακώνονται ανάλογα με τα ποιοτικά χαρακτηριστικά της θυματοποίησης (Αντωνοπούλου, 2009).

Όλες οι μορφές ψυχικών και σωματικών τραυμάτων προξενούν βαθιές αλλαγές στον τρόπο που τα άτομα βιώνουν τις εμπειρίες και τις διαπροσωπικές τους σχέσεις (Fisher, 2000). Ο γενικός ορισμός του τραύματος έχει καθιερωθεί από το DSM- IV ως εξής: «το να βιώνεις ή να είσαι μάρτυρας ενός γεγονότος που προδικάζει θάνατο ή απειλή θανάτου, βαρύ τραυματισμό ή απειλή κατά της φυσικής ακεραιότητας γεγονός που οδηγεί σε μια ψυχολογική κατάσταση που εμπεριέχει έντονο φόβο, απώλεια βούλησης ή τρόμο».

Η έρευνα που παραθέτουμε στη συνέχεια στοχεύει στο να εξετάσει τα συμπτώματα της μετατραυματικής εμπειρίας του στρες (PTSD) σε γυναίκες-θύματα του εγκληματικού φαινομένου εμπορίας και διακίνησης ανθρώπων (trafficking), να διαπιστώσει τη σοβαρότητά τους καθώς και τυχόν διαφοροποιήσεις συγκριτικά τόσο με το γενικό γυναικείο πληθυσμό όσο και με γυναίκες που υπήρξαν θύματα κακοποίησης. Πρέπει να επισημανθεί ότι δεν υπάρχει άλλη αντίστοιχη έρευνα στην Ελλάδα σε ό,τι αφορά τα θύματα του trafficking και τα συμπτώματα του PTSD (Αντωνοπούλου, 2005).

Το μετατραυματικό στρες (PTSD) έχει διαγνωσθεί και καταγραφεί από αρχαίους, ιστορικούς και γιατρούς. Ο Ηρόδοτος γράφει ότι στην Μάχη του Μαραθώνα (490 π.Χ.) ένας Αθηναίος οπλίτης τυφλώθηκε από σοκ βιώνοντας το θάνατο ενός συντρόφου του. Στην μεγάλη φωτιά του Λονδίνου το 1666 ένα σημαντικό τμήμα του πληθυσμού παρουσίασε

συμπτώματα θυμού, οργής, αϋπνίας και κατάθλιψης που η σύγχρονη επιστήμη αναγνωρίζει ως μετατραυματικές καταστάσεις. Τον 19ο αιώνα ο Γάλλος νευρολόγος Σαρκο διέγνωσε μετατραυματικό στρες σε γυναίκες που υπηρξαν θύματα παιδικής σεξουαλικής κακοποίησης (Αντωνοπούλου, 2009).

Οι έρευνες σχετικά με τον κλονισμό της ψυχικής υγείας κατά τον πόλεμο του Βιετνάμ οδήγησαν στη σύλληψη της κεντρικής ιδέας για την διαγνωστική κατηγορία του PTSD. Τα συμπτώματα του PTSD έχουν καταγραφεί ως βιώματα από τους στρατιώτες διαχρονικά. Η καταγραφή του συσχετισμού του πολέμου και των συμπτωμάτων PTSD ανάγεται από ιστορικούς και άλλους πολύ πίσω στο παρελθόν μέχρι τους αρχαίους Έλληνες και τους Ρωμαίους. Ο ίδιος συσχετισμός πολέμου και PTSD αναφέρεται στην Αγγλία και τη Γαλλία κατά την περίοδο του Μεσαίωνα. Ο Σαίξπηρ στον Ερρίκο τον IV (σκηνή 1η) έγραφε για το πώς ο πόλεμος συσχετίζεται με το PTSD, αλλά μόνο κατά τον 1ο Παγκόσμιο Πόλεμο αποδείχτηκε επιστημονικά η σύνδεση του ψυχολογικού άγχους με τον πόλεμο. Με το τέλος του πολέμου αναφερόταν ως «νεύρωση πολέμου» (Glass 1969). Η πλειοψηφία των βετεράνων του 1ου και του 2ου Παγκόσμιου Πολέμου που υπέφεραν από το PTSD αποσιώπησαν τα προβλήματά τους ή κατέφυγαν στο αλκοόλ. Είναι γνωστό ότι πάνω από 120.000 βετεράνοι του Βιετνάμ αυτοκτόνησαν ή σκοτώθηκαν οδηγώντας μεθυσμένοι μετά τον πόλεμο εξαιτίας του PTSD. Μία μελέτη από τη διοίκηση βετεράνων το 1992 αναφέρει ότι το 9% των στρατιωτών που επέστρεψαν από τον πόλεμο του Περσικού Κόλπου διέγνωσε ότι παρουσίαζαν το σύνδρομο PTSD. Ο Hoge και άλλοι επιστήμονες (2004) ανέφεραν ότι το προσωπικό που επέστρεψε από το Ιράκ και το Αφγανιστάν εκπλήρωνε το κριτήριο υπερβολικής κατάθλιψης και συμπτωμάτων PTSD. Οι ερευνητές παραδέχονται ότι οι αριθμοί θα ήταν υψηλότεροι εάν ο στιγματισμός και ψυχολογικοί φραγμοί δεν εμπόδιζαν τους στρατιώτες να ομολογήσουν τα συμπτώματά τους και να ζητήσουν ψυχολογική στήριξη και θεραπεία (Αντωνοπούλου, 2009).

Το PTSD έχει ως συνέπεια τη δημιουργία κατάστασης σοβαρού ψυχικού καταναγκασμού που παράγει έντονο φόβο, τρόμο, αίσθηση ανικανότητας, απόγνωσης και επίκτητης αδυναμίας. Η συμπτωματολογία των ατόμων περιλαμβάνει επίσης αυξημένο άγχος, αποφυγή ερεθισμάτων που συνδέονται με το τραύμα και πάγωμα των συναισθηματικών αποκρίσεων. Αυτή η διαταραχή όταν είναι χρόνια συνεπάγεται αυξημένο κίνδυνο εμφάνισης παθολογικών καταστάσεων, αυξημένη θνησιμότητα, μεγάλη φυσική και ψυχική εξασθένηση ή ακόμα και αναστάτωση σε διαπροσωπικό και επαγγελματικό επίπεδο (Αντωνοπούλου, 2009).

Πιο πρόσφατα διαπιστώθηκε και μια βιολογική προδιάθεση: Ο Bessel van der Kolk (1994) πρωτοπόρος σε αυτόν τον τομέα ανακάλυψε ότι το χρόνιο άγχος που οφείλεται σε τραύμα έχει ως αποτέλεσμα για το άτομο μια ψυχοβιολογική σύγκρουση. Το άτομο δεν τραυματίζεται μόνο ψυχολογικά, αλλά και η βιολογική του υπόσταση υπόκειται σε μόνιμη αλλοίωση. Παρόμοια με το υπόλοιπο σώμα, το κεντρικό νευρικό σύστημα είναι ευπαθές και ευπρόσβλητο. Κατά την εμπειρία του τραύματος το κεντρικό νευρικό σύστημα δέχεται μια σειρά από σοκ. Όσο μεγαλύτερη είναι η ένταση και η διάρκεια του τραύματος, τόσο μεγαλώνει η πιθανότητα να κλονισθεί η βιοχημική ισορροπία του σώματος. Τα επινεφρίδια, όπως και το υπόλοιπο σώμα, δεν μπορούν να διαχειριστούν το παρατεταμένο άγχος. Σε κατάσταση σοβαρού καταναγκασμού, πρόσθετα με τις μαζικές εκκρίσεις αδρεναλίνης ή νορ-αδρεναλίνης, μια ποικιλία νευροδιαβιβαστικών ουσιών αποσυνδέονται. Οι νευροδιαβιβαστές είναι χημικές ουσίες που συμβάλλουν στην μεταφορά των νευρικών ώσεων από νευρώνα σε νευρώνα (Bourne 1990). Επιπλέον, ρυθμίζουν, ανάμεσα σε άλλα, τα συναισθήματα και τις διαθέσεις. Οργανισμοί που υπόκεινται σε χρόνιο στρες και εξαναγκασμό έχουν χαμηλά επίπεδα σεροτονίνης (serotonin) σε ηρεμία και σε κατάσταση άγχους. Η χαμηλή σεροτονίνη συσχετίζεται με ερεθιστικότητα, υπερευαισθησία και υπερβολική συναισθηματική διέγερση σε σχετικά ήπια ερεθίσματα που αποτελούν συμπτώματα PTSD (Αντωνοπούλου, 2005).

Η εξάπλωση του PTSD βρίσκεται σε έξαρση, γεγονός που δεν προκαλεί έκπληξη μια και ζούμε σε εποχή πολέμων, τρομοκρατικών χτυπημάτων, φυσικών καταστροφών, ενδοοικογενειακής βίας, ψυχοσωματικής κακοποίησης και trafficking.

Οι ερευνητές εκτιμούν ότι κάθε χρόνο 700.000 έως 2.000.000 γυναίκες και παιδιά θύματα της εμπορίας ανθρώπων είναι εκτεθειμένα στις επιπτώσεις του PTSD. Τα έσοδα από το trafficking υπολογίζεται ότι ξεπερνούν τα 19 δισεκατομμύρια δολάρια το χρόνο. Παγκοσμίως, το τραύμα κυμαίνεται από 6%-52% για τις γυναίκες και 3%-9% για τους άνδρες.

Εδώ καταδεικνύεται η αναγκαιότητα της θεσμικής κατοχύρωσης του ρόλου των δικαστηριακών ψυχολόγων, όπως ήδη συμβαίνει στο εξωτερικό.

Σύμφωνα με το φορέα “National Center for PTSD”, τα άτομα που ανήκουν στις ομάδες υψηλού κινδύνου για την εμφάνιση συμπτωμάτων PTSD είναι εκείνα που βιώνουν έντονα ερεθίσματα άγχους που δεν ελέγχονται, σεξουαλική θυματοποίηση και προδοσία. Αυτές οι εμπειρίες προσωποποιούν την πραγματικότητα του trafficking. Επομένως τα θύματα του trafficking ανήκουν στις ομάδες υψηλού κινδύνου για την εμφάνιση συμπτωμάτων PTSD, γεγονός που επαληθεύεται και από την έρευνα. Όμως, επιπλέον, η έρευνα έδειξε ότι τα θύματα αυτά παρουσιάζουν επιπρόσθετη ψυχοπαθολογία. Εξάγεται, λοιπόν, το λογικό

συμπέρασμα ότι θα πρέπει αυτοί που έρχονται σε επαφή με θύματα του trafficking να έχουν συνειδητοποιήσει τις ιδιαιτερότητες της συμπτωματολογίας που παρουσιάζουν, διότι υπάρχει κίνδυνος να μη γίνει σωστή διάγνωση (Αντωνοπούλου, 2009).

5.2.1 Συμπτώματα μετα-τραυματικής διαταραχής σε θύματα Trafficking

Πρόσφατες έρευνες που έχουν δημοσιευτεί και μελετούν διαφορετικούς πληθυσμούς, οι οποίοι έχουν βιώσει τραυματικές εμπειρίες, επεξηγούν την πορεία του Συνδρόμου.

Μετατραυματικό Στρες (Post Traumatic Stress Disorder, PTSD). Είναι σημαντικό να κατανοηθούν οι διαφορές στη συμπτωματολογία του PTSD μεταξύ διαφόρων πληθυσμών υψηλού κινδύνου, ώστε να μην καταλήγουμε σε λάθος διαγνώσεις και οι θεραπευτικές παρεμβάσεις να είναι ειδικά προσαρμοσμένες για κάθε ομάδα. Σκοπός αυτής της έρευνας είναι να εξετάσει τα συμπτώματα του PTSD σε θύματα trafficking, μια κατηγορία ατόμων που ελάχιστα έχει μελετηθεί για να αποδείξει πώς αυτά τα συμπτώματα διαφέρουν από εκείνα άλλων θυμάτων κακοποίησης και του γενικού γυναικείου ελληνικού πληθυσμού.

Πενήντα δύο γυναίκες, ηλικίας 17 ως 65, συμπλήρωσαν το Trauma Syndrome Inventory (TSI), 26 από το γενικό πληθυσμό και 26 από ξενώνα κακοποιημένων γυναικών. Από τις 26 γυναίκες του ξενώνα, οι 11 είναι θύματα trafficking. Οι 26 συμμετέχουσες από τον ξενώνα επίσης συμπλήρωσαν το Brief Betrayal Trauma Survey (BBTS). Η μονόδρομη ανάλυση διασποράς υπολογίστηκε για να δείξει αν υπάρχουν σημαντικές διαφορές στη συμπτωματολογία μεταξύ του γενικού γυναικείου πληθυσμού, των γυναικών στον ξενώνα και των θυμάτων trafficking (Αντωνοπούλου, 2005).

Σημαντικές διαφορές βρέθηκαν μεταξύ της ομάδας γενικού πληθυσμού, των κακοποιημένων γυναικών και των θυμάτων trafficking στα TSI και BBTS. Τα αποτελέσματα των κακοποιημένων γυναικών στο TSI ήταν σημαντικά υψηλότερη από τα αποτελέσματα των μη-κακοποιημένων. Όμως τα θύματα trafficking παρουσίασαν διαφορετικά συμπτώματα τραύματος από τις υπόλοιπες ομάδες. Τα θύματα trafficking, επίσης, απάντησαν διαφορετικά στο BBTS από ότι οι άλλες ομάδες κακοποιημένων γυναικών.

Σύμφωνα με το Εθνικό Κέντρο για το PTSD, τα άτομα που έχουν μεγαλύτερες πιθανότητες να παρουσιάσουν PTSD είναι εκείνα που βιώνουν μεγαλύτερη ένταση άγχους, έλλειψη ελέγχου, και σεξουαλική κακοποίηση. Αυτές οι βιωματικές εμπειρίες υπάρχουν στην πραγματικότητα του trafficking. Τα αποτελέσματα της έρευνάς μας διαπιστώνουν στο ότι τα θύματα trafficking είναι μια ομάδα κακοποιημένων γυναικών με μεγαλύτερο κίνδυνο να παρουσιάσουν PTSD. Όχι μόνο απαντούν στα κριτήρια του DSM- IV-TR για PTSD, αλλά παρουσιάζουν επιπρόσθετη ψυχοπαθολογία. Είναι απαραίτητο να γνωρίζουμε τη

συμπτωματολογία του PTSD στις διάφορες ομάδες του πληθυσμού για να μπορούμε με επιτυχία να εφαρμόσουμε θεραπευτικές πρακτικές που θα ανταποκρίνονται στις συγκεκριμένες ευαίσθητες ομάδες (Αντωνοπούλου, 2005).

5.2.2 Το ψυχικό τραύμα και ο πόνος που απορρέει από κάθε μορφής βία και κακοποίηση

Εκατομμύρια άνθρωποι κακοποιούνται κάθε στιγμή με ποικίλους τρόπους σε όλη τη γη. Άλλοι θα κακοποιηθούν μέχρι θανάτου ενώ άλλοι θα υποστούν ανεπανόρθωτες σοβαρές βλάβες στην υγεία τους. Βέβαια, υπάρχουν εκατομμύρια άλλοι άνθρωποι που υφίστανται μιας άλλης μορφής κακοποίηση, όχι τόσο εμφανή, αλλά το ίδιο καταστροφική. Την ψυχολογική κακοποίηση. Οι σωματικές πληγές μπορούν να επουλωθούν και να περάσουν, οι ψυχολογικοί τραυματισμοί όμως διαρκούν για όλη τη ζωή (Χατήρα, 2005).

Η σωματική κακοποίηση είναι εμφανής και αναγνωρίζεται πιο εύκολα. Πολύ συχνά η ψυχολογική κακοποίηση είναι αποτέλεσμα της σωματικής και της σεξουαλικής κακομεταχείρισης. Όμως, είναι πραγματικά δύσκολο να αναγνωρίσει κανείς πόσες ιδιαίτερες μορφές κακοποίησης υπάρχουν. Αντίθετα, είναι εύκολο να διαπιστώσει ότι κάθε μορφή κακοποίησης επιφέρει ένα τραύμα στο σώμα ή στην ψυχή. Και κάθε τραύμα επιφέρει πόνο, σωματικό ή ψυχικό. Το τραύμα, ως ένα οξύ φαινόμενο, συμβαίνει σε ελάχιστο χρονικό διάστημα και έχει ως αποτέλεσμα τη συναισθηματική κατάρρευση, το μυαλό κατακλύζεται από ένταση και ανάμικτα ερεθίσματα. Το επεισόδιο της κακοποίησης και τα στάδιά του έχει μια οξεία τραυματική φάση, η οποία δεν πρέπει να αποδίδεται μόνο σε μεμονωμένα περιστατικά αλλά και σε γεγονότα που μπορούν να έχουν μεγαλύτερη διάρκεια και ένταση. Το τραύμα από κάθε μορφή βίας και κακοποίησης μπορεί να δημιουργηθεί από ένα μόνο γεγονός ή από τη σταδιακή συσσώρευση διαφόρων τραυματικών γεγονότων (Χατήρα, 2000 & 2005).

Η οδυνηρή εμπειρία της βίας και της κακοποίησης μπορεί να προκαλέσει ποικίλα συμπτώματα: φοβίας ή άλλες εκδηλώσεις ανησυχίας και άγχους. Πρέπει κανείς να είναι προσεκτικός να ξεχωρίσει ανάμεσα στο οξύ φυσικό τραύμα, που αποκαλείται τραυματικό σοκ και σε άλλους τύπους τραύματος που περιγράφονται ως «τραυματική τάνυση», «πολλαπλά τραύματα» και «σιωπηρά τραύματα». Γενικά, υπάρχει μια περίοδος αφάνειας, μεσοπρόθεσμα, ανάμεσα στο τραυματικό γεγονός και στα αποτελέσματά του, καθώς, υπάρχει μια καθυστερημένη περίοδος θλίψης (διεργασία πένθους) στις περιπτώσεις χρόνια κακοποιημένων ατόμων (Αντωνοπούλου, 2005).

Η βία, ως τραυματική εμπειρία, έρχεται σε συνδυασμό με τα «συσσωρευμένα τραύματα» και τα «στρεσογόνα τραύματα» κατά τα οποία οι αντιδράσεις του ατόμου δεν είναι πάντα ορατές, αλλά, οι επιπτώσεις του συγκεκριμένου τραύματος είναι μακροχρόνιες και οδυνηρές. Ένα πρόσωπο που έχει βιαστεί ή και κακοποιηθεί θα προσπαθήσει σκληρά να αποφύγει οτιδήποτε του υπενθυμίζει την τραυματική εμπειρία. Αυτό μπορεί να περιλάβει πληθώρα συμπτωμάτων. Ένας όρος γνωστός ως μετα-τραυματική διαταραχή άγχους αναπτύσσεται σε κάποιους ανθρώπους μετά την εμπειρία ενός βίαιου και τρομακτικού γεγονότος και αυτό το τραύμα ζει τις μνήμες τους για χρόνια, ή ακόμα και για το υπόλοιπο της ζωής τους. Κοινή πεποίθηση είναι ότι αυτό που χαρακτηρίζει την αντίδραση κάποιου ατόμου στην τραυματική εμπειρία της κακοποίησης είναι το αίσθημα του αβοήθητου το οποίο έχει ως πρότυπο το τραύμα της γέννας. Δοκιμάζονται από ισχυρές φυσικές και συναισθηματικές αντιδράσεις πίεσης, τρόμου, θλίψης και απελπισίας (Χατήρα, 2000 & 2005).

Ως άτομα και είδος οι άνθρωποι εκτιμούν τις ασθένειες (το τραύμα) και το θάνατο, σκοπεύοντας ταυτόχρονα να θεραπεύσουν και να προλάβουν, σε έναν βαθμό που δεν συγκρίνεται με κανένα άλλο είδος. Υπάρχουν, όμως, συμπεριφορές των ανθρώπων που έχουν το μεγαλύτερο αντίκτυπο σε άτομα, οικογένειες και την κοινωνία (Χατήρα, 2005).

5.3 Επιπτώσεις παιδικού trafficking

Οι επιπτώσεις του παιδιού trafficking σε συναισθηματική, σωματική και ψυχολογική υγεία των παιδιών, είναι:

§ Συναισθηματικό επίπεδο

Τα θύματα αναφέρουν αισθήματα ντροπής, ενοχής, χαμηλής αυτοεκτίμησης, ενώ συχνά στιγματίζονται. Συχνά αισθάνονται προδομένα, κυρίως αν ο δράστης είναι πρόσωπο που το εμπιστεύονταν. Τα αισθήματα αυτά καθώς και η καθαυτή εμπειρία συνήθως προκαλούν εφιάλτες, αϋπνίες, αισθήματα απόγνωσης και κατάθλιψης. Μερικά παιδιά-θύματα διακίνησης έχουν προβεί σε χρήση ουσιών για να εξουδετερώσουν τον ψυχικό πόνο τους και άλλα έχουν αποπειραθεί να αυτοκτονήσουν (Χατήρα, 2005).

§ Σωματική υγεία

Τα θύματα της σεξουαλικής εκμετάλλευσης κινδυνεύουν να μολυνθούν από σεξουαλικά μεταδιδόμενα νοσήματα, συμπεριλαμβανομένου του ιού HIV. Η επικίνδυνη και λανθασμένη δοξασία που επικρατεί σε ορισμένες χώρες, ότι η σεξουαλική συνεύρεση με μια παρθένο, μπορεί να «γιατρέψει» τον ιό του, έχει ανεβάσει τη ζήτηση νέων κοριτσιών. Πολλές γυναίκες και νεαρές κοπέλες αναφέρουν ότι οι «πελάτες» πληρώνουν περισσότερα

για σεξ χωρίς προφυλακτικό, ενώ αυτές –ειδικά τα κορίτσια– σπάνια έχουν τη δύναμη να απαιτήσουν τη χρήση προφυλακτικού. Οι οικιακές βοηθοί, τα παιδιά του δρόμου, τα εργαζόμενα παιδιά και τα παιδιά που βρίσκονται σε κατάσταση αιχμαλωσίας διατρέχουν τον κίνδυνο να πέσουν θύματα βιασμού, σεξουαλικής κακοποίησης ή να μολυνθούν από τον ιό του AIDS (Χατήρα, 2000).

§ Ψυχολογική κατάσταση

Στα παιδιά-θύματα του trafficking παρουσιάζονται αρνητικές επιπτώσεις στην κοινωνική και μορφωτική τους κατάσταση. Πολλά παιδιά δεν έχουν οικογενειακή ζωή κι εξαναγκάζονται να εργαστούν σε νεαρή ηλικία. Μην έχοντας τη δυνατότητα να φοιτήσουν στο σχολείο ή να έχουν τη στήριξη της οικογένειας, αποκομμένα από τις συνήθεις κοινωνικές δραστηριότητες, δε δύναται να αναπτύξουν την προσωπικότητά τους. Επίσης, επειδή βρίσκονται συνεχώς κάτω από επιτήρηση και περιορισμό, δεν έχουν επαφή με τον «έξω» κόσμο και δεν έχουν τη δυνατότητα να ζητήσουν βοήθεια. Οι επιπτώσεις στα θύματα σωματικής και ψυχολογικής κακοποίησης μπορεί να είναι μακροχρόνιες και μοιραίες ακόμα και για την ίδια τη ζωή τους (www.unicef.gr).

5.4 Ανακεφαλαίωση

Έχει πολύ μεγάλη σημασία οι επιστήμες που ασχολούνται με την ψυχική υγεία να εξετάσουν τις επιπτώσεις των διαφόρων τραυματικών καταστάσεων προκειμένου να μπορεί να γίνει δυνατό να προσφερθεί η δέουσα θεραπεία. Μέχρι πολύ πρόσφατα ελάχιστα είχαν γίνει από τις κυβερνήσεις για την δίωξη των εγκληματιών που εκμεταλλεύονται και εκθέτουν τις γυναίκες και τα παιδιά σε τέτοιου είδους απάνθρωπη μεταχείριση. Αυτές οι γυναίκες και τα παιδιά θύματα, έχουν απεκδυθεί την ανθρώπινη ιδιότητά τους και έχουν μετατραπεί σε «εμπόρευμα» προς πώληση (Αντωνοπούλου, 2009).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο

ΕΘΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΦΟΡΕΙΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΚΑΙ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΑΡΩΓΗΣ ΤΩΝ «ΘΥΜΑΤΩΝ» ΠΑΡΑΝΟΜΗΣ ΔΙΑΚΙΝΗΣΗΣ ΚΑΙ ΕΜΠΟΡΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ

6.1 Εισαγωγή

Η Ελλάδα εφαρμόζει τα τελευταία χρόνια το Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Καταπολέμηση της Παράνομης Διακίνησης Ανθρώπων, που περιλαμβάνει μεταξύ άλλων δράσεις πρόληψης και επανένταξης των θυμάτων στις χώρες προέλευσης, υποστήριξη των θυμάτων, εκστρατείες ευαισθητοποίησης του κοινού και προγράμματα επιμόρφωσης των συναρμόδιων κρατικών φορέων.

Το Υπουργείο Εξωτερικών, ως συναρμόδιο υπουργείο, συμβάλλει στην εθνική αυτή προσπάθεια με τους εξής τρόπους:

- 1.** Με την ενίσχυση της διασυννοριακής συνεργασίας μέσα από διμερείς συμφωνίες, συνεχείς επαφές με πρεσβείες και συνεργασία με διεθνείς οργανισμούς. Η Ελλάδα έχει υπογράψει διμερή συμφωνία με την Αλβανία, για την αρωγή, προστασία και τον επαναπατρισμό των παιδιών που έχουν πέσει θύματα εμπορίας και διακίνησης (Δικηγορικός Σύλλογος Θεσ/κης).
- 2.** Με αναπτυξιακές δράσεις σε τρίτες χώρες, με τη χρηματοδότηση προγραμμάτων για την υποστήριξη των θυμάτων, καθώς και με δράσεις ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης. Καθοριστικός σε αυτό είναι ο ρόλος της Υπηρεσίας Διεθνούς Αναπτυξιακής Συνεργασίας του Υπουργείου Εξωτερικών (ΥΔΑΣ–HellenicAid).
- 3.** Στο πλαίσιο της ελληνικής προεδρίας στο Δίκτυο Ανθρώπινης Ασφάλειας (Human Security Network) που βρίσκεται σε εξέλιξη, η εμπορία και η διακίνηση ανθρώπων είναι ένας από τους κύριους τομείς ενδιαφέροντος.
- 4.** Σε συνεργασία με τη Διακοινοβουλευτική Ένωση υποστήριξε την έκδοση στα ελληνικά του βιβλίου της UNICEF με τίτλο «Η Καταπολέμηση της Παράνομης Διακίνησης και Εμπορίας Παιδιών» στο οποίο, εκτός από την καταγραφή του προβλήματος, περιγράφεται αναλυτικά όλο το νομοθετικό πλαίσιο που υπάρχει αυτή τη στιγμή σε διεθνές επίπεδο (Δικηγορικός Σύλλογος Θεσ/κης).

6.2 Φορείς Δημοσίου

§ Υπουργείο Δικαιοσύνης

§ Υπουργείο Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης

§ Υπουργείο Εσωτερικών

- Γενική Γραμματεία Ισότητας
- Ινστιτούτο Μεταναστευτικής Πολιτικής

§ Ελληνική Αστυνομία

§ Υπουργείο Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας

§ Υπουργείο Παιδείας Διά Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων

§ Υπουργείο Εξωτερικών

§ Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών

§ Υπουργείο Εμπορικής Ναυτιλίας, Αιγαίου και Νησιωτικής Πολιτικής

Α) Υπουργείο Δικαιοσύνης

Το Υπουργείο Δικαιοσύνης συμβάλλει στην καταπολέμηση και την πρόληψη της εμπορίας ανθρώπων ως επισπεύδον Υπουργείο για την εφαρμογή του πλήρους νομικού πλαισίου τόσο για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων (Ν. 3064/2002), όσο και για την προστασία των θυμάτων αυτής (Π.Δ. 233/2003, Ν. 3386/2005) (Αντωνιάδου, 2006).

Με πρωτοβουλία του Υπουργού Δικαιοσύνης συστάθηκε ειδική επιτροπή υπό την προεδρία του Γενικού Γραμματέα του Υπουργείου Δικαιοσύνης, με σκοπό το συντονισμό σε πολιτικό επίπεδο των εργασιών για την εφαρμογή των διατάξεων του νόμου 3064/2002 με αντικείμενο την «καταπολέμηση της Εμπορίας Ανθρώπων». Αποτέλεσμα των εργασιών αυτής της επιτροπής, η οποία λειτουργεί σε επίπεδο Γενικών Γραμματέων των συναρμοδίων Υπουργείων είναι η εκπόνηση του προγράμματος: Δράσεις κατά της Εμπορίας Ανθρώπων. Το πρόγραμμα βασίζεται στο συντονισμό των συναρμοδίων Υπουργείων και καλύπτει όλο το φάσμα των δράσεων που αναφέρονται στην παράνομη διακίνηση (Αντωνιάδου, 2006).

Στο πλαίσιο των δράσεων του Υπουργείου Δικαιοσύνης πραγματοποιείται επιμόρφωση Δικαστών και Εισαγγελέων με την διοργάνωση σεμιναρίων και ημερίδων στην Εθνική Σχολή Δικαστών.

Στο Υπουργείο Δικαιοσύνης λειτουργεί Ειδική Νομοπαρασκευαστική Επιτροπή για την κατάρτιση Κυρωτικού Νόμου και προσαρμογή της Ελληνικής Νομοθεσίας προς τις διατάξεις της Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης για την δράση κατά της εμπορίας ανθρώπων καθώς και του Πρωτοκόλλου του Ο.Η.Ε. για την πρόληψη και τιμωρία της

διακίνησης προσώπων, ιδιαίτερα γυναικών και παιδιών, που συμπληρώνει την Σύμβαση των Η.Ε. κατά του διασυνοριακού Οργανωμένου Εγκλήματος (Δρούγα, Παπαδοπούλου, 2008).

Από το Υπουργείο Δικαιοσύνης έχει συγκροτηθεί νομοπαρασκευαστική επιτροπή για την προσαρμογή στην Ελληνική Νομοθεσία στις υποχρεώσεις που επιβάλλονται από την Απόφαση – Πλαίσιο του Συμβουλίου της 15^{ης} Μαρτίου 2001. καθώς και για την ενσωμάτωση στην εθνική έννομη τάξη των διατάξεων της οδηγίας 2004/80/ΕΚ του Συμβουλίου της 29^{ης} Απριλίου 2004 «για την αποζημίωση των θυμάτων εγκληματικών πράξεων» (Αντωνιάδου, 2006).

B) Υπουργείο Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης

Συμμετέχει με το Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης (Ε.Κ.Κ.Α.), το οποίο είναι σε εθνικό επίπεδο ο κύριος συντονιστικός φορέας του δικτύου παροχής υπηρεσιών κοινωνικής αλληλεγγύης και πληροφόρησης σε θέματα πρόνοιας, καθώς και ο κύριος κρατικός φορέας αρωγής και φιλοξενίας θυμάτων παραμονής εμπορίας και διακίνησης με σκοπό την εκμετάλλευση της γενετήσιας ζωής τους (Δρούγα, Παπαδοπούλου, 2008).

Οι υπηρεσίες που προσφέρει είναι:

- Συμβουλευτική πληροφόρηση και ενημέρωση για θέματα πρόνοιας.
- Ψυχολογική υποστήριξη σε άτομα, οικογένειες και ομάδες.
- Προσωρινή φιλοξενία σε ξενώνες σε άτομα που βιώνουν κάποια κρίση ή περιέρχονται σε κατάσταση έκτακτης ανάγκης.
- Προσωρινή φιλοξενία γυναικών θυμάτων παράνομης εμπορίας και διακίνησης με σκοπό τη σεξουαλική εκμετάλλευση.
- Συντονισμό και διαμεσολάβηση για πρόσβαση σε υπηρεσίες κοινωνικής αλληλεγγύης που προσφέρονται από άλλους φορείς, μη κερδοσκοπικές εταιρείες και μη κυβερνητικές οργανώσεις (Δρούγα, Παπαδοπούλου, 2008).

Οι υπηρεσίες του Ε.Κ.Κ.Α. παρέχονται μέσω ενός δικτύου το οποίο περιλαμβάνει:

- Την τηλεφωνική γραμμή Άμεσης Κοινωνικής Βοήθειας (197), (210- 197 για κλήσεις που δεν προέρχονται από το Νόμο Αττικής).
- Τους ξενώνες προσωρινής φιλοξενίας.
- Την υπηρεσία άμεσης επιτόπιας παρέμβασης.
- Τα Κέντρα Κοινωνικής Στήριξης.
- Την υπηρεσία Διαχείρισης Κρίσεων (Δρούγα, Παπαδοπούλου, 2008).

Ειδικότερα το Ε.Κ.Κ.Α. είναι ο κύριος κρατικός φορέας αρωγής και φιλοξενίας θυμάτων παράνομης εμπορίας και διακίνησης με σκοπό τη σεξουαλική εκμετάλλευση και στα πλαίσια υλοποίησης του σκοπού αυτού λειτουργεί:

- **Δύο ξενώνες προσωρινής φιλοξενίας** (έναν Αττική και έναν Θεσσαλονίκη). Στους ξενώνες παρέχεται προσωρινή φιλοξενία – στέγη, τροφή, ψυχολογική υποστήριξη, ιατροφαρμακευτική περίθαλψη. Διενεργούνται όλες οι διαδικασίες για αποκατάσταση των θυμάτων.
- Την **Τηλεφωνική Γραμμή Κοινωνικής Βοήθειας (197)**. Είναι ο αποδέκτης των καταγγελιών για παράνομη εμπορία και διακίνηση. Παρέχει συμβουλευτική και ψυχολογική στήριξη. Παραπέμπει τα περιστατικά στις αρμόδιες υπηρεσίες του Ε.Κ.Κ.Α. ή άλλων φορέων για την αντιμετώπιση. Λειτουργεί σε 24ωρη βάση όλες τις ημέρες της εβδομάδας.
- Την **Υπηρεσία Υποδοχής Προσωρινής Φιλοξενίας και Επιτόπιας Παρέμβασης**. Παρέχεται η δυνατότητα προσωρινής φιλοξενίας σε ιδιαίτερα κρίσιμες περιπτώσεις, έως ότου διεκπεραιωθούν οι διαδικασίες για την αντιμετώπιση του προβλήματος τους (ιατρικές εξετάσεις, συγκέντρωση στοιχείων κ.λπ.). Λειτουργεί σε 24ωρη βάση, όλες τις ημέρες της εβδομάδας. Παρεμβαίνει με αυτοκίνητο και εξειδικευμένο προσωπικό στο σημείο που αναφέρεται ή καταγγέλλεται κάποιο περιστατικό.

Επιπλέον, το Ε.Κ.Κ.Α. έχει συνάψει προγραμματικές συμβάσεις για λειτουργία ξενώνων προσωρινής φιλοξενίας με Μ.Κ.Ο. όπως με το «Χαμόγελο του Παιδιού» και τη Δ.Ε.Σ.Ο. (Διεθνή Εταιρεία Στήριξης Οικογένειας).

Το Ε.Κ.Κ.Α. συνεργάζεται επίσης, με όλους τους φορείς που εμπλέκονται στην αντιμετώπιση του θέματος (Αστυνομία, Εισαγγελία και Μ.Κ.Ο.).

Τέλος, τα θύματα εμπορίας ανθρώπων μπορούν να απευθυνθούν απευθείας στο Ε.Κ.Κ.Α., μέσω της τηλεφωνικής γραμμής 197 ή στα Κ.Κ.Σ. (Κέντρα Κοινωνικής Στήριξης). Επίσης παραπέμπονται στο Ε.Κ.Κ.Α., από τις αρμόδιες Υπηρεσίες της Ελληνικής Αστυνομίας, από την Εισαγγελία και από Μ.Κ.Ο. που δραστηριοποιούνται στο σχετικό χώρο.

Επιπλέον το δίκτυο των προσφερόμενων υπηρεσιών του ΕΚΚΑ περιλαμβάνει:

- § Υπηρεσία Διαχείρισης Κρίσεων (φυσικές καταστροφές, ατυχήματα, δυστυχήματα)
- § Υπηρεσία Άμεσης Κοινωνικής Παρέμβασης
- § Ξενώνες Σύντομης Φιλοξενίας. Λειτουργούν δύο στην Αθήνα και μία στη Θεσσαλονίκη (Δρούγα, Παπαδοπούλου, 2008).

Γ) Υπουργείο Εσωτερικών (ΥΠ.ΕΣ.)

Το Υπουργείο Εσωτερικών επικεντρώνεται στη στήριξη του θύματος, μέσω της αδειοδότησής του και της συνακόλουθης δυνατότητας του να παραμείνει στην ελληνική επικράτεια το χρονικό διάστημα που απαιτείται για την περάτωση των σχετικών διαδικασιών. Λαμβάνοντας υπόψη το ισχύον νομικό πλαίσιο για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων (Ν. 3064/2002, Π.Δ. 233/2003) και υπό το πρίσμα της αναγκαιότητας εναρμόνισης της εθνικής νομοθεσίας με την Κοινοτική οδηγία 2004/81/ΕΚ της 29^{ης} Απριλίου 2004 «Σχετικά με τον τίτλο παραμονής που χορηγείται της υπηκόους τρίτων χωρών θύματα εμπορίας ανθρώπων ή συνεργασίας στη λαθρομετανάστευση, οι οποίοι συνεργάζονται με τις αρμόδιες αρχές», προέβη σε τροποποίηση του νομοθετικού πλαισίου για τη χορήγηση αδειών διαμονής σε θύματα εμπορίας ανθρώπων. Ειδικότερα στο νέο νόμο 3386/05 για την «Είσοδο, διαμονή και κοινωνική ένταξη των υπηκόων τρίτων χωρών στην Ελληνική Επικράτεια», που ισχύει από 1.1.2006, υφίσταται ειδικό κεφάλαιο (άρθρα 46–52) για τη χορήγηση αδειών διαμονής σε θύματα εμπορίας σύμφωνα με τα οριζόμενα στην κοινοτική οδηγία 2004/81/ΕΚ.

Ιδιαίτερη σημαντική καινοτομία στο νέο νόμο και στο εν λόγω κεφάλαιο αποτελεί η μεταβίβαση αρμοδιότητας της χορήγησης της άδειας διαμονής από τις υπηρεσίες των Περιφερειών της χώρας σε κεντρικό επίπεδο (υπουργείου), στο πλαίσιο αποτελεσματικού ελέγχου και εποπτείας καθώς και καλύτερου συντονισμού μεταξύ των συναρμοδίων Υπουργείων και Φορέων για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων.

Στα θύματα εμπορίας, στα οποία χορηγείται η ανωτέρω άδεια διαμονής διασφαλίζεται δικαίωμα πρόσβασης στην αγορά εργασίας, καθώς επίσης και σε παροχές τακτικής ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης, επαγγελματικής κατάρτισης και εκπαίδευσης σύμφωνα με τις προβλέψεις του άρθρου 6 του Π.Δ.233/03 «Προστασία και αρωγή στα θύματα των εγκλημάτων των άρθρων 323, 323 Α, 349, 351, και 351 Α του Ποινικού Κώδικα, κατά το άρθρο 12 του ν. 3064/2002 (ΦΕΚ Α'248)» (Δικηγορικός Σύλλογος Θεσ/κης).

Επιπροσθέτως, προβλέπεται η δυνατότητα αλλαγής σκοπού διαμονής και ειδικότερα μέσα σ' ένα μήνα από την περάτωση της σχετικής διαδικασίας με την έκδοση αμετάκλητης δικαστικής απόφασης και εφόσον προκύπτει ότι η καταμήνυση για τις πράξεις που έχουν καταγγεληθεί είναι αληθής, μπορεί να χορηγείται στον κάτοχο άδειας διαμονής, με την ιδιότητα του θύματος εμπορίας ανθρώπων, άδεια διαμονής για ένα από τους λόγους του Ν. 3386/05.

Τέλος, το Υπουργείο Εσωτερικών συνεργάζεται με Μ.Κ.Ο. που δραστηριοποιούνται σε θέματα εμπορίας ανθρώπων, παρέχοντας κατά περίπτωση πλήρη ενημέρωση σχετικά με τη

διαδικασία χορήγησης ή ανανέωσης της άδειας διαμονής των υπηκόων τρίτων χωρών που είναι θύματα εμπορίας (Δρούγα, Παπαδοπούλου, 2008).

Γενική Γραμματεία Ισότητας

Η Γενική Γραμματεία Ισότητας συμμετέχει στην αντιμετώπιση και καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων με τις παρακάτω πολιτικές και πρακτικές:

- § Τα Συμβουλευτικά Κέντρα για τη βία κατά των γυναικών προσφέρουν ψυχοκοινωνική υποστήριξη και νομική συμβουλευτική στα θύματα εμπορίας ανθρώπων.
- § Στο πλαίσιο της ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης της κοινής γνώμης για την εμπορία ανθρώπων, παρήγαγε σχετικό τηλεοπτικό σποτ.
- § Έχουν εκδοθεί ενημερωτικά έντυπα, για την καταπολέμηση του φαινομένου και τις υπηρεσίες υποστήριξης των θυμάτων στην ελληνική και αγγλική γλώσσα.
- § Συνεργάζεται με Μ.Κ.Ο. για την αντιμετώπιση του φαινομένου και χρηματοδοτεί κατά περίπτωση σχετικές δράσεις.

Η Γενική Γραμματεία Ισότητας σε συνεργασία με το Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας (ΚΕΘΙ) συμμετέχει στα προγράμματα Αναπτυξιακής Βοήθειας και Συνεργασίας του Υπουργείου Εξωτερικών σε χώρες προέλευσης οικονομικών μεταναστών και θυμάτων εμπορίας (Δρούγα, Παπαδοπούλου, 2008).

Ινστιτούτο Μεταναστευτικής Πολιτικής (Ι.ΜΕ.ΠΟ.)

Το Ινστιτούτο Μεταναστευτικής Πολιτικής (Ι.ΜΕ.ΠΟ.) είναι Ν.Π.Ι.Δ. και εποπτεύεται από το Υπουργείο Εσωτερικών. Συστήθηκε το 2002 και η λειτουργία του ξεκίνησε το Μάιο του 2003. Η αποστολή του συνοψίζεται στην έρευνα του μεταναστευτικού φαινομένου και την εκπόνηση μελετών για το σχεδιασμό και την εφαρμογή μίας βιώσιμης και ρεαλιστικής μεταναστευτικής πολιτικής στην Ελλάδα στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Παράλληλα, έχει αναλάβει το ρόλο του συμβούλου της Κυβέρνησης για την διαμόρφωση πολιτικής σε θέματα μετανάστευσης (Δρούγα, Παπαδοπούλου, 2008).

Δ) Ελληνική Αστυνομία

Το Υπουργείο Εσωτερικών, με κύριο εκφραστή, σε θέματα δημόσιας τάξης, την Ελληνική Αστυνομία, είναι ο καθ' ύλην αρμόδιος Φορέας για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων, την εξάρθρωση των εγκληματικών ομάδων ή οργανώσεων, καθώς και για την προστασία θυμάτων και μαρτύρων του εγκληματικού φαινομένου.

Η ΕΛ.ΑΣ. έχει από το 2002 μέχρι σήμερα, ως πρωταρχικό μέλημα στην πολιτική Δημόσιας Τάξης και Ασφάλειας, την αντιμετώπιση του φαινομένου.

Σε στρατηγικό επίπεδο, λειτουργούν, Ομάδες με διυπουργική και διεπιστημονική σύνθεση (**ΟΚΕΑ – ΟΔΕΣΑΠ, Ομάδα Καταπολέμησης εμπορίας Ανθρώπων – Ομάδα Διοίκησης Έργου για τη Χάραξη Αντεγκληματικής Πολιτικής**).

Σε επιχειρησιακό επίπεδο, λειτουργούν, Υπηρεσίες και Ομάδες Καταπολέμησης Εμπορίας Ανθρώπων σε όλη την επικράτεια:

- Επιτελικό επίπεδο: Ομάδα Antitrafficking στην ΔΔΑ/ΑΕΑ (Διεύθυνση Δημόσιας Ασφάλειας/ Αρχηγείο Ελληνικής Αστυνομίας).
- Επιχειρησιακό – Περιφερειακό επίπεδο: Δεκατέσσερις Ομάδες Antitrafficking, οι οποίες καλύπτουν όλη τη χώρα και δύο Τμήματα Καταπολέμησης Εμπορίας ανθρώπων στις Υποδιευθύνσεις Αντιμετώπισης Οργανωμένου Εγκλήματος των Διευθύνσεων Ασφάλειας Αττικής–Θεσσαλονίκης, αντίστοιχα.

Σε διασυνοριακό επίπεδο, για την αντιμετώπιση του φαινομένου, η ΕΛ.ΑΣ., συνεργάζεται με Διεθνείς και Ευρωπαϊκούς Αστυνομικούς Οργανισμούς και Υπηρεσίες (Δρούγα, Παπαδοπούλου, 2008).

Σχέδιο δράσης "ΙΛΑΕΙΡΑ"

Το σχέδιο «ΙΛΑΕΙΡΑ» συνιστά μια πρωτοποριακή προσπάθεια του Υπουργείου Προστασίας του Πολίτη και της Ελληνικής Αστυνομίας. Ανακοινώθηκε για πρώτη φορά από τον Έλληνα Υπουργό πρώην Υπουργείου Δημόσιας Τάξεως στο Συμβούλιο Υπουργών Δικαιοσύνης της Ε.Ε. που συνεδρίασε στο Λουξεμβούργο την 27 και 28/4/2006 και επαναπροτάθηκε στις συνεδριάσεις την 01 και 02/06/2006, αντίστοιχα. Ο Αντιπρόεδρος της Ε.Ε. για θέματα Δικαιοσύνης και Εσωτερικών κ. Franco Frattini, έθεσε υπό την αιγίδα του, το σχέδιο και συμφώνησε για τη συγχρηματοδότησή του. Στην πρωτοβουλία της Ελλάδας, ανταποκρίθηκαν είκοσι μια χώρες και τέσσερις ευρωπαϊκοί– διεθνείς Οργανισμοί (Europol, Interpol, Eurojuxt, Frontex). Το σχέδιο παρουσιάστηκε επίσημα την 07-08/12/2006, στην Αθήνα, με τη συμμετοχή υψηλών αξιωματούχων, συνεργαζόμενων χωρών–οργανισμών σε διεθνές επίπεδο και εμπλεκόμενων υπουργείων, φορέων και Μ.Κ.Ο., σε εθνικό επίπεδο (www.astynomia.gr).

Το σχέδιο «ΙΛΑΕΙΡΑ» είναι μία οργανωμένη επιχειρησιακή δράση, για την αντιμετώπιση και καταπολέμηση της εμπορίας γυναικών και ανηλίκων με σκοπό την οικονομική εκμετάλλευση της γενετήσιας ζωής και επιδίωξη της είναι η ουσιαστική, συντονισμένη και αποτελεσματική δράση όλων των εμπλεκόμενων φορέων, καθότι η αποσπασματική δράση τους δεν επαρκεί για την αντιμετώπιση αυτού του διεθνικού φαινομένου (Δρούγα, Παπαδοπούλου, 2008).

Διυπηρεσιακό-Επιχειρησιακό Προσχέδιο της Δράσης «ΙΛΑΕΙΡΑ» στάλθηκε σε όλες τις Αστυνομικές Υπηρεσίες και στους συναρμόδιους φορείς της χώρας για ενημέρωση και εφαρμογή (www.astynomia.gr & Δρούγα, Παπαδοπούλου, 2008). Το σχέδιο «ΙΛΑΕΙΡΑ» αναπτύσσεται σε δύο (2) επίπεδα, σε διασυνοριακό και σε εθνικό (για την Ελλάδα) (www.astynomia.gr).

Σε εθνικό επίπεδο, πραγματοποιήθηκε άσκηση επί Χάρτου στην Κομοτηνή στις 16-17/4/2007 με την συμμετοχή όλων των εμπλεκόμενων φορέων και σε Διεθνές επίπεδο πραγματοποιήθηκαν δύο συναντήσεις εμπειρογνομόνων των συμμετεχουσών χωρών στην Αθήνα στις 7-8/12/2006 και 30-31/5/2007 για την επεξεργασία κειμένου, το οποίο θα αποτελέσει το Σχέδιο για την Διασυνοριακή συνεργασία των Αστυνομικών- Δικαστικών Αρχών, για ενιαία δράση (www.astynomia.gr). Το διασυνοριακό επίπεδο ακολουθεί μια συγκεκριμένη μεθοδολογία σχεδιασμού, που περιλαμβάνει:

- § Συνεργασία-κοινός σχεδιασμός, από ομάδα εμπειρογνομόνων συμμετεχουσών χωρών/ οργανισμών.
- § Δοκιμασία σχεδιασμού μέσα από ασκήσεις με τη συμμετοχή στελεχών στρατηγικού και επιχειρησιακού επιπέδου, βάσει σεναρίων.
- § Αποτίμηση ασκήσεων – ενσωμάτωση συμπερασμάτων στο σχεδιασμό.
- § Εφαρμογή τελικού σχεδίου, ως μοντέλο διασυνοριακής συνεργασίας σε υποθέσεις οργανωμένων δικτύων εμπορίας ανθρώπων μεταξύ Ε.Ε. και τρίτων χωρών Ν.Α. Ευρώπης.
- § Αποτίμηση επιχειρησιακών αποτελεσμάτων και παρουσίασή τους στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή, κατόπιν καθοδήγησης κ. Franco Frattini (www.astynomia.gr).

Μετά την ολοκλήρωση συναντήσεων εκπροσώπων όλων των συμμετεχουσών χωρών και άλλων φορέων συγκροτήθηκε Ομάδα Αξιωματικών Εμπειρογνομόνων, η οποία διαμόρφωσε τα ακόλουθα κείμενα:

- § «Σχέδιο Διυπηρεσιακής - Επιχειρησιακής Δράσης σε Εθνικό επίπεδο για την αντιμετώπιση και καταπολέμηση της οικονομικής εκμετάλλευσης της γενετήσιας ζωής γυναικών και ανηλίκων «ΙΛΑΕΙΡΑ».
- § «Μνημόνιο Αστυνομικών Ενεργειών και Βέλτιστων Πρακτικών για τον χειρισμό υποθέσεων Εμπορίας Ανθρώπων. (Μόνο για Αστυνομική χρήση)».
- § «Πρωτοβουλία Anti-trafficking «ΙΛΑΕΙΡΑ» Ρυθμίσεις και Διαδικασίες Διασυνοριακής Αστυνομικής Συνεργασίας» (www.astynomia.gr & Δρούγα, Παπαδοπούλου, 2008)

Τα προαναφερόμενα κείμενα εκδόθηκαν σε μορφή εγχειριδίου και απεστάλησαν στις Υπηρεσίες της Ελληνικής Αστυνομίας για ενημέρωση και εφαρμογή από τους αστυνομικούς, ενώ το Σχέδιο Διασυνοριακής Αστυνομικής Συνεργασίας απεστάλη σε όλες τις Αστυνομίες

των χωρών που συμμετείχαν καθώς και στους Διεθνείς Αστυνομικούς Οργανισμούς και τέλος το Εθνικό Σχέδιο Διϋπηρεσιακής Δράσης απεστάλη στα συναρμόδια Υπουργεία, φορείς και Μ.Κ.Ο για εφαρμογή (www.astynomia.gr).

Με βάση τα προαναφερόμενα εγχειρίδια και τις ειδικές οδηγίες και κατευθύνσεις, δόθηκαν με εγκύκλιες διαταγές στις επιχειρησιακές υπηρεσίες, υπό το συντονισμό του Αρχηγείου και την προσωπική καθοδήγηση των Γενικών Αστυνομικών Διευθυντών της χώρας, οργανώθηκαν ταυτόχρονα σε εθνικό επίπεδο το Α΄ δεκαήμερο του Δεκεμβρίου 2008, ειδικές επιχειρησιακές δράσεις, αιφνιδιαστικές και στοχευμένες στην εξάρθρωση οργανωμένων κυκλωμάτων εμπορίας ανθρώπων. Στο πλαίσιο των δράσεων αυτών κατηγορήθηκαν 66 άτομα, εκ των οποίων 44 συνελήφθησαν και 22 αναζητούνται, παρασχέθηκε αρωγή σε 6 γυναίκες θύματα εμπορίας ανθρώπων σε συνεργασία με Μ.Κ.Ο, ενώ πληροφορίες που συγκεντρώθηκαν διερευνώνται σε βάθος και σε συνεργασία με Αστυνομίες άλλων χωρών.

Την 28/1/2009 έως και 1/2/2009, σχεδιάστηκαν και πραγματοποιήθηκαν αντίστοιχες επιχειρησιακές δράσεις για την εξάρθρωση οργανωμένων κυκλωμάτων εμπορίας ανθρώπων, κατά την διάρκεια των οποίων συνελήφθησαν 117 άτομα, σχηματίστηκε δικογραφία σε βάρος εικοσιένα ατόμων ενώ παρασχέθηκε αρωγή σε επτά γυναίκες, θύματα εμπορίας ανθρώπων, μεταξύ των οποίων και μία ανήλικη, σε συνεργασία με εισαγγελικές αρχές και Μ.Κ.Ο. (www.astynomia.gr & Δρούγα, Παπαδοπούλου, 2008)

Ε) Υπουργείο Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας

Το Υπουργείο Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας συμμετέχει στην αντιμετώπιση και καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων ως εξής:

Στα πλαίσια της Κοινοτικής Πρωτοβουλίας EQUAL, πραγματοποιούνται και προγραμματίζονται από αναπτυξιακές συμπράξεις δράσεις που στοχεύουν στην ολοκληρωμένη αντιμετώπιση του φαινομένου:

- Το πρώτο Έργο φέρει το διακριτικό τίτλο «**ΑΣΠΙΔΑ**» (Αναπτυξιακή Σύμπραξη για την Προώθηση Ίσων Δικαιωμάτων για τα Διακινούμενα Άτομα) και αφορά στην υλοποίηση δράσεων πανελλαδικής εμβέλειας. Περιλαμβάνει δράσεις θεραπευτικού χαρακτήρα του φαινομένου, με σκοπό την καταπολέμηση αυτού. Πιο συγκεκριμένα, οι προβλεπόμενες δράσεις εξελίσσονται ως εξής:
  - Η διενέργεια ερευνών για την αποτύπωση των αναγκών της ομάδας - στόχου σχετικά με την «ανίχνευση των στάσεων και διαθέσεων του γενικού πληθυσμού απέναντι στα διακινούμενα άτομα και το φαινόμενο της εμπορίας ανθρώπων».

- Η ολοκλήρωση πιλοτικής έρευνας στην Αθήνα η οποία συνεχίζεται σε επιλεγμένο δείγμα στις Περιφέρειες Αττικής, Μακεδονίας και Ηπείρου.
- Η έκδοση Πολύγλωσσου οδηγού Δικαιωμάτων και Υπηρεσιών για την ενημέρωση και καθοδήγηση θυμάτων εμπορίας ανθρώπων σε διαφορετικές γλώσσες.
- Το Εγχειρίδιο για την αντικειμενική προβολή θεμάτων σχετικά με την εμπορία ανθρώπων από τα Μέσα Ενημέρωσης είναι στη διαδικασία σύνταξης.
- Το Δίκτυο Εθελοντών για την Καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων και την Υποστήριξη διακινούμενων ατόμων.
- Το δεύτερο έργο, «**ΝΟΣΤΟΣ**», συντονίζεται από τη Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Θεσσαλονίκης και τοποθετείται γεωγραφικά στη Βόρεια Ελλάδα.
  - Το έργο εκκινείται με δράσεις καταγραφής και δημοσιοποίησης της εμπορίας ανθρώπων ως κοινωνικού φαινομένου, καθώς και εντοπισμού της ομάδας στόχου και σύνδεσής της με τις άλλες ευπαθείς κοινωνικά ομάδες της χώρας μας.
  - Κομβική δράση της Σύμπραξης είναι η Ίδρυση και η λειτουργία Κεντρικού Φιλοξενείου θυμάτων εμπορίας ανθρώπων στη Θεσσαλονίκη και τριών Διαμετακομιστικών σταθμών στο Κιλκίς, τις Σέρρες και τη Δράμα συνδεδεμένων με τα τοπικά αστυνομικά τμήματα (Άρσις, 2006).

Z) Υπουργείο Παιδείας Διά Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων

Το Υ.Π.Ε.Π.Θ. προτίθεται να προωθήσει την ενημέρωση της εκπαιδευτικής κοινότητας για το φαινόμενο της εμπορίας ανθρώπων. Για το σκοπό αυτό, προετοιμάζει ενημερωτικό υλικό που πρόκειται να αποτελέσει τη βάση για τη διάχυση της πληροφόρησης της εκπαιδευτικής κοινότητας μέσω σχετικών εγκυκλίων, καθώς και μέσω του διαδικτυακού κόμβου του Υ.Π.Ε.Π.Θ. και της εκπαιδευτικής πύλης.

H) Υπουργείο Εξωτερικών

Οι δράσεις του ΥΠ.ΕΞ. καλύπτουν όλο το φάσμα της καταπολέμησης της εμπορίας ανθρώπων (πρόληψη, Προστασία και Καταστολή). Περιλαμβάνουν προγράμματα αναγνώρισης και παραπομπής των θυμάτων, λειτουργία ξενώνων φιλοξενίας και ψυχοκοινωνικής υποστήριξης, νομική και διοικητική υποστήριξη, εθελοντικό επαναπατρισμό, δράσεις στις χώρες προέλευσης, εκστρατείες ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης του κοινού και προγράμματα επιμόρφωσης των συναρμόδιων κρατικών φορέων (Άρσις, 2006).

Θ) Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών

Το Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών (ΥΠ.ΟΙ.Ο.) δεν συμμετέχει με δράσεις του στη διαδικασία καταπολέμησης της εμπορίας ανθρώπων αλλά χρηματοδοτεί προγράμματα κατά της παράνομης διακίνησης και εμπορίας ανθρώπων, καθώς και της στήριξης των θυμάτων του εγκλήματος αυτού, που σχεδιάζονται και εκτελούνται από τα καθ' ύλην αρμόδια Υπουργεία.

Το ΥΠ.ΟΙ.Ο. χρηματοδοτεί τα προγράμματα αυτά από τον τακτικό προϋπολογισμό δημοσίων επενδύσεων, με εθνικούς πόρους ή με πόρους που προέρχονται από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Οι σχετικές πιστώσεις εγγράφονται στον προϋπολογισμό κάθε Υπουργείου ή στον προϋπολογισμό εποπτευόμενων φορέων, ύστερα από πρόταση του αρμόδιου Υπουργείου και σύμφωνα με τις διαδικασίες που προβλέπονται για την κατάρτιση του κρατικού προϋπολογισμού (Άρσις, 2006).

Ι) Υπουργείο Εμπορικής Ναυτιλίας, Αιγαίου και Νησιωτικής Πολιτικής

Το Λιμενικό Σώμα (Λ.Σ.), υπαγόμενο στο Υπουργείο Εμπορικής Ναυτιλίας, Αιγαίου και Νησιωτικής Πολιτικής (Υ.Ε.Ν.Α. ΚΑΙ Ν.Π.), είναι ένα στρατιωτικώς συντεταγμένο – αστυνομικό σώμα, με αποστολή και έργο την εφαρμογή του νόμου, καθώς και την πρόληψη και καταστολή κάθε εγκληματικής δραστηριότητας, στις περιοχές αρμοδιότητάς του (χωρική θάλασσα – πλοία, λιμένες – λιμενικές εγκαταστάσεις και ακτογραμμή).

Ένα από τα αντικείμενα ιδιαίτερου ενδιαφέροντος αποτελεί η λαθρομετανάστευση, που ως φαινόμενο και τομέας εγκληματικότητας, μπορεί να συνδέεται άμεσα ή έμμεσα και με την εμπορία ανθρώπων. Μέχρι σήμερα, δεν έχουν καταγραφεί επισήμως περιστατικά εμπορίας ανθρώπων σε χώρους αρμοδιότητας Λ.Σ., πλην μίας περιπτώσεως. Σε σοβαρά περιστατικά λαθρομετανάστευσης, στα οποία ενδέχεται να σχετίζονται και με τις περιπτώσεις εμπορίας ανθρώπων, ειδικά κλιμάκια της Διεύθυνσης Ασφάλειας του Υ.Ε.Ν.Α. και Ν.Π. συνδράμουν τις Λιμενικές Αρχές που επιλαμβάνονται των εν λόγω συμβάντων.

6.3 Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (ΜΚΟ)

Οι Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις συνεργάζονται με τις Υπηρεσίες της Ελληνικής Αστυνομίας σε θέματα παροχής αρωγής και προστασίας των θυμάτων εμπορίας ανθρώπων, κυρίως με τη συνδρομή ειδικών επιστημόνων (ψυχολόγων, κοινωνιολόγων κ.λπ.). Αυτές είναι οι πιο παρακάτω:

Ø Άρσις – Κοινωνική Αλληλεγγύη

Η ΑΡΣΙΣ είναι μια ελληνική μη κυβερνητική οργάνωση που ιδρύθηκε το 1992 και αποσκοπεί στην υποστήριξη παιδιών και νέων που αντιμετωπίζουν κοινωνικό αποκλεισμό και περιθωριοποίηση και στην προώθηση των δικαιωμάτων παιδιών και νέων. Αντιδρώντας στο φαινόμενο των παιδιών του δρόμου στην Ελλάδα η ΑΡΣΙΣ ανέπτυξε δράσεις κατά της εμπορίας παιδιών από το 1998. Από το 2002 η ΑΡΣΙΣ συνεργάζεται με την Terre des hommes στην Ελλάδα για την υλοποίηση του προγράμματος TACT. Το Νοέμβριο του 2005 η ΑΡΣΙΣ ξεκίνησε τη δράση της και στους δρόμους των Τιράνων (Άρσις, 2006).

Η «ΑΡΣΙΣ» όπως αναφέρθηκε, είναι εξειδικευμένη στην κοινωνική υποστήριξη των νέων και στην προάσπιση των νεανικών δικαιωμάτων. Αποστολή της είναι η ανάληψη δράσεων με στόχο την πρόληψη και καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού των νέων, με έμφαση στις ηλικίες 15 έως 21 ετών. Σ' αυτό το πλαίσιο αναπτύσσει πρότυπες μεθόδους και εργαλεία υποστήριξης των νέων, δημιουργεί και συμμετέχει σε δίκτυα εθελοντισμού και κοινωνικής αλληλεγγύης, συνεργάζεται με ιδιωτικούς και δημόσιους φορείς στην Ελλάδα και το εξωτερικό και προωθεί θεσμικές προτάσεις που αφορούν τη βελτίωση της κοινωνικής πολιτικής για τους νέους (Άρσις, 2006).

Η «ΑΡΣΙΣ», προτείνει την προώθηση της κοινωνικής συνεργασίας και την ανάδειξη της προσωπικής αξίας των νέων. Η οργάνωση, συσπειρώνει και κινητοποιεί στελεχιακό και εθελοντικό ανθρώπινο δυναμικό και λειτουργεί με τις αρχές της συλλογικότητας και της κοινωνικής αλληλεγγύης, της δημοκρατίας και του αμοιβαίου σεβασμού. Στις παρεχόμενες υπηρεσίες εντάσσεται:

- Ψυχολογική και κοινωνική υποστήριξη θυμάτων.
- Νομική υποστήριξη.
- Προγράμματα επαναπατρισμού στην Αλβανία.
- Μετάφραση στα Αλβανικά.
- Έρευνα, καταγραφή, δικτύωση με τις ΜΚΟ χωρών προέλευσης (Δρούγα, Παπαδοπούλου, 2008).

Ø Αλληλεγγύη

Η «ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗ» είναι Μη Κυβερνητική Οργάνωση της Εκκλησίας της Ελλάδας. Υλοποιεί αναπτυξιακό και ανθρωπιστικό έργο στην Ελλάδα και σε ολόκληρο τον κόσμο, συμβάλλοντας έτσι στη δημιουργία μιας νέας αντίληψης για τον ανθρωπισμό. Σε διεθνές επίπεδο, με συνεχείς αποστολές σε δεκάδες χώρες του κόσμου, παρεμβαίνει όπου υπάρχει ανάγκη, στηρίζοντας τους ανθρώπους που χρήζουν συμπαράστασης. Σε εθνικό επίπεδο, η

«ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗ», συμβάλλει στην καταπολέμηση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού (Αρσις, 2006).

Τμήμα του απολογισμού της εθνικής αυτής δράσης της, είναι ο ξενώνας «**ΣΤΟΡΓΗ**», για τις κακοποιημένες γυναίκες και τα παιδιά. Ο ξενώνας αυτός είναι αποτέλεσμα της συνεργασίας της ΜΚΟ «ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗ» και της Υπηρεσίας Διεθνούς Αναπτυξιακής Συνεργασίας (ΥΔΑΣ) του Υπουργείου Εξωτερικών και αποτελεί ένα καταφύγιο που προσφέρει φροντίδα, περίθαλψη, ιατρική και νομική κάλυψη στα θύματα της παράνομης εμπορίας και της οικογενειακής βίας. Στον εν λόγω ξενώνα παρέχεται διαμονή σε εξοπλισμένους χώρους, διατροφή, καθώς και ψυχολογική υποστήριξη και ιατροφαρμακευτική περίθαλψη. Η μέγιστη διάρκεια παραμονής των φιλοξενούμενων, δεν υπερβαίνει το διάστημα των τριών μηνών (Δρούγα, Παπαδοπούλου, 2008).

Ø Κέντρο Αποκατάστασης Θυμάτων Βασανιστηρίων και άλλων Μορφών Κακομεταχείρισης (Κ.Α.Θ.Β.)

Το Κ.Α.Θ.Β. έχει έδρα στη Θεσσαλονίκη. Από το Σεπτέμβριο του 2003, οπότε και δημοσιεύτηκε το προεδρικό διάταγμα 233/2003 (ΦΕΚ 204/Α'/2003) για την αρωγή των θυμάτων εμπορίας, το Κ.Α.Θ.Β. Θεσσαλονίκης, προσέφερε στα πλαίσια του προγράμματος **ΤΟΞΟ**, που χρηματοδοτείται από την Υ.Δ.Α.Σ. (Υπηρεσία Διεθνούς Αναπτυξιακής Συνεργασίας) – Υπουργείο Εξωτερικών, υπηρεσίες υποστήριξης σε γυναίκες θύματα που προέρχονται από Μολδαβία, Βουλγαρία, Ρουμανία, Ουζμπεκιστάν, Ουκρανία, Λιθουανία και Ρωσία. Οι υπηρεσίες που προσφέρει το Κ.Α.Θ.Β. στα θύματα, είναι οι ακόλουθες:

- § Φιλοξενία.
- § Ενημέρωση για τις υπηρεσίες του Κ.Α.Θ.Β. και τα δικαιώματά τους.
- § Ψυχολογική και κοινωνική υποστήριξη.
- § Παροχή ιατρικών υπηρεσιών.
- § Νομική στήριξη.
- § Παραπομπή σε δομές φιλοξενίας.
- § Συμβολή στον ασφαλή επαναπατρισμό του θύματος.
- § Παραπομπή σε οργανώσεις στη χώρα προέλευσης για την επιτυχή κοινωνική ένταξη, μετά τον επαναπατρισμό.

Στο Κ.Α.Θ.Β. υπάρχει δυνατότητα για φιλοξενία επτά έως δέκα θυμάτων. Στόχος, είναι η ασφαλής φιλοξενία των θυμάτων, η παροχή άμεσης ιατρικής και ψυχολογικής τους στήριξης και νομικής συμβουλευτικής, καθώς και η οργανωμένη παραπομπή των θυμάτων σε

κατάλληλες μόνιμες δομές που λειτουργούν σε άλλες πόλεις ή ο ασφαλής επαναπατρισμός τους, όποτε υπάρχει σχετικό αίτημα (Δρούγα, Παπαδοπούλου, 2008).

Ø Κέντρο Έρευνας και Υποστήριξης Θυμάτων Κακοποίησης και Κοινωνικού Αποκλεισμού (Ε.Κ.Υ.Θ.Κ.Κ.Α.)

Ο ξενώνας φιλοξενίας θυμάτων trafficking του Ε.Κ.Υ.Θ.Κ.Κ.Α. παρέχει φιλοξενία, κοινωνική αρωγή (έκδοση ταξιδιωτικών εγγράφων, αδειών διαμονής κ.λπ.), ψυχολογική υποστήριξη (με επαναλαμβανόμενες συνεδρίες), νομική συμβουλή και ιατρική περίθαλψη. Ανάλογα με το αίτημά τους, τα θύματα είτε επαναπατρίζονται (με τη συνδρομή του Διεθνούς Οργανισμού Μετανάστευσης), είτε παραμένουν στη χώρα μας. Στη δεύτερη περίπτωση, τα θύματα παρακολουθούν μαθήματα εκμάθησης ελληνικής γλώσσας, ενώ με τη βοήθεια του προσωπικού του ξενώνα, αναζητούν εργασία. Ο ξενώνας φιλοξενίας θυμάτων του Ε.Κ.Υ.Θ.Κ.Κ.Α., δέχεται θύματα τα οποία παραπέμπονται από διάφορα μέρη της Ελλάδας, είτε από τις κατά τόπους Εισαγγελίες, είτε από άλλες Μ.Κ.Ο. με τις οποίες συνεργάζονται (Δρούγα, Παπαδοπούλου, 2008).

Ø Διεθνής Ένωση Αστυνομικών (I.P.A.)

Η Διεθνής Ένωση Αστυνομικών, είναι κοινωνική και πολιτιστική οργάνωση, η μεγαλύτερη Μ.Κ.Ο. στην Ελλάδα. Έχει μέλη Αστυνομικούς, σε 56 κράτη σε όλο τον κόσμο. Δραστηριοποιείται στην αρωγή θυμάτων μετά από αίτημα Μ.Κ.Ο. για παροχή βοήθειας, προστασίας και μεταφοράς των θυμάτων για παράστασή τους σε δικαστήρια, ξενώνες παροχής βοήθειας και νοσοκομεία (www.astynomia.gr).

Το Ελληνικό Τμήμα Διεθνούς Ένωσης Αστυνομικών, δραστηριοποιείται έντονα στον τομέα ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης για το φαινόμενο της εμπορίας ανθρώπων, συμβάλλει αποφασιστικά στην προβολή του κοινωνικού προσώπου του Αστυνομικού και αναδεικνύει τη συμβολή και δυναμική της Ελληνικής Αστυνομίας στη μάχη κατά του οργανωμένου εγκλήματος και ειδικά στη μάχη κατά της παράνομης διακίνησης ανθρώπων (www.astynomia.gr).

Συνεργάζεται με τις Αστυνομικές Αρχές και ειδικότερα με τις Υπηρεσίες καταπολέμησης εμπορίας ανθρώπων. Η συνεργασία αυτή σε αρκετές περιπτώσεις υπήρξε πρωτοπόρα σε επίπεδο πρόληψης, ανταλλαγής πληροφοριών, συνοδείας θυμάτων και άλλων πολυεπίπεδων ενεργειών και δραστηριοτήτων της υφιστάμενης νομοθεσίας, των διαταγών και συμφωνιών με τα αρμόδια Υπουργεία (www.astynomia.gr).

Ø Κέντρο Προάσπισης Ανθρώπινων Δικαιωμάτων (Κ.Ε.Π.Α.Δ.).

Ιδρύθηκε από άτομα με γνώσεις και εμπειρία στον τομέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, με σκοπό την προαγωγή και την προστασία των ατομικών, πολιτικών, οικονομικών, κοινωνικών και πολιτιστικών δικαιωμάτων του ανθρώπου, των θεμελιωδών ελευθεριών και δημοκρατικών αρχών, στην Ελλάδα και την ευρύτερη περιοχή. Στους στόχους του Κέντρου περιλαμβάνεται η ενημέρωση, η εκπαίδευση, η διαμόρφωση της κοινωνικής συνείδησης καθώς και η κινητοποίηση για τη βελτίωση της κατάστασης ως προς την εφαρμογή των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Στόχος του Κέντρου είναι επίσης η παροχή βοήθειας σε άτομα που ανήκουν σε ευάλωτες κοινωνικές ομάδες (Άρσις, 2006).

Οι δραστηριότητες του Κέντρου αφορούν:

- § Διοργάνωση συνεδρίων και εκπαιδευτικών προγραμμάτων, σε θέματα όπως ανθρώπινα δικαιώματα, ρατσισμός, ισότητα των δύο φύλων, εμπορία ανθρώπων κ.ά.
- § Ίδρυση του Περιφερειακού δικτύου **ΑΡΙΑΔΝΗ**³, για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων στην Ν.Α. και Ν. Ευρώπη, μέσα από τη συνεργασία των χωρών προέλευσης και προορισμού των θυμάτων.
- § Εταιρική συμμετοχή του προγράμματος «**ΑΣΠΙΔΑ: Καταπολεμώντας την Εκμετάλλευση – Δημιουργώντας Προοπτικές**», που αποβλέπει στην καταπολέμηση των διακρίσεων στις οποίες υπόκεινται τα θύματα της εμπορίας ανθρώπων.
- § Παροχή βοήθειας (νομικής και ψυχολογικής), σε άτομα που ανήκουν σε ευάλωτες κοινωνικές ομάδες, τα θύματα βίας, κακοποίησης και εκμετάλλευσης, συμπεριλαμβανομένων και των θυμάτων σωματεμπορίας, καθώς και μετανάστες, πρόσφυγες, άτομα με ειδικές ανάγκες, κ.λπ.
- § Διενέργεια ερευνών και συνεργασία με τις αρμόδιες αρχές για τη λήψη μέτρων, όταν διαπιστώνονται παραβιάσεις των δικαιωμάτων του ανθρώπου στην Ελλάδα (Άρσις, 2006).

Ø Ελληνικό Συμβούλιο για τους πρόσφυγες (Ε.Σ.Π.)

Το Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες (ΕΣΠ) είναι Ελληνική, Μη Κυβερνητική Οργάνωση, που ιδρύθηκε το 1989 για να υποστηρίξει τους πρόσφυγες και τους αιτούντες άσυλο στην Ελλάδα. Μέσα από ποικίλες ψυχοκοινωνικές και νομικές υπηρεσίες, τους βοηθά

---

³ Στις 9 Ιουνίου 2005 ιδρύθηκε επισήμως το Περιφερειακό Δίκτυο ΑΡΙΑΔΝΗ για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων στην περιοχή της ΝΑ και Α. Ευρώπης, μέσα από την συνεργασία μεταξύ χωρών προέλευσης, διέλευσης και προορισμού των θυμάτων εμπορίας ανθρώπων. Τα μέλη του Δικτύου είναι 17 ΜΚΟ από 11 χώρες (Αλβανία, Βοσνία & Ερζεγοβίνη, Βουλγαρία, Ελλάδα, Κροατία, Μαυροβούνιο, Μολδαβία, Ουκρανία, ΠΓΔΜ, Ρουμανία, Ρωσία, Σερβία (και Κόσοβο) και Τουρκία).

να ενταχθούν αρμονικά στην Ελλάδα (Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες (Ε.Σ.Π., 2007). Αποστολή του είναι:

- Η αντιμετώπιση των πρώτων αναγκών των νεοαφιχθέντων αιτούντων άσυλο(ένδυση, τροφή και στέγη).
- Η πραγματοποίηση αποστολών από τους νομικούς του Ε.Σ.Π. σε σημεία εισόδου προσφύγων, οι οποίοι με τη βοήθεια διερμηνέων, βοηθούν τις Ελληνικές Αρχές κατά την καταγραφή των αιτημάτων ασύλου και ενημερώνουν τους αιτούντες άσυλο, σχετικά με τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις τους.
- Η παροχή νομικής συμβουλευτικής σε αιτούντες άσυλο, συμμετοχή με εκπροσώπους του στη Δευτεροβάθμια Επιτροπή Γνωμοδότησης και προσφυγή στο Συμβούλιο Επικρατείας όταν κρίνεται αναγκαίο.
- Η κοινωνική στήριξη και συνδρομή προς τους αιτούντες άσυλο και τους πρόσφυγες, με τις υπηρεσίες που διαθέτει για υποδοχή, ψυχοκοινωνική συμβουλευτική και αρωγή, επαγγελματικό προσανατολισμό και ένταξη στην αγορά εργασίας.
- Η στήριξη των προσφύγων στην προσπάθειά τους να ενταχθούν στην ελληνική κοινωνία. Ειδικευμένο προσωπικό και εθελοντές στηρίζουν, προσανατολίζουν και εκπαιδεύουν τους πρόσφυγες με τέτοιο τρόπο, ώστε να αναπτύξουν τις ικανότητές τους να βρουν εργασία και να κατορθώσουν να αυτοσυντηρηθούν το ταχύτερο δυνατόν (Άρσις, 2006).

Ø Κλίμακα

Η «Κλίμακα», με την υποστήριξη της Υπηρεσίας Διεθνούς Αναπτυξιακής Συνεργασίας (Υ.Δ.Α.Σ.) του Υπουργείου Εξωτερικών, υλοποιεί ένα πρόγραμμα στήριξης αλλοδαπών γυναικών θυμάτων βίας και trafficking μέσω της δραστηριότητας ενός καταφυγίου. Το καταφύγιο προσφέρει τις παρακάτω υπηρεσίες:

- § Ιατρική παρακολούθηση.
- § Ψυχιατρική παρακολούθηση.
- § Αξιολόγηση και παρακολούθηση εξωτερικών περιστατικών.
- § Ψυχολογική αξιολόγηση και υποστήριξη.
- § Εκπαίδευση εθελοντών.
- § Ομάδα παρακολούθησης νοσοκομειακών περιστατικών.
- § Διατροφή.
- § Νομική αρωγή.
- § Εκμάθηση Ελληνικών.
- § Εργαστηριακή αποκατάσταση.

Στέγη στο καταφύγιο «Χλόη» μπορούν να βρουν γυναίκες θύματα εμπορίας ανθρώπων, συστηματικής κακοποίησης, ενδοοικογενειακής βίας, βασανιστηρίων και θύματα πολεμικών συγκρούσεων, μαζί με τα παιδιά τους. Δεδομένου της ειδίκευσης και πολύχρονης εμπειρίας του φορέα, η ψυχολογική και ψυχιατρική στήριξη, κατέχει κεντρικό ρόλο στην αποκατάσταση των γυναικών. Μέσα σ' ένα πλαίσιο εξατομικευμένης παρέμβασης, προωθείται η επεξεργασία των άμεσων δυσκολιών και συμπτωμάτων, καθώς και των τραυματογόνων εμπειριών του παρελθόντος και δίνεται βαρύτητα στην ανάπτυξη κοινωνικών δεξιοτήτων. Στόχος των υπηρεσιών, είναι η ενδυνάμωση των φιλοξενούμενων γυναικών, η καλύτερη δυνατή προσαρμογή τους, καθώς και η διατήρηση της συνέχειας στην ατομική και πολιτισμική της ταυτότητα. Λαμβάνοντας υπόψη την αξία της ολιστικής παρέμβασης για την επίτευξη του στόχου, πραγματοποιούνται δράσεις ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης του ευρύτερου κοινωνικού συνόλου (Δρούγα, Παπαδοπούλου, 2008).

Ø Διεθνής Εταιρεία Στήριξης Οικογένειας «Φροντίδα» (Δ.Ε.Σ.Ο.)

Η Διεθνής Εταιρεία Στήριξης Οικογένειας – ΦΡΟΝΤΙΔΑ (Δ.Ε.Σ.Ο.), δημιουργήθηκε με σκοπό την ρεαλιστική αντιμετώπιση των προβλημάτων της σύγχρονης ελληνικής οικογένειας:

- § Ενδο-οικογενειακή βία.
- § Παράνομη διακίνηση και εκμετάλλευση ανθρώπων (εργασία, σεξουαλική εκμετάλλευση και εμπορία οργάνων).
- § Υπογεννητικότητα.
- § Επανένταξη κοινωνικώς απαξιωμένων ατόμων (ανύπαντρες μητέρες, νεαρά παραβατικά άτομα – αποφυλακισθέντα, εξαρτημένοι νέοι, περιθωριοποιημένα άτομα τρίτης ηλικίας κ.λπ.).

Οι παρεχόμενες υπηρεσίες στα θύματα της εμπορίας ανθρώπων είναι:

- § Φιλοξενία, ιατροφαρμακευτική, ψυχολογική και οικονομική στήριξη.
- § Εξερεύνηση και εξοπλισμός κατοικίας.
- § Επιμόρφωση και επαγγελματική αποκατάσταση (Δρούγα, Παπαδοπούλου, 2008).

Ø Κέντρο Έρευνας και Δράσης για την Ειρήνη (Κ.Ε.Δ.Ε.) – Πρόγραμμα STOP NOW

Το Κέντρο Έρευνας και Δράσης, ιδρύθηκε το 1988 και για σχεδόν 20 χρόνια το ΚΕΔΕ ανέπτυξε πρωτοβουλίες και δράσεις στην Ελλάδα και σε άλλες χώρες, με κορυφαία

δραστηριότητα την WINPEACE – Ειρηνευτική Πρωτοβουλία Γυναικών Ελλάδας, Τουρκίας, Κύπρου (Κ.Ε.Δ.Ε., 2010).

Κύριος στόχος του ΚΕΔΕ είναι η προώθηση ενός πολιτισμού ειρήνης και μη βίας, με εργαλείο την Εκπαίδευση για την Ειρήνη, μέσω της ενδυνάμωσης των γυναικών, των νέων και της κοινωνίας των πολιτών (Κ.Ε.Δ.Ε., 2010).

Το Κέντρο Έρευνας και Δράσης για την Ειρήνη (ΚΕΔΕ), είναι Μη Κυβερνητική Οργάνωση, η οποία με το Πρόγραμμα «STOP NOW» που έχει εκπονήσει, έχει ως κύριο στόχο:

- § Την καταπολέμηση και πρόληψη του φαινομένου του trafficking, τόσο στις χώρες προέλευσης όσο και στις χώρες προορισμού.
- § Την προστασία και την κοινωνική επανένταξη των θυμάτων.
- § Την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των θυμάτων.
- § Τη δικτύωση μεταξύ των φορέων που ασχολούνται με αυτό το φαινόμενο (Κέντρο Έρευνας και Δράσης για την Ειρήνη (Κ.Ε.Δ.Ε., 2010).

Οι κύριες δράσεις του ΚΕΔΕ είναι οι ακόλουθες:

- § Εκπόνηση και υλοποίηση προγραμμάτων και εκστρατειών ενημέρωσης, αφύπνισης και ευαισθητοποίησης της κοινής γνώμης με τηλεοπτικά και ραδιοφωνικά κοινωνικά μηνύματα, καταχωρήσεις στον έντυπο τύπο, ενημερωτικά φυλλάδια και ενημερωτικό υλικό.
- § Άσκηση πίεσης αναφορικά με το νομοθετικό πλαίσιο (τόσο για τη ψήφιση, όσο και για την εφαρμογή του).
- § Δημιουργία υποδομής για την αρωγή, υποστήριξη και κοινωνική επανένταξη των θυμάτων.
- § Δικτύωση με Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις, σε χώρες καταγωγής των θυμάτων για α) να εξασφαλιστούν οι κατάλληλοι και ασφαλείς όροι επαναπατριsmού και η ομαλή κοινωνικοποίηση για τα πρώην θύματα και β) δράσεις που εστιάζονται στην πρόληψη και ενημέρωση εν δυνάμει θυμάτων και συγκεκριμένων κοινωνικών και επαγγελματικών ομάδων.
- § Δικτύωση με Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις στην Ελλάδα.
- § Σεμινάρια, διαλέξεις και ομιλίες στην Ελλάδα και το εξωτερικό.
- § Παροχή συμβουλευτικής σε διάφορους φορείς και οργανώσεις στην Ελλάδα και το εξωτερικό.
- § Έρευνα πεδίου (Δρούγα, Παπαδοπούλου, 2008).

Ειδικότερα για την αντιμετώπιση του φαινομένου το ΚΕΔΕ με το πρόγραμμα STOPNOW (www.stop-trafficking.org), στόχευσε από το 2002 σε δράσεις για την αντιμετώπιση της παράνομης διακίνησης και εμπορίας γυναικών και παιδιών (trafficking) τόσο στην Ελλάδα όσο και σε χώρες προέλευσης των θυμάτων. Οι δράσεις του StopNow εστιάστηκαν σε εκστρατεία ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης, δικτύωση και συντονισμό μη κυβερνητικών οργανώσεων, αρμοδίων κυβερνητικών φορέων και διεθνών οργανισμών και στην άσκηση πίεσης για την εφαρμογή του νομοθετικού πλαισίου. Το πρόγραμμα έδωσε ιδιαίτερη έμφαση στην αρωγή και προστασία των θυμάτων. Το StopNow I διήρκεσε 24 μήνες, από 10.12.2002 έως 9.12.2004 και πραγματοποιήθηκε στην Αλβανία και Ουκρανία. Το πρόγραμμα StopNow II διήρκεσε 24 μήνες, από 1.10.2004 έως 30.09.2006 και πραγματοποιήθηκε στη Λευκορωσία και τη Μολδαβία. Το πρόγραμμα StopNow I και StopNow II, χρηματοδοτήθηκαν από την ΥΔΑΣ (Hellenic Aid), του υπουργείου Εξωτερικών (Κέντρο Έρευνας και Δράσης για την Ειρήνη (Κ.Ε.Δ.Ε., 2010).

Ø Το Χαμόγελο του Παιδιού

Ο σύλλογος «Το Χαμόγελο του Παιδιού» έχει ως σκοπό την κατοχύρωση, την προστασία και την προώθηση των δικαιωμάτων των παιδιών που διαμένουν στον Ελλαδικό χώρο, ανεξάρτητα από υπηκοότητα, καταγωγή και θρήσκευμα.

«Το Χαμόγελο του Παιδιού» έχει αναπτύξει δράση σχετική με τα παιδιά θύματα εμπορίας, μέσα από προγράμματα προσέγγισης παιδιών που εργάζονται στα φανάρια και μέσω προσέγγισης των παιδιών στους δρόμους (www.hamogelo.gr).

Συγκεκριμένα, σε ότι αφορά την παροχή στήριξης και προστασίας των παιδιών θυμάτων, ο σύλλογος δραστηριοποιείται ως εξής:

- § Τηλεφωνική Γραμμή Υποστήριξης Παιδιών SOS- 1056, με σκοπό την προστασία των παιδιών- θυμάτων κακοποίησης, οικονομικής εκμετάλλευσης, παράνομης διακίνησης και παραμέλησης. Η γραμμή λειτουργεί 24 ώρες και 7ημέρες την εβδομάδα, δίνοντας τη δυνατότητα επώνυμης ή ανώνυμης καταγγελίας σε παιδιά και ενήλικες.
- § Άμεση προσέγγιση των παιδιών και ανάπτυξης σχέσης εμπιστοσύνης, η οποία πραγματοποιείται από επιστημονικό προσωπικό του συλλόγου (κοινωνικό λειτουργό, παιδοψυχολόγο), το οποίο σε συνεργασία με τις Αστυνομικές και Εισαγγελικές αρχές παρεμβαίνει άμεσα στο σημείο όπου βρίσκεται το παιδί.
- § Απομάκρυνση των παιδιών από τα κυκλώματα εκμετάλλευσης και εμπορίας.
- § Παροχή ψυχολογικής υποστήριξης.
- § Αναζήτηση του οικογενειακού περιβάλλοντος, τόσο στην Ελλάδα όσο και στο εξωτερικό.

- § Στήριξη στις διαδικασίες για την επίτευξη επαναπατριsmού του παιδιού.
- § Επανεένταξη του παιδιού στην οικογένειά του.
- § Συνοδεία του ανηλίκου στην χώρα καταγωγής του και την οικογένειά του.
- § Προστατευμένη φροντίδα, με φιλοξενία στα σπίτια που διαθέτει ο σύλλογος.
- § Παροχή προστατευτικής φροντίδας σε παιδιά θύματα, τα οποία χρειάζεται να παραμείνουν ασυνόδευτα σε κλινικές νοσοκομείων, τόσο για την πραγματοποίηση απαραίτητων εξετάσεων, όσο για τη φύλαξή τους, έως ότου βρεθεί κατάλληλος για τη φιλοξενία τους. Η συγκεκριμένη υπηρεσία παρέχεται από εθελοντές κατάλληλα εκπαιδευμένους.

Για την επίτευξη των παραπάνω υπηρεσιών στήριξης των παιδιών – θυμάτων, ο σύλλογος έχει αναπτύξει συνεργασίες τόσο με ελληνικούς κρατικούς φορείς και Μ.Κ.Ο., όσο και με Μ.Κ.Ο. του εξωτερικού. Τέλος, ο Σύλλογος διαθέτει οχήματα επιτόπιας παρέμβασης, καθώς και υπερσύγχρονες κινητές μονάδες (ασθενοφόρα), στην Αθήνα και την επαρχία για την ασφαλή μεταφορά παιδιών και νεογνών (www.hamogelo.gr).

6.4 Διεθνείς φορείς

Ø Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης (Δ.Ο.Μ.)

Ο Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης (ΔΟΜ), είναι Διεθνής Διακρατικός Οργανισμός με έδρα τη Γενεύη. Η Ελλάδα είναι ιδρυτικό μέλος του Οργανισμού από το 1952, βάσει Σύμβασης που έχει υπογραφεί μεταξύ Ελληνικής Κυβέρνησης και ΔΟΜ. Ο ΔΟΜ σε συνεργασία με τις Κυβερνήσεις των Κρατών, υλοποιεί διάφορες δράσεις και προγράμματα με σκοπό τη συμπλήρωση εθνικών και διεθνικών προσπαθειών για την αποτελεσματική διαχείριση της μετανάστευσης και την ανταπόκριση, με ολοκληρωμένο και αποτελεσματικό τρόπο, τις μεταναστευτικές προκλήσεις («Καθημερινή», 23-7-2010).

Ειδικότερα, έχει σαν εντολή, την προώθηση της τακτικής και ανθρωπιστικής μετανάστευσης, την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των μεταναστών και τη συνεργασία με τα Κράτη-Μέλη, για την αντιμετώπιση των μεταναστευτικών προβλημάτων. Για να αντιμετωπίσει συνολικά όλη τη διαδικασία της παράνομης διακίνησης, ο ΔΟΜ δραστηριοποιείται στην πρόληψη, κυρίως στις χώρες προέλευσης, καθώς και στην παροχή αρωγής και προστασίας στα θύματα. Η αρωγή αυτή παρέχεται στις χώρες διέλευσης και προορισμού και συνεχίζεται, μετά την επιστροφή, στις χώρες προέλευσης των θυμάτων, μέσα από Υπηρεσίες επανεένταξης. Στο πλαίσιο της πρόληψης, οργανώνει σεμινάρια για την ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των τοπικών κοινωνιών, σχετικά με το θέμα της εμπορίας ανθρώπων και την ανταλλαγή εμπειριών. Σε χώρες προέλευσης, διεξάγει εθνικές εκστρατείες

ενημέρωσης, με στόχο τα πιθανά θύματα και την ενημέρωση τους για τους κινδύνους της παράνομης διακίνησης και της παράνομης, γενικότερα, μετανάστευσης.

Ο ΔΟΜ οργανώνει εκπαιδευτικούς κύκλους για κυβερνητικούς και άλλους αξιωματούχους και παρέχει τεχνική υποστήριξη στη δημιουργία σχετικών νομοθετικών πλαισίων. Με την έγκριση των νέων αυτών νομοθετικών πλαισίων, εκπαιδεύει δικαστικό προσωπικό ως προς την εφαρμογή τους. Επίσης, αναγνωρίζοντας το σημαντικό ρόλο που οι συνοριακοί φύλακες και οι αστυνομικοί έχουν στην καταπολέμηση του φαινομένου, ο ΔΟΜ οργανώνει εκπαιδευτικά σεμινάρια που απευθύνονται στα άτομα αυτά, για να εμπλουτίσει τις γνώσεις και ικανότητές τους ως προς τον εντοπισμό των διακινητών και των θυμάτων, καθώς και το χειρισμό των θυμάτων σύμφωνα με τα δικαιώματα και τις ανάγκες τους. Στο πλαίσιο της προστασίας και αρωγής των θυμάτων, δραστηριοποιείται στις χώρες διέλευσης και προορισμού, δίνοντας ιδιαίτερη βαρύτητα μετά την επιστροφή του θύματος στη χώρα προέλευσής του, με τη λειτουργία καταφυγίων, την παροχή ιατρικής, ψυχολογικής και κοινωνικής στήριξης. Στις περιπτώσεις εθελοντικού επαναπατρισμού, ο ΔΟΜ αναλαμβάνει την διαδικασία επιστροφής, υποδοχής και επανένταξης, σύμφωνα με τις ατομικές ανάγκες του θύματος. Η βοήθεια επανένταξης μπορεί να συνίσταται στην παροχή οικονομικής ενίσχυσης, επαγγελματικής κατάρτισης, στην προώθηση σε καταφύγιο και σε υπηρεσίες συμβουλευτικής («Καθημερινή», 23-7-2010).

Ο ΔΟΜ διεξάγει έρευνες για τα χαρακτηριστικά και τους μηχανισμούς της εμπορίας ανθρώπων σε διάφορες χώρες. Οι δράσεις του ΔΟΜ για την Καταπολέμηση της Παράνομης Διακίνησης, σχεδιάζονται και υλοποιούνται σε συνεργασία με κυβερνήσεις, ΜΚΟ και άλλες διεθνείς οργανώσεις. Έχει μια μακρόχρονη σχέση με διεθνείς και τοπικές ΜΚΟ, σε προγράμματα πρόληψης και αρωγής. Εάν απαιτείται, πριν τη συμμετοχή του σε κάποιο πρόγραμμα, ο ΔΟΜ προετοιμάζεται με τις ΜΚΟ μέσα από δράσεις εκπαίδευσης, ομάδες εργασίας και σεμινάρια, για την πληρέστερη κατανόηση του φαινομένου (Δρούγα, Παπαδοπούλου, 2008 & www.hamogelo.gr).

Ø Διεθνής Ανθρωπιστική Οργάνωση *Terres des Hommes*⁴

Η *Terre des hommes* με έδρα στη Λωζάνη, στην Ελβετία, έχει παρουσία στην Αλβανία από το 1993. Είναι μέλος του *International Federation Terre des Hommes*, το οποίο αποτελείται από δέκα εθνικούς οργανισμούς που δραστηριοποιούνται για τα δικαιώματα του

---

⁴ Η *Terre des Hommes* έχει παρουσία στην Αλβανία από το 1993. Είναι μέλος του *International Federation Terre des Hommes*, το οποίο αποτελείται από δέκα εθνικούς οργανισμούς που δραστηριοποιούνται για τα δικαιώματα του παιδιού και την προώθηση ανάπτυξης με βάση τους κανόνες δικαίου και χωρίς διακρίσεις λόγω φυλής, θρησκείας, πολιτισμού ή φύλου (βλ.: <http://www.tdh.ch> ή τη σελίδα του *International Federation*: <http://www.terredeshommes.org>).

παιδιού και την προώθηση ανάπτυξης με βάση τους κανόνες δικαίου και χωρίς διακρίσεις λόγω φυλής, θρησκείας, πολιτισμού ή φύλου (Αρσις, 2006).

Η Διεθνής Ανθρωπιστική Οργάνωση Terres des Hommes, η οποία εμπλέκεται στην καταπολέμηση της παράνομης διακίνησης παιδιών και η αλβανική οργάνωση Ndihme Per Femijet (NPF), πραγματοποίησαν ένα πρόγραμμα για την πρόληψη, προστασία, επιβοηθούμενη εθελοντική επιστροφή και επανένταξη των παιδιών στην Αλβανία. Άλλη πτυχή της δουλειάς που έγινε στην Αλβανία ήταν η ενημερωτική εκστρατεία αναφορικά με τις συνθήκες εργασίας και τους κινδύνους που ελλοχεύουν στο εξωτερικό. Οργανώθηκαν συνεδρίες πρόληψης στα σχολεία με στόχο να ενημερωθούν τα παιδιά για τους κινδύνους του δρόμου, την εξορία και τις συνθήκες εργασίας καθώς και να αντιληφθούν πιο ξεκάθαρα για το τι συμβαίνει στα παιδιά-θύματα διακίνησης. Σε ό,τι αφορά στους εκπαιδευτικούς, ο στόχος ήταν να βοηθήσουν στην διασαφήνιση των πληροφοριών σχετικά με την διακίνηση, στον καθορισμό κριτηρίων, στη βάση των οποίων οι εκπαιδευτικοί θα μπορούν να εντοπίσουν ανάλογες ενδείξεις, και κυρίως, στην ανατροπή της αδιαφορίας για το φαινόμενο αυτό γενικότερα. Ακόμα για όσα παιδιά καταφέρουν να επιστρέψουν στην πατρίδα τους, η δουλειά της Terres des Hommes, και της αλβανικής οργάνωσης Ndihme Per Femijet (NPF), είναι η επανένταξη του θύματος στο περιβάλλον του (Κωστοπούλου, 2005).

Ø Πρόγραμμα «Ιθάκη»

Το πρόγραμμα υλοποιείται στη Μολδαβία με τη συνεργασία του Ινστιτούτου Μεταναστευτικής Πολιτικής (Ι.ΜΕ.ΠΟ.), του Διεθνούς Οργανισμού Μετανάστευσης (ΔΟΜ) και Μ.Κ.Ο της χώρας και χρηματοδοτείται από την Υπηρεσία Διεθνούς Αναπτυξιακής Συνεργασίας (Υ.Δ.Α.Σ.) του Υπουργείου Εξωτερικών (www.mfa.gr).

Στοχεύει στην αντιμετώπιση του trafficking και την επανένταξη των θυμάτων στο κοινωνικό σύνολο στη Μολδαβία και την Ουκρανία. Στα πλαίσια του προγράμματος αναπτυξιακής συνεργασίας “ΙΘΑΚΗ”, προβλέπεται η ενημέρωση και ευαισθητοποίηση της κοινωνίας των πολιτών και ειδικότερα των εν δυνάμει θυμάτων της εμπορίας ανθρώπων, για τους κινδύνους που απορρέουν από αυτήν, καθώς και η επιτυχής επανένταξη των θυμάτων της παράνομης διακίνησης στην κοινωνία, αλλά και την αγορά εργασίας της Μολδαβίας. Στη Μολδαβία το πρόγραμμα “ΙΘΑΚΗ”, αναπτύσσεται σε τρία στάδια:

§ **Στάδιο ψυχολογικής στήριξης των θυμάτων του trafficking**, που πολλές φορές παρουσιάζουν τάσεις αυτοκτονίας, φοβίες κ.λπ.

§ **Στάδιο εκπαίδευσης των θυμάτων της παράνομης διακίνησης**. Τα άτομα που έχουν πέσει θύματα του trafficking εκπαιδεύονται σε τέχνες ή ενημερώνονται σχετικά με την

ανάπτυξη επιχειρηματικότητας όπως για παράδειγμα την ανάπτυξη κτηνοτροφικών και γεωργικών μονάδων κ.λπ.

§ Στάδιο εξεύρεσης εργασίας σε επιχειρήσεις ή προώθηση της επιχειρηματικής δραστηριότητας των επανενταγμένων πλέον θυμάτων της παράνομης διακίνησης. Υποστηρίζεται οικονομικά η αγορά εξοπλισμού για τις επιχειρήσεις των θυμάτων του trafficking ή προωθείται η διάθεση των προϊόντων που παράγονται στις επιχειρήσεις αυτές (<http://www.imepo.gr>).

Ø Πρόγραμμα GPAT

Το Πρόγραμμα **GPAT** (Global Program Against Trafficking In Human Beings) σχεδιάστηκε από το Γραφείο για τα Ναρκωτικά και το Έγκλημα των Ηνωμένων Εθνών, σε συνεργασία με το Διαπεριφερειακό Ινστιτούτο των Ηνωμένων Εθνών για το Έγκλημα και τη Δικαιοσύνη το οποίο ξεκίνησε το Μάρτιο του 1999. Το πρόγραμμα αυτό παρέχει βοήθεια στις προσπάθειες των κρατών-μελών για την καταπολέμηση της παράνομης διακίνησης ανθρώπων. Τονίζει την εμπλοκή του οργανωμένου εγκλήματος στην παράνομη διακίνηση και προωθεί την ανάπτυξη καλών πρακτικών εντοπισμού των δραστών (Αρσις, 2005).

Το πρόγραμμα περιλαμβάνει συλλογή στοιχείων των μεθόδων και των γεωγραφικών σημείων που χρησιμοποιούνται από τους λαθρέμπορους. Συλλέγονται, επίσης, καλές πρακτικές για την καταστολή της παράνομης διακίνησης και της συμμετοχής του οργανωμένου εγκλήματος. Η βάση δεδομένων, η οποία περιλαμβάνει τις νέες τάσεις της παράνομης διακίνησης καθώς και πληροφορίες για τα θύματα και τους εμπόρους, δημιουργήθηκε για τη διευκόλυνση όσων ασχολούνται με το φαινόμενο, όπως ΜΚΟ, ερευνητές κ.ά. Οι χώρες, που παίρνουν μέρος στο πρόγραμμα προέρχονται από την Ασία, Ευρώπη, Αφρική και Λατινική Αμερική (Αρσις, 2005).

Ø ΚΕΝΤΡΟ ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΔΡΑΣΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΙΡΗΝΗ (ΚΕΔΕ)

Απολογισμός Δράσεων 2003-2005:

Το ΚΕΔΕ (Κέντρο Έρευνας και Δράσης για την Ειρήνη) κατά το διάστημα 2003-2005 είχε σημαντική δράση, τόσο με την υλοποίηση αναπτυξιακών προγραμμάτων, όσο και τη συμμετοχή του σε διεθνή προγράμματα, εθνικές δράσεις και το συμβουλευτικό του ρόλο σε διάφορα θεσμικά όργανα τόσο στην Ελλάδα όσο και στο εξωτερικό. Πιο αναλυτικά:

Ιράκ

Το ΚΕΔΕ έχει έντονο ενδιαφέρον για τη χώρα αυτή από τη στιγμή της ίδρυσής του, το 1988. Ειδικά σήμερα, που το Ιράκ φαίνεται να βυθίζεται όλο και πιο πολύ στην αναρχία και

τη βία και βρίσκεται ένα βήμα πριν τον εμφύλιο, αγωνιά για τη θέση των γυναικών και αναζητά τρόπους για την ενδυνάμωσή τους και τη συμμετοχή τους, όχι μόνο στα κοινά και τις διαδικασίες ανοικοδόμησης της χώρας τους, αλλά και σε πρακτικά θέματα, όπως τη συνεισφορά τους στο οικογενειακό εισόδημα και την ποιότητα της καθημερινότητάς τους.

Στις 18 Αυγούστου 2005, τρία παιδιά από το Ιράκ, 11 και 2,5 ετών, ήρθαν στην Ελλάδα για νοσηλεία και θεραπεία, στα πλαίσια του προγράμματος «Παιδιά από το Ιράκ: δικαίωμα στη ζωή». Η πρωτοβουλία ανήκει στο ΚΕΔΕ, το Ίδρυμα Al-Hussein που εδρεύει στη Βαγδάτη, το Ταμείο Υγείας της Αγροτικής Τράπεζας, το βουλευτή Αρ. Μουσιώνη και το γιατρό και αντιπρόεδρο της ΕΥΝΑΠ, Θ. Νησιώτη (Άρσις, 2005).

Το ΚΕΔΕ έχει προετοιμάσει πρόταση Προγράμματος για την εκπαίδευση νοσοκόμων από το Ιράκ μέσω εξειδικευμένων σεμιναρίων στην Ελλάδα και βρίσκεται στη διαδικασία αναζήτησης πόρων για την υλοποίηση του Προγράμματος (Άρσις, 2005).

Αφγανιστάν

Το ΚΕΔΕ, πιστεύοντας στην ενδυνάμωση των γυναικών καθώς και στον ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο που μπορεί να έχουν στην ανοικοδόμηση της χώρας τους, τις δημοκρατικές διαδικασίες και τη συμμετοχή τους στα κοινά, υλοποίησε αναπτυξιακό πρόγραμμα στη Καμπούλ με έμφαση στις γυναίκες και την εκπαίδευσή τους. Κύριος στόχος του προγράμματος, που ξεκίνησε το Νοέμβριο του 2003, ήταν η εκπαίδευση και επαγγελματική κατάρτιση γυναικών στη χρήση ηλεκτρονικών υπολογιστών, την εκμάθηση της αγγλικής γλώσσας και βασικής γραμματειακής υποστήριξης (Άρσις, 2005).

Η υλοποίηση του προγράμματος ήταν ιδιαίτερα δύσκολη λόγω των αντίξοων καιρικών συνθηκών, της δυσκολίας πρόσβασης στη χώρα, των Ταλιμπάν και των πολεμόχαρων φύλαρχων, την αντίληψη για τη θέση της γυναίκας, το φόβο των ίδιων των γυναικών και τη μακρόχρονη, απερίγραπτη και ολοκληρωτική καταπίεση και αποκλεισμό τους αλλά και εξαιτίας της ανυπαρξίας οργανωμένου κράτους (Άρσις, 2005).

Το Πρόγραμμα χρηματοδοτήθηκε από την ΥΔΑΣ του Υπουργείου Εξωτερικών. Διαχειρίστρια του Προγράμματος ήταν η κυρία Γιούλη Τριτάκη (www.mfa.gr).

STOP TRAFFICKING OF PEOPLE NOW (STOPNOW)

Το πρόγραμμα αυτό, ένα από τα μακροβιότερα αναπτυξιακά προγράμματα του ΚΕΔΕ, έχει κάνει γνωστή την οργάνωση τόσο εντός όσο και εκτός Ελλάδας. Το ΚΕΔΕ, αντιμετωπίζοντας το trafficking ως κατάφωρη παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, απαράδεκτη μορφή βίας κατά των γυναικών, εκμετάλλευση του μεταναστευτικού κινήματος και τροχοπέδη για την επίτευξη της ειρήνης και την επίλυση των συγκρούσεων, ξεκίνησε το

πρόγραμμα στις 10 Δεκεμβρίου 2001 με χώρες δράσεις την Αλβανία, την Ελλάδα και την Ουκρανία. Το STOPNOW σήμερα υλοποιείται σε τέσσερις ακόμη χώρες: Αρμενία, Γεωργία, Λευκορωσία και Μολδαβία, δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στην πρόληψη του φαινομένου μέσω ενημέρωσης και ενδυνάμωσης γυναικών στις χώρες καταγωγής των θυμάτων καθώς και ενημέρωση και ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης στην Ελλάδα (Αρσις, 2005).

Από τις κύριες δράσεις του STOPNOW στην Ελλάδα είναι ο συντονισμός της Ομάδας Γαλατσίου, άτυπης ομάδας που δημιουργήθηκε με πρωτοβουλία του ΚΕΔΕ τον Απρίλιο του 2002. Οι μηνιαίες συναντήσεις της ομάδας και τα θέματα των συναντήσεων αφορούν κυρίως στην αντιμετώπιση του φαινομένου, την άσκηση πίεσης αναφορικά με το νομοθετικό πλαίσιο και την αρωγή των θυμάτων. Η ομάδα μέχρι και τον Μάρτιο του 2004 αποτελείται από εκπροσώπους μη κυβερνητικών οργανώσεων από ένα ευρύ φάσμα δράσεων (γυναίκα, δημόσια υγεία, ανθρώπινα δικαιώματα, συμβουλευτική, πρόσφυγες, θρησκεία) αλλά και από εκπροσώπους κυβερνητικών και κρατικών φορέων, όπως της Ομάδας Καταπολέμησης Εμπορίας Ανθρώπων (ΟΚΕΑ) του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης, του ΚΕΘΙ, της Γενικής Γραμματείας Ισότητας. Από τον Απρίλιο του 2004, η Ομάδα Γαλατσίου αποτελείται αμιγώς από μέλη μη κυβερνητικών οργανώσεων (www.stop-trafficking.org).

Το 2003 η δράση της Ομάδας Γαλατσίου επικεντρώθηκε: (α) στην άσκηση πίεσης για την ψήφιση του Προεδρικού Διατάγματος, (β) για τη θεσμική συμμετοχή των μη κυβερνητικών οργανώσεων στις διαδικασίες προστασίας, αρωγής, εθελοντικού επαναπατρισμού και κοινωνικής ενσωμάτωσης των θυμάτων και (γ) την άρτια εφαρμογή του νομοθετικού πλαισίου και την επισήμανση των κενών και αδυναμιών αυτού. Το 2004 η δράση της ομάδας εστιάστηκε στην υποστήριξη των θυμάτων. Το ΚΕΔΕ συμμετείχε ως επιστημονικός συνεργάτης και συμβουλευτικό όργανο στο Πρόγραμμα «ΤΟΞΟ», μιας ομάδας από πέντε μη κυβερνητικές οργανώσεις οι οποίες εγκαθίδρυσαν και λειτούργησαν κέντρα υποδοχής, φιλοξενίας και στήριξης θυμάτων trafficking στην Αλβανία, τα Ιωάννινα και τη Θεσσαλονίκη. Το 2005 υπεγράφη το Μνημόνιο Συνεργασίας μεταξύ των συναρμόδιων υπουργείων και μη κυβερνητικών οργανώσεων-μελών της Ομάδας Γαλατσίου. Το Μνημόνιο αυτό, που είναι κατ' ουσία έκφραση καλής θέλησης και επικοινωνιακό εργαλείο, δεν αποτελεί δεσμευτικό έγγραφο για τη κυβέρνηση. Η Ομάδα αυτή διαλύθηκε τον Μάρτιο του 2004.

Το Πρόγραμμα STOPNOW είναι το πρώτο πρόγραμμα, αμιγώς για την πρόληψη και καταπολέμηση του trafficking, που υλοποιήθηκε στην Ελλάδα. Η εκστρατεία ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης έχει χαρακτηριστεί ως επιτυχής (www.stop-trafficking.org).

Γεωργία

Το Πρόγραμμα **Ενδυνάμωση Κοινωνικά Αποκλεισμένων Γυναικών στη Γεωργία (LetUsIn)**», είχε ως δράσεις την επαγγελματική κατάρτιση, ψυχολογική υποστήριξη και νομική συμβουλευτική κοινωνικά αποκλεισμένων γυναικών, λόγω φύλου, οικογενειακής, οικονομικής κατάστασης, trafficking, πορνείας αλλά και λόγω πολιτιστικών και θρησκευτικών ιδιαιτεροτήτων που επικρατούν στη Γεωργία τα τελευταία χρόνια (Κέντρο Έρευνας & Δράσης για την Ειρήνη, 2009, www.kede.org).

Συμμετείχαν είκοσι-οχτώ γυναίκες, από τις οποίες έξι βρήκαν δουλειά και άλλες τέσσερις έφτιαξαν τη δική τους μη κυβερνητική οργάνωση για να ενισχύσουν και άλλες γυναίκες. Το πρόγραμμα ήταν ιδιαίτερα επιτυχές σε πολλά επίπεδα στηρίζοντας μία ομάδα γυναικών οι οποίες βιώνουν τον αποκλεισμό τελείως διαφορετικά από ό,τι οι γυναίκες της δύσης και σε μία χώρα που παραπάνω από το 60% του πληθυσμού ζει μέσα σε απόλυτη φτώχεια. Χαρακτηριστικά αναφέρουμε ότι η μηνιαία σύνταξη είναι περίπου 8 ευρώ. Η ενδοοικογενειακή βία, ο αλκοολισμός, τα εγκλήματα τιμής, οι εμφύλιοι πόλεμοι, η προσφυγιά, η απόλυτη φτώχεια, η βία αποδυναμώνουν και περιθωριοποιούν ακόμη τις γυναίκες στη Γεωργία.

Το ΚΕΔΕ σεβάστηκε τις ιδιαιτερότητες αυτών των γυναικών και της χώρας τους, προσφέροντας την τεχνογνωσία του, διαμορφώντας ένα πλαίσιο δράσεων που ανταποκρινόταν σε αυτές τις ιδιαιτερότητες και στόχευε σε ένα μακροπρόθεσμο χαρακτήρα. Πιο συγκεκριμένα, το πρόγραμμα αφορούσε στην ανάπτυξη ή βελτίωση της επαγγελματικής κατάρτισης, τη δημιουργία μιας σφαιρικής αντίληψης της αγοράς εργασίας καθώς και στην εκμάθηση και αφομοίωση ατομικών, κοινωνικών, πολιτικών, οικονομικών και πολιτιστικών δικαιωμάτων. Το πρόγραμμα αυτό χρηματοδοτήθηκε από την ΥΔΑΣ (Υπουργείο Εξωτερικών & www.letusin.org & www.stop-trafficking.org).

Συρία

Στο διάστημα 2003-2005, κλιμάκια του ΚΕΔΕ επισκέφθηκαν τη Συρία δύο φορές πραγματοποιώντας συναντήσεις με Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις. Το ΚΕΔΕ υπέγραψε μνημόνιο συνεργασίας που αναφέρεται στην υλοποίηση κοινών προγραμμάτων για την ενίσχυση της κοινωνίας των πολιτών και την ενδυνάμωση των γυναικών (Κέντρο Έρευνας και Δράσης για την Ειρήνη, 2009, www.kede.org).

Ελλάδα

Το ΚΕΔΕ πραγματοποίησε Bazaar το Δεκέμβριο του 2003 για εξεύρεση πόρων και για τη δημοσιοποίηση των προγραμμάτων του. Συμμετείχε το Σεπτέμβριο του 2003 και τον Οκτώβριο του 2004 στην Έκθεση-Παρουσίαση Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων στο

Ζάππειο. Οι διήμερες αυτές Εκθέσεις έχουν ως σκοπό την παρουσίαση των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων και των δράσεών τους στο κοινό (Κέντρο Έρευνας & Δράσης για την Ειρήνη, 2009 & www.kede.org).

Λόγω της τεχνογνωσίας και της εμπειρίας που αποκομίζει από την υλοποίηση των Προγραμμάτων του και τη συμμετοχή του σε εθνικές και διεθνείς δράσεις, έχει κληθεί να γνωμοδοτήσει και να συμμετέχει σε εργασίες διαφόρων φορέων και οργανισμών τόσο στην Ελλάδα όσο και στο εξωτερικό. Χαρακτηριστικά αναφέρουμε: OSCE, State Department, Υπουργείο Εξωτερικών, Γενική Γραμματεία Ισότητας, Πρεσβεία Ολλανδίας, Πρεσβεία Αυστραλίας, Πρεσβεία ΗΠΑ, Home Office, Μητροπολιτικό Πανεπιστήμιο Λονδίνου, Child and Women Abuse Research Unit στη Μεγάλη Βρετανία (Κέντρο Έρευνας & Δράσης για την Ειρήνη, 2009 & www.kede.org).

Το ΚΕΔΕ έχει συνεργαστεί με πλήθος Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων από όλο τον κόσμο, τόσο μέσα στα πλαίσια υλοποίησης προγραμμάτων, όσο και τη κοινή συμμετοχή σε δράσεις και υποβολές προτάσεων. Χαρακτηριστικά αναφέρουμε: Archidonna και On the Road, Ιταλία, Human Rights Documentation and Information Centre, Γεωργία, Armenian Women for Health and Healthy Environment, Αρμενία, Dutch Foundation Against Trafficking in Women (STV), Ολλανδία, Anti-Slavery International και Eaves-Housing for Women, Ηνωμένο Βασίλειο, KOBRA και Federal Association Against Traffic in Women and Violence Against Women in the Immigration Process (KOK), Γερμανία, Rape Crisis Centre και Ruhama, Ιρλανδία, PAG-ASA, Βέλγιο, FIZ-Information Centre for Women, Ελβετία, LA STRADA, Λευκορωσία, LA STRADA, Μολδαβία, LA STRADA, Ουκρανία, Crisis Centre for Women – Ρωσία (Σιβηρία), International Alliance for Women, Βουλγαρία, ASTRA, Σερβία- Μαυροβούνιο, Corridor, Βοσνία-Ερζεγοβίνη (Κέντρο Έρευνας και Δράσης για την Ειρήνη, 2009 & www.kede.org).

6.5 Ανακεφαλαίωση

Τα παιδιά θύματα παραμέλησης, εκμετάλλευσης ή κακοποίησης, έχουν δικαίωμα στη φροντίδα και την απρόσκοπτη πρόσβαση σε κοινωνικές υπηρεσίες, χωρίς διακρίσεις. Οι υπηρεσίες αυτές παρέχονται καλύτερα σε ένα περιβάλλον που προάγει την υγεία, τον αυτοσεβασμό και την αξιοπρέπεια του παιδιού. Πολύ συχνά παραβλέπεται η σημασία της βοήθειας στα θύματα trafficking. Εντούτοις, είναι απολύτως καθοριστική για το μέλλον των ίδιων των θυμάτων αλλά και των κυκλωμάτων που τα εκμεταλλεύονται. Η αποκατάσταση και κοινωνική επανένταξη των θυμάτων, αν και δύσκολη, τα βγάζει από την αφάνεια. Δείχνει την ύπαρξη του προβλήματος και οδηγεί σε πιο αποφασιστικά βήματα για την αντιμετώπισή του.

Δεν μιλάμε πια για αριθμούς αλλά για συγκεκριμένους ανθρώπους που χρήζουν εξατομικευμένης παρέμβασης.

Τα μέλη των κοινοβουλίων θα πρέπει να δίνουν εξίσου σημασία και προτεραιότητα στην υποστήριξη των θυμάτων που επιζούν από το trafficking, μέσα από δομές και υπηρεσίες που βοηθούν τα παιδιά να αναρρώσουν πλήρως, τα προστατεύουν από νέα θυματοποίηση και τα στηρίζουν στην κοινωνική επανένταξή τους. Λ.χ. προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης σε παιδιά που έχουν ξεφύγει από την εκμετάλλευση, ασφαλούς επαναπατριsmού και επανένωσης των παιδιών με τις οικογένειές τους, συμβουλευτικής και υποστήριξης στα θύματα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7^ο

ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

7.1 Εισαγωγή

Θα όφειλε κανείς να ανατρέξει σε έναν μεγάλο αριθμό νομικών αλλά και πολιτικών κειμένων (συμβάσεων, διακηρύξεων, σχεδίων δράσης) που ουσιαστικά αποτελούν πηγές του διεθνούς δικαίου εάν επιθυμούσε πραγματικά να εντοπίσει την απαρχή και την εξέλιξη της θεσμικής αντιμετώπισης του φαινομένου της εμπορίας ανθρώπων, ακόμη και εάν -τις ελάχιστες φορές που αυτό επιχειρήθηκε στο παρελθόν- τούτο συνέβη με τρόπους και αντιλήψεις που σήμερα φαντάζουν, σε ορισμένους τουλάχιστον, αποσπασματικοί, αναποτελεσματικοί και ενδεχομένως αφελείς. Ωστόσο δεν πρέπει να παραβλέπουμε ότι το φαινόμενο της παράνομης διακίνησης ανθρώπων με σκοπό την οικονομική τους εκμετάλλευση, παρόλο που δεν ήταν παντελώς άγνωστο στο παρελθόν, άρχισε να παίρνει ιδιαίτερα ανησυχητικές διαστάσεις και να επεκτείνεται (τουλάχιστον στις χώρες της Δυτικής Ευρώπης αλλά και γενικά στις χώρες του ανεπτυγμένου και πλούσιου Βορρά, μετά τις κοινωνικοπολιτικές εξελίξεις της τελευταίας εικοσαετίας). Κατά συνέπεια, οι όποιες κρίσεις και τα σχόλια για τις προσπάθειες καταπολέμησης αυτού του απάνθρωπου φαινομένου θα έπρεπε να εμπεριέχουν πρωτίστως το στοιχείο της ιστορικότητας, δηλαδή της ιστορικής συνέχειας και εξέλιξης (Δικηγορικός Σύλλογος Θεσσαλονίκης, www.nath.gr).

7.2 Θεσμική αντιμετώπιση του φαινομένου της εμπορίας ανθρώπων

Trafficking: Από το εμπόριο λευκής σαρκός στην εμπορία ανθρώπων

Ήδη από τα μέσα του 1990, σημαντικοί διεθνείς οργανισμοί (Ο.Η.Ε., Συμβούλιο της Ευρώπης, Ε.Ε.) θέλησαν να εξετάσουν το ζήτημα της παράνομης διακίνησης ανθρώπων σε σημαντικές συναντήσεις. Χαρακτηριστικά αναφέρουμε την ‘4η Παγκόσμια Διάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών Για τις Γυναίκες’, που πραγματοποιήθηκε στο Πεκίνο τον Σεπτέμβριο του 1995, όπου υιοθετήθηκε η ομώνυμη Πλατφόρμα Δράσης (ή αλλιώς Πρόγραμμα Δράσης του Πεκίνου), η οποία στη συνέχεια αποτέλεσε την βάση για την θέσπιση των σημαντικότερων νομοθετικών κειμένων που υιοθετήθηκαν τόσο από τον Ο.Η.Ε. και την Ε.Ε. όσο και από διάφορα κράτη-μέλη που μετέχουν σε αυτούς τους διεθνείς οργανισμούς (Παπανής, 2009).

Τέλος, εξαιρετικά σημαντικό γεγονός υπήρξε η διοργάνωση από τον Διεθνή Οργανισμό Μετανάστευσης (International Organisation for Migration – IOM) στις Βρυξέλλες

μιας Παγκόσμιας Συνδιάσκεψης με θέμα «Πρόληψη και Καταπολέμηση της Εμπορίας Ανθρώπων – Παγκόσμια Πρόκληση για τον 21ο Αιώνα» τον Σεπτέμβριο του 2002, όπου συμμετείχαν πάνω 1.000 εκπρόσωποι διαφόρων οργανώσεων και φορέων, ανάμεσά τους και εκπρόσωποι ποικίλων Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων (γυναικείες και ανθρωπιστικές οργανώσεις, κ.ά.). Στο τέλος των εργασιών της Συνδιάσκεψης, υιοθετήθηκε ένα τελικό κείμενο που έκτοτε έμεινε γνωστό ως «Διακήρυξη των Βρυξελλών για την Πρόληψη και Καταπολέμηση της Εμπορίας Ανθρώπων» (Brussels Declaration on Preventing and Combating Trafficking in Human Beings), η οποία περιελάμβανε προτάσεις για λήψη μέτρων με τα εξής βασικά χαρακτηριστικά: α) μηχανισμούς συνεργασίας και πληροφόρησης μεταξύ των κρατών, σύσταση νέων οργάνων παρακολούθησης, β) μέτρα πρόληψης του φαινομένου, γ) προστασία των θυμάτων και μέτρα της κοινωνικής τους επανένταξης και δ) αποτελεσματική συνεργασία μεταξύ των δικαστικών και αστυνομικών αρχών (Σπηλιοπούλου, 2006 & Χαραλαμπίδης, 2004).

7.3 Τα σημαντικότερα κείμενα διεθνούς δικαίου- ιστορική αναδρομή

Ξεκινώντας από το 1904 στο Παρίσι, όταν επιχειρήθηκε η πρώτη απόπειρα για την υπογραφή μιας «Διεθνούς Συμφωνίας για την Καταστολή του Εμπορίου της Λευκής Σαρκός» (International Agreement for the Suppression of ‘White Slave Traffic’), δηλαδή του πρώτου σχετικού κειμένου με διεθνή νομική ισχύ. Επρόκειτο για την πρώτη –ουσιαστικά- θεσμική προσπάθεια να αντιμετωπιστεί η διεθνική σωματεμπορία, η οποία προερχόταν από την ανησυχία των εμπνευστών της για την «ηθική ακεραιότητα» των λευκών γυναικών και την ανάγκη για την προστασία τους από τα κυκλώματα των σωματεμπόρων. Έτσι λοιπόν, η Διεθνής Σύμβαση του 1904 εστίαζε στην προστασία των θυμάτων του «εμπορίου της λευκής σαρκός» ενώ δεν αναφερόταν στην τιμωρία των δραστών -και φυσικά παρέμεινε ανεφάρμοστη στην πράξη (Σπηλιοπούλου, 2006).

Το 1910 και πάλι στο Παρίσι, 13 κράτη υπέγραψαν την «Διεθνή Συνθήκη για την Καταστολή της Διακίνησης της Λευκής Σαρκός» (International Convention for the Suppression of «White Slave Traffic»), στην οποία προβλεπόταν η απαγόρευση του «εμπορίου λευκής σαρκός», δηλαδή ακριβώς των λευκών γυναικών, παρέχοντας με αυτόν τον τρόπο ένα ισχυρό επιχείρημα στους ρατσιστές δουλεμπόρους της εποχής, οι οποίοι θεώρησαν ότι –κατά συνέπεια και μετά την υπογραφή της εν λόγω συνθήκης- η εμπορία ανθρώπων από άλλες φυλές του ανθρωπίνου γένους ήταν καθ’ όλα νόμιμη (Παπανής, 2009).

Κατά την διάρκεια των εργασιών του Συνεδρίου για την Συνθήκη της Κοινωνίας των Εθνών, η διεθνική σωματεμπορία αντιμετωπίστηκε ως ένα εξαιρετικά σημαντικό ζήτημα,

έτσι ώστε στις 30 Σεπτεμβρίου 1921 στην Γενεύη, υπογράφηκε η «Διεθνής Συνθήκη για την Καταστολή της Παράνομης Διακίνησης Γυναικών και Παιδιών» (Convention for the Suppression of the Traffic in Women and Children), στο πλαίσιο της εντολής της σύστασης της Κοινωνίας των Εθνών. Αυτή η Διεθνής Συνθήκη προέβλεπε την δίωξη όσων διακινούσαν παιδιά, την χορήγηση αδειών από ειδικά Γραφεία Εξεύρεσης Εργασίας και την προστασία γυναικών και παιδιών που μετακινούνταν ως μετανάστες (Σπηλιοπούλου, 2006).

Το 1933, ξανά στη Γενεύη, υπογράφηκε η «Διεθνής Σύμβαση για την Καταστολή της Παράνομης Διακίνησης των Ενηλίκων Γυναικών» («International Convention for the Suppression of the Traffic in Women of Full Age»), που προέβλεπε την τιμωρία όσων διακινούσαν παράνομα γυναίκες, ανεξάρτητα από το εάν οι γυναίκες που είχαν πέσει θύματα μιας τέτοιας διακίνησης είχαν προηγουμένως εκφράσει συναίνεση ή οποιασδήποτε μορφής συγκατάθεση προς τούτο. Επίσης στο κείμενο της σύμβασης αυτής εγκαταλείπεται η χρήση του όρου «εμπόριο λευκής σαρκός» και αντικαθίσταται για πρώτη φορά από τον όρο «παράνομη διακίνηση» (traffic & trafficking). Αυτό προφανώς συνέβη για να διαχωριστεί η έννοια της διεθνικής σωματεμπορίας από την εγχώρια πορνεία και για να εστιαστεί το ενδιαφέρον στα διεθνή δίκτυα (Παπανής, 2009).

Στις 21 Μαρτίου 1950 υπεγράφη η Συνθήκη του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών για την «Καταστολή της Παράνομης Διακίνησης Προσώπων και την εκμετάλλευση της Πορνείας Άλλων» (Convention for the Suppression of the Traffic in Persons and of the Exploitation of the Prostitution of Others –With Final Protocol), με την οποία παγιώθηκαν και ενσωματώθηκαν οι βασικές προβλέψεις των προηγούμενων τεσσάρων συνθηκών (Παπανής, 2009 & Δικηγορικός Σύλλογος Θεσσαλονίκης, www.nath.gr).

Ωστόσο φαίνεται πως οι συνθήκες ήταν ακόμη πολύ πρώιμες ακόμη και στο επίπεδο του νεοσύστατου τότε και ιδιαίτερα φιλόδοξου Ο.Η.Ε. έτσι ώστε ούτε και σε αυτό το κείμενο του διεθνούς δικαίου υπάρχει κάποιος ορισμός για το υπερεθνικό έγκλημα της παράνομης διακίνησης και εμπορίας ανθρώπων (trafficking), ενώ δεν γίνεται λόγος για την πάταξη και τιμωρία των κυκλωμάτων που την συντηρούσαν εκείνη την εποχή, και δεν υπάρχει πρόβλεψη για την λήψη μέτρων προστασίας και αρωγής για τα θύματα. Η συγκεκριμένη Συνθήκη εστιάζει αποκλειστικά στην παράνομη διακίνηση προσώπων με σκοπό την εκμετάλλευσή τους στην πορνεία και έτσι ουσιαστικά εξομοιώνει την πρώιμη έννοια της εμπορίας ανθρώπων που χρησιμοποιεί με την εκμετάλλευση της πορνείας άλλων. Η Συνθήκη του 1950 δεν απαγορεύει την πορνεία, όμως δεν απαγορεύει και την δίωξη των εκδιδομένων γυναικών. Μάλιστα επιτρέπει και συνιστά την απέλαση των γυναικών που έχουν πέσει θύματα παράνομης διακίνησης με σκοπό της εκμετάλλευσή τους στην πορνεία από διεθνικά

κυκλώματα σωματεμπορών, ενώ αφήνει την τελική ρύθμιση του συγκεκριμένου θέματος από τις εσωτερικές νομοθεσίες των κρατών που προσχωρούν σε αυτήν (Δικηγορικός Σύλλογος Θεσσαλονίκης, www.nath.gr & Χαραλαμπίδης, 2004).

7.4 Πρόσφατες νομοθετικές εξελίξεις σε διεθνές επίπεδο

Το Συμπληρωματικό Πρωτόκολλο για την Αποτροπή, Καταστολή και Τιμωρία της Παράνομης διακίνησης Προσώπων, Ιδιαίτερα των Γυναικών και των Παιδιών (United Nations Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons, especially Women and Children, Supplementing the UN Convention against Transnational Organized Crime), που υπεγράφη στο πλαίσιο των εργασιών του Συνδιάσκεψης των Ηνωμένων Εθνών με θέμα την αντιμετώπιση του Υπερεθνικού Οργανωμένου Εγκλήματος (Παλέρμο, Δεκέμβριος 2000) μαζί με την Διεθνή Σύμβαση για την Αντιμετώπιση του Υπερεθνικού Οργανωμένου Εγκλήματος (UN Convention against Transnational Organized Crime) αποτελεί την σημαντικότερη εξέλιξη τον χώρο του Διεθνούς Δικαίου γύρω από το ζήτημα της θεσμικής αντιμετώπισης της εμπορίας ανθρώπων τα τελευταία χρόνια (Παπανής, 2009).

Η Συνδιάσκεψη που διοργάνωσε ο Ο.Η.Ε. στο Παλέρμο τον Δεκέμβριο του 2000 με θέμα την αντιμετώπιση του υπερεθνικού / διεθνικού οργανωμένου εγκλήματος είχε ως αποτέλεσμα την υπογραφή τριών Πρωτοκόλλων, ανάμεσά τους και το συγκεκριμένο Πρωτόκολλο (Χαραλαμπίδης, 2004).

Η σημασία του Πρωτοκόλλου του Παλέρμο 2000 έγκειται στα εξής σημεία:

- α) για πρώτη φορά σε ένα κείμενο διεθνούς δικαίου περιλαμβάνεται ο ορισμός της παράνομης διακίνησης και εμπορίας ανθρώπων (trafficking in persons) και καλούνται τα κράτη που το υπογράφουν να την ποινικοποιήσουν ως αυτοτελές έγκλημα,
- β) να πατάξουν την διαφθορά των υπευθύνων για την καταπολέμηση του φαινομένου της εμπορίας οργάνων
- γ) να συνεργαστούν μεταξύ τους για την καταστολή της παράνομης διακίνησης και εμπορίας ανθρώπων και
- δ) τα καλεί να θεσπίσουν νόμους για την προστασία και αρωγή των θυμάτων (Παπανής, 2009).

Αξιοποιώντας την εμπειρία και το έργο του Ο.Η.Ε., το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ύστερα από μια σειρά Σχεδίων Προτάσεων, το 2001 υιοθέτησε την Απόφαση-Πλαίσιο «Για την Καταπολέμηση της Εμπορίας Ανθρώπων» (COM/2001/0854-CNS 2001/0024) με την οποία καλούσε τα Κράτη-Μέλη της Ε.Ε. να θεσπίσουν ειδικές ποινικές ρυθμίσεις για την πάταξη της εμπορίας ανθρώπων μέχρι το τέλος του 2002, όταν τα σχετικά

αδικήματα διαπράττονται: α) εν όλω ή εν μέρει στην επικράτειά τους, β) όταν διαπράττονται από πολίτες τους, γ) όταν διαπράττονται προς όφελος νομικών προσώπων που είναι εγκατεστημένα στην επικράτειά τους (Τσακλάγκανου, 2001).

Επίσης υιοθέτησε την «Απόφαση-Πλαίσιο Σχετικά με το Καθεστώς των Θυμάτων στις Ποινικές Διαδικασίες» της 15ης Μαρτίου 2001 (2001/220/ΔΕΥ L82/1), με την οποία καλούσε τα Κράτη-Μέλη της Ε.Ε. να προβούν στις απαραίτητες νομοθετικές ρυθμίσεις για την δικαστική προστασία, την αναγνώριση δικαιώματος διαδίκου σε σχετική ποινική δίκη, την αναγνώριση δικαιώματος επικοινωνίας και πληροφόρησης και γενικά αρωγή των θυμάτων της εμπορίας ανθρώπων και μάλιστα εντός σύντομου χρονικού διαστήματος (έως το τέλος του 2004). Τέλος, αξίζει να αναφέρουμε ότι το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο των Υπουργών Δικαιοσύνης και Εσωτερικών της Ε.Ε. (J.H.A.) υιοθετώντας τις προτάσεις της «Διακήρυξης των Βρυξελλών» έλαβε την απόφαση 3 2003 D0 209 2003/209/EC που προβλέπει την σύσταση Ομάδας Ειδικών Εμπειρογνομόνων Επί Θεμάτων Εμπορίας Ανθρώπων (Experts Group on Trafficking in Human Beings) (Δικηγορικός Σύλλογος Θεσσαλονίκης, www.nath.gr).

7.5 Διεθνείς Συνθήκες γενικότερου ενδιαφέροντος που βρίσκουν εφαρμογή στα ζητήματα Εμπορίας Ανθρώπων

Σε καμία περίπτωση δεν θα έπρεπε να παραβλέπει κανείς το γεγονός ότι η εμπορία ανθρώπων συνιστά κατ' αρχήν παραβίαση θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων και σε κάθε τέτοια περίπτωση βρίσκουν εφαρμογή και πολλές άλλες διεθνείς συμβάσεις γενικότερου ενδιαφέροντος όπως:

- § Οικουμενική Διακήρυξη των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (όπως περιέχονται στον Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών (Σαν Φρανσίσκο, 26/6/1945) ΑΝ. 585/1945 (ΦΕΚ Α/242/1945).
- § Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την προάσπιση των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών (Ρώμη, 4/11/1950) Ν.Δ. 53/1974 (ΦΕΚ Α/256/1974).
- § 1ο Πρωτόκολλο στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (Παρίσι, 20/3/1952) Ν.Δ. 53/1974 (ΦΕΚ Α/256/1974).
- § 2ο Πρωτόκολλο στην Ε.Σ.Δ.Α.(Στρασβούργο, 6/5/1963) Ν.Δ. 215/1974 (ΦΕΚ Α/365/1974).
- § 3ο Πρωτόκολλο στην Ε.Σ.Δ.Α. (Στρασβούργο, 6/5/1963) Ν.Δ. 215/1974 (ΦΕΚ Α/365/1974).
- § 5ο Πρωτόκολλο στην Ε.Σ.Δ.Α. (Στρασβούργο, 20/1/1966) Ν.Δ. 215/1974 (ΦΕΚ Α/365/1974).

- § 6ο Πρωτόκολλο στην Ε.Σ.Δ.Α.(Στρασβούργο, 28/4/1983) Ν. 2610/1998 (ΦΕΚ Α/110/1998).
- § 7ο Πρωτόκολλο στην Ε.Σ.Δ.Α. (Στρασβούργο, 22/11/1984) Ν. 1705/1987 (ΦΕΚ Α/89/1987).
- § 8ο Πρωτόκολλο στην Ε.Σ.Δ.Α. (Βιέννη, 19/3/1985) Ν. 1841/1989 (ΦΕΚ Α/94/1989).
- § 11ο Πρωτόκολλο στην Ε.Σ.Δ.Α. (Στρασβούργο, 11/5/1994) Ν. 2400/1996 (ΦΕΚ Α/96/1996).
- § Σύμβαση για την Εξάλειψη Όλων των Μορφών Διακρίσεως Κατά των Γυναικών (Νέα Υόρκη, 18/12/1979) Ν. 1342/1983 (ΦΕΚ Α/39/1983) και
- § Προαιρετικό Πρωτόκολλο (Νέα Υόρκη, 6/10/1999) Ν. 2952/2001 (ΦΕΚ Α/248/2001).
- § Διεθνές Σύμφωνο για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Μορφωτικά δικαιώματα (Νέα Υόρκη, 16/12/1966) Ν. 1532/1985 (ΦΕΚ Α/25/1985).
- § Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά δικαιώματα (Νέα Υόρκη, 16/12/1966)
- § Ν. 2462/1997 (ΦΕΚ Α/25/1997).
- § Σύμβαση κατά των βασανιστηρίων και άλλων τρόπων σκληρής, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας (Νέα Υόρκη, 10/12/1984) Ν. 1782/1988 (ΦΕΚ Α/116/1988).
- § Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού (Νέα Υόρκη, 20/11/1989) Ν. 2101/1992 (ΦΕΚ Α/192/1992).
- § Προαιρετικό Πρωτόκολλο στη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού σχετικά με τη Συμμετοχή των Παιδιών στις Ένοπλες Συγκρούσεις (Νέα Υόρκη, 25/5/2000) Ν. 3080/2002 (ΦΕΚ Α/312/2002).
- § Σύμβαση Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας Αρ. 182. για τις Χειρότερες μορφές Παιδικής Εργασίας Ν. 2918/2001 (Δικηγορικός Σύλλογος Θεσσαλονίκης, www.nath.gr).

7.5.1 Διεθνής νομοθεσία

Σε αυτή τη θεματική ενότητα πρόκειται να γίνει μια σύντομη αναφορά στη διεθνή νομοθεσία που σχετίζεται με την αντιμετώπιση υποθέσεων εμπορίας ανθρώπων. Στο επίπεδο του Διεθνούς Δικαίου, σε υποθέσεις εμπορίας ανθρώπων, εφαρμόζεται η Διάταξη του άρθρου 4 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (Ε.Σ.Δ.Α.) (κυρώθηκε με το Ν.Δ. 53/1974, Φ.Ε.Κ. Τ.Α. 256/20/9/1974) για την απαγόρευση της δουλείας και της καταναγκαστικής εργασίας. Από τη μια πλευρά, η ρύθμιση αυτή του άρθρου 4 της Ε.Σ.Δ.Α. είναι ευρύτερη από την αντίστοιχη του άρθρου 4 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την καταπολέμηση του trafficking, εφόσον απαγορεύει την επίδικη συμπεριφορά ως σοβαρή

παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων χωρίς να απαιτεί την επιδίωξη συγκεκριμένου σκοπού, δηλαδή την εκμετάλλευση ανθρώπου (όπως απαιτεί το άρθρο 4 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης). Από την άλλη, η προβλεπόμενη από την Ε.Σ.Δ.Α. προστασία είναι πιο περιορισμένη, διότι δεν καλύπτει όλες τις μορφές εμπορίας ανθρώπων παρά μόνο τη δουλεία και την καταναγκαστική εργασία (Στρατηγάκη, 2007).

Στη συνέχεια, αξίζει να αναφέρουμε συνοπτικά την Ευρωπαϊκή Συνδιάσκεψη ενάντια στην Εμπορία Γυναικών (Αμστερνταμ, 1991), τη Διεθνή Διάσκεψη της Βιέννης (1996), τη Διεθνή Σύνοδο του Ο.Η.Ε., καθώς και τη Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης, η οποία έχει υπογραφεί από την Ελλάδα. Τα κείμενα αυτά αποτελούν σημαντικούς σταθμούς στην πολυπλοκότητα της αντιμετώπισης του φαινομένου (Στρατηγάκη, 2007).

Ο ΟΗΕ αναφέρεται συστηματικά στην εμπορία γυναικών σε διεθνείς συμβάσεις και διασκέψεις, όπως είναι η Σύμβαση για την Εξάλειψη κάθε μορφής Διάκρισης κατά των Γυναικών (CEDAW) το 1979, η Διεθνής Διάσκεψη για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου το 1993 και η Τέταρτη Παγκόσμια Διάσκεψη των Γυναικών το 1995. Στο πρόγραμμα δράσης της τελευταίας, η καταπολέμηση της διεθνικής διακίνησης γυναικών αποτέλεσε κεντρικό στόχο της ισότητας των δύο φύλων (Στρατηγάκη, 2007).

Σχετικές με το ζήτημα της προστασίας των θυμάτων εμπορίας ανθρώπων είναι οι παρακάτω Συστάσεις του Συμβουλίου της Ευρώπης:

§ Σύσταση Νο 11 (2000), η οποία προβλέπει: α) την προστασία των θυμάτων κατά του εκφοβισμού και της απειλής της ακεραιότητας των ίδιων και των οικογενειών τους όχι μόνο στις χώρες προορισμού αλλά και στις χώρες καταγωγής τους, και β) την παροχή μέσων διευκόλυνσης της κατάθεσης καταγγελιών, όπως για παράδειγμα οπτικοακουστικά μέσα, ώστε να προστατεύεται η προσωπική ζωή και η αξιοπρέπεια των θυμάτων (Χαραλαμπίδης, 2004).

§ Σύσταση Νο R(97)13, η οποία προβλέπει την παροχή ψυχολογικής υποστήριξης, ιδίως όταν το θύμα υπόκειται σε πολλαπλές έρευνες (καταθέσεις, ιατρικές εξετάσεις, κ.ά.) και κινδυνεύει να υποστεί περαιτέρω τραυματικές εμπειρίες. Σε αντίθεση με τον Ο.Η.Ε. και το Συμβούλιο της Ευρώπης που χαρακτηρίζουν την εμπορία και διακίνηση ανθρώπων ως παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, η Ευρωπαϊκή Ένωση θεωρεί ότι είναι έγκλημα παράνομης μετακίνησης πληθυσμών. Η θέση αυτή έχει ως συνέπεια να αναπτύσσονται δράσεις και προγράμματα που στοχεύουν στην καταστολή του φαινομένου και όχι στην προστασία των θυμάτων (Στρατηγάκη, 2007).

Πυρήνα των ευρωπαϊκών πολιτικών αποτελούν τα μέτρα που αποσκοπούν σε πιο αυστηρές διαδικασίες ελέγχου της άδειας εισόδου, καλύτερη φύλαξη των συνόρων και δίωξη

όσων διευκολύνουν την παράνομη είσοδο μεταναστών/-τριών. Στο ίδιο πλαίσιο κινήθηκαν και οι επίσημες πράξεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης, δηλαδή δύο Αποφάσεις, μία Οδηγία και ένα Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου σχετικά με την απόκτηση άδειας διαμονής στα θύματα παράνομης διακίνησης ανθρώπων.⁵ Κριτική της αντιμετώπισης αυτής ασκήθηκε από τις γυναικείες οργανώσεις, οι οποίες τόνισαν επανειλημμένα τη διάσταση του προβλήματος ως παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων (Ευρωπαϊκή Ομάδα Γυναικών) (Τσακλάγκανου, 2001).

Η Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης διαχωρίζει ξεκάθαρα τα θύματα της παράνομης διακίνησης από τους/τις παρόνομους/-ες μετανάστες/-τριες, επειδή τυγχάνουν μεταχείρισης αντίστοιχης με αυτής των λαθρομεταναστών/-τριών που απελαύνονται το συντομότερο δυνατόν στη χώρα προέλευσής τους (Requena, 2006).⁶ Ενώ ο κύριος σκοπός της διακίνησης λαθρομεταναστών/-τριών είναι η παράνομη διασυνοριακή μεταφορά για την αποκόμιση ιδίου οφέλους, ο σκοπός της παράνομης διακίνησης προσώπων είναι η εκμετάλλευση. Επίσης, η παράνομη διακίνηση και εμπορία δεν προϋποθέτει διασυνοριακά στοιχεία, διότι μπορεί να υπάρχει και σε εθνικό επίπεδο (Λάζος, 2002).

Επιπλέον, η Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης τυγχάνει εφαρμογής σε όλες τις περιπτώσεις παράνομης διακίνησης ανθρώπων, είτε αυτές είναι εθνικές είτε διεθνείς, συνδεόμενες ή μη με το οργανωμένο έγκλημα και αφορούν γυναίκες, παιδιά και άνδρες.

Επίσης, η Σύμβαση εφαρμόζεται όχι μόνο στην παράνομη διακίνηση ανθρώπων με σκοπό τη σεξουαλική εκμετάλλευση, αλλά και στην αναγκαστική εργασία, τη δουλεία και την αφαίρεση οργάνων (Λάζος, 2002). Η σύγκριση, μάλιστα, με αρκετά διεθνή κείμενα της προσδίδει αξία σε πολλά πεδία, κάποια από τα οποία αναφέρονται παρακάτω:

§ Στη Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης, ως «θύμα» ορίζεται κάθε άτομο που υποβάλλεται σε παράνομη διακίνηση. Η συναίνεση του «θύματος» δε λαμβάνεται υπόψη.

---

⁵ Απόφαση-Πλαίσιο του Συμβουλίου 2002/629/ΔΕΥ για την καταπολέμηση της παράνομης διακίνησης ανθρώπων (ΕΕ L 203, 01/08/2002), Απόφαση-Πλαίσιο του Συμβουλίου 2004/68/ΔΕΥ για την καταπολέμηση της σεξουαλικής εκμετάλλευσης των παιδιών και της παιδικής πορνογραφίας. (ΕΕ L13, 20/01/2004), Οδηγία 2004/81/ΕΚ σχετικά με τον τίτλο παραμονής που χορηγείται σε υπηκόους τρίτων χωρών θύματα εμπορίας ανθρώπων ή συνέργειας στη λαθρομετανάστευση, οι οποίοι συνεργάζονται με τις αρμόδιες αρχές (ΕΕ L 261, 06/08/2004) και Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου σχετικά με τις στρατηγικές πρόληψης της εμπορίας γυναικών και παιδιών ευάλωτων στη σεξουαλική εκμετάλλευση [P6_TA (2006) 005].

⁶ Απόσπασμα από την εισήγηση της Martha Requena, Προϊσταμένη του Τμήματος Ισότητας, Γενική Διεύθυνση Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων -ΓΔ, Συμβούλιο της Ευρώπης- στο Συνέδριο με θέμα Δράση κατά της παράνομης διακίνησης ανθρώπων: Πρόληψη, προστασία & δίωξη, Αθήνα, 5-6 Δεκεμβρίου 2006, Ξενοδοχείο Divani Caravel. Οργάνωση: Διεύθυνση Ισότητας Γενική Διεύθυνση Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Συμβουλίου της Ευρώπης, σε συνεργασία με τη Γενική Γραμματεία Ισότητας, ΥΠ.ΕΞ. & υπό την αιγίδα της Διυπουργικής Επιτροπής της Ελλάδας κατά της Παράνομης Διακίνησης Ανθρώπων.

- § Την ευαισθητοποίηση προς άτομα ευάλωτα στην παράνομη διακίνηση και τη λήψη μέτρων για την ενίσχυση της πρόληψης με στόχο την αποτροπή των πελατών αντίστοιχων υπηρεσιών.
- § Τη λήψη υποχρεωτικών μέτρων αρωγής, φυσικής και ψυχολογικής, για την επανένταξη τους στην κοινωνία, καθώς επίσης και την πρόβλεψη αποζημίωσης.
- § Τη χορήγηση προθεσμίας ανάρρωσης και περίσκεψης, τουλάχιστον τριάντα ημερών, ώστε το «θύμα» να αναρρώσει, να διαφύγει από την επιρροή των διενεργούντων τη διακίνηση και, με την παροχή της κατάλληλης βοήθειας, να αποφασίσει να συνεργαστεί με τις αρχές επιβολής του νόμου.
- § Τη δυνατότητα άδειας διαμονής είτε για λόγους ανθρωπιστικούς είτε λόγω της συνεργασίας των θυμάτων με τις αρμόδιες αρχές.
- § Την αντιμετώπιση της παράνομης διακίνησης και εμπορίας ανθρώπων ως κακούργημα.
- § Τη δυνατότητα ποινικοποίησης των «πελατών», δηλαδή ποινικοποίηση της χρήσης των υπηρεσιών των θυμάτων.
- § Μια ρήτρα μη τιμωρίας των «θυμάτων».
- § Την ενσωμάτωση της ισότητας των φύλων στις διατάξεις (Λάζος, 2002).

Η Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης αποτελεί ένα εργαλείο για την καταπολέμηση της παράνομης διακίνησης και εμπορίας ανθρώπων, το οποίο ενσωματώνει μέτρα για την πρόληψη, την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των θυμάτων, την ποινικοποίηση των πελατών και τη δίωξη των δραστών (Λάζος, 2002).

Παρατηρεί κανείς ότι η **Ελλάδα**, ως Κράτος-Μέλος διεθνών οργανισμών όπως ο Ο.Η.Ε., η Ε.Ε., αλλά και το Συμβούλιο της Ευρώπης, έχει υπογράψει και επικυρώσει τις εξαιρετικά σημαντικές αυτές διεθνείς συμβάσεις, οι οποίες έχουν ενταχθεί στην εθνική – εσωτερική της- νομοθεσία (www.nath.gr).

Αυτό σημαίνει ότι κάθε περίπτωση εμπορίας ανθρώπου (άνδρα, γυναίκας ή παιδιού, ιδιαίτερα μάλιστα εάν πρόκειται για παιδί) –όπως αυτή ορίζεται στο άρθρο 323α του Ποινικού μας Κώδικα, μετά την τροποποίησή του με το Ν. 3064/2002- συνιστά κατάφωρη παραβίαση των θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων του, όπως:

- το δικαίωμα στο σεβασμό και στην προστασία της ανθρωπίνης αξίας
- το δικαίωμα στην ισότητα ως προς την απόλαυση των δικαιωμάτων
- το δικαίωμα στον αυτοπροσδιορισμό και στην ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας, της συμμετοχής στην κοινωνική, οικονομική, πολιτική ζωή της χώρας,
- το δικαίωμα της ελεύθερης διακίνησης, κυκλοφορίας και επιλογής του τόπου διαμονής

- το δικαίωμα ελεύθερης επιλογής εργασίας (απαγόρευσης οποιασδήποτε μορφής αναγκαστικής εργασίας)
  - το δικαίωμα της γενετήσιας ελευθερίας και αξιοπρέπειας
  - η απαγόρευση κάθε μορφής δουλείας
  - η προστασία της παιδικής ηλικίας
- που άλλωστε προστατεύονται και από τις θεμελιώδεις διατάξεις του Συντάγματος της Ελλάδας (αρ. 2 παρ.1, αρ. 5 παρ. 1 και 2, αρ. 7 παρ. 2, αρ. 21 παρ. 1, αρ. 22 παρ. 3 και 4, αρ.25, παρ. 1 και 2) (Τσακλάγκανου, 2001).

Συνοψίζοντας τα παραπάνω συμπεραίνουμε ότι η Ελλάδα προχώρησε στην τροποποίηση των σχετικών διατάξεων:

A) του Ποινικού Κώδικα με την ψήφιση του Ν. 3064/2002 (ΦΕΚ Α' 248/15-10-2002) περί «Καταπολέμησης της εμπορίας ανθρώπων, των εγκλημάτων κατά της γενετήσιας ελευθερίας, της πορνογραφίας ανηλίκων και γενικότερα της οικονομικής εκμετάλλευσης της γενετήσιας ζωής και αρωγή στα θύματα των πράξεων αυτών» (ΦΕΚ Α' 248/2002).

B) στην υπογραφή του Π.Δ. 233/2003 (ΦΕΚ Α' 204/2003) «Προστασία-Αρωγή θυμάτων εγκλημάτων άρ. 323, 323Α, 349, 351 και 351Α του Ποινικού Κώδικα κατά το άρθρο 12 του Ν. 3064/2002» καθώς επίσης και τις διατάξεις του.

Γ) στην ψήφιση του Ν. 3386/2005 (ΦΕΚ 212/Α'/23.8.2005) για την «Είσοδο, διαμονή και κοινωνική ένταξη υπηκόων τρίτων χωρών στην Ελληνική Επικράτεια», λαμβάνοντας υπ' όψιν τις δεσμεύσεις που είχε αναλάβει αφενός με τις δύο Αποφάσεις - Πλαίσιο του 2001 του Συμβουλίου της Ε.Ε. (δεδομένου ότι έθεταν πιεστικές προθεσμίες για σχετικές νομοθετικές ρυθμίσεις σχετικά με το ζήτημα του trafficking) και αφετέρου με την υπογραφή του Συμπληρωματικού Πρωτόκολλου για την Αποτροπή, Καταστολή και Τιμωρία της Παράνομης διακίνησης Προσώπων, ιδιαίτερα των Γυναικών και των Παιδιών του Παλέρμιο (2000)⁷ (Τσακλάγκανου, 2001).

7.6 Ερμηνεία των διατάξεων του Ποινικού Κώδικα που αφορούν στις σύγχρονες μορφές εμπορίας ανθρώπων (Trafficking in human beings)

Η έξαρση του φαινομένου της εμπορίας ανθρώπων τις τελευταίες δεκαετίες και μάλιστα σε διεθνές επίπεδο, επέβαλε την ανάγκη λήψης μέτρων στα πλαίσια του ποινικού δικαίου για την επαρκή αντιμετώπισή του. Οι αριθμοί αυτή τη φορά είναι αδιάψευστοι: η

⁷ Σημ. τ.Σ.: Η σχετικά σύντομη αναφορά και ο σχολιασμός που γίνεται στο παρούσα πτυχιακή εργασία δεν σημαίνει ότι τα αρμόδια όργανα -ιδιαιτέρα της Ε.Ε.- δεν έχουν προβεί στην έκδοση και άλλων, πολύ σημαντικών κειμένων, που αφορούν στην εμπορία ανθρώπων (εκθέσεις, αναφορές, συστάσεις, προτάσεις για πλαίσια αποφάσεων και οδηγιών κ.λπ.).

UNICEF υπολογίζει ότι περίπου 1.000.000 παιδιά προωθούνται κάθε χρόνο στην πορνεία και το Συμβούλιο της Ευρώπης σε Σύστασή του τον Ιανουάριο του 2002 κάνει λόγο για 500.000 γυναίκες οι οποίες μετακινήθηκαν τον τελευταίο χρόνο από χώρες της κεντρικής και ανατολικής Ευρώπης σε χώρες της δυτικής Ευρώπης με σκοπό την έκδοσή τους. Η Ελλάδα δεν είναι μόνο χώρα προορισμού αλλά λόγω της γεωγραφικής της θέσης και ενδιάμεσος σταθμός των διακινούμενων προσώπων (transit), που προέρχονται κυρίως από τις χώρες της ανατολικής Ευρώπης (Παπανής, 2009).

Αν αναζητούσαμε τα **αίτια** της έξαρσης του φαινομένου θα μπορούσαμε να σταθούμε σε τρεις κύριους παράγοντες που συνέβαλαν σε αυτήν:

§ Πρωτίστως η μαζική κίνηση λαθρομεταναστών από χώρες του τρίτου κόσμου ή της ανατολικής Ευρώπης μετά την οικονομική της κατάρρευση σε χώρες της δυτικής Ευρώπης που είχε ως αποτέλεσμα τα συγκεκριμένα άτομα, κυρίως γυναίκες και παιδιά, να πέφτουν θύματα κάθε είδους εκμετάλλευσης (Παπανής, 2009).

§ Κατά δεύτερον, η επέκταση του διαδικτύου και η ευκολία πρόσβασης σε αυτό, με την ταυτόχρονη δυνατότητα διατήρησης της ανωνυμίας αυτού που διακινεί πορνογραφικό υλικό, που είχε ως αποτέλεσμα να διευκολύνονται πράξεις εμπορίας και σεξουαλικής εκμετάλλευσης ανθρώπων.

§ Και τελευταίος και ίσως ο σημαντικότερος παράγοντας είναι η ενασχόληση των κυκλωμάτων του οργανωμένου εγκλήματος με την εμπορία ανθρώπων, τα οποία θησαυρίζουν από τη δραστηριότητα αυτή: Υπολογίζεται ότι οι παράνομες αυτές δραστηριότητες του οργανωμένου εγκλήματος απέφεραν κατά το έτος 2000 σε παγκόσμιο επίπεδο έσοδα ύψους περίπου 7 δισεκατομμυρίων ευρώ (Παπανής, 2009).

Υπό την πίεση των διεθνών πλέον διαστάσεων που είχε πάρει το φαινόμενο, οι Διεθνείς Οργανισμοί και τα όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης προχώρησαν στη διατύπωση ολοκληρωμένων προτάσεων για την πρόληψη και την καταστολή του. Στα πλαίσια αυτά, ψηφίστηκε στην Ελλάδα ο **νόμος 3064/2002** για την «*Καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων, των εγκλημάτων κατά της γενετήσιας ελευθερίας, της πορνογραφίας ανηλίκων και γενικότερα της οικονομικής εκμετάλλευσης της γενετήσιας ζωής και αρωγή στα θύματα των πράξεων αυτών*», με τον οποίο τροποποιήθηκαν διατάξεις του Ποινικού Κώδικα αλλά και προστέθηκαν νέες, με σκοπό την αποτελεσματικότερη ποινική αντιμετώπιση του φαινομένου (Παπανής, 2009 & Χαραλαμπίδης, 2004).

Ο ορισμός που δόθηκε στην έννοια της εμπορίας ανθρώπων στο πρόσφατο κείμενο που έχει υπογράψει η χώρας μας, τη Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για ανάληψη δράσης κατά της εμπορίας ανθρώπων το 2005, σε συνδυασμό με τα θεμελιώδη δικαιώματα

του ανθρώπου που προσβάλλονται από την ανάπτυξη μιας τέτοιας δράσης προκειμένου να σχηματίσουμε μια συνολική εικόνα για τις διάφορες πτυχές του φαινομένου και τις διεθνείς τάσεις που υπάρχουν για την αντιμετώπισή του (Γσακλάγκανου, 2001).

7.6.1 Η Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για ανάληψη δράσης κατά της εμπορίας ανθρώπων (2005) – Τα ανθρώπινα δικαιώματα που παραβιάζονται από την εμπορία

Σύμφωνα με την Επεξηγηματική Έκθεση της Σύμβασης η εμπορία συνίσταται στο συνδυασμό τριών συστατικών στοιχείων, τα οποία πρέπει να συνυπάρχουν για να μπορέσει να θεωρηθεί μια συμπεριφορά ως εμπορία:

- 1) Μια **πράξη** (πρόσληψη, μεταφορά, φύλαξη ή υποδοχή προσώπων)
- 2) Με την χρήση ορισμένων **μέσων** που συνίστανται σε: απειλή, ή χρήση βίας, ή άλλων μορφών επιβολής, απαγωγή, απάτη ή εξαπάτηση, κατάχρηση εξουσίας, ευάλωτη θέση, προσφορά ή αποδοχή πληρωμής ή οφέλους για να εκμαιευτεί η συναίνεση ενός προσώπου που ασκεί έλεγχο επί άλλου
- 3) Προς το σκοπό της **εκμετάλλευσης** που περιλαμβάνει κατ' ελάχιστον την εκμετάλλευση της πορνείας άλλων προσώπων ή άλλων μορφών σεξουαλικής εκμετάλλευσης, καταναγκαστικής εργασίας ή υπηρεσιών, δουλείας ή πρακτικών παρομοίων με τη δουλεία, ή εξαγωγή οργάνων (Παπανής, 2009).

Για να θεωρηθεί μια συμπεριφορά ως εμπορία χρειάζεται να συγκεντρώνει στοιχεία και από τις τρεις κατηγορίες (1, 2 και 3), π.χ. πρόσληψη προσώπων με εξαπάτησή τους προς το σκοπό σεξουαλικής τους εκμετάλλευσης (πορνείας). Εάν ωστόσο πρόκειται για πράξεις που αφορούν σε παιδιά, η πράξη θεωρείται ως εμπορία ακόμη και αν δεν έγινε χρήση των μέσων που αναφέρονται στο 2).

Είναι σαφές πόσο σοβαρή είναι η καταπάτηση θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων από την ανάπτυξη αδιάστατων πρακτικών όπως είναι αυτές που περιγράφονται παραπάνω: η εκμετάλλευση και εξαπάτηση ευάλωτων προσώπων, η χρήση βίας και απειλών, ο εξαναγκασμός. Ο άνθρωπος χρησιμοποιείται σαν εμπορεύσιμο αντικείμενο που υφίσταται απάνθρωπη και εξευτελιστική μεταχείριση χάνοντας ουσιαστικά κάθε δικαίωμα σεβασμού της ανθρωπίνης αξιοπρέπειάς του ενώ ταυτόχρονα προσβάλλεται το δικαίωμα στην ελευθερία του στις διάφορες ειδικότερες μορφές του, όπως είναι το δικαίωμα στον αυτοπροσδιορισμό και την ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας, το δικαίωμα της σεξουαλικής ελευθερίας, το δικαίωμα της ελεύθερης διακίνησης, κυκλοφορίας και επιλογής τόπου κατοικίας, το

δικαίωμα επιλογής εργασίας και μη εκτέλεσης αναγκαστικής εργασίας (Τσακλάγκανου, 2001).

7.6.2 Το Ελληνικό νομοθετικό πλαίσιο για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων – Οι αλλαγές που έφερε ο ν. 3064/2002

1. Όπως είδαμε παραπάνω, το παραδοσιακό εμπόριο δούλων έχει πλέον δώσει τη θέση του σε οργανωμένες επιχειρήσεις οικονομικής εκμετάλλευσης κυρίως της εξαναγκασμένης εργασίας ανθρώπων και της γενετήσιας ζωής τους. Αυτές είναι και οι δύο κύριες μορφές της σύγχρονης εμπορίας ανθρώπων αλλά δεν είναι και οι μόνες. Έντονες διαστάσεις έχει πάρει τα τελευταία χρόνια η εμπορία ανθρώπων προς αφαίρεση των οργάνων του σώματος, ενώ δεν πρέπει να παραβλέπεται, παρότι μπορεί να μην είναι διαδεδομένη στη χώρα μας, η στρατολόγηση ανηλίκων προκειμένου να συμμετέχουν σε ένοπλες συγκρούσεις. Συνοψίζοντας, θα μπορούσαμε να κάνουμε λόγο για τις εξής μορφές σύγχρονης εμπορίας ανθρώπων:

- **Η εμπορία ανθρώπων με σκοπό την εργασιακή τους εκμετάλλευση.**
- **Η εμπορία ανθρώπων με σκοπό τη σεξουαλική τους εκμετάλλευση.**
- **Η εμπορία ανθρώπων με σκοπό τη χρησιμοποίησή τους για την αφαίρεση των οργάνων του σώματός τους.**
- **Η στρατολόγηση ανηλίκων με σκοπό τη χρησιμοποίησή τους σε ένοπλες συγκρούσεις.**

Τα νομοθετικά κενά που υπήρχαν για την αντιμετώπιση των σύγχρονων αυτών φαινομένων εμπορίας ανθρώπων ήρθε να καλύψει ο ν. **3064/2002**. Ωστόσο, ειδικά όσον αφορά την εμπορία ανθρώπων με σκοπό τη σεξουαλική εκμετάλλευσή τους, ο νομοθέτης δεν αρκέστηκε στην ποινική αντιμετώπιση μόνο των πράξεων της **εμπορίας με σκοπό τη σεξουαλική εκμετάλλευση** αλλά θέλησε να επεκτείνει το προστατευτικό πλέγμα των διατάξεων του ν. **3064/2002** και στα πρόσωπα που πέφτουν θύματα **αυτής καθαυτής της σεξουαλικής εκμετάλλευσης** που κατά κανόνα επέρχεται ως αποτέλεσμα της εμπορίας ανθρώπων. Σύμφωνα με την εισηγητική έκθεση του νόμου *«με την εμπορία ανθρώπων συνδέεται συχνά, αν και όχι απαραίτητα, η διακίνηση πορνογραφικού υλικού που αφορά ανηλίκους... Ως εκ τούτου η λήψη μέτρων για την αντιμετώπιση της παιδικής πορνογραφίας έχει επείγοντα χαρακτήρα, προκειμένου να αποφευχθούν φαινόμενα κοινωνικής εξαχρείωσης»* και συνεχίζει παρακάτω *«ορισμένες από τις εν λόγω ρυθμίσεις ελάχιστα είναι σε θέση να αντιμετωπίσουν τα αυξανόμενα κοινωνικά προβλήματα που συνδέονται με την εκμετάλλευση της γενετήσιας ζωής ευάλωτων ομάδων του πληθυσμού, όπως είναι οι γυναίκες, οι αλλοδαποί*

και οι ανήλικοι». Το σύνολο των διατάξεων αυτών θα αναλύεται παρακάτω (Σπηλιοπούλου, 2006).

2. Οι δύο βασικότερες διατάξεις του Ποινικού Κώδικα (Π.Κ.) που ποινικοποιούν τις πράξεις εμπορίας ανθρώπων με τις σύγχρονες μορφές που έχει αυτή πάρει είναι οι διατάξεις των άρθρων **323Α Π.Κ. και 351 Π.Κ.** Αξίζει να σημειωθεί ότι οι διατάξεις αυτές με το **ν. 3064/2002** περιελήφθησαν στον κατάλογο των αξιόποινων πράξεων του **άρθρου 1 παρ. 1 ν. 2331/1995** που αφορά **το ξέπλυμα βρώμικου χρήματος** (Σπηλιοπούλου, 2006).

3. Η διάταξη του νεοείσακτου με το **ν. 3064/2002 άρθρου 323Α Π.Κ.** αντιμετωπίζει τρεις από τις κύριες και «απεχθέστερες» (κατά την εισηγητική έκθεση του νόμου) μορφές της εμπορίας ανθρώπων: Την εμπορία ανθρώπων με σκοπό την εργασιακή τους εκμετάλλευση, την εμπορία ανθρώπων με σκοπό τη χρησιμοποίησή τους για την αφαίρεση των οργάνων του σώματός τους και τη στρατολόγηση ανηλίκων με σκοπό τη χρησιμοποίησή τους σε ένοπλες συγκρούσεις. Στην **πρώτη παράγραφο** του άρθρου προβλέπεται: *«Όποιος με τη χρήση βίας, απειλής ή άλλου εξαναγκαστικού μέσου ή την επιβολή ή κατάχρηση εξουσίας προσλαμβάνει, μεταφέρει ή προωθεί εντός ή εκτός της επικράτειας, κατακρατεί, υποθάλπει, παραδίδει με ή χωρίς αντάλλαγμα σε άλλον ή παραλαμβάνει από άλλον πρόσωπο με σκοπό την αφαίρεση οργάνων του σώματός του ή για να εκμεταλλευθεί ο ίδιος ή άλλος την εργασία του, τιμωρείται με κάθειρξη μέχρι δέκα ετών και με χρηματική ποινή δέκα χιλιάδων έως πενήντα χιλιάδων ευρώ»* (Σπηλιοπούλου, 2006 & Χαραλαμπίδης, 2004).

Ο νομοθέτης έχοντας κατά νου ότι οι πράξεις της εμπορίας ανθρώπων δεν τελούνται κατά κανόνα από μεμονωμένα άτομα αλλά στα πλαίσια οργανωμένων κυκλωμάτων, θέλει να τιμωρήσει με τη διάταξη αυτή όλα τα πρόσωπα που συμμετέχουν σε αυτήν την «αλυσίδα εκμετάλλευσης», από το πρώτο άτομο που προσέγγισε το θύμα (προσλαμβάνει) μέχρι το τελευταίο που είναι ο τελικός «αποδέκτης» του θύματος (παραλαμβάνει). Ο δράστης που τελεί βέβαια κάποια από τις παραπάνω πράξεις της πρόσληψης, της μεταφοράς, της προώθησης εντός ή εκτός της επικράτειας κ.τ.λ. πρέπει πρόσθετα να έχει χρησιμοποιήσει βία ή να έχει εκτοξεύσει απειλές ή να έχει εξαναγκάσει το θύμα με οποιοδήποτε τρόπο ή να έχει επιβάλλει ή να καταχράται τη σχέση εξουσίας που το συνδέει με το θύμα, προκειμένου να έχουμε το έγκλημα του **323Α Π.Κ.** και φυσικά απώτερος σκοπός όλων αυτών των πράξεων του να είναι είτε η αφαίρεση των οργάνων του σώματος του θύματος είτε η εκμετάλλευση της εργασίας του από τον ίδιο ή από άλλον. Ειδικά τώρα όσον αφορά το σκοπό της εκμετάλλευσης της εργασίας του θύματος, πρέπει να διευκρινιστεί ότι ο δράστης πρέπει να αποσκοπεί στη χρησιμοποίηση του θύματος ως μέσου για την απόκτηση χρημάτων (όπως π.χ., στην περίπτωση των παιδιών των φαναριών). Σχετική με την εμπορία ανθρώπων προς το

σκοπό εκμετάλλευσης της εργασίας τους είναι και η διάταξη της **τρίτης παραγράφου του άρθρου 323Α Π.Κ.** που προβλέπει ότι «*όποιος εν γνώσει δέχεται την εργασία προσώπου, το οποίο τελεί υπό τις συνθήκες που περιγράφονται στις παραγράφους 1 και 2 τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον έξι μηνών*». Η πράξη αυτή αφορά πρόσωπα που απασχολούν θύματα εμπορίας, χωρίς όμως να είναι οι ίδιοι που τα εξανάγκασαν να παρέχουν την εργασία τους, γι' αυτό και η προβλεπόμενη ποινή είναι μικρότερη (φυλάκιση 6 μηνών έως 5 χρόνια) από αυτές των διατάξεων των παραγράφων 1 και 2 (κάθειρξη 5 έως 10 χρόνια και χρηματική ποινή). Κρίσιμο στοιχείο πάντως της τέλεσης του συγκεκριμένου εγκλήματος είναι η θετική γνώση του δράστη ότι απασχολεί στην εργασία του πρόσωπο που έχει πέσει θύμα εμπορίας (Σπηλιοπούλου, 2006).

Στη δεύτερη παράγραφο το **άρθρο 323Α Π.Κ.** προβλέπει «*Με την ποινή της προηγούμενης παραγράφου τιμωρείται ο υπαίτιος αν, για να επιτύχει τον ίδιο σκοπό, αποσπά τη συναίνεση προσώπου με τη χρήση απατηλών μέσων ή το παρασύρει, εκμεταλλεόμενος την ευάλωτη θέση του, με υποσχέσεις, δώρα, πληρωμές ή παροχή άλλων ωφελημάτων*». Η διαφοροποίηση της διάταξης αυτής σε σχέση με αυτήν της προηγούμενης παραγράφου βρίσκεται στη συναίνεση του θύματος. Ενώ δηλαδή στην προηγούμενη διάταξη ο δράστης εξαναγκάζει το θύμα π.χ., να τον ακολουθήσει, εδώ το θύμα συναινεί στην τέλεση όλων των προηγούμενων πράξεων της πρόσληψης, της μεταφοράς κ.τ.λ. Η συναίνεση αυτή ωστόσο δεν είναι αποτέλεσμα της ελεύθερης απόφασης του θύματος αλλά έχει αποσπαστεί είτε με την απόκρυψη από αυτό του αληθινού σκοπού των πράξεων του δράστη και την ταυτόχρονη παρουσίαση ψευδών στοιχείων, την εξαπάτησή του δηλαδή (*χρήση απατηλών μέσων*) είτε με τη «δωροδοκία» του θύματος το οποίο βρίσκεται σε τρωτή θέση (εκμετάλλευση της *ευάλωτης θέσης του θύματος με υποσχέσεις, δώρα, πληρωμές ή παροχή άλλων ωφελημάτων*). Και στις δύο αυτές περιπτώσεις ο δράστης ουσιαστικά εξαπατά το θύμα, επηρεάζοντας έτσι την αληθινή του βούληση. Έτσι, με τη διατύπωση αυτή του νόμου, οι διακινητές ακόμα και αν ισχυριστούν ότι το θύμα είχε συναινέσει στη μετανάστευσή του σε μια ξένη χώρα, τους στερείται η δυνατότητα να ισχυριστούν ότι συμφώνησε να εργαστεί σε συνθήκες δουλείας και κυρίως όταν αποδειχθεί ότι βρισκόταν σε ευάλωτη θέση (Παπανής, 2009).

Αξίζει εδώ να σημειωθεί, ότι με την εισαγωγή της έννοιας της «ευάλωτης θέσης», ο νομοθέτης θέλησε να προστατεύσει κάποιες ευαίσθητες κοινωνικές ομάδες όπως τους αλλοδαπούς, τις γυναίκες και τους ανηλίκους, θεωρώντας πως αυτές μπορούν πολύ εύκολα να βρεθούν σε μειονεκτική θέση (βλ. την παραπάνω αναφορά στην εισηγητική έκθεση του νόμου 3064/2002) (Χαραλαμπίδης, 2004).

Επαυξημένες ποινές προβλέπει η **παράγραφος 4 του άρθρου 323Α Π.Κ.** για τους δράστες της εμπορίας ανθρώπων, με σκοπό την εργασιακή τους εκμετάλλευση και τη χρησιμοποίησή τους για την αφαίρεση των οργάνων του σώματός τους. Σύμφωνα με αυτήν *«με κάθειρξη τουλάχιστον δέκα ετών και χρηματική ποινή πενήντα χιλιάδων έως εκατό χιλιάδων ευρώ τιμωρείται ο υπαίτιος σύμφωνα με τις προηγούμενες παραγράφους, αν η πράξη:* α) *στρέφεται κατά ανηλίκου, β) τελείται κατ' επάγγελμα, γ) τελείται από υπάλληλο ο οποίος κατά την άσκηση της υπηρεσίας του ή επωφελούμενος από την ιδιότητά του αυτή διαπράττει ή συμμετέχει με οποιονδήποτε τρόπο στην πράξη ή δ) είχε ως αποτέλεσμα τη βαριά σωματική βλάβη του παθόντος».* Για διαφορετικούς λόγους για κάθε μία από τις παραπάνω περιπτώσεις ο νομοθέτης πρόβλεψε βαρύτερες ποινές (Σπηλιοπούλου, 2006 & Τσακλάγκανου).

Έτσι, στην περίπτωση που η εμπορία στρέφεται κατά **ανηλίκου** (προσώπου κάτω των 18 ετών), η μειονεκτική θέση αυτού, όπως ήδη ειπώθηκε, είναι αυτή που επιτάσσει την πρόβλεψη αυστηρότερης ποινής. Στην κατ' επάγγελμα τέλεση του εγκλήματος, όταν δηλαδή ο δράστης επιδιώκει να έχει σταθερή πηγή βιοπορισμού μεγάλης σχετικής διάρκειας από την τέλεση της συγκεκριμένης πράξης, η έντονη αποδοκιμασία του νομοθέτη απέναντι στη συνέχιση της τέλεσης τέτοιων «απεχθών», όπως τις χαρακτηρίζει, πράξεων είναι αυτή που τον οδηγεί στην επιλογή αυστηρότερης ποινικής μεταχείρισης. Στην περίπτωση του υπαλλήλου που τελεί ή έστω συμμετέχει στις πράξεις αυτές με την ιδιότητα του αυτή, ο νομοθέτης έχει υπόψη του ότι τα κυκλώματα εμπορίας πολύ συχνά δρουν ανενόχλητα με την ανοχή ή ακόμα και τη συμμετοχή αρμοδίων υπαλλήλων. Αναφέρεται χαρακτηριστικά στην Εισηγητική Έκθεση ότι *«η εμπορία ανθρώπων θάλπει ένα ολόκληρο πλέγμα από άλλες σοβαρές αξιόποινες πράξεις, όπως είναι η διαφθορά, η υφαρπαγή ψευδών βεβαιώσεων κ.τ.λ.»* Όσον αφορά δε στην τελευταία περίπτωση, είναι επόμενο να προβλέπεται αυστηρότερο πλαίσιο ποινών, καθότι πέρα από την προσβολή της ελευθερίας του ανθρώπου με την τέλεση των πράξεων εμπορίας, έχουμε πλέον και βαρύτερη προσβολή της σωματικής ακεραιότητας του θύματος, έστω και αν αυτή οφείλεται σε αμέλεια του δράστη (Σπηλιοπούλου, 2006).

Τέλος, στην **πέμπτη παράγραφο του άρθρου 323Α Π.Κ.** αντιμετωπίζεται και η τρίτη περίπτωση εμπορίας ανθρώπων, η στρατολόγηση ανήλικου με σκοπό τη χρησιμοποίησή του σε ένοπλες συγκρούσεις, για την οποία μάλιστα προβλέπεται και ποινή επαυξημένη σε σχέση με τις άλλες δύο μορφές εμπορίας ανθρώπων (ποινή κάθειρξης 10-20 χρόνια). Σύμφωνα με τη διάταξη: *«Όποιος χρησιμοποιεί τα μέσα των παραγράφων 1 και 2 για να στρατολογήσει ανήλικο με σκοπό τη χρησιμοποίησή του σε ένοπλες συγκρούσεις τιμωρείται με κάθειρξη τουλάχιστον δέκα ετών και χρηματική ποινή πενήντα χιλιάδων έως εκατό χιλιάδων ευρώ».* Όπως ήδη ειπώθηκε η περίπτωση αυτή εμπορίας δεν φαίνεται καταρχήν να αφορά ιδιαίτερα

τη χώρα μας. Αξίζει ωστόσο να επισημανθεί, ότι με το **νόμο 3064/2002** το έγκλημα της εμπορίας ανθρώπων, όπως αυτό περιγράφεται στο άρθρο **323Α Π.Κ.** είναι δυνατό να τιμωρηθεί από τα ελληνικά ποινικά δικαστήρια ακόμα και αν τελείται στο εξωτερικό, είτε από Έλληνα είτε από αλλοδαπό και ανεξάρτητα από το εάν προβλέπεται ως έγκλημα η εμπορία από τους νόμους του τόπου όπου διαπράχθηκε (βλ. **άρθρο 8 Π.Κ.**). Είναι δυνατό δηλαδή, να συλληφθεί και να δικαστεί στη χώρα μας, δράστης εμπορίας που στρατολογούσε ανήλικους με τον παραπάνω σκοπό σε χώρα του εξωτερικού, ακόμα και αν σε αυτή τη χώρα η στρατολόγηση ανηλίκων δεν είναι αξιόποινη (Σπηλιοπούλου, 2006 & Τσακλάγκανου, 2001).

4. Το πρόβλημα της εμπορίας ανθρώπων με σκοπό σεξουαλικής εκμετάλλευσης, στο σύνολό του, επιχειρεί να αντιμετωπίσει ο νομοθέτης με το τροποποιημένο με το **ν. 3064/2002 άρθρο 351** του Ποινικού Κώδικα που προβλέπει το έγκλημα της σωματεμπορίας. Στη βασική του μορφή το έγκλημα της σωματεμπορίας ορίζεται ως εξής στην **παράγραφο 1** του ανωτέρω άρθρου: *« Όποιος με τη χρήση βίας, απειλής ή άλλου εξαναγκαστικού μέσου ή την επιβολή ή κατάχρηση εξουσίας προσλαμβάνει, μεταφέρει ή προωθεί εντός ή εκτός της επικράτειας, κατακρατεί, υποθάλλει, παραδίδει με ή χωρίς αντάλλαγμα σε άλλον ή παραλαμβάνει από άλλον πρόσωπο με σκοπό να προβεί ο ίδιος ή άλλος στη γενετήσια εκμετάλλευσή του τιμωρείται με κάθειρξη μέχρι δέκα ετών και χρηματική ποινή δέκα χιλιάδων έως πενήντα χιλιάδων ευρώ».* Στη δε **δεύτερη παράγραφο** του ίδιου άρθρου προβλέπεται: *«Με την ποινή της προηγούμενης παραγράφου τιμωρείται ο υπαίτιος αν, για να πετύχει τον ίδιο σκοπό, αποσπά τη συναίνεση προσώπου με τη χρήση απατηλών μέσων ή το παρασύρει, εκμεταλλεόμενος την ευάλωτη θέση του με υποσχέσεις, δώρα, πληρωμές ή παροχή άλλων ωφελημάτων».* Πρόκειται για πανομοιότυπες διατάξεις με αυτές του **άρθρου 323Α Π.Κ.** τουλάχιστον όσον αφορά τις πράξεις του δράστη (πρόσληψη, μεταφορά κ.τ.λ.) και τους τρόπους τέλεσης των εγκλημάτων (χρήση βίας, απειλής, απόσπαση συναίνεσης με απατηλά μέσα κ.τ.λ.) (Σπηλιοπούλου, 2006).

Η ειδοποιός διαφορά των διατάξεων αυτών βρίσκεται στο σκοπό του δράστη. Στη διάταξη του **άρθρου 351 Π.Κ.** ο δράστης αποβλέπει με τις πράξεις του στη γενετήσια εκμετάλλευση του θύματος. Ενόψει του ότι ισχύουν και εδώ ό,τι ήδη έχει ειπωθεί για το έγκλημα της εμπορίας ανθρώπων του **άρθρου 323Α Π.Κ.** αναφορικά με τις πράξεις του δράστη και τα μέσα που χρησιμοποιεί για την τέλεση αυτών, απομένει να δούμε ποιο είναι το περιεχόμενο του σκοπού του δράστη για γενετήσια εκμετάλλευση του θύματος (Παπανής, 2009).

Ο ίδιος ο νομοθέτης στην **παράγραφο 6 του άρθρου 351 Π.Κ.** μας δίνει τα στοιχεία της έννοιας «γενετήσια εκμετάλλευση». Σύμφωνα με αυτήν *«η κατά τις προηγούμενες*

παραγράφους γενετήσια εκμετάλλευση συνίσταται στην επιχείρηση από κερδοσκοπία οποιασδήποτε ασελγούς πράξης ή στη χρησιμοποίηση από κερδοσκοπία του σώματος, της φωνής ή της εικόνας προσώπου για την πραγματική ή προσποιητή επιχείρηση τέτοιας πράξης ή για την παροχή εργασίας ή υπηρεσιών που αποσκοπούν στη γενετήσια διέγερση». Με βάση τον παραπάνω ορισμό, μπορούμε να πούμε ότι για να έχουμε το έγκλημα της σωματεμπορίας, ο δράστης πρέπει να αποβλέπει με τη σωματεμπορία που τελεί σε δύο επιμέρους αποτελέσματα:

α) στην επιχείρηση από κερδοσκοπία οποιασδήποτε ασελγούς πράξης

β) στη χρησιμοποίηση από κερδοσκοπία του σώματος, της φωνής ή της εικόνας προσώπου για την πραγματική ή προσποιητή επιχείρηση τέτοιας πράξης ή για την παροχή εργασίας ή υπηρεσιών που αποσκοπούν στη γενετήσια διέγερση.

Ενόψει της εν γένει αοριστίας των όρων που χρησιμοποιούνται για την περιγραφή της γενετήσιας εκμετάλλευσης είναι χρήσιμο να δούμε χωριστά τον καθένα από αυτούς και να προσδιορίσουμε το περιεχόμενό τους (Παπανής, 2009).

Όσον αφορά καταρχήν την επιχείρηση από κερδοσκοπία οποιασδήποτε ασελγούς πράξης, κρίσιμο είναι να προσδιορίσουμε το περιεχόμενο της «ασελγούς πράξης». Η έννοια αυτή είναι αρκετά ευρύτερη του όρου «συνουσία» που χρησιμοποιείται σε άλλες διατάξεις του Π.Κ. Αν δεχτούμε λοιπόν ως συνουσία τη συνένωση των γεννητικών μορίων ανδρός και γυναικός χωρίς να απαιτείται ωστόσο και εκσπερμάτωση (ορισμός που δέχονται πάγια τα ελληνικά δικαστήρια), ως ασελγείς πράξεις πρέπει να θεωρήσουμε τις ερωτικές πράξεις που είναι αντικειμενικά υποκατάστατα της συνουσίας όπως η πεολειχία, η αιδιολειχία, η παρά φύση συνουσία, ο ετεροαυνανισμός. Η δε έννοια της «επιχείρησης ασελγών πράξεων» αφορά τις περιπτώσεις που το θύμα εξαναγκάζεται να παίξει ενεργητικό ρόλο στην τέλεση των πράξεων αυτών πάνω στο σώμα του δράστη ή και τρίτου, ενώ η έννοια της «από κερδοσκοπίας» επιχείρησης ασελγούς πράξης αναφέρεται στα κίνητρα του δράστη, ο οποίος αποβλέπει στον πορισμό ακόμη και εφάπαξ περιουσιακού οφέλους από τις πράξεις αυτές (Σπηλιοπούλου, 2006).

Συνοψίζοντας, έχουμε το έγκλημα της σωματεμπορίας όταν ο δράστης με τη χρήση βίας, απειλής κ.τ.λ. προσλαμβάνει, μεταφέρει κ.τ.λ. άνθρωπο και αποβλέπει με τις πράξεις του αυτές να εξαναγκάσει τον άνθρωπο να τελέσει ασελγείς πράξεις σε αυτόν ή και σε τρίτο πρόσωπο προκειμένου να αποκομίσει αυτός χρήματα (Παπανής, 2009).

Όσον αφορά παραπέρα στη χρησιμοποίηση από κερδοσκοπία του σώματος, της φωνής ή της εικόνας ανθρώπου για την πραγματική ή προσποιητή επιχείρηση ασελγούς πράξης ή για την παροχή εργασίας ή υπηρεσιών που αποσκοπούν στη γενετήσια διέγερση,

αξίζει να επισημανθεί ότι ο νομοθέτης θέλησε να συμπεριλάβει στην έννοια της γενετήσιας εκμετάλλευσης τη σχετικά πρόσφατη πρακτική παροχής «ερωτικών» υπηρεσιών μέσω των λεγόμενων «ροζ» τηλεφωνικών γραμμών, του διαδικτύου και ηλεκτρονικών μέσων, όπως της τηλεόρασης αλλά και τις περιπτώσεις που παρέχουν τέτοιες «προσποιητές» υπηρεσίες νυχτερινά κέντρα διασκέδασης (Χαραλαμπίδης, 2004).

Χρειάζεται προσοχή όμως. Δεν έχουμε το έγκλημα της σωματεμπορίας σε όλες τις περιπτώσεις που κάποιος απασχολεί πρόσωπα που επιχειρούν ασελγείς πράξεις, πραγματικά ή προσποιητά ή που παρέχουν εργασία ή υπηρεσίες που αποσκοπούν στο σεξουαλικό ερεθισμό. Πρέπει, όπως ήδη ειπώθηκε, για να έχουμε το έγκλημα της σωματεμπορίας ο δράστης με τη χρήση βίας, απειλής κ.τ.λ. να προσλαμβάνει, μεταφέρει κ.τ.λ. άνθρωπο και να αποβλέπει με τις πράξεις του αυτές να εξαναγκάσει το θύμα να προβεί στις πράξεις αυτές, προκειμένου να ωφεληθεί περιουσιακά αυτός (Σπηλιοπούλου, 2006).

Στην **τρίτη παράγραφο** προβλέπεται ως αξιόποινη η συμπεριφορά του πελάτη που τελεί ασελγή πράξη με πρόσωπο που γνωρίζει ότι είναι θύμα σωματεμπορίας, όπως αυτή ορίζεται στις δυο πρώτες παραγράφους. Σύμφωνα με αυτή *«όποιος εν γνώσει ενεργεί ασελγή πράξη με πρόσωπο, το οποίο τελεί υπό τις συνθήκες που περιγράφονται στις παραγράφους 1 και 2 τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον έξι μηνών»*. Η ρύθμιση αυτή εισήχθη στο νόμο με στόχο να *«καταπολεμηθεί το κακό στην ρίζα του»*, όπως χαρακτηριστικά αναφέρθηκε στη συζήτηση του νομοσχεδίου στη Βουλή. Ο πελάτης είναι ουσιαστικά ο τελευταίος κρίκος της «αλυσίδας εκμετάλλευσης» του θύματος της εμπορίας. Χρειάζεται όμως και εδώ προσοχή στην εφαρμογή της διάταξης. Δε σημαίνει ότι κάθε πρόσωπο που ενεργεί ασελγείς πράξεις με ένα θύμα σωματεμπορίας έχει τελέσει και το έγκλημα του άρθρου αυτού. Η πράξη αυτή αφορά πρόσωπα που ενεργούν μεν ασελγείς πράξεις, με πρόσωπα, όμως, τα οποία γνωρίζουν θετικά ότι έχουν πέσει θύματα σωματεμπορίας. Δεν αρκεί ούτε η υποψία, ούτε η εικασία για την κατάσταση στην οποία βρίσκεται το θύμα. Πρέπει να υπάρχει γνώση και να αποδεικνύεται αυτή (Σπηλιοπούλου, 2006).

Στην **τέταρτη και πέμπτη παράγραφο** του ίδιου άρθρου προβλέπονται επαυξημένες ποινές για ορισμένες μορφές σωματεμπορίας. Έτσι *«με κάθειρξη τουλάχιστον δέκα ετών και χρηματική ποινή πενήντα χιλιάδων έως εκατό χιλιάδων ευρώ τιμωρείται ο υπαίτιος σύμφωνα με τις προηγούμενες παραγράφους, αν η πράξη:*

α) στρέφεται κατά ανηλίκου ή συνδέεται με την πνευματική αδυναμία ή την κουφότητα του παθόντος (Σπηλιοπούλου, 2006).

Με τη διάταξη αυτή προστατεύονται οι ανήλικοι και οι πνευματικά αδύναμοι, άτομα δηλαδή που έχουν ανάγκη περισσότερης προστασίας από την κοινωνία, γι αυτό και το

επαυξημένο πλαίσιο ποινών. Άλλωστε δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι στόχος του **v. 3064/2002** ήταν ιδίως η προστασία κάποιων ευαίσθητων κοινωνικών ομάδων (Χαραλαμπίδης, 2004).

β) τελέσθηκε από ένα από τα πρόσωπα που αναφέρονται στο στοιχείο γ της παραγράφου 2 του άρθρου 349.

Πρόκειται για τους ανιόντες συγγενείς εξ αίματος ή εξ αγχιστείας ή τους θετούς γονείς, τους συζύγους, τους επιτρόπους ή άλλον στον οποίο έχουν εμπιστευθεί τον ανήλικο για ανατροφή, διδασκαλία, επίβλεψη ή φύλαξη, έστω και προσωρινή. Εδώ, η **ιδιαίτερη σχέση με το θύμα** είναι αυτή που επιτάσσει την πρόβλεψη αυστηρότερης ποινής.

γ) συνδέεται με την παράνομη είσοδο, παραμονή ή έξοδο του παθόντος από τη χώρα.

Η επιβαρυντική αυτή μορφή ταιριάζει νοηματικά με το «μεταφέρει ή προωθεί...» της πρώτης παραγράφου, δηλαδή της βασικής μορφής τέλεσης του εγκλήματος. Η λύση που φαίνεται να δικαιολογεί τη διαφορετική ποινική αντιμετώπιση αυτών των δυο μορφών είναι ότι στην βασική μορφή τέλεσης του εγκλήματος της πρώτης παραγράφου η μεταφορά ή προώθηση εντός ή εκτός της επικράτειας τελείται νομίμως, ενώ στην εν λόγω περίπτωση παρανόμως. Η αποτροπή της μαζικής κίνησης λαθρομεταναστών από χώρες του τρίτου κόσμου και της ανατολικής Ευρώπης που είχε ως αποτέλεσμα συγκεκριμένα άτομα, κυρίως γυναίκες και παιδιά, να πέφτουν θύματα κάθε είδους εκμετάλλευσης, είναι αυτή που επιβάλλει την αυστηρότερη ποινική αντιμετώπιση (Παπανής, 2009)..

δ) τελείται κατ' επάγγελμα.

ε) τελείται από υπάλληλο ο οποίος κατά την άσκηση της υπηρεσίας του ή επωφελούμενος από την ιδιότητά του αυτή διαπράττει ή συμμετέχει με οποιονδήποτε τρόπο στην πράξη ή

στ) είχε ως αποτέλεσμα τη βαριά σωματική βλάβη του παθόντος.

Για την έννοια της κατ' επάγγελμα τέλεσης καθώς και για τις αιτίες που οδήγησαν το νομοθέτη να προβλέψει βαρύτερες ποινές όταν οι πράξεις τελούνται από υπάλληλο ή έχουν ως αποτέλεσμα τη βαριά σωματική βλάβη ή και το θάνατο, όπως προβλέπει η **παράγραφος 5 του άρθρου 351 Π.Κ.** («*Αν κάποια από τις πράξεις της πρώτης και δεύτερης παραγράφου είχε ως αποτέλεσμα το θάνατο του παθόντος επιβάλλεται ισόβια κάθειρξη*»), ισχύουν όσα ειπώθηκαν παραπάνω στην ανάλυση των διατάξεων της εμπορίας ανθρώπων (**άρθρο 323Α παρ. 4 Π.Κ.**) (Σπηλιοπούλου, 2006).

7.6.3 Νομοθετικές ρυθμίσεις για τη εξουαλική εκμετάλλευση

Μετά την ανάλυση των διατάξεων για τις σύγχρονες μορφές εμπορία ανθρώπων, χρήσιμο είναι να δούμε ποιες άλλες σχετικές με τη δράση αυτή ρυθμίσεις εισήγαγε ο **v. 3064/2002**. Πρέπει καταρχήν να επισημανθεί ότι στη χώρα μας η σεξουαλική εκμετάλλευση

αποτελεί τον κύριο τρόπο εκμετάλλευσης των θυμάτων της εμπορίας. Η αγορά του σεξ ανθεί και γι' αυτό οι διακινητές προάγουν τα θύματα στην πορνεία. Ο νομοθέτης έχοντας υπ' όψιν του την κατάσταση αυτή, θέλησε να επεκτείνει το προστατευτικό πλέγμα των διατάξεων του **ν. 3064/2002** και στα πρόσωπα που πέφτουν θύματα **αυτής καθαρής της σεξουαλικής εκμετάλλευσης** που κατά κανόνα επέρχεται ως αποτέλεσμα πράξεων εμπορίας. Με δηλωμένη την «ευαισθησία» του νομοθέτη απέναντι στην εκμετάλλευση των ευάλωτων ομάδων του πληθυσμού, οι κύριες αλλαγές που εισήγαγε αποσκοπούσαν στην προστασία των ανηλίκων και των γυναικών από τη σεξουαλική τους εκμετάλλευση. Έτσι, με το **ν. 3064/2002** προστέθηκαν το **άρθρο 348Α Π.Κ.** που αφορά στην πορνογραφία ανηλίκων και το **άρθρο 351Α Π.Κ.** που αφορά στην ασέλγεια με ανήλικο έναντι αμοιβής, ενώ παράλληλα τροποποιήθηκε η διάταξη του **άρθρου 349 Π.Κ.** που αφορά στη μαστροπεία. Το περιεχόμενό τους θα αναλυθεί παρακάτω.

1. Η διάταξη του **άρθρου 348Α Π.Κ.** περιλαμβάνει τρεις παραγράφους:

- § στην πρώτη διατυπώνεται η αξιόποινη συμπεριφορά της πορνογραφίας ανηλίκων,
- § στη δεύτερη δίδεται ο ορισμός του πορνογραφικού υλικού που είναι και η κεντρική έννοια του παρόντος άρθρου και
- § στην τρίτη και τελευταία παράγραφο προβλέπονται επαυξημένες ποινές για ορισμένες μορφές πορνογραφίας (Χαραλαμπίδης, 2004).

Σύμφωνα με την **πρώτη παράγραφο** *«όποιος από κερδοσκοπία παρασκευάζει, κατέχει, προμηθεύεται, αγοράζει, μεταφέρει, διακινεί, διαθέτει, πωλεί ή θέτει με οποιονδήποτε τρόπο σε κυκλοφορία πορνογραφικό υλικό τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον ενός έτους και χρηματική ποινή δέκα χιλιάδων έως εκατό χιλιάδων ευρώ»* (Χαραλαμπίδης, 2004).

Με βάση τη διατύπωση αυτή, ποινικοποιείται όλη η αλυσίδα κατασκευής και διακίνησης πορνογραφικού υλικού, από αυτόν που το παρασκευάζει μέχρι αυτόν που το διακινεί ή απλώς το κατέχει. Και εδώ απαραίτητο στοιχείο για την τέλεση του εγκλήματος είναι η κερδοσκοπία του δράστη, να αποβλέπει δηλαδή ο δράστης με τις πράξεις που περιγράφονται στον πορισμό οικονομικού οφέλους (Σπηλιοπούλου 2006 & www.antigone.gr).

7.6.4 Νομοθετικές ρυθμίσεις για το πορνογραφικό υλικό

«Πορνογραφικό υλικό κατά την έννοια της προηγούμενης παραγράφου συνιστά κάθε περιγραφή ή πραγματική ή εικονική αποτύπωση, σε οποιονδήποτε υλικό φορέα, του σώματος ανηλίκου που αποσκοπεί στη γενετήσια διέγερση, καθώς και η καταγραφή ή αποτύπωση, σε οποιονδήποτε υλικό φορέα, πραγματικής, προσποιητής ή εικονικής ασελγούς πράξης που

ενεργείται για τον ίδιο σκοπό από ή με ανήλικο» (παράγραφος 2) (Δικηγορικός Σύλλογος Θεσσαλονίκης, www.nath.gr).

Καταρχήν ο νομοθέτης στην εισηγητική έκθεση θέλει να αποκλείσει από την έννοια του πορνογραφικού υλικού οποιοδήποτε έργο τέχνης ή επιστήμης. Βέβαια, το τι υπάγεται και το τι όχι στην έννοια της τέχνης δεν είναι ένα ξεκάθαρο ζήτημα. Το υλικό πάντως σε κάθε περίπτωση δε θεωρείται πορνογραφικό αν σε αυτό περιγράφεται ή αποτυπώνεται σώμα ενήλικου ή αν καταγράφονται ασελγείς πράξεις μεταξύ ενηλίκων. Πρέπει απαραίτητα να υπάρχει συμμετοχή τουλάχιστον ενός ανηλίκου (προσώπου κάτω των 18 ετών). Ο υλικός φορέας μπορεί να είναι οποιοσδήποτε, χαρτί, CD, DVD, βιντεοκασέτα, φωτογραφικό φιλμ κ.ά. Με τη διατύπωση μάλιστα αυτή της διάταξης, στην έννοια του πορνογραφικού υλικού φαίνεται να υπάγονται ακόμα και τα κινούμενα σχέδια ή και οι φιγούρες ηλεκτρονικών παιχνιδιών, από τη στιγμή που προβλέπεται ως παράνομη και η εικονική αποτύπωση σώματος ανηλίκου ή η αποτύπωση εικονικής ασελγούς πράξης, εφόσον βέβαια σκοπός είναι ο σεξουαλικός ερεθισμός («γενετήσια διέγερση») (Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου, 2003).

Αν και στην τελευταία αυτή περίπτωση δεν υπάρχει κάποιος συγκεκριμένος ανήλικος, τον οποίο κάποιος εκμεταλλεύεται σεξουαλικά, ο νομοθέτης θέλησε να συμπεριλάβει και αυτές τις περιπτώσεις στην έννοια του πορνογραφικού υλικού, προκειμένου να αποφύγει τυχόν εξοικείωση της κοινωνίας με τέτοιες παραστάσεις (Δικηγορικός Σύλλογος Θεσσαλονίκης, www.nath.gr).

Στην **τρίτη παράγραφο** του άρθρου προβλέπονται επαυξημένες ποινές στις περιπτώσεις που *«κάποια από τις πράξεις της πρώτης παραγράφου αφορά πορνογραφικό υλικό που συνδέεται με την εκμετάλλευση της ανάγκης, της πνευματικής αδυναμίας, της κουφότητας ή της απειρίας ανηλίκου ή με την άσκηση σωματικής βίας κατ' αυτό, επιβάλλεται κάθειρξη μέχρι δέκα ετών και χρηματική ποινή πενήντα χιλιάδων έως εκατό χιλιάδων ευρώ και αν η πράξη είχε ως αποτέλεσμα τη βαριά σωματική βλάβη του παθόντος, επιβάλλεται κάθειρξη τουλάχιστον δέκα ετών και χρηματική ποινή εκατό χιλιάδων έως πεντακοσίων χιλιάδων ευρώ.»* Με την παρούσα διάταξη εκφράζεται η έντονη αποδοκιμασία του νομοθέτη απέναντι σε πρόσωπα που πέρα από την ανηλικότητα εκμεταλλεύονται και την τρωτή θέση της ούτως ή άλλως ευάλωτης αυτής ομάδας του πληθυσμού (Δικηγορικός Σύλλογος Θεσσαλονίκης, www.nath.gr & Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου, 2003).

2. Στο άρθρο **349 Π.Κ.** προβλέπεται το έγκλημα της **μαστροπείας**. Αυτή τελείται όταν *«όποιος για να εξυπηρετήσει την ακολασία άλλων προάγει ή εξωθεί στην πορνεία ανήλικο ή υποθάλλει ή διευκολύνει την πορνεία ανηλίκων τιμωρείται με κάθειρξη μέχρι δέκα ετών και με χρηματική ποινή δέκα χιλιάδων έως πενήντα χιλιάδων ευρώ.»* Με τη διάταξη αυτή

τιμωρούνται όσοι παρακινούν ή ενισχύουν την απόφαση ανηλίκου που δεν έχει ακόμα εκδοθεί να ακολουθήσει αυτό το βιοποριστικό μέσο («προάγει») ή όσους με ψυχολογική επίδραση π.χ. ρητές προτροπές («εξωθεί») προς τον ανήλικο αποσκοπούν στον ίδιο στόχο, είτε πάλι αυτούς που διαμορφώνουν ευνοϊκές συνθήκες- καταστάσεις προς συνέχιση της πορνείας ανηλίκων, που ήδη όμως έχουν εκπορνευθεί («υποθάλπει ή διευκολύνει»). Ο νομοθέτης δεν τιμωρεί τον ανήλικο που «εκπορνεύεται», αλλά αυτόν που εκμεταλλευόμενος την παιδική απειρία και την εύθραυστη προσωπικότητα του ανηλίκου τον προάγει στην άσκηση του συγκεκριμένου επαγγέλματος. Πρέπει να σημειωθεί ότι η έννοια της πορνείας, συνίσταται στην παροχή σαρκικών ηδονών σε αόριστο αριθμό προσώπων αντί χρημάτων ή οποιασδήποτε άλλης αμοιβής (Δικηγορικός Σύλλογος Θεσσαλονίκης, www.nath.gr/nostos).

Στη **δεύτερη παράγραφο** τα απειλούμενα πλαίσια ποινής, τόσο της κάθειρξης όσο και της χρηματικής, αυξάνονται ακόμη παραπέρα, δείχνοντας την αυστηρή ποινική αντιμετώπιση από το νομοθέτη των μορφών μαστροπείας που περιγράφονται εκεί: *«Με κάθειρξη και χρηματική ποινή πενήντα χιλιάδων έως εκατό χιλιάδων ευρώ τιμωρείται ο υπαίτιος, αν το έγκλημα τελέστηκε: α) εναντίον προσώπου νεότερου των δεκαπέντε ετών, β) με απατηλά μέσα, γ) από τον ανιόντα συγγενή εξ αίματος ή εξ αγχιστείας ή από θετό γονέα, σύζυγο, επίτροπο ή από άλλον στον οποίο έχουν εμπιστευθεί τον ανήλικο για ανατροφή, διδασκαλία, επίβλεψη ή φύλαξη, έστω και προσωρινή, δ) από υπάλληλο ο οποίος κατά την άσκηση της υπηρεσίας του ή επωφελούμενος από την ιδιότητά του αυτή διαπράττει ή συμμετέχει με οποιονδήποτε τρόπο στη πράξη»* (Δικηγορικός Σύλλογος Θεσσαλονίκης, www.nath.gr).

Στην **τρίτη παράγραφο του 349 Π.Κ.** τιμωρείται η κατ' επάγγελμα ή η από κερδοσκοπία **προαγωγή γυναικών στην πορνεία**. Σύμφωνα με τη διάταξη *«όποιος κατ' επάγγελμα ή από κερδοσκοπία προάγει στην πορνεία γυναίκες τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον δεκαοκτώ μηνών και με χρηματική ποινή. Η τέλεση της πράξης από υπάλληλο, ο οποίος κατά την άσκηση της υπηρεσίας του ή επωφελούμενος από την ιδιότητά του αυτή διαπράττει ή συμμετέχει με οποιονδήποτε τρόπο στην πράξη, συνιστά επιβαρυντική περίπτωση»*. Θύμα της παραπάνω δραστηριότητας, η οποία πρέπει να τελείται κατ' επάγγελμα ή από κερδοσκοπία, μπορεί να 'ναι μόνο γυναίκα (για τις έννοιες της κατ' επάγγελμα ή από κερδοσκοπία τέλεσης της πράξης έγινε λόγος πιο πάνω). Πάγια τα ελληνικά δικαστήρια δέχονται ότι η πράξη της προαγωγής γυναίκας σε πορνεία, αφορά μόνο τη γυναίκα που δεν είχε γίνει από πριν πόρνη και η οποία με οποιοδήποτε τρόπο πείστηκε να εκδοθεί για πρώτη φορά και στην οποία παρασχέθηκαν τα μέσα για να το κάνει (<http://www.hrlawgroup.org> & Τσακλάγκανου, 2001).

3. Το άρθρο 351Α Π.Κ. προστέθηκε με το **N. 3064/02** και δεν ήρθε να τροποποιήσει μια ήδη υπάρχουσα ποινική διάταξη, αλλά να εισάγει για πρώτη φορά την έννοια της «**ασέλγειας με ανήλικο έναντι αμοιβής**». Σύμφωνα με τη βασική διάταξη του άρθρου «*η ασελγής πράξη με ανήλικο που τελείται από ενήλικο με αμοιβή ή με άλλα υλικά ανταλλάγματα ή η ασελγής πράξη μεταξύ ανηλίκων που προκαλείται από ενήλικο με τον ίδιο τρόπο και τελείται ενώπιον αυτού ή άλλου ενηλίκου τιμωρείται ως εξής:*

α) αν ο παθών δεν συμπλήρωσε τα δέκα έτη, με κάθειρξη τουλάχιστον δέκα ετών και χρηματική ποινή εκατό χιλιάδων έως πεντακοσίων χιλιάδων ευρώ,

β) αν ο παθών συμπλήρωσε τα δέκα, όχι όμως και τα δεκαπέντε έτη, με κάθειρξη μέχρι δέκα ετών και χρηματική ποινή πενήντα χιλιάδων έως εκατό χιλιάδων ευρώ και

γ) αν συμπλήρωσε τα δεκαπέντε έτη, με φυλάκιση τουλάχιστον ενός έτους και χρηματική ποινή δέκα χιλιάδων έως πενήντα χιλιάδων ευρώ. Κατά την επιμέτρηση της ποινής δεν εφαρμόζεται το άρθρο 83 στοιχείο ε» (http://www.hrllawgroup.org/initiatives/trafficking_persons).

Η πράξη αυτή κρίθηκε από το νομοθέτη ότι διαταράσσει τη μη διαμορφωμένη ακόμη προσωπικότητα του ανηλίκου ιδίως όταν το κίνητρο του ανηλίκου για να προβεί σε ερωτικές πράξεις είναι το υλικό αντίτιμο. Πρόκειται ουσιαστικά για μια μορφή πορνείας που η ποινικοποίησή της υπαγορεύεται από την ηλικία του «εκπορνευόμενου» ανηλίκου. Ανάλογα παραπέρα με την ηλικία του κλιμακώνεται και η απειλούμενη ποινή. Πρέπει όμως να επισημανθεί ότι η ποινικοποίηση αυτή αφορά αποκλειστικά τους πελάτες, τους τελευταίους κρίκους της «αλυσίδας εκμετάλλευσης». Στη συγκεκριμένη όμως περίπτωση δε χρειάζεται να γνωρίζουν την κατάσταση στην οποία βρίσκεται ο ανήλικος, όπως στην περίπτωση του άρθρου 351 παρ. 3 Π.Κ. που απαιτείται η γνώση της χρήσης «εξαναγκαστικών» ή απατηλών μέσων ή της εκμετάλλευσης «ευάλωτης θέσης». Αρκεί και μόνο η γνώση της ανηλικότητας, που ούτως ή άλλως φέρνει τα θύματα σε μειονεκτική θέση. Σε σχέση τώρα με το άρθρο **349 Π.Κ.**, το **άρθρο 351Α Π.Κ.** δεν απαιτεί ο δράστης να είναι αυτός που προάγει τον ανήλικο στην πορνεία (www.nath.gr).

Τέλος, στη **δεύτερη παράγραφο** προβλέπεται ως επιβαρυντική περίπτωση η κατά **συνήθεια τέλεση της πράξης** και στην τρίτη προβλέπεται βαρύτερη ποινή στην περίπτωση της **πρόκλησης θανάτου στον ανήλικο** που επήλθε ως αποτέλεσμα της πράξης της παραγράφου 1: «*Η κατά συνήθεια τέλεση της πράξης από τον ενήλικο σύμφωνα με την προηγούμενη παράγραφο συνιστά επιβαρυντική περίπτωση*» (παράγραφος 2). «*Αν η πράξη της πρώτης παραγράφου είχε ως αποτέλεσμα το θάνατο του παθόντος επιβάλλεται ισόβια κάθειρξη*» (παράγραφος 3). Όσον αφορά την έννοια της κατά συνήθεια τέλεσης της πράξης, πρέπει να ειπωθεί ότι αυτή συνίσταται στη διαπίστωση μιας σταθερής τάσης του δράστη για

τη διάπραξη συγκεκριμένου εγκλήματος λόγω της επανειλημμένης τέλεσης μιας πράξης και διαφοροποιείται από την «κατ' επάγγελμα» τέλεση της πράξης στο ότι δεν υπάρχει σκοπός πορισμού εισοδήματος (Δικηγορικός Σύλλογος Θεσσαλονίκης, & Τσακλάγκανου, 2001).

7.7 Ανακεφαλαίωση

Η δράση του οργανωμένου εγκλήματος σεξουαλικής εκμετάλλευσης στη χώρα μας, ανάγκασε την ελληνική πολιτεία να προχωρήσει στην αλλαγή του ισχύοντος νομοθετικού πλαισίου με ένα αυστηρότερο αλλά και περισσότερο προσαρμοσμένο στις ανάγκες της σύγχρονης αντεγκληματικής πολιτικής.

Έτσι κρίθηκε αναγκαία η ψήφιση ενός νόμου ο οποίος θα περιελάμβανε διατάξεις αποκλειστικά για την καταπολέμηση της σωματεμπορίας και της μαστροπείας. Ο νέος νόμος (Ν.3064/2002) ψηφίστηκε από την Βουλή των Ελλήνων -και από τα 4 κόμματα που εκπροσωπούσαν στη Βουλή- στις 2 Οκτωβρίου 2002 και τέθηκε σε ισχύ με την δημοσίευσή του στην εφημερίδα της Κυβερνήσεως στις 15 Οκτωβρίου 2002. Ο Νόμος αυτός έχει τον τίτλο ‘Νόμος για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων, των εγκλημάτων κατά της γενετήσιας ελευθερίας, της πορνογραφίας ανηλίκων και γενικότερα της οικονομικής εκμετάλλευσης της γενετήσιας ζωής και αρωγή στα θύματα των πράξεων αυτών και αποτελείται από 14 άρθρα. Όσον αφορά τα εγκλήματα της σωματεμπορίας και της μαστροπείας και την αρωγή των θυμάτων έχει ως εξής:

Όποιος για να εξυπηρετήσει την ακολασία άλλων προάγει ή εξωθεί στην πορνεία ανήλικο ή υποθάλπει ή διευκολύνει την πορνεία ανηλίκων τιμωρείται με κάθειρξη μέχρι δέκα ετών και με χρηματική ποινή δέκα χιλιάδων έως πενήντα χιλιάδων ευρώ (Δικηγορικός Σύλλογος Θεσσαλονίκης, www.nath.gr).

2. Με κάθειρξη και χρηματική ποινή πενήντα χιλιάδων έως εκατό χιλιάδων ευρώ τιμωρείται ο υπαίτιος, αν το έγκλημα τελέστηκε: α) εναντίον προσώπου νεότερου των δεκαπέντε ετών β) με απατηλά μέσα γ) από τον ανιόντα συγγενή εξ αίματος ή εξ αγχιστείας ή από θετό γονέα, σύζυγο, επίτροπο ή από άλλον στον οποίο έχουν εμπιστευθεί τον ανήλικο για ανατροφή, διδασκαλία, επίβλεψη ή φύλαξη, έστω και προσωρινή δ) από υπάλληλο ο οποίος κατά την άσκηση της υπηρεσίας του ή επωφελούμενος από την ιδιότητά του αυτή διαπράττει ή συμμετέχει με οποιονδήποτε τρόπο στη πράξη.

3. Όποιος κατ' επάγγελμα ή από κερδοσκοπία προάγει στην πορνεία γυναίκες τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον δεκαοχτώ μηνών και με χρηματική ποινή. Η τέλεση της πράξης από υπάλληλο, ο οποίος κατά την άσκηση της υπηρεσίας του ή επωφελούμενος από

την ιδιότητά του αυτή διαπράττει ή συμμετέχει με οποιονδήποτε τρόπο στην πράξη, συνιστά επιβαρυντική περίπτωση (Παπανής, 2009).

Οι πράξεις της παραγράφου 1 τιμωρούνται πλέον σε βαθμό κακουργήματος (κάθειρξη μέχρι 10 έτη) και με χρηματική ποινή, αντί για πλημμέλημα όπως ίσχυε πριν.

Καταργείται η ρήτρα επικαιρότητας και πλέον η μαστροπεία θα τιμωρείται σύμφωνα με την διάταξη αυτή ανεξάρτητα της ισχύος άλλης συναφούς διάταξης.

Στην παράγραφο 2 επίσης τιμωρείται η πράξη σε βαθμό κακουργήματος εφόσον πληρούνται οι προβλεπόμενες προϋποθέσεις αντί για πλημμέλημα που ήταν πριν.

Στην παράγραφο 3 δεν διαφοροποιείται η ποινή σε σχέση με τον προηγούμενο νόμο, εισάγεται όμως για πρώτη φορά η περίπτωση τέλεσης της πράξης από υπάλληλο κατά την άσκηση της υπηρεσίας του ή επωφελούμενος από την ιδιότητά του και μάλιστα συνιστά επιβαρυντική περίπτωση (Χαραλαμπίδης, 2004).

Έτσι με τις αλλαγές αυτές παρέχεται ουσιαστικότερη προστασία στους ανήλικους, αφού πλέον οι πράξεις που στρέφονται εναντίον τους τιμωρούνται σε βαθμό κακουργήματος ενώ η πρόσθετη διάταξη της παραγράφου 3 σκοπό έχει την καταπολέμηση της διαφθοράς των κρατικών λειτουργών και ιδίως των αστυνομικών που συχνά ενέχονται στη διάπραξη τέτοιων εγκλημάτων (Παπανής, 2009).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8^ο

ΠΡΟΛΗΨΗ-ΘΕΡΑΠΕΙΑ ΚΑΙ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗΣ

8.1. Εισαγωγή

Όσον αφορά στην κακοποίηση, στην περίπτωση που το παιδί δεν επικοινωνήσει με οποιονδήποτε τρόπο για το συμβάν και οι δικοί του δεν το αντιληφθούν, μένει με φοβερά αισθήματα ενοχής, άγχους, κατάθλιψης, μειονεξίας, σοβαρά ψυχικά τραύματα που έχουν αρνητικές επιπτώσεις σε όλες τις εκδηλώσεις της προσωπικότητας και του χαρακτήρα του καθώς και στη φυσιολογική σεξουαλική του ζωή. Πολλά θύματα αποκτούν εξαρτήσεις από ουσίες και αντικοινωνική συμπεριφορά ή φτάνουν ακόμη και στην αυτοκτονία. Με τη βοήθεια ειδικών θα ανιχνευθεί η ακριβής φύση και ο βαθμός της κακοποίησης και το παιδί θα δεχθεί υποστήριξη και θεραπεία για να ξεπεράσει την τραυματική εμπειρία. Στις περιπτώσεις παιδικής σωματικής κακοποίησης, η πιθανότητα να κακοποιηθεί εκ νέου το παιδί φτάνει στο 60%, αν δεν μεσολαβήσει θεραπευτική παρέμβαση των γονέων, ενώ ο κίνδυνος κακοποίησης αδελφών του θύματος φτάνει και το 70%. Γι' αυτό, χρειάζονται παρεμβάσεις που εστιάζονται στη φροντίδα και θεραπεία τόσο του θύματος, όσο και της οικογένειάς του, αλλά και στην αποτροπή της επανάληψης της κακοποίησης.

Επίσης όσον αφορά στην καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων, στόχος της κρατικής παρέμβασης είναι η συνεργασία με Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις ώστε να εφαρμοστούν ορθές πρακτικών των μεγάλων διεθνών οργανισμών που καταπολεμούν την μάστιγα της εμπορίας ανθρώπων μέσα από ολοκληρωμένα αναπτυξιακά προγράμματα αρωγής, εστιάζοντας ταυτόχρονα και στους τρεις βασικούς άξονες δράσης για την αντιμετώπιση του φαινομένου. Οι τρεις αυτοί άξονες αποτελούν την προστασία, την πρόληψη και την καταστολή του προβλήματος.

8.2 Πρόληψη

8.2.1 Προληπτική παρέμβαση κακοποίησης

Τα προγράμματα πρωτογενούς παρέμβασης αποσκοπούν στη μείωση του αριθμού των σεξουαλικά κακοποιημένων παιδιών, ενώ αυτά της δευτερογενούς στην έγκαιρη διάγνωση, στην αναχαίτιση της σεξουαλικής κακοποίησης και στην προστασία του παιδιού. Τέλος, τα προγράμματα τριτογενούς παρέμβασης αποβλέπουν στη στήριξη του θύματος, προκειμένου να μειωθούν οι μακροπρόθεσμες επιπτώσεις στην εξέλιξή του. Πρωτογενείς και δευτερογενείς παρεμβάσεις υποβοηθούν επίσης μια σωστή και έγκαιρη διάγνωση

σεξουαλικής κακοποίησης, συμβάλλουν στη μείωση των συνεπειών του τραύματος, και στην ανεύρεση καταλλήλων σταθμών θεραπευτικής ή τουλάχιστον συμβουλευτικής αγωγής (Human Trafficking, 2005).

Τα προγράμματα προληπτικής παρέμβασης αποβλέπουν στην αλλαγή του τρόπου αγωγής των γονέων, δεν υπερτονίζουν το φύλο του παιδιού στην κοινωνική του εξέλιξη, τονώνουν την αυτοπεποίθηση του παιδιού ενισχύοντας το αυτο-συναίσθημα του, μειώνουν τη διαφορά δύναμης μεταξύ ενηλίκων και παιδιών, μεταδίδουν γνώσεις, γύρω από τη ανάπτυξη σεξουαλικής συμπεριφοράς και υποβοηθούν ώστε να αναγνωρίσουν και να αποφεύγουν τον κίνδυνο σεξουαλικής κακοποίησης ή και ακόμα στο να αναζητούν εγκαίρως προστασία (Human Trafficking, 2005).

Τα κεντρικά σημεία των προγραμμάτων αυτών είναι: α) ορισμός της σεξουαλικής κακοποίησης: τα παιδιά θα πρέπει να γνωρίσουν ποιες μορφές συμπεριφοράς των ενηλίκων μπορούν να επιτρέπουν ή να αρνούνται, β) πληροφορίες για πιθανούς δράστες: περιλαμβάνονται άτομα από το γνωστό και συγγενικό περιβάλλον τους, γ) γνώσεις για τη σεξουαλική συμπεριφορά που ανταποκρίνεται στην εκάστοτε εξελικτική βαθμίδα του παιδιού και θα το βοηθούν να περιγράψει εννοιολογικά σωστά ενδεχόμενες σεξουαλικές πράξεις ώριμων ατόμων. Τέλος, θα πρέπει να μεταδίδουν πληροφορίες σχετικά με την ενοχή του ατόμου που θα συμβάλλουν ώστε το παιδί να μην αισθάνεται ενοχή αλλά να γνωρίζει ότι στις περιπτώσεις αυτές τη μόνη ευθύνη και ενοχή φέρει ο θύτης (Human Trafficking, 2005).

Η διάρκεια των προγραμμάτων που εστιάζουν στα παιδιά είναι ανάλογη με την εξελικτική βαθμίδα του παιδιού. Διαρκούν 15 έως 20 λεπτά και αρκούνται συνήθως σε 3 (εβδομαδιαίες) παρεμβάσεις. Τα προγράμματα αυτά εφαρμόζονται στα νηπιαγωγεία, τα σχολεία, ή και σε συμβουλευτικούς σταθμούς από εξειδικευμένο άτομο. Το υλικό που χρησιμοποιούν ποικίλει (βιβλία, φιλμ, κόμικ, θέατρο, σκετς κ.λπ.). Παράλληλα λαμβάνουν χώρα παρεμβάσεις για γονείς, δασκάλους ή νηπιαγωγούς (Αγάθωνος-Γεωργοπούλου, 1987).

Ένα από τα πιο γνωστά προγράμματα προληπτικής παρέμβασης είναι το Child Assault Popurution Program (CAP-Program). Το πρόγραμμα αυτό εφαρμόζεται στη Γερμανία και είναι γνωστό με το όνομα "Rotcappue" μια παραλλαγή της κοκκινোসκουφίτσας. Μια σειρά εμπειρικών μελετών ασχολείται τα τελευταία χρόνια με την εφαρμογή και αξιολόγηση των παρεμβάσεων αυτών (Αγάθωνος-Γεωργοπούλου, 1987).

Οι μελέτες αυτές διαπιστώνουν μια βελτίωση των γνώσεων στα παιδιά της πειραματικής ομάδας σε σύγκριση με τα παιδιά της ομάδας ελέγχου.

Μεγαλύτερα παιδιά διαθέτουν περισσότερες γνώσεις απ' ότι τα νεότερα, τα οποία αντιμετωπίζουν πρόσθετα δυσκολίες να διακρίνουν «αθώα» από «πονηρά αγγίγματα».

Ιδιαίτερη δυσκολία είχαν τα παιδιά να αντιληφθούν ότι μπορεί να κακοποιηθούν σεξουαλικά από άτομα που γνωρίζουν καλά και παρουσίασαν τα μεγαλύτερα κενά γνώσεων στις περιοχές εκείνες που βρίσκονταν σε αντίφαση με τις δικές τους εσωτερικές στάσεις και προσδοκίες. Μόνο λίγες μελέτες αποδεικνύουν μακροπρόθεσμα την απόκτηση και διατήρηση πρόσθετων γνώσεων από τα παιδιά της πειραματικής ομάδας ενώ μια άλλη μελέτη ισχυρίζεται ότι τα παιδιά της ομάδας ελέγχου αναπληρώνουν με το χρόνο την αρχική έλλειψη γνώσεων (Αγάθωνος-Γεωργοπούλου, 1987).

Ελάχιστες μελέτες ασχολούνται με το ερώτημα, εάν το παιδί μπορεί να εφαρμόσει τις γνώσεις που αποκτά στην καθημερινή του ζωή. Οι υπάρχουσες μελέτες επιβεβαιώνουν ότι παιδιά με παρεμβατική στήριξη δεν είναι τόσο ευάλωτα, προκειμένου να ακολουθήσουν ένα άγνωστο άτομο όσο τα παιδιά χωρίς στήριξη. Παρ' όλο ότι τα προγράμματα προληπτικής παρέμβασης δεν μπόρεσαν ως σήμερα να αποδείξουν ότι πραγματικά μειώνουν τη συχνότητα της σεξουαλικής κακοποίησης των παιδιών εν τούτοις συμβάλλουν στην προαγωγή της γνώσης, ενισχύοντας τις ικανότητες των παιδιών και το προστατεύουν από σεξουαλική κακοποίηση. Διαχρονικές μελέτες θα πρέπει να ασχοληθούν με τις μακροχρόνιες επιπτώσεις των προγραμμάτων αυτών και θα πρέπει να ερευνηθούν πιο εμπειριστατωμένα οι προϋποθέσεις κάτω από τις οποίες οι γνώσεις και οι ικανότητες που αποκτούν τα παιδιά θα εφαρμόζονται επιτυχώς στην καθημερινή ζωή (Αγάθωνος-Γεωργοπούλου, 1987).

Παρά την καλή θέληση και την επιτυχία των παρεμβάσεων αυτών δεν θα πρέπει να παραβλεφθεί ότι επικεντρώνονται στο θύμα, που κατά κανόνα είναι το παιδί, ότι η εφαρμογή των παρεμβάσεων αυτών ανατίθεται σε ξένα άτομα με συχνά διαφορετικές αρχές αγωγής, ότι πολλά προγράμματα παρέμβασης αποφεύγουν το θέμα σεξουαλικότητα και ότι πολλές φορές δεν αναφέρονται στην εκάστοτε βαθμίδα της γνωστικής και συναισθηματικής εξέλιξης του παιδιού και περιορίζονται να αναφέρονται σε θύτες του οικογενειακού περιβάλλοντος (Αγάθωνος-Γεωργοπούλου, 1987).

Για μια έγκαιρη και αποτελεσματική αντιμετώπιση της σεξουαλικής κακοποίησης του παιδιού θα πρέπει να εντείνουμε την προσοχή μας στην προληπτική διάσταση του θέματος και να αναπτύξουμε θεωρητικά θεμελιωμένα και μεθοδολογικά σωστά τοποθετημένα προγράμματα προληπτικής παρέμβασης. Επίσης απαραίτητη είναι η ανάπτυξη νέων προγραμμάτων για γονείς που τους βοηθούν να αναθρέψουν τα παιδιά τους και να τους μεταδώσουν ειδικές ικανότητες και δεξιότητες που ενισχύουν την αυτονομία του παιδιού. Τέλος, θα πρέπει να αναφέρουμε ότι προληπτικές παρεμβάσεις θα πρέπει να εστιάζουν και σε άλλα επίπεδα, όπως η κοινωνία και να χρησιμοποιηθούν άλλες μεθοδολογικές προσεγγίσεις (Αγάθωνος-Γεωργοπούλου, 1991).

8.2.2 Προληπτική επιμόρφωση παιδιών στο σχολείο σε διεθνές επίπεδο

Σύμφωνα με τους Γιωτάκο και Τσιλιάκου (2008), έρευνα που πραγματοποιήθηκε σε 400 σχολικές περιφέρειες των Η.Π.Α. έδειξε πως στο 85% αυτών έλαβαν χώρα προγράμματα πρόληψης στη διάρκεια ενός έτους. Σε πρακτικό επίπεδο, οι στρατηγικές πρόληψης της παιδικής κακοποίησης στο σχολικό πλαίσιο επικεντρώνονται στην αυτοπροστασία των παιδιών. Μαθαίνουν, επομένως, τρόπους αναγνώρισης ανεπίτρεπτων ειδών αγγίγματος και σωματικής επαφής, τρόπους απώθησης σεξουαλικών επιθέσεων και άρνησης, καθώς επίσης ενθαρρύνονται να αναφέρουν τα επεισόδια σε ενηλίκους που εμπιστεύονται.

Σε έρευνα των Gibson και Leitenberg (2000), όπου χρησιμοποιήθηκε ένα δείγμα 825 προπτυχιακών φοιτητριών βρέθηκε πως το 8% από εκείνες που είχαν συμμετάσχει στο παρελθόν σε πρόγραμμα πρόληψης ανέφερε πως είχε υποστεί σεξουαλική κακοποίηση, ενώ την ίδια μορφή κακοποίησης είχε βιώσει το 16% όσων δεν είχαν λάβει μέρος σε ανάλογο πρόγραμμα (Γιωτάκος, Τσιλιάκου, 2008).

Συχνά υποστηρίζεται πως τα μικρότερης ηλικίας παιδιά δεν μπορούν να παρακολουθήσουν αποτελεσματικά τέτοια προγράμματα, εφ' όσον δεν είναι σε θέση να κατανοήσουν αφηρημένες έννοιες, και δε διαθέτουν πλήρως αναπτυγμένη προσοχή, μνήμη και λεκτική ευχέρεια. Η αντίθετη άποψη υποστηρίζει πως τα παιδιά από την ηλικία των τεσσάρων ετών είναι σε θέση να ακολουθήσουν οδηγίες και κανόνες (Γιωτάκος, Τσιλιάκου, 2008 & Gardner, 2002)

Αξίζει να σημειωθεί πως, σύμφωνα με έρευνες, συνήθως στην πλειονότητά τους οι γονείς φαίνεται πως διάκειται θετικά προς αυτού του είδους την επιμόρφωση σε θέματα πρόληψης στο σχολικό περιβάλλον και η συμμετοχή αυτών φαίνεται να συμβάλλει καθοριστικά προς μια θετική πορεία πρόληψης (Γιωτάκος, Τσιλιάκου, 2008).

Το πρόγραμμα ESPACE –Καναδάς. Πρόκειται για ένα πρόγραμμα πρόληψης της σεξουαλικής κακοποίησης που εφαρμόστηκε σε σχολικό πλαίσιο στο Quebec του Καναδά και αποτελεί προσαρμογή ενός επιτυχημένου αμερικανικού προγράμματος. Σε αυτό συμμετείχαν παιδιά ηλικίας έξι έως δώδεκα ετών. Οι προληπτικές παρεμβάσεις που προτείνει επικεντρώνονται στην ενίσχυση των παιδιών να αναγνωρίζουν πιθανές καταστάσεις κακοποίησης και στην εκμάθηση βοηθητικών στρατηγικών, όπως το να λένε «όχι», να ζητούν τη βοήθεια κάποιου φίλου ή ενός ενήλικα και να φωνάζουν για βοήθεια όταν αισθάνονται πως κινδυνεύουν. Πιο συγκεκριμένα, τα εργαστήρια διαρκούν από 60 έως 75 λεπτά. Κατά τη διάρκειά τους, ειδικά εκπαιδευμένοι λειτουργοί αξιοποιούν δραστηριότητες, όπως το παιχνίδι ρόλων, την πρακτική εξάσκηση, τις κατευθυνόμενες συζητήσεις και την τροποποίηση της συμπεριφοράς. Μέσω των παραπάνω γίνεται μια προσπάθεια προκειμένου το παιδί να

κατανοήσει τα προσωπικά του δικαιώματα και βασικές αρχές πρόληψης (Γιωτάκος, Τσιλιάκου, 2008).

Η συγκεκριμένη στρατηγική προσεγγίζει, εν μέρει, και άλλα σημαντικά ζητήματα, όπως η λεκτική και σωματική κακοποίηση και ο σχολικός εκφοβισμός, ενώ, συν τοις άλλοις, υπογραμμίζει το σημαίνοντα ρόλο των γονέων και του εκπαιδευτικού προσωπικού, οι οποίοι ενθαρρύνονται να συμμετάσχουν σε ειδικά σχεδιασμένα σεμινάρια και εργαστήρια προκειμένου να εξαλειφθούν υπάρχουσες παρανοήσεις αναφορικά με το θέμα της σεξουαλικής κακοποίησης, να μάθουν να αναγνωρίζουν πιθανές ενδείξεις κακοποίησης στο παιδί τους και να εφαρμόζουν δεξιότητες πρόληψης στο σπίτι (Γιωτάκος, Τσιλιάκου, 2008 & Gardner, 2002)

Επισκέψεις στο σπίτι. Τα προγράμματα κατ' οίκον επισκέψεων από ειδικούς αποτελούν αποτελεσματική στρατηγική για τη στήριξη οικογενειών και για την πρόληψη της παιδικής κακοποίησης σε σωματικό, σεξουαλικό και συναισθηματικό επίπεδο.

Αυτού του τύπου οι υπηρεσίες παρέχονται σε μεγαλύτερο βαθμό σε περιπτώσεις, όπως: οικογένειες χαμηλού κοινωνικοοικονομικού επιπέδου, μονογονεϊκών οικογενειών, μητέρων νεαρής ηλικίας, μητέρων χαμηλού μορφωτικού επιπέδου, καταχρήσεων στο οικογενειακό περιβάλλον, κ.λπ. Μέσω των επισκέψεων στο σπίτι προσφέρονται περισσότερο καθοδηγητικές και εξατομικευμένες υπηρεσίες στις αποδιοργανωμένες, ταλαιπωρημένες οικογένειες και βασικός τους στόχος είναι η αποτελεσματική παροχή γνώσεων και δεξιοτήτων σε αυτές. Έχει δειχθεί πως οι οικογένειες, στις οποίες έχει εφαρμοστεί η συγκεκριμένη στρατηγική εμφάνισαν προοδευτικά λιγότερα επεισόδια παιδικής κακοποίησης, γεγονός, όμως, το οποίο φαίνεται πως αναστέλλεται σε περιπτώσεις ύπαρξης επαναλαμβανόμενης βίας μέσα στο σπίτι. Ένα από τα πιο επιτυχημένα προγράμματα επίσκεψης στο σπίτι είναι το The Nurse Home Visitation Program που ξεκίνησε να εφαρμόζεται 20 χρόνια πριν στη Νέα Υόρκη των Η.Π.Α. (Γιωτάκος, Τσιλιάκου, 2008).

8.2.3 Πρόληψη συναισθηματικής κακοποίησης

Όσον αφορά στην πρόληψη της παιδικής συναισθηματικής κακοποίησης, αν και υπάρχουν αποδείξεις για το ότι η μορφή αυτή της κακοποίησης έχει διαρκή, μακροπρόθεσμα και σοβαρά αποτελέσματα τόσο στην ανάπτυξη του παιδιού, όσο και στην ομαλή λειτουργία του κοινωνικού συνόλου, η παρέμβαση από αρμόδιους φορείς σε πολλές περιπτώσεις είναι περιορισμένη (Daro, 1998). Παρά την ύπαρξη αρκετών προγραμμάτων για τα σωματικά και σεξουαλικά κακοποιημένα παιδιά και τις οικογένειες τους, όσον αφορά την εύρεση τρόπων παροχής βοήθειας στα συναισθηματικά κακοποιημένα παιδιά δεν έχει δοθεί ιδιαίτερη

έμφαση. Οι Melton και Thompson (1987), περιγράφουν την τωρινή κατάσταση και το υπάρχον σύστημα σχετικά με το είδος αυτό κακοποίησης ως «θλιβερά ανεπαρκή». Υποστηρίζουν ότι «όταν οι επαγγελματίες αδυνατούν να περιορίσουν ακόμα και τις πιο σοβαρές περιπτώσεις σωματικής κακοποίησης των παιδιών, τότε υπάρχει ένας καλός λόγος να αναρωτηθούν για την πιθανότητα επιτυχίας των παρεμβάσεων σχεδιασμένων για την αντιμετώπιση περισσότερο ήπιων μορφών κακοποίησης».

Πολλές από τις προτεινόμενες για την πρόληψη της συναισθηματικής κακοποίησης στρατηγικές έχουν τη μορφή υποστηρικτικών, για την οικογένεια, προγραμμάτων. Οι Fortin & Chamberland (1995), προτείνουν ένα συνδυασμό μείωσης του κοινωνικού άγχους και της οικογενειακής δυσλειτουργίας και προώθησης δεξιοτήτων απαραίτητων σε γονιούς, διαμόρφωσης της αυτοεικόνας τους, με παράλληλη παροχή κοινωνικής υποστήριξης. Ο Walsh (1996) υποστηρίζει την ιδέα αλλαγής των αλληλεπιδράσεων των συναισθηματικά κακοποιημένων παιδιών μέσω προώθησης ενός μοντέλου οικογενειακής αποτελεσματικότητας, όπου απαραίτητος είναι ο καθορισμός μηχανισμών που επιτρέπουν σε ένα οικογενειακό σύστημα να ξεπεράσει τα επίμονα προβλήματα. Η παρέμβαση αυτή σχετικά με την προαγωγή των σχέσεων πηγάζει από την ιδιαίτερη σημασία που αποδίδεται στην προσκόλληση γονέα παιδιού. Για παράδειγμα, οι Mc Cluskey & Miller (1995), έχουν αναπτύξει ένα σύστημα οικογενειακής θεραπείας όπου έμφαση δίνεται αποκλειστικά στην αποκάλυψη του εσωτερικού συναισθηματικού κόσμου των μελών της οικογένειας. Η προσέγγιση τους εισάγει μια στρατηγική μείωσης της επικοινωνίας ανάμεσα στα μέλη της οικογένειας και ενθάρρυνσης την προσωπικής αντανάκλασης, δίνοντας στα παιδιά φωνή και πρωταρχικό ρόλο στη θεραπευτική διαδικασία. Ο Wolfe (1991) περιγράφει ένα μοντέλο πρόληψης στο οποίο τα περιστατικά σωματικής ή η συναισθηματικής κακοποίησης «αποτελούν μόνο τα ορατά σημάδια ενός βαθύτερου προβλήματος, μιας διαταραγμένης σχέσης ανάμεσα στους γονείς και τα παιδιά». Κατευθύνει τις όποιες παρεμβάσεις στους γονείς και αποτυγχάνει να δώσει την απαιτούμενη προσοχή στις μακροπρόθεσμες συνέπειες στα παιδιά. Για το λόγο αυτό δίνει πρωταρχικό ρόλο στην πρόληψη εστιάζοντας στις αναπτυξιακές διαφορές που μπορεί να παρουσιάσει ένα παιδί ως αποτέλεσμα κακοποίησης και οι οποίες πηγάζουν από την προσπάθεια του παιδιού να μάθει κοινωνικές συμπεριφορές υπό την απουσία γονεϊκής ευαισθητοποίησης ή προσεκτικής καθοδήγησης (Wolfe, 1991). Επιπλέον, προτείνει τη διδασκαλία νέων μεθόδων δόμησης εμπειριών στα κακοποιημένα παιδιά, ενισχύοντας με τον τρόπο αυτό την κοινωνική τους ικανότητα και θέτοντας, ταυτόχρονα, στέρεη κοινωνικο-συναισθηματική βάση για τη δημιουργία νέων σχέσεων. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί με την ενδυνάμωση της αίσθησης της ταυτότητας στα παιδιά και της

διαφοροποίησης τους από μικρότερη ηλικία, είτε μέσω της βελτίωσης των σχέσεων τους με τους γονείς, είτε με τη δημιουργία νέων διαπροσωπικών σχέσεων. Τέλος, παρουσιάζει ένα «μοντέλο βασισμένο στην ενδυνάμωση» για το χειρισμό των οικογενειών με ιστορικό κακοποίησης. Το κύριο μέλημα της παρέμβασης βρίσκεται στην επίτευξη μεγαλύτερης συνεργατικότητας από τους γονείς με στόχο την ανάπτυξη επιθυμητών και αποτελεσματικών, πλέον, στρατηγικών διαπαιδαγώγησης και την επίτευξη ισορροπίας ανάμεσα στις ανάγκες του παιδιού και τις ικανότητες των γονέων, σε αντίθεση με πιο παραδοσιακά μοντέλα, όπου η έμφαση δίνεται στα λάθη των γονέων (Welfare Action Hellas, 2009).

8.2.4 Υποστηρικτικές πηγές για γονείς

Ένας παράγοντας που θεωρείται ότι αυξάνει την τάση για συναισθηματική κακοποίηση είναι η κοινωνική απομόνωση. Για το λόγο αυτό οι γονείς χρειάζονται περισσότερη πληροφόρηση και εναλλακτικές σε θέματα διαπαιδαγώγησης, χειρισμού των παιδιών τους, αλλά και αυτοσυγκράτησης (Garbarino et Garbarino, 1994). Οι υποστηρικτικές υπηρεσίες για γονείς θα πρέπει να περιλαμβάνουν εκπαίδευση σε θέματα φροντίδας-ανατροφής παιδιών, συναισθηματική υποστήριξη, μοντέλα ανάληψης ρόλων, αλλά και υπηρεσίες στις οποίες μπορούν να απευθυνθούν για να λάβουν την κατάλληλη βοήθεια από ειδικούς. Αν και η παιδική κακοποίηση θεωρείται όλο και περισσότερο ένα κοινωνικό πρόβλημα, παραμένει κάποιες φορές δύσκολη η αναγνώριση από τα μέλη του ευρύτερου κοινωνικού συνόλου ότι ίσως αποτελούν και οι ίδιοι μέρος του προβλήματος (Wilczynski & Sindair, 1996). Είναι απαραίτητη, λοιπόν, η εφαρμογή προγραμμάτων κοινωνικής ευαισθητοποίησης, με στόχο την κατανόηση του φαινομένου από το ευρύ κοινό. Παράδειγμα τέτοιας προσπάθειας αποτελεί η «grow together campaign», η οποία υλοποιήθηκε από το Τμήμα Κοινοτικής Ανάπτυξης Δυτικής Αυστραλίας στα τέλη της δεκαετίας του '90, προωθώντας θετικές οικογενειακές σχέσεις (Tomisson, 1995b & Welfare Action Hellas, 2009).

8.3 Πρόληψη της εμπορίας ανθρώπων

8.3.1 Πληροφόρηση και ενημερωτικές εκστρατείες

Οι ενημερωτικές εκστρατείες παίζουν σημαντικό ρόλο στην πρόληψη της εμπορίας ανθρώπων. Συχνά, πιθανοί μελλοντικοί μετανάστες, ιδιαίτερα γυναίκες και παιδιά δεν έχουν επαρκή πληροφόρηση για τις πραγματικές συνθήκες που θα αντιμετωπίσουν στην χώρα προορισμού. Οι σωματέμποροι, εκμεταλλεύονται την έλλειψη πληροφόρησης ώστε να παρασύρουν τα θύματα, υποσχόμενοι μια καλή δουλειά και μια καλύτερη ζωή. Οι

ενημερωτικές εκστρατείες θα πρέπει να στοχεύουν στο να παρέχουν, στα άτομα που θέλουν να μεταναστεύσουν, ακριβείς πληροφορίες σε θέματα που τους αφορούν ώστε να τους δοθεί η δυνατότητα να πάρουν τις αποφάσεις τους αφού πρώτα θα έχουν ενημερωθεί. Οι εκστρατείες αυτές πρέπει να προσφέρουν πληροφορίες βασισμένες στις δυνατότητες, στα πλεονεκτήματα και στα όρια της νόμιμης μετανάστευσης καθώς και πρακτικές πληροφορίες όπως το τι χρειάζεται για να βγάλει κανείς βίζα, άδεια παραμονής, άδεια εργασίας και άλλες διαδικασίες που αφορούν τους μετανάστες (Εμπορία ανθρώπων, 2003).

Στα πλαίσια της στρατηγικής ενάντια στη σωματεμπορία οι ενημερωτικές εκστρατείες θα πρέπει να αναπτύσσονται σε συνεργασία με Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (ΜΚΟ) χωρών προέλευσης και προορισμού, Διεθνείς οργανισμούς, κρατικές υπηρεσίες, κέντρα ερευνών και τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης (Κανελλόπουλος Λ., www.unicef.gr).

Είναι σημαντικό το ότι οι εκστρατείες παρέχουν πληροφόρηση για το τι συμβαίνει στην πραγματικότητα και τα μειονεκτήματα της παράνομης μετανάστευσης, καλύπτοντας τα ρίσκα και τους κινδύνους της εκμετάλλευσης που συνδέεται μ' αυτήν. Θα πρέπει επίσης να δίνεται πληροφόρηση σε όσους παρέχουν υπηρεσίες στη χώρα προορισμού και βοηθούν τους μετανάστες. Ειδική προσοχή θα πρέπει να δοθεί στις γυναίκες και τα παιδιά, μιας και είναι ιδιαίτερα τρωτοί στη σωματεμπορία. Σε περιπτώσεις εμπορίας ανθρώπων, με σκοπό την σεξουαλική εκμετάλλευση, προτείνεται να γίνονται ενημερωτικές εκστρατείες που θα έχουν ως στόχο τους, τους άντρες – πελάτες, στις χώρες προορισμού, σεβόμενοι τις συνθήκες στις οποίες ζουν οι γυναίκες και τα παιδιά – θύματα σωματεμπορίας και τη βία που έχουν υποστεί από τους σωματέμπορους. Υπάρχει ανάγκη για ενημέρωση των σχετικών αρχών σχετικά με το πρόβλημα της σωματεμπορίας, ώστε να υποστηριχθούν τα αποτελέσματα των εκστρατειών πληροφόρησης. Επιπλέον, πρέπει να παρθούν μέτρα από τους πολιτικούς ώστε να δικάστούν οι σωματέμποροι και να βοηθηθούν τα θύματα εμπορίας (Εμπορία ανθρώπων, 2003).

8.3.2 Ισότητα των δυο φύλων

Η διάκριση που γίνεται ανάμεσα στα δυο φύλα, είναι ένας από τους κυριότερους λόγους που αναγκάζουν τις γυναίκες και τα νεαρά κορίτσια να μεταναστεύσουν. Αυτό φαίνεται από την κατώτερη θέση που κατέχουν οι γυναίκες, σύμφωνα με τις ίδιες, η οποία οδηγεί στην έλλειψη εκπαίδευσης, βασικής μόρφωσης και ευκαιριών εργασίας για τα κορίτσια, τις προσδοκίες των γυναικών να δημιουργήσουν οικογένεια, να κατέχουν σημαντικούς ρόλους στην κοινωνία, τη διάκριση που υπάρχει ενάντια στις γυναίκες στην συμμετοχή τους στην πολιτική, στην σεξουαλική ζωή, στη θρησκεία και γενικά στην κοινωνική ζωή. Γι' αυτό το λόγο, υπάρχει η ανάγκη να αναπτυχθούν στρατηγικές για την

προώθηση και την ενσωμάτωση των πρακτικών της ισότητας των δυο φύλων στην εθνική, τοπική και διεθνή ανάπτυξη, και στην ενδυνάμωση των μηχανισμών που ήδη υπάρχουν σε εθνικό και διεθνές επίπεδο ώστε να προαχθεί η ιδέα της ισότητας (Εμπορία ανθρώπων, 2003).

8.3.3 Συνεργασία και ανάπτυξη

Η αιτία της συντέλεσης της εμπορίας ανθρώπων εμπεριέχεται συχνά στην έλλειψη εκπαίδευσης και ευκαιριών εργασίας. Συχνά, η μετανάστευση θεωρείται η μοναδική στρατηγική των γυναικών και των κοριτσιών για απόκτηση εισοδήματος. Γι' αυτό το λόγο, θα πρέπει να δημιουργηθούν, σε συνεργασία με τοπικές ΜΚΟ, διεθνείς οργανισμούς, και κρατικές υπηρεσίες, προγράμματα στις χώρες προέλευσης ώστε να ενισχυθούν οι ευκαιρίες απόκτησης εισοδήματος, όπως προγράμματα βασικής εκπαίδευσης, εκπαίδευση δεξιοτήτων, εκπαίδευση στην εργασία, στον τρόπο συντήρησής τους και χρηματοδοτικά προγράμματα. Επίσης υπάρχει η ανάγκη στήριξης της χρηματοδότησης αυτών των προγραμμάτων που στοχεύουν στην ενδυνάμωση των οργανώσεων που δουλεύουν με ευαίσθητες ομάδες και στην προαγωγή των παραπάνω δραστηριοτήτων οι οποίες θα βοηθήσουν αυτές τις ομάδες στην κοινωνική και οικονομική τους ανάπτυξη καθώς και στην ανάπτυξη της προσωπικότητά τους, την αυτοπεποίθησή τους και μια θετική άποψη για το κοινωνικό σύνολο (υπουργείο Εξωτερικών, 2007).

Η αποκατάσταση του κοινωνικού συστήματος είναι επιβεβλημένη για την ανάπτυξη ενός τοπικού δικτύου παροχής υπηρεσιών, το οποίο θα βοηθήσει αυτές τις ομάδες ανθρώπων, κι έτσι θα μειωθεί ο κίνδυνος να πέσουν θύματα εκμετάλλευσης των παράνομων δικτύων. Είναι επίσης απαραίτητο, να συμπεριλάβουμε την προσπάθεια ευαισθητοποίησης για το θέμα της παράνομης διακίνησης, στα προγράμματα δημιουργίας εισοδήματος (Εμπορία ανθρώπων, 2003).

8.3.4 Η πρόληψη στην Ελλάδα για την παράνομη διακίνηση προσώπων

Οι διεθνείς οργανισμοί συγκαλούν διαδοχικές διασκέψεις εμπειρογνομόνων για την αντιμετώπιση σύγχρονων μορφών δουλείας. Εκπονούνται εθνικά σχέδια δράσης και θεσπίζονται νέοι φιλόδοξοι νόμοι για την αρωγή των θυμάτων.

Η ελληνική πολιτεία και το Υπουργείο Εξωτερικών υλοποιούν ένα ολοκληρωμένο σχέδιο δράσης με στόχο την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο.

Το Εθνικό Σχέδιο Δράσης καλύπτει όλο το φάσμα των δράσεων καταπολέμησης της εμπορίας ανθρώπων, δηλαδή,

- α) Προστασία των θυμάτων,
- β) Πρόληψη της περαιτέρω εξάπλωσης του φαινομένου, και
- γ) Αποτελεσματική Καταστολή των εγκληματικών κυκλωμάτων διακίνησης (υπουργείο Εξωτερικών, 2007).

Συνοπτικά, το Εθνικό Σχέδιο Δράσης (ΕΣΔ) περιλαμβάνει μέτρα για την παρακολούθηση των νέων τάσεων και δεδομένων, συλλογή στατιστικών πληροφοριών, διαδικασίες αναγνώρισης και παραπομπής των θυμάτων, λειτουργία ξενώνων φιλοξενίας και ψυχο-κοινωνικής υποστήριξης, νομική και διοικητική υποστήριξη, εθελοντικό επαναπατρισμό, δράσεις πρόληψης και επανένταξης των θυμάτων στις χώρες προέλευσης, εκστρατείες ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης του κοινού και προγράμματα επιμόρφωσης των συναρμόδιων κρατικών φορέων (Κανελλόπουλος Λ., www.unicef.gr).

Οι δράσεις ΜΚΟ που στηρίζει η Hellenic AID του Υπουργείου Εξωτερικών έχουν στόχο να αξιοποιήσουν την εμπειρία εξειδικευμένου προσωπικού που αντιμετωπίζει τα προβλήματα στο πεδίο και κατόπιν να αξιοποιηθεί η τεχνογνωσία τους στο πλαίσιο της διεθνούς αναπτυξιακής συνεργασίας, διαδραματίζοντας πρωταγωνιστικό ρόλο στην αντιμετώπιση του προβλήματος σε περιφερειακό επίπεδο διακίνησης (υπουργείο Εξωτερικών, 2007).

Η συμμετοχή της Hellenic AID στο Εθνικό Σχέδιο Δράσης κινείται σε δύο παράλληλα επίπεδα:

1. συνεργασία με τους διεθνείς οργανισμούς και με τις χώρες προέλευσης των θυμάτων για την εφαρμογή αναπτυξιακών στρατηγικών που θα περιορίσουν την εισροή θυμάτων σε περιφερειακό επίπεδο.
2. στο εσωτερικό, διευκολύνεται η προστασία των θυμάτων με προγράμματα ΜΚΟ και θεσμικές πολιτικές αρωγής, αλλά και με εκστρατείες ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης που έχουν στόχο να επιμορφώσουν τους συναρμόδιους φορείς, να περιορίσουν την «ζήτηση» θέτοντας τους «χρήστες» ενώπιον των ηθικών τους ευθυνών και τους διακινητές ενώπιον των ποινικών κυρώσεων (Εμπορία ανθρώπων, 2003).

8.4. Θεραπευτικές προσεγγίσεις

8.4.1 Θεραπεία παιδικής σωματικής κακοποίησης

Στις περιπτώσεις παιδικής σωματικής κακοποίησης, η πιθανότητα να κακοποιηθεί εκ νέου το παιδί φτάνει στο 60%, αν δεν μεσολαβήσει θεραπευτική παρέμβαση των γονέων, ενώ ο κίνδυνος κακοποίησης αδελφών του θύματος φτάνει και το 70%. Γι' αυτό, χρειάζονται παρεμβάσεις που εστιάζονται στη φροντίδα και θεραπεία τόσο του θύματος, όσο και της οικογένειάς του, αλλά και στην αποτροπή της επανάληψης της κακοποίησης.

Όταν υπάρχει υποψία παιδικής σωματικής κακοποίησης, χρειάζεται να:

- Ενημερώνονται οι αρμόδιες αρχές (εισαγγελέας, αστυνομία) και να εισάγεται το παιδί στο νοσοκομείο προκειμένου, κατ' αρχήν, να προστατευθεί η ζωή του και να αντιμετωπιστούν τα ιατρικά προβλήματα.
- Παρέχεται βοήθεια στο παιδί και στην οικογένεια από διεπιστημονική ομάδα ειδικών (παιδιάτρος, κοινωνικός λειτουργός, ψυχολόγος και παιδοψυχίατρος) με:
- Μεταφορά του παιδιού σε ασφαλές πλαίσιο διαμονής (μακριά από τους γονείς, για κάποιο τουλάχιστον διάστημα, αν κριθεί αναγκαίο).

ΰ Ψυχοδιαγνωστική εκτίμηση παιδιού και γονέων για την πιθανότητα ύπαρξης ψυχολογικών ή άλλων αναπτυξιακών (για το παιδί) δυσκολιών που χρειάζονται φροντίδα.

ΰ Συμβουλευτική στήριξη - ψυχοθεραπεία γονέων.

ΰ Ψυχοθεραπευτική βοήθεια παιδιού.

Διευθετούνται νομικά ζητήματα, όπως αφαίρεση (προσωρινή ή όχι) της επιμέλειας από τους γονείς, εάν ενδείκνυται, προκειμένου να είναι ασφαλές το παιδί. Αυτό χρειάζεται μέχρι οι γονείς (ει δυνατόν, μέσω ψυχο-εκπαιδευτικών και υποστηρικτικών προγραμμάτων) να καταστούν ικανότεροι να ανταποκριθούν σωστά στις υποχρεώσεις τους απέναντι στο παιδί. Σημαντικότερο όλων όμως είναι να αναπτυχθούν ενέργειες και προγράμματα που προλαμβάνουν την παιδική σωματική κακοποίηση πριν την εκδήλωσή της. Αυτά, καλό είναι να πραγματοποιούνται από ποικίλους φορείς και σε πολλούς τομείς συγχρόνως, αφού η παιδική σωματική κακοποίηση είναι αποτέλεσμα αλληλεπίδρασης πολλών παραγόντων (Αγάθωνος-Γεωργοπούλου, 1991). Πιο συγκεκριμένα χρειάζονται:

Πρώτο επίπεδο: Ανάπτυξη κοινωνικής πολιτικής που ενισχύει τις οικογένειες χαμηλού εισοδήματος τόσο με προγράμματα γενικά (π.χ. μείωση ανεργίας, οικονομική ενίσχυση στους χαμηλόμισθους γονείς), όσο και με παροχή ειδικότερων υπηρεσιών (π.χ. δημόσιοι βρεφονηπιακοί σταθμοί, κοινοτικά κέντρα συμβουλευτικής και στήριξης).

Προγράμματα κοινωνικής ευαισθητοποίησης για την τροποποίηση στάσεων και αντιλήψεων που ενθαρρύνουν την παιδική σωματική κακοποίηση (π.χ. αποδοχή σωματικής τιμωρίας, το απαραβίαστο των ενδο-οικογενειακών υποθέσεων, ακόμα και όταν ένα παιδί κινδυνεύει).

Προγράμματα οικογενειακού προγραμματισμού για πρόληψη ανεπιθύμητων εγκυμοσύνων που οδηγούν σε ανεπιθύμητα παιδιά με κίνδυνο παιδική σωματική κακοποίηση.

Ψυχο-εκπαιδευτικά προγράμματα ανάπτυξης γονεϊκών ικανοτήτων για μελλοντικούς ή νέους γονείς ή και νέους, φοιτητές ή μαθητές λυκείων.

Εντοπισμός γονέων/οικογενειών "υψηλού κινδύνου" για παιδική σωματική κακοποίηση - ακόμα και πριν τη γέννηση του παιδιού - και παραπομπή σε προγράμματα ψυχολογικής στήριξης και ανάπτυξης γονεϊκών ικανοτήτων (Αγάθωνος-Γεωργοπούλου, 1991).

Δεύτερο επίπεδο: Ευαισθητοποίηση των επαγγελματιών που ασχολούνται με παιδιά (εκπαιδευτικοί, παιδίατροι, κ.ά.) στην έγκαιρη αναγνώριση και παραπομπή για βοήθεια των παιδιών και οικογενειών "υψηλού κινδύνου".

Τροποποίηση της υπάρχουσας νομοθεσίας προκειμένου: α) να ενισχυθεί η υποχρεωτική αναφορά περιστατικών κακοποίησης στις αρχές και β) να επιλύονται οι υποθέσεις κακοποίησης και γονεϊκής επιμέλειας έγκαιρα από αρμόδιο οικογενειακό δικαστήριο.

Ανάπτυξη κατάλληλων εναλλακτικών δομών φιλοξενίας του παιδιού όταν απομακρύνεται από τους βίαιους γονείς (π.χ. θετές οικογένειες, στέγες νέων, κατάλληλα θεραπευτικά κέντρα/κοινότητες, κ.λπ.) (Αγάθωνος-Γεωργοπούλου, 1998).

8.4.2 Θεραπεία συναισθηματικής κακοποίησης

Χωρίς την παροχή της κατάλληλης θεραπείας τα κακοποιημένα παιδιά μπορεί να καταστραφούν για την υπόλοιπη ζωή τους. Η έγκαιρη αναγνώριση της κατάστασης και η κατάλληλη φροντίδα είναι απαραίτητες για τον περιορισμό των μακροπρόθεσμων αποτελεσμάτων της κακοποίησης. Για τον αποτελεσματικό εντοπισμό της συναισθηματικής κακοποίησης είναι απαραίτητη η παρατήρηση της αλληλεπίδρασης γονέα-παιδιού σε ποικίλες και επαναλαμβανόμενες καταστάσεις. Εάν υπάρχει υποψία συναισθηματικής κακοποίησης είναι απαραίτητο να γίνουν οι κατάλληλες ενέργειες άμεσα και να κινητοποιηθούν οι αρμόδιες υπηρεσίες διεξάγοντας περαιτέρω έρευνα. Είναι σημαντικό, η εκτίμηση των εμπλεκόμενων προσώπων ή φορέων, καθώς και η ανεύρεση των αγγογόνων πηγών για εκείνους να γίνουν από έμπειρους και ικανούς επαγγελματίες (Welfare Action Hellas, 2009).

Συνήθως, η ομάδα των επαγγελματιών που αναλαμβάνει την έρευνα αποτελείται από κοινωνικό λειτουργό, γιατρό, ψυχολόγο ή ψυχίατρο, νοσηλεύτη και εκπαιδευτικό. Ένα σημαντικό κομμάτι της παρέμβασης σχετίζεται με την παροχή βοήθειας και υποστήριξης στην οικογένεια, ώστε να εκπαιδευτούν σε νέους τρόπους επικοινωνίας. Κατά τη διάρκεια αυτής της φροντίδας το κακοποιημένο παιδί επανακτά μια αίσθηση αυτοπεποίθησης και εμπιστοσύνης. Από την άλλη πλευρά, η μη ευκόλως προσδιοριζόμενη φύση των συναισθηματικών τραυμάτων καθιστά προβληματική την εμπλοκή ιατρικών και νομικών υπηρεσιών. Η απουσία ενός ευρέως αποδεκτού ορισμού αποτρέπει τις παραπάνω υπηρεσίες από οποιαδήποτε ανάμειξη, καθιστώντας για το λόγο αυτό το αίτημα ορισμού της συναισθηματικής κακοποίησης περισσότερο επιτακτικό (Welfare Action Hellas, 2009).

8.4.2.1 Προβλήματα στη θεραπεία της κακοποίησης

Ενώ στα πλαίσια μιας προληπτικής παρέμβασης έχουν γίνει οι πρώτες προσεγγίσεις, η θεραπευτική αγωγή και στήριξη του κακοποιημένου παιδιού παρέμεινε για πολύ χρόνο αντικείμενο μιας γενικής κλινικής αντιμετώπισης, χωρίς να αναπτυχθούν ειδικά προγράμματα θεραπείας που να ανταποκρίνονται στις ειδικές ανάγκες των σεξουαλικά κακοποιημένων παιδιών (Αγάθωνος-Γεωργοπούλου, 1998α).

Ένα από τα λίγα προγράμματα δημοσιεύθηκε το 1995 από τους Kurp και Buttler και στηρίζεται στα ερευνητικά πορίσματα των μελετών των Finkelhor και Browne (1986). Οι τελευταίοι δύο ανέπτυξαν ένα μοντέλο με τέσσερις παράγοντες που παρουσιάζουν την εξέλιξη κάθε τραύματος και που επιδρούν αποφασιστικά στη νοημοσύνη και στα συναισθήματα του παιδιού. Οι παράγοντες αυτοί είναι α) τραυματισμένη σεξουαλικότητα, β) το στίγμα, γ) το συναίσθημα της προδοσίας και δ) η αδυναμία. Ο Briece (1989, 1992) πρόσθεσε τη μέθοδο της διχοτομίας της κακοποίησης. Κατά τον Briece η αρνητική εικόνα που παρουσιάζει το παιδί για τον εαυτό του αποσκοπεί σε μια, από το ίδιο το παιδί, κατανοητή αιτιολογική ερμηνεία της κακοποίησης σαν εύλογη συνέπεια των πράξεών του. Εμπειρικές μελέτες που αναφέρονται στις συνέπειες του τραυματισμού στην εξέλιξη του παιδιού, διαπιστώνουν ότι οι επιπτώσεις του τραύματος εξαρτώνται από την διάρκεια και τη συχνότητα της κακοποίησης, από τον αριθμό των θυτών, τη σεξουαλική επαφή, την εφαρμογή βίας, την κακοποίηση σε ένα πρώιμο στάδιο της εξέλιξης του παιδιού και από τα συναισθήματα αδυναμίας, της έλλειψης εμπιστοσύνης και του στίγματος, στο οποίο υπόκειται το θύμα. Όλες οι μελέτες υπογραμμίζουν τις καταστρεπτικές συνέπειες και την ανάγκη θεραπευτικής στήριξης του θύματος (Αγάθωνος-Γεωργοπούλου, 1998).

Το πρόγραμμα θεραπευτικής παρέμβασης των Korp Balter εφαρμόζεται σε παιδιά ηλικίας 6 έως 12 ετών. Αποτελείται από 74 θεματικές ενότητες που εντάσσονται σε 4 στάδια θεραπευτικής παρέμβασης, που υποδιαιρούνται σε φάσεις θεραπευτικής αρωγής.

Το πρώτο στάδιο της παρέμβασης αναφέρεται στην προσωπικότητα του παιδιού, διευκρινίζει το σκοπό της θεραπευτικής παρέμβασης και αποβλέπει στη δημιουργία ενός κλίματος εμπιστοσύνης μεταξύ παιδιού και θεραπευτή. Το στάδιο αυτό δεν υπόκειται σε χρονικό περιορισμό, γιατί τα παιδιά αντιδρούν εξατομικευμένα σε τέτοιου είδους παρεμβάσεις. Κατά την πρώτη φάση, «ποιος είμαι εγώ» η οποία περιέχει 10 θεματικές, η παρέμβαση βοηθά να προσδιορισθεί η εικόνα που έχει το παιδί για το εγώ και την οικογένειά του. Σε συνεργασία με το παιδί ο θεραπευτής επεξεργάζεται ένα εξατομικευμένο πρόγραμμα παρέμβασης και βάζει τις βάσεις για την ανάπτυξη μιας σχέσης εμπιστοσύνης προς το παιδί. Η δεύτερη φάση «τι αισθάνομαι», με συνολικά εννέα θεματικές, στηρίζει την ανάπτυξη μιας αυτο-κατανόησης των συναισθημάτων για τον ίδιο του τον εαυτό ως και για τα συναισθήματα των άλλων ατόμων. Τέλος, η τρίτη φάση του πρώτου σταδίου αποσκοπεί στη δημιουργία κατανόησης της ιδιωτικής σφαίρας του παιδιού και της προσωπικής ιδιωτικής σφαίρας των άλλων. Στο δεύτερο στάδιο, «Διερεύνηση του τραύματος», το παιδί έρχεται αντιμέτωπο με τον προβληματισμό του και τον τραυματισμό που υπέστη, πράγμα που μπορεί να δημιουργήσει νέα αγωνία και η θεραπευτική διεργασία να μη πραγματοποιηθεί. Στην περίπτωση αυτή πρέπει να επαναληφθούν προγενέστερες θεματικές της θεραπευτικής διεργασίας ή να αποκτηθεί εκ νέου η χαμένη εμπιστοσύνη (Αγάθωνος-Γεωργοπούλου, 1998).

Η πρώτη φάση του δεύτερου σταδίου με συνολικά 9 θεματικές, επιδιώκει να βοηθήσει το παιδί να αναπτύξει ένα συναίσθημα προσωπικής ασφάλειας και αυτο-βεβαιότητας. Στη δεύτερη φάση «Μυστικά» με επτά θεματικές, το παιδί θα πρέπει να στηριχθεί προκειμένου να σταματήσει την επίμονη αποσιώπηση του μυστικού του και να συνειδητοποιήσει τα αυτοκαταστρεπτικά του συναισθήματα. Τέλος, η τρίτη φάση του δεύτερου σταδίου αναφέρεται στη γενική θεματική «Αναμνήσεις, Εφιάλτες και Τέρατα» με συνολικά 100 θεματικές (Αγάθωνος-Γεωργοπούλου, 1998).

Στο τρίτο στάδιο του θεραπευτικού προγράμματος, σε δύο φάσεις με συνολικά 15 θεματικές, ο θεραπευτής επιδιώκει την επανόρθωση της αυτοαντίληψης του παιδιού ενισχύοντας την αυτοπεποίθησή του. Το παιδί μαθαίνει να αποβάλλει το συναίσθημα ενοχής και ευθύνης και να επεξεργάζεται τα μπλοκαρισμένα του συναισθήματα.

Τέλος, το τέταρτο στάδιο με μια φάση και συνολικά 5 θεματικές βοηθά το παιδί να στρέψει το βλέμμα του προς το μέλλον, συνειδητοποιώντας τι έμαθε, αισθανόμενο υπερήφανο για την επίδοσή του, αποκτώντας με τον τρόπο αυτό μια νέα αυτοπεποίθηση.

Το 1988 οι Korp, Butler και Bergstone δημοσιεύουν ένα δεύτερο πρόγραμμα θεραπευτικής παρέμβασης για εφήβους. Η δομή και η θεωρητική βάση του προγράμματος παραμένει η ίδια. Οι ενότητες μειώνονται από 74 σε 61 (Αγάθωνος-Γεωργοπούλου, 1998).

Προγράμματα του είδους αυτού θα πρέπει να προσαρμοσθούν στην ελληνική πραγματικότητα για να βοηθήσουμε ουσιαστικά τα παιδιά και τους νέους που υπήρξαν θύματα σεξουαλικής ή άλλης κακοποίησης. Όσο η οικογένεια και η κοινωνία δεν είναι σε θέση να διασφαλίσουν τη φυσική και ψυχική ακεραιότητα του παιδιού έχουν την ηθική υποχρέωση να καταβάλλουν κάθε είδους προσπάθεια ώστε να μειωθούν και να απαλειφθούν, όσο το δυνατόν, οι καταστρεπτικές συνέπειες της κακοποίησης και της βίας στο παιδί (Αγάθωνος-Γεωργοπούλου, 1998).

8.5 Προγράμματα παρέμβασης

Το περιβάλλον, για να είναι προστατευτικό, χρειάζεται το κυβερνητικό ενδιαφέρον και την πολιτική βούληση και δέσμευση για την προστασία του παιδιού και της οικογένειας. Αυτά συνεπάγονται μια σειρά μέτρων, όπως η δημιουργία και η εφαρμογή των απαραίτητων νομοσχεδίων για την παιδική προστασία και η διάθεση επαρκών πόρων για συγκεκριμένες υποστηρικτικές δράσεις, προγράμματα και δομές ανακούφισης και επανένταξης των παιδιών ώστε να αποτραπεί η θυματοποίησή τους ή τουλάχιστον να περιοριστεί το εύρος των συνεπειών της.

Η κυβερνητική δέσμευση για την αποτροπή και τη λήψη μέτρων κατά της εκμετάλλευσης και εμπορίας παιδιών δημιουργεί την ανάγκη μιας σειράς παρεμβάσεων. Μερικές από αυτές έχουν ευρύτερη εφαρμογή (στην υγεία, την εκπαίδευση, την ανάπτυξη κ.λπ.) ενώ άλλες εστιάζουν αποκλειστικά στην προστασία του παιδιού, περιλαμβάνοντας και την προστασία από τη διακίνηση και εμπορία (trafficking). Όλα όμως είναι απαραίτητα για την εξάρθρωση της μάστιγας αυτής.

8.5.1 Πρωτοβουλίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την αντιμετώπιση της εμπορίας ανθρώπων και της σεξουαλικής εκμετάλλευσης των παιδιών

Η Ευρωπαϊκή Ένωση, τον Δεκέμβριο του 2000, σε μια ανακοίνωσή της έδωσε τον παρακάτω ορισμό για το πλαίσιο της αντιμετώπισης της εμπορίας ανθρώπων και της σεξουαλικής εκμετάλλευσης των παιδιών:

Άρθρο 1

Αδικήματα σχετικά με την εμπορία ανθρώπων με σκοπό την εργασιακή εκμετάλλευση

Κάθε κράτος – μέλος πρέπει να πάρει τα απαραίτητα μέτρα ώστε να βεβαιώσει ότι η συλλογή νέων ανθρώπων, η μεταφορά ή η μετακίνηση ενός ατόμου συμπεριλαμβανομένης της υπόθαλψης και ακολούθως την παραλαβή του ατόμου και την άσκηση ελέγχου σε αυτόν/ αυτήν, είναι αξιόποινα όταν τους έχουν στερηθεί τα βασικά δικαιώματα με σκοπό την εκμετάλλευσή του / της στην παραγωγή αγαθών, ή παροχή υπηρεσιών παραβαίνοντας τις νόμιμες συνθήκες εργασίας, μισθούς, υγιεινή και ασφάλεια και τη χρήση εξαναγκασμού, βίας, ή απειλών συμπεριλαμβανομένης και της απαγωγής ή εξαπάτησης ή κακή χρήση της εξουσίας, επιρροή ή πίεση ή άλλη χρήση βίας (Κανελλόπουλος Λ., www.unicef.gr).

Η κοινή δράση της 24ης Φεβρουαρίου του 1997, προτείνει τον ορισμό της σωματεμπορίας και της σεξουαλικής εκμετάλλευσης ανηλίκων και ενηλίκων. Επίσης, ωθεί τα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης να τιμωρήσουν τα αδικήματα που αναφέρθηκαν προηγουμένως, να σχεδιάσουν επαρκή μέτρα προστασίας και βοήθειας για τα θύματα σωματεμπορίας και σεξουαλικής εκμετάλλευσης και να αναπτύξουν δικαστική συνεργασία μεταξύ τους. Σε απάντηση όλων αυτών, η Ευρωπαϊκή Ένωση, ανέπτυξε δυο συγκεκριμένα προγράμματα, ένα για την καταπολέμηση της βίας ενάντια στις γυναίκες και τους ανήλικους και το άλλο για την εξάλειψη του φαινομένου της εμπορίας ανθρώπων (Δάφνη Project, 2003).

Πρόγραμμα Δάφνη για την προστασία των ανηλίκων και γυναικών από την βία

Το πρόγραμμα Δάφνη, στοχεύει στην προστασία των ανηλίκων, νέων ανθρώπων, και γυναικών από τη βία, μέσω της πρόληψης και της υποστήριξης. Το πρόγραμμα προωθεί την ίδρυση και ενδυνάμωση δικτύων που ασχολούνται με διάφορα θέματα και ενθαρρύνει τη συνεργασία μεταξύ των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων και άλλων οργανώσεων με σκοπό την ανταλλαγή πληροφοριών και καλύτερων πρακτικών για την υποστήριξη και προστασία των ανηλίκων, των νέων ανθρώπων και των γυναικών (Κανελλόπουλος Λ., www.unicef.gr).

Το πρόγραμμα επίσης ενθαρρύνει τον σχεδιασμό ενημερωτικών εκστρατειών σε συνεργασία με κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης στον γενικό πληθυσμό, τα μέσα ενημέρωσης και τις γυναίκες, τους ανήλικους και τους νέους για τους πιθανούς κινδύνους που ενέχει η βία και πώς μπορούν να τους αποφύγουν. Επίσης υποστηρίζει, την ανάπτυξη πηγών πληροφόρησης ώστε να ενημερώνεται το κοινό για την πρόληψη της βίας και την υποστήριξη των θυμάτων. Επιπλέον, το πρόγραμμα ενθαρρύνει και υποστηρίζει έρευνες για τη βία και τη σεξουαλική κακοποίηση καθώς και την εύρεση κατάλληλων μέτρων για την πρόληψη και την υποστήριξη των θυμάτων.

Το πρόγραμμα Δάφνη προωθεί την βελτίωση της αναγνώρισης, της μεταχείρισης και της αναφοράς των συνεπειών της βίας (Δάφνη Project, 2003).

Πρόγραμμα ΣΤΟΠ για την πρόληψη και καταπολέμηση της σωματεμπορίας και της σεξουαλικής εκμετάλλευσης των ανηλίκων

Το πρόγραμμα ΣΤΟΠ II έχει ως στόχο τη συνεισφορά του στην πρόληψη και την καταπολέμηση της σωματεμπορίας και τη σεξουαλική εκμετάλλευση των ανηλίκων. Το πρόγραμμα ενθαρρύνει και υποστηρίζει την δικτύωση των αρχών για την πρόληψη και καταπολέμηση της σωματεμπορίας καθώς και τη βοήθεια των θυμάτων, με σκοπό την ανταλλαγή και διάχυση των πληροφοριών, εμπειριών, νέων τεχνικών και καλύτερων πρακτικών (Κανελλόπουλος Λ., www.unicef.gr).

Προωθεί την επιστημονική έρευνα καθώς και την παραγωγή εγχειριδίων και εκπαιδευτικών μοντέλων. Το πρόγραμμα προσπαθεί να ενθαρρύνει την συμμετοχή ιδιωτικών ή κρατικών οργανώσεων των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης καθώς και των υποψηφίων και των τρίτων χωρών, με την παροχή κινήτρων και υποστήριξης της πολυδιάστατης και συντονισμένης προσέγγισης στο θέμα της σωματεμπορίας και σεξουαλικής εκμετάλλευσης ανηλίκων (Δάφνη Project, 2003).

Μέτρα αντιμετώπισης: καταστολή του εγκλήματος και προστασία των θυμάτων

Όπως προαναφέρθηκε η σχέση του trafficking με τη μεταναστευτική πολιτική των χωρών υποδοχής είναι άμεση. Οι σκληροί μεταναστευτικοί νόμοι ευνοούν το ρόλο των μεσαζόντων που βοηθούν την καταπάτησή τους και θέτουν συχνά τις ευάλωτες κατηγορίες των υποψήφιων μεταναστών σε ακόμα πιο δύσκολη θέση.

Επιπλέον, οι ίδιοι οι μεταναστευτικοί νόμοι αποτελούν ένα μέσο πίεσης στα χέρια των διακινητών για τον εξαναγκασμό των διακινούμενων γυναικών. Στις περισσότερες περιπτώσεις, τα θύματα του trafficking είναι αλλοδαπές που βρίσκονται παράνομα στη χώρα υποδοχής, ενώ τα ταξιδιωτικά τους έγγραφα, αν έχουν, βρίσκονται στην κατοχή των εκμεταλλευτών τους. Οι μεταναστευτικοί νόμοι δεν προβλέπουν εξαιρέσεις για τις παράνομες αλλοδαπές που είναι θύματα trafficking. Τα θύματα, όταν εντοπίζονται, συλλαμβάνονται, κρατούνται και απελαύνονται, χωρίς να τους παρασχεθεί οποιαδήποτε νομική, ψυχολογική, ιατρική ή υλική στήριξη. Ακόμα σπανιότερα υπάρχει νομοθετικό πλαίσιο που να προβλέπει τη δυνατότητα παραμονής τους στη χώρα υποδοχής. Συνεπώς, τα θύματα διακίνησης δε ζητούν τη βοήθεια της αστυνομίας από φόβο μη συλληφθούν, κρατηθούν και απελαθούν.

Έτσι, αναπαράγεται ο κύκλος εκμετάλλευσης τους, αποκλείεται η δυνατότητα καταγγελίας και δυσχεραίνεται η εξάρθρωση των κυκλωμάτων από τις διοικητικές αρχές.

Μια σύμφωνη με τις Διεθνείς Συμβάσεις αλλά και παράλληλα αποτελεσματική νομοθεσία για την καταπολέμηση του trafficking πρέπει να συνδυάζει την κατασταλτική προσέγγιση με αυτήν της προστασίας των δικαιωμάτων των θυμάτων (Δάφνη Project, 2003).

Άμεση είναι κατά πρώτον η ανάγκη για ποινικοποίηση του trafficking και μάλιστα κατά τέτοιο τρόπο που να τιμωρούνται όλοι οι συμμετέχοντες στη αλυσίδα της εκμετάλλευσης, από τον πρώτο που προσέγγισε το θύμα μέχρι τον τελευταίο «αποδέκτη» του θύματος, συνοδευόμενη από την απαραίτητη δράση από την πλευρά των διοικητικών οργάνων για την εφαρμογή της νομοθεσίας και την εξάρθρωση των κυκλωμάτων διακίνησης. Εδώ προκύπτει και η ανάγκη για διεθνή συνεργασία, αλλά και για πάταξη της διαφθοράς στις διοικητικές αρχές. Κατά δεύτερον, το Κράτος έχει την υποχρέωση να λάβει υπόψη την ευάλωτη θέση στην οποία βρίσκεται το θύμα διακίνησης και να δράσει για την άρση των παραβιάσεων των δικαιωμάτων του. Επιβάλλεται, λοιπόν, η παροχή αρωγής στα θύματα εμπορίας και διακίνησης - που βγαίνουν από τον κύκλο της εκμετάλλευσης - για τη στέγαση, τη διατροφή, την περίθαλψη και την ψυχολογική υποστήριξή τους, για την εκπαίδευση και την επαγγελματική κατάρτισή τους. Παράλληλα, πρέπει να προβλέπεται ο ασφαλής επαναπατρισμός τους με σεβασμό της αξιοπρέπειάς τους και εφόσον δηλώσουν ρητά ότι τον επιθυμούν (Κανελλόπουλος Λ., www.unicef.gr/pdfs/trafficking.pdf).

Στις περισσότερες περιπτώσεις, το θύμα διακίνησης δεν έχει τη δυνατότητα να καλύψει τα έξοδα του επαναπατρισμού του, ενώ πολλές φορές τα ταξιδιωτικά του έγγραφα βρίσκονται στα χέρια των διακινητών. Τέλος, απαραίτητη κρίνεται η δυνατότητα παραμονής του θύματος στη χώρα υποδοχής, ακόμα και αν αυτό δε βρισκόταν νόμιμα στη χώρα, εφόσον δεν επιθυμεί να επαναπατριστεί. Είναι κατανοητό ότι πολλές φορές το θύμα δε μπορεί να επιστρέψει στη χώρα προέλευσης, είτε γιατί κινδυνεύει να ξαναπέσει στα χέρια των κυκλωμάτων διακίνησης, είτε γιατί θα απορριφθεί από το κοινωνικό σύνολο (Δάφνη Project, 2003 & Πετρούλα, 2003).

8.5.2 Πρόσφατες δράσεις καταπολέμησης εμπορίας ανθρώπων στην Ελλάδα

Αναφέρονται ενδεικτικά ορισμένες πρόσφατες δράσεις της Hellenic AID για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων:

1. Υλοποιείται η συστηματική συνεργασία με τον Διεθνή Οργανισμό Μετανάστευσης για τον επαναπατρισμό των θυμάτων και την κοινωνική επανένταξη τους στις χώρες προέλευσης.

2. Υλοποιείται πρόγραμμα συνεργασίας με το Ευρωπαϊκό Κέντρο Δημοσίου Δικαίου υπό την αιγίδα του ΟΑΣΕ (Οργανισμός για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη) και του Γραφείου Συμφώνου Σταθερότητας στη Θεσσαλονίκη (Πρόγραμμα ΗΡΑ) με στόχο την κωδικοποίηση του νομικού πλαισίου που διέπει την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων σε δέκα χώρες προέλευσης των θυμάτων και την επιμόρφωση των δικαστικών λειτουργών (Πετρουλά, 2003).
3. Υλοποιείται σε συνεργασία με την ΕΛ.ΑΣ. (Ελληνική Αστυνομία) η διακρατική άσκηση ΙΛΑΕΙΡΑ που έχει στόχο την περιφερειακή συνεργασία αστυνομίας, εισαγγελέων, ΜΚΟ και προνοιακών φορέων σε θέματα προστασίας, πρόληψης και καταστολής. Ειδικότερα η άσκηση περιλαμβάνει δράσεις ανίχνευσης και αναγνώρισης των θυμάτων, παραπομπής τους σε ξενώνες, νομικής και διοικητικής αρωγής τους και βεβαίως δίωξης των διακινητών (ΥΠ.ΕΞ., 2007).
4. Υλοποιείται το πρόγραμμα TACT (Transnational Action Against Child Trafficking - Διακρατική Δράση κατά της Εμπορίας Παιδιών) που αποτελεί τη διακρατική απάντηση στο πρόβλημα της εμπορίας παιδιών από την Αλβανία στην Ελλάδα. Το πρόγραμμα χρηματοδοτείται από την USAID, την Hellenic AID, τη Unicef, και άλλους διεθνείς δωρητές. Το TACT είναι μέρος του επιχειρησιακού βραχίονα της συμφωνίας που υπεγράφη ανάμεσα στην Ελλάδα και Αλβανία για την αρωγή, προστασία και ανθρωπιστικό επαναπατρισμό των ασυνόδευτων ανηλίκων της Αλβανίας που διακινούνται προς την Ελλάδα με σκοπό τον εξαναγκασμό τους στην επαιτεία και σε άλλες μορφές εργασιακής εκμετάλλευσης. Το TACT⁸ στοχεύει στη σταδιακή ενίσχυση των ικανοτήτων της τοπικής κοινωνίας ώστε να αναλάβει τη διαχείριση του προβλήματος της εμπορίας παιδιών και την προστασία των πιθανών θυμάτων (Άρσις, 2006).
5. Συνεχίζονται τα αναπτυξιακά προγράμματα στις χώρες προέλευσης των θυμάτων με στόχο την κοινωνική επανένταξή τους μετά τον εθελοντικό επαναπατρισμό τους. Οι δράσεις: α) ενισχύουν τα υφιστάμενα κέντρα υποδοχής, β) τα προγράμματα κοινωνικής επανένταξης, γ) ιατρικής περίθαλψης, δ) ανάπτυξης δεξιοτήτων και επαγγελματικής επιμόρφωσης (υπουργείο Εξωτερικών, 2007).

---

⁸ Το **Transnational Action against Child Trafficking (TACT)** [Διακρατική Δράση κατά της Εμπορίας Παιδιών] είναι ένα ολοκληρωμένο πρόγραμμα για την καταπολέμηση της εμπορίας παιδιών αλβανικής καταγωγής που χρηματοδοτείται από την USAID, τη UNICEF, τη SIDA, το Νορβηγικό Υπουργείο Εξωτερικών, την Υπηρεσία Διεθνούς Αναπτυξιακής Συνεργασίας (Υ.Δ.Α.Σ.) του Ελληνικού Υπουργείου Εξωτερικών και το Oak Foundation.

8.5.3 Αντιμετώπιση του φαινομένου της εμπορίας ανθρώπων στην Ελλάδα

Στόχος του Υπουργείου Εξωτερικών είναι οι κρατικοί φορείς και οι ΜΚΟ να εφαρμόσουν τις ορθές πρακτικές των μεγάλων διεθνών οργανισμών που καταπολεμούν την μάστιγα της εμπορίας ανθρώπων μέσα από ολοκληρωμένα αναπτυξιακά προγράμματα αρωγής, εστιάζοντας ταυτόχρονα στους τρεις βασικούς άξονες δράσης για την αντιμετώπιση του φαινομένου.

Τους τρεις αυτούς άξονες αποτελούν η προστασία, η πρόληψη και η καταστολή κι έχουν ως στόχο:

1. την αντιμετώπιση των γενεσιουργών αιτιών που καθιστούν ομάδες πολιτών, ευάλωτες σε δίκτυα διακινητών στις χώρες προέλευσης,
2. τις κατασταλτικές μεθόδους του οργανωμένου εγκλήματος στις χώρες προορισμού,
3. ένα ολοκληρωμένο σύστημα αρωγής των θυμάτων όταν απελευθερωθούν, και τέλος στην επιμόρφωση των συναρμόδιων φορέων και την ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης.

Από τη στιγμή που η διαδικασία παράνομης διακίνησης ανθρώπων με σκοπό την σεξουαλική και οικονομική εκμετάλλευση φτάνει στο τελικό της στάδιο, είναι πολύ δύσκολο να εμποδιστεί. Αυτό το δεδομένο υπογραμμίζει την τεράστια σημασία της πρόληψης και της προστασίας, της αναγνώρισης και του χαρακτηρισμού των θυμάτων και της παραπομπής τους από τους εισαγγελείς σε πιστοποιημένους ξενώνες όπου μετά την απαραίτητη ψυχοκοινωνική υποστήριξη θα προετοιμάζεται ο εθελοντικός επαναπατρισμός ή θα παρέχεται εκπαίδευση για μια δεύτερη ευκαιρία εργασίας, κάτι που προβλέπεται άλλωστε από το νομοθετικό πλαίσιο (Πετρούλα, 2003). Απαιτούνται λοιπόν ικανοποιητικές διαδικασίες αναγνώρισης και παραπομπής των θυμάτων από τους αρμόδιους εισαγγελείς που, μαζί με την αστυνομία και τις έρευνες που διεξάγουν στους δρόμους οι εμπλεκόμενες ΜΚΟ, έρχονται πρώτοι σε επαφή με τους εξαθλιωμένους και ανυπεράσπιστους ανθρώπους. Οι ορθές πρακτικές που εφαρμόζονται από διεθνείς οργανισμούς επισημαίνουν ότι μόνο η προσέγγιση της Ανθρώπινης Ασφάλειας αποδίδει έμφαση στην συνεργασία των θυμάτων ώστε να εξασφαλίσει τις πληροφορίες που απαιτούνται για την ουσιαστική εξάρθρωση των εγκληματικών κυκλωμάτων (ΥΠ.ΕΞ., 2007).

8.5.4 Εκστρατεία Unicef και υπουργείου Εξωτερικών για την πρόληψη

Το 2010 είναι η δεύτερη χρονιά (Unicef, 2009), που συνεχίζεται η Συνεργασία της Ελληνικής Εθνικής Επιτροπής της UNICEF με το Υπουργείο Εξωτερικών για την

καταπολέμηση της παράνομης διακίνησης και εμπορίας παιδιών.

Η εκστρατεία γίνεται για την ευαισθητοποίηση των πολιτών επάνω στο σημαντικό αυτό ζήτημα που ντροπιάζει τις σύγχρονες κοινωνίες ενώ ταυτόχρονα ενημερώνει και προάγει δράσεις για την νομική προστασία των παιδιών σε κάθε επίπεδο (<http://www.unicef.gr/news/2009/n090603.php>).

Η δράση της UNICEF

Η UNICEF είναι αφοσιωμένη στην πρόληψη και εξάλειψη του φαινομένου της εμπορίας παιδιών και γυναικών. Με αυτό το στόχο επικεντρώνεται στο να βοηθά τις χώρες να χτίσουν ένα προστατευτικό περιβάλλον βασισμένο στις ακόλουθες προφανείς δράσεις:

- § Τα κράτη πρέπει να επιδείξουν ισχυρή πολιτική βούληση για να καταπολεμήσουν την εμπορία παιδιών. Σε αυτό συμπεριλαμβάνεται και η προώθηση της αναγκαίας νομοθεσίας. (Κανελλόπουλος Λ., www.unicef.gr/pdfs/trafficking.pdf).
- § Οι νόμοι πρέπει να εφαρμόζονται αξιόπιστα και με αυστηρότητα. Συμπεριλαμβανομένων των διεθνών συμφωνιών για την πρόληψη του trafficking και τη διευκόλυνση της ασφαλούς επιστροφής των παιδιών που πέφτουν θύματά του.
- § Παλιές νοοτροπίες και πρακτικές πρέπει να αλλάξουν. Το να επιτευχθεί η φοίτηση στο σχολείο για όλα τα παιδιά -ιδιαίτερα τα κορίτσια- θα βελτιώσει την προστασία τους. Σήμερα, περίπου 93 εκατομμύρια παιδιά εξακολουθούν να μην πηγαίνουν σχολείο.
- § Τα παιδιά πρέπει έχουν επίγνωση του κινδύνου, ώστε να προστατεύσουν τον εαυτό τους. Ιδιαίτερα παιδιά σε ομάδες υψηλού κινδύνου που παρασύρονται από υποσχέσεις για χρήματα και «καλύτερη ζωή», πρέπει να έχουν ευκαιρίες να αναπτύξουν δεξιότητες ώστε να κερδίζουν τη ζωή τους για να μη πέφτουν θύματα από εμπόρους.
- § Όλοι όσοι ασχολούνται και σχετίζονται με παιδιά πρέπει να μπορούν να δουν τους κινδύνους του φαινομένου και να ανταποκριθούν ανάλογα. Δάσκαλοι, πρέπει να αναγνωρίζουν τα σημάδια μιας προβληματικής οικογένειας. Αστυνομικοί που ελέγχουν οίκους ανοχής πρέπει να γνωρίζουν να ψάξουν για κορίτσια από ξένες χώρες όπως και να μην τα τραυματίζουν ψυχικά ακόμη περισσότερο.
- § Τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης είναι παράγοντας κρίσιμης σημασίας στη μάχη κατά της εμπορίας παιδιών, καλώντας για τη συστηματική και αποτελεσματική προστασία των παιδιών θυμάτων.
- § Επανένταξη και αποκατάσταση των θυμάτων εμπορίας: Τέτοια παιδιά-θύματα χρειάζονται κατάλληλες υπηρεσίες για να ξεφύγουν και να επανέλθουν σε ασφαλές περιβάλλον. Τέτοιες υπηρεσίες πρέπει να καθοδηγούνται από το καλύτερο συμφέρον του παιδιού.

§ Καταπολέμηση της φτώχειας μέσω εισοδηματικών προγραμμάτων σε φτωχές οικογένειες, για να γίνουν λιγότερο ευάλωτες.

§ Επανεένωση των παιδιών με τις οικογένειές τους (www.unicef.gr).

Ο πιο αποτελεσματικός τρόπος για να καταπολεμηθεί η διακίνηση των παιδιών για σεξουαλική εκμετάλλευση είναι με εκστρατείες ενημέρωσης και προγράμματα επανένταξης.

Η UNICEF προωθεί Διεθνείς Συμβάσεις & Νομοθετικά μέτρα

Η UNICEF επισημαίνει ότι καμία χώρα δεν είναι «ελεύθερη» από το εμπόριο σε ανθρώπινες υπάρξεις και ότι οι προσπάθειες για τον τερματισμό του πρέπει να γίνονται τόσο σε τοπικό όσο και σε διεθνές επίπεδο. Εκτός από τη Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Παιδιού που είναι θεμελιώδης για την κατοχύρωση της προστασίας από εκμετάλλευση και διακίνηση υπάρχουν ακόμη τρία σημαντικά διεθνή νομικά εργαλεία ζωτικής σημασίας για τις προσπάθειες καταπολέμησης του προβλήματος:

§ **Το Πρωτόκολλο για την Πρόληψη, Καταστολή και Τιμωρία** της Διακίνησης σε Πρόσωπα, Ειδικότερα Γυναίκες & Παιδιά, που συμπληρώνει τη Σύμβαση του ΟΗΕ κατά του Διεθνούς Οργανωμένου Εγκλήματος του 2000 (η Σύμβαση αυτή τέθηκε σε ισχύ στις 29 Σεπτεμβρίου 2003 με 147 υπογραφές κρατών και 56 επικυρώσεις, ενώ το Πρωτόκολλο τέθηκε σε ισχύ στις 25 Δεκεμβρίου 2003 και έχει λάβει ήδη 117 υπογραφές και 116 επικυρώσεις). Η Ελλάδα έχει υπογράψει και τα δύο έγγραφα στις 13 Δεκεμβρίου 2000.

§ **Το Προαιρετικό Πρωτόκολλο της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού** για την εμπορία και σεξουαλική εκμετάλλευση παιδιών και την παιδική πορνεία και πορνογραφία. Με αυτό ποινικοποιούνται σοβαρές παραβιάσεις των δικαιωμάτων τους, όπως η πώληση, η παράνομη υιοθεσία, η παιδική πορνεία και η πορνογραφία. Μέχρι σήμερα το έχουν υπογράψει 115 χώρες ενώ 124 το έχουν επικυρώσει. Η Ελλάδα το υπέγραψε στις 7 Σεπτεμβρίου του 2000 (Unicef, 2009).

§ **Η Σύμβαση 182 της Διεθνούς Οργάνωσης Εργασίας** για την άμεση κατάργηση των πιο επικίνδυνων μορφών εργασίας. Η UNICEF θεωρεί ότι η κατάρτιση συγκεκριμένων εθνικών προγραμμάτων δράσης (ενάντια στις χειρότερες μορφές παιδικής εργασίας) με χρονικό προσδιορισμό -πράγμα για το οποίο από κοινού έχουν απευθύνει έκκληση η UNICEF και η Διεθνής Οργάνωση Εργασίας από πολύ καιρό -πρέπει να γίνει πραγματικότητα μέσω της επικύρωσης αυτής της σύμβασης. Αυτή η Σύμβαση ορόσημο για τη UNICEF τέθηκε σε ισχύ το Νοέμβριο του 2000 και επικυρώθηκε από την Ελλάδα 15/6/2001 (Κανελλόπουλος Λ., www.unicef.gr/pdfs/trafficking.pdf).

Παραδείγματα από δράσεις της UNICEF

- § Η UNICEF συμμετέχει στο πρόγραμμα του ΟΗΕ για την καταπολέμηση του Trafficking στην ευρύτερη περιοχή του Μεκόνγκ που πρωτοξεκίνησε το 2000 ώστε να επιτύχει ισχυρή και συντονισμένη δράση κατά της παράνομης διακίνησης ανθρώπων σε Καμπότζη, Κίνα, Λαϊκή Δημοκρατία του Λάος, Μαλαισία, Ταϊλάνδη και Βιετνάμ.
- § Το 2006 η UNICEF βοήθησε να γίνει η πρώτη Διεθνής Συνάντηση για την καταπολέμηση της διακίνησης παιδιών στον Αραβικό κόσμο με τη συμμετοχή 9 αραβικών χωρών (Μπαχρέιν, Αίγυπτος, Ιορδανία, Κουβέιτ, Λίβανος, Κατάρ, Σαουδική Αραβία, Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα και Υεμένη).
- § Καταφέροντας ένα πλήγμα ενάντια στη βιομηχανία σεξουαλικού τουρισμού που παγιδεύει δεκάδες χιλιάδες παιδιών, η UNICEF συντάχθηκε μαζί με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού (W.T.O.) και το διεθνή συνασπισμό για τον Τερματισμό της Παιδικής Πορνείας, Παιδικής Πορνογραφίας και Εμπορίας παιδιών για Σεξουαλικούς Σκοπούς (ECPAT), παρουσιάζοντας ένα κώδικα δεοντολογίας για την προστασία των παιδιών από σεξουαλική εκμετάλλευση στα ταξίδια και τον τουρισμό. Το πρόγραμμα αυτό έχει στόχο να χρησιμοποιήσει την ίδια την τουριστική βιομηχανία για να καταπολεμήσει ενεργά τον παιδικό σεξουαλικό τουρισμό.
- § Σε δύο περιοχές της Ινδονησίας έγιναν πιλοτικά προγράμματα ενημέρωσης και επιμόρφωσης της UNICEF για τους κινδύνους της σεξουαλικής εκμετάλλευσης και του Trafficking που βοήθησαν στην καλύτερη προστασία των παιδιών.
- § Στη Νότιο Αφρική η UNICEF συνέβαλε στην ενημέρωση για την παιδική πορνογραφία προσφέροντας οικονομική και τεχνική υποστήριξη στην Εθνική Συνδιάσκεψη για την Παιδική Πορνογραφία που έγινε το 2005. Στη συνδιάσκεψη αυτή υιοθετήθηκε Σχέδιο Δράσης για την Εξάλειψη της Παιδικής Πορνογραφίας.
- § Η UNICEF συμμετείχε πλήρως στη δημιουργία της έκθεσης του Γ.Γ. του Ο.Η.Ε. για τη βία ενάντια στα παιδιά διοργανώνοντας μεταξύ άλλων εννέα περιφερειακές και αρκετές εθνικές συνδιασκέψεις (<http://www.unicef.gr/news/2009/n090603.php>).

8.5.5 Βοήθεια και προστασία του θύματος

1. Προγράμματα βοήθειας στη χώρα προορισμού

Πολλοί διακινούμενοι μετανάστες δεν έχουν τα έγγραφα που απαιτούνται για την νόμιμη παραμονή τους στη χώρα προορισμού. Γι' αυτό το λόγο, δεν θεωρούνται θύματα κάποιου εγκληματικού παραπτώματος αλλά εγκληματίες. Οι κυβερνήσεις δε, των χωρών προορισμού αλλά και προέλευσης θα πρέπει να μεταχειρίζονται τους διακινούμενους

μετανάστες σαν θύματα και όχι σαν εγκληματίες. Εξαιτίας της παράνομης και εγκληματικής φύσης του trafficking, τα θύματα εκτίθενται σε σημαντικούς κινδύνους με συνέπειες στην υγεία και τη διαβίωσή τους (Κανελλόπουλος Λ., www.unicef.gr/pdfs/trafficking.pdf).

Ο φόβος της απέλασης και της αντεκδίκησης κατά των μελών της οικογένειας των θυμάτων τους καθώς και η εκμετάλλευσή τους και η βία που ασκείται από τους σωματέμπορους συχνά σπρώχνουν τα θύματα σε ακραίες και ευάλωτες καταστάσεις. Για να συντελεσθεί η προστασία και η βοήθεια των θυμάτων σωματεμπορίας μ' έναν τρόπο που μπορεί να στηριχθεί και να είναι διαρκής, υπάρχει ανάγκη για ολοκληρωμένες πολιτικές και προγράμματα που να βοηθούν στην προστασία και τη βελτίωση της θέσης τους. Έτσι, συνίσταται να γίνουν κατάλληλα προγράμματα για την προστασία του θύματος κατάλληλα. Αυτά τα προγράμματα πρέπει να προωθούν το χρόνο παραμονής των θυμάτων διαδοχικά, με υπηρεσίες όπως είναι η προστασία, κοινωνικοποίηση, συμβουλευτική, ψυχοκοινωνική και ιατρική υποστήριξη, νομική βοήθεια, καταφύγιο, εκπαίδευση για επαγγελματικό προσανατολισμό, αναζήτηση εργασίας και follow up (Κανελλόπουλος Λ., www.unicef.gr/pdfs/trafficking.pdf).

Κάποιες κυβερνήσεις έχουν οργανώσει προγράμματα για την προστασία των θυμάτων και τη δυνατότητα να λάβει άδεια παραμονής στη χώρα προορισμού εάν συνεργαστούν αυτά με τις δικαστικές αρχές ή πάρουν μέρος σε κοινωνικά προγράμματα. Όμως στα περισσότερα νομικά συστήματα, δεν ωφελείται το θύμα με το να καταθέσει κατά των διακινητών, διότι αυτό θέτει το ίδιο το θύμα και τα μέλη της οικογένειάς του σε μεγάλο κίνδυνο για αντεκδίκηση από τους διακινητές (Εμπορία ανθρώπων, 2003).

8.5.6 Εθελοντικός επαναπατρισμός και επανένταξη

Ο ΔΟΜ υλοποιεί αρκετά προγράμματα για την επιστροφή και την επανένταξη των θυμάτων της παράνομης διακίνησης και εμπορίας ανθρώπων μέσω στενής συνεργασίας με κυβερνητικές και τοπικές ΜΚΟ σε Αφρική, Ασία και Ευρώπη (Κανελλόπουλος Λ., www.unicef.gr/pdfs/trafficking.pdf).

Βοηθούμενη εθελοντική επιστροφή

Μέχρι το 1979, ο ΔΟΜ είχε υλοποιήσει βοηθούμενα προγράμματα εθελοντικής επιστροφής για λογαριασμό κρατών μελών της Ε.Ε. Αυτά τα ευρείας κλίμακας προγράμματα έχουν αποδειχτεί ότι είναι πιο ανθρώπινα και αποτελεσματικά ως εναλλακτική λύση στην αναγκαστική απέλαση. Τα προγράμματα αυτά προσφέρουν μια ανθρώπινη λύση στον

μετανάστη, ο οποίος θέλει να αποφύγει το στίγμα της απέλασης και το πιθανά αρνητικό αντίκτυπο σε σχέση με την επιτυχή επανένταξη.

Καθώς το κόστος του ταξιδιού διατηρείται στο ελάχιστο, μέσω συμφωνιών με τις αεροπορικές εταιρείες και άλλες δημόσιες μεταφορές και ναυλωμένα οχήματα μεταφορών, αυτά τα προγράμματα είναι φθηνότερα συγκριτικά με το κόστος των διαδικασιών της απέλασης και το κοινωνικό κόστος μιας παρατεταμένης διαμονής. Το βοηθούμενο πρόγραμμα εθελοντικής επιστροφής, αποτελείται βασικά από τρία στάδια: πριν την αναχώρηση, το ταξίδι, και μετά την άφιξη. Προσφέρει πληροφορίες και συμβουλευτική στις κοινότητες των μεταναστών στη φιλοξενούσα χώρα, ταξιδιωτικές προετοιμασίες και προαιρετικά, όταν ο ΔΟΜ έχει γραφείο στην χώρα προέλευσης, υποδοχή μετά την άφιξη, πληροφόρηση, ιατρική παρακολούθηση, οικονομική ενίσχυση για το ξεκίνημα και το ταξίδι προς το σπίτι. Ο ΔΟΜ έχει εφαρμόσει υποβοηθούμενα προγράμματα εθελοντικής επιστροφής σε αρκετές χώρες όπως το Βέλγιο, Ιταλία και Γερμανία (<http://www.unicef.gr/news/2009/n090603.php> & Δάφνη Project, 2003).

Βοηθούμενη εθελοντική επιστροφή και επανένταξη

Είναι πολύ σημαντικό να βεβαιώσουμε ότι η επιστροφή των θυμάτων θα είναι μόνιμη και να καταπολεμήσουμε την σωματεμπορία ώστε έτσι να συνδέσουμε τα προγράμματα εθελοντικής επιστροφής με το πρόγραμμα εθελοντικής επανένταξης. Καθώς σχεδιάζονται και υλοποιούνται τα προγράμματα επιστροφής και επανένταξης, κάποιος θα πρέπει να ασχοληθεί με την κάθε υπόθεση ξεχωριστά καθώς οι περιπτώσεις των θυμάτων, οι ανάγκες, και οι προτεραιότητες διαφέρουν ανάλογα με τις συνθήκες και τη χώρα προέλευσης. Εξαιτίας του γεγονότος ότι υπάρχει αύξηση του αριθμού των ασυνόδευτων ανηλίκων, θυμάτων εμπορίας για σεξουαλική και οικονομική εκμετάλλευση, θα πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή σ' αυτήν την ομάδα, λαμβάνοντας υπόψη το καλύτερο δυνατό για τον /την ανήλικο/η. Τα τελευταία χρόνια ο ΔΟΜ, υλοποιεί σε διάφορες χώρες προγράμματα εθελοντικής επιστροφής και επανένταξης (Δάφνη Project, 2003).

8.6 Ανακεφαλαίωση

Για την πρόληψη και της παιδικής κακοποίησης είναι απαραίτητη μια ολιστική θεώρηση και η προώθηση μιας υγιούς κοινωνίας. Χρειάζεται σαφώς περισσότερη έρευνα στον τομέα της συναισθηματικής κακοποίησης, με μεγαλύτερη έμφαση στο πώς τα ευρήματα για το είδος αυτό κακοποίησης μπορούν να αξιοποιηθούν καλύτερα στην πράξη και δημιουργία ενός συστηματικού μοντέλου παρέμβασης στις περιπτώσεις κακοποίησης. Προς

το παρόν, η συναισθηματική κακοποίηση παραμένει στο περιθώριο της παιδικής κακοποίησης και μέχρι τη στιγμή που θα ορισθεί με σαφήνεια, θα γίνει αναγνωρίσιμη και συγκαταλεχθεί στις πιο εμφανείς μορφές κακοποίησης, η αποτελεσματική της πρόληψη και η σύνδεση της με μακροχρόνιες συνέπειες θα παραμείνουν δύσκολα θέματα.

Όσον αφορά στην εμπορία ανθρώπων, όποιος και αν είναι ο λόγος –σεξουαλική εκμετάλλευση ή εργασία– αποτελεί θεμελιώδη παράβαση των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Η Ευρωπαϊκή Ένωση, επειδή η εμπορία ανθρώπων αφορά κυρίως ευπαθείς ομάδες όπως οι γυναίκες και τα παιδιά, καθόρισε τη δράση της με στόχους την προστασία των ομάδων αυτών και την πρόληψη και καταπολέμηση του φαινομένου αυτού, ιδίως με την ενίσχυση της συνεργασίας και του συντονισμού μεταξύ των αστυνομικών και δικαστικών αρχών των κρατών μελών. Επίσης, η Ευρωπαϊκή Ένωση θέσπισε ένα πλαίσιο κοινών διατάξεων για ορισμένα θέματα, όπως το αξιόποιο και οι κυρώσεις ή οι επιβαρυντικές περιστάσεις κατά την εμπορία ανθρώπων. Η δράση της Ένωσης επιδιώκει, κατ’ αυτό τον τρόπο, να προστατεύσει τα θύματα της εμπορίας στηρίζεται σε μέσα που καθορίζουν τους στόχους και τις προτεραιότητές της, αλλά εντάσσεται επίσης σε ένα ευρύτερο πλαίσιο προστασίας κατά της βίας, του σεξουαλικού τουρισμού και της παιδικής πορνογραφίας.

Τα παιδιά θύματα παραμέλησης, εκμετάλλευσης ή κακοποίησης, έχουν δικαίωμα στη φροντίδα και την απρόσκοπτη πρόσβαση σε κοινωνικές υπηρεσίες, χωρίς διακρίσεις. Οι υπηρεσίες αυτές παρέχονται καλύτερα σε ένα περιβάλλον που προάγει την υγεία, τον αυτοσεβασμό και την αξιοπρέπεια του παιδιού. Πολύ συχνά παραβλέπεται η σημασία της βοήθειας στα θύματα εμπορίας και διακίνησης. Εντούτοις, είναι απολύτως καθοριστική για το μέλλον των ίδιων των θυμάτων αλλά και των κυκλωμάτων που τα εκμεταλλεύονται. Η αποκατάσταση και κοινωνική επανένταξη των θυμάτων, αν και δύσκολη, τα βγάζει από την αφάνεια. Δείχνει την ύπαρξη του προβλήματος και οδηγεί σε πιο αποφασιστικά βήματα για την αντιμετώπισή του. Επειδή πρόκειται για συγκεκριμένους ανθρώπους που χρήζουν εξατομικευμένης παρέμβασης, μέλημα όλων των κρατών πρέπει να είναι η πρόληψη και καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων, ιδίως των γυναικών και των παιδιών, που διαπράττεται από διεθνή οργανωμένη εγκληματική ομάδα, η προστασία και τη βοήθεια των θυμάτων της εκμετάλλευσης και τέλος, η προώθηση της συνεργασίας μεταξύ των χωρών σε αυτό τον τομέα.

Παράλληλα, τα τελευταία χρόνια, η Ελληνική Πολιτεία ανέλαβε πρωτοβουλίες στην κατεύθυνση με την καταγραφή, παρακολούθηση και ανάδειξη του προβλήματος, με την νομική και ψυχο-κοινωνική προστασία θυμάτων με τη δημιουργία δομών για την υποδοχή και την φιλοξενία τους και την υλοποίηση προγραμμάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης,

ψυχολογικής υποστήριξης και ενδυνάμωσής τους, με την μεγιστοποίηση των ποινών για τους θύτες, με την δικτύωση φορέων στο εσωτερικό και το εξωτερικό (υπουργεία, ΜΚΟ, υπηρεσίες, πρεσβείες χωρών προέλευσης και υποδοχής των θυμάτων, διεθνών, διακρατικών οργανισμών κ.λπ.) για την καλύτερη συνεργασία, με την παρακολούθηση περιστατικών και μεταφορά τεχνογνωσίας και καλών πρακτικών, με τους αυστηρότερους ελέγχους, ανά την επικράτεια και κατά μήκος των συνόρων, με την ενημέρωση και ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης, με την εκπαίδευση και κατάρτιση προσωπικού που έρχεται σε άμεση επαφή με τα θύματα, όπως δικαστικούς, αστυνομικούς, ΜΚΟ, κ.λπ., με τη δημιουργία νέων υπηρεσιών, με εξειδίκευση στο οργανωμένο έγκλημα και τις σύγχρονες μορφές του (λ.χ. δημιουργία υπηρεσίας Δίωξης Ηλεκτρονικού Εγκλήματος στην Ελληνική Αστυνομία, σύσταση του Συνηγόρου του Παιδιού κ.λπ.) καθώς επίσης και με τη σύναψη διακρατικών συμφωνιών συνεργασίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9^ο

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΩΝ ΨΥΧΙΚΗΣ ΥΓΕΙΑΣ ΜΕ ΕΜΦΑΣΗ ΣΤΟ ΡΟΛΟ ΤΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΥ

9.1 Εισαγωγή

Στο κεφάλαιο αυτό θα επιχειρηθεί η καταγραφή βασικών ενεργειών, γνώσεων και μεθόδων που χρειάζεται ένας επαγγελματίας ψυχικής υγείας καθώς και οι Κοινωνικοί Λειτουργοί που εργάζονται με θύματα Παράνομης Διακίνησης. Λόγω της έλλειψης βιβλιογραφίας που να αναφέρεται αποκλειστικά στο θέμα, τα στοιχεία που θα δοθούν αποτελούν ένα συνδυασμό στοιχείων και μεθόδων της Κοινωνικής εργασίας, της Ψυχολογίας και Καλών Πρακτικών που εφαρμόζονται.

Αξίες είναι οι κοινωνικά παραδεκτές ιδέες για το σωστό, το καλό και το επιθυμητό, που ισχύουν σε μια συγκεκριμένη κοινωνία, οι οποίες επηρεάζουν την λειτουργία και τις αποφάσεις που λαμβάνουν τα άτομα, καθώς και τις ενέργειες και τα προγράμματα που εφαρμόζονται. Αυτές τις αξίες εισηγείται και εφαρμόζει η Κοινωνική Εργασία για να παράγει την βελτίωση της γενικής κοινωνικής πολιτικής και είναι αυτές που καθοδηγούν την σύνθεση, τον προσανατολισμό και τον έλεγχο των οργανωμένων δραστηριοτήτων, τις οποίες εκτελεί ο κοινωνικός λειτουργός κατά την άσκηση του επαγγέλματός του. Η Κοινωνική Εργασία βασίζεται σε θεμελιώδεις αξίες όπως τα Ατομικά Δικαιώματα, οι Αρχές της Κοινωνικής Δικαιοσύνης, της Δημοκρατίας, της Κοινωνικής Αλλαγής και την μοναδικότητα της προσωπικότητας της ανθρώπινης ύπαρξης (Καλλινικάκη, 1998).

Το παιδί υπήρξε, και εξακολουθεί να είναι, το πρώτο θύμα της πρωτόγονης βίας των μεγάλων. Οι ανάγκες του και η φυσική του αδυναμία, εκατομμύρια χρόνια τώρα, το καθιστά εύκολο στόχο. Η κακοποίησή του, σωματική, ψυχική, σεξουαλική, καθώς και η παραμέλησή του, αποτελεί το πιο μελανό στίγμα της ιστορίας του ανθρώπινου γένους. Το φαινόμενο της κακοποίησης του παιδιού είναι οικουμενικό, και αφορά πόλεις και χωριά, πλούσιους και φτωχούς, μορφωμένους και αμόρφωτους (Χατζηφωτίου, Ανουσάκη, Γιαννουλάκου, 2003).

Σκοπός είναι να καταγραφούν και να αξιολογηθούν οι τρόποι αντιμετώπισης και οι τεχνικές παρέμβασης που εφαρμόζουν οι κοινωνικοί λειτουργοί και οι υπόλοιποι εξειδικευμένοι επαγγελματίες υγείας.

9.2 Βασικές αρχές άσκησης κοινωνικής εργασίας

Σύμφωνα με την Καλλινάκη, 1998, οι σημαντικότερες αρχές από τις οποίες διέπεται η άσκηση της Κοινωνικής Εργασίας είναι οι παρακάτω:

- § Σεβασμός της προσωπικότητας. Ο σεβασμός της αξιοπρέπειας και της προσωπικότητας του κάθε ατόμου συνιστά τη βάση των ανθρωπίνων σχέσεων.
- § Εξατομίκευση. Κάθε άτομο αποτελεί μια μοναδική ολότητα (βιολογική, ψυχοσυναισθηματική, κοινωνική) αποτέλεσμα πολυσύνθετων διεργασιών και ατομικών εμπειριών.
- § Το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης και της αυτοβοήθειας. Κάθε άτομο είναι ικανό να θέτει στόχους και να αναζητά την βελτίωση, την επίτευξη των στόχων αυτών και να μπορεί να αλλάζει, εφόσον το επιθυμεί. Δικαιούται να έχει γνώμη και να συμμετέχει στον σχεδιασμό και την διαχείριση των παροχών των κοινωνικών υπηρεσιών.
- § Ευθύνη του Κοινωνικού Λειτουργού για την αξιοποίηση των ανθρωπίνων δυνατοτήτων και των πηγών της κοινότητας προς όφελος του πελάτη. Έχει μεγάλη σημασία να παρέχονται ευκαιρίες στα άτομα να αναπτύξουν και να ασκήσουν τις ικανότητές τους για την ικανοποίηση των αναγκών τους.
- § Εχεμύθεια. Ο Κοινωνικός Λειτουργός υποχρεούται να τηρεί το επαγγελματικό απόρρητο (Beziat, 2003).
- § Τέλος, ο επαγγελματίας αποφεύγει να δώσει υποσχέσεις, τις οποίες δεν είναι σίγουρος ότι μπορεί να τηρήσει. Ειδικά, στα θύματα trafficking, η εμπιστοσύνη που έδειξαν, έγινε αντικείμενο εκμετάλλευσης και είναι δύσκολο να την ξαναδείξουν (Beziat, 2003).

Οι κοινωνικοί λειτουργοί υπογραμμίζουν, υποδεικνύουν και υπερασπίζονται τα δικαιώματα και τις ατομικές ελευθερίες⁹ των ανθρώπων που αντιμετωπίζουν προβλήματα (Καλλινικάκη, 1998).

9.3 Η προσέγγιση του κακοποιημένου παιδιού από τον παιδοψυχίατρο – πραγματογνώμονα

Ως παιδοψυχίατρος, οι συνήθεις τρόποι εμπλοκής σε ένα περιστατικό αναφερόμενης σεξουαλικής κακοποίησης ανηλίκου, είναι, είτε ως κλινικός ιατρός είτε ως παιδοψυχίατρος πραγματογνώμονας είτε ως τεχνικός σύμβουλος. Στην πρώτη περίπτωση το περιστατικό

---

⁹ Σύμφωνα με την Καλλινάκη (1998), με τον όρο «δικαιώματα», εννοούνται όλες οι εξουσίες και τα προνόμια που απονέμονται από το θετικό και το θεσμικό δίκαιο σε ένα πρόσωπο, το οποίο μπορεί νόμιμα να τα διεκδικήσει. Ο όρος «ατομικές ελευθερίες» σημαίνει την προσωπική και κοινωνική ευχέρεια δράσης που προκύπτει από τις σχέσεις του ατόμου ως πολίτης και διασφαλίζονται από τους νόμους που προστατεύουν τους ανθρώπους από τον καταναγκασμό, με εξαίρεση τις περιπτώσεις όπου θίγεται το κοινό αγαθό ή το δημόσιο συμφέρον.

μπορεί να παρουσιαστεί σε μια εξέταση ή συνεδρία ρουτίνας κατά την οποία το παιδί αποκαλύπτει στοιχεία ενδεικτικά κακοποίησης. Ομοίως, ο ίδιος ο λόγος της επίσκεψης στην κλινική μπορεί να είναι η υποψία κακοποίησης και το αίτημα για διαχείριση της κρίσης. Στην περίπτωση του παιδοψυχίατρου ως πραγματογνώμονα, ο τελευταίος καλείται ύστερα από αίτηση των δικαστικών αρχών να διερευνήσει και να εκτιμήσει μια πιθανή περίπτωση σεξουαλικής κακοποίησης ανηλίκου. Στην περίπτωση του τεχνικού συμβούλου, ο παιδοψυχίατρος προσλαμβάνεται από τον ένα από τους διαδίκους για να εκφέρει την επιστημονική του γνώμη σε συγκεκριμένα ερωτήματα που θα του τεθούν (Γιωτάκος, Τσιλιάκου, 2008).

Είναι απαραίτητο να αναφερθεί ότι όλο και περισσότερες εταιρείες επαγγελματιών ψυχικής υγείας, όχι μόνο δέχονται αλλά και διασαφηνίζουν το ασυμβίβαστο, θεράποντα ιατρού και πραγματογνώμονα. Ο πρώτος προσλαμβάνεται από τον ασθενή προκειμένου να τον βοηθήσει να γίνει καλύτερα και η προτεραιότητά του δεν είναι η «αναζήτηση της αλήθειας», αλλά η συναισθηματική κατανόηση και υποστήριξη του ασθενούς μέσα από μια (ενίοτε μακρόχρονη) σχέση θεραπευτικής συμμαχίας. Ο δεύτερος προσλαμβάνεται από το δικαστήριο και ο στόχος του είναι μέσα σε καθορισμένο χρονικό διάστημα να προσφέρει στοιχεία στο δικαστήριο που θα βοηθήσουν στη νομική διαδικασία. Δεν συνάπτει θεραπευτική συμμαχία με τον ασθενή, δεν υπάρχει το ιατρικό απόρρητο και συχνά μπορεί να αντικρούσει ή να αμφισβητήσει (μέσα βέβαια στα πλαίσια της ιατρικής δεοντολογίας) τους εμπλεκόμενους. Η γνώμη βέβαια του θεράποντος ιατρού του αναφερόμενου θύματος ή θύτη μπορεί να είναι σημαντική στο δικαστήριο, χωρίς όμως να αντικαθιστά αυτή του πραγματογνώμονα (Γιωτάκος, Τσιλιάκου, 2008).

Ο πραγματογνώμονας συχνά καλείται μέσα σε μια πληθώρα στοιχείων και νεφελώδους υλικού να απαντήσει σε μια σειρά ερωτημάτων. Αυτά δεν τίθενται πάντα με σαφήνεια από τις νομικές αρχές, αν και ο πραγματογνώμονας μπορεί να βοηθήσει και να συνεργαστεί με τους νομικούς για την διατύπωση των κατάλληλων ερωτημάτων. Τα πιο συνήθη ερωτήματα αφορούν στα εξής θέματα: εάν έγινε ή όχι κακοποίηση και με τι μορφή, αν υπάρχουν επιπτώσεις στην ψυχική υγεία του παιδιού, ποια είναι η ανάγκη θεραπευτικής παρέμβασης στο παιδί και στην οικογένεια και ποια θα πρέπει να είναι η μορφή της επικοινωνίας του θύτη (σε περίπτωση γονέα) με το παιδί (American Academy of Pediatrics, 1999).

Η διαγνωστική εκτίμηση θα πρέπει να έχει ως στόχο τη συλλογή πληροφοριών, που θα επιτρέψουν την αξιολόγηση των παραπάνω τομέων και στηρίζεται στη μελέτη εγγράφων από τη σχετική δικογραφία, στη συνέντευξη με γονείς, παιδί και σημαντικούς άλλους, στα

αποτελέσματα ψυχομετρικών τεστ, ιατρικών και εργαστηριακών εξετάσεων. Οι συνεντεύξεις με το παιδί ή τους ενήλικες είναι καλό να βιντεοσκοπούνται ή να ηχογραφούνται. Όταν τίποτα από τα δύο δεν είναι δυνατό, το ελάχιστο ενδεδειγμένο είναι η παρουσία ενός δεύτερου επαγγελματία στην αίθουσα, ο οποίος θα κρατά λεπτομερείς σημειώσεις, ώστε να διευκολύνεται ο ρόλος του κύριου εξεταστή. Πρέπει επίσης να αναφερθεί ότι υπάρχει συγκεκριμένη μεθοδολογία, τεχνική και εργαλεία, που χρησιμοποιούνται στα οποία ο πραγματογνώμονας θα πρέπει να έχει πρώτα εκπαιδευτεί και εν συνεχεία εξοικειωθεί, ώστε να διασφαλίζεται η κατά το δυνατόν σαφέστερη αντικειμενικότητα των ευρημάτων (Γιωτάκος, Τσιλιάκου, 2008).

9.4 Πολυπολιτισμική προσέγγιση του trafficking

Είναι ευρέως αποδεκτό ότι μια πολυπολιτισμική προσέγγιση είναι η μόνη επιτυχής επιλογή που στοχεύει:

- § Στην βελτίωση των ικανοτήτων διαπολιτισμικής επικοινωνίας (Δρούγα-Παπαδοπούλου, 2008).
- § Στην δυνατότητα κατανόησης ενός συνόλου παραγόντων, όπως του φύλου ως κοινωνικής κατασκευής, της θρησκείας, των πολιτισμικών καταβολών, της εθνικότητας.
- § Στην αξιοποίηση εμπειριών και δυνατοτήτων των αλλοδαπών.
- § Στην αποφυγή ενός πολιτισμικού σοκ.
- § Στον προσδιορισμό, τη δημιουργία και την εφαρμογή των κατάλληλων τεχνικών για την αναπλαισίωση της γλώσσας ώστε να μην χαρακτηρίζουν και στιγματίζουν άνδρες ή γυναίκες από διαφορετικές πολιτισμικές ομάδες.

Καθώς οι εξυπηρετούμενοι προέρχονται από διαφορετικό πολιτισμικό υπόβαθρο μπορεί να υποστηρίζουν διαφορετικές αξίες και να εκδηλώνουν διαφορετικές συμπεριφορές από αυτές που υπαγορεύει το πολιτισμικό και εθνικό υπόβαθρο του/της επαγγελματία. Έτσι, ορισμένες συμπεριφορές και χαρακτηριστικά της προσωπικότητας τους, ενδέχεται να χαρακτηριστούν ως "δυσλειτουργικά" (Σταλίκας, 2005). Επομένως, η εργασία με εξυπηρετούμενους από άλλες κουλτούρες απαιτεί την ικανότητα να αντιλαμβάνεται ο/η επαγγελματίας τις διαστάσεις του πολιτισμού των εξυπηρετούμενων, ευελιξία, κατανόηση και σεβασμό στα πιστεύω τους. Δεν χρειάζεται ο/η επαγγελματίας να πιστέψει σε αυτά που πιστεύουν ή να συμφωνήσει μαζί τους. Ούτε είναι ρεαλιστικό να περιμένει κανείς από τον/την επαγγελματία να διαθέτει λεπτομερή γνώση για όλες τις κουλτούρες που έχουν αναπτυχθεί (Δρούγα-Παπαδοπούλου, 2008).

Η συνεργασία είναι επιτυχημένη όταν η προσέγγιση των εξυπηρετούμενων γίνεται με βάση "πολιτισμικά ευαίσθητες" στρατηγικές και αποτελεσματικοί επαγγελματίες είναι εκείνοι που μπορούν να αξιοποιήσουν μια πολιτισμική ενσυναίσθηση και να εργαστούν εναλλακτικά, συνθέτοντας ένα μοντέλο πρακτικής που αντλεί ιδέες και τεχνικές από θεωρητικές προσεγγίσεις αλλά ταυτόχρονα κατανοεί και ενσωματώνει τα διαφορετικά στοιχεία των άλλων πολιτισμών (Δρούγα-Παπαδοπούλου, 2008).

9.5 Προσόντα και γνώσεις του κοινωνικού λειτουργού

Ο κοινωνικός λειτουργός που εργάζεται σε μια υπηρεσία με ομάδα στόχο τα θύματα trafficking για την άσκηση της Κοινωνικής Εργασίας, θα χρειαστεί:

Γενικές γνώσεις για την επίδραση του ψυχικού τραύματος στην ψυχοσυναισθηματική ανάπτυξη του θύματος και τις σοβαρές επιπτώσεις που αυτό συνεπάγεται, καθώς και τις ψυχολογικές ανάγκες ανάλογα με την ηλικία του θύματος. Θα πρέπει να έχει γνώσεις σχετικά με την αναγκαιότητα και την συμβολή της αποκατάστασης του τραύματος σε αυτές τις περιπτώσεις (Καλλινικάκη, 1998 & Δρούγα-Παπαδοπούλου, 2008).

Ειδικές γνώσεις σχετικά με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των θυμάτων trafficking, τους τρόπους προσέγγισης και ενημέρωσης τους, την ισχύουσα νομοθεσία σχετικά με την προστασία και αρωγή θυμάτων trafficking, την διαδικασία χορήγησης άδειας παραμονής και νομιμοποιητικών εγγράφων, καθώς και τις υποχρεώσεις και τα δικαιώματα των θυμάτων στην πρόσβαση στην δημόσια υγεία. Επίσης, γνώσεις για την προσωπική του φυλετική και πολιτιστική κληρονομιά και για το πώς αυτή επηρεάζει τη μεταξύ τους επαγγελματική σχέση θεωρούνται απαραίτητες. Επίσης, απαιτούνται γνώσεις της επίδρασης που ασκούν με τον τρόπο που επικοινωνούν και την συμπεριφορά τους (π.χ., τόνος και χροιά φωνής, στάση σώματος κ.ά.) προς ένα θύμα που έχει βιώσει τραυματικό γεγονός με διαφορετική πολιτισμική ταυτότητα (Καλλινικάκη, 1998 & Δρούγα-Παπαδοπούλου, 2008).

Απαραίτητες είναι επίσης οι γνώσεις και η πληροφόρηση για τις πηγές της κοινότητας, αξιοποιώντας και κάνοντας χρήση των οποίων, τα θύματα μπορούν να βοηθηθούν προς την ομαλή προσαρμογή τους. Επιπλέον, ο κοινωνικός λειτουργός θα πρέπει να είναι ενήμερος σχετικά με τις νέες έρευνες και ευρήματα που αφορούν το φαινόμενο. Τέλος, πρέπει να συμμετέχει σε επιμορφωτικά σεμινάρια και στην ανταλλαγή καλών πρακτικών που είναι σύμφωνες με την διεθνή εμπειρία.

Επαγγελματικές τεχνικές και δεξιότητες. Για την διαχείριση της κατάστασης ο επαγγελματίας κοινωνικός λειτουργός πρέπει να διαθέτει ένα εύρος τεχνικών, τις οποίες θα εφαρμόσει. Αυτές περιλαμβάνουν:

- § Εναρμόνιση του επαγγελματία με το πρόβλημα και το συναίσθημά του. Αυτή η τεχνική της εναρμόνισης (tuning in) ή ενσυναίσθησης (empathy), σύμφωνα με πολλούς συγγραφείς, όπως αναφέρει η Δημοπούλου-Λαγωνίκα (1998-1999), χαρακτηρίζει όλη την διεργασία της επαγγελματικής σχέσης (Δημοπούλου-Λαγωνίκα, 1998-1999).
- § Ενθάρρυνση, Υποστήριξη και Ενδυνάμωση. Πρόκειται για βαικές έννοιες που σχετίζονται με τις έννοιες με τον αυτοκαθορισμό και την αυτοδιάθεση. Το θύμα χρειάζεται να περιορίσει το φόβο που νιώθει και να μάθει να εξωτερικεύει αμφιβολίες, ανάγκες, επιθυμίες και να μπορεί να τις διεκδικήσει. Επιτυγχάνεται τόσο με την παροχή πληροφόρησης και την δυνατότητα πρόσβασης του θύματος στην πληροφορία, όσο και με την υποστήριξη του στον νομικό και ψυχοκοινωνικό τομέα, προκειμένου να αισθανθεί ασφάλεια και να μπορέσει να ελέγξει τα αρνητικά συναισθήματα που βιώνει. Η ενθάρρυνση, υποστήριξη και ενδυνάμωση αποτελεί την βάση για την πρόληψη των ψυχικών διαταραχών και την προαγωγή της ψυχικής υγείας (Δημοπούλου-Λαγωνίκα, 1998-1999 & Δρούγα-Παπαδοπούλου, 2008 & Καλλινικάκη, 1998).
- § Ανταπόκριση. Ο επαγγελματίας ανταποκρίνεται στα συναισθήματα του θύματος σχετικά με την κατάσταση στην οποία έχει περιέλθει, βοηθώντας το να εκτονώσει τα συναισθήματα που βιώνει.
- § Έμφαση στις δυνάμεις του ατόμου. Οι δυνάμεις του ατόμου σχετίζονται με την συμπεριφορά, τις προσωπικές ικανότητες και χαρακτηριστικά, καθώς και την ικανότητα του ατόμου για χρησιμοποίηση υλικών και κοινωνικών πόρων. Έτσι, το θύμα που έχει χαμηλή αυτοεκτίμηση και αισθάνεται αδύναμο να αλλάξει την πορεία της ζωής του, χρειάζεται αναγνώριση και υποστήριξη στους παραπάνω τομείς προκειμένου να βγει από το αδιέξοδο και να κινητοποιηθεί (Δημοπούλου-Λαγωνίκα, 1998-1999).

Επίσης μια σειρά δεξιοτήτων κρίνονται απαραίτητες προκειμένου ο κοινωνικός λειτουργός να δημιουργήσει και να διατηρήσει μια επιτυχημένη επαγγελματική σχέση με το θύμα. Έτσι θα πρέπει:

- § Να ακούει προσεχτικά (Καλλινικάκη, 1998 & Παπαϊωάννου, 2004).
- § Να κατανοεί και να παραδέχεται (Καλλινικάκη, 1998 & Παπαϊωάννου, 2004).
- § Να είναι δεκτικός (Καλλινικάκη, 1998 & Παπαϊωάννου, 2004).
- § Να είναι καλός στην επικοινωνία, προκειμένου να γίνεται κατανοητός αφού εργάζεται με άτομα διαφορετικού πολιτισμικού και συχνά μορφωτικού επιπέδου (Καλλινικάκη, 1998, Παπαϊωάννου, 2004).

Οι δεξιότητες είναι σημαντικές και απαραίτητες σε όλη τη διάρκεια της παρέμβασης και συνεργασίας με το θύμα (Καλλινικάκη, 1998 & Παπαϊωάννου, 2004).

9.6 Ο κοινωνικός λειτουργός στην πρόληψη της διεθνικής σωματεμπορίας

Σκοπός του κοινωνικού λειτουργού που εργάζεται στην πρόληψη είναι η εξάλειψη του φαινομένου της διεθνικής σωματεμπορίας. Οι επιμέρους στόχοι είναι:

- § Η γνωστοποίηση του φαινομένου του trafficking και των διαστάσεων που έχει πάρει ώστε η κοινωνία να δει την πρόληψη ως δυνατότητα.
- § Ενημέρωση των μεταναστών για τους κινδύνους που συνοδεύουν την παράνομη μετανάστευση.
- § Ευαισθητοποίηση των τοπικών και κρατικών φορέων προς την κατεύθυνση της εκπαίδευσης των στελεχών τους για την καλύτερη αντιμετώπιση του φαινομένου.
- § Η αλλαγή της νοοτροπίας ώστε ο πελάτης ή ο εν δυνάμει πελάτης να δει το πρόβλημα και να αναγνωρίσει την προσωπική του ευθύνη.
- § Η δημιουργία προστατευτικού περιβάλλοντος για τα θύματα ή τα εν δυνάμει θύματα.
- § Η βοήθεια των θυμάτων για ενσωμάτωσή τους στη χώρα παραμονής ή την επανένταξή τους στην χώρα προέλευσης, προκειμένου να αποφευχθεί πιθανή επαναθυματοποίηση (Καλλινικάκη, 1998).

9.6.1 Μέσα πρόληψης

Τα μακροπρόθεσμα μέτρα πρόληψης, προκειμένου να αντιμετωπιστεί συνολικά η παράνομη διακίνηση και να αλλάξει η στάση της κοινωνίας στο θέμα της σεξουαλικής εκμετάλλευσης, είναι ζωτικής σημασίας. Οι ενέργειες του κοινωνικού λειτουργού που εργάζεται στην πρόληψη, κινούνται γύρω από τους παρακάτω άξονες.

Τα μέτρα πρόληψης, εστιάζοντας στην ενημέρωση και ευαισθητοποίηση του γενικού πληθυσμού σχετικά με το φαινόμενο του trafficking επιτυγχάνονται με τις εξής δράσεις:

- § Σεμινάρια και ανοιχτές συζητήσεις ενημέρωσης στις τοπικές κοινωνίες, προκειμένου να ενημερωθούν και να ευαισθητοποιηθούν εν δυνάμει θύματα, πελάτες ή εν δυνάμει πελάτες και ο ευρύτερος πληθυσμός (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2001).
- § Εθνικές εκστρατείες ενημέρωσης, με στόχο τα πιθανά θύματα και τη ενημέρωσή τους για τους κινδύνους της παράνομης διακίνησης και της παράνομης μετανάστευσης (Trafficking in Personal Report for Greece, 2007 & Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2001 & Ενημερωτικό Φυλλάδιο ΔΟΜ & Ενημερωτικό Φυλλάδιο ΓΓΙ).
- § Διαφημιστικές εκστρατείες στα ΜΜΕ (διαφημίσεις, τηλεοπτικά και ραδιοφωνικά σποτ, γιγαντοαφίσες, άρθρα στον τύπο) (Trafficking In Personal Report For Greece, 2007 & Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2001 & Ενημερωτικό Φυλλάδιο ΔΟΜ & Ενημερωτικό Φυλλάδιο ΓΓΙ).

§ Διανομή ενημερωτικού υλικού. Το ενημερωτικό υλικό που θα παρέχεται θα πρέπει να βρίσκεται διαθέσιμο σε πολλές γλώσσες, να δίνεται στα σημεία εισόδου και εξόδου της χώρας και να περιλαμβάνει πληροφορίες όπως τι είναι η εμπορία ανθρώπων, ποιοι είναι οι τρόποι εκμετάλλευσης των δραστών, ενέργειες που πρέπει να προηγηθούν της μετανάστευσης (οργάνωση ταξιδιού, εκμάθηση γλώσσας κ.λπ.), χρήσιμες συμβουλές (όπως το «εν δυνάμει» θύμα να μην εμπιστεύεται άτομα που υπόσχονται εύκολη εργασία με υψηλή αμοιβή, να μην εμπιστεύεται αλλού τα ταξιδιωτικά έγγραφα και να ενημερώνεται η οικογένεια για τον προορισμό), ενέργειες που πρέπει να γίνουν στη χώρα προορισμού (νομιμοποίηση και δικτύωση) και τέλος ποιοι νόμοι προστατεύουν, ποια τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις που έχει και ποιοι φορείς μπορούν να βοηθήσουν (Trafficking In Personal Report For Greece, 2007 &, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2001).

9.7 Ο ρόλος του Κράτους και των Κυβερνητικών και μη υπηρεσιών

Ο ρόλος του Κράτους και των Μη Κυβερνητικών φορέων, για την πρόληψη του φαινομένου αφορά, κυρίως, την αντιμετώπιση των παραγόντων που συμβάλλουν στην διαιώνιση του φαινομένου. Έτσι, η δημιουργία ενός προστατευτικού περιβάλλοντος είναι σημαντική για τον περιορισμό του trafficking.

Για να δημιουργηθεί το προστατευτικό περιβάλλον, η κυβέρνηση πρέπει να δείξει ενδιαφέρον, να αναγνωρίσει το πρόβλημα και να διαθέσει επαρκή χρηματικά ποσά. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί μέσω της δημιουργίας ομάδων πίεσης οι οποίες μάχονται δημόσια για τα δικαιώματα των θυμάτων και πιέζουν την κυβέρνηση προς αυτή την κατεύθυνση (www.unicef.gr, StopitNow).

Σε κοινωνίες όπου η θέση της γυναίκας δεν είναι ισότιμη και οι διακρίσεις υφίστανται δεν μπορεί να δημιουργηθεί το προστατευτικό περιβάλλον. Για το λόγο αυτό, η προώθηση της ισότητας των φύλων σχετικά με τα δικαιώματα τους ως πολιτών είναι σημαντική. Τέτοιες κοινωνίες χρήζουν ανάγκης ανάπτυξης δομών που θα στηρίξουν την εφαρμογή των θεμάτων ισότητας των φύλων (www.unicef.gr).

Για την πρόληψη είναι, επίσης, αναγκαίο να αντιμετωπιστούν και οι οικονομικές και κοινωνικές διαφορές που ωθούν προς την μετανάστευση. Απαιτούνται κοινωνικές υπηρεσίες φροντίδας με πρόσβαση χωρίς διακρίσεις και ένα περιβάλλον που θα ενισχύει την αυτοεκτίμηση και αξιοπρέπεια του χρήστη. Επίσης, ένα προστατευτικό περιβάλλον χρειάζεται ένα ολοκληρωμένο σύστημα παρακολούθησης, συστηματικής καταγραφής και συλλογής δεδομένων και έρευνας ώστε να προτείνονται αποτελεσματικά μέτρα αντιμετώπισης (www.unicef.gr).

Τέλος, όσοι εργάζονται στη δημιουργία του προστατευτικού αυτού περιβάλλοντος, είναι ανάγκη να έχουν τις ικανότητες και τις γνώσεις να διαπιστώνουν το πρόβλημα και να αντιδρούν σε αυτό. Αυτό επιτυγχάνεται με τη συμμετοχή τους σε εκπαιδευτικά σεμινάρια που έχουν στόχο τη διάχυση της πληροφόρησης και την ανταλλαγή καλών πρακτικών για την παροχή αρωγής των θυμάτων σύμφωνα με τα δικαιώματα και τις ανάγκες τους (www.unicef.gr & υπουργείο Δικαιοσύνης, Ενημερωτικό Φυλλάδιο ΔΟΜ).

9.7.1 Ενσωμάτωση και επανένταξη των θυμάτων

Η ενσωμάτωση στην χώρα προορισμού χρειάζεται να περιλαμβάνει την εξασφάλιση άδειας παραμονής, μαθήματα βασικής εκπαίδευσης και γλώσσας, επαγγελματικό προσανατολισμό¹⁰ και εκπαίδευση, αξιολόγηση των ικανοτήτων και δυνατοτήτων, ένταξη στην αγορά εργασίας καθώς και ψυχοκοινωνική στήριξη (Beziat, 2003).

Η επανένταξη των θυμάτων στη χώρα προέλευσης επιτυγχάνεται με:

- § Παραπομπή σε ΜΚΟ ή κρατικές υπηρεσίες για παροχή καταφυγίου, όπου κριθεί απαραίτητο.
- § Παροχή ιατρικής και ψυχοκοινωνικής βοήθειας.
- § Βασική εκπαίδευση και παραπομπή σε υπηρεσίες εύρεσης εργασίας.
- § Παροχή βοήθειας για αυτοαπασχόληση και μικρών δανείων στα θύματα που έχουν επιστρέψει στην χώρα προέλευσής τους για αγορά επαγγελματικού εξοπλισμού.
- § Παροχή χρηματοδότησης σε ντόπιους εργοδότες (συμπλήρωμα μισθών).
- § Βοήθεια στην διαδικασία επανένταξης με σεβασμό της επιθυμίας των θυμάτων για διατήρηση του απορρήτου.
- § Διεξαγωγή ερευνών ανάμεσα σε εργοδότες/οργανώσεις, υπηρεσίες, οικογένειες, ώστε να αξιολογήσουν το επίπεδο και την ποιότητα της επανένταξης των θυμάτων σε ένα νέο κοινωνικό και εργασιακό περιβάλλον (Beziat, 2003).

Ο κοινωνικός λειτουργός ως εμπλεκόμενος στη διεκπεραίωση των δράσεων για την πρόληψη μπορεί να αναλάβει τους παρακάτω ρόλους:

- § Συντονιστής. Επωμίζεται την ευθύνη για τον συντονισμό της δράσης άμεσα (π.χ. ως πρόεδρος συντονιστικής επιτροπής).

---

¹⁰ Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα της οργάνωσης On the Road στην Ιταλία, όπως αναφέρεται στον Beziat (2003), που παρέχει προγράμματα επαγγελματικού προσανατολισμού με πρακτική εκπαίδευση στον χώρο εργασίας με στόχο να ενσωματώσει τις αλλοδαπές γυναίκες-θύματα εκμετάλλευσης στον επαγγελματικό τομέα και να ενθαρρύνει το θύμα να είναι αυτόνομο.

§ Βοηθός-Εμπειρογνώμονας. Ενθαρρύνει και υποστηρίζει επιδοκιμάζοντας την προσπάθεια, παράσχει στοιχεία (όπως τεχνική πείρα, βοηθητικό υλικό) και διευκολύνει τη δράση. Εμπλέκεται έμμεσα (π.χ. ως βοηθός της οργανωτικής επιτροπής) (Σταθόπουλος, 2000).

§ Ομιλητής. "Ανοίγει" μια συνάντηση, προλογεί ομιλητή/ ομιλητές, προεδρεύει μιας συζήτησης είτε κάνει ο ίδιος μια εισήγηση (Καλλινικάκη, 1998 & Σταθόπουλος, 2000).

Τα παραπάνω μέτρα βοηθούν στη αποφυγή επαναθυματοποίησης. Ωστόσο, μέρος της στρατηγικής της πρόληψης αποτελεί και η αποτελεσματική επανένταξη του δράστη αλλά λόγω της ευάλωτης θέσης του θύματος, στην παρούσα μελέτη αφιερώνουμε ανάπτυξη μόνο στην ενσωμάτωση και επανένταξη του θύματος.

9.8 Κοινωνικός Λειτουργός και αντιμετώπιση του φαινομένου

Η παροχή βοήθειας και συμβουλευτικής στήριξης στην παράνομα διακινούμενη γυναίκα σκοπεύει στην αναζήτηση και κάλυψη των αναγκών, αδυναμιών και συναισθημάτων της καθώς και στη δημιουργία των προϋποθέσεων εκείνων που θα συμβάλουν στην λειτουργικότερη ανάπτυξη και αξιοποίηση του δυναμικού της.

Οι επιμέρους στόχοι είναι:

§ Η κάλυψη των βιολογική αναγκών του θύματος (κατάλυμα, τροφή, ιματισμός κ.λπ.).

§ Η ψυχολογική και συναισθηματική στήριξη του θύματος και η δημιουργία αισθήματος ασφάλειας.

§ Στήριξη για χορήγηση άδειας παραμονής και νομιμοποιητικών εγγράφων ή επαναπατριsmός.

§ Ανάπτυξη επαγγελματικών και κοινωνικών δεξιοτήτων, επαγγελματικός προσανατολισμός/επαναπροσανατολισμός.

§ Συνεργασία με άλλους κυβερνητικούς ή μη οργανισμούς με προοπτικές βελτίωσης των συνθηκών διαβίωσης των θυμάτων (Δρούγκα, Παπαδοπούλου, 2008).

9.8.1 Κοινωνική υποστήριξη θυμάτων trafficking

Σε επαφή με ένα θύμα trafficking μπορεί να έρθει ο οποιοσδήποτε κοινωνικός λειτουργός, ακόμα και αν δεν εργάζεται σε μια υπηρεσία εξειδικευμένη στην εμπορία ανθρώπων. Σύμφωνα με τον Beziat (2003), οι ενέργειες που ακολουθούνται στην περίπτωση αυτή είναι οι εξής:

§ Συνέντευξη με παρουσία μεταφραστή χωρίς να δίνεται καμία υπόσχεση.

§ Παραπομπή προς μια εξειδικευμένη στην εμπορία ανθρώπων υπηρεσία -κρατική ή μη- με την οποία μπορεί να υπάρξει συνεργασία.

§ Παραπομπή προς το σχετικό αστυνομικό τμήμα (anti-trafficking).

Μερικοί κοινωνικοί λειτουργοί επιχειρούν να συναντήσουν θύματα μέσω εξειδικευμένων ομάδων που δουλεύουν στο δρόμο και παρέχουν πληροφορίες στις γυναίκες του δρόμου και κέντρων υποδοχής. Οι ομάδες δρόμου αποτελούνται από κινητές ομάδες κοινωνικών λειτουργών, πολιτισμικών μεσολαβητών και εθελοντών και στόχος τους είναι η παροχή ιατρικής βοήθειας και ηθικής υποστήριξης σε γυναίκες δρόμου. Είναι δύσκολο να διατηρούνται μακροχρόνιες σχέσεις με πιθανά θύματα διότι τα θύματα συχνά μετακινούνται. Οι τομείς δράσης της ομάδας αυτής περιλαμβάνουν:

§ Δημιουργία σχέσης με εκπορνευόμενα άτομα βασισμένη στην εμπιστοσύνη.

§ Παροχή πληροφοριών σχετικά με προληπτική ιατρική.

§ Συνοδεία των θυμάτων για παροχή ιατρικής βοήθειας.

§ Παροχή πληροφοριών για την πιθανότητα απόδρασης από τα δεσμά της πορνείας και της εκμετάλλευσης.

§ Εύρεση τρόπων παροχής πληροφοριών σε θύματα στη μητρική τους γλώσσα.

§ Πληροφόρηση σχετικών μελών τοπικών κοινοτήτων.

Οι ενέργειες που ακολουθούνται από έναν κοινωνικό λειτουργό που εργάζεται σε μια εξειδικευμένη στην εμπορία ανθρώπων υπηρεσία συνίστανται στις εξής:

§ Να ενημερώσει το θύμα με τρόπο κατανοητό -και αν κριθεί απαραίτητο με την παρουσία μεταφραστή- για την ύπαρξη ή μη μιας διαδικασίας που βοηθά και προστατεύει το θύμα από την εμπορία ανθρώπων και από την πιθανή ανάμειξη του από καταθέσεις στα δικαστήρια, τις υπάρχουσες επιλογές, τα πιθανά ρίσκα, τις συνθήκες που σχετίζονται με νομικές διαδικασίες και την νομιμοποίηση του ατόμου που παραμένει στη χώρα, τις νομικές διαδικασίες, τη λειτουργία του ποινικού συστήματος και την προσφορά βοήθειας ενός νομικού στο θύμα (Beziat, 2003).

§ Να δώσει κατευθύνσεις στο θύμα για να κάνει τις επιλογές του.

§ Να εξασφαλίσει στέγη στο θύμα προκειμένου να του επιτραπεί να νιώσει μια σταθερότητα ως ένα βαθμό και επίσης να του επιτραπεί να ευεργετηθεί από κάποια δικαιώματα και να έχει πρόσβαση στο σύστημα υγείας.

§ Η κοινωνική υπηρεσία αναλαμβάνει, επίσης, την έκδοση άδειας παραμονής (η οποία ισχύει και ως άδεια εργασίας) και όλων των απαραίτητων ταξιδιωτικών εγγράφων τα οποία, συνήθως, δεν υπάρχουν διότι τα θύματα είτε εισήλθαν παράνομα στην χώρα είτε τα παρακρατούν οι διακινητές τους (Δημοπούλου-Λαγωνίκα, 1998-1999).

Οι συνηθέστεροι ρόλοι που μπορεί να ασκήσει ο κοινωνικός λειτουργός είναι αυτοί του μεσολαβητή, ανάμεσα στους ετέρους της υπηρεσίας ή/και άλλες εξωτερικές υπηρεσίες

και το θύμα και του βοηθού, κατά τη διάρκεια παροχής υπηρεσιών στο θύμα. Κάθε θύμα έχει διαφορετική αντίδραση απέναντι στην εκμετάλλευση και τη βία που έχει υποστεί. Η στάση του κατά τη διάρκεια της συνεδρίας δεν είναι αντιπροσωπευτική και δύναται να κρύβει ένα σοβαρό τραύμα. Προκειμένου να ανταποκριθεί ο κοινωνικός λειτουργός στις ατομικές ανάγκες κάθε θύματος και να παρέχει εξατομικευμένη βοήθεια πρέπει να λάβει υπόψη του:

- § Το είδος της εκμετάλλευσης (σεξουαλική, οικονομική κ.λπ.)
- § Τη χώρα προέλευσης του θύματος
- § Την ηλικία
- § Το γένος
- § Τη μορφή κακοποίησης
- § Το βαθμό εξάρτησης και υποταγής μετά την απομόνωση από την οικογένεια και τον πολιτισμό (Beziat, 2003 & Μουζακίτης, Σαλκιτζόγλου, 1987).

Τα παραπάνω θα διερευνηθούν μετά από την συνέντευξη με το θύμα, η οποία θα κινηθεί, επίσης, και γύρω από τους εξής άξονες:

- § Τη γνωριμία με το θύμα.
- § Την παρουσίαση του φορέα και των υπηρεσιών που μπορεί να παρέχει.
- § Την ενημέρωση για τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις του.
- § Την κατανόηση των αναγκών και επιθυμιών του.
- § Την πληροφόρηση για πιθανές επιλογές του, όπως ενσωμάτωση ή επαναπατρισμό.
- § Την ενημέρωση για τους στόχους της κοινωνικής υποστήριξης.
- § Την αξιολόγηση των κινήτρων του και τη θέληση του να δεχτεί υποστήριξη (Δρούγα-Παπαδοπούλου, 2008 & Beziat, 2003).

Επίσης, είναι σημαντικό, ο Κοινωνικός Λειτουργός, κατά τη διάρκεια της συνέντευξης να βοηθήσει το θύμα να πει την ιστορία του εξασφαλίζοντας του το απόρρητο και να εξηγήσει τις απαιτήσεις και τις προσδοκίες του. Για να υπάρξει μια θετική συνεργασία θα πρέπει η υπηρεσία και το θύμα να δεσμευτούν για την τήρηση του προγράμματος, τον σεβασμό των κανόνων της υπηρεσίας και των κανονισμών των νομικών διαδικασιών σε ένα αμοιβαίο «συμβόλαιο συνεργασίας» (Δρούγα-Παπαδοπούλου, 2008 & Beziat, 2003). Επίσης, θα πρέπει να επιλεγεί ένα άτομο, το οποίο θα είναι σημείο αναφοράς για το θύμα. Η μέθοδος αυτή, διευκολύνει την ανάπτυξη μιας σχέσης εμπιστοσύνης.

9.8.2 Ψυχολογική υποστήριξη θυμάτων trafficking

Η παροχή ψυχολογικής υποστήριξης παρέχεται μόνο ύστερα από αίτημα του θύματος. Η παροχή ανάλογης υποστήριξης θα επιτρέψει:

- § Τη διερεύνηση του αιτήματος, τη διάγνωση του προβλήματος, την ανάμνηση του παρελθόντος του (Beziat, 2003).
- § Την αξιολόγηση του βαθμού του τραύματος ή της ψυχολογικής αστάθειας του θύματος μέσω πολιτισμικών μεθόδων, λαμβάνοντας υπόψη τη δυσκολία στην κατανόηση της γλώσσας, στη διαφορετική δομή οικογένειας από την οποία προέρχεται, στη θρησκεία, σε άλλους εθνικούς, φυλετικούς ή πολιτισμικούς παράγοντες.
- § Την ανάπτυξη της ικανότητας του να σχεδιάσει το μέλλον του.

Η ψυχολογική στήριξη μπορεί να βοηθήσει τα θύματα να μειώσουν τα οδυνηρά συναισθήματα που προκαλούνται από το βίωμα της σωματεμπορίας, του εξευτελισμού και της βίας. Τα θύματα είναι αναγκαίο να εκφράσουν τα συναισθήματα που νιώθουν, τα οποία μπορεί να είναι λύπη, θυμός, ντροπή, ενοχές, φόβος και να ενσωματώσουν το δεδομένο της τραυματικής εμπειρίας ως πραγματικό γεγονός (Δρούγα-Παπαδοπούλου, 2008).

9.8.2.1 Εκτίμηση της κατάστασης

Όπως αναφέρεται στην Δρούγα- Παπαδοπούλου (2008), ο κοινωνικός λειτουργός, για ένα πλήρες κοινωνικό ιστορικό του θύματος, πρέπει να συλλέξει πληροφορίες που αφορούν:

- § Διαστάσεις που αφορούν το θύμα, όπως παλαιότερα προβλήματα ψυχικής υγείας, προηγούμενη "θυματοποίησή" του, παλιότερα τραυματικά γεγονότα, το ρόλο του θύματος στην τραυματική εμπειρία, αίσθηση του εαυτού, σκέψεις και συναισθήματα για πράξεις που έγιναν ή όχι, συναισθηματική ανάπτυξη και γνωστική λειτουργία.
- § Διαστάσεις που αφορούν στο τραύμα, όπως διάρκεια του γεγονότος, αγριότητα δραστών, έκταση των απειλών εναντίων της ζωής του, βίωση του γεγονότος με παρουσία άλλων ή μη, πιθανότητα επανεμφάνισης του τραύματος και βίωση ή όχι πένθους.
- § Διαστάσεις που αφορούν το περιβάλλον ανάρρωσης, όπως απομόνωση, ποιότητα σχέσεων πριν από το τραύμα, επίπεδο κοινωνικής στήριξης, αντιλήψεις για τη χρησιμότητα της στήριξης, στρεσογόνοι παράγοντες, πολιτιστικές τελετουργίες για τη ανάρρωση και στάση της κοινότητας και των ΜΜΕ για το γεγονός (Beziat, 2003 & Θεοφίλου, χ.χ.).

Κατά τη διάρκεια της παρέμβασης είναι σημαντικό ο κοινωνικός λειτουργός να προσέξει:

- § Στην αρχή, το θύμα είναι πιθανό να είναι ταραγμένο και να μην θυμάται τις πληροφορίες που του δίνονται. Ο κοινωνικός λειτουργός χρειάζεται να τις επαναλαμβάνει και σε επόμενες συναντήσεις και να του δίνει γραπτές οδηγίες σε γλώσσα που γνωρίζει.
- § Να δίνει στο θύμα την ευκαιρία να κάνει ερωτήσεις και να εκφράσει τις ανησυχίες του.
- § Να φροντίσει σε πρακτικά θέματα με διακριτικό τρόπο.

- § Να το ακούει αλλά να μην πιέζει να μιλήσει για το συμβάν.
- § Να εξασφαλίζει την ικανοποίηση των βασικών βιολογικών αναγκών του.
- § Να εξασφαλίζει ένα ασφαλές μέρος διαμονής του θύματος και να έχει μια λίστα με τις κοινοτικές υπηρεσίες συμβουλευτικής και τις αρχές επιβολής του νόμου.
- § Να του αναφέρει ότι έχει βιώσει ένα σοβαρό συναισθηματικό συμβάν και να μιλούν για τα ψυχολογικά, συναισθηματικά, κοινωνικά και σωματικά προβλήματα που μπορεί να βιώνει. Να εξηγεί ότι είναι φυσικό να βιώνει έντονα αρνητικά συναισθήματα (Παπαϊωάννου, 2004).
- § Να το ενθαρρύνει, χωρίς να το αναγκάζει να μιλήσει σε κάποιο έμπιστο άτομο και να ζητήσει συναισθηματική υποστήριξη. Να ενθαρρύνει την ενεργή συμμετοχή σε δραστηριότητες της οικογένειας και της κοινότητας.
- § Όσο αφορά το βιασμό, μπορεί να συμβεί ακούσιος οργανισμός της γυναίκας, με αποτέλεσμα να νιώσει ενοχές. Ο κοινωνικός λειτουργός την καθησυχάζει ότι, αν έχει συμβεί, ήταν μια αντίδραση που έχει σχέση με τη φυσιολογία και πέρα από τον έλεγχό του.
- § Αν το θύμα εκφράσει ενοχή ή ντροπή, εξηγεί ότι ο βιασμός είναι πάντα λάθος του δράστη και ποτέ λάθος του θύματος. Διαβεβαιώνει ότι δεν του άξιζε να βιαστεί και δεν το κρίνει ηθικά.
- § Τα θύματα μπορεί να ανησυχούν για την πιθανότητα μόλυνσης με τον ιό HIV. Ο κοινωνικός λειτουργός μπορεί να παραπέμψει το θύμα σε υπηρεσίες συμβουλευτικής για HIV/AIDS (Δρούγα-Παπαδοπούλου, 2008 & Beziat, 2003).

Σε περίπτωση εγκυμοσύνης, απαραίτητα είναι, επίσης, και τα παρακάτω:

- § Η γυναίκα-θύμα πρέπει να έχει ποικιλία επιλογών, όπως να κρατήσει το παιδί, να το δώσει για υιοθεσία ή να γίνει άμβλωση.
- § Πρέπει να τους παρέχεται φροντίδα σε περίπτωση επιλοκών, συμβουλευτική για οικογενειακό προγραμματισμό και επικοινωνία με υπηρεσίες αναπαραγωγικής υγείας.
- § Όταν γεννιούνται παιδιά μετά από βιασμό είναι απαραίτητο να προσφέρεται στήριξη στη μητέρα, να εξασφαλίζεται ότι η οικογένεια και η κοινότητα δεν θα στιγματίσει κανένα από τους δύο και αν η μητέρα απορρίπτει, κακομεταχειρίζεται ή παραμελεί το παιδί να εξεταστεί η αναδοχή και η υιοθεσία (Δρούγα-Παπαδοπούλου, 2008).

9.8.2.2 Επείγουσα παρέμβαση - Ψυχολογική ενημέρωση

Σύμφωνα με την Δρούγα- Παπαδοπούλου (2008), είναι γνωστό ότι μόνο ένα μικρό ποσοστό των ανθρώπων που τραυματίζονται αναπτύσσει διαταραχή. Οι περισσότεροι αντιμετωπίζουν επιτυχώς το τραύμα, χωρίς μακροπρόθεσμα συμπτώματα. Αν εφαρμοστούν

κάποιες αρχές, τα θύματα μπορεί να ανακτήσουν την προηγούμενη λειτουργικότητά τους και μειώνονται οι πιθανότητες εμφάνισης μακροπρόθεσμων προβλημάτων (Δημοπούλου-Λαγωνίκα, 1998-1999).

Αμέσως μετά την τραυματική εμπειρία, χρειάζεται να δοθεί έμφαση στην αποκατάσταση της ασφάλειας και της προβλεψιμότητας. Αυτό σημαίνει ότι τα θύματα πρέπει να δραστηριοποιηθούν, να αποκτήσουν επαφή με άλλα θύματα και να φροντίσουν τόσο τον εαυτό τους όσο και τους άλλους (Δρούγκα-Παπαδοπούλου, 2008).

Ένα χρήσιμο εργαλείο είναι η ψυχολογική ενημέρωση, η οποία δεν αποτελεί θεραπεία και δεν εξαλείφει τα μετατραυματικά συμπτώματα αλλά δημιουργεί ένα πλαίσιο ανάρρωσης. Στόχοι της είναι η συζήτηση των εντυπώσεων, αντιδράσεων και συναισθημάτων, η κατανόηση των γεγονότων και αντιδράσεων, η μείωση της αίσθησης της μοναδικότητας ή της παθολογικότητας των αντιδράσεων, η προετοιμασία για συμπτώματα ή αντιδράσεις που μπορεί να προκύψουν και η διερεύνηση δυνατοτήτων για περαιτέρω βοήθεια (Beziat, 2003).

Το θύμα περιγράφει την εμπειρία του τονίζοντας τα προβλέψιμα και αντιμετώπισιμα στοιχεία, γεγονός που οδηγεί σε μια πιο αισιόδοξη αντιμετώπιση της κατάστασης. Πρόκειται για μια γνωστική διαδικασία, που επικεντρώνεται περισσότερο στις σκέψεις παρά στην άμεση διέγερση των συναισθημάτων. Η ψυχολογική ενημέρωση είναι χρήσιμη ως διαδικασία αξιολόγησης των θυμάτων που βρίσκονται σε κίνδυνο, ωστόσο δεν είναι σίγουρο αν ωφελεί πάντα (Καλλινάκη, 1998).

Λόγω της ιδιαίτερης ψυχολογικής κατάστασης του θύματος και των επιπτώσεων που υφίσταται, η παροχή βοήθειας από εξειδικευμένους συμβούλους θεωρείται καθοριστικής σημασίας για την μετέπειτα πορεία του θύματος. Έτσι λοιπόν, οι κοινωνικοί λειτουργοί μη εξειδικευμένοι στη συμβουλευτική και ψυχοθεραπεία είναι φρόνιμο να παρεμβαίνουν ψυχολογικά έως εκεί που οι γνώσεις τους, το επιτρέπουν (Δρούγκα-Παπαδοπούλου, 2008).

9.8.3 Θεραπευτικές προσεγγίσεις από τον κοινωνικό λειτουργό

Οι εξειδικευμένοι σε θεραπευτικές προσεγγίσεις κοινωνικοί λειτουργοί-θεραπευτές μπορούν να χρησιμοποιήσουν τις παρακάτω:

§ Παρατεταμένη Έκθεση. Επαναφήγηση του τραύματος από τη συμβουλευόμενη σε 8-10 συνεδρίες, με σκοπό να αναφερθεί σε πλευρές της ιστορίας που απέφευγε πριν. Η τεχνική αυτή χρησιμοποιείται σε γυναίκες με πρόβλημα στην αναβίωση και αποφυγή του τραύματος. Μπορεί να οδηγήσει σε γνωστικές αλλαγές αλλά μπορεί και να μην επαρκεί. Αντενδείξεις θεωρούνται η κατάχρηση ουσιών και η κατάθλιψη (Καλλινάκη, 1998).

- § Γνωστική Θεραπεία. Ο θεραπευτής εντοπίζει τους τομείς της διαταραγμένης σκέψης, επεξεργάζεται τις σκέψεις, και αναπλαισιώνει τα γεγονότα και τις αντιδράσεις. Εκπαιδεύει τη συμβουλευόμενη να κατανοήσει τα συμπτώματα και τις αντιδράσεις της, δημιουργώντας εναλλακτικές αυτοδηλώσεις και συμπεριφορές (Δρούγα-Παπαδοπούλου, 2008).
- § Υποστηρικτική Συμβουλευτική. Επικεντρώνεται στο στρες και περιλαμβάνει τη λεπτομερή ανασκόπηση και περιγραφή του γεγονότος, την εκπαίδευση και τη χρήση γνωστικών τεχνικών για την ανάδυση των διαστρεβλωμένων πεποιθήσεων εάν αυτές υπάρχουν. Η θεραπεία αυτή βοηθά τα θύματα να επιλύσουν καθημερινά προβλήματα που σχετίζονται ή όχι με το τραύμα (Μουζακίτης- Σαλκιτζόγλου, 1987).
- § Ψυχοδυναμική Θεραπεία. Η πιο σημαντική συμβολή της στην αντιμετώπιση του τραύματος ήταν ότι προσπάθησε να κατανοήσει το υποκειμενικό νόημα του τραύματος. Επίσης, επικεντρώθηκε στη διαδικασία και τα εμπόδια της ενσωμάτωσης της εμπειρίας στις υπάρχουσες πεποιθήσεις, στάσεις και ψυχολογικές κατασκευές του ατόμου.
- § Φαρμακευτική Αγωγή. Τα άτομα με χρόνια μετατραυματικά συμπτώματα πολλές φορές χρειάζονται φαρμακευτική αγωγή, η οποία παρέχεται παράλληλα με ψυχοθεραπευτική στήριξη. Ανάλογα με τα συμπτώματα χορηγούνται αντικαταθλιπτικά, αγχολυτικά και υπνωτικά φάρμακα (Δρούγα-Παπαδοπούλου, 2008).

Οι περισσότεροι θεραπευτές χρησιμοποιούν μια εκλεκτική προσέγγιση σύμφωνα με την οποία αξιολογούν συνεχώς όσα έχουν επιτευχθεί και τις πιο αποτελεσματικές παρεμβάσεις για τα προβλήματα που σχετίζονται με το trafficking. Επομένως, χρειάζεται να κρίνουν ποια είναι η κατάλληλη αντιμετώπιση που χρειάζεται το τραύμα καθώς αντιμετωπίζεται διαφορετικά στις διαφορετικές φάσεις ζωής των θυμάτων. Είναι χρήσιμος ο συνδυασμός διαφορετικών προσεγγίσεων με στάδια, ώστε το θύμα να υπερνικήσει το φόβο, τη ντροπή, το αίσθημα του αβοήθητου, τις τραυματικές αναμνήσεις, το φόβο για την εμπλοκή της ζωής του και την απορρύθμιση του συναισθήματος (Θεοφίλου, χ.χ. & Μουζακίτης-Σαλκιτζόγλου, 1987).

Η ομαδική ψυχοθεραπεία, επίσης, είναι ιδιαίτερα ωφέλιμη καθώς η ακρόαση ιστοριών άλλων θυμάτων, η συμμετοχή στην ντροπή και την οργή που νιώθουν, συνήθως βοηθούν στην ανάρρωση (Δρούγα-Παπαδοπούλου, 2008).

9.8.4 Διαμονή – επαναπατρισμός θυμάτων trafficking

9.8.4.1 Διαμονή θυμάτων trafficking

Ο στόχος της παροχής καταλύματος είναι να υπάρξει προστατευμένος χώρος για τα θύματα και να κινούνται μέσα σε ένα κλίμα εμπιστοσύνης, μέχρι να γίνουν ανεξάρτητα. Τα θύματα μπορούν να βρουν κατάλυμα σε ξενώνες, διαμερίσματα βραχυπρόθεσμης διαμονής, σπίτια, ημιεξαρτημένες δομές και ανάδοχες οικογένειες (Beziat, 2003).

α) Ξενώνες. Τα στοιχεία που χαρακτηρίζουν ένα ξενώνα ασφαλή χώρο υποδοχής είναι τα παρακάτω:

§ Ανοιχτός 24 ώρες το 24ωρο.

§ Στελεχωμένος πάντα με υπαλλήλους και εκπαιδευμένο προσωπικό.

§ Δυνατότητα παρέμβασης σε επείγουσες περιπτώσεις.

§ Παροχή σταθερότητας στα θύματα.

§ Απόρρητη διεύθυνση.

§ Εσωτερικοί κανόνες, όπως όχι επισκέψεις και εξερχόμενες κλήσεις από τον ξενώνα (Δρούγα-Παπαδοπούλου, 2008).

β) Διαμερίσματα βραχυπρόθεσμης διαμονής, σπίτια, ημιεξαρτημένες δομές. Τα καταλύματα αυτά μπορούν να χρησιμοποιηθούν σαν πρώτη λύση σε περιπτώσεις που η γυναίκα έχει κατορθώσει να φτάσει σε κάποιο επίπεδο ανεξαρτησίας. Σε αυτή τη φάση, το άτομο συνεχίζει να συνοδεύεται στις καθημερινές του ασχολίες (Beziat, 2003).

γ) Ανάδοχες οικογένειες. Τα θύματα μπορούν, επίσης, να φιλοξενηθούν σε οικογένειες. Αυτό μπορεί να γίνει είτε κατά τη διάρκεια της αρχικής περιόδου μετά την "απόδραση" του είτε σαν μια μακροπρόθεσμη λύση. Η φιλοξενία προσφέρεται σε εθελοντική βάση και η οικογένεια δεσμεύεται να φιλοξενήσει το θύμα για ορισμένη χρονική περίοδο την οποία συμφωνεί με την οργάνωση. Κατά τη διάρκεια της δοκιμαστικής περιόδου, οικογένεια και θύμα μπορούν να αποφασίσουν να συνεχίσουν ή όχι τη συμφωνία. Ο κοινωνικός λειτουργός προσφέρει την υποστήριξη του και στην οικογένεια και στο θύμα.

Τα πλεονεκτήματα της φιλοξενίας συνίστανται στο ότι παρέχεται στο θύμα η απαιτούμενη για να δημιουργήσει νέες σχέσεις ηθική υποστήριξη, θετική εμπειρία οικογενειακής ζωής, θέτει νέους στόχους ζωής, ενσωματώνεται ή επανεντάσσεται πιο γρήγορα. Τα μειονεκτήματα συνίστανται στο ότι πιθανή μακροχρόνια παραμονή στην οικογένεια μπορεί να δημιουργήσει δυνατούς δεσμούς που είναι δύσκολο να κοπούν και ότι η ιδιωτική ζωή του θύματος θα διαμορφώνεται μέσα από τους κανόνες της οικογένειας. Τέλος, ο κοινωνικός λειτουργός πρέπει να σιγουρευτεί ότι το οικογενειακό περιβάλλον δεν θα γίνει χώρος εκμετάλλευσης για το θύμα (Beziat, 2003).

9.8.4.2 Επαναπατρισμός θυμάτων trafficking

Ασφαλής τρόπος οικιοθελούς επαναπατρισμού ή περαιτέρω μετεγκατάσταση σε τρίτη χώρα θα μπορούσε να θεωρηθεί η με συνοδεία εκπροσώπων των αρχών/φορέων μεταφορά μέχρι τη χώρα προορισμού και παραπομπής των θυμάτων στους εκεί ειδικούς οργανισμούς (Συκιώτου, 2003). Τον ρόλο αυτό έχει αναλάβει ο Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης (ΔΟΜ) μαζί με άλλες κρατικές υπηρεσίες ή ΜΚΟ (Beziat, 2003).

Η βοήθεια για τον επαναπατρισμό των θυμάτων περιλαμβάνει τις ακόλουθες υπηρεσίες.

α) Υπηρεσίες πριν την αναχώρηση:

- § Συντονισμός με την τοπική αστυνομία για την προστασία του θύματος.
- § Παροχή υπηρεσιών πρόνοιας και νομικών συμβουλών στα θύματα.
- § Εγγραφή των αιτούντων για βοήθεια στην επιστροφή τους.
- § Παροχή πληροφοριών και συμβουλευτική θυμάτων πριν την αναχώρησή τους.
- § Προετοιμασία ταξιδιού και εισιτήρια.
- § Εκταμίευση των πρώτων χορηγιών.

β) Υπηρεσίες κατά την μεταφορά:

- § Υποστήριξη για την απόκτηση ταξιδιωτικών εγγράφων.
- § Κράτηση εισιτηρίων.
- § Παροχή βοήθειας κατά την αναχώρησή τους στο αεροδρόμιο.
- § Κράτηση δωματίων για όσους επιστρέφουν στη χώρα τους διαμέσου άλλης χώρας.
- § Υποδοχή στο αεροδρόμιο, συνοδεία προς το κατάλυμα.
- § Παροχή ιατρικής βοήθειας στα θύματα με ειδικές ανάγκες (Beziat, 2003).

9.8.5 Προβλήματα που αντιμετωπίζει ο κοινωνικός λειτουργός

Η συνεχής αντιμετώπιση περιπτώσεων και η καθημερινή πρακτική αναδεικνύουν μια σειρά προβλημάτων τα οποία καλείται να αντιμετωπίσει ο/η επαγγελματίας με σημαντικότερα τα εξής.

Είναι γεγονός ότι τα θύματα συχνά αλλάζουν τις αρχικές τους επιλογές και ενώ στην αρχή διατυπώνουν το αίτημα παραμονής και κατάθεσης στη δίκη των διακινητών τους, στην πορεία για πολλούς και προσωπικούς λόγους, επιλέγουν τον επαναπατρισμό. Ο επαγγελματίας έχει πάντα ως βασική αρχή τον απόλυτο σεβασμό των προσωπικών αποφάσεων και επιλογών του θύματος (Μουζακίτης- Σαλκιτζόγλου, 1987).

Η παρουσία και η κατάθεση στη δίκη ενός θύματος που επέλεξε τον επαναπατρισμό του είναι πολύ δύσκολη λόγω της μεγάλης απόστασης. Είναι απαραίτητο τα θύματα να

υποστηρίζονται από ένα μηχανισμό που θα εξασφαλίζει τα ταξιδιωτικά τους έγγραφα με συνοπτικές διαδικασίες (Παπασιώπη-Πασιά, 2008).

Η άδεια διαμονής είναι ταυτόχρονα και άδεια εργασίας, γεγονός που οι υποψήφιοι εργοδότες αγνοούν. Προκειμένου το θύμα να εξηγήσει την κατάσταση είναι αναγκασμένο να παρουσιάσει τη νομοθεσία που προβλέπεται, γεγονός που δημιουργεί πρόβλημα στη αναζήτηση εργασίας, στιγματίζει το θύμα, κάνει καχύποπτους τους εργοδότες και φέρνει σε δύσκολη θέση τις γυναίκες που θέλουν να κάνουν μια καινούρια αρχή (Beziat, 2003).

Τόσο κατά τη διάρκεια της δίκης, όσο και σε όλη τη διάρκεια της παροχής φροντίδας οι κίνδυνοι είναι αυξημένοι για όλους. Η ασφάλεια του θύματος αλλά και των συνοδών του είναι υψίστης σημασίας. Θεωρείται απαραίτητη και χρήσιμη η παρουσία αστυνομικών αρχών (Παπασιώπη-Πασιά, 2008).

Πολλές φορές το θύμα δεν γνωρίζει τη γλώσσα της χώρας που βρίσκεται και κρίνεται απαραίτητη η παρουσία διερμηνέων. Είναι πιθανό το θύμα να είναι απρόθυμο να αποκαλύψει την εμπειρία του επειδή ανησυχεί για όσα διαρρέουν στην κοινότητα του μέσω του/της διερμηνέα ή δυσκολεύεται να μιλήσει παρουσία άλλου προσώπου από την κοινότητα του. Αυτά τα ζητήματα πρέπει να διερευνηθούν και με το θύμα και με τον/τη διερμηνέα (Δρούγα-Παπαδοπούλου, 2008).

Πολλές φορές προβλήματα επικοινωνίας μεταξύ των θυμάτων και των επαγγελματιών μπορεί να προκαλέσει η διαφορετική αντίληψη για την ψυχική υγεία και τη στήριξη που χρειάζονται (Δρούγα-Παπαδοπούλου, 2008).

Πολλά θύματα, μητέρες ανήλικων παιδιών, επιμένουν να έρθουν τα παιδιά τους στην Ελλάδα, ωστόσο η κατάσταση τους εδώ είναι ρευστή καθώς μετά τη δίκη αναγκάζονται να εγκαταλείψουν τη χώρα. Τα παιδιά αναγκάζονται να ακολουθούν τη μητέρα σε αυτή την περιπέτεια και οι επαγγελματίες να βρίσκονται σε δύσκολη θέση για το τι είναι καλύτερο να πράξουν (Μουζακίτης- Σαλκιτζόγλου, 1987).

Η προσωρινή εγκατάσταση των θυμάτων και η αποσπασματικότητα της στήριξής τους σε συνδυασμό με την αποξένωση που νιώθουν από όλους όσους δεν βίωσαν την τραυματική εμπειρία τα οδηγεί σε δυσπιστία και καχυποψία απέναντι σε επαγγελματίες υγείας και λοιπό προσωπικό υπηρεσιών. Χρειάζεται αρκετή προσπάθεια ώστε να πειστούν ότι μπορούν να εμπιστευτούν και να εγκαταλείψουν τους όποιους φόβους ότι θα προδοθούν ξανά (Δρούγα-Παπαδοπούλου, 2008).

Η έννοια της Διαταραχής Μετά από Τραυματικό Στρες (ΔΜΤΣ) μπορεί να δημιουργήσει προβλήματα. Εάν οι γυναίκες-θύματα αντιληφθούν ότι οι επαγγελματίες

ψυχικής υγείας τις θεωρούν ασθενείς λόγω του τραύματος που υπέστησαν, είναι πιθανό να προσβληθούν (Beziat, 2003 & Παπασιώπη-Πασιά, 2008).

Τέλος, από τα πιο σημαντικά προβλήματα που χρειάζεται να αντιμετωπίσει ένας επαγγελματίας είναι η μεταβίβαση και η αντιμεταβίβαση. Η μεταβίβαση αναφέρεται σε συναισθήματα, σκέψεις και ρόλους που το θύμα αποδίδει στον επαγγελματία. Η τραυματική μεταβίβαση αντικατοπτρίζει την αδυναμία που βίωσε το θύμα, το οποίο ψάχνει έναν "παντοδύναμο σωτήρα", εξιδανικεύοντας με αυτό τον τρόπο τον/την επαγγελματία, ο οποίος αν δεν ανταποκριθεί στις αυξημένες προσδοκίες του θύματος, τότε ενδεχομένως αυτό να νιώσει οργή εναντίον του/της. Από την άλλη πλευρά, παρόλο που το θύμα έχει μεγάλη ανάγκη να βασιστεί στον/στην επαγγελματία, η τραυματική εμπειρία έχει καταστρέψει την αίσθηση εμπιστοσύνης προς τους ανθρώπους, με αποτέλεσμα να εισέρχεται στη θεραπευτική σχέση με αμφιβολίες και υποψίες σχετικά με το αν ο επαγγελματίας θέλει πραγματικά ή μπορεί να το βοηθήσει και κάποιες φορές να του/της αποδίδει κίνητρα που είχε ο δράστης, επαναλαμβάνοντας έτσι στη σχέση τη δυναμική κυριαρχίας και υποταγής. Κάποιες φορές υπάρχει και σεξουαλική μεταβίβαση στη σχέση. Το θύμα μπορεί να εκφράσει την επιθυμία για σύναψη σεξουαλικής σχέσης με τον επαγγελματία, αλλά παράλληλα φοβάται, σε περίπτωση που συμβεί, ότι θα επιβεβαιωθεί η άποψη του πως όλες οι σχέσεις είναι διεφθαρμένες. Οι εχθρικές και σεξουαλικές μεταβιβάσεις είναι συχνές και απρόβλεπτες και μπορεί να προκαλούν σύγχυση και στις δύο πλευρές (Beziat, 2003 & Μουζακίτης-Σαλκιτζόγλου, 1987).

Συχνά, ένας επαγγελματίας ψυχικής υγείας, που ακούει τραυματικές εμπειρίες, φορτίζεται συναισθηματικά, νιώθει την ίδια οργή, τρόμο και απελπισία με το θύμα. Αυτό ονομάζεται τραυματική αντιμεταβίβαση ή έμμεσο τραύμα. Είναι πιθανό η ιστορία του θύματος να φέρει στη μνήμη του/της τραυματικές εμπειρίες ή να έχει φαντασιώσεις και εφιάλτες. Ο επαγγελματίας, μπορεί να ταυτιστεί με την αδυναμία του θύματος ή να αναλάβει το ρόλο του σωτήρα και να παραβιάσει τα όρια, γεγονός που μεταδίδει στο θύμα αίσθηση αδυναμίας και εξάρτησης. Επίσης, ο/η επαγγελματίας είναι πιθανό να ταυτιστεί με την οργή του θύματος νιώθοντας θυμό πριν από αυτό και έτσι να υπερεκτιμήσει τον θυμό του θύματος. Παράλληλα, μπορεί να ταυτιστεί με την βαθιά θλίψη του θύματος και να αποσυρθεί συναισθηματικά. Επιπλέον, είναι δυνατό να ταυτιστεί με τον δράστη. Είναι, ακόμα, πιθανό να εκφράσει περιφρόνηση για την αδυναμία του θύματος ή να νιώσει τη διέγερση του ηδονοβλεψία ή σεξουαλική διέγερση ή να ταυτιστεί με κάθε παριστάμενο στο τραύμα ο οποίος δεν έπαθε κακό. Σε αυτή την περίπτωση, έχει την "ενοχή του θεατή" και εξαντλείται ψυχικά. Τέλος, μπορεί ο επαγγελματίας να αισθανθεί σύγχυση από τις μεταπτώσεις του

θύματος, οι οποίες και φανερώνουν τη βαρύτητα της τραυματικής εμπειρίας. Επομένως, είναι απαραίτητο βασιζόμενος στην αντιμεταβίβαση να καταλάβει τα συναισθήματα του θύματος (Beziat, 2003 & Δρούγα-Παπαδοπούλου, 2008).

Η μεταβίβαση και η αντιμεταβίβαση είναι αναπόφευκτες αντιδράσεις που χρειάζονται προστατευτικά μέτρα όπως τήρηση του συμβολαίου και εποπτεία του/της επαγγελματία, για να αισθάνονται και οι δύο πλευρές ασφαλείς (Δρούγα-Παπαδοπούλου, 2008).

9.9 Εποπτεία επαγγελματία ψυχικής υγείας

Η τραυματική εμπειρία του θύματος επηρεάζει συναισθηματικά και τον/την επαγγελματία, οδηγώντας τον/την στο σύνδρομο της επαγγελματικής εξουθένωσης¹¹. Αυτό το σύνδρομο θεωρήθηκε, κυρίως, αποτέλεσμα της καθημερινής επαφής με τον ανθρώπινο πόνο και η εμφάνιση του παρατηρήθηκε στα επαγγέλματα παροχής κοινωνικών υπηρεσιών όπως αυτά των νοσοκόμων, φυσιοθεραπευτών, κοινωνικών λειτουργών κ.λπ. Έτσι, ο επαγγελματίας υγείας που βιώνει συναισθηματική εξάντληση αισθάνεται συναισθηματικά «στεγνωμένος» και απογοητευμένος από τα περιστατικά της ημέρας (Θεοφίλου, χ.χ.). Γενικά, αισθάνεται κόπωση και αποσύρεται, ενεργεί παρορμητικά ή παρεμβαίνει παραβιάζοντας τα όρια (Θεοφίλου, χ.χ. & Δρούγα-Παπαδοπούλου, 2008).

Επομένως, θα ήταν ιδανικό να εποπτεύεται (εποπτεία, ομάδα συναδέλφων ή και τα δύο) διότι η απομόνωση μπορεί να τον/την οδηγήσει σε σοβαρά λάθη. Ένας/μία επαγγελματίας εάν νιώσει απομονωμένος/η πρέπει να σταματήσει να βλέπει θύματα, να βρει ικανοποιητικό σύστημα στήριξης, να φροντίσει τις δικές του/της ανάγκες εξισορροπώντας επαγγελματική και προσωπική ζωή (Δρούγα-Παπαδοπούλου, 2008).

9.10 Ανακεφαλαίωση

Ο κοινωνικός λειτουργός είναι ένας μεσολαβητής, μεταξύ του ατόμου ή της ευπαθούς ομάδας στην οποία ανήκει και του εξωτερικού του περιβάλλοντος με σκοπό την προστασία του και την επανένταξή του στο κοινωνικό σύνολο. Εκτός των άλλων μπορεί να δώσει συμβουλές για πρακτικά θέματα όπως ασφαλιστικά ζητήματα, εργασιακά κ.τ.λ. Οι κοινωνικοί λειτουργοί δεν μπορούν να χορηγήσουν φαρμακευτική θεραπεία αλλά ασκούν την κοινωνική εργασία, σε υποστηρικτικό -συμβουλευτικό- θεραπευτικό επίπεδο, ενώ μέσω της υποστηρικτικής θεραπείας στοχεύουν στην συναισθηματική εκφόρτιση του ασθενή και στην

---

¹¹ Ορίζεται -σύμφωνα με την ψυχολόγο Maslach C. (1982), ως «η απώλεια ενδιαφέροντος για τους ανθρώπους με τους οποίους κάποιος εργάζεται, συμπεριλαμβανομένης της σωματικής εξάντλησης και χαρακτηρίζεται από συναισθηματική εξάντληση όπου ο επαγγελματίας δεν έχει πλέον καθόλου θετικά αισθήματα συμπάθειας ή σεβασμού για τους πελάτες ή ασθενείς» (Θεοφίλου, χ.χ., σ. 42).

κατανόηση και επεξεργασία των συναισθημάτων αυτών. Επίσης δεν νοείται κοινωνική εργασία και παροχές στο άτομο χωρίς την προσέγγιση της οικογένειας. Γι' αυτό το λόγο ο κοινωνικός λειτουργός βοηθά την οικογένεια του ατόμου να ανασυντάξει τις δυνάμεις της γύρω από την πραγματικότητα, ώστε να είναι σε θέση να την αντιμετωπίσει.

Οι επαγγελματίες κοινωνικοί λειτουργοί αισθάνονται την ανάγκη και έχουν την επιθυμία για επιμόρφωση και εξειδίκευσή τους σχετικά με την κακοποίηση, δυνατότητα όμως που για τους περισσότερους δεν υπάρχει. Οι περισσότεροι από τους επαγγελματίες αξιολογούν το έργο τους ως αρκετά αποτελεσματικό, ανάλογα με τις δυνατότητες που τους παρέχονται και κάτω από τις συνθήκες που οι ίδιοι χαρακτηρίζουν αντίξοες (Αγάθωνος-Τσαγκάρη, 1999).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 10^ο

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

- § Μέσα από τη μελέτη αυτή επιχειρήθηκε να γίνει μια εκτενής αλλά και κατανοητή ανάλυση του φαινομένου της παιδικής κακοποίησης, δίνοντας έμφαση στη παράνομη διακίνηση με σκοπό τη σεξουαλική εκμετάλλευση ανηλίκων.
- § Αναπτύχθηκαν οι μορφές της κακοποίησης, τα συμπτώματα και οι συνέπειές της, σκιαγραφήθηκε το πορτρέτο ενός κακοποιημένου παιδιού και η προσωπικότητα του δράστη. Επεξηγήθηκε ο ρόλος του κοινωνικού λειτουργού και των άλλων επαγγελματιών υγείας και πώς αυτοί μπορούν να παρέμβουν σε περιπτώσεις κακοποίησης. Τέλος, αναφέρθηκε ο ρόλος της δικαιοσύνης και των κοινωνικών υπηρεσιών καθώς και οι πρακτικές πρόληψης και οι θεραπευτικές προσεγγίσεις του φαινομένου.
- § Στις μέρες μας, ο αριθμός περιστατικών παιδικής κακοποίησης που έρχεται στο φως της δημοσιότητας, ολοένα και αυξάνεται. Οι περιπτώσεις κακοποίησης και παραμέλησης που αφορούν ανηλίκους και έχουν ως θύτες τους ίδιους τους γονείς ή ανθρώπους του εξωοικογενειακού περιβάλλοντος, δεν έχουν τέλος. Αυτοί που κακοποιούν δεν ξεχωρίζουν από κάποιο εξωτερικό χαρακτηριστικό ούτε προέρχονται από κάποια συγκεκριμένη τάξη. Είναι άνθρωποι της «διπλής πόρτας», συχνά υπεράνω πάσης υποψίας. Μπορεί να είναι μορφωμένοι, καλοί επαγγελματίες, νομοταγείς πολίτες ή όχι. Παρόλα αυτά ανήκουν σε διαφορετικές κατηγορίες όσον αφορά τη ψυχοπαθολογία τους. Συγκεκριμένα μπορεί να είναι συναισθηματικά ανώριμα, φοβισμένα ή επιθετικά άτομα με τάση για απομόνωση. Ίσως να έχουν πέσει και οι ίδιοι θύματα παιδικής κακοποίησης στο παρελθόν. Πιθανώς να παρουσιάζουν πλείστα συμπτώματα από αυτά που αναφέρει η κλινική βιβλιογραφία όπως άγχος, κατάθλιψη, έντονες παρορμητικές τάσεις και ψυχωτικές διαταραχές.
- § Πολλά παιδιά διστάζουν να αποκαλύψουν πως έχουν κακοποιηθεί ειδικά αν η κακοποίηση έχει γίνει από τον έναν από τους δύο γονείς ή από ανθρώπους του ευρύτερου συγγενικού περιβάλλοντος. Συνήθως βρίσκονται υπό καθεστώς φόβου και απειλής και αρκετά μαθαίνουν από το σπίτι τους να μην ερμηνεύουν την κακοποίηση ως τέτοια και να πιστεύουν πως η βία οποιασδήποτε μορφής (σωματική, σεξουαλική, συναισθηματική ή παραμέληση) είναι το φυσικό επακόλουθο μιας αταξίας που έκαναν ή μιας «μη επιτρεπτής συμπεριφοράς».
- § Για κάποιους επιστήμονες της υγείας, το τοξικό περιβάλλον στο οποίο μεγαλώνει ένα παιδί, για παράδειγμα μια οικογένεια με αλκοολικό πατέρα, υπονοεί κακοποίηση καθώς επιβαρύνει το συναισθηματικό του κόσμο. Η ύπαρξη ενός περιβάλλοντος που να

ενθαρρύνει την κοινωνικο-συναισθηματική ανάπτυξη και ωρίμανση του παιδιού είναι ζωτικής σημασίας. Η πρόληψη και η αντιμετώπιση της κακοποίησης όμως, ξεκινά κυρίως από το σχολείο. Μέσα από βιβλία, οργανωμένες δραστηριότητες, προβολές ταινιών και προγράμματα σχετικά με τη κακοποίηση, τα παιδιά μπορούν να διδαχθούν τα όρια της προσωπικής ελευθερίας και αξιοπρέπειας τους και να εκπαιδευτούν στο να αναγνωρίζουν και να καταδικάζουν τη βία.

- § Η βία και η κακοποίηση στο σώμα και τη ψυχή ενός ανηλίκου, είναι απαράδεκτες εκδηλώσεις συμπεριφοράς που δεν επιδέχονται δικαιολόγηση. Η αρχή κατά της κακοποίησης μπορεί να γίνει μόνο όταν επιτευχθεί η αλλαγή νοοτροπίας του κοινωνικού συνόλου σχετικά με τη σοβαρότητα του φαινομένου.
- § Επιπροσθέτως, στη μελέτη αναλύθηκαν ο ορισμός και οι μορφές της παράνομης διακίνησης ανηλίκων με σκοπό τη σεξουαλική εκμετάλλευση. Παρατέθηκαν στοιχεία για την εμφάνιση, εξέλιξη και την έκταση του φαινομένου σε διεθνές και εθνικό επίπεδο. Διερευνήθηκαν οι παράγοντες εξάπλωσής του καθώς και οι τρόποι πρόληψης κι αντιμετώπισής του.
- § Το trafficking σημαίνει με μια λέξη δουλεμπόριο. Πρόκειται, δηλαδή για μια ευγενική διατύπωση του όρου «σκλαβιά». Στον όρο αυτό εμπεριέχεται η στρατολόγηση, η μεταφορά, η διακίνηση και η εμπορία ανθρώπων από τους σωματέμπορους σε διάφορα μέρη του κόσμου. Συνήθως, επιτυγχάνεται με τη χρήση απειλής και την άσκηση κάθε μορφής πίεσης ή βίας, παραδείγματος χάρη με παραπλάνηση, απαγωγή, βιασμό, ξυλοδαρμό και εθισμό στα ναρκωτικά. Σημαίνει, επίσης, την κατάχρηση εξουσίας και την απόκτηση ελέγχου πάνω σε ανθρώπους, με στόχο την εκπόρνευση, την καταναγκαστική εργασία, τη δουλειά σε επίπεδο σκλάβου και την υποχρέωση των ατόμων να προσφέρουν καταναγκαστικά τις υπηρεσίες τους ή να δέχονται την αφαίρεση οργάνων του σώματός τους. Θύματα trafficking μπορούν να είναι άνθρωποι, ανεξαρτήτως φύλου ή ηλικίας, οι οποίοι χρησιμοποιούνται ως σύγχρονοι οικονομικοί δούλοι σε βαριές, επικίνδυνες και/ή παράνομες εργασίες. Οι σκοποί της παράνομης εμπορίας ποικίλουν από σεξουαλικές υπηρεσίες, οικιακή βοήθεια, γάμο (ως «νύφες με ταχυδρομική παραγγελία»), χειρωνακτικές και αγροτικές εργασίες, επαιτεία και, στην περίπτωση των παιδιών για παράνομες υιοθεσίες, για σεξουαλική εκμετάλλευση ή ως «πρώτη ύλη» για την εξεύρεση ζωτικών οργάνων. Αξίζει να σημειωθεί ότι οι γυναίκες και τα παιδιά, επειδή είναι οι πλέον ευάλωτες ομάδες, γίνονται πιο συχνά στόχος των σωματεμπόρων.
- § Το θέμα της παράνομης διακίνησης γυναικών και παιδιών με σκοπό τη σεξουαλική εκμετάλλευση αποτελεί ακραία μορφή καταπάτησης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Ακόμα και οι γυναίκες-θύματα που εντάχθηκαν με τη θέλησή τους στη βιομηχανία του σεξ ή από το αν δέχονται μια συμβολική πληρωμή για τις υπηρεσίες τους, όπως συμβαίνει στο «χαμογελαστό trafficking», δεν παύουν να είναι θύματα ενός παράνομου κυκλώματος που τις κρατάει ομήρους σε ένα καθεστώς σύγχρονης δουλείας μέσω των χρεών, τα οποία καθορίζει ο λαθρέμπορος κατά τη θέλησή του, μέσω μιας σειράς καταναγκασμών, που τις εμποδίζει να αποσυρθούν από το κύκλωμα όποτε το θελήσουν.

- § Χωρίς να παραγνωρίζουμε την σοβαρότητα και την αγριότητα των παραπάνω, διαπιστώνουμε ότι η εκμετάλλευση των γυναικών δεν σταματάει μόνο στους διακινητές. Καθώς η παγκόσμια οικονομία γνωρίζει μια περίοδο ύφεσης το νέο κύμα των προσφύγων αποτελείται σε μεγάλο ποσοστό από γυναίκες που βρίσκονται σε απόγνωση. Το κύμα αυτό δύσκολα μπορεί να αναχτησθεί, αφού υποκινείται από τις καταστάσεις εξαθλίωσης που βιώνουν τα υποκείμενά του στις πατρίδες τους. Το θέμα της καταπολέμησης του trafficking, λοιπόν, δεν άπτεται μόνο της προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων αλλά έχει και μια πολύ ευδιάκριτη διάσταση έμφυλης μετανάστευσης. Έτσι, οι προτάσεις για αυστηρότερες ποινές και «πάταξη» του trafficking τελικά στρέφονται εναντίον των θυμάτων, όχι μόνο γιατί αυξάνουν το κόστος του λαθρεμπορίου, το οποίο, μετακυλιόμενο, επιβαρύνει, τελικά, τα θύματα, αλλά και γιατί εγκλωβίζουν τα θύματα σε ένα περιβάλλον από το οποίο προσπαθούν απεγνωσμένα να ξεφύγουν.
- § Η Ελλάδα αλλά και η Ευρωπαϊκή Ένωση ανήκουν στους ευνοημένους της συγκεκριμένης ιστορικής συγκυρίας, πράγμα που γίνεται φανερό και από το ότι αποτελούν χώρες υποδοχής θυμάτων trafficking και όχι αποστολής μεταναστών. Η αποτυχία οποιασδήποτε πολιτικής για την ανάσχεση του trafficking ίσως αποτελεί ένδειξη ότι ορθότερη θα ήταν η πρόταση που έχει λιγότερο υιοθετηθεί: να ενισχυθούν οικονομικά οι χώρες αποστολής μεταναστών και θυμάτων trafficking, ώστε να περιοριστεί ο πόνος και η απόγνωση που οδηγούν στη πολυποίκιλη θυματοποίηση ανθρώπων κάθε ηλικίας.
- § Οι αιτίες ανάπτυξης του σύγχρονου δουλεμπορίου ανθρώπων συνδέονται άμεσα με τις αιτίες αύξησης της διεθνούς μετανάστευσης. Η κατάσταση αυτή έχει ιδιαίτερο αντίκτυπο στις γυναίκες, καθώς οι εμπόλεμες συγκρούσεις και η οικονομική αστάθεια αποδυναμώνουν ακόμα περισσότερο τη θέση τους στην αγορά εργασίας. Η φτώχεια έχει κυρίως γυναικείο πρόσωπο, με αποτέλεσμα να αυξάνεται τις τελευταίες δεκαετίες ο αριθμός των γυναικών που μεταναστεύουν αναζητώντας διεξόδους επιβίωσης. Η μετακίνηση γυναικείων πληθυσμών γίνεται αντικείμενο προς εκμετάλλευση, και η εκμετάλλευση διευκολύνεται από την υποδεέστερη θέση της γυναίκας στο παγκόσμιο οικονομικό, πολιτικό και κοινωνικό σύστημα.

§ Παρά το νομοθετικό πλαίσιο και την οργάνωση τμημάτων και οργανώσεων με αρμοδιότητες την καταπολέμηση του trafficking και την προστασία των θυμάτων του, οι αιτιάσεις ενάντια στο ελληνικό κράτος για ολιγωρία και αδράνεια αφθονούν. Όχι μόνο δε βοηθά στην επανένταξη των θυμάτων του, αλλά συντελεί στον περαιτέρω κοινωνικό αποκλεισμό τους. Παρά τα μέτρα που έχουν ληφθεί, η Διεθνής Αμνηστία ανησυχεί για τις συνεχείς αναφορές σχετικά με παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων που οφείλονται σε ανεπάρκειες τόσο στη νομοθεσία όσο και στις πρακτικές. Υπάρχουν πολλοί παράγοντες που συμβάλλουν στην μη-αποτελεσματική καταπολέμηση της σωματεμπορίας γυναικών, όπως:

- ο η έλλειψη της διάστασης του φύλου σε πολιτικές και πρακτικές,
- ο η έλλειψη πολιτικής βούλησης στον χειρισμό του θέματος
- ο η απροθυμία και το πολιτικό κόστος που συνεπάγεται η ανακίνηση του θέματος της ζήτησης για σεξουαλικές υπηρεσίες ως παράγοντα που συμβάλλει στην διαίωνισή του και η δυσκολία που υπάρχει για ανάδειξη του στρατηγικού ρόλου που κατέχει ο άνδρας αγοραστής υπηρεσιών μέσα στην αλυσίδα της σωματεμπορίας.
- ο οι κοινωνικο-πολιτισμικές αντιλήψεις και τα στερεότυπα σχετικά με τον ρόλο των γυναικών και των αντρών στην κοινωνία γενικά
- ο οι κυρίαρχες αντιλήψεις για την αντρική σεξουαλική επιθυμία ή ανάγκη οι οποίες στη πράξη κανονικοποιούν και νομιμοποιούν στη κοινή συνείδηση την πορνεία και την σωματεμπορία, απενοχοποιώντας τους άντρες και μετατοπίζοντας τις κοινωνικές και νομικές ευθύνες.

§ Οι περισσότερες από τις διακηρύξεις δικαιωμάτων και τη νομική κατοχύρωσή τους παραμένουν ανεκτέλεστες και τα παιδιά μένουν εκτεθειμένα στην ωμή βία των μεγάλων σήμερα περισσότερο από ποτέ.

§ Η σεξουαλική εκμετάλλευση των παιδιών έχει καταστεί ένα παγκόσμιο πρόβλημα και τα παιδιά αγοράζονται και πωλούνται σε ολόκληρο τον κόσμο από δίκτυα πορνείας και πορνογραφίας.

§ Σύμφωνα με επίσημους υπολογισμούς, ο παγκόσμιος κύκλος εργασιών της πορνείας ανέρχεται στα πέντε δισεκατομμύρια δολάρια. Πρόκειται δηλαδή για μία επιχείρηση, στην οποία είναι δύσκολο να υπολογίσει κανείς τον ακριβή αριθμό των παιδιών, που εμπλέκονται.

§ Όσον αφορά τα κέρδη, ο ΟΗΕ κατατάσσει το trafficking στη δεύτερη θέση των πιο προσοδοφόρων εγκλημάτων μετά το λαθρεμπόριο ναρκωτικών, εξίσου αποδοτικό με το λαθρεμπόριο των όπλων. Το καταγράφει μάλιστα ως επικερδέστερο από το λαθρεμπόριο

όπλων, ναρκωτικών ή τσιγάρων, γιατί δεν είναι αυτοτελής διαδικασία, αλλά προσφέρει ευκαιρίες για μακροπρόθεσμο προσπορισμό χρημάτων (Κογκίδου, ΚΕΘΙ).

- § Στις μέρες μας μειώνεται ο μέσος όρος ηλικίας των παιδιών, που εξωθούνται στην πορνεία. Οι συνέπειες για τα παιδιά αυτά είναι ολέθριες. Πολλά από αυτά οδηγούνται στο θάνατο από σεξουαλικά μεταδιδόμενες ασθένειες, όπως HIV, καθώς τα παιδιά είναι ακόμη πιο ευάλωτα σε αυτές, αφού οι ιστοί τους είναι μαλακοί και τραυματίζονται πιο εύκολα. Άλλα εθίζονται στα ναρκωτικά και πεθαίνουν από αυτά. Άλλα αυτοκτονούν και τα περισσότερα καταλήγουν εγκληματίες, αναπαράγοντας το έγκλημα που οι μεγάλοι διέπραξαν εις βάρος τους.
- § Η αντικοινωνική συμπεριφορά, η ροπή προς την εγκληματικότητα και τα ναρκωτικά και η κατάληξη στην αυτοκτονία με εντεινόμενους ρυθμούς μαρτυρεί την τραγωδία των κοινωνιών, που βιάζει τα παιδιά της.
- § Οι αποκαλύψεις των συνεδρίων της UNICEF και του συμβουλίου της Ευρώπης, που είναι αρμόδιο για το τομέα του παιδιού, απαντούν στο ερώτημα ποιοί είναι οι ασυνείδητοι εκείνοι εγκληματίες που κάνουν χρήση τέτοιων υπηρεσιών.
- § Πρόκειται για ανθρώπους σαν εμάς, ανθρώπους απλούς, δημόσιους υπαλλήλους, γιατρούς, δικηγόρους, κάθε είδους επαγγελματίες, παντρεμένους, μεσοαστούς, χωρίς ορατό πρόβλημα, ενώ σε σπάνιες περιπτώσεις πρόκειται και για τους ίδιους τους γονείς ή συγγενείς τους.
- § Μέλημα λοιπόν της σημερινής κοινωνίας πρέπει να είναι η αναγνώριση της εγγενούς αξιοπρέπειας και των ίσων και αναφαίρετων δικαιωμάτων όλων των μελών της ανθρώπινης οικογένειας, ώστε να αποτελέσει το θεμέλιο της ελευθερίας, της δικαιοσύνης και της ειρήνης στον κόσμο.
- § Η πίστη στα θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα και στην αξιοπρέπεια και την αξία του ανθρώπου είναι οι αξίες που πρέπει να προαγάγουν την κοινωνική πρόοδο και να καθορίζουν καλύτερες συνθήκες ζωής μέσα στα πλαίσια μιας μεγαλύτερης ελευθερίας του ανθρώπου.
- § Ο κάθε άνθρωπος πάνω σ' αυτή τη γη δικαιούται να απολαμβάνει όλα τα δικαιώματα και τις ελευθερίες που αναφέρονται στις παγκόσμιες διακηρύξεις δικαιωμάτων, χωρίς καμία απολύτως διάκριση ιδίως εξαιτίας της φυλής, του χρώματος, του φύλου, της γλώσσας, της θρησκείας, των πολιτικών του ή άλλων πεποιθήσεων, της εθνικής ή κοινωνικής καταγωγής, της περιουσίας, της γέννησης ή οποιασδήποτε άλλης κατάστασης.
- § Τα παιδιά δικαιούνται ειδική βοήθεια και υποστήριξη, και η οικογένεια όντας η θεμελιώδης μονάδα της κοινωνίας και το φυσικό περιβάλλον για την ανάπτυξη και την

ευημερία όλων των μελών της, και ιδιαίτερα των παιδιών, πρέπει να έχει την προστασία και την υποστήριξη που χρειάζεται από το κράτος για να μπορέσει να διαδραματίσει πληρέστερα το ρόλο της στην κοινότητα.

- § Σήμερα αναγνωρίζεται ότι το παιδί, για την αρμονική ανάπτυξη της προσωπικότητάς του, πρέπει να μεγαλώνει μέσα στο οικογενειακό περιβάλλον, σε ένα κλίμα ευτυχίας, αγάπης και κατανόησης. Επειδή είναι σημαντικό να προετοιμαστεί πλήρως το παιδί για να ζήσει μια λειτουργική ζωή στην κοινωνία και να ανατραφεί μέσα στο πνεύμα των ιδανικών και ειδικότερα μέσα σε πνεύμα ειρήνης, αξιοπρέπειας, ανοχής, ελευθερίας, ισότητας και αλληλεγγύης.
- § Δημιουργήθηκε λοιπόν, η ανάγκη να παρασχεθεί στο παιδί, λόγω της φυσικής και διανοητικής του ανωριμότητας ειδική προστασία και μέριμνα για τα οικονομικά, τα κοινωνικά και τα πολιτιστικά δικαιώματά του και γενικά για την ευημερία του παιδιού, συμπεριλαμβανόμενης και της νομικής προστασίας, τόσο πριν όσο και μετά τη γέννηση του.
- § Είναι αναγκαία λοιπόν η εφαρμογή των διατάξεων για την τήρηση των νομικών και κοινωνικών αρχών σχετικά με την προστασία και την ευημερία των παιδιών, σε όλους τους τομείς, την υιοθεσία, την τοποθέτηση σε ανάδοχες οικογένειες σε εθνικό και διεθνές επίπεδο, τη δικαιοσύνη για ανήλικους, την προστασία των γυναικών και των παιδιών σε περίοδο επείγουσας ανάγκης, ένοπλης σύρραξης, παράνομης διακίνησης με σκοπό τη σεξουαλική εκμετάλλευση, δουλείας, παράνομης εργασίας, εμπορίας οργάνων κ.ά.
- § Οι διατάξεις ειδικής προστασίας του παιδιού, πρέπει να εφαρμόζονται λαμβάνοντας υπόψη τη σημασία των πολιτιστικών παραδόσεων και αξιών κάθε λαού για την προστασία και την αρμονική ανάπτυξη του παιδιού.
- § Κατά συνέπεια χρειάζεται η διεθνής συνεργασία των φορέων για τη βελτίωση των συνθηκών ζωής των παιδιών σε όλες τις χώρες, και ιδιαίτερα στις υπό ανάπτυξη χώρες, καθώς και στις χώρες εκείνες που παρουσιάζεται έξαρση του φαινομένου της εγκληματικότητας και της παράνομης διακίνησης.
- § Η διεθνής συνεργασία και επίλυση του προβλήματος παγκοσμίως έχει μεγάλη σημασία γιατί η μετανάστευση και η παγκόσμια διακίνηση παιδιών και γυναικών κυρίως, λόγω και του μεγάλου κέρδους που αποφέρει στους διακινητές, δεν περιορίζεται σήμερα, στα σύνορα μιας χώρας και πολύ εύκολα, όπως αναφέρθηκε, εξαπλώνεται σε όλο τον κόσμο με ολέθρια αποτελέσματα.

ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ

1) *Προς το Υπουργείο Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης*

Φιλοξενία των ασυνόδευτων παιδιών

- § Να αυξήσει τον αριθμό των θέσεων για ασυνόδευτα παιδιά στο αναγκαίο επίπεδο στους ξενώνες φιλοξενίας, ώστε να εξασφαλίσει την στέγαση όλων των ασυνόδευτων παιδιών στη χώρα.
- § Να θεσπίσει και να εφαρμόσει ελάχιστες προδιαγραφές λειτουργίας σε όλα τα κέντρα φιλοξενίας και μέριμνας και να παράσχει εξειδικευμένη μέριμνα στα ασυνόδευτα κορίτσια και στα θύματα εμπορίας. Να καταρτίσει σύστημα ανάδοχων οικογενειών και να παράσχει κατάλληλη στήριξη στους ανάδοχους γονείς για την σωστή εκπλήρωση των καθηκόντων τους. Να διασφαλίσει ότι τα κέντρα φιλοξενίας παρέχουν κοινωνική, εκπαιδευτική και οικονομική ένταξη και δωρεάν πρόσβαση σε νομική συνδρομή και να προστατεύσει τα παιδιά από τη βία και την κακομεταχείριση. Τέλος, να σχεδιάσει προγράμματα ώστε να πλησιάσει τα ασυνόδευτα παιδιά μετανάστες που ζουν έξω από την κρατική μέριμνα και να διευκολύνει την πρόσβασή τους στην προστασία της Πολιτείας (Troller, 2008).

Εντοπισμός και καταγραφή

- § Σε συνεργασία με το Υπουργείο Εσωτερικών, Αποκέντρωσης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνηση και τους επιτρόπους των ανηλίκων, να δημιουργήσει ένα σύστημα καταγραφής και παρακολούθησης που θα καλύπτει κάθε ασυνόδευτο παιδί στην Ελλάδα. Να διερευνήσει τα περιστατικά φυγής ασυνόδευτων ανηλίκων από τα κέντρα φιλοξενίας και να σχεδιάσει στρατηγικές αντιμετώπισης τέτοιων περιστατικών.
- § Να δημιουργήσει την ικανότητα, των κρατικών υπηρεσιών και των δομών παροχής υπηρεσιών, για να μπορούν να εντοπίζουν τα παιδιά που είναι θύματα εμπορίας. Σε συνεργασία με το Υπουργείο Εσωτερικών, Αποκέντρωσης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνηση, να υποστηρίξει τους αστυνομικούς υπαλλήλους στον ορθό εντοπισμό των θυμάτων εμπορίας και στην παραπομπή τους σε ειδικευμένες υπηρεσίες και δομές στέγασης.

2) *Προς το Υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και τους Εισαγγελείς*

Το σύστημα επιτροπείας

- § Να αναθεωρήσει το υφιστάμενο σύστημα προσωρινής επιτροπείας για τα ασυνόδευτα παιδιά. Να διασφαλίσει την ύπαρξη επιτρόπων ικανών, τόσο ως προς το αριθμό όσο και

την κατάρτιση, ώστε να διεξάγουν υπεύθυνα τα καθήκοντά τους έναντι των παιδιών και να δώσει μεγαλύτερη έμφαση στον διορισμό μονίμων και όχι προσωρινών επιτρόπων.

- § Να εκδώσει δεσμευτικές οδηγίες και να παράσχει κατάρτιση στους επιτρόπους ώστε να διευκρινισθούν οι αρμοδιότητές τους και να διασφαλισθεί ότι η άσκηση των καθηκόντων τους συμμορφώνεται με τον ελληνικό Αστικό Κώδικα και τις διεθνείς προδιαγραφές (Troller, 2008).

3) Προς το Υπουργείο Εσωτερικών, Αποκέντρωσης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης Εντοπισμός και πρόσβαση σε μέριμνα και ειδικευμένες υπηρεσίες

- § Να χορηγεί στα ασυνόδευτα παιδιά νόμιμο καθεστώς για όσο διάστημα βρίσκονται στην ελληνική επικράτεια που θα τους επιτρέπει να απολαμβάνουν δικαιώματα και προστασία σε ισότιμη βάση με τα Ελληνόπουλα και θα τα προστατεύει από τις επανειλημμένες συλλήψεις και κράτηση. Να εξετάσει το ενδεχόμενο να χορηγεί προσωρινή άδεια διαμονής σε ασυνόδευτους ανηλίκους για ανθρωπιστικούς λόγους όπως προβλέπει το άρθρο 44 παρ. (γ) του νόμου 3386/2005, μέχρις ότου βρεθεί μια μόνιμη λύση για τον ανήλικο με βάση το αιώτερο συμφέρον του.
- § Σε συνεργασία με το Υπουργείο Υγείας, την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, τον Διεθνή Οργανισμό Μετανάστευσης και τις ειδικευμένες ΜΚΟ, να θεσπίσει ένα σύστημα παραπομπής των παιδιών αυτών σε δομές στέγασης και να διευκολύνει την πρόσβασή τους σε εξειδικευμένες υπηρεσίες. Να εκπαιδεύσει τους αστυνομικούς και άλλους υπαλλήλους ώστε να μπορούν να εντοπίζουν σωστά τα ασυνόδευτα παιδιά που είναι θύματα εμπορίας ή που έχουν άλλες ειδικές ανάγκες προστασίας και να τα παραπέμπει στις αντίστοιχες με την ανάγκη υπηρεσίες.
- § Να υιοθετήσει τυποποιημένες διαδικασίες εξέτασης της ηλικίας. Οι διαδικασίες αυτές πρέπει να έχουν μια ολιστική προσέγγιση και να μην στηρίζονται αποκλειστικά σε ιατρικές εξετάσεις που δεν είναι πάντα ακριβείς.

Διαδικασίες ασύλου και άλλες μορφές προστασίας

- § Να διασφαλίσει ότι τα ασυνόδευτα παιδιά στην Ελλάδα θα έχουν την ευκαιρία να ζητήσουν άσυλο και ότι θα παρέχεται εκπροσώπηση από επίτροπο και δικηγόρο σε όλα τα ασυνόδευτα παιδιά που υποβάλλουν αιτήματα ασύλου. Να δώσει προτεραιότητα στην εξέταση και απόφαση για τα αιτήματα ασύλου που υποβάλλουν ασυνόδευτοι ανήλικοι, διασφαλίζοντας, ταυτόχρονα, δίκαιη και πλήρη εξέταση των ισχυρισμών τους.
- § Να διασφαλίσει την παρουσία πιστοποιημένων διερμηνέων για την επικοινωνία με τους ανηλίκους αιτούντες άσυλο. Να παράσχει, προφορικά σε όσα παιδιά είναι αναλφάβητα,

ενημέρωση για τα δικαιώματά τους στην Ελλάδα, μεταξύ των οποίων και το δικαίωμα να ζητήσουν άσυλο και να διευκολύνει την πρόσβασή τους στις διαδικασίες ασύλου.

- § Να παράσχει κατάρτιση σε όσους διεξάγουν συνεντεύξεις ασύλου, συμπεριλαμβανομένων και των διερμηνέων, για τον τρόπο διεξαγωγής των συνεντεύξεων με τρόπο φιλικό προς το παιδί. Να παράσχει κατάρτιση σε όσους λαμβάνουν αποφάσεις για τα αιτήματα ασύλου σχετικά με τις ειδικές μορφές δίωξης που αφορούν σε ανήλικα παιδιά (Troller, 2008).

Κράτηση και κακομεταχείριση ασυνόδευτων παιδιών

- § Να αναλάβει, δημοσίως, δέσμευση ότι θα διασφαλίζει πως τα ασυνόδευτα παιδιά - μετανάστες που συλλαμβάνονται στην Ελλάδα θα αντιμετωπίζονται με ανθρωπιά και αξιοπρέπεια. Να υπάρχει ταχεία και πλήρης διερεύνηση κάθε καταγγελίας για κακομεταχείριση παιδιών από κρατικούς υπαλλήλους και να λογοδοτούν πλήρως οι υπεύθυνοι δράστες. Να αναλάβει στοχοθετημένα και ολοκληρωμένα μέτρα για την αποφυγή της κακομεταχείρισης από κρατικούς υπαλλήλους των μεταναστών, παιδιών ή μη, όταν είναι κρατούμενοι,. Να θεσπίσει μηχανισμούς προστασίας των θυμάτων κατά τη διάρκεια των ανακρίσεων και να καταδικάσει δημόσια τέτοιες πράξεις.
- § Να σταματήσει τη συστηματική πρακτική κράτησης ανηλίκων. Η κράτηση ασυνόδευτων ανηλίκων πρέπει να αντιμετωπίζεται ως ένα πράγματι έσχατο μέτρο και για τη συντομότερη δυνατή χρονική περίοδο. Να αποφεύγει την κράτηση ανηλίκων μαζί με ενήλικες. Να διασφαλίζει ότι η κράτηση αγοριών και κοριτσιών θα γίνεται σε χωριστούς χώρους και ότι θα υπάρχουν εμπιστευτικοί και διαθέσιμοι μηχανισμοί καταγγελιών σε όλους τους χώρους κράτησης ή περιορισμού.

Απέλαση ασυνόδευτων ανηλίκων

- § Να αναστείλει την έκδοση αποφάσεων απέλασης βάσει των υφιστάμενων διαδικασιών και να διακόψει την απέλαση ασυνόδευτων ανηλίκων. Να υιοθετήσει και να εφαρμόσει διαδικασίες που θα καθιστούν υποχρεωτική την προσεκτική και αμερόληπτη αξιολόγηση του απώτερου συμφέροντος του παιδιού πριν ληφθεί απόφαση για την επιστροφή του. Τα παιδιά που δεν μπορούν να επιστρέψουν στην χώρα καταγωγής τους για νομικούς ή άλλους λόγους πρέπει να μπορούν να παραμείνουν στη χώρα φιλοξενίας τους και να έχουν τη δυνατότητα ένταξής τους σε αυτή.

Καταγραφή, στοιχεία και στατιστικές

- § Να καταγράφει και να παρακολουθεί την πορεία κάθε ασυνόδευτου ανηλίκου που βρίσκεται στην Ελλάδα. Να συγκεντρώνει και να δημοσιεύει στοιχεία για τους ασυνόδευτους ανηλίκους στη χώρα με κατανομή ανά ηλικία, φύλο, χώρα προέλευσης, τον αριθμό των σχετικών αιτήσεων ασύλου που υπέβαλαν και τον αριθμό των χορηγήσεων

προσφυγικής ιδιότητας ή επικουρικής προστασίας σε πρώτο και δεύτερο βαθμό. Να δημοσιεύει στοιχεία για τους ασυνόδευτους ανηλίκους που επιστρέφονται από την Ελλάδα με κατανομή ανά ηλικία, φύλο, καθεστώς ασύλου, χώρα προέλευσης και χώρα στην οποία επιστρέφεται ο ανήλικος (Troller, 2008).

4) *Προς το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης*

§ Να ενισχύσει τις επιθεωρήσεις εργασίας στους κλάδους της γεωργίας και της οικοδομής. Να διενεργεί τις επιθεωρήσεις αυτές στα πλαίσια μιας συνολικότερης αντιμετώπισης, σε συνεργασία με άλλα Υπουργεία, των λόγων της παιδικής εργασίας από ασυνόδευτους ανηλίκους, συμπεριλαμβάνοντας την ανεπάρκεια δομών φιλοξενίας, τα εμπόδια στην πρόσβαση στην κρατική μέριμνα και προστασία, την έλλειψη νομικού καθεστώτος για τα παιδιά μετανάστες και το δυσλειτουργικό σύστημα επιτροπείας. Να διασφαλίσει ότι τέτοιες επιθεωρήσεις δεν θα οδηγήσουν σε αύξηση των παράνομων μορφών παιδικής εργασίας και να παρακολουθεί τις τυχόν αρνητικές συνέπειες που οι επιθεωρήσεις αυτές ενδέχεται να έχουν σε όσους ανηλίκους συνεχίζουν να εργάζονται παράνομα. Να παράσχει σε όλους τους ανηλίκους που διαπιστώθηκε ότι εργάζονταν σε απαγορευμένες μορφές παιδικής εργασίας πρόσβαση σε κρατικά χρηματοδοτούμενες δομές αποκατάστασης και επανένταξης.

5) *Προς την Πολιτεία*

Νομοθετικές μεταρρυθμίσεις

§ Να αναθεωρήσει το νομοθετικό πλαίσιο για τη διοικητική κράτηση ανηλίκων. Να μην ακολουθεί, τη συστηματική κατά κανόνα πρακτική κράτησης ανηλίκων, εκτός αν αυτή αποτελεί αναλογικό και έσχατο μέτρο. Να διασφαλίσει ότι οι ανήλικοι που τελούν υπό κράτηση εκπροσωπούνται από επίτροπο και έχουν δωρεάν πρόσβαση σε νομική συνδρομή.

§ Να υιοθετήσει και να εφαρμόσει νομοθεσία για την παροχή δωρεάν νομικής συνδρομής σε ασυνόδευτους ανηλίκους σε κάθε διοικητική ή δικαστική διαδικασία (Troller, 2008).

§ Να αναθεωρήσει το νομοθετικό πλαίσιο για την επιστροφή ασυνόδευτων ανηλίκων σύμφωνα με τη διεθνή νομοθεσία και τις αντίστοιχες προδιαγραφές. Η επιστροφή ενός ασυνόδευτου ανηλίκου στη χώρα καταγωγής του πρέπει να πραγματοποιείται μόνο εφόσον τούτο αποτελεί μόνιμη λύση προς όφελος του απώτερου συμφέροντός του. Πριν από οποιαδήποτε επιστροφή ανηλίκου, πρέπει να προηγείται αξιολόγηση των κινδύνων που ενδέχεται να ανακύπτουν από την επιστροφή αυτή, των διαθέσιμων ρυθμίσεων

προστασίας του ανηλίκου εκεί και της δυνατότητας άσκησης από το παιδί των θεμελιωδών δικαιωμάτων του. Η απόφαση επιστροφής του ανηλίκου δεν πρέπει να λαμβάνεται αποκλειστικά από την αστυνομία. Αντίθετα, η διαδικασία πρέπει να εποπτεύεται από ένα ανεξάρτητο όργανο και να υφίσταται ανεξάρτητη και ικανή εκπροσώπηση του ανηλίκου. Επιπλέον, οι αποφάσεις περί επαναπατριsmού πρέπει να σέβονται τις υποχρεώσεις της Ελλάδας βάσει των άρθρων 3 και 8 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου σύμφωνα με τα οποία ένα άτομο δεν μπορεί να επιστραφεί σε μια χώρα όπου αντιμετωπίζει βασανιστήρια ή απάνθρωπη ή ταπεινωτική μεταχείριση και ότι το δικαίωμα του ατόμου στην οικογένεια και την ιδιωτική ζωή πρέπει να γίνεται σεβαστό.

§ Να αναθεωρήσει τη νομοθεσία της χώρας για την εμπορία ανθρώπων και να διευρύνει τον ορισμό της εμπορίας, επεκτείνοντας και τη ρήτρα εξαίρεσης για τα ανήλικα θύματα. Η προστασία από την απέλαση και η πρόσβαση στα δικαιώματα δεν πρέπει να εξαρτάται από τη συναίνεση του θύματος εμπορίας στη συνεργασία σε ποινική έρευνα κατά των δραστών της εμπορίας ανθρώπων (Troller, 2008).

6) *Προς την Ευρωπαϊκή Επιτροπή*

§ Να εξετάσει το ενδεχόμενο παραπομπής της Ελλάδας στο Δ.Ε.Κ. για παράβαση των νομικών της δεσμεύσεων σχετικά με την παροχή κατάλληλων συνθηκών υποδοχής των ασυνόδευτων ανηλίκων αιτούντων άσυλο και για την αποτυχία να εξασφαλίσει ελάχιστες προδιαγραφές στη χορήγηση και ανάκληση του καθεστώτος πρόσφυγα.

§ Να προτείνει την υιοθέτηση ενός χωριστού νομικού κειμένου για τους ασυνόδευτους ανήλικους που εισέρχονται στην Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) ώστε να εξασφαλίζεται ότι θα υπάρχει πλήρης σεβασμός των δικαιωμάτων και ειδικών αναγκών τους από τη στιγμή της άφιξής τους μέχρι την εξεύρεση μόνιμης λύσης. Εν τω μεταξύ, να προτείνει την ενίσχυση της προστασίας για ασυνόδευτους ανήλικους στις υπό διαμόρφωση προτάσεις της για την αναθεώρηση των οδηγιών για το άσυλο, εξασφαλίζοντας ότι οι σχετικές διατάξεις για τους ασυνόδευτους ανήλικους θα σέβονται τη διεθνή νομοθεσία που είναι εφαρμοστέα σε όλα τα κράτη μέλη της Ε.Ε.

§ Να εξετάσει το ενδεχόμενο να χορηγήσει στην Ελλάδα επιπλέον κονδύλια, από το Ταμείο Αντιμετώπισης Έκτακτων Αναγκών, για την αύξηση των θέσεων στις δομές φιλοξενίας για ασυνόδευτους ανήλικους. Να θέσει τη χρηματοδότηση αυτή υπό την αίρεση της αντιμετώπισης, από πλευράς ελληνικού κράτους, των συστηματικών ελλείψεων στο σύστημα παιδικής προστασίας της χώρας, της παροχής περισσότερων και καλύτερων

υπηρεσιών στους ασυνόδευτους ανήλικους και της μεταρρύθμισης των πρακτικών κράτησης και απέλασης προς την κατεύθυνση των σχετικών διεθνών προδιαγραφών.

§ Να προτείνει την αναθεώρηση της Οδηγίας 2004/81/ΕΚ του Συμβουλίου διασφαλίζοντας ότι οι ανήλικοι που είναι θύματα εμπορίας θα δικαιούνται προσωρινού τίτλου διαμονής, ανεξάρτητα με το αν συνεργάζονται με τις αρχές στις έρευνες για τους πιθανούς δράστες εμπορίας και ότι θα προστατεύονται από την απέλαση λόγω παράνομης εισόδου (Troller, 2008).

7) *Προς το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης*

§ Να αναθεωρήσει την Απόφαση Πλαίσιο του Συμβουλίου του 2002 εξασφαλίζοντας ότι τα θύματα εμπορίας θα δικαιούνται προστασίας ανεξάρτητα με το αν συνεργάζονται με τις αρχές στις έρευνες για τους πιθανούς δράστες εμπορίας.

§ Να ενισχύσει την προστασία των ασυνόδευτων ανήλικων στην επερχόμενη αναθεώρηση των οδηγιών για το άσυλο, εξασφαλίζοντας ότι οι σχετικές διατάξεις για τους ασυνόδευτους ανήλικους θα σέβονται τη διεθνή νομοθεσία που είναι εφαρμοστέα σε όλα τα κράτη μέλη της Ε.Ε.

8) *Προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο*

§ Να εκπονήσει, με πρωτοβουλία του, έκθεση για τη διερεύνηση της παροχής προστασίας και βοήθειας προς τους ασυνόδευτους ανήλικους στην Ελλάδα, συμπεριλαμβανομένου και του ζητήματος της πρόσβασης των ανηλικών στις διαδικασίες ασύλου.

§ Να συμπεριλάβει περισσότερες εγγυήσεις στην επερχόμενη αναθεώρηση των κοινοτικών κειμένων για το άσυλο βάσει των συστάσεων της παρούσας έκθεσης, ώστε να υπάρχει καλύτερη προστασία για τους ασυνόδευτους ανήλικους σε ολόκληρη την Ε.Ε. (Troller, 2008).

9) *Προς τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης*

§ Να αναστείλουν όλες τις μεταγωγές ασυνόδευτων ανηλικών στην Ελλάδα, βάσει του Κανονισμού Δουβλίνο -II της Ε.Ε. μέχρις ότου το σύστημα ασύλου και οι δομές προστασίας της Ελλάδας για τους ασυνόδευτους ανήλικους φτάσουν να πληρούν τις διεθνείς προδιαγραφές. Να σταματήσουν να επιστρέφουν άτυπα ασυνόδευτους ανήλικους, μετανάστες ή αιτούντες άσυλο, στην Ελλάδα στα λιμάνια εισόδου.

§ Να επεκτείνουν την εφαρμογή της Οδηγίας για τις Συνθήκες Υποδοχής και της Οδηγίας για τις Διαδικασίες σε όλους τους ασυνόδευτους ανήλικους, ανεξάρτητα από το αν έχουν

υποβάλλει αίτημα ασύλου ή όχι, σύμφωνα με τις υποχρεώσεις τους βάσει της Σύμβασης του ΟΗΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού (Troller, 2008).

10) Προς το Συμβούλιο της Ευρώπης

Προς την Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων

§ Να διεξάγει ειδικές επισκέψεις στα κρατητήρια της Αστυνομίας και τους χώρους διοικητικής κράτησης στην Ελλάδα, συμπεριλαμβανομένων και των χώρων κράτησης που υπάγονται στη δικαιοδοσία των συνοριοφυλάκων και του Λιμενικού Σώματος.

11) Προς την Κοινοβουλευτική Συνέλευση

§ Να εξετάσει την εφαρμογή, από τα κράτη μέλη, της Σύστασης 1703 για την προστασία και τη βοήθεια των παιδιών που έχουν χωρισθεί από την οικογένειά τους και ζητούν άσυλο.

12) Προς τον Επίτροπο για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου

§ Να πραγματοποιήσει ειδική επίσκεψη στην Ελλάδα ώστε να εξετάσει το σύστημα ασύλου της χώρας και το επίπεδο προστασίας και μέριμνας που παρέχεται στους ασυνόδευτους ανηλίκους, συμπεριλαμβανομένων και των κοριτσιών.

13) Προς τα Ηνωμένα Έθνη (Προς τα αρμόδια όργανα των Συμβάσεων των Ηνωμένων Εθνών)

§ Να ζητήσουν ειδική ενημέρωση και να εξετάσουν προσεκτικά τις πρακτικές της ελληνικής κυβέρνησης σχετικά με το βαθμό προστασίας και μέριμνας ασυνόδευτων ανηλίκων στην Ελλάδα κάθε φορά που η χώρα υποβάλλει εκθέσεις στα αντίστοιχα όργανα.

14) Προς τον Ειδικό Εισηγητή των Ηνωμένων Εθνών για την Πώληση Παιδιών, Παιδική Πορνεία και Παιδική Πορνογραφία

§ Να πραγματοποιήσει επίσκεψη στην Ελλάδα για να διαπιστώσει κατά πόσον η χώρα εφαρμόζει τις συστάσεις που είχε προτείνει το 2006.

15) Προς τον Ειδικό Εισηγητή των Ηνωμένων Εθνών για τα ανθρώπινα δικαιώματα των Μεταναστών

§ Να πραγματοποιήσει επίσκεψη στην Ελλάδα για να διαπιστώσει τη μεταχείριση των ασυνόδευτων παιδιών και των λοιπών μεταναστών (Troller, 2008).

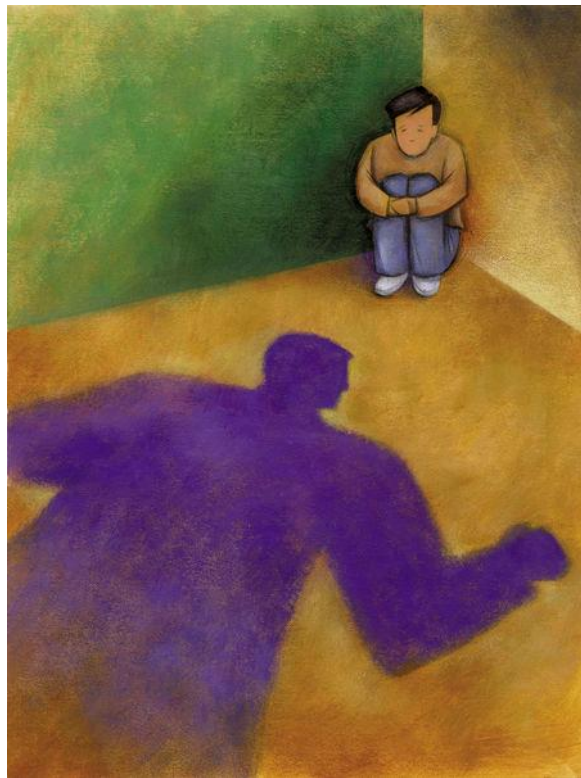
ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

- § Τα παιδιά πρέπει να είναι ελεύθερα να εκφράζουν τις ανησυχίες τους, να συμμετέχουν και να εισακούονται στο διάλογο γύρω από την παιδική προστασία. Όταν τα παιδιά αγνοούν τα δικαιώματά τους και τους κινδύνους που τα απειλούν, όπως το trafficking, τότε είναι περισσότερο ευάλωτα στην εκμετάλλευση. Τα παιδιά πρέπει να είναι σε θέση να προστατεύσουν τον εαυτό τους. Χρειάζονται επίσης ασφαλή κανάλια επικοινωνίας, όπου θα μπορούν να συμμετέχουν και να εκφράζονται.
- § Όταν τα παιδιά έχουν λίγες ευκαιρίες συμμετοχής, είναι ευκολότερο να εμπλακούν σε εγκληματικές ή άλλες επικίνδυνες και επιβλαβείς δραστηριότητες. Σε πολλές χώρες του κόσμου, τα παιδιά είναι ουσιαστικά αμέτοχα στην κατάρτιση της κρατικής πολιτικής για θέματα που αφορούν τη ζωή τους. Η προσοχή των μέσων ενημέρωσης και η δέσμευση της κοινωνίας στην παιδική προστασία είναι βασικές παράμετροι στη διάχυση της πληροφόρησης, του προβληματισμού και των καλών πρακτικών.
- § Η προώθηση του ανοικτού διαλόγου για τα προβλήματα διακίνησης και εμπορίας παιδιών και της παιδικής προστασίας είναι κλειδί για την αναγνώριση του προβλήματος, τη λήψη αποτελεσματικών μέτρων και τη δημιουργία σχετικών προγραμμάτων. Μια κοινωνία που προσποιείται ότι δεν υφίσταται πρόβλημα απέχει πολύ από μέτρα και αξιώσεις για την πάταξη του φαινομένου.
- § Τα μέλη των κοινοβουλίων μπορούν να έχουν ενεργό ρόλο στην ανάδειξη και την επίλυση του προβλήματος εντός και εκτός κοινοβουλίων: με τη δραστηριοποίησή τους για την ψήφιση νόμων, την άσκηση κοινοβουλευτικού ελέγχου, την παροχή πληροφοριών σε αρμόδιες επιτροπές συζήτησης, τη διοργάνωση συνεδρίων με θέμα το trafficking, σχετικές για το θέμα διαλέξεις, συνεντεύξεις προς τα μέσα ενημέρωσης και συνεργασία με τους τοπικούς φορείς και τους φορείς εποπτείας και εφαρμογής του νόμου.
- § Τα μέσα ενημέρωσης είναι σημαντικά για την παροχή πληροφόρησης και την ενημέρωση του κοινού. Αναδεικνύοντας το πρόβλημα, στιγματίζοντας τους θύτες και καλλιεργώντας αισθήματα κατανόησης και αλληλεγγύης προς τα θύματα, τα ΜΜΕ προάγουν μαζικότερα τη συναίνεση για την αντιμετώπιση του φαινομένου.
- § Η επιτυχία εκστρατειών ενημέρωσης, συλλογής των απαιτούμενων πόρων για υποστηρικτικά προγράμματα και βελτιωτικές αλλαγές στο νομοθετικό πλαίσιο, βασίζονται πολύ στη διάθεση των ιδιοκτητών και εργαζομένων στα ΜΜΕ να συνεργαστούν και να συμπράξουν.

- § Οι δράσεις για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων πρέπει να περιλαμβάνουν κοινωνική έρευνα και εργασία στο δρόμο, ανίχνευση και αναγνώριση των θυμάτων, δημιουργία δομών φιλοξενίας, κοινωνική και οικογενειακή επανένταξη των θυμάτων.
- § Στο πλαίσιο Εθνικού Σχεδίου Δράσης για την καταπολέμηση της παράνομης διακίνησης και εμπορίας ανθρώπων, το Ελληνικό Υπουργείο Εξωτερικών πρέπει να αυξήσει τους διατιθέμενους πόρους και τα προγράμματα για την ευαισθητοποίηση του κοινού και τη δημιουργία δομών κοινωνικής υποστήριξης των θυμάτων από Μη Κυβερνητικές Οργάνσεις.
- § Το Υπουργείο Εξωτερικών να λειτουργήσει, με την συνεργασία του ΔΟΜ (Διεθνούς Οργανισμού Μετανάστευσης), μια ομάδα εργασίας στην οποία να συμμετέχουν Πρεσβείες από χώρες προέλευσης και άφιξης των θυμάτων, εκπρόσωποι ΜΚΟ και υπηρεσιακοί παράγοντες, με σκοπό τον συντονισμό, την καλύτερη δυνατή συνεργασία, την αποφυγή επικαλύψεων, τη μεταφορά καλών πρακτικών και τεχνογνωσίας και τη διασφάλιση ασφαλούς επαναπατριsmού των θυμάτων.
- § Τα κράτη πρέπει να επιδεικνύουν ισχυρή πολιτική βούληση για να καταπολεμήσουν την εμπορία παιδιών, συμπεριλαμβανομένης και της προώθησης της αναγκαίας νομοθεσίας.
- § Οι νόμοι πρέπει να εφαρμόζονται αξιόπιστα και με αυστηρότητα, συμπεριλαμβανομένων των διεθνών συμφωνιών για την πρόληψη του trafficking και τη διευκόλυνση της ασφαλούς επιστροφής των παιδιών-θυμάτων.
- § Παλιές νοοτροπίες και παρωχημένες πρακτικές πρέπει να αλλάξουν. Η καθολική εκπαίδευση για όλα τα παιδιά στον κόσμο –με έμφαση στα κορίτσια, τα οποία συνήθως αποτρέπονται από τη μόρφωση– θα βελτιώσει αισθητά την ποιότητα ζωής τους και θα εντείνει την προστασία τους. Σήμερα, περίπου 93 εκατομμύρια παιδιά εξακολουθούν να μην πηγαίνουν σχολείο.
- § Τα παιδιά πρέπει έχουν επίγνωση του κινδύνου, ώστε να προστατεύσουν τον εαυτό τους. Ιδιαίτερα παιδιά σε ομάδες «υψηλού κινδύνου» που παρασύρονται από υποσχέσεις για χρήματα και «καλύτερη ζωή» πρέπει να έχουν ευκαιρίες να αναπτύξουν τα ταλέντα και τις δεξιότητές τους, ώστε να κερδίζουν τη ζωή τους αξιοπρεπώς και χωρίς τον κίνδυνο θυματοποίησης.
- § Όλοι όσοι ασχολούνται και σχετίζονται με παιδιά πρέπει να μπορούν να αναγνωρίζουν, να προλαμβάνουν και να αντιμετωπίζουν τους κινδύνους, ανταποκρινόμενοι ανάλογα. Οι δάσκαλοι πρέπει να αναγνωρίζουν τα σημάδια κακοποίησης και διαβίωσης σε μια προβληματική οικογένεια. Οι αστυνομικοί που ελέγχουν οίκους ανοχής θα πρέπει να αναζητούν και να αναγνωρίζουν τα κορίτσια από ξένες χώρες-θύματα trafficking,

φροντίζοντας να ακολουθούν διαδικασίες και πρακτικές κατά την έρευνα που δεν τραυματίζουν ψυχικά τα θύματα ακόμη περισσότερο.

- § Τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης αποτελούν κρίσιμο παράγοντα στη μάχη κατά της εμπορίας παιδιών, υπογραμμίζοντας τη συστηματική και αποτελεσματική προστασία των παιδιών θυμάτων.
- § Επανένταξη και αποκατάσταση των θυμάτων εμπορίας: Τα παιδιά-θύματα χρειάζονται κατάλληλες υπηρεσίες για να ξεφύγουν και να επανέλθουν σε ένα ασφαλές γι' αυτά περιβάλλον. Η λειτουργία τέτοιων υπηρεσιών πρέπει να διέπεται από την αρχή του βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική

- § Αγάθωνος – Γεωργοπούλου, Ε. (1991). *Κακοποίηση – Παραμέληση παιδιών*. Ινστιτούτο Υγείας του Παιδιού. Αθήνα: Γρηγόρη.
- § Αγάθωνος – Γεωργοπούλου, Ε. (1998α). *Οδηγός για την αναγνώριση και αντιμετώπιση της κακοποίησης και παραμέλησης παιδιού*. Αθήνα: Ινστιτούτο Υγείας του Παιδιού.
- § Αγάθωνος-Γεωργοπούλου, Ε. (1987). (Επ.). *Κακοποίηση - Παραμέληση Παιδιών*. Αθήνα: Ινστιτούτο Υγείας του Παιδιού.
- § Αγάθωνος-Γεωργοπούλου, Ε. (1993). «*Οικογενειακή Παιδική Προστασία - Κοινωνική Πολιτική*». Αθήνα: Γρηγόρη.
- § Αγάθωνος-Τσαγκάρη, Μ. (1999). *Εγχειρίδιο για τα δικαιώματα του παιδιού*. Αθήνα: Ινστιτούτο Υγείας του Παιδιού.
- § Αντωνοπούλου, Αθ., Πιππίδου Δ. (2006). Οικονομική εκμετάλλευση και εργασία ανηλίκων. *Άρσις* (4).
- § Αντωνοπούλου, Χ. (2005). Συμπτώματα μετα-τραυματικής διαταραχής σε θύματα Trafficking (Παράνομη Διακίνηση και Εμπορία Ανθρώπων). *2^ο Πανελλήνιο Συνέδριο για την αντιμετώπιση της σεξουαλικής Κακοποίησης*. 25-27 Νοεμβρίου. Αθήνα: Ελληνοαμερικανική Ένωση.
- § Associated Press (28-3-2004). *Ριζοσπάστης*.
- § Βαλάσση-Αδάμ, Ε., Μαραγκός, Χ., Αγάθωνος – Γεωργοπούλου, Ε. (1998). *Κακοποίηση - παραμέληση παιδιών: Εμπειρίες και στάση Παιδιάτρων*. Αρχεία Ελληνικής Ιατρικής 5(4). Όργανο Ιατρικής Εταιρίας Αθηνών: Δεληγιάννης- Βαρελά Α.
- § Bambakidis, Ε. (2006). Οι κοινωνικές διαστάσεις της εμπορίας ανθρώπων. *Άρσις*, (4).17.
- § Βασιλιάς, Α., Αγάθωνος Γεωργοπούλου, Ε. (1992). *Κακοποίηση και παραμέληση των παιδιών*. Αθήνα: Ινστιτούτο Υγείας του Παιδιού.
- § Beziat, Μ. (2003). *Εμπορία ανθρώπων. Πώς να βοηθήσουμε ένα θύμα*. Επιμ. Κουμπλομάτη Α. Ιωάννινα: ΕΚΥΘΚΚΑ.
- § Γεωργούδη, Ν. (1997). "*Η σεξουαλική παραβίαση: μια "οικογενειακή" υπόθεση, Αιμομιξία και θεραπευτικό πλαίσιο*, Επιμ. Καλλιδικάκη Θ. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- § Γιαννάρου, Λ. (2008). Τα έκθετα βρέφη μένουν στα αζήτητα. *Καθημερινή*. 27 Ιουνίου.
- § Γιωτάκος Ο., Πρεκατέ, Β. (2006). «*Σεξουαλική κακοποίηση. Μυστικό; Όχι πια!*». Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- § Γιωτάκος, Ο., Τσιλιάκου, Μ. (2008). *Ο κύκλος της κακοποίησης*. Αθήνα: Αρχιπέλαγος.

- § Γιωτάκος, Ο., Τσίτσικα, Α. (2009). *Κακοποίηση παιδιού και εφήβου. Οδηγός ανίχνευσης, αντιμετώπισης και πρόληψης*. Αθήνα: Ιατρικές εκδόσεις Π.Χ. Πασχαλίδης.
- § Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου, Αλ. (2003). *Κρίσεις για το σχέδιο-νόμου για την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων, των εγκλημάτων κατά της γενετήσιας ελευθερίας, της πορνογραφίας ανηλίκων και γενικότερα της οικονομικής εκμετάλλευσης της γενετήσιας ζωής, και αρωγή στα θύματα των πράξεων αυτών*. Ε.Ε.Δ.Α. – Έκθεση 2002. Αθήνα: Εθνικό Τυπογραφείο.
- § Γκλεγκλέ, Ε. (2005). Γυναίκες θύματα σωματεμπορίας. *Άρσις* (2).
- § Γκλεγκλέ, Ε. (2005). Παιδική πορνογραφία στο Internet, στο Human Trafficking. *Άρσις*, τ. 03, Δεκέμβριος.
- § Δρούγα, Κ., Παπαδοπούλου Θ. (2008). *Οδηγός για Συμβούλους: Trafficking-Παράνομη Διακίνηση και Εμπορία Γυναικών*. Αθήνα: Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας (Κ.Ε.Θ.Ι.).
- § Ειδική Επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών (2000). Άρθρο 3. *Συμπληρωματικό πρωτόκολλο της Συνθήκης του Ο.Η.Ε. για το διεθνικό οργανωμένο έγκλημα*.
- § Έκθεση της Unicef (2000). *Παιδικοί Τραυματισμοί και θάνατοι*. Φλωρεντία: Κέντρο Ερευνών.
- § Human Trafficking (2005), τ.02. Κοινωνική Οργάνωση Υποστήριξης Νέων. *Άρσις*, Μάιος.
- § Monzini, P. (2007). *Εμπόριο γυναικών: πορνεία, μαστροπεία και εκμετάλλευση*, μτφ. Ζερβού Φ. Αθήνα: Μελάι.
- § Καλλινάκη, Θ. (1998). *Κοινωνική εργασία. Εισαγωγή στην θεωρία και την πρακτική της Κοινωνικής Εργασίας*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- § Κάσιμος, Χ. (2000). *Ιατροκοινωνικά προβλήματα του παιδιού*. Παιδιατρικά Χρονικά. Θεσσαλονίκη: University Studio Press.
- § Καστανίδου, Σ. (2000). *Κοινωνική μεταβολή και οικογένεια – Κοινωνικοποιητική και παιδαγωγική λειτουργία της οικογένειας*. Αθήνα: Σύγχρονη Εκπαίδευση.
- § Κατωπόδη, Α. (2005). *Παιδική σεξουαλική κακοποίηση. Οικογένεια και κοινωνία: Αίτια, ρόλοι, συνέπειες*. Αθήνα: Μαραθιά.
- § Καφέτσιος, Κ., Μακά, Ζ., Πρεκατέ, Β., Χατήρα Κ. (2006). *Σεξουαλική κακοποίηση. Μυστικό; Όχι πια*. Ελληνική Εταιρεία Μελέτης και Πρόληψης της Σεξουαλικής Κακοποίησης. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

- § Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας (Κ.Ε.Θ.Ι.) (2007). *Παράνομη διακίνηση και εμπορία ανθρώπων με σκοπό την οικονομική/σεξουαλική εκμετάλλευση*. Αθήνα.
- § Κουτσελίνης, Α. (1999). *Εγκλήματα κατά της γενετήσιας ελευθερίας και εγκλήματα οικονομικής εκμετάλλευσης της γενετήσιας ζωής*. Αθήνα: Παρισιανός.
- § Κουτσελίνης, Α. (2000). *Ιατροδικαστική*. Αθήνα: Παρισιανός.
- § Κωστοπούλου, Κ. (2005). Ανακεφαλαίωση της εμπειρίας σχετικά με την προστασία των παιδιών Αλβανικής καταγωγής. *Human Trafficking*. τ.03, Δεκέμβριος.
- § Λάγγαρης, Π. (2007). Ενημερωτικό Σεμινάριο «Μετανάστευση και Εθνική Ασφάλεια» 12-14/2. «Μετανάστευση και Οργανωμένο Έγκλημα». Τεύχος 40.
- § Λάζος, Γ. (2002). *Πορνεία και διεθνική σωματεμπορία στη σύγχρονη Ελλάδα. 2. Ο πελάτης*. Αθήνα: Καστανιώτη.
- § Λουμάκου, Μ., Μπεζέ, Α. (2006). Προβλήματα και προοπτικές της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού. Στο: Λουμάκου Μ. & Μπεζέ Α. (επιμ.). *Το παιδί και τα δικαιώματά του*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- § Μαρνέλος, Γ. Κυριακόπουλος, Κ. (2001). Η ακτινογραφία της φρίκης. Αφιέρωμα «Εμπορία ανθρώπων-Δούλοι στην Ευρωπαϊκή Ένωση». *Ελευθεροτυπία*. τ. 111.
- § Μιχαλοδημητράκης, Μ. (1997). *Ιατροδικαστική διερεύνηση του θανάτου*. Αθήνα: Πασχαλίδης.
- § Μουζακίτης, Χ.-Σαλκιτζόγλου, Τ. (1987). *Το νομικό καθεστώς για την κακοποίηση – παραμέληση του παιδιού στην Ελλάδα και τα προβλήματα που αντιμετωπίζει ο κοινωνικός λειτουργός*. Αθήνα: Εκλογή.
- § Μπαμπινιώτης, Γ. (1998). *Λεξικό της νέας ελληνικής γλώσσας με σχόλια για τη σωστή των λέξεων*. Αθήνα: Κέντρο Λεξικολογίας.
- § Νάσκου-Περράκη, Π. (1990). *Η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού*. Τετράδια Διεθνούς Δικαίου 17. Αθήνα-Κομοτηνή: Σάκκουλα.
- § Ο.Η.Ε. (2000), *Έκθεση της Ειδικής Εισηγήτριας της Επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων των Ηνωμένων Εθνών για την βία κατά των γυναικών*. UN Doc. E/CN.4/2000/68.
- § Οικονόμου Μ.Π., Χριστοδούλου Γ.Ν. (2005). Η λειτουργία της οικογένειας και η πρόληψη των ψυχικών διαταραχών. Στο Κονταξάκης Β.Π., Χαβάκη-Κονταξάκη Μ.Ι. και Χριστοδούλου (επιμ.). *Προληπτική Ψυχιατρική και ψυχική Υγιεινή*. Αθήνα: Βήτα Medical Arts.
- § Πάλλης, Δ. (1982). *Ψυχολογικές διαταραχές παιδιών και εφήβων*. Αθήνας: Ινστιτούτο Υγείας του Παιδιού.

- § Παπαϊωάννου, Κ. (2004). *Κλινική Κοινωνική Εργασία: Κοινωνική εργασία με άτομα*. 2^η έκδοση. Αθήνα: Έλλην.
- § Παπανικολάου, Ε. (1998). *Η σεξουαλική κακοποίηση του παιδιού στο σχολείο και παιδική προστασία*. Αθήνα.
- § Παπαρρηγόπουλος, Ξ. (2006). *Η διεθνής Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού: Σύνοψη κριτική αποτίμηση*. Στο Λουμάκου Μ. & Μπεζέ Λ. (επιμ.). *Το παιδί και τα δικαιώματά του*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- § Παπασιώπη-Πασιά, Ζ. (2008). *Το νομικό καθεστώς για τις αλλοδαπές γυναίκες – θύματα εκμετάλλευσης και παράνομης διεθνούς διακίνησης*. Θεσσαλονίκη: Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης.
- § Παρασκευόπουλος, Ι. (1998). *Κλινική Ψυχολογία. Διάγνωση, πρόληψη και θεραπεία των ψυχικών διαταραχών*. Αθήνα.
- § Πρεκατέ, Β., Γιωτάκος, Ο. (2005). *Οδηγός εκπαιδευτικών και γονέων για την ανίχνευση της παιδικής κακοποίησης*. Αθήνα: Ιατρικές Εκδόσεις ΒΗΤΑ.
- § Πρεκατέ, Β. (2008). *Η κακοποίηση του παιδιού στο σχολείο και την οικογένεια*. Αθήνα: Βήτα Ιατρικές Εκδόσεις.
- § Requena, M. (2006). Δράση κατά της παράνομης διακίνησης ανθρώπων: Πρόληψη, προστασία & δίωξη. *Συμβούλιο της Ευρώπης*. Συνέδριο 5-6/12. Αθήνα.
- § Σιδέρης Ι. (2000). *Σεξουαλική κακοποίηση των παιδιών και παιδοφιλία στο Ιντερνέτ*. Πρακτικά. Αθήνα: Ίδρυμα για το παιδί και την οικογένεια.
- § Σιμόνη- Λιόλου, Μ. (χ.χ.), *Βία, κακοποίηση, εγκλήματα σεξουαλικής εκμετάλλευσης γυναικών και ανήλικων παιδιών*. Αθήνα: Κηφισία.
- § Σταθόπουλος, Π. (2000). *Κοινωνική εργασία: Διαδικασία, μέθοδοι και τεχνικές παρέμβασης*. Αθήνα: Παπαζήση.
- § Σταλίκας, Α. (2005). *Θεραπευτικές παρεμβάσεις*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- § Σταύρου, Λ. (1983). *Εισαγωγή στην ψυχοπαθολογία του νηπίου-Παιδιού-εφήβου*. Β' έκδ. Αθήνα: Γρηγόρη.
- § Στρατηγάκη, Μ. (2007). *Το φύλο της κοινωνικής πολιτικής*. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- § Συκιώτου, Π.Α. (2003). *Εμπορία ανθρώπων στα Βαλκάνια*. Αθήνα-Κομοτηνή: Σάκκουλα.
- § Συλλογικό έργο (2006). *Ποινικός Κώδικας*. Αθήνα: Σάκκουλα.
- § Tata Arcel L., Αδαμάκη, Θ., Γούλιανου, Α., Καββαδία, Α., Λεοντίδου, Ευ., Παπαδοπούλου, Χ., Παπαθανασίου, Μ., Στέκα Χ., Στρατηγάκη Μ., Τσακλάγκανου, Γ., Φατούρου-Χαρίτου, Μ., Χάιντς, Ε. (Συλλογικό έργο) (2008). *Καταργώντας τα εμπόδια:*

- συμβουλευτική και ενδυνάμωση γυναικών*. Επιμ.: Tata, Arcel, Αδαμάκη, Θ., Φατούρου-Χαρίτου, Μ.. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- § Τέλλογλου, Γ. (2001). Τα αξιοσέβαστα πρόσωπα της πορνείας. *Το Βήμα*. 16/12.
- § Thio, A. (2003). *Παρεκκλίνουσα συμπεριφορά*. Μτφ. Μπαρπάτση Μ., Επιμ. Τσουραμάνης Χ., Αθήνα: Έλλην.
- § Τσακλάγκανου, Γ. (2001). *Θεσμική Αντιμετώπιση του Trafficking σε διεθνές επίπεδο και Ενημερωτική Μελέτη για τη Διεθνική Σωματεμπορία-Trafficking*.
- § Τσιάντης, Γ. (1996). *Ψυχική υγεία του παιδιού και της οικογένειας*. Αθήνα: Καστανιώτης.
- § Τσιάντης, Γ. (2000). *Ψυχική Υγεία του Παιδιού και της Οικογένειας*. Τεύχος β'. Αθήνα: Καστανιώτης.
- § Τσιάντης, Ι., Διαρεμέ, Σ. (2004). *Σωματική κακοποίηση του παιδιού*. Αθήνα: Κέντρο Πληροφόρησης για την Ψυχική Υγεία του Παιδιού και Εφήβου.
- § Τσιάντης, Ιωαν., Μανωλόπουλος, Σ. (1987). *Σύγχρονα θέματα Παιδοψυχιατρικής, Ανάπτυξη-προσεγγίσεις στην ταξινόμηση και διάγνωση*. Ψυχοκοινωνικά θέματα. Τόμος Α'. Αθήνα: Καστανιώτη.
- § Φερέτη, Ειρ. (1998). *Οδηγός για την αναγνώριση και αντιμετώπιση της κακοποίησης και παραμέλησης του παιδιού*. Αθήνα: Ινστιτούτο Υγείας του Παιδιού.
- § Fountain S. (2004) *Δικαίωμά μου. Ένας οδηγός για να μάθουμε για τη Σύμβαση του Παιδιού*. Αθήνα: Unicef.
- § Χαραλαμπίδης, Θ. (2004). Το ισχύον νομικό πλαίσιο για την παράνομη διακίνηση ανθρώπων στην Ελλάδα, *Human Trafficking*. Άρσις (1).
- § Χατζηφωτίου, Ανουσάκη, Γιαννουλάκου (2003). *Παιδική κακοποίηση και Κοινωνική Εργασία: Δυσκολίες και προτεινόμενα μοντέλα δράσης για τους επαγγελματίες*. Τ. 72. Αθήνα: Σ.Κ.Λ.Ε.
- § Χατζηφωτίου, Σ. (2005). *Ενδοοικογενειακή βία κατά των γυναικών και των παιδιών. Διαπιστώσεις και προκλήσεις για την Κοινωνική Εργασία*. Θεσσαλονίκη: Τσιόλα.
- § Χατήρα, Κ. (2000). *Κλινική ψυχολογική παρέμβαση στο παιδί και τον έφηβο με χρόνιο και σοβαρό νόσημα*. Αθήνα: Ιατρικές Εκδόσεις Ζήτα. Γ. & Ζερμπίνης.
- § Χατήρα, Κ. (2008). Το ψυχικό τραύμα και ο πόνος που απορρέει από κάθε μορφής βία και κακοποίηση. 4ο Πανελλήνιο Διεπιστημονικό Συνέδριο της Ελληνικής Εταιρείας Μελέτης και Πρόληψης της Σεξουαλικής Κακοποίησης: «Κακοποίηση Παιδιού και Ψυχικό Τραύμα: Σύγχρονες δυνατότητες ανίχνευσης, αντιμετώπισης και πρόληψης». Αθήνα.

§ Χατήρα, Π. (2005). Το ψυχικό τραύμα και ο πόνος που απορρέει από κάθε μορφής βία και κακοποίηση. 2^ο Πανελλήνιο Συνέδριο για την αντιμετώπιση της σεξουαλικής κακοποίησης. 25-27 Νοεμβρίου. Αθήνα: Ελληνοαμερικανική Ένωση.

Ξένη

- § American Academy of Pediatrics (1999). *Guidelines for the Evaluation of Sexual Abuse of Children*. Pediatrics. 103.
- § Briggs, F., Hawkins, R.M.F. (1996). *Child Protection: A guide for teachers and Child Care Professionals*. Allen and Unwin. St Leonards: NSW.
- § Broadbent, A., Bentley, R. (1997). Child Abuse and Neglect Australia 1995–1996. *Child Welfare Series no.17*. Australian Institute of Health and Welfare. Canberra.
- § Coomaraswamy, R. (2000-29-02). Report of the Special Rapporteur on Violence Against Women, its Causes and Consequences, on Trafficking in Women, Women's Migration and Violence Against Women, submitted in accordance with Commission on Human Rights Resolution 1997/44. UN Doc. E/CN.4/2000/68.
- § Daro, D. (1998). *Confronting Child Abuse: Research for Effective Program Design*. New York: Free Press.
- § Edleson, J.L. (1995). *Mothers and children: understanding the links between woman battering and child abuse*. Paper presented to Strategic Planning Workshop on Violence Against Women. National Institute of Justice. Washington DC. 31 March.
- § Emke-Poulopoulos, I. (2001). *Trafficking in Women and Children: Greece a Country of Destination and Transit*. Athens: IMEO-EDHM.
- § Emke-Poulopoulos, I. (2003). Trafficking in Women and Girls for the Sex Trade: The Case of Greece. *The Greek Review of Social Research*, 110. Athens.
- § Finkelhor, D. (1967). *Child Sexual Abuse: New Theory and Research*. New York: Free Press, 1984, p. 83. Charles H. McCaghy, *Child Molesters: A Study of Their Career as Deviants*, in Marsall Clinard and Richard Quinney, eds. *Criminal Behavior Systems*. New York: Holt, Rinehart & Winston.
- § Fortin, A. & Chamberland, C. (1995). Preventing the psychological maltreatment of children. *Journal of Interpersonal Violence*. Vol.10.
- § Garbarino, J. & Garbarino, A.C. (1994). *Emotional Maltreatment of Children* (rev. edn). Chicago: National Committee to Prevent Child Abuse.
- § Garbarino, J., Guttman, E. & Seeley, J.W. (1986). *The Psychologically Battered Child*. California: Jossey-Bass Publishers.

- § Gardner, R.A. (2002). Parental alienation syndrome versus parental alienation. Which diagnosis should evaluators use in child custody disputes? *American Journal of Family Therapy*. 30.
- § Goddard, C.R. (1996). *Child Abuse and Child Protection: A Guide for Health, Education and Welfare Workers*. South Melbourne: Churchill Livingstone.
- § Herrenkohl, R.C. (1990). Research directions related to child abuse and neglect, in R.T. Ammerman and M. Hersen (eds), *Children at Risk: An Evaluation of Factors Contributing to Child Abuse and Neglect*, Plenum Press, New York.
- § Lazaridis, G. (2001). Trafficking and Prostitution: the Growing Exploitation of Migrant Women in Greece. *European Journal of Women's Studies*. Vol. 8, No.1.
- § Lazaridis, G. & Psimmenos, I. (2000). *Migrant Flows from Albania to Greece: Economic, Social, and Spatial Exclusion*, in Russell King, Gabriella Lazaridis and Charalambos Tsardanidis (eds.): *Eldorado or Fortress? Migration in Southern Europe*. New York: St. Martins Press, Inc.
- § Les solutions trouvees en Albanie pour accompagner les enfants victims de trafic (2004), *Terre des homes και Ndihme Per Femijet*, Αύγουστος.
- § McCluskey, U. & Miller, L.B. (1995). Theme focused family therapy: the inner emotional world of the family. *Journal of Family Therapy*. Vol.17.
- § Melton, B. & Thompson, R.A. (1987). *Legislative approaches to psychological maltreatment: a social policy analysis*, in M.R. Brassard, R. Germain and S.N. Hart (eds), *Psychological Maltreatment of Children and Youth*. New York: Pergamon Press.
- § Oates, R.K. (1982). *Failure to thrive - part of the spectrum*, in R.K. Oates (ed.), *Child Abuse: A Community Concern*. London: Butterworths.
- § Oates, R.K. (1996). *The Spectrum of Child Abuse: Assessment, Treatment, and Prevention*. New York: Brunner/Mazel Inc.
- § O'Hagan, K. (1993). *Emotional and Psychological Abuse of Children*. Buckingham: Open University Press.
- § O'Hagan, K. (1995). Emotional and psychological abuse: problems of definition. *Child Abuse and Neglect*. Vol.19.
- § Schaefer, C. (1997). 'Defining verbal abuse of children: a survey'. *Psychological Reports*. Vol.80.
- § Tomison, A.M. (1995). Linking child abuse and other family violence: findings from a case tracking study. *Family Matters*. No.41, Winter.

- § Tomison, A.M. (1995b). *Spotlight on Child Neglect, Issues Paper no.4*, National Child Protection Clearing House. Melbourne: AIFS.
- § Walsh, F. (1996). The concept of family resilience: crisis and challenge. *Family Process*. Vol.35.
- § Wilczynski, A. & Sinclair, K. (1996). *The presentation of child abuse in the media*, The Other Voice. Newsletter of the Institute of Criminology. Faculty of Law. University of Sydney. Vol.1, no.2, November.
- § Wolfe, D.A. (1991). Preventing Physical and Emotional Abuse of Children. *Guilford Press*. New York.
- § Woodham, M.J. & Lapsley, H. (1996). *Child emotional abuse: treatment, intervention and prevention*, in Taylor, N.J. and Smith, A.B. (eds). Investing in Children: Primary Prevention Strategies. Proceedings of the Children's Issues Centre Inaugural Child and Family Policy Conference. Children's Issues Centre. Dunedin. 10-13 July 1996.
- § World Health Organization (1999). *Report of the Consultation on Child Abuse Prevention*. Geneva: W.H.O.

Διαδίκτυο

- § Ανδρέου, Μ. (2007). Παιδιά και σεξουαλική εκμετάλλευση. Κέντρο Παιδιατρικής Μέριμνας, <http://www.paidiatros.gr/index.php?cid=1&id=221&st=2>, ημερ. πρόσβασης 10-3-2010.
- § Ανδρέου, Μ. (2009). Αναγνώριση και αντιμετώπιση της κακοποίησης και παραμέλησης του παιδιού. <http://www.paidiatros.gr/31/page2.html>, ημερ. πρόσβασης 10-3-2010.
- § Αντωνοπούλου, Χ. (2009). Ψυχολογικές Επιπτώσεις των θυμάτων Trafficking. <http://lerakis.blogspot.com/2009/04/trafficking.html>, ημερ. πρόσβασης 1-7-2010.
- § Αποστολοπούλου, Κ. Εισήγηση: Η σεξουαλική κακοποίηση ανηλίκου θύματος. Αιτίες και συνέπειες. Παιδοψυχιατρικό Νοσοκομείο Αττικής, Ιατροπαιδαγωγικό Κέντρο Νέας Σμύρνης, <http://www.epaa.gr/eis4.htm>, ημερ. πρόσβασης 10-3-2010.
- § Διακρατική Προστασία Παιδιών, Η περίπτωση της Αλβανίας και της Ελλάδας 2000 -2006, (2006). *Άρσις*. http://www.arsis.gr/dt_tactIII.doc, ημερ. πρόσβασης 20-7-2010.
- § <http://el.wiktionary.org/wiki/>, ημερ. πρόσβασης 20-3-2010. Βικιπαίδεια.
- § Βούρδας,. Απ.. *Κακοποίηση ανηλίκου, μορφές, αναγνώριση και αντιμετώπισή της στην κοινότητα από τον μη ειδικό*. http://www.nsalteris.gr/periexomenamenou/diaxeirisisxolikis_taxis/bourdass.pdf, ημερ. πρόσβασης 7-4-2010.

- § Γκλεγκλέ, Ε. *Θεσμικές πρωτοβουλίες για την αντιμετώπιση του φαινομένου της εμπορίας ανθρώπων. Οι διεθνείς υποχρεώσεις της χώρας αντιμέτωπες με την ελληνική πραγματικότητα*. Ομιλία στα πλαίσια της 4ης Εθνικής Στρογγυλής Τράπεζας της ΜΚΟ «Αντιγόνη», <http://www.antigone.gr/>, ημερ. πρόσβασης 14-6-2010.
- § *Γνώμη* (2-11-2009), <http://www.prosopastokokkino.gr/arthra/5.htm>, ημερ. πρόσβασης 24-6-2010.
- § Δάφνη Project (2003), *Εμπορία ανθρώπων: φαινόμενο, νομοθεσία, υποστήριξη*, ελλ. μτφ. Pilioussi, S., Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Αθήνα, http://victimsoftrafficking.esclavagemoderne.org/pdf/Trafficking_ENG_GRE_PORT.pdf, ημερ. πρόσβασης 2-6-2010.
- § Δημοπούλου-Λαγωνίκα, Μ. (1998-1999). *Επικοινωνία–συνέντευξη στην Κοινωνική Εργασία*, Αθήνα, http://cm.greekhelsinki.gr/uploads/2005_files/ypomnima_mko_galatsiou_gia_trafficking_26-5-05.doc, ημερ. πρόσβασης 2-6-2010.
- § Διαρεμέ, Σπ., Τσιάντης, Ι., (2004). *Σωματική κακοποίηση του παιδιού*, <http://www.specialeducation.gr/modules.php?op=modload&name=News&file=article&sid=232>, ημερ. πρόσβασης 10-3-2010.
- § Δικηγορικός Σύλλογος Θεσσαλονίκης, *Συμβολή στην ερμηνεία των διατάξεων του Ποινικού Κώδικα που αφορούν στις σύγχρονες μορφές εμπορίας ανθρώπων* (Trafficking in human beings). <http://www.nath.gr/nostos/meletes4.html>, ημερ. πρόσβασης 27-3-2010.
- § Δίκτυο Αριάδνη (2008). *Κέντρο Προάσπισης Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων*. <http://b-codex.net/kepad/ariadne.php?mId=9>, ημερ. πρόσβασης 20-6-2010.
- § Donne, J. (1624). *Devotions upon Emergent Occasions*, n. 17 (στο <http://www.nath.gr/nostos/meletes3.html>, Δικηγορικός Σύλλογος Θεσσαλονίκης), ημερ. πρόσβασης 4-5-2010.
- § *Έθνος* (21-2-2009), *Εκατοντάδες κακοποιημένα παιδιά στην Ελλάδα*, http://sofoscrete.blogspot.com/2009/11/blog-post_44.html, ημερ. πρόσβασης 20-2-2010, ημερ. πρόσβασης 2-5-2010.
- § Εκστρατεία unicef και υπουργείου Εξωτερικών (2009). <http://www.unicef.gr/news/2009/n090603.php>, ημερ. πρόσβασης 5-5-2010.
- § *Ελευθεροτυπία* (22-11-2008).
- § Ελληνική Εταιρία Μελέτης και Πρόληψης της Σεξουαλικής Κακοποίησης. http://www.obrela.gr/ekstrateia_paidikh_kakopoihsh.htm, ημερ. πρόσβασης 30-5-2010.
- § Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες (Ε.Σ.Π.), (2007), <http://www.gcr.gr/>, ημερ. πρόσβασης 10-6-2010.

- § *Εμπορία ανθρώπων* (2003). http://victimsotrafficking.esclavagemoderne.org/pdf/Trafficking_ENG_GRE_PORT.pdf, ημερ. πρόσβασης 2-6-2010.
- § *Εμπορία παιδιών στην Ελλάδα με σκοπό την εκμετάλλευση*. http://www.obrela.gr/articles/Greece_Fact_Sheet_PPT_gr.pdf, ημερ. πρόσβασης 30-3-2010.
- § Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2001), *Εμπορία γυναικών, Όνειρο και εξαθλίωση: Από την φτώχεια στη σεξουαλική δουλεία*. Μια ολοκληρωμένη ευρωπαϊκή στρατηγική. Βρυξέλλες. http://ec.europa.eu/justice_home/news/8mars_el.htm.
- § *Η καταπολέμηση της παράνομης διακίνησης και εμπορίας παιδιών*. <http://www.unicef.gr/pdfs/Unicef%20Trafficking%20Handbook>, ημερ. πρόσβασης 20-5-2010.
- § *Η προστασία τους είναι στα χέρια μας. Η Κατάσταση της Παγκόσμιας Εμπορίας Παιδιών για Σεξουαλικούς Σκοπούς*. http://www.obrela.gr/articles/Summary_Report_PPT.pdf, ημερ. πρόσβασης 2-3-2010.
- § <http://lumpy.fmhi.usf.edu/cfsroot/dares/fcpi/vioTOC.htm>, ημερ. πρόσβασης 20-6-2010.
- § <http://www.eurocharity.org/article.php?article>, ημερ. πρόσβασης 20-7-2010.
- § <http://www.hamogelo.gr>, ημερ. πρόσβασης 20-6-2010.
- § <http://www.hamomilaki.gr>, ημερ. πρόσβασης 20-6-2010.
- § <http://www.letusin.org>, ημερ. πρόσβασης 20-6-2010.
- § <http://www.nath.gr/nostos/istoriko%20trafficking.html>, ημερ. πρόσβασης 20-7-2010.
- § <http://www.obrela.gr/articles/Program.pdf>, ημερ. πρόσβασης 20-7-2010.
- § http://www.obrela.gr/articles/Summary_Report_PPT.pdf, ημερ. πρόσβασης 21-7-2010.
- § http://www.obrela.gr/ekstrateia_trafficking.htm, ημερ. πρόσβασης 20-4-2010.
- § <http://www.paidiatros.gr/index.php>, ημερ. πρόσβασης 20-7-2010.
- § <http://www.stop-Trafficking.org>, ημερ. πρόσβασης 20-7-2010.
- § <http://www.unicef.gr>, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2001, Ενημερωτικό Φυλλάδιο ΔΟΜ.
- § <http://www.unicef.gr/news/2009/n090603.php>, ημερ. πρόσβασης 5-5-2010.
- § <http://www.unicef.gr/pdfs/Unicef%20Trafficking%20Handbook>, ημερ. πρόσβασης 10-5-2010.
- § Θεοφίλου, Π. (χ.χ.), Το σύνδρομο της επαγγελματικής εξουθένωσης στο χώρο της υγείας, ηλεκτρονικό περιοδικό Επιστήμης και Τεχνολογίας. *e-Journal of Science & Technology*. http://e-jst.teiath.gr/issue_13_2009/Theofilou_13.pdf, ημερ. πρόσβασης 20-6-2010.
- § *Καθημερινή* (23-7-2010). Δεύτερη ευκαιρία στην πατρίδα τους για τους μετανάστες. ΑΠΕ –ΜΠΕ. http://www.kathimerini.gr/4Dcgi/4dcgi/w_articles_kathremote_1_23/07/2010_348080, ημερ. πρόσβασης 26-7-2010.

- § Κανελλόπουλος, Λ. *Η καταπολέμηση της παράνομης διακίνησης & εμπορίας παιδιών είναι στο χέρι μας*. <http://www.unicef.gr/pdfs/trafficking.pdf>, ημερ. πρόσβασης 26-6-2010.
- § Καραγιαννοπούλου-Κόγιου, Σ., *Κακοποίηση παιδιού*. http://www.euroipn.org/socped/conferences/crete_18th/presentations/29.9/2/KARAGIANNOPOULOU-KAKOPOIISI%20PAIDIOU.ppt, ημερ. πρόσβασης 14-4-2010.
- § Καράτζιου, Α. *Η παιδική κακοποίηση*. <http://www.karatziou.gr/texts/article5.doc>, ημερ. πρόσβασης 13-4-2010.
- § Κέντρο Έρευνας και Δράσης για την Ειρήνη (2009). <http://www.kede.org/index2.php?do=pc&mid=1&id=20>
- § Κέντρο Έρευνας και Δράσης για την Ειρήνη (Κ.Ε.Δ.Ε.), (2010). <http://www.kede.org/index2.php?do=sec&lng=1>, ημερ. πρόσβασης 20-6-2010.
- § Κέντρο πληροφόρησης για την ψυχική υγεία του Παιδιού και του Εφήβου. <http://www.childmentalhealth.gr/index.php>, ημερ. πρόσβασης 20-6-2010.
- § Λάγγαρης, Τ. (2009). *Trafficking: το δουλεμπόριο του 21ου αιώνα*. *Disaster Press*. <http://nrdisaster.blogspot.com/2009/01/trafficking-21.html>, ημερ. πρόσβασης 2-5-2010.
- § Οι προεκτάσεις της Ψυχολογικής Παραμέλησης Παιδιών. Εμπειρίες από το Κέντρο Ψυχοκοινωνικής Υποστήριξης Παιδιού & Οικογένειας. *Αγαπώ τα Παιδιά*. <http://www.welfareaction.org/article.php?id=27>, ημερ. πρόσβασης 20-6-2010.
- § Παγκόσμιο Πρόγραμμα κατά της παράνομης Διακίνησης Ανθρώπων από Ηνωμένα Έθνη. <http://www.imepo.gr>, ημερ. πρόσβασης 20-4-2010.
- § Παιδιά στις παγίδες του Ίντερνετ, Καρpetanios (5/24/2008). *Κοινωνικά*. <http://carnagio.blogspot.com>, ημερ. πρόσβασης 2-2-2010.
- § Παιδική σεξουαλική κακοποίηση. Ελληνική Εταιρία Μελέτης και Πρόληψης της Σεξουαλικής Κακοποίησης. http://www.obrela.gr/ekstrateia_paidikh_kakopoihsh.htm, ημερ. πρόσβασης 10-4-2010.
- § Παναγοπούλου, Π. (2007). *Παιδική κακοποίηση*. www.childabuse.com, ημερ. πρόσβασης 13-06-2010.
- § Παναγούλια, Ε., <http://www.athina.org.gr>.
- § Παπαγιαννοπούλου, Μ.Χ. (2007). Το Φαινόμενο της Διεθνούς Σωματεμπορίας στην Ελλάδα και Διεθνώς. Μελέτη Κέντρο Γυνακείων Μελετών και Ερευνών, http://diotima.wizcom.com.gr/ig_common/upload/TO_FAINOMENO_TOY_TRAFFICKING.doc. Αθήνα.

- § Παπανής, Ε. (2009). Μαστροπεία: ένα εγκληματικό φαινόμενο της εποχής μας – Οι διαστάσεις της στο Ν. Λέσβου. Εισ. Σκόρδας Ευ. Πέτρου Κ., Κοινωνική έρευνα. <http://epapanis.blogspot.com/2009>, ημερ. πρόσβασης 10-4-2010.
- § Πετρουλά, Ε. (2003). Παράνομη εμπορία και διακίνηση γυναικών: μια σύγχρονη μορφή βίας. *Κοινωνία Πολιτών*. τ. 9, http://www.koinoniamopoliton.gr/site/content/view/186/27/lang,el_GR.UTF8/, ημερ. πρόσβασης 2-5-2010.
- § Πετρουλιά, Ν. (2009). *Εμπορία ανθρώπων – trafficking: Ανεξέλεγκτο, τραγικό φαινόμενο των καιρών με ανυπολόγιστες κοινωνικές επιπτώσεις*. www.petroulianatasa.wordpress.com, ημερ. πρόσβασης 19-6-2010.
- § Πρακτικός οδηγός για θύματα σωματεμπορίας «Πως να βοηθήσουμε ένα θύμα» (Σεπ. 2003), Εκδόσεις προγράμματος «Δάφνη», http://victimsotrafficking.esclavage.moderne.org/pdf/Assisting_Victims_GREEK.pdf, ημερ. πρόσβασης 13-6-2010.
- § Πρεκατέ, Β. *Παιδική σεξουαλική κακοποίηση*. Ελληνική Εταιρία Μελέτης και Πρόληψης της Σεξουαλικής. http://www.obrela.gr/ekstrateia_paidikh_kakopoihsh.htm, ημερ. πρόσβασης 30-7-2010.
- § Πρεκατέ, Β., (2009). *Το τραγικό φαινόμενο της παιδικής σεξουαλικής κακοποίησης*. http://paidiakalounsos.blogspot.com/2009/06/blog-post_09.html, ημερ. πρόσβασης 10-3-2010.
- § Resources and Contacts on Human Trafficking, Compiled by the Initiative Against Trafficking in Persons, The International Human Rights Law Group, http://www.hrlawgroup.org/initiatives/trafficking_persons, ημερ. πρόσβασης 4-5-2010.
- § Σπηλιοπούλου Χ. (1/5/2006). Ιατρική Σχολή Πανεπιστημίου Αθηνών. <http://panacea.med.uoa.gr/topic.aspx?id=244>, ημερ. πρόσβασης 28-4-2010.
- § Στυλιανίδης, (2006). *Διημερίδα της Ένωσης Εισαγγελέων για την καταπολέμηση της Εμπορίας Ανθρώπων*. <http://www.mfa.gr/www.mfa.gr/GoToPrintable.aspx?UICulture=el-GR&GUID=%7B6D8AE417-8EA4-4967-99CE-617366762FAC%7D>, ημερ. πρόσβασης 20-4-2010.
- § Σύμβαση για τα Δικαιώματα του παιδιού. Περιφερειακό Κέντρο Πληροφόρησης των Ηνωμένων Εθνών. <http://www.unric.org/el/human-rights-greek/26232>, ημερ. πρόσβασης 22-7-2010.
- § Σχέδιο δράσης "ΙΛΑΕΙΡΑ" Ελληνική Αστυνομία. http://www.astynomia.gr/index.php?option=ozo_content&perform=view&id=1717&Itemid=362&lang=. ημερ. Πρόσβασης 26-6-2010.

- § Τα έκθετα βρέφη μένουν στα αζήτητα (5-7-2008). <http://hamomilaki.wordpress.com>, ημερ. πρόσβασης 23-6-2010.
- § Terre des Hommes, <http://www.tdh.ch>, International Federation: <http://www.terredeshommes.org>, ημερ. πρόσβασης 3-6-2010.
- § Troller, S. (2008). Αφημένα στη Μοίρα τους, Human Rights Watch, <http://www.hrw.org/en/node/81343/section/12>, ημερ. πρόσβασης 20-3-2010.
- § Τσακλάγκανου, Γ. (2001). *Η διεθνική σωματεμπορία Trafficking*. Κ.Ε.Θ.Ι. http://www.kethi.gr/attachments/153_DIETHNIKI_SOMATEMPORIA.pdf, Αθήνα. ημερ. πρόσβασης 13-4-2010.
- § Υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. *Για να μην γίνεις θύμα χρειάζεται να γνωρίζεις*. http://www.isotita.gr/var/uploads/pubs/TRAFFICKING%2007/TRAF_GRK_17x24_ver5.pdf, ημερ. πρόσβασης 20-6-2010.
- § Υπουργείο Εξωτερικών, (Μάρτιος, 2007) Παράνομη διακίνηση προσώπων, <http://www.mfa.gr/www.mfa.gr/el-GR/Policy/Multilateral+Diplomacy/International+Issues/HumanTraffic>. ημερ. πρόσβασης 1-3-2010.
- § Unicef (2009). *Η Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού* <http://www.unicef.gr/reports/symb.php>, ημερ. πρόσβασης 10-3-2010.
- § victimsoftrafficking.esclavagemoderne.org/pdf/Trafficking_ENG_GRE_PORT.pdf (2003), ημερ. πρόσβασης 20-7-2010.
- § Φυτιλά, Α. *Η σωματική κακοποίηση των ανηλίκων*. <http://efivoidimosiografoi.pbworks.com>, ημερ. πρόσβασης 25-6-2010.
- § Χαμόγελο του Παιδιού, 2008. <http://www.hamogelo.gr/default.asp?pid=144&la=1>
- § Welfare Action Hellas (ΜΚΟ) (2009), Οι προεκτάσεις της Ψυχολογικής Παραμέλησης Παιδιών. Εμπειρίες από το Κέντρο Ψυχοκοινωνικής Υποστήριξης Παιδιού & Οικογένειας. Αγαπώ τα Παιδιά, <http://www.welfareaction.org/article.php?id=27>, ημερ. πρόσβασης 20-6-2010.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α

ΤΡΟΠΟΙ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ

Σε αυτό το σημείο προσδιορίζονται οι τρόποι με τους οποίους οι γονείς και οι πολίτες αυτής της κοινωνίας θέλουν να σέβονται τον εαυτό τους. Πρέπει λοιπόν να διδάξουμε στα παιδιά, ότι έχουν το δικαίωμα να λένε όχι, για παράδειγμα όταν δε θέλουν να παίξουν, να τα γαργαλήσουν, να τα αγκαλιάσουν ή να τα φιλήσουν. Θα πρέπει πάντα να μας πουν αν κάποιος τους φέρθηκε με τρόπο που να τα ανησυχεί, ακόμη κι αν τους είναι αδύνατο να αρνηθούν εκείνη τη στιγμή.

Όλα τα μέλη της οικογένειας έχουν δικαίωμα στον ιδιωτικό χώρο όταν ντύνονται, πλένονται, κοιμούνται ή έχουν άλλες προσωπικές δραστηριότητες. Ακόμη και τα μικρά παιδιά πρέπει να τα ακούμε και να τα σεβόμαστε. Πρέπει να προσέξουμε με ποιον αφήνουμε τα παιδιά μας. Αν το παιδί είναι δυσαρεστημένο με αυτόν που το προσέχει, να μιλάμε με το παιδί για αυτό το θέμα (Παναγούλια Ε., www.athina.org.gr). Να τους διδάξουμε ότι:

- § Κανείς, ακόμη και κάποιος που αγαπούν, δε θα πρέπει να τους ζητήσει να κρατήσουν μυστικό για φιλιά, αγγίγματα, αγκαλιές.
- § Δεν είναι ποτέ φταίξιμο του παιδιού αν κάποιος τα κακοποιήσει.
- § Ότι δε θα θυμώσουμε αν σας πουν, ακόμη κι αν εκείνα νομίζουν ότι έκαναν κάτι λάθος ή αν αυτό περιλαμβάνει κάποιον γνωστό ή άτομο της οικογένειας.
- § Αν κάποιος τα αγγίζει με τρόπο που τα φοβίζει ή τα μπερδεύει πρέπει να το πουν. Τα συναισθήματα φόβου και σύγχυσης μπορεί να προκληθούν για κάποιο άτομο και πριν ακόμη τα αγγίξουν (www.obrela.gr & Φυτιλά, <http://efivoidimosiografoi.pbworks.com>).

ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ ΜΕΤΑ ΑΠΟ ΣΩΜΑΤΙΚΗ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗ

1. Ενημερώνουμε τις αρμόδιες αρχές (εισαγγελέα, αστυνομία) ώστε το παιδί να εισαχθεί στο νοσοκομείο, να διαγνωστεί η κακοποίηση από τους γιατρούς και να αντιμετωπιστούν οι όποιες σωματικές βλάβες έχουν επέλθει.
2. Μετά την καταγγελία ενός περιστατικού κακοποίησης παρέχεται βοήθεια από διεπιστημονική ομάδα (παιδοψυχίατρο, παιδοψυχολόγο, κοινωνικό λειτουργό, παιδίατρο) στο παιδί και στην οικογένεια, ενώ αν κριθεί αναγκαίο το παιδί μεταφέρεται σε ασφαλές πλαίσιο διαμονής (παιδόπολη, ξενώνα), μακριά από τους γονείς.
3. Παράλληλα διευθετούνται νομικά ζητήματα , όπως η αφαίρεση (προσωρινή ή όχι) της επιμέλειας του παιδιού από τους γονείς τους (www.obrela.gr & Φυτίλα, <http://efivoidimosiografoi.pbworks.com>).

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΠΟΥ ΕΝΙΣΧΥΟΥΝ ΤΗΝ ΑΞΙΟΠΙΣΤΙΑ ΤΗΣ ΚΑΤΑΘΕΣΗΣ ΤΟΥ ΚΑΚΟΠΟΙΗΜΕΝΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

Τα παιδιά σε αντίθεση με παλαιότερες απόψεις μπορούν να αποτελέσουν αξιόπιστους μάρτυρες, εφόσον βέβαια η μεθοδολογία, που ακολουθείται είναι η ενδεδειγμένη για την ηλικία του παιδιού. Ταυτόχρονα, υπάρχουν και μια σειρά στοιχείων τα οποία ενισχύουν την αξιοπιστία των καταθέσεων του παιδιού. Αυτά είναι τα εξής:

- § Το υλικό που προκύπτει από την πρώτη συνέντευξη, το οποίο είναι και το λιγότερο «επιμολυσμένο» από στοιχεία υποβολής.
- § Το υλικό που προκύπτει αυθόρμητα, δηλαδή ύστερα από ελεύθερη ανάκληση σε αντίθεση με κατευθυνόμενες ή κλειστές ερωτήσεις.
- § Το υλικό, που χαρακτηρίζεται από εσωτερική συνέπεια (δηλαδή η λήψη των ίδιων πληροφοριών μέσω περισσότερων της μία μεθόδου).
- § Η ύπαρξη ποιοτικών και ποσοτικών λεπτομερειών, που συνόδευαν την πράξη κακοποίησης όπως συναισθήματα, περιγραφές περιβάλλοντος και πράξεων (Γιωτάκος, Τσιλιάκου, 2008).
- § Η γλώσσα του παιδιού, όταν είναι ανάλογη του αναπτυξιακού του σταδίου.
- § Η συνέπεια της συναισθηματικής αντίδρασης του παιδιού με τις περιγραφές τραυματικών γεγονότων (υπερδιέγερση, άγχος, ντροπή, αηδία, άρνηση). Η έλλειψη συναισθηματικής αντίδρασης βέβαια δεν θα πρέπει να μας ξαφνιάζει σε περιπτώσεις όπου το παιδί έχει διηγηθεί τις ιστορίες τόσες πολλές φορές που πλέον γίνεται μηχανικά και ουδέτερα.
- § Η συνέπεια και σταθερότητα στην ερμηνεία μιας πράξης από την πλευρά του παιδιού, παρά την αντιπαράθεση εκ μέρους του πραγματογνώμονα με άλλα ενδεχόμενα.
- § Η ύπαρξη λεπτομερειών χαρακτηριστικές της φύσης της σεξουαλικής πράξης, οι οποίες αναπτυξιακά είναι άγνωστες στο παιδί αλλά και που θα μπορούσαν να αποτελούν συγκεκριμένες σεξουαλικές πρακτικές του θύτη.
- § Το φαινόμενο της «παράδοξης ασυνέπειας». Σε αυτή την περίπτωση, ενώ αρχικά υπάρχει καταγγελία του γεγονότος από το παιδί στη συνέχεια το αρνείται, οι καταθέσεις του γίνονται ασυνεπείς και διαφέρουν μεταξύ τους. Αυτή η ασυνέπεια μπορεί να είναι δηλωτική κακοποίησης, όταν η αλλαγή των καταθέσεων συνάδει με τη γενικότερη ατμόσφαιρα και πορεία της δικαστικής διαδικασίας ιδίως όταν το παιδί αρχίζει να αντιλαμβάνεται το μέγεθος των συνεπειών, που είχε η αρχική του κατάθεση (Γιωτάκος, Τσιλιάκου, 2008).

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β

ΠΡΑΚΤΙΚΟΣ ΟΔΗΓΟΣ ΓΙΑ ΘΥΜΑΤΑ ΣΩΜΑΤΕΜΠΟΡΙΑΣ

Το εγχειρίδιο που θα παρουσιαστεί στη συνέχεια έχει σχεδιαστεί σαν ένας πρακτικός οδηγός και έχει εκδοθεί στα πλαίσια του προγράμματος Δάφνη με τίτλο «Στοχεύοντας στην βελτίωση της βοήθειας και προστασίας των θυμάτων σωματεμπορίας». Αυτό το πρόγραμμα σχεδιάστηκε με σκοπό την ανταλλαγή πληροφοριών και την βελτίωση της συνεργασίας ανάμεσα στις ομάδες που εμπλέκονται στην καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων.

Το πρόγραμμα στοχεύει στην αναγνώριση και προαγωγή των καλύτερων πρακτικών για την υποστήριξη των θυμάτων εμπορίας ώστε να βοηθηθούν, είτε να ενσωματωθούν στην χώρα που τους φιλοξενεί ή να επιστρέψουν και να επανενταχθούν στις χώρες προέλευσής τους.

Αυτός ο οδηγός είναι μέρος ενός εκπαιδευτικού πακέτου που περιλαμβάνει και ένα φυλλάδιο με τίτλο: «Σωματεμπορία: Έκδοση, Νομοθεσία και βοήθεια», καθώς και μια DVD. Τα εγχειρίδια αυτά δημιουργήθηκαν μέσα από την εμπειρία των παρακάτω οργανώσεων από τρεις Ευρωπαϊκές χώρες: την Comité Contre l'Esclavage Moderne (CCEM), που εδρεύει στη Γαλλία και η οποία συντονίζει το πρόγραμμα, την οργάνωση Payoke και την Pag-Asa που εδρεύουν στο Βέλγιο, η On the Road, η Differenza Donna και η Servizio Pastorale Migranti που εδρεύουν στην Ιταλία. Επίσης πήρε μέρος και ο Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης (ΔΟΜ) (Πρακτικός Οδηγός για θύματα σωματεμπορίας, 2003).

Το εγχειρίδιο απευθύνεται σε όλους τους επαγγελματίες που ασχολούνται με την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων και την παροχή βοήθειας στα θύματα αυτά.

A. Πρώτη επαφή με ένα θύμα σωματεμπορίας

Τα θύματα σωματεμπορίας κρατούνται συχνά σε απομόνωση. Η παροχή βοήθειάς τους ξεκινά με το να τους φέρεις σε επαφή με τον κόσμο από τον οποίο αποκόπηκαν. Όσο πιο κρυφά και ιδιωτικά τα μέρη εκμετάλλευσης (π.χ. Οίκοι ανοχής, μπαρ, ιδιωτικά σπίτια κ.λπ.), τόσο πιο δύσκολο είναι να πλησιάσει κανείς τα θύματα.

Λαμβάνοντας υπόψη, την λεπτή κατάσταση στην οποία έχει περιέλθει το θύμα, συνίσταται να μην δίνει ποτέ κανείς υποσχέσεις που δεν είναι σίγουρος ότι μπορεί να τηρήσει. Ήδη, η εμπιστοσύνη που έδειξαν, έγινε αντικείμενο εκμετάλλευσης και είναι δύσκολο να την ξαναδείξουν.

A.1. Πρώτη επαφή μέσω δωρεάν τηλεφωνικής γραμμής

Μια τηλεφωνική γραμμή που λειτουργεί εθνικά, σαν πηγή πληροφόρησης και εργαλείο αναφοράς για επαγγελματίες και τον γενικό πληθυσμό. Σχεδιάστηκε για όποιον επιθυμεί να πάρει πληροφορίες ή συμβουλές σχετικά με την εμπορία ανθρώπων.

Επίσης, λειτουργεί σαν γραμμή ΣΟΣ που επιτρέπει στους ανθρώπους να ζητήσουν βοήθεια για περιπτώσεις σωματεμπορίας.

A.2. Πρώτη επαφή με την Αστυνομία

Οι Αστυνομικοί πρέπει να καταλάβουν ότι τα θύματα εμπορίας πρέπει να αναγνωρίζονται σαν θύματα και όχι σαν παράνομοι μετανάστες.

Θύματα σεξουαλικής εκμετάλλευσης

§ Η πρώτη επαφή με τα θύματα αυτά μπορεί να γίνει με την παρουσία ειδικά εκπαιδευμένων αστυνομικών με πολιτικά ρούχα κοντά στα σημεία εκμετάλλευσης

§ Να μειώσουν την αρνητική εικόνα για τους αστυνομικούς, μια εικόνα η οποία έχει δημιουργηθεί από τους θύτες και από την υπάρχουσα κατάσταση σε ορισμένες χώρες προέλευσης.

§ Να ξανακερδίσουν την εμπιστοσύνη του θύματος

§ Να ενημερώσουν τα θύματα για τα δικαιώματά τους και για την πιθανότητα να βοηθηθούν

§ Να κατευθύνουν τα θύματα σε εξειδικευμένα κέντρα.

Σημείωση: στις περιπτώσεις όπου το θύμα έχει υποστεί πρόσφατα βίαιη συμπεριφορά, πρέπει να γίνεται ιατρική εξέταση.

Θύματα οικονομικής εκμετάλλευσης

Αυτή είναι μια μορφή εκμετάλλευσης η οποία είναι λιγότερο ορατή και πιο δύσκολα αναγνωρίσιμη.

Η επαφή με τα θύματα είναι δυνατή στις παρακάτω περιπτώσεις:

§ Κατά τη διάρκεια παρακολούθησης στο χώρο εργασίας τους (εστιατόρια, μπαρ, μαγαζιά κ.λπ.).

Αστυνομικοί και επιθεωρητές πρέπει να είναι ικανοί να αναγνωρίσουν ένα θύμα, καθώς και τα μηνύματα του για βοήθεια.

Η Αστυνομία πρέπει να πληροφορήσει το πιθανό θύμα για τα δικαιώματά του και για την δυνατότητα να βοηθηθεί. Θα πρέπει επίσης να προωθήσει τα θύματα σε εξειδικευμένα κέντρα. Αυτό προϋποθέτει ότι θα πρέπει να μπορεί να επικοινωνήσει σε γλώσσα την οποία το θύμα να καταλαβαίνει.

§ Όταν οι πολίτες ενημερώνουν τις αρχές για περιπτώσεις σωματεμπορίας.

A.3. Πρώτη επαφή με Κοινωνικές Υπηρεσίες, Νοσοκομεία, Οργανώσεις

Αν κάποιος θεωρηθεί ότι είναι θύμα εμπορίας ανθρώπων ή παράνομης εργασίας, πρέπει να ακολουθηθούν οι παρακάτω διαδικασίες:

§ Συνέντευξη, με παρουσία μεταφραστή, χωρίς να δίνεται καμία υπόσχεση

§ Αποστολή προς μια εξειδικευμένη ΜΚΟ με την οποία μπορεί να υπάρξει συνεργασία

§ Αποστολή προς το σχετικό αστυνομικό τμήμα.

Στην τελευταία περίπτωση η διαδικασία απλουστεύεται και παρέχεται αμέσως κατάλυμα. Αυτό το μέτρο δείχνει ότι η αστυνομία ή οι κοινωνικές υπηρεσίες, είναι ενήμερες για την περίπτωση θύματος εμπορίας και ότι συγχρόνως υπάρχει συνεργασία με εξειδικευμένη ΜΚΟ (Πρακτικός Οδηγός για θύματα σωματεμπορίας, 2003).

A.4. Πρώτη επαφή με ΜΚΟ εξειδικευμένη στη βοήθεια εμπλεκόμενων στην πορνεία, ατόμων

Μερικές ΜΚΟ επιχειρούν να συναντήσουν θύματα μέσω εξειδικευμένων ομάδων που δουλεύουν στο δρόμο και παρέχουν πληροφορίες στις γυναίκες του δρόμου (street workers) και κέντρων υποδοχής.

B. Εξειδικευμένη Μη Κυβερνητική Οργάνωση, εθνική ή διεθνή

Τα θύματα σωματεμπορίας ή εκμετάλλευσης μπορούν να κατευθυνθούν προς μια εξειδικευμένη ΜΚΟ αν η ύπαρξή τους έχει γίνει αντιληπτή από τις παρακάτω ομάδες ή ιδρύματα: Ιδιώτες, Ομάδες δρόμου, Κοινωνικές υπηρεσίες, Κέντρα υποδοχής, Νοσοκομεία, Αστυνομία.

Οι καταγγελίες γίνονται μέσω τηλεφώνου ή μέσω Email. Σπάνια ένα θύμα επικοινωνεί από μόνο του με μια εξειδικευμένη ΜΚΟ. Γίνεται μια πρώτη συνέντευξη με το θύμα. Στις χώρες όπου υπάρχει συγκεκριμένη νομοθεσία που αναγνωρίζει τα άτομα αυτά σαν θύματα δουλείας ή εμπορίας, η πρώτη συνέντευξη γίνεται με την παρουσία ενός εξειδικευμένου νομικού ή μόνο από τον νομικό εξετάζοντας αν έχουν εκπληρωθεί οι απαραίτητες νομικές διαδικασίες. Η παρουσία ενός τέτοιου νομικού δεν είναι απαραίτητη στη

διάρκεια της πρώτης συνέντευξης σε χώρες που δεν έχουν θεσπισμένη νομοθεσία, που να εφαρμόζεται σε αυτές τις περιπτώσεις.

B.1. Νομική Βοήθεια

B.1.1. Ο ρόλος μιας εξειδικευμένης ΜΚΟ

Μια ΜΚΟ έχει τους παρακάτω ρόλους:

- Βοηθού κατά τη διάρκεια νομικών διαδικασιών του θύματος
- Μεσολαβητή ανάμεσα στους εταίρους της ΜΚΟ ή άλλες εξωτερικές υπηρεσίες (όπως μια νομική υπηρεσία και έναν δικηγόρο, ένα γραφείο μετανάστευσης, ή κάποιον άλλο τύπο κοινωνικής υπηρεσίας) και το θύμα.
- Η ΜΚΟ πρέπει να κάνει τις παρακάτω ενέργειες:
  - Να ενημερώσει το θύμα με έναν τρόπο κατανοητό – κι αν κριθεί απαραίτητο αυτό θα πρέπει να γίνει με την παρουσία μεταφραστή – για τα παρακάτω:
    - § την ύπαρξη ή μη μιας διαδικασίας που βοηθά και προστατεύει το θύμα από την εμπορία ανθρώπων και από πιθανή ανάμειξή του σε καταθέσεις στα δικαστήρια
    - § τις υπάρχουσες επιλογές
    - § τα πιθανά ρίσκα
    - § τις συνθήκες που σχετίζονται με νομικές διαδικασίες και την νομιμοποίηση του ατόμου που παραμένει στη χώρα (π.χ. στο Βέλγιο το άτομο αυτό πρέπει να μείνει μακριά από το μέρος όπου έχει λάβει χώρα η εκμετάλλευση, να δεχτεί τις υπηρεσίες προστασίας της εξειδικευμένης ΜΚΟ και την συνεργασία τους κατά τη διάρκεια νομικής διαδικασίας)
    - § τις νομικές διαδικασίες
    - § την λειτουργία του ποινικού συστήματος (π.χ. πιθανές επιπτώσεις μιας έρευνας ή μιας δίκης, τη διάρκεια μιας δίκης, πιθανότητα επιδίκασης αποζημίωσης, αν πρέπει το θύμα να παρουσιάσει αποδείξεις στο δικαστήριο, αποδοχή της απόφασης του δικαστηρίου) και την προσφορά της βοήθειας ενός νομικού στο θύμα.
- Να δώσει κατευθύνσεις προς το θύμα για να κάνει τις επιλογές του.
- Να σεβαστεί τις επιλογές του θύματος (π.χ. ορισμένα θύματα δεν επιθυμούν να καταθέσουν εναντίον των σωματεμπόρων, γιατί θεωρούν ότι αυτό θα θέσει σε κίνδυνο τη ζωή τους και της οικογενείας τους).
- Να σεβαστεί το επαγγελματικό απόρρητο (συμφωνία του θύματος να δώσει πληροφορίες σε εξωτερικές πηγές).
- Να δώσει συμβουλές (Πρακτικός Οδηγός για θύματα σωματεμπορίας, 2003).

B.1.2. Ο ρόλος του θύματος

Το θύμα πρέπει να κάνει τα ακόλουθα:

- Να πει την ιστορία της/του (πρέπει να εξασφαλιστεί το απόρρητο)
- Να εξηγήσει τις απαιτήσεις και τις προσδοκίες του/της
- Αν το θύμα αποδέχεται την βοήθεια της εξειδικευμένης ΜΚΟ, αυτός ή αυτή πρέπει να:
  - συμφωνήσει να λάβει μέρος στα υποστηρικτικά προγράμματα
  - σεβαστεί τους κανόνες συμπεριφοράς της ΜΚΟ
  - σεβαστεί τους κανονισμούς των νομικών διαδικασιών

B.1.3. Συνοδεύοντας τα θύματα κατά τη διάρκεια νομικών ενεργειών

Συμβουλευέται να συνοδεύεται το άτομο κατά τη διάρκεια νομικών διαδικασιών εκτός ΜΚΟ, για να καθησυχαστεί το θύμα και να αποκτηθεί η εμπιστοσύνη του / της. Η ηθική συμπαράσταση είναι σημαντική.

Με την Αστυνομία

Γενικά, τα θύματα εμπορίας ανθρώπων είναι στην αρχή πολύ διστακτικά στο να καταγγείλουν τους ανθρώπους που τους έχουν εκμεταλλευτεί, στην αστυνομία ή και να καταθέσουν εναντίον τους. Δεν εμπιστεύονται την αστυνομία και στην πραγματικότητα τους φοβούνται. Η Αστυνομία θα πρέπει να:

- Είναι προστατευτική απέναντι στις ανάγκες του θύματος
- Προστατεύσει το θύμα κατά τη διάρκεια της έρευνας ή και περαιτέρω αν κριθεί αναγκαίο.

Με κάποιον δικηγόρο

Η ΜΚΟ προτείνει στο θύμα τις υπηρεσίες ενός ανεξάρτητου δικηγόρου ο οποίος θα ακολουθήσει τις νομικές διαδικασίες. Επίσης, ο δικηγόρος μπορεί να βοηθήσει στο να διεκδικήσει το θύμα κάποια αποζημίωση και/ή –αν στέκει νομικά– η εξειδικευμένη ΜΚΟ.

Σημείωση : Προτείνεται να γίνει ένα δίκτυο δικηγόρων, οι οποίοι είναι εξειδικευμένοι, ειδικά σε χώρες όπου η σωματεμπορία δεν αναγνωρίζεται σαν παραβίαση του νόμου.

Στο δικαστήριο

- Ο έμπειρος νομικός της ΜΚΟ είναι υπεύθυνος για τη συλλογή αξιολογήσεων καθώς και ιατρικών και ψυχολογικών εκθέσεων οι οποίες αναφέρουν την σωματική και ηθική βλάβη που έχει υποστεί το θύμα.
- Αφού συμβουλευτεί ο δικηγόρος τη δικογραφία, προτείνεται να γίνει μια συνάντηση του με το θύμα για να γίνει προετοιμασία της υπόθεσης.
- Αν το θύμα παρουσιάσει αποδείξεις στο δικαστήριο είναι απαραίτητο να γίνει προετοιμασία της εμφάνισής τους στο δικαστήριο με τη βοήθεια του δικηγόρου.
- Σε περιπτώσεις όπου ο κατηγορούμενος δεν έχει πόρους ή είναι φτωχός, προτείνονται οι παρακάτω λύσεις:
- Αν έχει κάτι στην κατοχή του κι έχει κατασχεθεί κατά τη διάρκεια της έρευνας, ο δικηγόρος μπορεί να ζητήσει να χρησιμοποιηθούν για την αποζημίωση του αιτούντος .
- Σε περιπτώσεις όπου ο κατηγορούμενος αφήνεται ελεύθερος με εγγύηση, ο δικηγόρος μπορεί να ζητήσει η εγγύηση να χρησιμοποιηθεί για την αποζημίωση του αιτούντος.
- Δημιουργία ταμείου για την χρηματοδότηση αναλόγων περιπτώσεων.

Σημείωση: Θα πρέπει να πληροφορούνται τα θύματα για το δικαίωμά τους να έρθουν σε επαφή με τις διπλωματικές αρχές και με τις πρεσβείες των χωρών προέλευσής τους. Δεν πρέπει να παραβλέπεται η συνεργασία με αυτές τις αρχές, γιατί αποτελούν μια σημαντική πηγή πληροφόρησης για την βοήθεια αυτών των θυμάτων. Επίσης, είναι απαραίτητη και μια καμπάνια ενημέρωσης (Πρακτικός Οδηγός για θύματα σωματεμπορίας, 2003).

B.2. Κοινωνική Υποστήριξη

Πριν παρασχεθεί οποιαδήποτε κοινωνική στήριξη στο θύμα, είναι σημαντικό να υπάρξει κάποια συνέντευξή του με τον/την κοινωνικό/ή λειτουργό ή τον πολιτισμικό μεσολαβητή.

Αυτό θα διευκολύνει:

- Την παρουσίαση της οργάνωσης και των υπηρεσιών της καθώς και ενημέρωση για τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις του κατηγορουμένου.
- Την γνωριμία με το άτομο-θύμα της σωματεμπορίας ή της εκμετάλλευσης.
- Την αξιολόγηση των κινήτρων του θύματος και τη θέλησή του να συμμετάσχει σε πρόγραμμα υποστήριξης.

- Να ληφθούν υπόψη οι ανάγκες και οι επιθυμίες του ατόμου.
- Τους στόχους της κοινωνικής υποστήριξης.
- Την ενημέρωση για τις πιθανές επιλογές (π.χ. ενσωμάτωση στην χώρα όπου βρίσκεται ή επαναπατρισμό στη χώρα προέλευσης με την οδηγία να λάβει μέρος σε πρόγραμμα επανένταξης με ψυχολογική και κοινωνική υποστήριξη).

Βοήθεια για επαναπατρισμό και επανένταξη στην χώρα προέλευσης

Ο Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης, συνεργαζόμενος με μη κυβερνητικές οργανώσεις, κρατικές υπηρεσίες και άλλους διεθνείς οργανισμούς, έχει υλοποιήσει διάφορα προγράμματα για να βοηθήσει θύματα σωματεμπορίας, ειδικότερα γυναίκες και παιδιά, για να επαναπατριστούν και να επανενταχθούν στην χώρα προέλευσης, ανάλογα με τις ανάγκες τους. Σε αυτό το πλαίσιο, τα γραφεία του ΔΟΜ στις χώρες μετάβασης των θυμάτων της σωματεμπορίας, βοηθούν στην μεταφορά και επιστροφή των θυμάτων αυτών, ενώ τα γραφεία στις χώρες προέλευσης/ επιστροφής επικεντρώνονται στις ενέργειες που πρέπει να γίνουν για την επανένταξή τους, προσαρμοσμένες στην τοπική πραγματικότητα και στις ατομικές ανάγκες των ατόμων. Όταν δεν υπάρχει στη χώρα προέλευσης / επιστροφής γραφείο του ΔΟΜ, τότε ο ΔΟΜ θα συντονίζει μαζί με άλλες κρατικές υπηρεσίες ή μη κυβερνητικές οργανώσεις την υποδοχή και την επανένταξη των θυμάτων.

Η βοήθεια για την εθελοντική επιστροφή των θυμάτων περιλαμβάνει τις ακόλουθες υπηρεσίες και δραστηριότητες:

- § Υπηρεσίες πριν την αναχώρηση
- § Υποδοχή, εξέταση και αποδοχή των θυμάτων από τις οργανώσεις όπως μη κυβερνητικές οργανώσεις, σχετικές κρατικές υπηρεσίες, Διεθνείς οργανισμούς κ.λπ.
- § Συντονισμός με την τοπική αστυνομία για μέτρα προστασίας των θυμάτων σωματεμπορίας που αναφέρθηκαν στον ΔΟΜ
- § Παροχή ασφαλούς καταφύγιου είτε από τον ΔΟΜ, ή μέσω συντονισμού με άλλες οργανώσεις, κυβερνητικές και μη, για παροχή φιλοξενίας.
- § Παροχή ιατρικής βοήθειας, συμπεριλαμβανομένης γενικής ιατρικής, ψυχιατρικής και γυναικολογικής εξέτασης και βασικών ιατρικών αναγκών καθώς και ψυχοκοινωνική στήριξη στα θύματα
- § Παροχή νομικών συμβουλών στα θύματα και άλλων υπηρεσιών πρόνοιας
- § Εγγραφή των αιτούντων για βοήθεια στην επιστροφή τους.
- § Συνέντευξη των θυμάτων για την αναγνώριση των ατομικών τους αναγκών και σε συνεργασία με τους εταίρους του προγράμματος να βοηθήσουν το κάθε άτομο ξεχωριστά.
- § Παροχή πληροφοριών και συμβουλευτική θυμάτων πριν την αναχώρησή τους.
- § Ετοιμασία ταξιδιού και εισιτήρια.
- § Εκταμίευση των πρώτων χορηγιών

Βοήθεια και υπηρεσίες κατά τη μεταφορά τους

- § Υποστήριξη για την απόκτηση ταξιδιωτικών εγγράφων των μεταναστών που επιθυμούν να επιστρέψουν, σε στενή συνεργασία με τις χώρες μετάβασης, συμπεριλαμβανομένης βοήθειας για την απόκτηση βίζας, όπου είναι απαραίτητο.
- § Κράτηση εισιτηρίων
- § Παροχή βοήθειας κατά την αναχώρησή τους, στα αεροδρόμια.
- § Κράτηση δωματίων για τα άτομα που επιστρέφουν στη χώρα τους δια μέσου μιας άλλης χώρας.
- § Υποδοχή στο αεροδρόμιο και συνοδεία στο κατάλυμα.
- § Συνοδεία από το κατάλυμα προς το αεροδρόμιο.
- § Παροχή ιατρικής συνοδείας στα θύματα με ειδικές ανάγκες.

- § Υποδοχή των θυμάτων της σωματεμπορίας στο αεροδρόμιο.
- § Παροχή βοήθειας να ταξιδέψουν στον τελικό προορισμό τους.

Παροχή υπηρεσιών μετά την άφιξή τους και κατά την επανένταξή τους

- Παραπομπή σε ΜΚΟ ή κρατικές υπηρεσίες για παροχή καταφυγίου, όπου κριθεί απαραίτητο
- Παροχή ιατρικής και ψυχο-κοινωνικής βοήθειας
- Βασική εκπαίδευση και παραπομπή σε υπηρεσίες εύρεσης εργασίας
- Παροχή βοήθειας για αυτοαπασχόληση και μικρά δάνεια στα θύματα της σωματεμπορίας που έχουν επιστρέψει στη χώρα τους (συνεισφορά για αγορά επαγγελματικού εξοπλισμού)
- Παροχή χρηματοδότησης σε ντόπιους εργοδότες (συμπλήρωμα μισθών, και /ή αγορά επαγγελματικού εξοπλισμού)
- Βοήθεια στην διαδικασία επανένταξης, βασιζόμενοι ανά περίπτωση, μέσω τοπικών κυβερνητικών ή μη κυβερνητικών οργανώσεων
- Παρατήρηση της διαδικασίας επανένταξης, με σεβασμό της επιθυμίας των θυμάτων για διατήρηση του απορρήτου.
- Διεξαγωγή ερευνών ανάμεσα σε εργοδότες / ΜΚΟ / οργανώσεις / ενώσεις / οικογένειες, ώστε να αξιολογήσουν το επίπεδο και την ποιότητα της επανένταξης των θυμάτων σε ένα νέο κοινωνικό και εργασιακό περιβάλλον.

Για περισσότερες πληροφορίες για τις δραστηριότητες του Διεθνούς Οργανισμού Μετανάστευσης (ΔΟΜ) σχετικά με την σωματεμπορία, μπορείτε να επισκεφθεί κανείς την ηλεκτρονική σελίδα του ΔΟΜ http://www.iom.int/en/what/main_CT_new.shtml.

B.2.1 Παροχή καταλύματος

Ο στόχος της παροχής καταλύματος είναι να υπάρξει προστατευόμενος χώρος γι' αυτά τα θύματα, όπου θα κινούνται μέσα σε ένα κλίμα εμπιστοσύνης, μέχρι να γίνουν ανεξάρτητα. Τα καταλύματα εξαρτώνται από την προσωπική περίπτωση του κάθε θύματος (μπορεί το άτομο να ζει στο δρόμο ή μπορεί να έχει ήδη κάποιο προσωρινό κατάλυμα, ή ακόμα μπορεί να υπάρχει πρόβλημα ασφάλειας κ.λπ.). Στις περιπτώσεις σωματεμπορίας, η ιδανική λύση είναι να βρίσκονται σε ένα προστατευόμενο και εξειδικευμένο ξενώνα.

Ξενώνες: Ο ξενώνας είναι ένας ασφαλής χώρος υποδοχής με τα παρακάτω στοιχεία:

- Ανοιχτός 24 ώρες το 24 ωρο
- στελεχωμένος πάντα με υπαλλήλους και εκπαιδευμένο προσωπικό
- δυνατότητα παρέμβασης σε επείγουσες περιπτώσεις
- παροχή σταθερότητας στα θύματα
- Απόρρητη διεύθυνση. Η ασφάλεια των ενοίκων δεν είναι ποτέ απόλυτη. Σε ορισμένες περιπτώσεις μπορεί να είναι απαραίτητο να μεταφέρουν τον ξενώνα για να διατηρήσουν την ανωνυμία τους
- Εσωτερικοί κανόνες. Οι ένοικοι του ξενώνα πρέπει να σέβονται κάποιους κανόνες και τα μέτρα ασφάλειας όπως, όχι επισκέπτες – όχι εξερχόμενες κλήσεις από τον ξενώνα. Οι ένοικοι πρέπει να συνοδεύονται όταν βγαίνουν έξω τις πρώτες ημέρες της διαμονής τους στον ξενώνα (Πρακτικός Οδηγός για θύματα σωματεμπορίας, 2003).

Ανάδοχες Οικογένειες

Τα θύματα μπορούν επίσης να φιλοξενηθούν σε οικογένειες. Αυτό μπορεί να γίνει είτε κατά τη διάρκεια της αρχικής περιόδου μετά την απόδραση τους είτε σαν μια πιο μακροπρόθεσμη λύση. Οι οικογένειες αυτές προσφέρουν φιλοξενία σε εθελοντική βάση. Δεσμεύονται να φιλοξενήσουν το θύμα για μια συγκεκριμένη περίοδο, την οποία τη συμφωνούν με την οργάνωση. Κατά τη διάρκεια της δοκιμαστικής περιόδου η οικογένεια και το θύμα μπορούν να αποφασίσουν να συνεχίσουν ή όχι αυτή τη συμφωνία. Μια εξειδικευμένη ΜΚΟ προσφέρει την υποστήριξή της και στην οικογένεια αλλά και στο θύμα κατά τη διάρκεια της φιλοξενίας του.

– **Θετική πλευρά της φιλοξενίας**

– ηθική υποστήριξη στα θύματα, τα οποία χρειάζονται να δημιουργήσουν νέες σχέσεις βασισμένες στην εμπιστοσύνη καθώς και κάποια σταθερότητα.

– **Θετική εμπειρία της οικογενειακής ζωής**

– Τα θύματα έχουν την ευκαιρία να ξαναζήσουν άνετα.

– Γίνεται πιο γρήγορα η επανένταξή τους στην κοινωνία

– Θέτουν νέους στόχους στη ζωή τους

– **Αρνητική πλευρά**

– σε περιπτώσεις όπου το θύμα έχει βιώσει τη δουλεία ως οικιακός βοηθός, πρέπει να σιγουρευτούμε ότι το οικογενειακό περιβάλλον, δεν θα γίνει χώρος εκμετάλλευσης

– η μακροχρόνια παραμονή στην οικογένεια, μπορεί να δημιουργήσει δυνατούς δεσμούς μαζί τους, που θα είναι δύσκολο να κοπούν.

– η ιδιωτική ζωή του θύματος θα διαμορφώνεται μέσα από τους κανόνες της οικογένειας

Διαμερίσματα ολιγόχρονης διαμονής, σπίτια, και ημιανεξάρτητες δομές

Τα καταλύματα ολιγόχρονης διαμονής μπορούν να χρησιμοποιηθούν σαν πρώτη λύση σε περιπτώσεις όπου το άτομο παρουσιάζεται να έχει κατορθώσει να φτάσει σε κάποιο επίπεδο ανεξαρτησίας. Τέτοια καταλύματα μπορούν να χρησιμοποιηθούν σαν ενδιάμεση λύση στο να μείνει κάποιος σε ανάδοχη οικογένεια και στην απόλυτη ανεξαρτησία. Σε αυτή τη φάση, το άτομο συνεχίζει να συνοδεύεται στις καθημερινές του ασχολίες (π.χ., όταν πάει να κάνει αίτηση για οικονομική ενίσχυση, όταν πάει να ενημερώσει τις τοπικές αρχές για αλλαγή διεύθυνσης κ.λπ.)

B.2.2 Ιατρική και ψυχολογική υποστήριξη

– **Ιατρική Υποστήριξη:** - Ο ιατρικός έλεγχος (check up), είναι σημαντικό να γίνεται για να καθοριστεί η κατάσταση του θύματος και αν είναι απαραίτητο, να σημειωθεί αν έχει υποστεί βία, - Είναι απαραίτητη η συνεργασία μεταξύ της οργάνωσης, του γιατρού και του θύματος

– **Ψυχολογική υποστήριξη:** Πρέπει να παρέχεται ψυχολογική υποστήριξη μόνο μετά από αίτημα του θύματος. Για να είναι αποτελεσματική η υποστήριξη είναι σημαντικό να υπάρχει σεβασμός στις επιλογές του θύματος.

Γ. Συντονισμός και συνεργασία

Είναι ευρέως αποδεκτό ότι τα κέρδη από την εμπορία ανθρώπων αγγίζουν σε μέγεθος αυτά της εμπορίας ναρκωτικών. Παρόλα αυτά η συντριπτική πλειοψηφία και των δυο αυτών εγκληματικών πράξεων ούτε φτάνουν στα δικαστήρια, ούτε τιμωρούνται. Ο κυβερνήσεις θα πρέπει να λάβουν τα απαραίτητα μέτρα να τα καταπολεμήσουν επαρκώς –ειδικά σε αυτή την περίπτωση που το «εμπόρευμα» είναι ανθρώπινες ζωές. Τα ελεγκτικά–περιοριστικά μέτρα θα πρέπει να συνοδεύονται από τον εθνικό συντονισμό των εμπλεκόμενων αρχών και από την συνεργασία διαφόρων τομέων .

Γ.1. Εθνικός συντονισμός

Γ.1.1. Δημιουργία εξειδικευμένων κέντρων

Εξειδικευμένα αστυνομικά τμήματα:

- Καθορισμός του ρόλου και των δραστηριοτήτων των εξειδικευμένων αστυνομικών μονάδων.
- Εγγύηση για επαρκείς μεθόδους έρευνας και καταπολέμησης του εγκλήματος.
- Συλλογή γεγονότων και πληροφοριών για τα θέματα αυτά.
- Ανάπτυξη εξειδικευμένων εκπαιδευτικών προγραμμάτων για τους αστυνομικούς.
- Ενσωμάτωση γυναικών αστυνομικών.
- Ανάπτυξη ειδικών τεχνικών ανάκρισης.
- Εγγύηση για την ύπαρξη μεταφραστών.

Ένα νομικό γραφείο με δικαιοδοσία, από το κράτος, να δίνει δικαστικές αποφάσεις.

Ανάμεσα στις υποχρεώσεις του είναι και οι παρακάτω δραστηριότητες:

§ Υποστήριξη του συντονισμού των ερευνών και των προσαγωγών

§ Αναγνώριση των δικτύων σωματεμπορίας και των δραστηριοτήτων τους

§ Συγκέντρωση των απαιτούμενων πληροφοριών μέσω των ανακρίσεων και διάδοση των πληροφοριών αυτών στα εμπλεκόμενα άτομα.

§ Συστάσεις.

§ Ανάπτυξη στρατηγικών.

§ Σημείο αναφοράς για εθνική και διεθνή συνεργασία καθώς και συνεργασία με την Europol και την Interpol (Πρακτικός Οδηγός για θύματα σωματεμπορίας, 2003).

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Γ

ΣΥΓΚΛΟΝΙΣΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΕΣ ΙΣΤΟΡΙΕΣ ΜΕ ΘΥΜΑΤΑ

Οι ιστορίες των θυμάτων που ακολουθούν είναι από στοιχεία που συνέλεξαν οι δημοσιογράφοι της εφημερίδας «Ελευθεροτυπία» από ανθρώπους που τις γνωρίζουν καλά. Σημασία δεν έχουν τα ονόματα, ούτε οι χώρες προέλευσης. Οι γυναίκες αυτές θα μπορούσαν να είναι από παντού. Και φυσικά να βρίσκονται παντού.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΠΡΩΤΗ: Η Οξάνα από την Ουκρανία

Το όνομα της Οξάνα στα ουκρανικά σημαίνει φιλοξενία. Είναι 27 ετών. Ένα από τα κλασικά θύματα του trafficking στη σύγχρονη Ευρώπη. Και με κλασικά χαρακτηριστικά της καταγωγής της. Μόνο που κάτι ξεχωρίζει στο λευκό πρόσωπό της. Ένα σημάδι κάτω από το δεξί μάτι μέχρι τη βάση της μύτης της. Για τη συνάντησή μας μεσολάβησε ένας δικηγόρος της Αθήνας που ανέλαβε την υπόθεσή της, πριν από δυόμισι χρόνια, όταν ένας όγκος στο στήθος της αφαιρέσει το δικαίωμα να δουλεύει και να αποφέρει στο κύκλωμα. Στην Ουκρανία έχει έναν γιο εννέα ετών και ο πατέρας του χάθηκε, μάλλον δολοφονήθηκε από ντόπιους μαφιόζους.

Η Οξάνα δούλευε στην Ουκρανία βοηθός κομμώτριας. Έπαιρνε περίπου 40 € το μήνα. Από αυτά τα μισά τα έδινε στο ενοίκιο μιας αποθήκης σε ένα συγκρότημα παλιών εργατικών πολυκατοικιών του άλλοτε σοβιετικού καθεστώτος. Η ίδια και ο γιος της έκαναν μπάνιο με ζεστό νερό που έτρεχε να προλάβει να φέρει στην αποθήκη η Οξάνα από το κομμωτήριο μέσα σε ένα μπιτόνι πέντε λίτρων. Το ευτύχημα ήταν που ζούσαν και οι δύο της γονείς και είχε μια στοιχειώδη στήριξη στο φαγητό (www.obrela.gr).

Ένας Έλληνας από τους παλιννοστούντες Ελληνοποντίους με το όνομα Χρήστος επέστρεψε στα μέρη της. Είχε μια περίεργη συνεργασία με ένα «γραφείο» εξεύρεσης εργασίας. Είπαν στην Οξάνα ότι θα έβρισκε δουλειά στην Ελλάδα σε νοσοκόμα ή σε σερβιτόρα σε καφετέρια. Πείστηκε κι άφησε την πατρίδα της. Με πούλμαν κατέληξε στην Τουρκία καθώς ήταν η πιο εύκολη λύση. Εκεί ένας Τούρκος με το όνομα Καμίρ ανέλαβε να τη βάλει στο πούλμαν για Κωνσταντινούπολη. Και από εκεί η Οξάνα έφτασε στη Θεσσαλονίκη. Μετά δια της βίας εκπορνεύτηκε. Στην αρχή τη βίασαν, ήταν ένας Έλληνας και δύο Αλβανοί. Μετά ο ίδιος Έλληνας με το όνομα Χρήστος την πήρε από τη Θεσσαλονίκη και την έφερε στην Αθήνα. Της είπαν ότι θα συνεχίσει να κάνει τη δουλειά που έκανε αν ήθελε να ξαναδεί κάποτε το παιδί της. Εκείνη αρνήθηκε για πολλοστή φορά. Τη χτύπησαν. Ένα βράδυ αρνήθηκε να πάει σε ραντεβού που της είχε κανονίσει ένας φίλος του Χρήστου. Ένας πιο μικρός που είχε αναλάβει να κάνει τον οδηγό πήρε από το κινητό του και ενημέρωσε ότι η Οξάνα δεν θέλει να πάει στο ραντεβού. Σε λίγη ώρα ήρθε ο Χρήστος. Στο χέρι του κρατούσε τα κλειδιά του αυτοκινήτου. Την πήρε με το καλό. Εκείνη πάλι αρνήθηκε. Τότε τη χτύπησε με γροθιά και το κλειδί να εξέχει από τα δάχτυλα. Την παράτησαν κι έφυγαν. Πήγε μόνη της στον Ευαγγελισμό που εφημέρευε και της έκαναν ράμματα.

Μετά από μερικές μέρες την ξαναπλησίασαν, είχε όμως αρχίσει να έχει πυρετούς και μεγάλη αδυναμία. Την ανάγκασαν και πάλι να πάει με πελάτη. Όταν τη μεθεπόμενη φορά αρνήθηκε της έδειξαν φωτογραφία που είχε φτάσει με MMS στο κινητό του Χρήστου. Ήταν ο γιος της και δίπλα του στεκόταν ένας τύπος που κρατούσε μαχαίρι. Ο πυρετός συνεχίστηκε μέχρι που κάποια στιγμή, κατά τη διάρκεια ενός ραντεβού, η Οξάνα λιποθύμησε. Ο πελάτης ειδοποίησε τον οδηγό που περίμενε να πάει να την πάρει. Εκείνος πήρε την εντολή να εξαφανιστεί. Ο πελάτης την πήγε με το δικό του αυτοκίνητο στα εξωτερικά ιατρεία του Κρατικού νοσοκομείου στη Νίκαια. Έκανε εισαγωγή και μετά από εξετάσεις διαγνώστηκε όγκος στο στήθος. Έπρεπε να κάνει αφαίρεση. Όσο και αν είναι παράξενο, η αφαίρεση

στήθους γλίτωσε την Οξάνα από το κύκλωμα. Κανείς δεν θα πλήρωνε πια. Η ίδια, όμως, αναζήτησε νομική βοήθεια, αλλά όπως είπε, θα επέστρεφε στην πατρίδα της («Ελευθεροτυπία», 22-11-2008).

ΙΣΤΟΡΙΑ ΔΕΥΤΕΡΗ

Κοπέλα από τη Νιγηρία εκδίδεται δια της βίας στην Αθήνα. Βασανισμοί, βιασμοί και άλλα είναι τα προκαταρκτικά στάδια για να αρχίσει να αποδίδει το κύκλωμα που την εκμεταλλεύεται. Δεν άντεξε. Ζήτησε βοήθεια από δικηγόρο που γνώρισε ως πελάτη. Για να έρθει στην Ελλάδα, της είπαν ότι είχαν ξοδέψει περίπου 30.000 € που έπρεπε να επιστρέψει στο κύκλωμα των συμπατριωτών της. Τελικά το κατάφερε.

Κρατούσε σημειώσεις με τα χρήματα που επέστρεφε κάθε φορά. Κάποια στιγμή συμπληρώθηκαν. Και μόλις ζήτησε από το κύκλωμα να φύγει και να μπορέσει να βρει μια κανονική δουλειά της είπαν ότι χρωστούσε ακόμα 1.000 ευρώ. Όταν ρώτησε για ποιο λόγο πήρε την απάντηση: «Θα τα δώσουμε στον μάγο για να λύσει τα μάγια». Στους ανθρώπους που απευθύνθηκε τελικά η κοπέλα στην Αθήνα, εκμυστηρεύτηκε ότι πριν φύγει από τη Νιγηρία, την πήγαν σε μια όχθη του ποταμού Μπενί και της έκαναν βουντού. Σκοπός ήταν να ορκιστεί πως ό,τι και αν συνέβαινε στη χώρα όπου θα κατέληγε να δουλέψει, δεν θα μιλούσε σε κανέναν για τους ανθρώπους που τη μετέφεραν, γιατί σύμφωνα με τα μάγια θα πέθαιναν αυτομάτως οι γονείς της. Μόνον αν πληρωνόταν ο μάγος που έκανε το βουντού, θα μπορούσαν τα μάγια να λυθούν χωρίς κανείς να πάθει το παραμικρό («Ελευθεροτυπία», 22-11-2008).

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΡΙΤΗ

Πρόκειται για μια κοπέλα 27 ετών από τη Ρωσία. Μέσω γραφείου ανεύρεσης εργασίας στην πατρίδα της ετοίμασε τις βαλίτσες της για να έρθει στη Θεσσαλονίκη να δουλέψει ως τηλεφωνήτρια σε μια σχολή χορού. Με το που έφτασε, μαζί με αρκετές ακόμα, μπήκε στη γνωστή διαδικασία της προετοιμασίας για να πουλάει σεξ. Αυτή, όμως, δεν αντιμετώπισε βασανισμούς ή βιασμούς αλλά μόνον ψυχολογική πίεση. Το κύκλωμα, στην αρχή, την πούλησε στη Θεσσαλονίκη. Και μετά στα Ιωάννινα, μετά στην Κεφαλονιά, μετά βρέθηκε στην Τρίπολη, μετά στην Πάτρα, μετά στην Κω, ακολούθησε η Λαμία και κατέληξε σε έναν οίκο ανοχής στην Αθήνα. Η κοπέλα αυτή πουλήθηκε επτά διαφορετικές φορές («Ελευθεροτυπία», 22-11-2008).

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΕΤΑΡΤΗ

Μια κοπέλα 18 ετών από τη Ρουμανία, πριν από ένα χρόνο, είχε φυλακιστεί σε έναν οίκο ανοχής κοντά στο κέντρο της Αθήνας. Ξύλο, απειλές και διάφορα άλλα. Υπήρχαν μέρες που έκανε διαδοχικό σεξ ακόμα και με 17 πελάτες. Αναζητούσε τρόπο να φύγει και να εξαφανιστεί. Ένα βράδυ, μόλις είχε σηκωθεί από το κρεβάτι ένας πελάτης και άρα κανείς άλλος εκτός από αυτόν δεν βρισκόταν κοντά της, άνοιξε το παράθυρο και πήδηξε στον δρόμο. Όπως ήταν, μόνο με το εσώρουχο. Με τα χέρια ανοιγμένα και τρομαγμένη έπεσε, σχεδόν, πάνω σε ένα ταξί. Ο οδηγός την περιέθαλψε και την παρέπεμψε στην αστυνομία για να της παρασχεθούν ψυχολογική υποστήριξη, φιλοξενία και νομική υποστήριξη από τις Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις που ασχολούνται με το θέμα («Ελευθεροτυπία», 22-11-2008).

ΙΣΤΟΡΙΑ ΠΕΜΠΤΗ

Νεαρή από τη Μολδαβία, χωρίς ταξιδιωτικά έγγραφα, τα οποία είχε κρατήσει ο Έλληνας «εγκέφαλος» του κυκλώματος, βρέθηκε σε διαμέρισμα κοντά στην οδό Πατησίων. Ο Έλληνας την πίεζε για ραντεβού με πελάτες, τα οποία έκλεινε όλη μέρα από το κινητό του. Σε ένα ξέσπασμά της η κοπέλα αρνήθηκε άπαξ και δια παντός να ξανακάνει αυτή τη δουλειά. Τσακώθηκαν. Και ο Έλληνας την πέταξε από το μπαλκόνι. Η κοπέλα βρέθηκε στο νοσοκομείο με σπασμένα και τα δυο πόδια (Εμπορία ανθρώπων, 2003).

ΙΣΤΟΡΙΑ ΕΚΤΗ

Η Margarita, ένα κορίτσι από την Αλβανία πωλήθηκε για σεξουαλική δουλειά από τη μητέρα της και τον πατριό της σε ηλικία 13 ετών. Πέρασε τα σύνορα για την Ελλάδα με τα πόδια. Λίγο μετά την άφιξή της στη χώρα, η μητέρα της την πήγε σε ένα ξενοδοχείο στο κέντρο της Αθήνας και την εγκατέλειψε. Εκεί κακοποιήθηκε βάνουσα, εξαναγκάστηκε να δουλέψει ως ιερόδουλη και τελικά συνελήφθη σε μία έφοδο της Αστυνομίας. Ήταν έγκυος, δεν είχε κανένα έγγραφο και ήταν ήδη στη φυλακή όταν την έσωσε η ΜΚΟ, «Γιατροί Χωρίς Σύνορα». Την έβαλαν στο καταφύγιο της Αθήνας για τα θύματα της εμπορίας που διατηρούσαν οι Γιατροί Χωρίς Σύνορα και έζησε εκεί έως ότου το καταφύγιο έκλεισε λόγω έλλειψης Κρατικής χρηματοδότησης. Αργότερα, η Margarita τέθηκε υπό την προστασία ενός Αφγανού μετανάστη που εργαζόταν στο καταφύγιο και της προσέφερε την απαραίτητη εκπαίδευση (Εμπορία ανθρώπων, 2003).

ΙΣΤΟΡΙΑ ΕΒΔΟΜΗ

Η Alicia είναι 16 ετών και είναι από την Αφρική. Οι γονείς της είχαν μία μικρή οικογενειακή επιχείρηση, ενώ ο μεγαλύτερος αδελφός της ήταν άνεργος και η μικρότερη αδελφή της πήγαινε σχολείο. Ήρθε στην Ελλάδα με τη βοήθεια ενός φίλου του πατέρα της, προκειμένου να λύσει ένα σοβαρό πρόβλημα υγείας που αντιμετώπιζε. Μόλις έφτασε στα βόρεια της χώρας, ο άντρας αυτός της πήρε την ταυτότητα και το διαβατήριό και την κλείδωσε σε ένα διαμέρισμα που ανήκε σε μία γυναίκα από την Αφρική. Όταν η Alicia παραπονέθηκε ότι πονούσε πολύ και ήθελε να επισκεφτεί ένα νοσοκομείο, η γυναίκα την κακοποίησε σωματικά. Επίσης την ενημέρωσε ότι είχε πωληθεί για 45.000 ευρώ και ότι ήταν υποχρεωμένη να δουλέψει ως ιερόδουλη για να ξεπληρώσει το χρέος της. Μία μέρα που η πόρτα ήταν ξεκλειδωτή, βρήκε τρόπο να δραπετεύσει και κατευθύνθηκε στο πλησιέστερο αστυνομικό τμήμα. Στη συνέχεια οδηγήθηκε στο νοσοκομείο όπου και εγχειρίστηκε.

Η Alicia παρέμεινε στο καταφύγιο «Στοργή» για περισσότερο από ένα χρόνο όπου έμαθε την ελληνική γλώσσα και έτσι κατάφερε να μείνει νόμιμα στην Ελλάδα και να βρει δουλειά. Σήμερα εξακολουθεί να εργάζεται και έχει το δικό της σπίτι (www.obrela.gr/articles/Greece).

ΙΣΤΟΡΙΑ ΟΓΔΩΗ

Μια χήρα από τις Φιλιππίνες και μητέρα δυο παιδιών αποφάσισε να φύγει για δουλειά στο εξωτερικό με σκοπό να προσφέρει στα παιδιά της μια καλύτερη ζωή. Στο ταξιδιωτικό γραφείο, της προσέφεραν δουλειά στο Παρίσι, στο σπίτι ενός Διπλωμάτη, όπου θα δούλευε ως babysitter, και θα ανταμειβόταν με ένα πολύ καλό μισθό. Όταν έφτασε εκεί, ανακάλυψε ότι τα παιδιά του διπλωμάτη ήταν ηλικίας από 16 ετών και πάνω κι επιπλέον, ότι τα παιδιά περνούσαν τον περισσότερο καιρό τους στην πατρίδα τους.

Η δουλειά της γυναίκας ήταν 13 ώρες την ημέρα οικιακή εργασία. Η αμοιβή της, στελνόταν από τον διπλωμάτη κατευθείαν στο ταξιδιωτικό γραφείο για τους πρώτους δυο

μήνες. Τους μήνες που ακολούθησαν, λάμβανε το 1/5 από το συμφωνημένο ποσό και το διαβατήριό της, της αποσπάσθηκε και της απαγορεύτηκε η έξοδος (Εμπορία ανθρώπων, 2003).

ΙΣΤΟΡΙΑ ΕΝΑΤΗ

Μια Μαροκινή γυναίκα ήθελε να πάρει μαζί της στο Βέλγιο ένα κορίτσι από το Μαρόκο. Υποσχέθηκε στους γονείς της ότι θα την πρόσεχε σαν κόρη της, θα προσπαθούσε να αποταμιεύσει χρήματα και να της βρει και κάποιον να παντρευτεί. Επίσης, συμφωνήθηκε να προσέχει η κοπέλα τα παιδιά της γυναίκας αυτής και να τη βοηθάει με τις δουλειές του σπιτιού. Όταν έφτασαν στο Βέλγιο, ξεκαθαρίστηκε στην κοπέλα ότι θα είχε την αποκλειστική ευθύνη για τις οικιακές δουλειές και θα βοηθούσε και σε ένα μαγαζί. Το κορίτσι κοιμόταν στο πάτωμα, στο δωμάτιο των παιδιών και δεν της επιτρεπόταν να τρώει με την οικογένεια. Δεν πληρωνόταν ποτέ και δεν της επιτρεπόταν να βγαίνει έξω, επειδή ήταν επικίνδυνο μιας και έμενε στη χώρα παράνομα (Εμπορία ανθρώπων, 2003).

ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΕΜΠΟΡΟΥ

Το Φεβρουάριο 2004, το Περιφερειακό Δικαστήριο του Razgrad στη Βουλγαρία καταδίκασε έναν έμπορο που προμήθευε την Ελληνική αγορά, τον R. Pavlov, 36 ετών, από την πόλη Levski– σε επτά χρόνια φυλάκιση. Ο Pavlov κατηγορήθηκε ότι απήγαγε έξι κορίτσια στο χωριό Zavet. Έκρυβε τα θύματα σε ένα διαμέρισμα στην αστική περιοχή του Razgrad που ονομάζεται Orel, όπου τα βίαζε και τα κακοποιούσε. Στη συνέχεια τα πήγαινε στο Petrich και στο διπλανό χωριό Katounitsa, απ' όπου τα πουλούσε στην Ελλάδα. Ένα από τα κορίτσια κατάφερε να δραπετεύσει και κατέδωσε τον Pavlov στην Αστυνομία. Στην Ελλάδα, τα κορίτσια από τη Βουλγαρία γίνονται κυρίως πόρνες στην περιοχή της Θεσσαλονίκης. Οι ειδικές υπηρεσίες της Βουλγαρίας έχουν στα χέρια τους μία μακρά λίστα με μέρη όπου έχει αναφερθεί ότι παρέχονται σεξουαλικές υπηρεσίες από Βουλγάρες γυναίκες (Εμπορία ανθρώπων, 2003).

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Δ

ΑΡΜΟΔΙΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΚΑΙ ΦΟΡΕΙΣ

- § **Εθνικό Κέντρο Άμεσης Κοινωνικής Βοήθειας (Ε.Κ.Α.Κ.Β).** Υπάγεται στον έλεγχο του Υπουργείου Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης και διαθέτει έξι κέντρα στην Αθήνα. Προσφέρει ιατρικές συμβουλές και ψυχολογική στήριξη μέσω συμβουλευτικής σε θύματα εμπορίας τα οποία κατευθύνονται στα κατάλληλα ιδρύματα για νομική στήριξη ή σε κέντρα υγείας για ιατρική φροντίδα. Το Κέντρο επίσης προσφέρει τη δυνατότητα σε θύματα εμπορίας να κάνουν καταγγελίες αναφορικά με την κράτησή τους.
- § **SOS γραμμή χωρίς χρέωση: 197, τηλ: 213-203-9706** (κεντρικό γραφείο Αθηνών).
- § **Το Χαμόγελο του Παιδιού**, ένας οργανισμός για παιδιά στην Ελλάδα και την Κύπρο που εργάζεται για την προστασία και την παροχή ψυχολογικής στήριξης σε παιδιά θύματα της κακοποίησης και παραμέλησης, σε παιδιά-θύματα οικονομικής εκμετάλλευσης και εμπορίας, σε παιδιά που αντιμετωπίζουν κοινωνικά και οικογενειακά προβλήματα, σε γονείς που έχουν πρόβλημα με τα παιδιά τους καθώς και σε παιδιά που αντιμετωπίζουν σοβαρότατα προβλήματα υγείας. Οι παγκόσμιοι οργανισμοί που συνεργάζονται με το Χαμόγελο του Παιδιού είναι: International Centre for Missing and Exploited Children, National Center for Missing and Exploited Children, Missing Children Europe, Child Helpline International, και Amber Alert. Η γραμμή βοήθειας λειτουργεί σε 24ωρη βάση, 7 ημέρες την εβδομάδα (www.hamogelo.gr).
- Τηλ.:+302103306140, +30210760 9550 (Κοινωνική Υπηρεσία), SOS γραμμή: 1056 (μόνο για εθνικές κλήσεις), fax:+302103843038, e-mail: info hamogelo.gr, sos1056 hamogelo.gr, costas.yannopoulos hamogelo.gr; ιστοσελίδα: <http://www.hamogelo.gr>**
- § **Stop Trafficking of People Now (STOPNOW)** είναι ένα πρόγραμμα που ξεκίνησε το Δεκέμβριο 2001 για την πρόληψη και καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων και ιδιαίτερα για γυναίκες και παιδιά θύματα σεξουαλικής και οικονομικής εκμετάλλευσης. Προσφέρει βοήθεια σε θύματα εμπορίας, προκειμένου να διευκολυνθεί η κοινωνική τους επανένταξη και στηρίζει τον εθελοντικό επαναπατρισμό των θυμάτων. Συμμετέχει σε δραστηριότητες κατά της εμπορίας στην Ελλάδα, Αλβανία, Ουκρανία και Γεωργία. Το STOPNOW χρηματοδοτείται από την Υπηρεσία Διεθνούς Αναπτυξιακής Συνεργασίας (ΥΔΑΣ) – Γενική Γραμματεία του Ελληνικού Υπουργείου Εξωτερικών.
- Τηλ.: (+30) 2107757121, fax: (+30) 2107751170, e-mail:info@stop- Trafficking.org ή legal@stop- Trafficking.org για νομικές συμβουλές (www.stop- Trafficking.org).**
- § **ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ ΜΕΛΕΤΗΣ ΚΑΙ ΠΡΟΛΗΨΗΣ ΤΗΣ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗΣ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ-«ΟΜΠΡΕΛΑ»:** ΜΚΟ που παρέχει ψυχολογική στήριξη και συμβουλευτική στα θύματα και τις οικογένειές τους καθώς και ενημέρωση των ειδικών που έρχονται σε επαφή με αυτά. **Τηλ. Fax (+30) 210-7290496, e-mail: info@ obrela.gr, www.obrela.gr.**
- § **“ΣΤΟΡΓΗ” στέγη για κακοποιημένες γυναίκες και παιδιά:** ένα καταφύγιο που έχει ιδρυθεί σε συνεργασία με τη ΜΚΟ “Αλληλεγγύη” και το Τμήμα Διεθνών Συνεργασιών του Υπουργείου Εξωτερικών τον Οκτώβριο 2006, προκειμένου να προσφέρει φροντίδα και ψυχολογική στήριξη, ιατρική φροντίδα, νομικές συμβουλές και υπηρεσίες επανένταξης σε θύματα εμπορίας ανθρώπων και βίας στο σπίτι. **Γραμμή χωρίς χρέωση: 8001137777.** ECPAT International:www.ecpat.net, -The Body Shop and ECPAT Stop Trafficking of Children and Young People Campaign: www.thebodyshop.com/stop (www.obrela.gr).

§ ΑΡΣΙΣ-ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗΣ ΝΕΩΝ

Αθήνα: Διεύθυνση: Δερτινύ 28, 10434, Τηλ./Fax: 210-8259880, Email: info@arsis.gr

Θεσσαλονίκη: Πτολεμαίων 35 & Συγγρού, 546 30, Τηλ./Fax: 2310-526150, 552813, Email: infothes@arsis.gr

§ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ

Αθήνα: Διεύθυνση: Σολωμού 25, 106 82, Τηλ. 210-3320000, Fax: 210-3803774, gcr1@gcr.gr

§ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΗΡΙΟ ΤΩΝ ΣΥΜΦΩΝΙΩΝ ΤΟΥ ΕΛΣΙΝΚΙ

Γλυκά Νερά: Τ.Θ. 60820, 15304, Τηλ.: 210-3472259, Fax: 210-6018760, E-mail: office@greekhelsinki.gr, <http://cm.greekhelsinki.gr/>

§ ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗ

Αθήνα: Διεύθυνση: Κολοκυνθούς και Λεωνίδου 34, 10436

§ ΚΕΝΤΡΟ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΘΥΜΑΤΩΝ ΒΑΣΑΝΙΣΤΗΡΙΩΝ ΚΑΙ ΑΛΛΩΝ ΜΟΡΦΩΝ ΚΑΚΟΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Θεσσαλονίκη: Διεύθυνση: Μοργκεντάου 9, 546 22, Τηλ.: 2310-281091, Fax: 2310-226403

§ ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

Ξάνθη: Κεντρικό Γραφείο Διασύνδεσης: Συγκρότημα Πολυτεχνικής Σχολής, Κτίριο III, 2ος Όροφος, Διεύθυνση: Βασ. Σοφίας 12, 67100, Τηλ.: 25410-79552, 25410-79430, Fax: 25410-79113, E-mail: career@duth.gr

Κομοτηνή: Κτίριο Διοίκησης Δ.Π.Θ., Γραφείο 130, Πανεπιστημιούπολη, 69100, Τηλ.: 25310-39343, 25310-39034, Fax.: 25310-39342, E-mail: career@duth.gr

Αλεξανδρούπολη: Κτίριο Παιδαγωγικών Τμημάτων, Γραφείο 5, Όροφος 1^{ος}, Ν. Χηλή, 68100, Τηλ.: 25510-30022, 25510-30021, Fax: 25510-30021, E-mail: career@duth.gr

Ορεστιάδα: Διεύθυνση: Πανταζίδου 193, Κτίριο Αμφιθεάτρων, 68200, Τηλ.: 25520-41175, Fax: 25520-41175, E-mail: career@duth.gr

§ ΚΛΙΜΑΚΑ

Αθήνα: Διεύθυνση: Ευμολπιδών 30-32, 11854, Γκάτζι, Τηλ.: 210-3417160-3, Fax: 210-3417164, E-mail: central@klimaka.org.gr, www.klimaka.org.gr

§ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΔΙΚΤΥΟ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΕΥΡΩΠΗΣ

Αθήνα: Διεύθυνση: Σολωμού 66 & Γ' Σεπτεμβρίου, 104 32, Αθήνα, Τηλ: 210-7703043, Fax: 210-7786886, Email: enow@otenet.gr

§ ΚΕΝΤΡΟ ΣΤΗΡΙΞΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ

Αθήνα: Τηλ.: 210-3811 274, Fax: 210-3811 959

§ ΧΑΜΟΓΕΛΟ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

Αθήνα: Διεύθυνση: Ζήνωνος Ελεάτου 10, Μαρούσι, Τηλ.: 210-3306140, 3306150, Fax: 210-3843038, E-mail : info@hamogelo.gr

Θεσσαλονίκη: Διεύθυνση: Παπακυριαζή 3, Τηλ.: 2310-250160, Fax: 2310-270306, E-mail: thessaloniki@hamogelo.gr

§ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ ΜΕΛΕΤΗΣ ΚΑΙ ΠΡΟΛΗΨΗΣ ΤΗΣ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗΣ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ

Αθήνα: Διεύθυνση: Ερυφίλης 2, 116 34, Αθήνα, Τηλ.-Fax: 210-7290496, Email: giotakos@tri.forthnet.gr

§ ΑΣΤΥΝΟΜΙΑ ΑΝΗΛΙΚΩΝ

Αθήνα: Διεύθυνση: Λεωφόρος Αλεξάνδρας 173, 11522, Τηλ.: 210-6464225, 6447687

§ ΕΙΣΑΓΓΕΛΙΑ ΑΝΗΛΙΚΩΝ

Αθήνα: Διεύθυνση: Πρώην Σχολή Ευελπίδων, κτίριο 16, Τηλ.: 210-8827993

§ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΑΝΗΛΙΚΩΝ (Ε.Π.Α.)

Αθήνα: Διεύθυνση: Σωκράτους 65, 10431, Τηλ.: 210-5223290

§ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΕΠΙΜΕΛΗΤΩΝ ΑΝΗΛΙΚΩΝ

Αθήνα: Διεύθυνση: Σταδίου 65, Τηλ.: 210-3244463, 3247684

Πειραιάς: Διεύθυνση: Τσαμαδού 43, Τηλ.: 210-4112410, 4173659

Πάτρα: Διεύθυνση: Κορινθίου 184, Τηλ.: 2610- 274804

§ ΑΓΙΑ ΣΟΦΙΑ-ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΟ ΠΑΙΔΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

Αθήνα: Διεύθυνση: Θηβών και Παπαδιαμαντοπούλου, 11527, Τηλ.: 213-2013000, Fax: 213-2013649, www.paidon-agiasofia.gr, E-mail: info@paidon-agiasofia.gr

§ ΚΑΡΑΜΑΝΔΑΝΕΙΟ-ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΟ ΠΑΙΔΩΝ ΠΑΤΡΩΝ

Πάτρα: Διεύθυνση: Ερυθρού Σταυρού 40, 26225, Τηλ.: 2610-622222, 621952, Fax: 2610-220511, E-mail: gnckaram@otenet.gr

§ PRAKSIS

Αθήνα: (Κεντρικά γραφεία) Διεύθυνση: Στουρνάρη 57, 10432, Τηλ.: 210-5205200, Fax: 210-5205201

Αθήνα: Διεύθυνση: Αχαρνών & Παιωνίου 5, 10440, Τηλ.: 210-8213704, Fax: 210-8213713

Θεσσαλονίκη: Διεύθυνση: Αγ. Δημητρίου & Αρκαδιουπόλεως 1, Τηλ.: 2310-556145, Fax: 2310-551730

§ ΕΘΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗΣ (Ε.Κ.Κ.Α.)

Αθήνα: Διεύθυνση: Λεωφ. Βασιλίσσης Σοφίας 135 & Ζαχάρωφ, 11521, Αμπελόκηποι, Τηλ.: 213-2039765, Fax: 213-2039763

§ ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ

Αθήνα: Διεύθυνση: Χατζηγιάννη Μέξη 5, 11528, Τηλ.: 210-7289703

§ ΚΕΝΤΡΟ ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗΣ ΘΥΜΑΤΩΝ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΥ (Ε.Κ.Υ.Θ.Κ.Κ.Α.)

Ιωάννινα: Διεύθυνση: Γ. Παπανδρέου 2, 45444, Τηλ.: +302.651.078810, Fax: +302.651.072378, E-mail: cvme@ioa.forthnet.gr

§ ΙΑΤΡΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΘΥΜΑΤΩΝ ΒΑΣΑΝΙΣΤΗΡΙΩΝ

Αθήνα: Διεύθυνση: Λυκαβηττού 9, 10672, Τηλ.: 210-3646807, 3643792, Fax: 210-3644366

§ UNICEF

Αθήνα: Διεύθυνση: Ανδρ. Δημητρίου 8 & Τζ. Κέννεντυ 37, 16121, Καισαριανή, Τηλ.: 210-7255555, Fax: 210-7252555, E-mail: unicefgr@hol.gr

§ ΓΙΑΤΡΟΙ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

Αθήνα: *Κεντρικά γραφεία:* Διεύθυνση: Λεωφ. Αλεξάνδρας 207, 11523, Τηλ.: 210-6440300
Fax: 210-6440310, *Κέντρο Μελετών και Κοινωνικής Ιατρικής των Γιατρών του Κόσμου:*
Διεύθυνση: Σταδίου 5, 10562, Τηλ.: 210-3243344, Fax: 210-3243346, *Ξενώνας Υποδοχής*
Αιτούντων Άσυλο "Ναυσικά": Διεύθυνση: Επικούρου 34, 10553, Τηλ.: 210-3224000, Fax:
210-3224054, *Ανοιχτό Πολυιατρείο:* Μιχαήλ Βόδα 15, 10439, Τηλ./Fax: 210-8233653

Θεσσαλονίκη: Διεύθυνση: Ίωνος Δραγούμη, Ζεύξιδος 4, 546 22, 54-630, Τηλ./Fax: 2310-566320, Email: mdmthe@otenet.gr

Πάτρα: Διεύθυνση: Κανακάρη 199 & Γούναρη, 262 21, Τηλ./Fax: 2610-622990

Χανιά: Διεύθυνση: Κ. Μητσοτάκη 7, 73 100, Τηλ./Fax: 28210-46200

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ε

ΤΙ ΠΕΡΙΛΑΜΒΑΝΕΙ Η ΣΥΜΒΑΣΗ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

Η Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού είναι μια συμφωνία των Ηνωμένων Εθνών, η οποία ξεκαθαρίζει το φάσμα των δικαιωμάτων που όλα τα παιδιά πρέπει να απολαμβάνουν. Θέτει στοιχειώδεις αρχές για την ευημερία των παιδιών στα διάφορα στάδια της εξέλιξής τους. τα κράτη που επικυρώνουν τη Σύμβαση (που γίνονται κατά συνέπεια «Συμβαλλόμενες χώρες») συμφωνούν να δεσμεύονται νομικά, από τους όρους – διατάξεις της. Δίνουν τακτική αναφορά σε μια Ειδική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Παιδιού όσον αφορά στα μέτρα που έχουν λάβει για να συμμορφωθούν με τις διατάξεις της Σύμβασης (www.unhcr.org & Νάσκου-Περράκη, 1990).

Αυτή η Σύμβαση είναι ο πρώτος παγκόσμιος νομικά δεσμευτικός κώδικας για τα δικαιώματα του παιδιού στην ιστορία. Συγκεντρώνει όλα τα σχετικά θέματα με τα δικαιώματα του παιδιού, αντί να είναι διασκορπισμένα σε διάφορες συνθήκες. Η Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού αποτελείται από 54 άρθρα, καθένα από τα οποία περιγράφει λεπτομερώς ένα διαφορετικό είδος δικαιωμάτων (Unicef, 2009). Αυτά μπορούν να χωριστούν σε τέσσερις ευρύτερες κατηγορίες:

- Ø **Δικαιώματα επιβίωσης:** καλύπτουν το δικαίωμα του παιδιού για ζωή καθώς και τις ανάγκες που είναι βασικές για την ύπαρξή του. Αυτά συμπεριλαμβάνουν ένα επαρκές επίπεδο διαβίωσης, στέγη, διατροφή και πρόσβαση σε ιατρικές υπηρεσίες.
- Ø **Δικαιώματα ανάπτυξης-εξέλιξης:** συμπεριλαμβάνουν όλα όσα τα παιδιά χρειάζονται για να μπορέσουν να εκμεταλλευτούν τις δυνατότητές τους στο έπακρο. Για παράδειγμα, το δικαίωμα της εκπαίδευσης, το παιχνίδι και η αναψυχή, οι πολιτιστικές εκδηλώσεις, η πρόσβαση σε πληροφορίες και η ελευθερία της σκέψης, της συνείδησης και της θρησκείας.
- Ø **Δικαιώματα προστασίας:** απαιτούν τα παιδιά να διαφυλάσσονται από κάθε είδους κακοποίηση, αμέλεια κι εκμετάλλευση. Καλύπτουν θέματα όπως ειδική φροντίδα για προσφυγόπουλα, βασανιστήρια, κακοποίηση μέσα στο δικαστικό και σωφρονιστικό σύστημα, ανάμειξη σε εμπόλεμη διαμάχη, εργασία ανηλίκων, χρήση ναρκωτικών και σεξουαλική εκμετάλλευση.
- Ø **Δικαιώματα συμμετοχής:** επιτρέπουν στα παιδιά να παίζουν ενεργό ρόλο στις κοινωνίες και στα έθνη τους. Αυτά περικλείουν την ελευθερία να εκφράζουν γνώμη, να έχουν λόγο σε ζητήματα που αφορούν στη ζωή τους, να συμμετέχουν σε οργανώσεις και να συναθροίζονται ειρηνικά. Με την εξέλιξη των ικανοτήτων τους, θα πρέπει να δίνονται στα παιδιά όλο και περισσότερες ευκαιρίες να συμμετέχουν σε δραστηριότητες του κοινωνικού συνόλου στο οποίο ζουν, σαν προετοιμασία για μια υπεύθυνη ενήλικη ζωή (Λουμάκου & Μπεζέ, 2006).

ΠΩΣ ΓΕΝΝΗΘΗΚΕ Η ΣΥΜΒΑΣΗ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

Το 1948, η Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών υιοθέτησε μια «Παγκόσμια Διακήρυξη Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων». Σιωπηρά αυτό το καινοτόμο έγγραφο συμπεριλάμβανε τα δικαιώματα των παιδιών, αλλά σύντομα ακολούθησε ένα γενικό αίτημα ότι τα ειδικά δικαιώματα πρέπει να εκφραστούν σαφώς.

Το 1959, η Διακήρυξη για τα Δικαιώματα του Παιδιού Υιοθετήθηκε από τα Ηνωμένα Έθνη. Την αποτελούσαν δέκα δικαιώματα, όμως δεν ήταν νομικά δεσμευτική για τις χώρες που την υπέγραψαν (Fountain, 2004). Το 1978, υποβλήθηκε από την κυβέρνηση της

Πολωνίας, ένα προσχέδιο σύμβασης για τα δικαιώματα του παιδιού, στην Επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα. Κατά τη διάρκεια του Διεθνούς Έτους του Παιδιού το 1979, η Επιτροπή οργάνωσε μια ομάδα μελέτης για να συντονίσει το πλαίσιο των ιδεών για το προσχέδιο της σύμβασης οι οποίες υποβάλλονταν από τις κυβερνήσεις ανά τον κόσμο. Δέκα χρόνια επίπονων διαπραγματεύσεων ακολούθησαν (Fountain, 2004).

Στις 20 Νοεμβρίου 1989, η Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού ολοκληρώθηκε και υιοθετήθηκε από τη Γενική Συνέλευση. Παράλληλα με τη διατήρηση του πνεύματος της Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του Παιδιού, η Σύμβαση αντανάκλούσε σύγχρονα θέματα και προβλήματα τα οποία έγιναν εμφανή τα τελευταία 30 χρόνια, όπως η προστασία του περιβάλλοντος, η χρήση ναρκωτικών και η σεξουαλική εκμετάλλευση. Η Σύμβαση τέθηκε σε ισχύ το 1990, μετά την επικύρωσή της από 20 χώρες. Τον Αύγουστο του 1994, 153 χώρες είχαν επιδείξει δέσμευσή τους για το μέλλον των παιδιών τους επικυρώνοντας τη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού (Fountain, 2004).

ΚΥΚΛΟΣ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

Ο Κύκλος Δικαιωμάτων του Παιδιού δημιουργήθηκε με το Νόμο 3094/2003 και ξεκίνησε να λειτουργεί τον Ιούλιο του 2003 στο πρότυπο του διεθνώς καταξιωμένου θεσμού «Συνήγορος του Παιδιού». Αντικείμενο του Κύκλου Δικαιωμάτων Του Παιδιού (με βάση το νόμο 3094/2003) είναι να:

- Διαμεσολαβεί με στόχο την προστασία των Δικαιωμάτων του Παιδιού (σύμφωνα με τη ΔΣΔΠ, την εθνική, Ευρωπαϊκή νομοθεσία και διμερείς ή Διεθνείς Συμβάσεις), σε συγκεκριμένες υποθέσεις παραβιάσεων από δημόσιους φορείς και ιδιώτες, ύστερα από αναφορές παιδιών/πολιτών ή κατόπιν αυτεπάγγελτης παρέμβασής του (Fountain, 2004).
- Αναλαμβάνει πρωτοβουλίες για την προάσπιση και προαγωγή των Δικαιωμάτων του Παιδιού, μεριμνώντας για την ενημέρωση ανηλίκων κι ενηλίκων – επικοινωνώντας με τα παιδιά, προτείνοντας θεσμικές και νομοθετικές ρυθμίσεις και συμμετέχοντας στον κοινωνικό διάλογο (Fountain, 2004).

Επιδιώξεις του Κύκλου Δικαιωμάτων του Παιδιού:

- Να παρεμβαίνει διαμεσολαβητικά προς άρση συγκεκριμένων παραβιάσεων
- Να γίνει γνωστός και προσβάσιμος στα παιδιά
- Να συμβάλλει στην ενημέρωση κι εκπαίδευση παιδιών, γονέων κι επαγγελματιών
- Να συνδράμει στην αποκάλυψη παραβιάσεων δικαιωμάτων του παιδιού και την ενεργοποίηση των αρμόδιων δημοσίων υπηρεσιών
- Να αναδείξει το ρόλο των παιδιών και να προωθήσει τη συμμετοχή τους στη λήψη αποφάσεων
- Να προωθήσει νομοθετικές, οργανωτικές και λειτουργικές προτάσεις για την καλύτερη εφαρμογή της ΔΣΔΠ (Λουμάκου & Μπεζέ, 2006).

Θεματικές ενότητες που ασχολείται ο Κύκλος Δικαιωμάτων του Παιδιού:

- Ταυτότητα, ιθαγένεια και ληξιαρχικές πράξεις
- Γονική μέριμνα, υιοθεσία και εναλλακτική φροντίδα
- Επίπεδο ζωής και διαβίωσης
- Κοινωνική συμμετοχή και ψυχαγωγία
- Εκπαίδευση
- Σωματική και ψυχική υγεία
- Εργασία

- Μέσα μαζικής ενημέρωσης κι επικοινωνίας
- Το παιδί ως καταναλωτής
- Κακοποίηση, παραμέληση και βία
- Ενδοοικογενειακή κακοποίηση και παραμέληση
- Οικονομική, σεξουαλική εκμετάλλευση κι εμπορία
- Δικαιοσύνη, καταστολή και πρόληψη
- Υποδοχή μεταναστών και προσφύγων (Νάσκου-Περράκη, 1990).

ΣΥΜΒΑΣΗ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ

Η Σύμβαση για τα δικαιώματα του παιδιού υιοθετήθηκε ομόφωνα από τη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών στις 20 Νοεμβρίου του 1989. Έως σήμερα έχει επικυρωθεί από 193 χώρες, ενώ δεν την έχουν επικυρώσει δύο. Η Ελλάδα την επικύρωσε στις 2 Δεκεμβρίου 1992 (www.unric.org).

Τα συμβαλλόμενα στη παρούσα Σύμβαση κράτη, αναγνωρίζοντας τη σημασία της διεθνούς συνεργασίας για τη βελτίωση των συνθηκών ζωής των παιδιών σε όλες τις χώρες και ιδιαίτερα στις υπό ανάπτυξη χώρες, συμφώνησαν τα εξής:

ΠΡΩΤΟ ΜΕΡΟΣ

(Σε αυτό το μέρος στοιχειοθετούνται οι τέσσερις μεγάλες κατηγορίες των δικαιωμάτων των παιδιών Επιβίωσης, Ανάπτυξης, Προστασίας και Συμμετοχής)

Άρθρο 1

Για τους σκοπούς της παρούσας Σύμβασης, θεωρείται παιδί κάθε ανθρώπινο ον μικρότερο των δεκαοκτώ ετών, εκτός εάν η ενηλικίωση επέρχεται νωρίτερα, σύμφωνα με την ισχύουσα για το παιδί νομοθεσία.

Άρθρο 2

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη υποχρεούνται να σέβονται τα δικαιώματα, που αναφέρονται στην παρούσα Σύμβαση και να τα εγγυώνται σε κάθε παιδί που υπάγεται στη δικαιοδοσία τους, χωρίς καμία διάκριση φυλής, χρώματος, φύλλου, γλώσσας, θρησκείας, πολιτικών ή άλλων πεποιθήσεων του παιδιού ή των γονέων του ή των νόμιμων εκπροσώπων του ή της εθνικής, εθνικιστικής ή κοινωνικής καταγωγής τους, της περιουσιακής τους κατάστασης, της ανικανότητάς τους, της γέννησής τους ή οποιασδήποτε άλλης κατάστασης.

2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη παίρνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα ώστε να προστατεύεται αποτελεσματικά το παιδί έναντι κάθε μορφής διάκρισης ή κύρωσης, βασισμένης στη νομική κατάσταση, στις δραστηριότητες, στις εκφρασμένες απόψεις ή στις πεποιθήσεις των γονέων του, των νόμιμων εκπροσώπων του ή των μελών της οικογένειάς του (www.unric.org).

Άρθρο 3

1. Σε όλες τις αποφάσεις που αφορούν στα παιδιά, είτε αυτές λαμβάνονται από δημοσίους ή ιδιωτικούς οργανισμούς κοινωνικής προστασίας, είτε από τα δικαστήρια, τις διοικητικές αρχές ή από τα νομοθετικά όργανα, πρέπει να λαμβάνεται πρωτίστως υπόψη το συμφέρον του παιδιού.

2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη υποχρεούνται να εξασφαλίζουν στο παιδί την αναγκαία για την ευημερία του προστασία και φροντίδα, λαμβάνοντας υπόψη τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των γονέων του, των επιτρόπων του ή των άλλων προσώπων που είναι νόμιμα υπεύθυνοι γι' αυτό, και παίρνουν για το σκοπό αυτό όλα τα κατάλληλα νομοθετικά και διοικητικά μέτρα.

3. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη μεριμνούν ώστε η λειτουργία των οργανισμών, των υπηρεσιών και των ιδρυμάτων που αναλαμβάνουν παιδιά και που είναι υπεύθυνα για την προστασία τους να είναι σύμφωνη με τους κανόνες που έχουν θεσπιστεί από τις αρμόδιες αρχές, ιδιαίτερα

στον τομέα της ασφάλειας και της υγείας και σε ότι αφορά τον αριθμό και την αρμοδιότητα του προσωπικού τους, καθώς και την ύπαρξη μιας κατάλληλης εποπτείας.

Άρθρο 4

Τα Συμβαλλόμενα Κράτη υποχρεούνται να παίρνουν όλα τα νομοθετικά, διοικητικά και άλλα μέτρα που είναι αναγκαία για την εφαρμογή των αναγνωρισμένων στην παρούσα Σύμβαση δικαιωμάτων. Στην περίπτωση των οικονομικών, κοινωνικών και πολιτιστικών δικαιωμάτων, παίρνουν τα μέτρα αυτά μέσα στα όρια των πόρων που διαθέτουν και, όπου είναι αναγκαίο, μέσα στα πλαίσια της διεθνούς συνεργασίας (<http://www.unric.org>).

Άρθρο 5

Τα Συμβαλλόμενα Κράτη σέβονται την ευθύνη, το δικαίωμα και το καθήκον που έχουν οι γονείς ή, κατά περίπτωση, τα μέλη της διευρυμένης οικογένειας ή της κοινότητας, όπως προβλέπεται από τα τοπικά έθιμα, οι επίτροποι ή άλλα πρόσωπα που έχουν νόμιμα την ευθύνη για το παιδί, να του παράσχουν, κατά τρόπο που να ανταποκρίνεται στην ανάπτυξη των ικανοτήτων του, τον προσανατολισμό και τις κατάλληλες συμβουλές για την άσκηση των δικαιωμάτων που του αναγνωρίζει η παρούσα Σύμβαση.

Άρθρο 6

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν ότι κάθε παιδί έχει εγγενές δικαίωμα στη ζωή.
2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη μέρη εξασφαλίζουν, στο μέτρο του δυνατού, την επιβίωση και την ανάπτυξη του παιδιού (Unicef, 2009).

Άρθρο 7

1. Το παιδί εγγράφεται στο ληξιαρχείο αμέσως μετά τη γέννησή του και έχει από εκείνη τη στιγμή το δικαίωμα ονόματος, το δικαίωμα να αποκτήσει ιθαγένεια, και, στο μέτρο του δυνατού, το δικαίωμα να γνωρίζει τους γονείς του και να ανατραφεί από αυτούς.
2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη μεριμνούν για τη θέση σε εφαρμογή αυτών των δικαιωμάτων, σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία τους και με τις υποχρεώσεις που τους επιβάλλουν οι ισχύουσες σ' αυτό το πεδίο διεθνείς συνθήκες, ιδιαίτερα στις περιπτώσεις κατά τις οποίες, ελλείψει αυτών, το παιδί θα ήταν άπατρις.

Άρθρο 8

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναλαμβάνουν την υποχρέωση να σέβονται το δικαίωμα του παιδιού για διατήρηση της ταυτότητας του, συμπεριλαμβανομένων της ιθαγένειας του, του ονόματός του και των οικογενειακών σχέσεων του, όπως αυτά αναγνωρίζονται από το νόμο, χωρίς παράνομη ανάμιξη.
2. Εάν ένα παιδί στερείται παράνομα ορισμένα ή όλα τα στοιχεία που συνιστούν την ταυτότητα του, τα Συμβαλλόμενα Κράτη οφείλουν να του παράσχουν κατάλληλη υποστήριξη και προστασία, ώστε η ταυτότητα του να αποκατασταθεί το συντομότερο δυνατόν(<http://www.unric.org>).

Άρθρο 9

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη μεριμνούν ώστε το παιδί να μην αποχωρίζεται από τους γονείς του, παρά τη θέλησή τους, εκτός εάν οι αρμόδιες αρχές αποφασίσουν, με την επιφύλαξη δικαστικής αναθεώρησης και σύμφωνα με τους εφαρμοζόμενους νόμους και διαδικασίες, ότι ο χωρισμός αυτός είναι αναγκαίος για το συμφέρον του παιδιού. Μια τέτοια απόφαση μπορεί να είναι αναγκαία σε ειδικές περιπτώσεις, για παράδειγμα όταν οι γονείς κακομεταχειρίζονται ή παραμελούν το παιδί, ή όταν ζουν χωριστά και πρέπει να ληφθεί απόφαση σχετικά με τον τόπο διαμονής του παιδιού.
2. Σε όλες τις περιπτώσεις που προβλέπονται στην παράγραφο 1 του παρόντος άρθρου, όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη πρέπει να έχουν τη δυνατότητα να συμμετέχουν στις διαδικασίες και να γνωστοποιούν τις απόψεις τους.
3. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη σέβονται το δικαίωμα του παιδιού που ζει χωριστά από τους δυο γονείς του ή από τον έναν από αυτούς να διατηρεί κανονικά προσωπικές σχέσεις και να έχει

άμεση επαφή με τους δυο γονείς του, εκτός εάν αυτό είναι αντίθετο με το συμφέρον του παιδιού.

4. Όταν ο χωρισμός είναι αποτέλεσμα μέτρων που έχει πάρει ένα Συμβαλλόμενο Κράτος, όπως η κράτηση, η φυλάκιση, η εξορία, η απέλαση ή ο θάνατος (συμπεριλαμβανομένου του θανάτου από οποιαδήποτε αιτία, ο οποίος επήλθε κατά το χρόνο κράτησης) των δύο γονέων ή του ενός από αυτούς ή του παιδιού το Συμβαλλόμενο Κράτος δίνει, μετά από αίτηση, στους γονείς, στο παιδί ή, εάν χρειαστεί, σε ένα άλλο μέλος της οικογένειας τις ουσιώδες πληροφορίες σχετικά με τον τόπο όπου βρίσκονται το απόν μέλος ή τα απόντα μέλη της οικογένειας, εκτός εάν η αποκάλυψη των πληροφοριών αυτών θα είναι επιζήμια για την ευημερία του παιδιού. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη φροντίζουν εξάλλου ώστε η υποβολή ενός τέτοιου αιτήματος να μην επισύρει δυσμενείς συνέπειες για το ενδιαφερόμενο ή τα ενδιαφερόμενα πρόσωπα (www.unric.org).

Άρθρο 10

1. Σύμφωνα με την υποχρέωση των Συμβαλλόμενων Κρατών δυνάμει της παραγράφου 1 του άρθρου 9, κάθε αίτηση από ένα παιδί ή από τους γονείς του για την είσοδο σε ένα Συμβαλλόμενο Κράτος ή την έξοδο από αυτό με σκοπό την οικογενειακή επανένωση αντιμετωπίζεται από τα Συμβαλλόμενα Κράτη με θετικό πνεύμα, ανθρωπισμό και ταχύτητα. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη φροντίζουν επιπλέον ώστε η υποβολή μιας τέτοιας αίτησης να μην επισύρει δυσμενείς συνέπειες για τον αιτούντα ή για τα μέλη της οικογένειάς του.

2. Το παιδί του οποίου οι γονείς διαμένουν σε διαφορετικά Κράτη έχει το δικαίωμα να διατηρεί, εκτός εξαιρετικών περιπτώσεων, προσωπικές σχέσεις και τακτική άμεση επαφή με τους δύο γονείς του. Για τον σκοπό αυτόν και σύμφωνα με την υποχρέωση που βαρύνει τα Συμβαλλόμενα Κράτη δυνάμει της παραγράφου 2 του άρθρου 9, τα Συμβαλλόμενα Κράτη σέβονται το δικαίωμα που έχουν το παιδί και οι γονείς του να εγκαταλείψουν οποιαδήποτε χώρα, συμπεριλαμβανομένης της χώρας αυτού του ίδιου του Συμβαλλόμενου Κράτους και να επιστρέψουν στη δική τους χώρα. Το δικαίωμα εγκατάλειψης οποιασδήποτε χώρας μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο μόνο των περιορισμών που ορίζει ο νόμος και που είναι αναγκαίοι για την προστασία της εθνικής ασφάλειας, της δημόσιας τάξης, της δημόσιας υγείας και των δημόσιων ηθών, ή των δικαιωμάτων και των ελευθεριών των άλλων, και που είναι συμβατοί με τα υπόλοιπα δικαιώματα που αναγνωρίζονται στην παρούσα Σύμβαση.

Άρθρο 11

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη παίρνουν μέτρα εναντίον των αθέμιτων μετακινήσεων παιδιών στο εξωτερικό και εναντίον της μη επανόδου τους.

2. Για το σκοπό αυτόν, τα Συμβαλλόμενα Κράτη ευνοούν τη σύναψη διμερών ή πολυμερών συμφωνιών ή την προσχώρηση στις ήδη υπάρχουσες συμφωνίες.

Άρθρο 12

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη εγγυώνται στο παιδί που έχει ικανότητα διάκρισης το δικαίωμα ελεύθερης έκφρασης της γνώμης του σχετικά με οποιοδήποτε θέμα που το αφορά, λαμβάνοντας υπόψη τις απόψεις του παιδιού ανάλογα με την ηλικία του και με το βαθμό ωριμότητάς του.

2. Για τον σκοπό αυτό θα πρέπει ιδίως να δίνεται στο παιδί η δυνατότητα να ακούγεται σε οποιαδήποτε διοικητική ή δικαστική διαδικασία που το αφορά, είτε άμεσα είτε μέσω ενός εκπροσώπου ή ενός αρμόδιου οργανισμού, κατά τρόπο συμβατό με τους διαδικαστικούς κανόνες της εθνικής νομοθεσίας.

Άρθρο 13

1. Το παιδί έχει το δικαίωμα της ελευθερίας της έκφρασης. Το δικαίωμα αυτό περιλαμβάνει την ελευθερία αναζήτησης, λήψης και διάδοσης πληροφοριών και ιδεών οποιοδήποτε είδους, ανεξαρτήτως συνόρων, υπό μορφή προφορική, γραπτή ή τυπωμένη, ή καλλιτεχνική ή με οποιοδήποτε άλλο μέσο της επιλογής του.

2. Η άσκηση του δικαιώματος αυτού μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο μόνο των περιορισμών που ορίζονται από το νόμο και που είναι αναγκαίοι:

α) Για το σεβασμό των δικαιωμάτων και της υπόληψης των άλλων ή

β) Για τη διαφύλαξη της εθνικής ασφάλειας, της δημόσιας τάξης, της δημόσιας υγείας και των δημόσιων ηθών (www.unric.org).

Άρθρο 14

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη σέβονται το δικαίωμα του παιδιού για ελευθερία σκέψης, συνείδησης και θρησκείας.

2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη σέβονται το δικαίωμα και το καθήκον των γονέων ή, κατά περίπτωση, των νομίμων εκπροσώπων του παιδιού, να το καθοδηγούν στην άσκηση του παραπάνω δικαιώματος κατά τρόπο που να ανταποκρίνεται στην ανάπτυξη των ικανοτήτων του.

3. Η ελευθερία της δήλωσης της θρησκείας του ή των πεποιθήσεων του μπορεί να υπόκειται μόνο στους περιορισμούς που ορίζονται από το νόμο και που είναι αναγκαίοι για τη διαφύλαξη της δημόσιας ασφάλειας, της δημόσιας τάξης, της δημόσιας υγείας και των δημόσιων ηθών, ή των ελευθεριών των θεμελιωδών δικαιωμάτων των άλλων (Unicef, 2009).

Άρθρο 15

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν τα δικαιώματα του παιδιού στην ελευθερία του να συνεταιρίζεται και του να συνέρχεται ειρηνικά.

2. Δεν τίθενται περιορισμοί για την άσκηση των δικαιωμάτων αυτών, εκτός από αυτούς που ορίζει ο νόμος και που είναι αναγκαίοι σε μια δημοκρατική κοινωνία, προς το συμφέρον της εθνικής ασφάλειας, της δημόσιας ασφάλειας ή της δημόσιας τάξης ή για την προστασία της δημόσιας υγείας ή των δημόσιων ηθών, ή των δικαιωμάτων και των ελευθεριών των άλλων.

Άρθρο 16

1. Κανένα παιδί δεν μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο αυθαίρετης ή παράνομης επέμβασης στην ιδιωτική του ζωή, στην οικογένειά του, στην κατοικία του ή στην αλληλογραφία του, ούτε παράνομων προσβολών της τιμής και της υπόληψης του.

2. Το παιδί δικαιούται να προστατεύεται από το νόμο έναντι τέτοιων επεμβάσεων ή προσβολών (www.unric.org).

Άρθρο 17

Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν τη σημασία του έργου που επιτελούν τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και φροντίζουν ώστε το παιδί να έχει πρόσβαση σε ενημέρωση και σε υλικό, που προέρχονται από διάφορες εθνικές και διεθνείς πηγές, ιδίως σ' αυτά που αποσκοπούν στην προαγωγή της κοινωνικής, πνευματικής και ηθικής ευημερίας του, καθώς και της σωματικής και πνευματικής υγείας του. Για το σκοπό αυτόν, τα Συμβαλλόμενα Κράτη:

α) Ενθαρρύνουν τα μέσα μαζικής ενημέρωσης στη διάδοση πληροφοριών και υλικού που παρουσιάζουν κοινωνική και πολιτιστική χρησιμότητα για το παιδί που είναι σύμφωνα με το πνεύμα του άρθρου 29.

β) Ενθαρρύνουν τη διεθνή συνεργασία για την παραγωγή, ανταλλαγή και διάδοση πληροφοριών και υλικού αυτού του τύπου, που προέρχονται από διάφορες πολιτιστικές, εθνικές και διεθνείς πηγές.

γ) Ενθαρρύνουν την παραγωγή και τη διάδοση παιδικών βιβλίων.

δ) Ενθαρρύνουν τα μέσα μαζικής ενημέρωσης να λαμβάνουν ιδιαίτερα υπόψη τους τις γλωσσολογικές ανάγκες των αυτόχθονων παιδιών ή των παιδιών που ανήκουν σε μια μειονότητα.

ε) Ευνοούν την επεξεργασία κατάλληλων κατευθυντήριων αρχών που να προορίζονται για την προστασία του παιδιού από την ενημέρωση και το υλικό που βλάπτουν την ευημερία του, λαμβάνοντας υπόψη τις διατάξεις των άρθρων 13 και 18 (www.unric.org).

Άρθρο 18

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη καταβάλλουν κάθε δυνατή προσπάθεια για την εξασφάλιση της αναγνώρισης της αρχής, σύμφωνα με την οποία και οι δύο γονείς είναι από κοινού υπεύθυνοι για την ανατροφή του παιδιού και την ανάπτυξή του. Η ευθύνη για την ανατροφή του παιδιού και για την ανάπτυξή του ανήκει κατά κύριο λόγο στους γονείς, ή κατά περίπτωση, στους νόμιμους εκπροσώπους του. Το συμφέρον του παιδιού πρέπει να αποτελεί τη βασική τους μέριμνα.

2. Για την εγγύηση και την προώθηση των δικαιωμάτων που εκφράζονται στην παρούσα Σύμβαση, τα Συμβαλλόμενα Κράτη παρέχουν την κατάλληλη βοήθεια στους γονείς και στους νόμιμους εκπροσώπους του παιδιού, κατά την εκτέλεση των καθηκόντων τους για την ανατροφή του παιδιού, και εξασφαλίζουν τη δημιουργία οργανισμών, ιδρυμάτων και υπηρεσιών επιφορτισμένων να μεριμνούν για την ευημερία των παιδιών.

3. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη λαμβάνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα προκειμένου να εξασφαλίσουν στα παιδιά των οποίων οι γονείς εργάζονται το δικαίωμα να επωφελούνται από τις υπηρεσίες και τα ιδρύματα φύλαξης παιδιών, εφόσον τα παιδιά πληρούν τους απαιτούμενους όρους (www.unhcr.org).

Άρθρο 19

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη λαμβάνουν όλα τα κατάλληλα νομοθετικά, διοικητικά, κοινωνικά και εκπαιδευτικά μέτρα, προκειμένου να προστατεύσουν το παιδί από κάθε μορφή βίας, προσβολής ή βιαιοπραγιών σωματικών ή πνευματικών, εγκατάλειψης ή παραμέλησης, κακής μεταχείρισης ή εκμετάλλευσης, συμπεριλαμβανόμενης της σεξουαλικής βίας, κατά το χρόνο που βρίσκεται υπό την επιμέλεια των γονέων του ή του ενός από τους δύο, του ή των νομίμων εκπροσώπων του ή οποιουδήποτε άλλου προσώπου στο οποίο το έχουν εμπιστευθεί.

2. Αυτά τα προστατευτικά μέτρα θα πρέπει να περιλαμβάνουν, όπου χρειάζεται, αποτελεσματικές διαδικασίες για την εκπόνηση κοινωνικών προγραμμάτων, που θα αποσκοπούν στην παροχή της απαραίτητης υποστήριξης στο παιδί και σε αυτούς οι οποίοι έχουν την επιμέλειά του, καθώς και για άλλες μορφές πρόνοιας και για το χαρακτηρισμό, την αναφορά, την παραπομπή, την ανάκριση, την περίθαλψη και την παρακολούθηση της εξέλιξής τους στις περιπτώσεις κακής μεταχείρισης του παιδιού που περιγράφονται πιο πάνω, και όπου χρειάζεται, για διαδικασίες δικαστικής παρέμβασης.

Άρθρο 20

1. Κάθε παιδί που στερείται προσωρινά ή οριστικά το οικογενειακό του περιβάλλον ή το οποίο για το δικό του συμφέρον δεν είναι δυνατόν να παραμείνει στο περιβάλλον αυτό δικαιούται ειδική προστασία και βοήθεια εκ μέρους του Κράτους.

2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη προβλέπουν γι' αυτό το παιδί μια εναλλακτική επιμέλεια, σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία τους.

3. Αυτή η επιμέλεια μπορεί να έχει, μεταξύ άλλων, τη μορφή της τοποθέτησης σε μια οικογένεια, της ΚΑΦΑΛΑΗ του ισλαμικού δικαίου, της υιοθεσίας ή, σε περίπτωση ανάγκης, της τοποθέτησης σε ένα κατάλληλο για την περίσταση ίδρυμα για παιδιά. Κατά την επιλογή ανάμεσα σε αυτές τις λύσεις, λαμβάνεται δεόντως υπόψη η ανάγκη μιας συνέχειας στην εκπαίδευση του παιδιού, καθώς και η εθνική, θρησκευτική, πολιτιστική και γλωσσολογική καταγωγή του (www.unhcr.org).

Άρθρο 21

Τα Συμβαλλόμενα Κράτη που αναγνωρίζουν και /ή επιτρέπουν την υιοθεσία διασφαλίζουν ότι εκείνο που λαμβάνεται πρωτίστως υπόψη στην προκειμένη περίπτωση είναι το συμφέρον του παιδιού και:

α) Μεριμνούν ώστε η υιοθεσία ενός παιδιού να μην επιτρέπεται παρά μόνο από τις αρμόδιες αρχές, οι οποίες αποφαινόμενες, σύμφωνα με το νόμο και με τις εφαρμοζόμενες διαδικασίες και επί τη βάση όλων των αξιόπιστων σχετικών πληροφοριών, εάν η υιοθεσία είναι δυνατή εν όψει της κατάστασης του παιδιού σε σχέση με τον πατέρα και τη μητέρα του, τους συγγενείς του και τους νομίμους εκπροσώπους του και εάν, εφόσον αυτό απαιτείται, τα

ενδιαφερόμενα πρόσωπα έδωσαν τη συναίνεση τους για την υιοθεσία, έχοντας γνώση των πραγμάτων και μετά από την αναγκαία παροχή συμβουλών.

β) Αναγνωρίζουν ότι η υιοθεσία στο εξωτερικό μπορεί να αντιμετωπισθεί ως ένα άλλο μέσο εξασφάλισης στο παιδί της αναγκαίας φροντίδας, ένα αυτό δεν μπορεί να τοποθετηθεί σε μία ανάδοχη ή σε μία υιοθετούσα οικογένεια ή να ανατραφεί σωστά στη χώρα της καταγωγής του.

γ) Μεριμνούν ώστε, σε περίπτωση υιοθεσίας στο εξωτερικό, το παιδί να απολαμβάνει των ίδιων προστατευτικών μέτρων και προδιαγραφών με εκείνα που υπάρχουν στην περίπτωση εθνικής υιοθεσίας.

δ) Παίρνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα για να διασφαλίσουν ότι, σε περίπτωση διακρατικής υιοθεσίας, η τοποθέτηση του παιδιού δεν απολήγει σε ανάρμοστο υλικό όφελος για τα πρόσωπα που είναι αναμειγμένα σ' αυτή.

ε) Προωθούν τους αντικειμενικούς σκοπούς του παρόντος άρθρου με τη σύναψη διμερών ή πολυμερών διακανονισμών ή συμφωνιών, ανάλογα με την περίπτωση, και προσπαθούν μέσα σ' αυτά τα πλαίσια, να επιτύχουν οι τοποθετήσεις παιδιών στο εξωτερικό να πραγματοποιούνται από αρμόδιες αρχές ή αρμόδια όργανα (Unicef, 2009).

Άρθρο 22

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη παίρνουν τα κατάλληλα μέτρα προκειμένου ένα παιδί, τα οποίο επιζητεί να αποκτήσει το νομικό καθεστώς του πρόσφυγα ή που θεωρείται πρόσφυγας δυνάμει των κανόνων και των διαδικασιών του ισχύοντος διεθνούς ή εθνικού δικαίου, είτε αυτό είναι μόνο είτε συνοδεύεται από τους γονείς του ή από οποιοδήποτε άλλο πρόσωπο, να χαίρει της κατάλληλης προστασίας και ανθρωπιστικής βοήθειας, που θα του επιτρέψουν να απολαμβάνει τα δικαιώματα που του αναγνωρίζουν η παρούσα Σύμβαση και τα άλλα διεθνή όργανα τα σχετικά με τα δικαιώματα του ανθρώπου ή ανθρωπιστικού χαρακτήρα, στα οποία μετέχουν τα εν λόγω Κράτη (www.unhcr.org).

2. Για το σκοπό αυτό τα Συμβαλλόμενα Κράτη συνεργάζονται, όπως αυτά το κρίνουν αναγκαίο, σε όλες τις προσπάθειες που γίνονται από τον Οργανισμό των Ηνωμένων Εθνών και τους άλλους αρμόδιους διακυβερνητικούς ή μη κυβερνητικούς οργανισμούς που συνεργάζονται με τον Οργανισμό των Ηνωμένων Εθνών, προκειμένου να προστατεύσουν και να βοηθήσουν τα παιδιά που βρίσκονται σε παρόμοια κατάσταση, και προκειμένου να αναζητήσουν τους γονείς ή άλλα μέλη της οικογένειας κάθε παιδιού πρόσφυγα και για να συλλέξουν πληροφορίες αναγκαίες για την επανένωση του παιδιού με την οικογένεια του. Σε περίπτωση που ούτε ο πατέρας ούτε η μητέρα ούτε κανένα άλλο μέλος της οικογένειας είναι δυνατόν να ανευρεθεί, το παιδί έχει δικαίωμα να τύχει της ίδιας προστασίας που παρέχεται σε οποιοδήποτε άλλο παιδί στερημένο οριστικά ή προσωρινά του οικογενειακού του περιβάλλοντος για οποιονδήποτε λόγο, σύμφωνα με τις αρχές της παρούσας Σύμβασης.

Άρθρο 23

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν ότι τα πνευματικώς ή σωματικώς ανάπηρα παιδιά πρέπει να διάγουν πλήρη και αξιοπρεπή ζωή, σε συνθήκες οι οποίες εγγυώνται την αξιοπρέπεια τους, ευνοούν την αυτονομία τους και διευκολύνουν την ενεργό συμμετοχή τους στη ζωή του συνόλου.

2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν το δικαίωμα των ανάπηρων παιδιών να τυγχάνουν ειδικής φροντίδας και ενθαρρύνουν και εξασφαλίζουν, στο μέτρο των διαθέσιμων πόρων, την παροχή, μετά από αίτηση, στα ανάπηρα παιδιά που πληρούν τους απαιτούμενους όρους και σε αυτούς που τα έχουν αναλάβει, μιας βοήθειας προσαρμοσμένης στην κατάσταση του παιδιού και στις περιστάσεις των γονέων του ή αυτών στους οποίους τα έχουν εμπιστευθεί.

3. Εν όψει των ειδικών αναγκών των ανάπηρων παιδιών, η χορηγούμενη σύμφωνα με την παράγραφο 2 του παρόντος άρθρου βοήθεια παρέχεται δωρεάν, εφόσον αυτό είναι δυνατό, κατόπιν υπολογισμού των οικονομικών πόρων των γονέων τους και αυτών στους οποίους έχουν εμπιστευθεί το παιδί, και σχεδιάζεται κατά τέτοιο τρόπο ώστε τα ανάπηρα παιδιά να

έχουν αποκλειστική πρόσβαση στην εκπαίδευση, στην επιμόρφωση, στην περίθαλψη, στην αποκατάσταση αναπήρων, στην επαγγελματική εκπαίδευση και στις ψυχαγωγικές δραστηριότητες, έτσι που να επιτυγχάνεται η όσο το δυνατόν πληρέστερη κοινωνική ένταξη και προσωπική τους ανάπτυξη, συμπεριλαμβανομένης της πολιτιστικής και πνευματικής τους εξέλιξης.

4. Μέσα σε πνεύμα διεθνούς συνεργασίας, τα Συμβαλλόμενα Κράτη προωθούν την ανταλλαγή κατάλληλων πληροφοριών στον τομέα της προληπτικής περίθαλψης και της ιατρικής, ψυχολογικής και λειτουργικής θεραπείας των ανάπηρων παιδιών, συμπεριλαμβανομένης της διάδοσης και της πρόσβασής στις πληροφορίες που αφορούν στις μεθόδους αποκατάστασης αναπήρων και στις υπηρεσίες επαγγελματικής κατάρτισης, με σκοπό να επιτραπεί στα Συμβαλλόμενα Κράτη να βελτιώσουν τις δυνατότητες και τις αρμοδιότητες τους και να διευρύνουν την πείρα τους σε αυτούς τους τομείς. Σ' αυτό το πεδίο λαμβάνονται ιδιαίτερα υπόψη οι ανάγκες των υπό ανάπτυξη χωρών.

Άρθρο 24

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν το δικαίωμα του παιδιού να απολαμβάνει το καλύτερο δυνατό επίπεδο υγείας και να επωφελείται από τις υπηρεσίες ιατρικής θεραπείας και αποκατάστασης αναπήρων. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη επιδιώκουν να διασφαλίσουν το ότι κανένα παιδί δεν θα στερείται το δικαίωμα πρόσβασης στις υπηρεσίες αυτές.

2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη επιδιώκουν να εξασφαλίσουν την πλήρη εφαρμογή του παραπάνω δικαιώματος και ιδιαίτερα παίρνουν τα κατάλληλα μέτρα για:

α) Να μειώσουν τη βρεφική και παιδική θνησιμότητα.

β) Να εξασφαλίσουν u963 σε κάθε παιδί την απαραίτητη ιατρική αντίληψη και περίθαλψη δίνοντας έμφαση στην ανάπτυξη της στοιχειώδους περίθαλψης.

γ) Να αγωνιστούν κατά της ασθένειας και της κακής διατροφής και μέσα στα πλαίσια της στοιχειώδους περίθαλψης, με την εφαρμογή -ανάμεσα στα άλλα- της ήδη διαθέσιμης τεχνολογίας και με την παροχή θρεπτικών τροφών και καθαρού πόσιμου νερού, λαμβάνοντας υπόψη τους κινδύνους της μόλυνσης του φυσικού περιβάλλοντος.

δ) Να εξασφαλίσουν στις μητέρες κατάλληλη περίθαλψη πριν και μετά από τον τοκετό.

ε) Να μπορούν όλες οι ομάδες της κοινωνίας, ιδιαίτερα οι γονείς και τα παιδιά, να ενημερώνονται για τα θέματα της υγείας και της διατροφής του παιδιού, για τα πλεονεκτήματα του φυσικού θηλασμού, την υγιεινή και την καθαριότητα του περιβάλλοντος και την πρόληψη των ατυχημάτων και να βρίσκουν υποστήριξη στη χρήση των παραπάνω βασικών γνώσεων (<http://www.unric.org>).

στ) Να αναπτύξουν την προληπτική ιατρική φροντίδα, την καθοδήγηση των γονέων και την εκπαίδευση και τις υπηρεσίες του οικογενειακού προγραμματισμού.

3. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη παίρνουν όλα τα κατάλληλα και αποτελεσματικά μέτρα για να καταργηθούν οι παραδοσιακές πρακτικές που βλάπτουν την υγεία των παιδιών.

4. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναλαμβάνουν την υποχρέωση να προωθήσουν και να ενθαρρύνουν τη διεθνή συνεργασία, ώστε να επιτύχουν σταδιακά την πλήρη πραγματοποίηση του δικαιώματος που αναγνωρίζεται στο παρόν άρθρο. Εν όψει αυτού, λαμβάνονται ιδιαίτερα υπόψη οι ανάγκες των υπό ανάπτυξη χωρών.

Άρθρο 25

Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν στο παιδί, που τοποθετήθηκε από τις αρμόδιες αρχές σε μία οικογένεια, με σκοπό την παροχή φροντίδας, προστασίας ή θεραπείας της σωματικής ή πνευματικής του υγείας, το δικαίωμα σε μία περιοδική αναθεώρηση της παραπάνω θεραπείας και κάθε άλλης περίπτωσης σχετικής με την τοποθέτηση του.

Άρθρο 26

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν σε κάθε παιδί το δικαίωμα να επωφελείται από την κοινωνική πρόνοια, συμπεριλαμβανομένων των κοινωνικών ασφαλίσεων, και παίρνουν

τα απαραίτητα μέτρα για να εξασφαλίσουν την πλήρη πραγματοποίηση του δικαιώματος αυτού, σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία τους.

2. Τα ωφελήματα, όπου είναι αναγκαία, πρέπει να δίνονται, αφού ληφθούν υπόψη οι πόροι και η κατάσταση του παιδιού και των προσώπων που έχουν αναλάβει την ευθύνη της συντήρησής του, καθώς και κάθε άλλη εκτίμηση σχετιζόμενη με την αίτηση παροχής ωφελημάτων που γίνεται από το παιδί ή για λογαριασμό του.

Άρθρο 27

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν το δικαίωμα κάθε παιδιού για ένα κατάλληλο επίπεδο ζωής που να επιτρέπει υ964 τη σωματική, πνευματική, ψυχική, ηθική και κοινωνική ανάπτυξη του.

2. Στους γονείς ή στα άλλα πρόσωπα που έχουν αναλάβει το παιδί ανήκει κατά κύριο λόγο η ευθύνη της εξασφάλισης μέσα στα όρια των δυνατοτήτων τους και των οικονομικών μέσων τους, των απαραίτητων για την ανάπτυξη του παιδιού συνθηκών ζωής.

3. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη υιοθετούν τα κατάλληλα μέτρα, σύμφωνα με τις εθνικές τους συνθήκες και στο μέτρο των δυνατοτήτων τους, για να βοηθήσουν τους γονείς και τα άλλα πρόσωπα που είναι υπεύθυνα για το παιδί, να εφαρμόσουν το δικαίωμα αυτό και προσφέρουν, σε περίπτωση ανάγκης, υλική βοήθεια και προγράμματα υποστήριξης, κυρίως σε σχέση με τη διατροφή, το ρουχισμό και την κατοικία.

4. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη παίρνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα για να εξασφαλίσουν την είσπραξη της διατροφής του παιδιού από τους γονείς του ή από τα άλλα πρόσωπα που έχουν την οικονομική ευθύνη γι' αυτό, είτε εντός της επικράτειας είτε στο εξωτερικό. Ειδικά στην περίπτωση που το πρόσωπο το οποίο έχει την οικονομική ευθύνη για το παιδί ζει σε ένα Κράτος διαφορετικό από εκείνο του παιδιού, τα Συμβαλλόμενα Κράτη ευνοούν την προσχώρηση σε διεθνείς συμφωνίες ή τη σύναψη τέτοιων συμφωνιών, καθώς και την υιοθέτηση κάθε άλλης κατάλληλης ρύθμισης.

Άρθρο 28

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν το δικαίωμα του παιδιού στην εκπαίδευση και, ιδιαίτερα, για να επιτευχθεί η άσκηση του δικαιώματος αυτού προοδευτικά και στη βάση της ισότητας των ευκαιριών:

α) Καθιστούν τη στοιχειώδη εκπαίδευση υποχρεωτική και δωρεάν για όλους.

β) Ενθαρρύνουν την ανάπτυξη διάφορων μορφών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, τόσο γενικής όσο και επαγγελματικής, τις καθιστούν ανοιχτές και προσιτές σε κάθε παιδί, και παίρνουν κατάλληλα μέτρα, όπως η θέσπιση της δωρεάν εκπαίδευσης και της προσφοράς χρηματικής βοήθειας σε περίπτωση ανάγκης.

γ) Εξασφαλίζουν σε όλους την πρόσβαση στην ανώτατη παιδεία με όλα τα κατάλληλα μέσα, σε συνάρτηση με τις ικανότητες του καθενός.

δ) Καθιστούν ανοιχτές και προσιτές σε κάθε παιδί τη σχολική και την επαγγελματική ενημέρωση και τον προσανατολισμό.

ε) Παίρνουν μέτρα για να ενθαρρύνουν την τακτική σχολική φοίτηση και τη μείωση του ποσοστού εγκατάλειψης των σχολικών σπουδών.

2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη παίρνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα για την εφαρμογή της σχολικής πειθαρχίας με τρόπο που να ταιριάζει υ963 στην αξιοπρέπεια του παιδιού ως ανθρώπινου όντος, και σύμφωνα με την παρούσα Σύμβαση.

3. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη προάγουν και ενθαρρύνουν τη διεθνή συνεργασία στον τομέα της παιδείας, με σκοπό να συμβάλλουν κυρίως στην εξάλειψη της άγνοιας και του αναλφαβητισμού στον κόσμο και να διευκολύνουν την πρόσβαση στις επιστημονικές και τεχνικές γνώσεις και στις σύγχρονες εκπαιδευτικές μεθόδους. Για το σκοπό αυτόν, λαμβάνονται ιδιαίτερα υπόψη οι ανάγκες των υπό ανάπτυξη χώρων (www.unric.org).

Άρθρο 29

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη συμφωνούν ότι η εκπαίδευση του παιδιού πρέπει να αποσκοπεί:

α) Στην ανάπτυξη της προσωπικότητας του παιδιού και στην πληρέστερη δυνατή ανάπτυξη των χαρισμάτων του και των σωματικών και πνευματικών ικανοτήτων του.

β) Στην ανάπτυξη του σεβασμού για τα δικαιώματα του ανθρώπου και τις θεμελιώδεις ελευθερίες και για τις αρχές που καθιερώνονται στο Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών.

γ) Στην ανάπτυξη του σεβασμού για τους γονείς του παιδιού, την ταυτότητά του, τη γλώσσα του και τις πολιτιστικές του αξίες, καθώς και του σεβασμού του για τις εθνικές αξίες της χώρας στην οποία ζει, της χώρας από την οποία μπορεί να κατάγεται και για τους πολιτισμούς που διαφέρουν από το δικό του.

δ) Στην προετοιμασία του παιδιού για μία υπεύθυνη ζωή σε μία ελεύθερη κοινωνία μέσα σε πνεύμα κατανόησης, ειρήνης, ανοχής, ισότητας των φυλών και φιλίας ανάμεσα σε όλους τους λαούς και τις εθνικιστικές, εθνικές και θρησκευτικές ομάδες και στα πρόσωπα αυτόχθονης καταγωγής.

ε) Στην ανάπτυξη του σεβασμού για το φυσικό περιβάλλον.

2. Καμία διάταξη του παρόντος άρθρου ή του άρθρου 28 δεν μπορεί να ερμηνευτεί με τρόπο που να θίγει την ελευθερία των φυσικών ή νομικών προσώπων για τη δημιουργία και τη διεύθυνση εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, υπό τον όρο ότι θα τηρούνται οι εκφρασμένες στην παράγραφο 1 του παρόντος άρθρου αρχές και ότι η παρεχόμενη στα ιδρύματα αυτά εκπαίδευση θα είναι σύμφωνη με τις ελάχιστες προδιαγραφές που θα έχει ορίσει το Κράτος.

Άρθρο 30

Στα κράτη όπου υπάρχουν εθνικές, θρησκευτικές γλωσσικές μειονότητες ή πρόσωπα αυτόχθονης καταγωγής, ένα παιδί αυτόχθονος ή που ανήκει σε μία από αυτές τις μειονότητες δεν μπορεί να στερηθεί το δικαίωμα να έχει τη δική του πολιτιστική ζωή, να πρεσβεύει και να ασκεί τη δική του θρησκεία ή να χρησιμοποιεί τη δική του γλώσσα από κοινού με τα άλλα μέλη της ομάδας του.

Άρθρο 31

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν στο παιδί το δικαίωμα στην ανάπαυση και στις δραστηριότητες του ελεύθερου χρόνου, στην ενασχόληση με ψυχαγωγικά παιχνίδια και δραστηριότητες που είναι κατάλληλες για την ηλικία του και στην ελεύθερη συμμετοχή στην πολιτιστική και καλλιτεχνική ζωή.

2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη σέβονται και προάγουν το δικαίωμα του παιδιού να συμμετέχει πλήρως στην πολιτιστική και καλλιτεχνική ζωή και ενθαρρύνουν την προσφορά κατάλληλων και ίσων ευκαιριών για πολιτιστικές, καλλιτεχνικές και ψυχαγωγικές δραστηριότητες και για δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου.

Άρθρο 32

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν το δικαίωμα του παιδιού να προστατεύεται από την οικονομική εκμετάλλευση και από την εκτέλεση οποιασδήποτε εργασίας που ενέχει κινδύνους ή που μπορεί να εκθέσει σε κίνδυνο την εκπαίδευσή του ή να βλάψει την υγεία του ή τη σωματική, πνευματική, ψυχική, ηθική ή κοινωνική ανάπτυξη του.

2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη παίρνουν νομοθετικά, διοικητικά, κοινωνικά και εκπαιδευτικά μέτρα για να εξασφαλίσουν την εφαρμογή του παρόντος άρθρου. Για το σκοπό αυτόν, και λαμβάνοντας υπόψη τις σχετικές διατάξεις των άλλων διεθνών οργάνων, τα Συμβαλλόμενα Κράτη ειδικότερα:

α) Ορίζουν ένα κατώτατο όριο ή κατώτατα όρια ηλικίας για την είσοδο στην επαγγελματική απασχόληση.

β) Προβλέπουν μία κατάλληλη ρύθμισή των ωραρίων και των συνθηκών εργασίας.

γ) Προβλέπουν κατάλληλες ποινές και άλλες κυρώσεις, για να εξασφαλίσουν την αποτελεσματική εφαρμογή του παρόντος άρθρου (Unicef, 2009).

Άρθρο 33

Τα Συμβαλλόμενα Κράτη παίρνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα, συμπεριλαμβανομένων νομοθετικών, διοικητικών, κοινωνικών και εκπαιδευτικών μέτρων, για να προστατεύσουν τα

παιδιά από την παράνομη χρήση ναρκωτικών και ψυχότροπων ουσιών, όπως αυτές προσδιορίζονται στις σχετικές διεθνείς συμβάσεις, και για να εμποδίσουν τη χρησιμοποίηση των παιδιών στην παραγωγή και την παράνομη διακίνηση αυτών των ουσιών.

Άρθρο 34

Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναλαμβάνουν την υποχρέωση να προστατεύσουν το παιδί από κάθε μορφή σεξουαλικής εκμετάλλευσης και σεξουαλικής βίας.

Για τον σκοπό αυτόν, τα Κράτη, ειδικότερα, παίρνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα σε εθνικό, διμερές και πολυμερές επίπεδο για να εμποδίσουν:

α) Την παρακίνηση ή τον εξαναγκασμό των παιδιών σε παράνομη σεξουαλική δραστηριότητα.

β) Την εκμετάλλευση των παιδιών για πορνεία ή για άλλες παράνομες σεξουαλικές δραστηριότητες.

γ) Την εκμετάλλευση των παιδιών για την παραγωγή θεαμάτων ή υλικού πορνογραφικού χαρακτήρα.

Άρθρο 35

Τα Συμβαλλόμενα Κράτη παίρνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα σε εθνικό, διμερές και πολυμερές επίπεδο για να εμποδίσουν την απαγωγή, την πώληση ή το δουλεμπόριο παιδιών, για οποιονδήποτε σκοπό και με οποιαδήποτε μορφή.

Άρθρο 36

Τα Συμβαλλόμενα Κράτη προστατεύουν το παιδί από κάθε άλλη μορφή εκμετάλλευσης επιβλαβή για οποιαδήποτε πλευρά της ευημερίας του.

Άρθρο 37

Τα Συμβαλλόμενα Κράτη επαγρυπνούν ώστε:

α) Κανένα παιδί να μην υποβάλλεται σε βασανιστήρια ή σε άλλες σκληρές, απάνθρωπες ή εξευτελιστικές τιμωρίες ή μεταχείριση. Θανατική ποινή ή ισόβια κάθειρξη χωρίς δυνατότητα απελευθέρωσης δεν πρέπει να απαγγέλλονται για παραβάσεις, τις οποίες έχουν διαπράξει πρόσωπα κάτω των δεκαοκτώ ετών.

β) Κανένα παιδί να μην στερείται την ελευθερία του κατά τρόπο παράνομο ή αυθαίρετο. Η σύλληψη, κράτηση ή φυλάκιση ενός παιδιού πρέπει να είναι σύμφωνη με το νόμο, να μην αποτελεί παρά ένα έσχατο μέτρο και να είναι της μικρότερης δυνατής χρονικής διάρκειας.

γ) Κάθε παιδί που στερείται την ελευθερία να αντιμετωπίζεται με ανθρωπισμό και με τον οφειλόμενο στην αξιοπρέπεια του ανθρώπου σεβασμό, και κατά τρόπο που να ανταποκρίνεται στις ανάγκες της ηλικίας του. Ειδικότερα, κάθε παιδί που στερείται την ελευθερία θα χωρίζεται από τους ενήλικες, εκτός εάν θεωρηθεί ότι είναι προτιμότερο να μη γίνει αυτό για το συμφέρον του παιδιού, και έχει το δικαίωμα να διατηρήσει την επαφή με την οικογένειά του δι' αλληλογραφίας και με επισκέψεις, εκτός εξαιρετικών περιστάσεων.

δ) Τα παιδιά που στερούνται την ελευθερία τους να έχουν το δικαίωμα για ταχεία πρόσβαση σε νομική ή σε άλλη κατάλληλη συμπαράσταση, καθώς και το δικαίωμα να αμφισβητούν τη νομιμότητα της στέρησης της ελευθερίας τους ενώπιον ενός δικαστηρίου ή μιας άλλης αρμόδιας, ανεξάρτητης και αμερόληπτης αρχής, και για τη λήψη μιας ταχείας απόφασης πάνω σε αυτό το ζήτημα.

Άρθρο 38

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναλαμβάνουν την υποχρέωση να σέβονται και να διασφαλίζουν το σεβασμό στους κανόνες του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου που εφαρμόζονται σε αυτά σε περίπτωση ένοπλης σύρραξης, και των οποίων η προστασία επεκτείνεται στα παιδιά.

2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη παίρνουν όλα τα δυνατά μέτρα για να διασφαλίσουν ότι τα πρόσωπα κάτω των δεκαπέντε ετών, δεν θα συμμετέχουν άμεσα στις εχθροπραξίες.

3. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη απέχουν από την επιστράτευση στις ένοπλες δυνάμεις τους κάθε προσώπου κάτω των δεκαπέντε ετών. Κατά την επιστράτευση ανάμεσα σε πρόσωπα άνω των

δεκαπέντε ετών αλλά κάτω των δεκαοκτώ ετών, τα Συμβαλλόμενα Κράτη προσπαθούν να δίνουν προτεραιότητα στα πρόσωπα μεγαλύτερης ηλικίας.

4. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη, σύμφωνα με την υποχρέωση που έχουν, δυνάμει του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου, να προστατεύουν τον άμαχο πληθυσμό σε περίπτωση ένοπλης σύρραξης, παίρνουν όλα τα δυνατά μέτρα για την προστασία και την φροντίδα των παιδιών, που θίγονται από την ένοπλη σύρραξη.

Άρθρο 39

Τα Συμβαλλόμενα Κράτη παίρνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα για να διευκολύνουν τη σωματική και ψυχολογική ανάρρωση και την κοινωνική επανένταξη κάθε παιδιού θύματος: οποιασδήποτε μορφής παραμέλησης, εκμετάλλευσης ή κακοποίησης, βασανισμού ή κάθε άλλης μορφής σκληρής, απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης ή τιμωρίας ή ένοπλης σύρραξης.

Η ανάρρωση αυτή και η επανένταξη γίνονται μέσα σε περιβάλλον, που ευνοεί την υγεία, τον αυτοσεβασμό και την αξιοπρέπεια του παιδιού (www.unhcr.org).

Άρθρο 40

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν σε κάθε παιδί ύποπτο, κατηγορούμενο ή καταδικασμένο για παράβαση του ποινικού νόμου το δικαίωμα σε μεταχείριση που να συνάδει με το αίσθημα της αξιοπρέπειας του και της προσωπικής αξίας, που να ενισχύει το σεβασμό του για τα ανθρώπινα δικαιώματα και τις θεμελιώδεις ελευθερίες των άλλων και που να λαμβάνει υπόψη την ηλικία του, καθώς και την ανάγκη για επανένταξη στην κοινωνία και την ανάληψη από το παιδί ενός εποικοδομητικού ρόλου στην κοινωνία.

2. Για τον σκοπό αυτόν, και λαμβάνοντας υπόψη τις σχετικές διατάξεις των διεθνών οργάνων, τα Συμβαλλόμενα Κράτη επαγρυπνούν ιδιαίτερα ώστε:

α) Κανένα παιδί να μην καθίσταται ύποπτο, να μην κατηγορείται και να μην καταδικάζεται για παράβαση του ποινικού νόμου λόγω πράξεων ή παραλείψεων, που δεν απαγορεύονται από το εθνικό ή διεθνές δίκαιο κατά το χρόνο που διαπράχθηκαν.

β) Κάθε παιδί ύποπτο ή κατηγορούμενο για παράβαση του ποινικού νόμου να έχει τουλάχιστον το δικαίωμα στις ακόλουθες εγγυήσεις:

I) Να θεωρείται αθώο μέχρι να αποδειχθεί νόμιμα η ενοχή του.

II) Να ενημερώνεται χωρίς καθυστέρηση και απευθείας για τις εναντίον του κατηγορίες ή, κατά περίπτωση, μέσω των γονέων του ή των νόμιμων εκπροσώπων του και να έχει νομική ή οποιαδήποτε άλλη κατάλληλη συμπαράσταση για την προετοιμασία και την παρουσίαση της υπεράσπισής του (www.unhcr.org).

III) Να κρίνεται η υπόθεση του χωρίς καθυστέρηση από μια αρμόδια, ανεξάρτητη και αμερόληπτη αρχή ή δικαστικό σώμα, σύμφωνα με μία δίκαιη κατά το νόμο διαδικασία με την παρουσία ενός νομικού ή άλλου συμβούλου και την παρουσία των γονέων του ή των νόμιμων εκπροσώπων του, εκτός αν αυτό θεωρηθεί αντίθετο προς το συμφέρον του παιδιού, λόγω κυρίως της ηλικίας ή της κατάστασής του.

IV) Να μην υποχρεώνεται να καταθέσει ως μάρτυρας ή να ομολογήσει την ενοχή του, να υποβάλλει ερωτήσεις το ίδιο ή μέσω άλλου στους μάρτυρες κατηγορίας και να επιτυγχάνει την παράσταση και την εξέταση μαρτύρων υπεράσπισης κάτω από συνθήκες ισότητας.

V) Εάν κριθεί ότι παρέβη τον ποινικό νόμο, να μπορεί να προσφύγει κατ' αυτής της απόφασης και κατά οποιουδήποτε μέτρου που λήφθηκε ως συνέπεια αυτής ενώπιον μιας ανώτερης αρμόδιας, ανεξάρτητης και αμερόληπτης αρχής ή δικαστικού σώματος, σύμφωνα με το νόμο.

VI) Να έχει τη δωρεάν βοήθεια ενός διερμηνέα, σε περίπτωση που δεν καταλαβαίνει ή δεν μιλάει τη γλώσσα που χρησιμοποιείται.

VII) Να αντιμετωπίζεται η ιδιωτική του ζωή με απόλυτο σεβασμό σε όλα τα στάδια της διαδικασίας.

3. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη προσπαθούν να προαγάγουν τη θέσπιση νόμων, διαδικασιών, αρχών και θεσμών εφαρμοζομένων ειδικώς στα παιδιά που είναι ύποπτα, κατηγορούμενα ή καταδικασμένα για παράβαση του ποινικού νόμου και ιδιαίτερα:

α) Τη θέσπιση ενός ελάχιστου ορίου ηλικίας κάτω απ' το οποίο τα παιδιά θα θεωρούνται ότι δεν έχουν την ικανότητα παράβασης του ποινικού νόμου.

β) Την εισαγωγή μέτρων, εφόσον αυτό είναι δυνατόν και ευκταίο, για την αντιμετώπιση τέτοιων παιδιών, χωρίς ανάγκη προσφυγής στη δικαιοσύνη, με την προϋπόθεση βέβαια ότι τηρείται ο απόλυτος σεβασμός στα ανθρώπινα δικαιώματα και στις νόμιμες εγγυήσεις.

4. Μια σειρά διατάξεων σχετικών κυρίως με την επιμέλεια, την καθοδήγηση και την επιτήρηση, τους συμβούλους, τη δοκιμασία, την τοποθέτηση σε οικογένεια, τα προγράμματα γενικής και επαγγελματικής εκπαίδευσης και τις άλλες εναλλακτικές δυνατότητες πλην της επιμέλειας, θα εξασφαλίζει στα παιδιά μια μεταχείριση που να εγγυάται την ευημερία τους και που να είναι ανάλογη και με την κατάσταση τους και με την παράβαση.

Άρθρο 41

Καμιά από τις διατάξεις της παρούσας Σύμβασης δεν θίγει διατάξεις ευνοϊκότερες για την πραγματοποίηση των δικαιωμάτων του παιδιού και οι οποίες είναι δυνατόν να περιέχονται:

α) Στη νομοθεσία ενός Συμβαλλόμενου Κράτους ή

β) Στο ισχύον για το Κράτος αυτό διεθνές δίκαιο (Unicef, 2009).

ΔΕΥΤΕΡΟ ΜΕΡΟΣ

(Εδώ περιγράφεται ο μηχανισμός ελέγχου εφαρμογής της σύμβασης και θεσμοθετείται το όργανο που θα ασκεί αυτό το ρόλο, η Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Παιδιού)

Άρθρο 42

Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναλαμβάνουν να κάνουν ευρέως γνωστές τόσο στους ενήλικες όσο και στα παιδιά, τις αρχές και τις διατάξεις της παρούσας Σύμβασης με δραστήρια και κατάλληλα μέσα.

Άρθρο 43

1. Με σκοπό την έρευνα της προόδου που έχει συντελεστεί από τα Συμβαλλόμενα Κράτη σε σχέση με την τήρηση των υποχρεώσεων, οι οποίες συμφωνήθηκαν δυνάμει της παρούσας Σύμβασης, συγκροτείται Επιτροπή για τα δικαιώματα του παιδιού, η οποία επιτελεί τα καθήκοντα που ορίζονται παρακάτω.

2. Η Επιτροπή αποτελείται από δέκα εμπειρογνώμονες υψηλού ήθους και αναγνωρισμένης ικανότητας στον τομέα που καλύπτει η παρούσα Σύμβαση. Τα μέλη της εκλέγονται από τα Συμβαλλόμενα Κράτη ανάμεσα στους υπηκόους τους και συμμετέχουν υπό την ατομική τους ιδιότητα, αφού ληφθούν υπόψη η ανάγκη εξασφάλισης δίκαιης γεωγραφικής κατανομής και τα κύρια νομικά συστήματα.

3. Η εκλογή των μελών της Επιτροπής γίνεται με μυστική ψηφοφορία από έναν κατάλογο προσώπων που υποβάλλουν τα Συμβαλλόμενα Κράτη. Κάθε Συμβαλλόμενο Κράτος έχει τη δυνατότητα να υποδεικνύει έναν υποψήφιο από τους υπηκόους του.

4. Η διεξαγωγή των πρώτων εκλογών θα γίνει το αργότερο έξι μήνες μετά την ημερομηνία έναρξης ισχύος της παρούσας Σύμβασης. Στη συνέχεια οι εκλογές θα γίνονται κάθε δυο χρόνια. Τέσσερις τουλάχιστον μήνες πριν από την ημερομηνία κάθε εκλογής ο Γενικός Γραμματέα του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών καλεί γραπτώς τα Συμβαλλόμενα Κράτη να προτείνουν τους υποψηφίους τους εντός δυο μηνών. Στη συνέχεια, ο Γενικός Γραμματέας ετοιμάζει έναν κατάλογο με τα ονόματα όλων των υποψηφίων σε αλφαβητική σειρά, αναφέροντας τα Συμβαλλόμενα Κράτη που έχουν υποδείξει αυτούς και τον υποβάλλει στα Συμβαλλόμενα στην παρούσα Σύμβαση Κράτη (www.unric.org).

5. Οι εκλογές γίνονται κατά τις συνόδους των Συμβαλλόμενων Κρατών, οι οποίες συγκαλούνται από το Γενικό Γραμματέα στην έδρα του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών. Στις

συνόδους αυτές, κατά τις οποίες η απαρτία σχηματίζεται από τα δυο τρίτα των Συμβαλλόμενων Κρατών, εκλέγονται μέλη της Επιτροπής εκείνοι που έλαβαν το μεγαλύτερο αριθμό ψήφων και την απόλυτη πλειοψηφία από τους παρόντες και ψηφίσαντες εκπροσώπους των Συμβαλλόμενων Κρατών.

6. Τα μέλη της Επιτροπής εκλέγονται για χρονική περίοδο τεσσάρων ετών. Είναι επανεκλέξιμα εάν προταθεί εκ νέου η υποψηφιότητά τους. Η θητεία πέντε μελών από τα εκλεγμένα κατά την πρώτη εκλογή λήγει μετά τη συμπλήρωση δύο ετών. Τα ονόματα των πέντε αυτών μελών επιλέγονται με κλήρο από τον πρόεδρο της συνόδου, αμέσως μετά από την πρώτη εκλογή.

7. Σε περίπτωση θανάτου ή παραίτησης ενός μέλους της Επιτροπής, ή εάν, για έναν οποιονδήποτε άλλο λόγο, ένα μέλος δηλώσει ότι δεν μπορεί πλέον να ασκεί τα καθήκοντα του στα πλαίσια της Επιτροπής, το Συμβαλλόμενο Κράτος, που είχε υποδείξει αυτό το μέλος, διορίζει έναν άλλο εμπειρογνώμονα από τους υπηκόους του, για να υπηρετήσει για το υπόλοιπο της θητείας, με την επιφύλαξη της έγκρισης της Επιτροπής.

8. Η Επιτροπή θεσπίζει η ίδια τον εσωτερικό κανονισμό της.

9. Η Επιτροπή εκλέγει τους αξιωματούχους της για μία περίοδο δύο ετών.

10. Οι σύνοδοι της Επιτροπής συγκαλούνται κανονικά στην έδρα του

Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών ή σε οποιονδήποτε άλλο κατάλληλο τόπο, που καθορίζεται από την Επιτροπή.

Η Επιτροπή συνέρχεται κανονικά κάθε χρόνο.

Η διάρκεια των συνόδων της καθορίζεται και τροποποιείται, εάν είναι αναγκαίο από μία συνέλευση των Κρατών Μελών στην παρούσα Σύμβαση, με την επιφύλαξη της έγκρισης από τη Γενική Συνέλευση.

11. Ο Γενικός Γραμματέας του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών θέτει στη διάθεση της Επιτροπής το απαραίτητο προσωπικό και τις εγκαταστάσεις για την αποτελεσματική εκτέλεση των καθηκόντων που της έχουν ανατεθεί, δυνάμει της παρούσας Σύμβασης.

12. Τα μέλη της Επιτροπής που συγκροτήθηκε δυνάμει της παρούσας Σύμβασης εισπράττουν, με την έγκριση της Γενικής Συνέλευσης, απολαβές από τους πόρους του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών, σύμφωνα με τους όρους και τις προϋποθέσεις που ορίζει η Γενική Συνέλευση (www.unric.org).

Άρθρο 44

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναλαμβάνουν την υποχρέωση να υποβάλλουν στην Επιτροπή, μέσω του Γενικού Γραμματέα του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών, εκθέσεις σχετικά με τα μέτρα που έχουν υιοθετήσει για την ενεργοποίηση των δικαιωμάτων που αναγνωρίζονται στην παρούσα Σύμβαση, καθώς και σχετικά με την πρόοδο που σημειώθηκε ως προς την απόλαυση αυτών των δικαιωμάτων:

α) Εντός των δύο πρώτων ετών από την έναρξη ισχύος της παρούσας Σύμβασης για κάθε Συμβαλλόμενο Κράτος.

β) Κατόπιν, κάθε πέντε χρόνια.

2. Οι εκθέσεις που συντάσσονται σε εφαρμογή του παρόντος άρθρου, πρέπει να επισημαίνουν τους παράγοντες και τις δυσκολίες, εάν υπάρχουν, που εμποδίζουν τα Συμβαλλόμενα Κράτη να τηρήσουν πλήρως τις υποχρεώσεις που προβλέπονται στην παρούσα Σύμβαση. Πρέπει επίσης να περιέχουν επαρκείς πληροφορίες, για να δώσουν στην Επιτροπή μια ακριβή εικόνα της εφαρμογής της Σύμβασης στην εν λόγω χώρα.

3. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη τα οποία έχουν υποβάλει στην Επιτροπή μια αρχική πλήρη έκθεση, δεν χρειάζεται να επαναλάβουν στις επόμενες εκθέσεις που υποβάλλουν, σύμφωνα με το εδάφιο β' της παραγράφου 1 του παρόντος άρθρου, τις βασικές πληροφορίες που έχουν ήδη κοινοποιήσει.

4. Η Επιτροπή μπορεί να ζητά από τα Συμβαλλόμενα Κράτη συμπληρωματικές πληροφορίες σχετικές, με την εφαρμογή της Σύμβασης.
5. Η Επιτροπή υποβάλλει κάθε δυο χρόνια στη Γενική Συνέλευση, μέσω του Κοινωνικού και Οικονομικού Συμβουλίου, εκθέσεις για τις δραστηριότητες της.
6. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη καθιστούν ευρέως προσιτές τις εκθέσεις τους στο κοινό της χώρας τους (www.unric.org).

Άρθρο 45

Για την προώθηση της αποτελεσματικής εφαρμογής της Σύμβασης και για την ενθάρρυνση της διεθνούς συνεργασίας στο πεδίο το οποίο καλύπτει η Σύμβαση:

α) Οι ειδικοί οργανισμοί, το ταμείο των Ηνωμένων Εθνών για την παιδική ηλικία και άλλα όργανα των Ηνωμένων Εθνών έχουν το δικαίωμα να εκπροσωπούνται κατά την εξέταση της εφαρμογής των διατάξεων της παρούσας Σύμβασης, οι οποίες εμπίπτουν στην αρμοδιότητά τους. Η Επιτροπή μπορεί να καλέσει τις ειδικευμένες οργανώσεις, το Ταμείο των Ηνωμένων Εθνών για την παιδική ηλικία και άλλους αρμόδιους οργανισμούς, τους οποίους κρίνει κατάλληλους, να παράσχουν ειδικευμένες γνώμες για την εφαρμογή της Σύμβασης στους τομείς που ανήκουν στις αντίστοιχες αρμοδιότητές τους. Μπορεί να καλεί τις ειδικευμένες οργανώσεις, το Ταμείο των Ηνωμένων Εθνών για την παιδική ηλικία και άλλα όργανα των Ηνωμένων Εθνών να της υποβάλουν εκθέσεις για την εφαρμογή της Σύμβασης στους τομείς που ανήκουν στο πεδίο δραστηριότητάς τους.

β) Η Επιτροπή διαβιβάζει, εάν το κρίνει αναγκαίο, στις ειδικευμένες οργανώσεις, στο Ταμείο των Ηνωμένων Εθνών για την παιδική ηλικία και στους άλλους αρμόδιους οργανισμούς κάθε έκθεση των Συμβαλλόμενων Κρατών που περιέχει ένα αίτημα ή υποδεικνύει μια ανάγκη για τεχνική συμβουλή ή βοήθεια, μαζί με τις παρατηρήσεις και τις προτάσεις της επιτροπής, εάν υπάρχουν, σχετικά με το παραπάνω αίτημα ή υπόδειξη.

γ) Η Επιτροπή μπορεί να συστήσει στη Γενική Συνέλευση να ζητήσει από το Γενικό Γραμματέα να αναλάβει για λογαριασμό της μελέτες πάνω σε ειδικά θέματα, σχετικά με τα δικαιώματα του παιδιού.

δ) Η Επιτροπή μπορεί να κάνει υποδείξεις και συστάσεις γενικής φύσεως βασισμένες στις πληροφορίες που έχει δεχτεί κατ' εφαρμογήν των άρθρων 44 και 45 της παρούσας Σύμβασης. Οι υποδείξεις αυτές και οι συστάσεις γενικής φύσεως διαβιβάζονται σε κάθε ενδιαφερόμενο Συμβαλλόμενο Κράτος και αναφέρονται στη Γενική Συνέλευση, μαζί με τις παρατηρήσεις των Συμβαλλόμενων Κρατών μερών όπου υπάρχουν (Unicef, 2009).

ΤΡΙΤΟ ΜΕΡΟΣ

(Περιλαμβάνει τις διατάξεις που αφορούν ενδεχόμενες τροποποιήσεις σε άρθρα της Σύμβασης)

Άρθρο 46

Η παρούσα Σύμβαση είναι ανοιχτή για υπογραφή σε όλα τα Κράτη.

Άρθρο 47

Η παρούσα Σύμβαση υποβάλλεται σε επικύρωση. Τα έγγραφα της επικύρωσης θα κατατεθούν στο Γενικό Γραμματέα του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών.

Άρθρο 48

Η παρούσα Σύμβαση είναι ανοιχτή για προσχώρηση οποιουδήποτε Κράτους. Τα έγγραφα της προσχώρησης θα κατατεθούν στο Γενικό Γραμματέα του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών.

Άρθρο 49

1. Η παρούσα Σύμβαση θα αρχίσει να ισχύει την τριακοστή ημέρα μετά από την ημερομηνία κατάθεσης στο Γενικό Γραμματέα του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών του εικοστού εγγράφου επικύρωσης ή προσχώρησης.

2. Για κάθε Κράτος που επικυρώνει την παρούσα Σύμβαση ή προσχωρεί σε αυτήν μετά την κατάθεση του εικοστού εγγράφου επικύρωσης ή προσχώρησης, η Σύμβαση θα αρχίσει να

ισχύει την τριακοστή ημέρα μετά από την ημερομηνία κατάθεσης από το Κράτος αυτό του δικού του εγγράφου επικύρωσης ή προσχώρησης (Παπαρρηγόπουλος, 2006).

Άρθρο 50

1. Κάθε Συμβαλλόμενο Κράτος μπορεί να προτείνει μια τροπολογία και να καταθέσει το κείμενο της στο Γενικό Γραμματέα του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών. Εν συνεχεία ο Γενικός Γραμματέας διαβιβάζει όλα τα σχέδια τροπολογιών στα Συμβαλλόμενα Κράτη ζητώντας τους να του γνωρίζουν εάν επιθυμούν να συγκληθεί διάσκεψη των Συμβαλλόμενων Κρατών, με σκοπό να εξετάσουν και να τεθούν σε ψηφοφορία αυτά τα σχέδια. Εάν, εντός τεσσάρων μηνών από την ημερομηνία της διαβίβασης αυτής, το ένα τρίτο τουλάχιστον των Συμβαλλόμενων Κρατών κηρυχτεί υπέρ της σύγκλησης μιας τέτοιας διάσκεψης, ο Γενικός Γραμματέας συγκαλεί τη διάσκεψη υπό την αιγίδα του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών. Κάθε τροπολογία που υιοθετείται από την πλειοψηφία των παρόντων και ψηφισάντων στη διάσκεψη Συμβαλλόμενων Κρατών, υποβάλλεται για έγκριση στη Γενική Συνέλευση.

2. Κάθε τροπολογία, που υιοθετήθηκε σύμφωνα με τις διατάξεις της παραγράφου 1 του παρόντος άρθρου, αρχίζει να ισχύει όταν εγκριθεί από τη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών και γίνεται δεκτή με πλειοψηφία των δύο τρίτων των Συμβαλλόμενων Κρατών.

3. Όταν μία τροπολογία αρχίσει να ισχύει έχει αναγκαστική ισχύ για τα Συμβαλλόμενα Κράτη που την αποδέχτηκαν, ενώ τα υπόλοιπα Συμβαλλόμενα Κράτη παραμένουν δεσμευμένα από τις διατάξεις της παρούσας Σύμβασης και από όλες τις προηγούμενες τροπολογίες που έχουν αποδεχτεί (Unicef, 2009).

Άρθρο 51

1. Ο Γενικός Γραμματέας του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών θα δεχτεί και θα διαβιβάσει σε όλα τα Κράτη το κείμενο των επιφυλάξεων που έκαναν τα Κράτη κατά το χρόνο της επικύρωσης ή της προσχώρησης.

2. Δεν επιτρέπεται καμία επιφύλαξη, που είναι ασυμβίβαστη με το αντικείμενο και το σκοπό της παρούσας Σύμβασης. Οι επιφυλάξεις μπορούν να αποσυρθούν ανά πάσα στιγμή με γνωστοποίηση προς το Γενικό Γραμματέα του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών, ο οποίος ενημερώνει γι' αυτό όλα τα Συμβαλλόμενα στη Σύμβαση Κράτη. Η γνωστοποίηση παράγει τα αποτελέσματά της από την ημερομηνία κατά την οποία παρελήφθη από το Γενικό Γραμματέα.

Άρθρο 52

Κάθε Συμβαλλόμενο Κράτος μπορεί να καταγγείλει την παρούσα Σύμβαση με γραπτή γνωστοποίηση προς το Γενικό Γραμματέα του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών. Η καταγγελία παράγει τα αποτελέσματα της ένα χρόνο μετά από την ημερομηνία κατά την οποία η γνωστοποίηση παρελήφθη από το Γενικό Γραμματέα.

Άρθρο 53

Ο Γενικός Γραμματέας του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών ορίζεται θεματοφύλακας της παρούσας Σύμβασης.

Άρθρο 54

Το πρωτότυπο της παρούσας Σύμβασης, της οποίας τα κείμενα στην αγγλική, αραβική, κινεζική, ισπανική, γαλλική και ρωσική γλώσσα έχουν την ίδια ισχύ, θα κατατεθεί στο Γενικό Γραμματέα του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών.

Για να πιστοποιηθούν τα παραπάνω οι υπογράφωντες, ειδικά εξουσιοδοτημένοι από τις αντίστοιχες Κυβερνήσεις τους, υπέγραψαν την παρούσα Σύμβαση. Σύμφωνα με την μετάφραση, στην εφημερίδα της Κυβερνήσεως ως Ταμείο των Ηνωμένων Εθνών για την παιδική ηλικία νοείται η UNICEF (Unicef, 2009 & www.unric.org/el/human-rights-greek/26232).